UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Sacerdotale Ad consuetudinem S. Romanæ Ecclesiæ aliarumque ecclesiarum ex Apostolic[a]e bibliothec[a]e ac Sanctorum Patrum iurium sanctionibus, & ecclesiasticorum doctorum scriptis ...

Venetiis, 1579

[Prima Pars]

urn:nbn:de:hbz:466:1-40307

Visual Library

De sacramento baptisini

¶ Tractatus primus primę partis sacerdotalis de sacramento baptisini.

¶ De triplici Baptismo, ⁊ eius efficacia.

QUia ergo baptismus est ianua, fundamentum, ⁊ primus omnium sacramẽtorum. de cõse. dist. 4. c. Lux itaq; 32. distin. §. Verum. ⁊ san. Thom. 3. part. q. 66. ar. 6. ⁊ sine eo non est salus. de consec. dist. 4. c. Firmissime. primũ de eo tractandũ est. ¶ Inuenitur autem triplex baptismus. s. flaminis, sanguinis, ⁊ fluminis, idest aquę: vt colligitur de conse. dist. 4. cap. Baptismi vicem. cap. In summa. ⁊ cap. Catechumenum. 1. q. 1. cap. Firmissime. san. Tho. 3. par. q. 66. ar. 11. ⁊ 12. ¶ Primus baptismus est flaminis, idest Spũs sancti. Actu. 1. Vos autem baptizabimini Spiritu sancto. Et est quando aliquis habet propositum suscipiendi baptismi modo debito, si facultas dãbitur: ⁊ non per negligentiam, vel cõtemptum illum dimittit: sed quia non valet ipsum attingere: ideo talem defectum supplet virtus spiritus sancti. de conse. dist. 4. cap. Baptismi vicẽ. ⁊ de baptis. ⁊ eius effec. cap. Debitum, ⁊ sequentibus: ⁊ ibi notatur in glo. de Presby. non bapti. c. ad Apostolicã. Hic autem baptismus delet culpã: ⁊ valet solum adultis vsum rõnis habentibus. ¶ Secundus baptismus est sanguinis, idest martyrij. de quo Joan. 12. Ego baptismo habeo baptizari ꝛc. Apoca. 7. Dealbauerũt stolas suas in sanguine agni. de conse. dis. 4. c. Catechumeni. ⁊ c. Baptismi vicem. ⁊ de Presby. non bapti. c. 2. ⁊ 3. Et S. Tho. in 4. sen. dist. 4. ar. 3. Et iste baptismus sanguinis, est quando quis etiam non baptizatus aqua pro fide Christi martyrium patitur, sicut innocentes ab Herode interfecti. Matth. 2. Et oratores beatę Catherinę virginis ⁊ martyris: ⁊ sanctę Emerentiana collactanea beata Agnetis. Et iste baptismus delet culpam ⁊ penã: ⁊ proficit non solum adultis, sed etiam paruulis: quãdo ob protestationem fidei christianę, quam tenebant eorum parẽtes, occidun-

Baptismus flaminis.

Babtismus sanguinis.

occidantur, secundum theologos. Et sm Pe. de Pal. in 4. sen. puer in vtero matris existens martyrizari potest. Et ita mulier prægnans pro Christo interfecta vna cum prole est martyr. ¶ Tertius est baptismus fluminis: ideo aquæ, de quo dominus Jesus Joan. 3. ait: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. & ibidem. Venit Jesus in terram Judeam & baptizabat. Qui quidē baptismus in fide Christi ab ecclesia suscipitur: & delet culpam & pœnam: & confert gratiam. De summa Trini. ca. 1. in Clement. Et iste convenit magnis, idest adultis, & paruis. De consc. dist. 4. cap. Per aquam. ¶ Ex dictis Fabiani Papæ. Baptismus Græce, Latine Tinctio interpretatur. Qui idcirco tinctio dicitur, quia ibi homo spiritu gratiæ in melius mutatur: & longe aliud q̄ erat efficitur. Baptizatur in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Sicut in tribus personis stat omne verbū: ita hoc sacramentum ternarius numerus duorum nominum. i. patris, & filij, & spiritus sancti efficit. hæc ille. ¶ Sacerdos igitur baptizaturus circa hoc sacrm septem considerare debet. vcz.

Flumi-nis bap-tism'.

¶ De varia Baptismi institutione. Ca. 2.

Institutionem
Materiam
Formam
Ministrum
Personam baptizādā
Ritum baptizandi
Effectum baptismi.

INstitutio huius sacramēti Baptismi fuit multipliciter facta, s. Materialiter & inchoative: quando Christus tactu suæ mundissimæ carnis vim regenerationis aquis contulit. Matth. 3. ¶ Præceptive: qñ dixit Nicodemo. Joan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua &c. ¶ Effective quando Christus passus est in cruce: & de latere eius exiuit sanguis & aqua. Joan. 19. ¶ Executive, quando Christus dixit discipulis: Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Matth. 28.

¶ Quod aqua naturalis & pura conuenientior est Baptismi materia. Capi. 3.

MAteria sacri Baptismi est aqua simplex elemētalis & naturalis. Quæ quidē est cōuenientior omnibus alijs liquoribus. ¶ Primo, qr aqua habet vim refrigerandi & sanandi. ¶ Secūdo, qr est magis cōis, & quasi vbiq; inuenitur. ¶ Ter

tio, qa fluxit de latere Christi. ¶Quarto, qa Spūs sctūs viuificans primo super aquas apparuit. Gen. 1. Spūs dñi ferebat sup aquas. ¶Quinto, qr Christus in aquis baptizatus apparuit. Unde in quālibet aqua naturali pōt fieri baptismus, siue salsa sit, siue dulcis, maris, fluminis, lacus, cisternę, putei, calida vel frigida. S. Tho. 3. par. q. 66. ar. 3. ꝛ 4. in 4. sen. dis. 3. q. 1. ar. 3. propter multas rōnes ibi adductas: Non aūt in vino, oleo, aut alio liquore: qr tales, vel simules liquores de latere xpi nō exiuerūt: Nec ēt in aqua artificiata, vt rosacea, ꝛ aliis aquis lābicatis: qz nō sunt proprie aquę naturales: nec ēt in vrina, sudore, saliua, cholera, phlegmate, vel aqua ex sale resoluta. In lixiuio vero, deficiēte aqua pura: ꝛ in aqua lutosa, sed colata: ꝛ in aqua pluuiali: ꝛ resoluta ex niue, glacie, rore, vl pruina, pōt fieri baptismus: nō aūt cū niue, glacie, rore, vel pruina nō resolutis in aquā: sm cūdē vbi supra. ꝛ sm Petrum de Palu. in 4. sentē. ¶Pōt ēt in tpe necessitatis fieri in brodio depurato, ꝛ nō multū spisso, deficiente aqua naturali. Et silr potest fieri in aqua sulphurea, siue balneis. Non aūt in aqua, quā alchimiste faciunt ad mutandū metalla. Tpe vero hyemis, sm Albertū Magnū debet calefieri aqua nō benedicta, ꝛ misceri aquę baptismali: ne aqua frigida noceat infanti. Hęc oia ex sancto Thoma ꝛ cęteris Theologis excerpta sunt. Aqua baptismi debet esse benedicta, ꝛ sacro chrismate nouo permista: nisi in necessitate. Et contrarium faciens extra casum necessitatis mortaliter peccat, de consec. distin. 4. ca. siquis, ꝛ s. Thom. in 4. sen.

Ex 4. sententen.

¶Quę sit forma baptismi, ꝛ qlr in ea posset errari baptizās. L. 4.

FOrma sacramēti baptismi est duplex: vna sm ritū orientalium, seu Grecorum: q̄ est ista, vz: Baptizet N. seruus Chri in noie patris, ꝛ filij, ꝛ spūs scti. Et hęc forma ab ecclesia sustinet. Ex concilio Florētino sub dño Eugenio Papa iiii. vbi i bulla Armenorum, q̄ incipit. Exultate Deo, sic habet. Forma baptismi hęc est. Ego te baptizo, In noie pris, ꝛ filij, ꝛ spūs sancti. amē. Nō tñ negam⁹ qn ꝛ p hęc verba: Baptizet talis seru⁹ xpi, In noie pris, ꝛ filij, ꝛ spūs scti. Vel baptizet manib⁹ meis talis seru⁹ xpi. In noie pris, ꝛ filij, ꝛ spūs sci, verū pficiat baptisma. Mīn cū principalis cā, ex qua baptisin⁹ virtutē hēt, sit sctā Trinitas: instralis aūt sit minister, q tradit exterius sacrū: si exprimatur

primatur actus, qui p ipsum exercet ministrum, cum sancte Trinitatis invocatione pficit sacrm. Hec ibi. ¶ Alia forma est Latinorum, seu Occidentaliu, q est sancte Romane eccie, q sm s. Th. 3. par. q. 66. ar. 7. cōpletior est 7 cōformior verbis Christi, s. Docete oēs gentes baptizantes 7c. Matth. 28. q est ista. Ego te baptizo in noie pris, 7 filij, 7 spūs sci, amen. de cōse. di. 4. c. pri ma igitur. 7 c. siquis presbyter. 7c. multi. 7 c. proprie. 7 c. in synodo. 7 c. si vera. de Bapt. 7 eius effe. c. debitū. In qua quidem forma aliqua sunt de substantia sacri, aliqua non. De substātia sunt. Te baptizo in noie pris, 7 filij, 7 spūs sci. Prolatio vero p sone baptizantis, s. Ego, non est de substantia: q etsi non dicerei, esset baptismus verus. Sed in eccia Latinorū tacēs verbū, Ego peccaret mortaliter: q faceret ctra pceptum eccie. de cōse. di. 4. c. Retulerūt. Amen ēt, vbi cōsuevit dici, nullo mō debet pmittti. Si tñ prętermittat, est baptismus: tñ omittēs peccat. Et ista forma quocūq idiomate pferri pōt. ¶ Nec licet aliquid mutari, vel prętermitti in ista forma baptismi. Qō si mutaretur aliquo volente novum ritum baptizandi inducere, nō esset baptismus. Sed si anteponatur, vel postponatur aliqd de forma, non varias sensum: vt si diceretur, Baptizo te ego in noie patris, 7 filij, 7c. est verus baptismus sm s. Tho. in 4. sen. 7 in 3. par. ¶ Si aūt dicatur, Baptizo te in noie genitoris 7 geniti 7 ab vtroq; pcedētis, nihil fit. ¶ Si plures insimul ex necessitate sint baptizandi, pōt dici, Ego baptizo vos in noie patris, 7c. 7 est verus baptismus: non tñ debet fieri nisi in necessitate. Th. 3. par. q. 66. ar. 5. ad 3. Si aūt post debitam formam baptismi ex mera devotione addatur, Et beatę Marię virginis, vel alicuius sancti, est baptismus, sm eundē in 4. sen. ¶ Si verba pferantur corrupte ex defectu idiomatis vel linguę, vt puta, in noie patria, 7 filia, 7c. si nō malitiose tali modo proferantur, est baptismus. de cōse. dist. 4. Retulerunt. ¶ Si vero magna sit interpositio verboū inter verba formę, vt si diceret: Ego te baptizo in noie pris, 7 multa interponeret verba, vel alia faceret, 7 postea subiungeret, 7 filij 7c. non esset baptismus. Si vero pauca distātia sit, vt si diceret astātibus, Tacete, vel exercearet, aut spueret, est verus baptismus. arg. de cōse. di. 4. si non scificatur. ¶ Si aūt pbabiliter dubitat de aliquo, an sit baptizatus,

Secus in sacramẽto pœnitentiæ, quod nõ licet.

baptizat hoc mõ: Si es baptizatus non te iterũ baptizo: sed si non es baptizatus, ego te baptizo, In noĩe patris, ⁊ filij, ⁊ spiritus sancti Amen. san. Tho. 3. parte. q. 66. ar. 6. ad quartum.

¶ Quis sit idoneus Minister huius sacri baptismi. Cap. 5.

Minister huius sacri est solus Sacerdos, q in tali actu debet habere stolam, seu orarium ad collum. 23. dis. ca. Ecclesiastica. In necessitate autem quilibet põt baptizare: clericus vel laicus: vir, siue mulier: pater, ⁊ mater: iudeus, paganus, excõicatus, hereticus, ⁊ schismaticus: dũmodo itẽdat facere qõ intendit ecc̃la. dis. 32. ca. Preter. S. Verũ. 24. q. 1. cap. Subdiaconus: ca. Si quẽ: de Sũ. trĩ. ca. Firmiter. De baptismo ⁊ eius effec. ca. De quibus. 32. q. 4. ca. Iste. de cõsec. dis. 4. ca. constat. ⁊ cap. Romanus. 1. q. 1. c. Dictum est a Dño. De cõsec. dis. 4. A quodã iudeo s. Tho. ⁊ Petrus de Palude in 4. sent. Nec debet reiterari, dũmodo baptizãs seruet formã supradictã. Extra casum necessitatis nulli licet baptizare, nisi sacerdoti parochiano: alias efficeret irregularis. De cle. non ord. mi. ca. 1. Immo sacerdos nõ debet aliquẽ baptizare, si nõ sit eius parochianus. 16. q. ca. Interdicimus. s. Tho. 3. parte. q. 67. arti. 4. ad scõm. Diaconus tñ põt solẽniter baptizare in extrema necessitate in absentia presbyteri: vel si a presbitero eis iussum fuerit, pp̃ multitudinẽ baptizandorũ: cũ solus sacerdos nõ põt supplere. Nec laicus pñte clerico: nec clericus pñte sacerdote: nec mulier

Nota.

presente vire: nec infidelis pñte fideli, possũt baptizare: fm. s. Tho. Melius aũt est baptizari a laico, q̃ a sacerdote excõicato, hereticõ, vel suspenso. Demõ nõ põt baptizare: sed Angelus, ⁊ aia separata possũt Deo pmittẽte, fm. s. Tho. in 4. sentẽ. ¶ Nec refert vtrũ bonus, vel malus sacerdos baptizet quantum ad virtutẽ baptismi, verũtamẽ melius est baptizari a bono, q̃ a malo: non tñ est melior baptismus a bono, q̃ a malo de cõse. dis. 4. c. Inter bonos. ⁊ ca. Sequentibus. s. Tho. 3. parte. q. 64. ar. 1. ad scõm. ¶ Presbyter in petõ mortali existẽs si solẽniter baptizat, peccat mortaliter: si aũt ex necessitate, nõ peccat. ¶ Si mõstrũ baptizandũ est tutius est baptizare singillatim: qñ apparẽt duo capita, vel duo corpora ⁊c. casũ necessitatis amoto: ⁊ in scõo dicere: Si nõ es baptizat⁹. ego te baptizo In noĩe pñs ⁊c. Nullus seipsũ põt baptizare. de cõse. dis. 4.

ca.

ca. Baptismi: de bapti. ⁊ eius effec. cap. Debitum. Requiritur autē in baptizāte etiā intētio baptizādi. qꝛ in ꝑsona eccl'ę hoc sacr̄m ministrat. Si aūt sacerdos, vel alia ꝑsona baptizās intēdit hāc ꝑsonā baptizare, siue marē, siue fęminā: est baptizata. Si vero intēdit baptizare marē, ⁊ est fęmina: vel eꝯtra: nō est baptismus. Baptizās aliquē ex ioco, si intēdit baptizare, est baptizatus: tutius tn̄ est, ꝙ sub cōdictione baptizet. ¶ Sacerdos ꝑgēs ad baptizādū sp dꝫ chrisma secū portare. de cōs. di. 4. ca. Nullus ministrorū. ¶ Nęc oīa sup̄ posita excerta sūt ex s. T. ⁊ cęteris theologis. ¶ Debēt aūt sacerdotes publice oēs, tā viros, q̄ mulieres instruere de mō baptizādi, ⁊ forma baptismi, ⁊ de intētione habēda in baptizādo aliquē. s. ꝙ faciāt s̄m eā intētionē, quā hēt eccl'a, vcꝫ baptismū in noīe sanctę Trinitatis. s. p̄ris ⁊ filii ⁊ sp̄ūs sancti ꝯferēdo. Et de hoc instruēdę sunt potissimū obstetrices, ꝑꝑ periculū mortis īfantiū, s̄m materiā: ⁊ formā p̄dictas. s. in aqua naturali, ⁊ cū forma verborū: ut su.

¶ Quis debeat baptizari, ⁊ quis non. Ca. 6.

Persona baptizāda quę sit. Et dr̄ ꝙ oēs hoīes mundi tenentur ex nęcessitate suscipere sacr̄m baptismi. Et s̄m. s. Tho. etiā si esset in vtero matris sanctificat⁹, aliter nō possent saluari: iuxta illud: Nisi qs renatus fuerit ⁊c. Joan. 3. ¶ Puer in venite matris existēs, nec apparēs extra, nō est baptizādus, de cōs. di. 4. ca. Si ad matris. S. T. in 4. sen. di. 6. q. 1. ar. 1. quęstiūcula. 1. ad 3. Si aūt appareat extra pars principalis ut caput pōt baptizari: si vero appareat pes vel manus, ⁊ si uaria sit doctorū opinio, tn̄ dꝫ baptizari, ⁊ si vixerit īfans, s̄m quosdā, sub ꝯditiōe est baptizādus. ¶ Pueri baptizādi sunt q̄ tocyus fieri pōt ꝑꝑ mortis periculū: adulti vero prius ꝑ aliqd tēpus sunt ꝓbādi ⁊ instruendi, ne faciāt iniuriā sacr̄o, resiliēdo a proposito sctō. ¶ Amentes etiā ⁊ furiosi baptizari possunt in fide eccl'ę. Sed si habuerint aliqua lucida īterualla, ⁊ nō petierit baptismū, baptizari nō possunt. Idē dicēdū est d dormiētib⁹. De bapt. ⁊ eius effec. ca. Maiores. ¶ Peccatores in pctō ꝑseuerare volētes nullo mō sunt baptizādi. Aliter vero dicēdū est de illis q̄ dolēt de pręterito, ⁊ volūt cauere a futuris, s. ꝙ sunt baptizādi. ¶ Pueri iudęorū, ⁊ gentiliū ante vsum rationis inuitis parētibus nō sunt baptizādi. 28. q. 1. ca. Judęorū. ¶ Pueri etiam

Legibus omnes parere debent, ēt iusti: licet quādoq; impijs illi subiecti sint.

expositi ꝛ inuenti baptizandi sunt, si ignoratur an sint baptizati. Similiter oēs, de quibus dubitatur, an sint baptizati, sunt baptizandi: sed sub ꝓditione. s. Si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine patris, ꝛc. Baptizādi sunt ēt infantes a mulieribus baptizati sub conditione, ꝓpter earum ignorantiam, nisi clare cōstaret ipsas recte ꝛ animo baptizandi debitam materiam ac formam adhibuisse. Non est proiciendus puer in fluuio, vel puteo, propter defectum aquę, vt ibi baptizetur: quia peccaret mortaliter, qui tale quid faceret. Hęc oia ex S. Tho. ꝛ ęteris Theologis in 4. sen. excerpta sunt. Illis, qui in periculo mortis baptizantur, si euaserint, oia fiāt in ecclesia: quę alijs fieri sunt ꝓsueta. s. exorcismus, catechismus, ꝛ alia, nō tñ iterum baptizētur.

¶ Multiplex baptismi ritus, ꝛ qualiter exhiberi debeat. L. 7.

RItus ꝛ modus baptismi est octuplex. ¶ Primus est de substantia baptismi circa materiam ꝛ formam ꝛ actum ablutionis. ¶ Secundus est congruitas temporum. s. sabbatū sanctum paschę, ꝛ vigilia Pentecostes. de conse. di. 4. c. duo tēpora, c. proprie, c. siquis, c. de catheccumenis, c. siqui, ꝛ c. venerabilis: Sed hoc in pueris, propter periculum non seruatur, ꝛ gl. in d. c. venerabilis. seruari tamen debet in adultis, vt in eadem glo. sed intellige. vbi mortis periculum non imminet, vt in c. siqui, eadem dist. ¶ Tertius est exorcismus, qui est adiuratio dęmonum, qua per diuinam potentiam arctantur, vt ercāt a baptizando: ne impediant cuius a susceptione virtutis baptismi ꝛ eius effectus: ꝛ ipsius dęmonis potentia arctatur, ꝙ non potest ei nocere quantum vellet: De consec. dist. 4. c. ante vigilii. c. Debinc. ꝛ c. Sacerdotes. Et hic fit antequā baptismus ministretur. Et ibi sunt plura. ¶ Primo in fronte signatio ꝛ exsufflatio. de conse. dist. 4. c. postquam, c. sicut nobis, ca. postea signatur, ꝛ c. siue paruuli. Et hęc fiunt ad expellendam dęmonis virtutem. ¶ Secundo benedictio cum manus impositione, ad prędudēdam viam diabolo expulso: dictę dist. c. Sacerdotes. ¶ Tertio aures ꝛ nares sputo liniuntur; ꝓpter fidei receptionem quantum ad aures: ꝛ propter aptitudinem eius contra dęmoniacas pugnas quantum ad nares. De vtroque in c. Postea tanguntur: dictę dist. ¶ quartus est catechismus. de conse. dist. 4. cap. Catechumeni, cap. baptizandos, cap. Non

liceat.

licet. Qui quidem catechismus est instructio baptizandi in fide & moribus & vita christiana: qui debet fieri adultis in persona propria: & parvulis in persona patrinorum: vt sciat de quibus eos habet instruere tempore opportuno. Ideo parvulis dicitur: Credis in Deum &c. Et patrinus respondet: Credo, s. se daturus operam vt credant, ca. dis. c. vos autem. Adulti vero per se debent respondere. de consec. dis. 4. ca. Prima: cap. parvuli, & ca. cum pro parvulis. Et hoc etiam fit ante baptismum. ¶ Quintus est inunctio olei sancti, ea. dis. c. Deinde, & ca. Prima, c. Deinde, c. Venisti, & c. sequentibus. ¶ Sextus est, Aque benedicte & sanctificate effusio vel aspersio, secundum doc. vel trina immersio, sm locorum consuetudinem: vel etiam vnica, vt in c. Postquam vos, c. de trina, c. Propter, ea. dis. ¶ Septimus est trium rerum post baptismum exhibitio: Primo chrismatis inunctio in vertice, non autem in fronte, que designat descensum spiritus sancti, c. venisti, c. postquā ascendit, c. emersisti, c. accepisti mysterium, & c. Presbyteris, ea. dis. Secundo vestis candida: que significat innocentie puritatem, c. post baptismum, & c. accepisti post. Tertio candela in manu baptizati ponitur, que significat lumen cognitionis: quod hic debet baptizatus in bonis sectandis, & malis fugiendis, sm Theologos. Et nota q̄ adultis debet p̄cedere catechismus ante exorcismū: pueris vero econtrario, sm eosdem. ¶ Octauus sunt patrini & matrine de sacro fonte leuantes, ea. di. c. in catechismo, ea. non plures, & c. in baptismate. Abbas, vel monachus, vel religiosus non p̄sit esse cōpatres, vel patrini, in c. non licet, ea. di. & 16. q. 1. c. placuit cōi. Pi & mr̄ baptizandi non p̄sit baptizare filiū proprium, nisi in casu necessitatis, 30. q. 1. Ad lumina: nec retinere ad baptismū, siue leuare de sacro fonte. Ueruntn̄ si hoc ignorāter, vel non malitiose faciunt, pp̄ hoc non sunt separādi, de cognā. spir. c. vir. Vnus solus cōpater esse debet, & puerū leuare: & non plures, c. in catechismo, & c. non plures. Qui tenetur filios suos spūales in moribus instruere & docere eos Pater noster, Ave Maria, & Credo, de consec. dis. 4. vos ante oia. Non baptizatus non potest de fonte leuare aliquem, de consec. di. 3. c. in baptismate. ¶ Ex decretis Leonis Pape, apud scm̄ Gedardū. Non plures ad suscipiendum de baptismo infantem accedant quam

Contra modernos sacris ex ignorātia abutentes, quos iure moneāt sacerdotes & à baptismo propellāt.

quam vnus siue vir: mulier. In cõfirmatione quoqꝫ idipsum fiat. De hoc vide infra c.3. Tractatus 2. quartũ impedimentũ matrimonij. §.2. ¶ Ex decretis Igini papę. ca.5 In cathecumeno ⁊ baptismo ⁊ cõfirmatiõe vnus pr̃ põt fieri, si necessitas cogit. Nõ est tñ ꝯsuetudo Romana: sed ꝑ singula singuli suscipiunt. ¶ Ex cõcilio Remensi. Ca.8 Obseruãdũ, vt nullus suscipiat infantem in baptismo a sacro fonte, ante q̃ꝫ idẽ Symbolũ ⁊ Orationem dñicã cum presbytero decantet. Et tunc presbyter omnibus patrinis annunciet, ꝙ debitores sint suis filiolis, cum ad intelligibilem ętatem venerint, hęc eadem insinuare: hęc ibi. ¶ Potest aũt exerceri baptismus. Primo, ter mergendo. De cons. dis. 4. ca. post quã vos: ⁊ ca. De trina: ⁊ ca. Siquis, ¶ Secundo, effundendo aquam super baptizandũ, vel semel tñ immergẽdo. ea. dis. ca. Multi sunt: c. pp vitandum. Ut fecit scũs Laurẽtius, baptizando sanctum Romanũ. ¶ Et tertio, aspergẽdo, sicut fecerũt apli: q tria milia hoĩum baptizauerũt vna die. Actuũ. 2. Primus modus est melior ⁊ magis vsitatus: sed scd̃s ⁊ tertius obseruant̃ ꝑm loci cõsuetudinẽ, ⁊ baptizandorum multitudinẽ, ⁊ ministri debilitatẽ, vel periculum baptizandi. S. Tho. 3. par. q. 66. ar. 7. Et debent simul cõcurrere ablutio ⁊ forma verborum, si fieri potest. S. Tho. 3. parte. q. 69. ar. 4. ¶ Effectus baptismi rite ⁊ legitime suscepti. Capit. 8.

Effectus baptismi est multiplex. 1. Characteris ĩpressio: ꝑ quẽ ascribit̃ populo Dei: ⁊ ꝑpea nõ põt reiterari. Oĩa crimina ⁊ pęnę eorũ delent̃. de Diuor. c. Gaudemus. A pctõ originali liberat̃. de cõse. dis. 4. ca. Regenerãte. ⁊ c. Sine pęnitẽtia. Gratia Dei cõfert̃: virtutes augẽtur: peccati fomes debilitatur: mẽbrum Christi efficitur. De conse. dist. 4. ca. Quia passus. Oĩs irregularitas, p̃ter q̃ ligaminis, tollitur. 34. di. c. Siqs viduã: ⁊ iudicis ꝑm aliquos iuste aliquẽ iudicãtis ad mortẽ. dist. 26. c. Deinde. Infamia oĩs tollitur. 39. di. ca. Deinde. 1. q. 7. ca. Siqs: Janua paradisi aperit̃. De Bap. ⁊ eius effe. c. Maiores Tho. 3. par. q. 39. ar. 5. ad tertiũ. Nullus sine baptismo potest saluus fieri. 15. q. 1. §. Firmissime. Hęc eadẽ a S. Th. ⁊ sacris Theologis in 4. tractãtur diffusius. Vide de tota materia Baptismi ⁊ aliorũ sacramẽtorum constitutionẽ Eugenij 4. factã in cõcilio Florentino, quę incipit. Exultate Deo, ⁊ est ad Armenos.

¶ Or-

¶ Ordo baptizandi vulgatus, ⁊ iamdiu impressus secundum vsum sancte Romane Ecclesie.

Cum venerit infans ante ianuam ecclesie, sacerdos interroget de nomine infantis: ⁊ faciat eum teneri super brachio dextro: ⁊ petat de nocte. Quo vocaris? Respondeat pānus loco infantis. Joannes, Petrus, vel Maria. Tunc sacerdos. Joānes, Petre, vel Maria: quid petis ab ecclesia? ℟. Fidem. Et sacerdos. Fides quid tibi prestat? ℟. Vitam eternā. Et sacerdos dicat. Hec est vita eterna, vt diligas dñm Deū tuuz ex toto corde tuo, ⁊ ex tota aīa tua, ⁊ ex tota mente tua, ⁊ ex oībus viribus tuis: hoc est maxumū ⁊ primū mādatū. Scōm aūt est simile huic. Diliges prīmū tuum sicut teipsum: ⁊ qđ tibi nō vis fieri, aūj ne feceris. Et dicatur tribus vicibus. Postea insufflet in faciem eius ter: ⁊ dicat. Exi ab eo immunde spūs ⁊ da locū spūi sancto paraclito. Et dicatur tribus vicibus: Deinde cū pollice faciat signū cru ✠ cis in frōte et in pectore illius dicens. Accipe signū sancte cru ✠ cis: tā in fronte, quā in corde: ✠ sume scutū fidei celestiū precepto-rum: talis esto moribus, vt templum Dei iam esse possis. ℟. Amen. ℣. Dñs vobiscum. ℟. Et cum spū tuo. Oremus. Dō. Omnipotens sempiterne Deus, pater dñi nri Jesu Chri sti, respicere dignare super famulū tuū, N. quem ad rudimenta fidei vocare dignatus es: oēm cecitatem cordis ab eo expelle: disrumpe ab eo omnes laqueos satane, quibus fuerat colligatus: aperi ei dñe ianuam pietatis tue: vt signo sapiētie tue imbutus, oīum cupiditatū fetoribus careat: vt ad suauem odorem preceptorum tuorum lętus tibi in ecclesia tua deserviat, ⁊ proficiat de die in diē: vt idoneus efficiatur accedere ad gratiam, baptismi tui percepta medicina. Per eundē dominum nostrum Jesum Christuz filium tuum ⁊c. ℟. Amen. Tunc exhalet calido flatu ter in faciem eius, ⁊ dicat. Insuffla te catechumene denuo in virtute Spiritus sancti: vt quicquid in te viti malorū est spirituum inuasione, per huius exorcismi mysterium

sterium gratię sit tibi ipsa virtus purgatio. Oremus. Oratio.
PRæces nostras, quęsumus domine, clementer exaudi, & electum tuum N. crucis dominicę, cuius impressione cũ signamus, virtute custodi: vt magnitudinis glorię rudimenta seruans, per custodiam mandatorum tuorum ad regenerationis gloriam peruenire mereatur. Per do. Oremus. Oratio.
DEus, qui humani generis ita es conditor, vt sis etiã reformator, propitiare populis adoptiuis: & nouo testamento sobolem nouę prolis ascribe, vt filij promissionis, quod non potuerunt assequi per naturam, gaudeant se recepisse per gratiam. Per Christum dominũ. R. Amen. Exorcismus salis.
EXorcizo te creatura salis in nomine Dei ✠ patris omnipotentis, & in charitate Dñi nostri Jesu ✠ Christi: & in virtute Spiritus ✠ sancti. Exorcizo te per Deum vi ✠ uum, per Deum ve ✠ rum, & per Deum san ✠ ctum: per Deum ✠ qui te ad tutelam humani generis procreauit, & populo veneranti ad credulitatem per seruos suos consecrari præcepit: vt in nomine sanctę Trinitatis efficiaris salutare sacramentum ad effugandum inimicum. Proinde rogamus te Domine Deus noster: vt hanc creaturam salis tu Domine sanctificando sanctifices, & benedicendo bene ✠ dicas: vt fiat omnibus accipientibus perfecta medicina permanens in visceribus eorũ. In nomine eiusdem Domini nostri Jesu Christi. Qui vẽturus est iudicare viuos & mortuos, & seculum per ignem. R. Amen. Hic sacerdos mittat sal in ore infantis ter dicens. N. Accipe sal sapientię, quod propitiatus sit tibi dominus in vitam eternam. R. Amen. Oratio post datum sal. Oremus. Oratio.
DEus patrum nostrorum, Deus vniuersę cõditor veritatis, te supplices exoramus, vt hunc famulum tuum N. respicere digneris propitius: & hoc primum pabulum salis gustantẽ non diutius esurire permittas; quo minus cibo repleat coelesti: quatenus sit semper diuino spũ feruens: spe gaudens; tuo semper nomini seruiens: & perduc eum ad nouę regenerationis lauacrum: vt cum fidelibus tuis promissionum tuarum eterna præmia cõsequi mereatur. Per Chri. Supradictę orationes dñr tam supermasculos, ꝙ super fẽminas. Sequentes vero dicuntur super masculum tantum. Oremus. Oratio.

DEus

DEus Abrahã, deus isaac: deus iacob, deꝰ q Moysi famulo tuo in monte sinai apparuisti, ⁊ filios israel de terra egypti eduxisti, deputãs eis angeluz pietatis tuę, q custodiret eos die ac nocte, teq̃s dñe: emittere digneris sanctũ angelũ tuũ de cęlis: q similiter custodiat ⁊ hũc famulũ tuũ N. ⁊ perducat eũ ad gr̃az baptismi tui. Per xp̃m dñz. ℟. amẽ. Sup masculũ.

ERgo maledicte diabole recognosce sniam tuã: ⁊ da honorẽ deo ✠ viuo ⁊ vero: da honorẽ Jesu ✠ xp̃o filio eiꝰ ⁊ spũi ✠ scõ: ⁊ recede ab hoc famulo dei N. qr istuz sibi deus ⁊ dñs nr̃ Jesꝰ xp̃s ad suã scãz gr̃az ⁊ bñ ✠ dictionẽ fõtẽqz baptismatis dono suę gr̃ę vocare dignatꝰ est, ⁊ hoc signũ ✠ scẽ crucis: qd̃ nos frõti eiꝰ damꝰ, tu maledicte diabole nũq̃z audeas violar̃. Per eũ, q vẽturꝰ ẽ. ℟. Amẽ. Sup masculũ. Oremꝰ. Or.

DEus immortale p̃sidiuz oĩuz postulãtiũ, liberatio supplicũ: pax rogãtiũ: vita credẽtiũ: resurrectio mortuorũ, te inuoco dñe sup hũc famulũ tuũ N. q baptismi tui donũ petẽs, ęternã ꝯseq gr̃az spũali gñatione desiderat: accipe eũ dñe, q dignatꝰ es dicere: Petite, ⁊ accipietis, q̃rite ⁊ inuenietis, pulsate ⁊ apiet̃ vobis: petẽti itaqz p̃miũ porrige: ⁊ ianuã pande pulsãti: vt ęternã cęlestis lauacri bñdictionẽ cõsecutus, p̃missa tui muneris regna p̃cipiat. Qui viuis ⁊ regn. ℟. Amẽ. Ergo maledicte diabole recognosce sen. vt supra. Super masculum.

EXorcizo te immunde spiritus in nomine pa ✠ tris, ⁊ fi ✠ lij, ⁊ spũs ✠ scti: vt exeas ⁊ recedas ab hoc famulo Dei N. Ipse eñ imperat tibi maledicte dãnate atqz dãnande, qui pedibus suis super mare ambulauit, ⁊ Petro mergenti dexterã porrexit. Qui cum patre ⁊ spiritu sancto viuit ⁊ regnat in secula seculoruz. Amẽ. Ergo maledicte diabole. vt supra. Sequentes oĩones dicendę sunt sup fęminam tãtuz. Oremus. Oratio.

DEus cęli: Deus terrę: deus angeloruz: deus archãgeloruz: deus prophetaruz: deus p̃riarcharuz: deus apl̃oruz: deus martyruz: deus cõfessoruz: deus virginuz: deus oĩum bene viuentiuz: deus cui oĩs lingua confitet̃: ⁊ oẽ genuflectitur, cęlestiuz, terrestriuz, ⁊ infernoruz: te inuoco dñe super hanc famulã tuam N. vt perducere eã digneris ad gratiam baptismi tui. Per christum dominum nostrum. ℟. Amen.

ERgo maledicte diabole recognosce sententiam tuam: ⁊ da ho-

Nõ sunt de necessitate ritus baptizãdi, sed magis usitantur, quã præcedentes, & adhuc sequentibus magis vtimur.

da honorē Deo viuo ⁊ vero: ⁊ da honorē Jesu Chr̄o filio eius, ⁊ Spūi scō: ⁊ recede ab hac famula dei N. qr eā deus ⁊ dn̄s nr̄ Jesus xp̄s ad suā scāz gr̄am ⁊ bn̄dictionē fontēqz baptismatis dono suę gr̄ę vocare dignat⁹ est: ⁊ hoc signū sanctę ✠ crucis, qd̄ nos fronti eius damus, tu maledicte diabole nunq̄ audeas violare. Per eum qui venturus est iudicare viuos ⁊ mortuos, ⁊ seculū ꝑ ignē. ℟. Amē. Sup̄ fęminā tantum. Oremus. Or̄o.

DEus Abrahā: Deus Jsaac: Deus Jacob: Deus qui tribus Jsrael de ęgyptiaca seruitute liberasti: ⁊ ꝑ Moysen famulū tuum de custodia mandatorū tuorū in deserto monuisti: ⁊ Susannā de falso crīe liberasti: te supplices exoramus, vt liberes hanc famulam tuam N. ⁊ perducere eam digneris ad gr̄am baptismi tui. Per Christum dn̄m nr̄m. ℟. Amen. Ergo maledicte diabole. vt supra Super fęminam. Exorcismus.

EXorcizo te immunde spūs per pa ✠ trez, ⁊ fi ✠ liū: ⁊ spiritū ✠ scūm: vt exeas, ⁊ recedas ab hac famula Dei N. Jpse enim imperat tibi maledicte diabole damnate, qui cęconato oculos aperuit, ⁊ quatriduanū Lazarum de monumento suscitauit. Qui venturus est iudicare ⁊c. Ergo maledicte diabole ⁊c. vt supra. Super masculum ⁊ fęminam. Oremus. Or̄o.

AEternā ac mitissimam pietatē tuā, deprecor dn̄e sancte, pater oīpotens, ęternę Deus, luminis author ⁊ veritatis, super hunc famulum tuum N. vt digneris eum illuminare lumine intelligentię tuę: mūda eum ⁊ scīfica, da ei scīaz veraz: vt dignus efficiat̄ accedere ad gr̄az baptismi tui: teneat firmaz spez, cōsiliū rectū, doctrinā sanctā: vt apt⁹ sit ad ꝑcipiendā baptismi gr̄am. Per Chr̄m dn̄m nr̄m. ℟. Amen. Super vtrūqz.

AUdi maledicte satana adiuratus per nomē ęterni Dei ⁊ saluatoris nr̄i Jesu Christi filij eius, cū tua victus inuidia tremens gemensqz discede: nihil sit tibi cōe cum seruo dei N. iam cęlestia cogitāte, renūciaturo tibi ⁊ seculo tuo, ⁊ beatę immortalitati victuro: da igit̄ honorē aduenienti spūi scō, qui ex summa cęli arce descendens, ꝑturbatis fraudibus tuis, diuino fonte purgatum pectus, idest scīficatū Deo tēplū ⁊ habitaculū ꝑficiat: ⁊ ab oībus penitus noxijs p̄teritorū criminū liberat⁹ seruus dei gr̄as perēni deo referat semꝑ: ⁊ bn̄dicat nomē eius in scl'a scl'orū. Amē. Hic sacerdos tāgit caput infantis, ⁊ dicit

NEc te lateat satana, imminere tibi pęnas, imminere tibi tormēta, imminere tibi diē iudicij, diemqz supplicij sēpiterni: diem qui venturus est velut clibanus ardens: in quo tibi, atqz vniuersis angelis tuis ęternus superueniet interitus. Proinde damnate atqz dānande, da honorem Deo ✠ viuo ꝛ vero, da honorē Jesu ✠ Chr̄o filio eius, ꝛ spūi ✠ scō: in cuius noīe atqz virtute ego p̄cipio tibi quicunqz es spūs immunde, vt exeas ꝛ recedas ab hoc famulo Dei, N. quē hodie deus ꝛ dn̄s nr̄ Jesus Christus ad suam sanctam gratiam ꝛ benedictionez, fontemqz baptismatis dono suę gr̄ę vocarę dignatus est: vt fiat ei tēplum ꝑ aquam regenerationis in remissionem oīum pctōrum. In noīe eiusdez dn̄i nr̄i Jesu Christi, qui venturus est iudicare viuos ꝛ mortuos ꝛ seculum per ignem.

Postmodū sacerdos legat euangeliū sequens. Dn̄s vobiscū. ℟. Et cum spiritu tuo. Sequētia sci euāgelij s̄m Matthęum.

IN illo tp̄e: oblati sunt paruuli ad Jesum, vt man⁹ eis imponeret ꝛ oraret. Discipuli autē increpabant eos. Jesus autē ait eis: Sinite paruulos: ꝛ nolite prohibere eos ad me venire: talium est enim regnuz cęlorū. Et cū imposuisset illis manus, abijt inde. Deide sacerdos introducit eū in ecclaz dicēdo.

INgressusqz ecclesiam Dei, euasisse te laqueos mortis lętus agnosce: horresce idola: respue simulacra: cole Deuz patrem omnipotentem, ꝛ Jesum Christum filium eius, cū spiritu sancto: Qui viuit ꝛ regnat in secula seculorum. ℟. Amen.

Postquam peruenerit sacerdos ad medium ecclesię ponunt infantem in pauimento, ꝛ dicto a sacerdote, ꝛ compatre Pater noster, ꝛ Credo in Deū. eleuant puerum: ꝛ sacerdos cū sputo suo tangit aures ꝛ nares infantis, dicens.

EPpheta, qd̄ est adaperire aures ꝛ nares in odorē suauitatis. Tu autem effugare diabole: appropinquabit enim iudicium Dei. Tunc sacerdos interroget tenentē puerū de noīe eius, ꝛ postea dicat N. Abrenūcias satanę? patrinus ℟. Abrenūcio. Sacerdos. Et oībus operibus eius? ℟. Abrenūcio. Sacerdos. Et oībus pompis eius? ℟. Abrenuncio. Sacerdos pollicem in oleo sancto intingens vngat pectus infantis ꝛ scapulas, faciēs signū crucis cum pollice: ꝛ dicat ad eū Et ego te linio oleo salutis pectus ꝛ scapulas in Chr̄o Jesu dn̄o nostro: vt ha-

Hæc est omniū Chr̄ianorū digna professio.

vt habeas vitam ęternam, ꝛ viuas in secula seculorum. Amen. Et veniens super fontem sacerdos interrogat nomen pueri dicens. Quo noīe vocaris? Et rn̄so tali, scz Petrus, vel Maria: Iterū interrogat sacerdos N. credis in Dēū p̄rem oīpotentē creatorē cęli, ꝛ terrę? Patrinus ℟. Credo. Et sacerdos. Credis ꝛ in Jesum Chr̄m filiū eius vnicū, dn̄m nr̄m, natum ꝛ passum? ℟. Credo. Et sacerdos. Credis ꝛ in Spūm sanctū: scām ecclesiā catholicā: sanctorū cōionē: remissionē peccatorū: carnis resurrectionē: ꝛ vitā ęternā? ℟. Credo. Deinde sacerdos iterū interrogat nomē pueri, ꝛ dicit. Petre, vel Maria vis baptizari? ℟. Volo. Tūc sacerdos accipiat puerū diligēter ꝛ baptizet cū sub trina immersione, sanctissimā Trinitatē semel inuocans, vel effundendo aquā super caput pueri ſm cōsuetudinem loci illius, inuocato prius noīe pueri, dicēdo. Petre, vel Maria, ꝛ ego te baptizo ī noīe pa ✠ tris: ꝛ semel immergat: ꝛ fi ✠ lij, ꝛ secundo immergat, ꝛ spūs ✠ sci. Amē. ꝛ tertio immergat. Et cū surrexit de fonte sacerdos facit signū crucis de chrismate in vertice, eius dicens hāc oīonem. Oremus. Oīo.

Deus omnipotēs, pater domini nostri Jesu Christi, qui te regenerauit ex aquā ꝛ Spiritu sācto: quiqz dedit tibi remissionem omnium peccatorum, ipse te liniat chris ✠ mate salutis in Christo Jesu domino nostro, vt habeas vitaz ęternam, ꝛ viuas in secula seculorum. Amen. Deinde sacerdos ponat linteum super caput pueri, dicens.

Accipe vestē candidā, sanctā ꝛ immaculatā, quā perferas ante tribunal dn̄i nr̄i Jesu Christi: vt habeas vitā ęternā, ꝛ viuas in secula seculorum. Amen. Deinde sacerdos det candelam accensam in dextera manu pueri, siue patrini, dicens.

Accipe lampadem ardentem, irreprehensibilem, custodi baptismum tuum, serua Dei mandata: vt cum dominus venerit ad nuptias, possis occurrere ei vna cum omnibus sanctis in aula cęlesti, habeasqz vitam ęternaz, ꝛ viuas in secula seculorum. amen. Vade in pace, ꝛ dominus sit tecum. Amen.

¶ Ad omnium potius satisfactionem pręscriptus baptizandi ordo hic positus est, q̄ ꝙ secunduz. s. Romanā ecclesiā sit institutus. In libro nouo quo vtuntur summi pōtifices in diuinis secundum. s. Roma, ecclię vsum, sequentem modum legimus.

¶ Ordo

ORDO AD CATHECVMENVM FACIENDVM:

Et baptizandum puerum masculum: qui in libris S. Romanæ Ecclesiæ legitur: & quo vtuntur summi Pontifices: & in ecclesiis Venetiarum obseruatur. Cap. 10.

Cum venerit infans ante ianuam ecclesiæ, interroga nomen eius, & dic hæc verba. Si quis cathecumenus est, secedat. Si quis cathecumenus est, Judæus, vel hæreticus: secedat. Si quis cathecumenus est, Sabellianus, vel hæreticus, aut Judæus: secedat. Interroga nomen, & dic. Joannes. vel N. quid desideras? Respondeat. Fidem. Interrogat. Fides quid tibi præstat? R. Vitam æternam. Interrogatur. Quis tibi daturus est eam? R. Deus pater & dominus Jesus Christus cum sancto spiritu. Deinde iniusta in faciem eius ter in modum crucis: & dic. Exorcismus.

Impero tibi immunde spiritus in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, vt exeas & recedas ab hoc plasmate Dei. Interroga quod nomen vult imponere ei: & annuncies nomen, & dicas. Famule Dei N. quid vis fieri? Respondeat. Christianus. Interroga. Abrenuncias satanæ? R. Abrenuncio. Interroga. Et omnibus operibus eius. R. Abrenuncio. Interroga. Et omnibus pompis eius? R. Abrenuncio. Et postea dicat sacerdos hæc verba. Et iste sit felix, in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Amen. Deinde dicat ps. Deus in adiutorium meum intende: Domine ad adiuuandum me festina. Confundantur & reuereantur qui quærunt animam meam. Auertantur retrorsum & erubescant, qui volunt mihi mala. Auertantur statim erubescentes, qui dicunt mihi, Euge, euge. Exultent & lætentur in te omnes, qui quærunt te: & dicant semper, magnificetur Dominus, qui diligunt salutare tuum. Ego vero egenus & pauper sum: Deus adiuua me. Adiutor meus, & liberator meus es tu: domine ne moreris. Gloria patri, & filio, & spiri. Sicut erat in princ.

Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Dñs vobiscum.
℟. Et cum spiritu tuo. Oremus. Oratio, Catechismus.

DEus noster, qui nos ad imaginem suam plasmare dignatus est, sic ait per Moysen famulũ suum: Nõ augurauerís: non mẹchaberis: non falsum testimoniũ dixeris: honorẽ habebis patrĩ ⁊ matri tuę: diliges proximũ tuũ sicut teipsum: ⁊ qd̃ tibi nõ vis fieri, alijs ne feceris: ista sunt prẹcepta dei, q̃ gentilem populum ad ecclesiam Dei venientem vnũquemq̃ oportet obseruare, Per Christum dñm nostrum. ℟. Amen.

FAmule dei N. accipe signũ cru ✠ cis, tam in fronte, quã in cor ✠ de: sume fidem cẹlestem: talis esto moribus, vt tẽplũ dei esse iam possis: ingressusq̃ ecclesiã dei, euasisse te laqueum mortis lẹtus agnoscas: horrescas idola: respuas simulacra, colas Deum patrem omnipotentem, ⁊ Jesum xp̃m filium eius, qui viuit ⁊ regnat in secula seculorum. ℟. Amen.

DEprecor te dñe sancte, pater omnipotens, ẹternę Deꝰ, vt huic famulo tuo, qui seculi huius nocte vagat incertꝰ ⁊ dubius, viam veritatis ⁊ agnitionis tuę iubeas demõstrari: quatenus reseratis oculis cordis sui, te vnũ deũ patrẽ in filio, ⁊ Filiũ in patre recognoscat cũ Scõ spũ: atq̃ huius cõfessionis fructũ ⁊ hic ⁊ in futuro seculo percipere mereatur. Per eundem Chr̃m dñm nr̃m. ℟. Amen. Sequitur exorcismus.

EXorcizo te omnis spiritus immunde in noĩe Dei ✠ patris omnipotẽtis: ⁊ in noĩe Jesu Chri ✠ sti filij eius dñi, ⁊ iudicis nostri: vt discedas ab hoc plasmate dei: quez dñs noster ad templũ sanctũ suũ vocare dignatus est: vt fiat templuz dei viui: ⁊ Spiritus sanctus habitet in eo, in nomine dei Pa✠tris oĩpotentis, ⁊ in noĩe Jesu Chri ✠ sti filij eius, ⁊ spũs ✠ sancti, qui filius vẽturus est in maiestate p̃ris iudicare viuos ⁊ mortuos, ⁊ seculum per ignem. ℟. Amẽ. Oremus. Oratio.

DEus, qui p̃erdita reparas, ⁊ reparata cõseruas: deus, q̃ proprio gentilitatis crimine euaso, ⁊ serpentis charactere delecto, signari hominẽ nominis tui titulo prẹcepisti: suscipe, quẹsumus, hũc famuluz tuũ: atq̃ euz inter plebis tuę numerum commisce. Per Christum dñm nostrum. Oremus. Ore.

DOmine deus cẹli ⁊ terrę, maris ⁊ oĩum elemẽtorũ creator, q̃ aspectu tuo illuminas vniuersaz faciẽ terrę, illu-

mina

mina vultū tuū sup hunc famulū tuum .N. cathecumenū: quē hodierna die ad tēplū sctm tuū vocare dignatus es: infunde in eū scientiā pietatis tuę. accipe būc dne: t aperi ei ianuā iusti tię tuę, t da illi suauē odorē tuā: pietatisq; munꝰ largire, t p lauacrū regenerationis tuę pduc eū ad gras spūalē: vt nobiscū pariter tibi deo pri oipotenti laudes t gras referat. Iduc eū dne in viam veritatis, doce eum iustificationes tuas. Per dnm nostrum Jesum Chm filium tuum, qui tecum vi. ℟. Amen.

Consigna eum cum pollice dicens.

In fronte. Signo tibi frontem ✠ vt suscipias crucē Dñi.
In auribus. Signo tibi aures ✠ vt audias diuina pcepta.
In oculis. Signo tibi oculos ✠ vt videas claritatē Dei.
In naribus. Signo tibi nares ✠ vt odorē suauitatis sctas.
In ore. Signo tibi os ✠ loquaris verba vitę.
In pectore. Signo tibi pectus ✠ vt credas in Deum.
In scapulis. Signo tibi scapulas ✠ vt suscipias iugū sui eiꝰ.
In toto corpe Signo te totū in nomine Pa ✠tris, t fi ✠li, t spiritus ✠ sancti, vt habeas vitaꝫ eternā: t viuas in secula seculorum. Amen. Oremus.

Oratio.

Omnipotens sempiterne Deus pr dñi nri Jesu Chi respicere digneris sup hunc famulū tuū .N. quē ad rudimenta fidei vocare dignatus es: oēm cecitatē cordis ab eo expelle: di rupe oēs laqueos satanę, qbꝰ fuerat alligatus. Aperi ei dne ianuā pietatis tuę, vt sale sapię imbutꝰ, oīū cupiditatū fetoribus careat: t suauē odorē pceptoꝝ tuoꝝ lętꝰ in eccla tua sētiat: t pficiat de die in die: vt idoneus efficiat accedere ad gram baptismi tui percepta medicina. Per eundē dnm nrm Jesum xpm, qui tecum viuit t regnat in vnita. ℟. Amē.

Exorcismus salis.

Exorcizo te creatura salis i nomie dei pa ✠tris omnipotentis: t in charitate dñi nri Jesu ✠ Chisti, t in virtute spūs ✠ sancti. Exorcizo te per deum ✠ viuum, per deum ✠ verum: per deum ✠ sanctū: qui te ad tutelā humani generis procreauit: t populo veniente ad credulitatē p seruos suos cōsecrari pcepit. Proin de rogamus te dne Deus noster, vt hęc creatura salis in nomine sanctę Trinitatis efficiat salutare sacramentū ad effugandum inimicum: quod tu domine sanctificando sci ✠fices, t benedicēdo bene ✠dicas: vt fiat omnibus.

bus accipientibus pfecta medicina, permanens in visceribus eorum, in nomine domini nostri Jesu Christi: qui venturus est iudicare vivos & mortuos, & seculum per ignem. ℟. Amen. Postea accipe sal dicito cui tua salua: & pone in ore infantis: & dic. Famule dei N. accipe sal sapientie, qui propitiatio sit tibi in vitam eternam. ℟. Amen. Oremus. Oratio.

DEus patrum nrorum, vniuerse conditor veritatis, te supplices exoramus, vt hunc famulum tuum respicere digneris propitius: & hoc primus pabulum salis gustantē, nō diutius esurire permittas, quominus cibo reficiatur celesti: quatenus sit Deo semp spiritu feruens, spe gaudens, tuo semper noi seruiens: perduc eum dne ad nouę regenerationis lauacrum: vt cū fidelibus tuis promissionum tuarum eterna premia psequi mereatur. Per xpm dnm nrm. ℟. Amen. Interroget sacerdos nomē infantis, & dicat Famule dei N. ingredere in templum Dei vt habeas partem in prima resurrectione cum sanctis & electis Dei. Et introducat eum in ecclesiā dato capite stolę cum humilitate: & sic procedendo dicat hāc oionem. Oremus. Oratio.

PRaeces nras, quesumus dne, clementer exaudi: & hūc electum tuum crucis dnicę cuius eū impressione signa ✠ mo, virtute custodi: vt agnitionis tuę rudimenta seruando, p custodiā mandatorum tuorum ad regenerationis gloriā puenire mereatur. Per Chām dnm nostrum. ℟. Amen. Finita oratione ponatur infans in pauimēto ecclesie: & dicat Oremo. Oratio.

DEus, q humani generis ita es cōditor, vt sis & reformator: propitiare famulo tuo N. adoptiuo p gratiam tuā: & noui testamēti sobolē nouę proli ascribe: vt filij promissionis, qō fiō potuerunt assequi per naturam, gaudeant se accepisse p gratiam. Per xpm dnm no. ℟. Amen. His ita finitis patrinus, vel matrina tenens infantē ter genuflectens: & dicat presbyter. Ora electe, flecte genua, & dic. Pater noster. Leua, cōple orationem tuā: & signa eum: & accede ad benedictionem. Tūc patrinus, dicit totū. Pater noster deinde surgens infantē signo crucis ✠ eis signat. Et sacerdos subiungit dicēs. Oremus. Oratio.

DEus Abrahae, deus Isaac, deus Jacob: deus, q moysi famulo tuo in mōte Sinai apparuisti: & filios Israel de terra egypti eduxisti: deputās eis angelū pietatis tuę, qui custodi-

ret

ret eos die ac nocte: te q̃sumus dñe, ⁊ rogamus, vt mittere digneris sanctum angelum tuum de celis, q̃ custodiat hũc famulũ tuũ, ⁊ pducat eum ad gratiam baptismi tui. Sequitur exorcismus.

Ego maledicte diabole recognosce sententiam tuã: ⁊ da honorem Deo viuo ⁊ vero: da honorem Jesu xpo filio eius, ⁊ spiritui sancto paraclito: ⁊ recede ab hoc famulo dei: q̃ istum deus ⁊ dñs nr̃ Jesus xps ad suam sanctam gratiam, ⁊ benedictionem, fontemq̃ baptismatis dono suę gręe vocare dignat⁹ est. Et hoc signũ sanctę cru ✠ cis, quod nos in frontẽ eius damꝰ, tu maledicte diabole nunq̃ audeas violare: sed dãnatus i ęternũ maneas ab eo repulsus. Per eũ q̃ venturus est iudicare viuos ⁊ mortuos, ⁊ seculũ p ignẽ. ℟. Amen. Item dicat. Ora electe: flecte genua: ⁊ dic Pater nr̃: leua, ⁊ cõple oronem tuã: ⁊ signa illũ: ⁊ accede ad bñdictionẽ. Tunc patrinus, vt sup. genuflectit, ⁊ surgit, ⁊ signat infantẽ. Et sacerdos. Oremus. Ora.

Deus immortale przsidium omniũ postulãtium: liberatio supplicũ: pax rogantiũ: vita credentiũ, resurrectio mortuorum: te inuoco dñe super hunc famulum tuũ N. qui baptismi tui donũ petens, ęternã consequi gratiã spirituali regeneratione desiderat: accipe hũc dñe, qui dignatus es dicere: Petite, ⁊ accipietis: quęrite, ⁊ inuenietis: pulsate, ⁊ aperiẽt vobis: petẽti itaq̃ przmiũ porrige: ⁊ ianuã pãde pulsanti, vt ęternã cęlestis lauacri benedictionẽ consecutus promissa tui muneris regna pcipiat. Qui viuis ⁊ regnas in se. ℟. Amen. Exorcismus.

Audi maledicte satana adiuratus per nomen ęterni Dei, ⁊ Saluatoris nostri filij eius: cum tua victus inuidia tremens lugensq̃ discede: nihil tibi sit cõmune cũ seruo Dei, iam cęlestia cogitanti: renunciaturo tibi, ac seculo tuo: ⁊ beatę immortalitati victuro. Da igitur honorem aduenienti Spiritui sancto: qui ex summa cęli arce descendens, perturbatis fraudibus tuis, diuino fonte purgatũ pectus, id est sanctificatũ Deo templum, ⁊ habitaculũ perficiat: ⁊ ab omnibus penitus nostris przteritorum criminũ liberatus seruus dei gratias perenni Deo referat semper: ⁊ benedicat nomen eius sanctum in secula seculorum. ℟. Amen. Item dicat. Ora electe: flecte genua: ⁊ dic Pater noster: Leua, ⁊ cõplę orationẽ tuã: ⁊ signa illũ: accede ad benedictionẽ. Tunc patrinus, vt supra, genuflectit,

flectit, leuat, ⁊ signat infantem. Et sacerdos dicit exorcismum.

EXorcizo te immunde spiritus in nole pa ✠ tris, ⁊ fi ✠ lij, ⁊ spūs ✠ sancti: vt exeas ⁊ recedas ab hoc famulo dei. Ipse enim tibi imperat maledicte damnate: q̄ pedib⁹ suis sup mare ambulauit: ⁊ Petro mergenti dexterā porrexit. Sequitur.

ERgo maledicte diabole recognosce sententiam tuā: ⁊ dā honorem Deo viuo ⁊ vero, da honorē Iesu Christo filio eius, ⁊ Spiritui scō paraclito: ⁊ recede ab hac famula Dei: q̄ istum deus ⁊ dñs nr̄ Iesus chr̄s ad suā sanctam gr̄az ⁊ benedictionem, fontemq̄z baptismatis dono suę gratię vocare dignatus est: Et hoc signuz scē cru ✠ cis, qō nos in frōtē eius damꝰ, tu maledicte diabole nunq̄ audeas violare: sed dānatus i eternuz maneas, ⁊ ab eo repulsus. Per euz, q̄ venturus est iudicare viuos ⁊ mortuos, ⁊ seculuz p ignē. ℟. Amē. ℭ Incipit officiuz abrenūciationis: ⁊ catechismꝰ. ℭ Presbyter primo ponit manum sup infantem: ⁊ dicit sequentem oratiōnē. Oremus.

AEternam ac iustissimaz pietatē tuā deprecor dñe sancte, pater oipotens, eterne Deꝰ, luminis auctor, ⁊ veritatis, super hunc famuluz tuū N. vt digneris eum illuminare lumine intelligentię tuę: munda eum: ⁊ sanctifica: da ei scientiam veram: vt dignus efficiatur accedere ad gratiam baptismi tui: teneat fidem firmam, spem certam, consilium rectuz, doctrinā sanctaz: vt aptus sit ad percipiendam gratiam tuaz: Per euz, qui tecum ⁊ cum spiritu sancto vivit ⁊ regnat in secula seculorum. ℟. Amen. Quo facto, qui tenet infantem dicāt cum presbitero symbolum apostolorum, ⁊ Pater noster.

CRedo in deū patrem oipotentem, creatorez cęli ⁊ terrę, ⁊ in Iesum Chm̄ filiū eius vnicum, dominū nostrum. Qui cōceptus est de spiritu sancto: natus ex Maria virgine. Passus sub pōtio Pilato, crucifixus, mortuus, ⁊ sepultꝰ. Descendit ad inferos: tertia die resurrexit a mortuis. Ascēdit ad cęlos: sedet ad dexterā dei patris oipotentis. Inde venturus est iudicare vivos ⁊ mortuos. Credo in Spm̄ scm̄: ⁊ sanctaz ecclesiaz catholicā. Sanctorū cōionez. Remissionem peccatorum. Carnis resurrectionem. Vitam ętternam. Amen.

PAter nr̄, q̄ es in cęlis, sanctificet nomen tuum. Adueniat regnū tuū. Fiat volūtas tua, sicut i cęlo, ⁊ in terra. Pa

nem

nēm quotidianū da nobis hodie. ℣ t dimitte nobis debita
nra, sicut t nos dimittimus debitoribus nris. ℣ t ne nos indu
cas in tēptationē. ℟ ed libera nos a malo. Amē. Deinde sequat
DEc te latēat satana imminere tibi pēnas, exorcismum.
imminere tibi tormēta: imminere tibi diē iudicij, diēq;
supplicij sempiterni; diem q vēturus est velut clibanus ardēs:
in quo tibi atq; vniuersis angelis tuis ęternus superueniet in-
teritus. Proinde dānate atq; dānande da honorem Deo vi-
uo t vero: da honorem Jesu Christo filio eius, t Spiritui san-
cto. In cuius noīe atq; virtute ego pcipio tibi qcunq; es spūs
imūde, vt exeas t recedas ab hoc famulo dei: quē hodie deus
t dns noster Jesus xps ad suā sanctā grām, t benedictionem,
fontēq; baptismatis dono suę grę vocare dignatus est: vt fiat
eius tēplū p aquā regenerationis in remissionē oium pctōrū:
In nomine eiusdē dni nri Jesu Christi, qui vēturus est iudica-
re vivos, t mortuos t seculum pr ignem. ℟ Amen. Deinde
sacerdos saliua oris sui tangat nares t aures eius, dicens.
EPpheta: qd est adaperire nares t aures in odorē suauita-
tis. Rndeat q tenet infantē. Eppheta. Et presbyter. In
odorē suauitatis. Rndeat q tenet infantē. Eppheta. Et pbyter.
Tu aūt effugare diabole: appropiquabit enim iudiciū dei.
Et rndeat qui tenet infantē iterum: t dicat. Eppheta. Postea
interrogat sacerdos nomē infantis: t dicit. Famula dei N. ab-
renuncias satanę? Rndet. Abrenuncio. Et presbyter. Et om-
nibus operibus eius? ℟. Abrenuncio. Et presbyter. Et om-
nibus pompis eius? ℟. Abrenuncio. Deinde sacerdos liniat
infantem oleo sancto catheczumenorum in pectore t in scapu
lis cum pollice in modum crū ✠cis: t dicat.
EGo te linio oleo salutis iter pect9 t inter scapulas, in no
mine dni nostri Jesu Chri, i vitā ęternā. Par tibi. ℟. Et
cum spiritu tuo. Et pbyter. Recede immunde spiritus: t da
locum spiritui sancto. Et tenens manum sacerdos super ca-
put infantis dicit sequentem orationem. Oremus. Oratio.
FAmulum tuum, quęsumus dne, ad tui baptismi grām re-
currentem respicere, t conservare in tuo noīe digneris:
t qcquid in eo peroriginalis peccati transgressionē pęne ob-
noxiū diabolus detinebat, sacri fontis indulgentia resoluatur:

veteris hominis exuuias deponat: ⁊ noue vite indutus amictu
resurgat, omnia nequissimi spūs ab eo venena depelle: ⁊ salutā
rem baptismi gratiam adimple: vt in tui muneris perceptione
in eternā vita valeat exultare. Per Chām dōm nr̄m. ℟. Amē.
His peractis accedāt ad fontes. Si fons nō est bñdictus, fiāt
litanie, ⁊ benedictio fontis. Si vero fons est benedictus, prę-
termittantur litanie, ⁊ benedictio fontis: ⁊ sacerdos interro-
get nomen infantis. ℣. Credis in Deum Patrem. vt infra.

Kyrie eleison. Christe eleison. Christe audi nos. Christe
exaudi nos. Pater de celis Deus: miserere nobis.
Fili redemptor mundi Deus miserere nobis.
Spiritus sancte Deus miserere nobis.
Sancta Trinitas vnus Deus miserere nobis.
Sancta Maria Ora pro nobis.
Sancta Dei genitrix ora.
Sancta Virgo Virginum ora.
Sancte Michael. ora. Sancte Gabriel. ora.
Sancte Raphael ora.
Omnes sancti Angeli ⁊ Archangeli orate.
Sancte Joanes Baptista ora.
Omnes sancti Patriarche ⁊ Prophete orate.
Sancte Petre ora.
Sancte Paule ora.
Sancte Andrea ora. Sancte Jacobe. ora.
Sancte Joannes ora.
Sancte Marce ora.
Omnes sancti Apostoli ⁊ euangeliste orate.
Sancte Stephane ora.
Sancte Laurenti ora.
Sancte Vincenti ora.
Sancte Christophore ora. Sancte Georgi ora.
Sancte Sebastiane ora.
Sancte Blasi ora.
Omnes sancti Martyres ora.
Sancte Siluester ora. Sancte Gregori ora.
Sancte Augustine ora.
Sancte Nicolae ora.

Omnes

Omnes sancti Pontifices ⁊ Confessores orate.
Omnes sancti Doctores orate.
Sancte Benedicte ora.
Sancte Anton ora. Sancte Dominice ora.
Sancte Francisce ora.
Omnes sancti Monachi ⁊ Eremite orate.
Sancta Maria magdalena ora.
Sancta Lucia ora.
Sancta Catherina ora.
Sancta Cecilia ora. Sancta Ursula ora.
Omnes sancte virgines ⁊ vidue orate.
Omnes sancti ⁊ sancte Dei orate.
Christe audi nos. Christe exaudi nos. Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Kyrie eleison. Pater noster. Et ne nos inducas.

Exorcizo te creatura aque per Deus Exorcismus aque.
✠ vium per deum ✠ verum per deum ✠ sanctum: per deus totius dulcedinis creatorem q̃ te in principio, verbo separauit ab arida: ⁊ in quatuor fluminib⁹ diuidens totam terram rigare precepit. Aduro te per Jesum Christum filium eius vnicum dñm nostrum, vt efficiaris in eo, qui in te baptizandus est, regenerans cum Deo patre ⁊ eodem filio, ⁊ Spiritu sancto: qui in trinitate perfecta viuit ⁊ regnat deus p oia secula seculorum. Amen. Oremus. Dño.
Omnine sancte, pater omnipotens, eterne Deus, aquarum spiritualium sanctificator: te supplices deprecamur vt ministerium humanitatis nostre respicere digneris propitius: ⁊ sup has aquas abluendis, ⁊ viuificandis hominibus pparatas angelum sanctitatis emittas: quo peccatis vetustate priorib⁹ ablutis, renatiq; detersa, purum Spui sancto habitaculum vim regenerationis procuret. Per dñm nr̃m Jesum Chr̃m filium tuum. Qui tecum viuit ⁊ regnat in vnitate eiusdem Spiritus sancti Deus, Per omnia secula seculorum. Amen. Oremus. Oratio.
Exaudi nos op̃s de⁹: ⁊ in huius aque substantia, tuaz misce virtutem: vt abluendi⁹ p ea sanitatem simul ⁊ vitam mereat eternam: p dñm nr̃m Jesum Chr̃m filium tuum. Qui tecum viuit ⁊ regnat in vnitate spus sci de⁹, Per oia secla seculorum. Amen. Postea
Et sacerdos infundat chrisma in aquam in modum crucis: dicens.
Decundetur ⁊ sanctificet fons iste hoc salutifero chrismate,

mate, In nomine pa ✠ tris, ⁊ fi ✠ lij, ⁊ spiritꝰ ✠ sancti. Amē. Et misceat cum manu. Deinde interroget p̄sbyter nomen infantis: ⁊ dicat. N. Credis in deū patrem omnipotentem, creatorem celi ⁊ terre? ℟. Credo. Sacerdos interroget. Credis ⁊ in Jesum Christum filium eius vnicum, dñm nostrum, natū ⁊ passum? ℟. Credo. Sacerdos interroget. Credis ⁊ in spiritū sanctū: sanctā ecclesiā catholicā: sanctoꝝ cōmunionē: remissionez peccatorum: carnis resurrectionem: ⁊ vitam eternā? ℟. Credo. Interroget sacerdos nomē infantis: ⁊ dicat. Famule dei N. vis baptizari? ℟. Volo. Tūc baptizet eū sacerdos i nomine sancte Trinitatis sub trina immersione, vel sup consuetudinē patrie vel loci, infundat aquā sup caput eius dicēs. Ego te baptizo in noīe pa ✠ tris, ⁊ fi ✠ lij, ⁊ spiritus ✠ sancti. Amē. Postea facit sacerdos cruces in capite eius in vertice de sacro chrismate cum pollice: ⁊ dicit hanc oīonem. Oremus. Omnipotens. Deus omnipotens, pater dñi nostri Jesu Christi, qui te regeneravit ex aqua ⁊ Spiritu sancto, quique dedit tibi remissionem omnium peccatorum, ipse te linit chrismate salutis in vitam eternam. ℟. Pax tibi. ℟. Et cum spiritu tuo. Postea sacerdos ponat manū suā sup caput infantis: ⁊ dicat. Accipe vestem candidam ⁊ immaculatā: quam perferas sine macula ante tribunal dñi nostri Jesu Christi: vt habeas vitam eternam ⁊ vivas in secula seculorum. ℟. Amē. Postea tradat candelam accensam in manu pueri, vel patrini, dicēs. N. Accipe lampadez irreprehensibilem: custodi baptisimum tuum: vt cū venerit dñs ad nuptias, possis ei occurrere vna cū oībꝰ sanctis suis in aula celesti: vt habeas vitā eternā. ⁊ vivas in secula seculoꝝ. ℟. Amē. Deinde dicat ad altare Euā. S. Jo. In principio erat. fo. 88. Postea dicat sacerdos. Vade i pace:

Ordo ad puellam cathecumenam faciendam. Ca. ii.

Cum venerit infantula añ ianuā ecclesie, interroget nomē eius: ⁊ dic hec verba. Si quis cathecumenus est, secedat. Si gs cathecumenus est Judeus vel hereticus, secedat. Si gs cathecumenus est Sabellianus vel hereticus aut iudeus, secedat. Interroga nomē: ⁊ dic. Maria, ve. N. qd desiderat? ℟. Fidem. Sacerdos interroga. Fides qd tibi p̄stat? ℟. Vitaz eternaz. Interrogat

gat sacerdos. Quis tibi daturus est eam? Respondet. Deus pater ⁊ dñs Jesus Christus cum sancto spiritu. Deinde insuffla in faciem eius ter in modum crucis, ⁊ dic. Exorcismus,

IMpero tibi immunde spūs in noīe pa ✠ tris, ⁊ fi ✠ lij, ⁊ spūs ✠ scti, vt exeas ⁊ recedas ab hoc plasmate Dei. Interroget sacerdos qd nomē volūt ei imponere, ⁊ annūcies nomē, ⁊ dicat. Famula Dei N. qd vis fieri? Rñdet. Christiana. Interroget sacerdos. Abrenūcias satanę? Rñdet. Abrenūcio. Sacerdos. Et omnibus operibus eius. Rñdet. Abrenuncio. Sacerdos. Et oībus pompis eius? Rñdet. Abrenuncio. Postea dicat sacerdos hęc verba. Et ista sit felix, i nomine pa ✠ tris, ⁊ fi ✠ lij, ⁊ spūs ✠ sancti. Amē. Deinde dicat sacerdos. ps. Deus in adiutoriū meū intende. vt su. fo. 17. Gloria pa. ⁊c. Kyrie ele. Chr̄e ele. Kyrie ele. Dñs vobiscuz. Oremus. Oratio.

DEus nr̄, q nos ad imaginē suā plasmare dignatus est, sic ait p moysen famulū suū: nō augurauerīs: nō męchaberis, nō falsum testimoniū dixeris, honorē habebis pr̄i, ⁊ mr̄i tuę, ⁊ diliges ꝓximū tuū sicut teipsū, ⁊ qd tibi nō vis fieri, alijs ne feceris: ista sūt ꝑcepta dei, q̄ gētilē ppl̄z ad ecclīaz dei veniētez vnūquēqz oportet obseruare. Per Chr̄m. R. Amē. Sacerdos signat ea i frote ⁊ i pectore signo ✠ Crucis dicēs:

FAmula dei accipe signum crucis tam in fron ✠ te, q̄ in corde. ✠ sume fidē cęlestē: talis esto moribus, vt tēpluz dei iam esse possis: ingressaqz ecclesiā dei, euasisse te laqueum mortis lęta agnoscas, horrescas idola: respuas simulacra: colas Deū patrē omnipotētē: ⁊ Jesuz Christū filiū eius, cū spū scō, qui viuit ⁊ regnat in secula seculoruz. R. Amē. Oremus. Oro.

DEprecor te domine sancte, pater oīpotens, ęterne deus: vt huic famulę tuę, q̄ seculi huius nocte vagat incerta, ⁊ dubia, viam veritatis, ⁊ agnitionis tuę iubeas demōstrari: quatenus reseratis oculis cordis sui, te vnū deū patrem in filio: ⁊ filiuz in patre recognoscat cū scō spiritu, atque huius cōfessionis fructuz ⁊ hic, ⁊ in futuro seculo ꝑcipere mereat. Per eūdem Christum dñm nr̄m. R. Amen. Sequitur exorcismus.

EXorcizo te oīs spūs īmūde in noīe dei pa ✠ tris oīpotētis, ⁊ in noīe Jesu Chr̄i filij eius iudicis nr̄i: vt discedas ab hoc plasmate dei, q̄ dñs nr̄ ad tēplū sanctū suū vocare dignatus

tus est: vt fiat tẽplũ Dei viui: ⁊ Spũs scũs habitet in ea: in nõie Dei pa ✠ tris oĩpotentis: ⁊ in noĩe Jesu ✠ Christi filij eius, ⁊ Spũs ✠ sci: qui filius venturus est in maiestate p̃ris iudicare viuos ⁊ mortuos, ⁊ seculum per ignẽ. ℟. Amẽ. Oremus. Oĩo.

DEus, q̃ p̃dita reparas: ⁊ reparata cõseruas: deꝰ, q̃ p̃prio gẽtilitatis crimine euaso, ⁊ serpẽtis charactere deleto, signari hoĩez noĩs tui titulo p̃cepisti: suscipe, q̃s hãc famulã tuã: atq; eã iter plebis tuę numerũ cõmisce. p̃ Chr̃z. Oremus. Oĩo.

DOmine Deus cęli ⁊ terrę, maris ⁊ oĩuz elementorũ creator qui aspectu tuo illuminas vniuersam faciez terrę: illumina vultũ tuum, super hanc famulã tuaz N. catechumenã, quã hodierna die ad templũ sanctum tuuz vocare dignatꝰ es, infunde in eam scientiã pietatis tuę: accipe hãc dñe, ⁊ aperi ei ianuam iustitię tuę: ⁊ da illi misericordiaz tuã: pietatisque munus largire: ⁊ per lauacrum regenerationis tuę perduc eaz ad gratiam spũalem: vt nobiscum pariter tibi Deo patri oĩpotenti laudes ⁊ gratias referat. Induc eam dñe in viam veritatis: doce eam iustificationes tuas: per dñm nostrum Jesum Chr̃m filium tuum, qui tecum viuit ⁊c. ℟. Amen. Consignat eam in fronte dicens. Signo tibi frontem ✠ vt suscipias crucẽ Dñi.
In auribus. Signo tibi aures ✠ vt audias diuina p̃cepta.
In oculis. Signo tibi oculos ✠ vt videas claritatẽ Dei.
In naribus. Signo tibi nares ✠ vt odorẽ suauitatis sẽtias.
In ore. Signo tibi os ✠ vt loquaris verba vitę.
In pectore. Signo tibi pectus ✠ vt credas in Deum.
In scapulis. Signo tibi scapl'as ✠ vt suscipias iugũ ſuę eiꝰ.
In toto corpe. Signo te totã ĩ noĩe pa ✠ tris, ⁊ fi ✠ lij, ⁊ spũs ✠ sci: vt habeas vitã: ⁊ viuas ĩ scl'a scl'orũ. Amen. Oremꝰ. Oĩo.

OMp̃s sempiterne deus, p̃r Dñi nr̃i Jesu Christi, ĩ espicere dignare super hanc famulam tuam N. quã ad rudimẽta fidei vocare dignatus es: oẽm cęcitatem cordis ab ea expelle: disrumpe oẽs laqueos satanę, quibus fuerat alligata. Aperi ei dñe ianuã pietatis tuę: vt signo sapientię tuę imbuta omnium cupiditatum fętoribus careat: ⁊ suauem odorem p̃ceptorũ tuorum lęta in ecclesia tua sentiat: ⁊ p̃ficiat dẽ die in diem: vt idõnea efficiat accedere ad gratiã baptismi tui, p̃cepta medicinã: Per eũdẽ dñm nr̃m Jesuz Chr̃m filium tuũ, Qui tecũ viuit ⁊ regnat

gnat in vnitate spiri. ℟. Amen. Oremus. Exorcismus salis.

Exorcizo te creatura salis in noie dei pa ✠ tris oipotētis, ⁊ i charitatē dñi nr̄i Jesu xp̄i, ⁊ i virtute spūs ✠ sc̄i. Exorcizo te p deū ✠ viuū: p deuz ✠ verū: p deū ✠ sctūz: q te ad tutelā humani gn̄is ꝓcreauit, ⁊ ppl'o veniēte ad credulitatem p seruos suos ꝯsecrari pręcepit. Proinde rogamus te dñe deus nr̄, vt hęc creatura salis i noie sctē trinitatis efficiat salutare sacramentū ad effugandū inimicū qd̄ tu dñe sanctificando sancti ✠ fices: ⁊ bn̄dicendo bn̄ ✠ dicas: vt fiat oibus accipiētib⁹ pfecta medicina, pmanens in visceribꝰ eoꝝ: in noie dñi nr̄i Jesu xp̄i: qui venturus est iudicare viuos ⁊ mortuos, ⁊ seculuz p ignem. ℟. Amen. Postea tolle salē digito cum tua saliua: ⁊ pone in ore infantulę, ⁊ dic. Famula dei N. accipe sal sapię, q propitiatio sit tibi in vitā ęternam. Amen. Oremus. Oratio.

Deus patrū nr̄oruz, vniuersę ꝯditor veritatis, te supplices exoramus, vt hāc famulā tuā N. respicere digneris propitius: ⁊ hoc primū pabulū salis gustantē, non diutius esurire pmittas: quo minus cibo repleatur cęlesti: quatenus sit deo semper spū feruēs, spe gaudēs, tuo semp noi seruiēs: pduc eaz dñe ad nouę regenerationis lauacrū: vt cuz fidelibus tuis pmissionuz tuaruz ęterna p̄mia ꝯsequi mereat. Per xp̄m dñm nr̄z. ℟. Amē. Interrogat sacerdos nomē infantulę: ⁊ dicit. Famula dei N. ingredere in tēpluz dei viui: vt hēas partez in prima resurrectione cuz scis ⁊ electis dei. Et dato capite, stolę patrino, introducat eā in ecclesiā, dicēdo hāc oronē. Oremus. Oratio.

Preces nr̄as, q̄ sumus dñe, clementer exaudi: ⁊ hāc electā tuā cru ✠ cis dñicę, cuius eā impressione signa ✠ mus, virtute custodi: vt agnitionis tuę rudimēta seruando, p custodiaz mādatoꝝ tuoꝝ ad regenerationis gloriā puenire mereat. Per eun. Chr̄z dñm nr̄m. ℟. Amen. Finita oratione ponatur infantula in pauimento ecclesię, ⁊ dicatur. Oremus. Oratio.

Deus qui humani generis ita es conditor, vt sis ēt reformator propitiare famulę tuę N. adoptiuę p gr̄az tuam: ⁊ noui testamēti sobolē nouę proli ascribe: vt filij pmissionis, q̄ nō potuerūt assequi p naturā, gaudeāt, se accepisse p gr̄az, p xp̄z dñm. ℟. Amen. His ita finitis patrinꝰ vel matrina tenes infantulā stet genuflexꝰ: ⁊ dicat sacerdos. Ora electę: flecte genua:

nua: dic Pater noster: Leua: ⁊ cōple orōnē tuā: ⁊ signa illam: ⁊ accede ad bn̄dictionē. Et p̄rinus dicit totū Pater nr̄. ⁊ signat puellā signo cru ✠ cis: ⁊ sacerdos dicit orōnē. Oremus. Orō.

DEus cęli: deus terrę: deus angelorꝝ: deus archangelorꝝ: deus prophetarum: deus aplorum: deus martyrum: deꝰ cōfessorꝝ: deus virginū: deus omniū bn̄ viuentiū: deus, cui oīs lingua cōfitet̄, ⁊ oē genu flectit̄ cęlestiū, terrestriū, ⁊ infernorꝝ: te iuoco dn̄e, vt hāc famulā tuā ⁊ custodire digneris ⁊ pducere ad gr̄az baptismatis. p xp̄z do. no. ℟. Am̄. Sequit̄ exorcismus.

ERgo maledicte diabole recognosce sn̄iam tuaz: ⁊ da honorem Deo viuo ⁊ vero: da honorez Jesu Chr̄o filio eiꝰ, ⁊ Spūi scō paraclito: ⁊ recede ab hac famula dei: qr istam sibi Deus ⁊ dn̄s noster Jesus Christus ad suā sanctaz gratiam ⁊ benedictionē, fontemqz baptismatis dono cęlesti vocare dignatus est. Et hoc signū sanctę cru ✠ cis, quod nos in frōtē ei damus, tu maledicte diabole nunquam audeas violare: sed dānatus in ęternū maneas ab eo repulsus: per eū qui venturus est iudicare viuos ⁊ mortuos: ⁊ seculū per ignem. ℟. Amen. Item dicit sacerdos. Ora electe: flecte genua: dic Pater nr̄. Leua: comple orationem tuam, ⁊ signa illam: ⁊ accede ad benedictionem. Patrinus dicit totum Pr̄ nr̄. ⁊ signat infantulaz signo cru ✠ cis: ⁊ sacerdos dicit orationem. Oremꝰ. Oratio.

DEus Abraham: Deus Jsaac: Deus Jacob: deus, q tribus Jsrael de ęgyptiaca seruitute liberasti: ⁊ p Moisen famulū tuū de custodia mādatorꝝ tuorꝝ in deserto monuisti: ⁊ Susanna de falso crimine liberasti: te supplex depcor dn̄e: vt liberes hāc famulā tuā N. ⁊ pducere eā digneris ad gr̄az baptismi tui. Per xp̄m dn̄m nr̄m. ℟. Amē. Sequitur exorcismus.

ERgo maledicte diabole recognosce sn̄iaz tuā: ⁊ da honorē deo viuo ⁊ vero: da honorē Jesu xp̄o filio eiꝰ, ⁊ spūi sācto paraclito: ⁊ recede ab hac famula dei: qr istā sibi deꝰ ⁊ dn̄s nr̄ Jesus xp̄s ad suā scāz gr̄az ⁊ bn̄dictionē, fontēqz baptismatis dono celesti vocare dignatus est: Et hoc signū scē cru ✠ cis: qd nos in frōtē eius damꝰ, tu maledicte diabole nunq̄ audeas violare: sed dānatꝰ in ęternū maneas ab eā repulsus. Per eū q vētur⁹ est iudicare viuos ⁊ mortuos ⁊ seculū p ignē. ℟. Amen. Sacerdos dicit tertio. Ora electe: flecte genua: dic Pater nr̄.

Leua:

leua: cõple oronẽ tuã: ⁊ signa illam: ⁊ accede ad bñdictionẽ. Et patrinus dicit totũ Pater noster. surgit: ⁊ signat infantulã signo cru ✠ cis: ⁊ sacerdos sequitur exorcismũ. Exorcismus. Exorcizo te immunde spũs per Patrẽ ⁊ filiũ ⁊ spũ sctũ: vt exeas ⁊ recedas ab hac famula dei N. Ipse tibi imperat maledicte dãnate: q̃ ceco nato oculos aperuit: ⁊ quatriduanum Lazarũ de monumẽto suscitauit. Sequitur exorcismus. Adiuro te maledicte diabole recognosce sniaz tuã: ⁊ da honorem Deo viuo ⁊ vero. da honorez Jesu Xpo filio eius, ⁊ Spũ sc̃o paraclito: ⁊ recede ab hoc famulo dei: q̃ iustus deus, ⁊ dñs nr̃ Jesus Xpristus ad suam sanctam gratiam ⁊ benedictionez, fontemq̃ baptismatis dono suę gratię vocare dignatus est: Et hoc signũ sc̃e cru ✠ cis, qđ nos in frõtẽ eius damꝰ, tu maledicte diabole nunq̃ audeas violare: sed dãnatꝰ i ęternũ maneas, ⁊ ab eo repulsus. Per eũ, q venturus est iudicare viuos ⁊ mortuos, ⁊ seculũ p ignẽ. ℟. Amẽ. ℭ Incipit officiũ abrenũciationis: ⁊ catechismꝰ. ℭ Primo ponit presbyter manum sup infantẽ: ⁊ dicit sequentem oronẽ. Oremus. Oratio. Aeternam aq̃ mitissimã pietatez tuã deprecor dñe sancte, pater oipotẽs, ęterne deus, luminis auctor, ⁊ veritatis, super hunc famulũ tuũ N. vt digneris eũ illuminare lumine intelligentię tuę munda eum: ⁊ sanctifica: da ei scientiam veram: vt dignus efficiatur, accedere ad gratiam baptismi tui: teneat fidem firmam: spem certam, consilii rectum, doctrinã sctã: vt aptus sit ad p̃cipiendam gr̃am tuã: Per eum, q tecũ ⁊ cũ spũ sc̃o viuit ⁊ regnat i secula seculoz. ℟. Amẽ. Duo facto, gtenet infantẽ dicat cũ sacerdote symbolũ apl̃oz, ⁊ Pr̃ nr̃. Credo in deũ patrem oipotentem: creatorem cęli ⁊ terrę. Et in Jesum Xpm filium eius vnicum, dñm nostrum. Qui cõceptus est de spiritu sancto: natus ex Maria virgine. Passus sub põtio Pilato, crucifixus, mortuus, ⁊ sepult⁹, Descendit ad inferos: tertia die resurexit a mortuis Ascendit ad cęlos: sedet ad dexteram dei patris oipotentis. Inde venturus est iudicare viuos ⁊ mortuos. Credo in spm̃ sc̃m: ⁊ sanctã ecclesiam catholicam, Sanctorum cõionem. Remissionẽ peccatorum. Carnis resurrectionem. Vitaz ęternam. Amẽ. Pater noster. Deinde sequitur exorcismus.

Nec

Nec te lateat satana imminere tibi pęnas, imminere tibi diē iudicij, diēqz supplicij sempiterni, diē q vēturus est, velut clibanus ardens: in quo tibi atqz vniuersis angelis tuis ęternus supueniet interitus. Proinde dānate atqz dānāde da honorē Deo viuo ⁊ vero: da honorē Jesu xp̄o filio eius, ⁊ spūi sctō. In cuius noīe atqz virtute ego p̄cipio tibi qcūqz es spūs immunde, vt exeas ⁊ recedas ab hac famula dei: q̄ hodie deꝰ ⁊ dn̄s nr̄ Jesus xp̄s ad suā sanctā gr̄az ⁊ benedictionē, fontēqz baptismatis dono suę gr̄ę vocare dignatus est: vt fiat eius templum p aquaz regenerationis in remissionem oīum pctōrum, In nomine eiusdē dn̄i nr̄i Jesu Christi, qui venturus est iudicare viuos ⁊ mortuos ⁊ seculum per ignē. ℟. Amen. Deinde saliua oris sui sacerdos tangat nares ⁊ aures infantulę: ⁊ dicat.

Eppheta, qd̄ est adaperire nares ⁊ aures in odorē suauitatis. R̄ndeat q tenet infantulā. Eppheta. Et sacerdos. In odorē suauitatis. R̄ndeat q tenet infantulā. Eppheta. Et sacerdos. Tu aūt effugare diabolę: appropiquabit eniz iudiciū dei. R̄ndeat qui tenet infantulam. Eppheta. Postea interroget sacerdos nomen infantulę: ⁊ dicat. Famula dei N. abrenuncias satanę? Respondet. Abrenuncio. Et sacerdos. Et omnibus operibus eius? Respondet. Abrenuncio. Et sacerdos. Et omnibus pompis eius? Respondet. Abrenuncio. Deinde sacerdos liniat infantulam de oleo sancto interpectus ⁊ scapulas cum pollice in modum cru✠cis, ⁊ dicat.

Ego te linio oleo salutis īter pectꝰ ⁊ inter scapulas, in nomine dn̄i nostri Jesu Chr̄i, ī vitā ęternā. Pax tibi. ℟. Et cum spiritu tuo. Et sacerdos. Recede immunde spiritus: ⁊ da locum spiritui sancto. Et sacerdos tenens manum super caput infantulę dicit sequentem orationem. Oremus. Oratio.

Famulam tuaz, q̄sumus dn̄e, ad tui baptismi gr̄am recurrentez respicere, ⁊ conseruare in tuo noīe digneris: ⁊ qcquid in ea per originalis peccati transgressionez pęnę obnoxium diabolus detinebat, sacri fontis indulgentiā resoluatur, veteris hoīs exuuias deponat, ⁊ nouę vitę inducta amictu resurgat: omnia nequissimi spūs ab ea venena depelle: ⁊ salutarez baptismi gratiā adimpleat: vt in tui muneris perceptione in ęterna vita valeat exultare. Per Christuz dn̄m nostrum.

His

His peractis procedant ad fontes. Sequitur benedictio fontium, si fons nō est benedictus: ⁊ fiāt litanię, ⁊ benedicite fontis, vt supra fol. 21. Si vero fons est benedictus, presbyter prętermissis litanijs ⁊ bñdictione fontis, interroget nomē infantulę, ⁊ dicat. M. Credis in deū pȝem omnipotentē creatorem cęli ⁊ terrę? Respondet. Credo. Sacerdos. Credis ⁊ in Jesum Christum filiū eius vnicum, dñm nostrum, natum ⁊ passum? Rñdet. Credo. Sacerdos interrogat. Credis ⁊ in Spiritum sanctum: sanctā ecclesiā catholicā sanctorū cōmunionē: remissionē pec catorū: carnis resurrectionē, ⁊ vitam ęternā? Respōdet. Credo. Interrogat sacerdos nomē infantulę, ⁊ dicit. Famula dei N. vis baptizari? Respōdet. Volo. Tunc baptizat eaȝ sacerdos in nomine sctē Trinitatis sub trina imersione: vel infundit aquā super caput eius ȝm morem patrię, vel loci dicens. Ego te baptizo in nomine pa ✠ tris, ⁊ fi ✠ lij, ⁊ spūs ✠ sancti. Amē. Postea facit sacerdos crucez in capite ei⁹ in vertice de sacro chrismate cum pollice, ⁊ dicit hanc orationem. Oremus. Oratio.

DEus omnipotens, pater domini nostri Jesu Christi: qui te regeneravit ex aqua ⁊ Spiritu sctō: quiq; dedit tibi remissionem omnium peccatoruȝ: ipse te liniat chrismate salutis in vitam ęternam. Pax tibi. ℟. Et cum spiritu tuo. Postea sacerdos ponat linteamen super caput infantis, ⁊ dicat.

ACcipe vestem candidam ⁊ immaculatam, quam perferas sine macula ante tribunal domini nostri Jesu Christi: vt habeas vitam ęternam in secula seculorum. ℟. Amen. Postea tradat candelā accensam in manu puellę vel patrini, dicens. M. Accipe lāpadem irreprehensibilē: custodi baptisinum tuuȝ: vt cū venerit dñs ad nuptias, possis eis occurrere vna cū oib⁹ sanctis suis in aula cęlesti: vt habeas vitam ęternā: ⁊ vivas in secula seculorū. ℟. Amen. Deinde dicit euangeliū sancti Johannis. In princip. erat. fol. 89. Postea dicat sacerdos. Vade in pace.

Forma baptizandi puerum vel puellam, de cuius morte dubitatur ad succurrendum. Cap. 12.

SI infans grauiter infirmatur: ita quod de eius morte dubitetur: non fiat totus ordo prędictus: sed cum primum fuerit ad portam ecclesię, sacerdos suffiet in modicum cru ✠ cis, ⁊ dicat.

TAppero tibi immunde spiritus, in nomine pa ✠ tris, ⁊ fi ✠ lij, ⁊ spiritus ✠ sancti, vt exeas ⁊ recedas ab hoc famulo Dei. Tūc sacerdos interroget nomē infantis, ⁊ dicat. Quid vis fieri? Rñdet Christianus. Interrogat sacerdos. Abrenuncias satanę, ⁊ omnibus operibus eius, ⁊ omnibus pōpis eius? Rñdet. Abrenuncio. Postea faciens signum crucis in frōte, ⁊ pectore infantis, dicit. Accipe signū crucis tā in frōte, ꝙ in corde sume fidez celestem: esto talis moribus: vt templum Dei esse possis. Postea sacerdos benedicat salem in hunc modū. Benedic ✠ ꝙsumus dñe hanc creaturam salis tua bene ✠ dictione celesti in noīe dñi nr̄i Jesu Christi, ⁊ in virtute Spūs sancti ad effugādū inimicuz: qō tu dñe sanctificādo sancti ✠ fices: bñ dicēdo bene ✠ dicas: fiatqz oībus pcipientibus pfecta medicina pmanens in visceribus eoz. In noīe pa ✠ tris, ⁊ fi ✠ lij, ⁊ spiritus ✠ sancti. Amen. Oratione completa sacerdos ponat sal benedictum in ore infantis, dicens. Accipite sal sapientię, q̄ sit tibi propitiatio in vitam ęternam. Amen. Tunc introducat eum in ecclesiam, ⁊ dicat. Ꝑ ī nō, ⁊ Credo in deum patrem. Postea sacerdos tāgit nares eius, ⁊ aures cum saliua sua dicēs.

EPpheta: qō est adaperire aures ⁊ nares in odorem suauitatis. Tu aūt effugare diabole, appropinquabit enim iudicium Deī. Tunc sacerdos vocato noīe eius, dicit. Abrenuncias satanę, ⁊ omnibus operibus eius, ⁊ omnibus pōpis eius? Respondet. Abrenuncio. Tunc sacerdos intincto digito in oleo catbecumenorum facit signum crucis super pectus ⁊ scapulas pueri dicens. Ego te linio oleo salutis in Christo Jesu Domino nostro. ℂ Si autem ita infirmus in mortis periculo est constitutus, ꝙ prędicta seruari non possint: benedic sal, ⁊ in ore ponas: ⁊ signa puerum in fronte ⁊ pectore cum pollice: ⁊ dic. In nomine pa ✠ tris, ⁊ fi ✠ lij, ⁊ spiritus ✠ sancti. Amen. Et tenens manum super caput eius, dic hanc orationem.

AMamulum tuum, q̄s dñe: ad tui baptismi gratiā recurrentē respicere ⁊ conseruare in tuo nomine digneris: ⁊ qcqd, in eo per originalis peccati transgressionē pęnę obnoxiū diabol⁹ detinebat, sacri fontis idulgētia resoluat: veteris hois cruditas deponat, ⁊ nouę vitę induitas amictum resurgat: oīa nequissimi spūs ab eo venena depelle: ⁊ salutarem baptismi gratiaz adimple:

ple: ⁊ in tui muneris ꝑceptione ĩ ęterna vita exultare cõcede. ꝑ.
¶ Item alia oratio pro proximo morti. Oremus. Oratio.

Medelam tuaz deprecamur omnipotens dñe, sancte pater omnipotens, ęterne Deus: q subuenis in periculis: q tẽperas flagella, dum verberas te ergo Dñe supplices deprecamur, vt hunc famulum eruas ab hac inualetudine: vt non ꝑualeat inimicus vsq; ad tentationẽ animę: sicut Job terminum ei pone: ne inimicus de anima ista sine redẽptione baptismatis incipiat triũphare. Differ dñe exitũ mortis: ⁊ spatiũ vitę extende: releua quem ꝑducas ad gratiam baptismi tui. Per Chr̃m dñm nostrum. ℟. Amen. Postea si non habeas aquam benedictam: benedic eam ista breui benedictione ad succurrendum.

Exaudi nos op̃s deus: ⁊ in huius aquę substãtiã tuaz misce virtutẽ: vt abluendus ꝑ eã, ⁊ sanitatẽ simul, ⁊ vitã mereat̃ ęternam. Per xp̃m dñm nostrum. ℟. Amen. Exorcismus.

Exorcizo te creatura aquę in nomine Dei pa ✠ tris omnipotentis: ⁊ in charitate Jesu ✠ Christi filij eius: ⁊ sp̃us ✠ sancti. Exorcizo te omnis virtus aduersari: omnis incursio satanę: ⁊ omne phãtasma: eradicare ⁊ effugare ab hac creatura aquę: vt fiat fons saliens in vitam ęternam: ⁊ qui ex ea baptizatus fuerit, fiat templum Dei viui: ⁊ Sp̃us sanctus habitet in eo, in remissionem omnium peccatorum. Postea pone chrisma in aqua, ⁊ dicas. Fęcũdet̃, ⁊ scificet̃ iste fons oleo salutis, ⁊ salutifero chrismate, In noĩe pa ✠ tris ⁊ fi ✠ lij, ⁊ sp̃us ✠ sancti. Amen. Deinde sacerdos interrogato nomine pueri, dicat.

N. Credis in Deum patrem omnipotentem, creatorem cęli ⁊ terrę? Respondet Credo. Et sacerdos. Credis ⁊ in Jesum Christum filium eius vnicum, dominum nostrum, natuz, ⁊ passum? Respondet. Credo. Sacerdos. Credis in Spiritum sanctuz: sanctam ecclesiam catholicam: sanctorum communionem: remissionem peccatorum: carnis resurrectionem, ⁊ vitaz ęternã? Respondet. Credo. Et interrogat sacerdos. N. vis baptizari? Respondet. Volo. Tunc sacerdos cum baptizat in nomine sanctę Trinitatis, dicens. Ego te baptizo in nomine pa ✠ tris, ⁊ fi ✠ lij, ⁊ spiritus ✠ sancti. Amen. Postea facit crucem de chrismate sacro in vertice eius; ⁊ reliqua, vt supra, scilicet, dat ei vestem candidam, ⁊ candelaz cum orationibus, vt supra.

¶ Si autem puer conualuerit: debent omnia suppleri q̃ omissa sunt. s. omnia quę baptismum pręcedunt, ꝛ dicta non fuerãt.

¶ Si vero adeo propinquus morti fuerit: q̃ credatur ipsum immediate obiturum: solum dicat formam baptismi videlicet. Ego te baptizo in nomine pa ✠ tris, ꝛ fi ✠ lij, ꝛ spũs ✠ sancti. Amen. Et dicendo verba predicta effundat aquam super caput eius: ꝛ sic eum baptizet. Et si habet chrisma, eum in vertice vngat in modum crucis, ꝛ dicat orationem. Deus omnipotens pater domini no. ꝛc. Et postea. Accipe vestem candidam ꝛ immacu. ꝛc. Et demum candelam, dicendo. Accipe lampadem irreprehensibilem, ꝛc. Postea dicat Euangelium sancti Joannis. In principio erat verbum: ꝛ verbum erat. folio. 89.

¶ Finit Tractatus primus primę partis libri Sacerdotalis, de sacramento Baptismi.

¶ Aduerte q̃ hic sequi deberet sacramentum Eucharistię, vel Penitentię: Sed quia regulariter primo pręcedit Penitentia; postea Cõmunio: ꝛ vltimo Extrema vnctio: quę habet multa annexa. s. Commendationem animę: Officium sepulturę ꝛc. quę multum protrahuntur ad longum: visum est hic tractare primus de Matrimonio, ꝛ postea successiue de ãlijs sacramentis.

¶ Tractatus secundus primę partis libri Sacerdotalis, de sacramento Matrimonij.

¶ Quid sit Matrimonium: ꝛ qualiter contrahatur legitime, ꝛ de eius institutione, ꝛ de tribus bonis Matrimonij. Cap. i.

Matrimonium est sacramentum ecclesię: q̃ sic diffinit. Matrimonium est maris ꝛ fęminę coniunctio, individuam vitę consuetudinem retinens. De p̃sumpt. cap. Illud. Quod quidem contrahitur solo consensu q̃ verba de pręsenti: q̃ vir in mulierem, ꝛ mulier in virum, accedẽti b⁹ verbis ꝓsensum exprimẽtib⁹. s. Accipio te in meã ꝛ accipio te in meũ, vel equipollẽtib⁹, ꝓsentiunt. De spõsa. c. cuz Locũ. ꝛ ca. Tua. ꝛ ca. Tuas. de sponsa duo-

ꝛ 27.q.2.ca.Sufficit.Et san.Thom. in 4.dist.27.q.1.ar.2. Non solum autem verbis, sed etiã signis Matrimonium exprimentibus, vel cõsensum in Matrimonium, vt in surdis ꝛ mutis, cõtrahitur Matrimonium. De sponsa. cap. Cum apud sedem.

¶ Institutuz autem fuit in Paradiso terrestri Matrimoniuz ante peccatum, propter susceptionem sobolis dicente dño: Crescite ꝛ multiplicamini. Gen. 1. cap. Institutum etiã fuit post peccatum, cã vitandę fornicationis: vt dicit Apostolus. 1. ad Corin. 7. Propter fornicationem vnusquisqz habeat vxorem suã: ꝛ vnaquęqz virum suum. 32.q.2.ca. Sicut. ꝛ cap. Quicquid. Institutio.

¶ Oẽs autem q volunt, possunt Matrimoniuz ꝯtrahere, dummodo sint in ętate legitima, q̃ est in viro. 14. annorũ, ꝛ in fęmina. 12. vt habetur de spon. impube. ca. Impuberes, ꝛ ca. Continebat. ꝛ dummodo non sit aliqd̃ impedimentum, quo ꝓhibeat cõtractio Matrimonij: de qbus infra hr̃. Et põt fieri Matrimonium ꝑ ꝓcuratorem, sicut fuit de Isaac, ꝛ Rebecca. Gen. c. 24. ꝛ 32.q.2.§. cum dr̃. Tẽpus.

¶ Tria autem sunt bona Mr̃imonij. s. proles, fides, ꝛ sacramentum. Proles, vt charitatiue recipiant filios, ꝛ religiose educent. Fides, vt cum alia ꝑsona nõ coeant. Sacr̃m, vt nunq̃ nisi ꝑ mortem separent. Qui filij sunt legitimi: c. Per venerabilem. in tex. ꝛ gl. sup ver. de tribus modis. 27. q.2.ca. Omne itaqz. 32.q.1.cap. Non enim. Tria matrimonij bona.

¶ Ex concilio Florentino p̃dicto. Sacr̃m mr̃imonij est signũ cõiunctionis Chr̃i ꝛ eccl̃ię: s̃m Apl̃m dicentẽ: Sacr̃z hoc magnũ est: Ego dico in xp̃o ꝛ eccl̃a. Cã efficiens mr̃imonij regl̃r est mutuus cõsensus ꝑ verba de p̃nti exp̃ssus. Assignat autem triplex bonũ mr̃imonij. Primũ est, ꝓles suscipiẽda, ꝛ educãda ad cultũ dei. Scdz est fides, q̃ vnus cõiugum alteri seruare dẽt. Tertiũ est idiuisibilitas Matrimonij: ꝑꝑ hoc q̃ significat indiuisibilem ꝯiunctionem xp̃i ꝛ ecclesię. Quãuis aũt ex cã fornicationis liceat thori separationez facere: nõ ide aliud matrimoniũ cõtrahere fas est, cũ Matrimonij vinculũ legitime contracti perpetuũ sit: hęc ibi. Non tutum esse: scias nouum contrahere, vt sentiunt quædã moderni: qui tamen scias, sibi potius permissũ, nec ꝓpterea.

¶ De duplici Matrimonio, scilicet legitimo ꝛ clandestino: ꝛ de bannis publice faciendis. Cap. 2.

Matrimoniũ aliud est legitimũ: qd̃ est, qñ publice ꝛ solenniter cõtrahit in faciem eccl̃ę cum debitis cõditionibus reqsitis. s. cum vxor a parentibus petit, despõsat, dotat, ꝛ a sa-

Deo gratũ esse: & memineris quantũ valeat ecclesię vs⁹. Matthe. 6. & ad Corinth. pria. 7.

cerdotibus benedicit. vt 33. q. 5. c. Aliter. ¶ Aliud est clandestinũ, qđ fit sine prędictis solennitatibus. 30. q. 5. ꝑ totum. Cui clãdestino Mr̃imonio sacerdos cõsentiens est suspẽdendus. De clan. despõ. ca. Cũ inhibitio. qꝛ ex eo sequunt frequentius multa mala, ⁊ scãdala q̃ꝫ plurima oriunt: ideo ab ecclesia est inhibitũ. Et maxime concilio Tridẽtino. c. 1. Sess. 24. de refor. matrimonij. Qđ quidẽ clãdestinuz Matrimoniuz publice erat ratificãduz. De clã. desp. ca. Qđ nobis. Quapropter prudens sacerdos dẽt diligenter intendere ꝙ talia nõ sequant. Vñ ſm generalis cõcilij cõstitutionẽ, de clã. despõ. ca. Cuz inhibitio. faciẽda sunt bãna i ecclesijs ꝑ parochũ sacerdotẽ: anteq̃ꝫ mr̃imoniũ cõtrahat: ⁊ indicẽduz est ꝑ tres dies festiuos cõtinuos in missaruz solennijs: Vt siqs sciat, inter tales ꝑsonas, q̃ inter se contrahere debẽt, esse aliqđ impedimẽtuz, infra cõpetẽtẽ terminuz assignãduz debeat ipsũ ꝓducere ⁊ manifestare, in hęc vel sil̃ia verba. vz. Hę duę ꝑsonę N. ⁊ N. volũt cõtrahere Mr̃imoniũ: siqs est q nouerit aliqđ impedimẽtũ eẽ inter has ꝑsonas, qđ mr̃imoniuz inter eos ĩpediat, illud denunciet. Et de hoc admonemus oẽs primo, scđo, ⁊ tertio, ⁊ ꝑemptorie infra talẽ terminũ N. Et alicubi, q sine istis bãnis contrahũt, sunt excõicati. Et si apparuerit aliqua cõiectura ĩpedimẽti alicui⁹, ĩterdicẽdũ est illis ne cõtrahãt donec veritas declaret, ⁊ oppositũ cõstet. Qui aũt cõtraxerint post ꝓhibitionẽ sibi factã, ⁊ ĩpedimẽtũ extiterit, illegitimos filios ꝓcreabũt: ⁊ sacerdos q tales inhibitiones facere cõtẽpserit: vel regularis q interfuerit, suspendi debẽt ab officio ꝑ tres annos, Et siqs malitiose falsuz impedimentũ obiecerit, canonicã vltionẽ nõ euadet: vt pz vbi supra. ¶ Sãxit Tridẽtina Sinod⁹ nullũ eẽ mr̃imoniuz, qđ ꝯtrahit aliter q̃ꝫ pñte proprio Parocho ⁊ duobus aut tribus testibus Sess. 8. cap. 1. ¶ Vagantes vero nõ vult ad mr̃imoniũ cõtrahẽdũ admitti, nisi prius habita de ipsis diligenti inqsitione, obtentaqz ab ordinario licentia. Sess. 8. ca. 7. ¶ Nulluz etiam esse posse matrimonium inter raptorem ⁊ raptã, quandiu ipsa in raptoris potestate permanserit, decernit eadẽ sancta Sinodus. Ses. 8. ca. 6.

¶ De impedimentis Matrimonij, quę sunt. 14. cap. 3.

Impedimenta autem Matrimonij, quę Matrimonium impediunt contrahendum, ⁊ dirimunt iã cõtractũ sunt.

12. ⁊

12. ⁊ in his versibus continentur, videlicet.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus, disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Si sis affinis, si forte coire nequibis
Hęc socianda vetant connubia: facta retractant.

¶ Primum impedimentum est Error: quod tripliciter potest occurrere. Primuz in ꝑsona: vt si credat cõtrahi cũ Martino matrimoniuz, ⁊ contrahitur cuz Petro. Et hoc nulluz est. 29. q. 1. ca. His ita. Scdo modo errat in fortuna: vt siqs credit contrahere cum diuite, ⁊ contrahit cum paupere. Tertio modo in qualitate: vt si credat ꝯtrahere cuz filia regis, vel alia ꝑsona nobili: ⁊ cõtrahit cũ rustica. Vel credit contrahere cũ virgine: ⁊ cõtrahit cuz meretrice. Et ĩ istis duob⁹ vltimis talis error non impedit matrimoniuz. ¶ Scdm impedimẽtuz est Cõditio: qñ qui liber est cõtrahit ignoranter cũ serua: vel libera cuz seruo: ⁊ tũc nullũ est Matrimoniũ: nisi cognita cõdictione de nouo cõtrahãt, vel cõsentiãt. Error tñ deterioris cõdictionis ĩpedit, ⁊ nõ paris vel melioris: vt si seruus cõtrahit cũ ancilla, q̃ credebat liberã: vel cum libera, q̃ credit ancillã: De cõiu. seruo. cap. Proposuit. ⁊ 29. q. 1. §. 1. ¶ Tertiuz impedimẽtuz est Voti. Duplex est aũt votuz. s. simplex ⁊ solẽne. Votuz simplex ĩpedit Matrimoniũ cõtrahẽdũ: sed nõ dirimit cõtractũ. Votuz vero solẽne, qd est ꝑ susceptionem sacri ordinis. s. subdiaconat⁹, vel emissionem professionis tacitę vel expressę in aliqua religione approbata, ĩpedit Matrimoniũ cõtrahẽduz: ⁊ dirimit iã contractuz. Qui cleri. vel vo. ca. Meminim⁹. ⁊ ca. cõsuluit. ⁊ ca. insinuatione. De voto ⁊ vo. re. c. Qd votũ, lib. 6. Et tales cõtrahẽtes sunt excõicati. De cõsan. ⁊ affi. ca. Eos q, in cle. de consang. ⁊ affi. ca. vlt. ¶ Quartuz impedimẽtum est Cognationis: Quę est triplex. s. carnalis, spiritualis, ⁊ legalis. Prima est cõsanguinitas: quę impedit Matrimoniũ vsqz ad quartũ gradũ inclusiue: ⁊ tales similiter sunt excõicati si cõtrahũt: ⁊ matrimoniũ est nullũ. eo. cap. Eos q. Si vero vnus attineat alteri in tertio vel quarto gradu, ⁊ alius in qnto, cõtrahere pñt: qr semꝑ standũ est remotiori ꝑsonę in consanguinitate. Ex cõstitutione vero Synodi Tridẽtinę, ex fornicatione cõtracta affinitas ĩ primo ⁊ scdo gradu tñ: postea contractuz matrimoniuz dirimit.

¶ Cognatio spūalis est ꝯpaternitas, q̄ ꝓuenit ex datiōe vel administratione sacr̄oꝝ. Verbi gr̄a. Sacerdos baptizat puerū: ⁊ Martinꝰ suscipit eū de sacro fonte: vterqꝫ est pr̄ spūalis ipsius pueri ⁊ cōpater pr̄is ⁊ mr̄is. Vñ suscipiēs puerū nūq̄ꝫ poterit hr̄e i mr̄imoniū mr̄ez eiꝰ: nec ipsaꝫ ꝑsonā, quā tenuit, si fęmina sit: nec vxor suscipiētis poterit hr̄e pr̄ez pueri, licet ipsa nō susceperit, sed vir suꝰ, ⁊ ecōtra. Silr̄ filij pr̄is carnalis ⁊ spūalis pñt cōtrahere mr̄imoniū īsimul. Silr̄ cōpater pōt filiā cōpatris accipere: nisi sit illa, q̄ tenuit. Pōt ēt aliqs hr̄e duas cōmatres successiue i vxores, si ante mr̄imoniū effectę sunt cōmatres. Idez dicēdū est de filio vxoris habito ex priori viro, ⁊ ecōtra: qr̄ mulier eū suscipiēs nō est cōmater viri sequētis: ⁊ vir suscipiens filiū alicuius de alia vxore nō est cōpater sequētis vxoris. Laicꝰ baptizans aliquē non pōt contrahere cum matre eius. Sacra synodus Tridentina sic constituit: vt vnus tantū siue vir, siue mulier vel ad summū vnus ⁊ vna baptizatū de baptismo suscipiant: inter quos ac baptizatum ⁊ illius patrem ⁊ matrē, nec nō inter baptizantez ⁊ baptizatuz, baptizatiqꝫ patrē ⁊ matrē tātū, ⁊ spūalis cognatio cōtrahatur. Et sanxit p̄terea, vt parochus, anteq̄ꝫ ad Baptismū cōferēdū accedat, diligēter ab his, ad quos spectabit, sciscitet̄, quē vel quos elegerint vt baptizatū de sacro fonte suscipiāt, ⁊ eū, vel eos tantū ad eū suscipiēdū admittat: ⁊ in libro eorū noīa describat: doceatqꝫ eos, quā cognationem ꝯtraxerint: ne ignorantia vlla excusari valeant. Quod si vltra designatos baptizatuz tetigerint, cognationem spūalē nullo pacto cōtrahāt. ¶ Cognatio aūt spūalis soluz cōtrahit̄ per baptismuz, vel cofirmationez. Catechismus qui baptismo tanq̄ꝫ exordiuz est, cognationē spiritualē inducit: ⁊ licet impediat Matrimoniuz cōtrahēduz, non tñ dirimit cōtractuz. De cogna. spiri. cap. Catechismum. lib. 6. ¶ Cognatio legalis est adoptio alicuius in filiuz vel filiā. Vnde talis adoptatus: q̄ diu durat adoptio, non potest accipere filiā carnalem adoptātis, sed bene post eius fractionē, quę fit per emancipationem. Adoptās non potest aliquo tempore filiā adoptataz ducere in vxorem, nec etiam post emancipationem. ff. de Ritu, nup. ꝑ adop. l. Adoptiuꝰ, Item. l. qn etiam. eo. ti. ¶ Quintum impedimentū est Criminis. Tria sunt crimina, q̄ impediūt Matrimoniuz

con=

cōtrahēduz, ⁊ dirimunt ꝯtractum. s. adulterās cuz cōiugata, ⁊ machinās in mortē viri, vel ecōtra machinās in mortē vxoris effectu secuto. Secūdo, si viuente viro eius ꝓmittit adulterę eam ducere in vxorem. Tertio, si viuente legitima vxore scienter adulterā superinducit in cōiugiuz. Si vero nullus istoꝝ casuum interuenerit, pōt eaz ducere. De eo qui dixit in matri. quaz pol. per adul. ca. Propositum cap. Super hoc. ⁊ cap. sequenti, eo. ti. ¶ Sextuz impedimentuz est disparitas cultus. Unde fidelis non pōt contrahere cuz iudęa vel pagana. Potest tamē contrahere spōsalia, si infidelis ꝓmittit conuerti ad fidem. Si aūt alter cōiugum ꝯuertitur ad fidez ex iudaismo vel paganismo: ⁊ alter remanet infidelis, si pōt sine iniura creatoris fieri, possunt simul habitare. Si aūt periculuz est, ꝙ infidelis fidelez ad infidelitatē vel peccatuz mortale trahat: soluit Matrimoniuz. Idē dicenduz de lapsis in hęresim. Si iudęus contraxit cuz cōsanguinea, cōuersus ad fidem pōt remanere cuz ea: nisi ī gradibus diuina lege ꝓhibitis. Paganus habens plures vxores conuersus ad fidē pōt retinere solam primā. De diuor. ca. Quāto. Leui. 18. ¶ Septimuz impedimentuz est Uiolētia, quę excludit ꝯsensuz, si tñ est talis, quę cadat in ꝯstantē viruz: sicut metus mortis, verberuz, ⁊ seruit⁹, ⁊ metus stupri. Et si mulier steterit cuz viro ꝑ annuz cuz dimidio: ⁊ ꝯsenserit in carnalē copulā, nō dēt audiri: alias mr̄imoniuz nō valet. ¶ Octauuz īpedimētuz est Ordinis, qꝛ ordines subdiaconatus ⁊ supiores ipediūt Mr̄imoniuz cōtrahēduz, ⁊ dirimunt iā ꝯtractuz ⁊ est excōicatio latę sētētię ꝯtra tales. Qui cle. vel vo. c. De diacono, ī fi. ⁊ ca. Ex literarū. de ꝯsan. ⁊ affi. ca. Eos q cle. ¶ Nonum impedimētuz est Ligaminis: vnde nullus q legitime nupserit pōt viuēte prima vxore aliam accipere. Et si inter eos fuerunt sponsalia de futuro, sil'r nō pōt cum alia de futuro contrahere sponsalia. Si autē cuz alia cōtrahit ꝑ verba de p̄nti, vel de futuro, ⁊ sequitur copula carnalis, stabit cuz secunda: etiā si cum primo sponsalia de futuro fuissent iuramēto firmata. Si alligatus est vxori, ⁊ nō est secuta carnalis copula: pōt ea inuita religionē intrare: nō tñ si secuta est carnalis copula. Uxor credēs marituz mortuuz, si nubat, q̄diu est in tali credētia, excusat. Si autē prim⁹ marit⁹ redierit; cuz ipse tenet redire ⁊ manere: alias adul

tera

tera censebit. De secun. nup. c. Dñis. 27. q. 1. c. Qui desponsatam. ¶ Decimum impedimentum est publicę honestatis iustitia: q̃ est qñ aliqs aliquã mulierẽ desponsat existentẽ annoꝝ 7. ꝛ sup: qui licet eã non cognoscat carnaliter, nullas tñ de cõsanguinitate ipsius mulieris ꝑt eã ducere in vxorẽ: nec ipse aliã de consanguinitate ipsius. De despon. impu. c. inuenis: ꝛ c. ad audientiã. eo. ti. Sed iustitię publicę honestatis impedimẽtũ, vbi sponsalia quacũque rõne valida nõ erunt, Sãcta Synodꝰ Tridẽtina p̃dictis tollit: vbi aũt valida fuerint primum gradũ (inqt) nõ excedãt. ¶ Undecimũ impedimentũ est Affinitatis: qõ est qñ aliqs aliquã mulierẽ carnaliter infra claustra pudoris ꝛ cõplete cognoscit. Talis mulier efficit affinis oĩũz cõsanguineoꝝ ipsius, ꝛ ipse efficit affinis oĩum mulierũ cõsanguinearũ dictę mulieris vsque ad quartũ gradũ inclusiue. Et moriente cõsanguineo, quo cõtrahit affinitas, psona q̃ superuiuit remanet affinis. De cõsan. ꝛ aff. c. Nõ super his. ¶ Duodecimum impedimentũ est Impotentia coeundi, q̃ est duplex. i. naturalis ꝛ accidentalis. Naturalis: vt frigiditas in viro: ꝛ arctatio in muliere: ꝛ defectꝰ ętatis in puero. Accidẽtalis: vt castratio, ꝛ maleficiatio. Impotentia naturalis, alia tp̃alis, alia ꝑpetua. Tẽporalis impedit matrimonium ꝑ tps quo durat: sicut defectus ętatis in puerꝺ. Perpetua impedit contrahendum: ꝛ dirimit contractũ. Arctatio in muliere medicina remoueri debet, vel per assiduũ coitum est aperienda: q̃ si nosl valet remoueri, nullũ est matrimoniũ. De fri. ꝛ male. c. Accepisti. Si mulier arctata, ab vno cognosci nõ ꝑt, ꝛ postea ab alio cognoscat, reddenda est prima. ¶ Accidẽtalis impotẽtia, siue castratio impedit. Maleficium aũt si tp̃ale est, nõ impedit. Si aũt perpetuũ est: qõ cognoscitur, si per triẽnium continuum persistentes actu venereo nõ possunt se cognoscere: tunc impedit contrahendũ, ꝛ dirimit contractum. Et hęc impedimenta intelliguntur esse, si prędcesserit matrimonium. ¶ Alia duo impedimẽta sunt, quę impediunt matrimonium contrahendum: sed non dirimunt cõtractum. s. impedimentum feriarum. s. ab Aduentu Dominj nr̃i Jesu Christi, vsque in diẽ Epiphanię, ꝛ a feria quarta cinerũ vsque in octauam paschatis inclusiue: (nam in alijs tẽporibus nuptias celebrare Sancta Synodus Tridentina p̃mittit.)

tit.) Quibus temporibus licet possit cõtrahi matrimoniuz per verba de p̃senti ꝛ semper ꝛ omni tpe, etiaz quadragesimali: non licet tamen traducere vxorem, vel solennizare nuptias, vel eam carnaliter cognoscere. Et contrafacientes peccarent mortaliter. ¶ Aliud impedimentuz est Interdictuz ecclesię: qñ ab ecclesia ꝓpter causa rõnabili interdicitur alicui cõtrahere matrimonium cum aliqua. Et ista duo vltima impediunt matrimonium contrahendum, sed non dirimunt contractuz. De clan. despon. c. Cum inhibitio. vnde vers.

Ecclesię vetitum, necnon tempus feriarum
Impediunt fieri: permittunt facta teneri.

¶ Hęc impedimenta strictim ꝛ breuissime in substantia hic posita sunt, quantum fieri potuit. Sed qui ea diffusius videre, ꝛ intelligere voluerit, legat Summam cõfessorum Pisanaz, Angelicam, Siluestrinam, Tabienam, ꝛ Rosellã, ꝛ alias summas casuum conscientię.

¶ De exhortatione ꝛ admonitione faciẽda sponso ꝛ sponsę per sacerdotem: ꝛ de forma contrahendi matrimonium, ꝛ eius benedictione. Cap. 4.

IAstante aũt nuptiaruz celebratione, faciendę sunt oz̃ones, ꝛ maxime in missa: ꝛ est dicenda missa de Spũ sctõ cum oz̃one de beata Virgine, ꝛ alia oz̃one: q̃ incipit: Deus per quez mulier iungit viro ꝛc. vt in missali: ꝛ hortandi sunt sponsus ꝛ sponsa ad sacramẽtalẽ ꝛ cõfessionẽ: ꝛ ibi ea sunt istruẽdi qualiter in mr̃imonio viuere debeãt: ꝛ ꝙ cum oi bone state actum cõiugij exerceant: cõsiderantes ꝙ inter eos est sacramẽtũ sanctę matris eccl'ę: quod est honeste exercẽdũ: iurta dictũ beati Pauli apli primę ad Thessalonic. c. 4. Vnusquisqz vestrum sciat vas suũ possidere in sanctificatione, ꝛ honore, non in passione desiderij, sicut gentes quę ignorant deuz: qñ deus non vocauit vos in imũditiã, sed in sctificationẽ. Hoc aũt fiet, si in actu matrimonij procedẽt nõ sicut equus ꝛ mul⁹, sed sicut

pſonę

psonę Deum timentes, ꝛ sacrm mrimonij honorãtes, vz, nõ ex ardore libidinis, sz cã plis suscipiendę, debiti reddendi cõsorti, sicut tenent: nec tali actu ꝓiugij vtant mõ idebito, ẽt i vase cõsueto, ꝛ tacẽbus immundis, vt pluries actum ipsuz exercere possint, vel vt habeãt maiorẽ delectationẽ: nec vtant calidis cibariis ꝛ potibus, vt pl⁹ ad hoc tẽtent: nec vir alterã vxorẽ extra vas debitum: qa i oib⁹ supradictis peccarẽt. Jtẽ q̃ tpe mẽstrui nõ ꝓueniãt, qz eẽt mortale. Jtẽ q̃ conent honorare magnas festiuitates ꝛ p Dei honore nõ vti ꝓagio, ꝛ filr i dieb⁹ ieiuniorum, ꝛ ꝓcessionum, ꝛ p triduum añ, ꝛ p triduum post sumptionẽ sacrę cõiõnis. Si igit hõeste Matrimoniũ exercuerint, de⁹ illis bona dabit: ꝛ ꝓsperabuntur: ꝛ bonos filios generabunt: ꝛ diu viuẽt cum lętitia ĩsimul: ꝛ vitã eternã eis ꝓcedet võs Deꝰ nr̃. Jtaqz sacerdos ò talib⁹ eos sapiẽter ꝛ discrete moneat, vt Deũ timere discãt: ꝛ cum pace ꝛ fidelitate alter alteri amorẽ ꝛ fidẽ seruet. Bonũ etiã esset, si añ nuptiarũ ꝓtractionem sacrm Eucharistię sumerent: vt muniti tali viatico cum maiori gra sacrm ipsuz ꝓtraherent: qz (sz doctores) si alter eoz, vel ambo essẽt i peccato mortali ꝓtrahẽdo mrimoniũ mortaliꝛ peccarẽt. Assignata die, qua Mrimonium ꝓtrahẽdũ est p verba ò ꝑsenti, venientes ad ecclesiã spõsus ꝛ spõsa, qui sunt materia huius sacri, ꝛ se sacerdoti, ꝑsentantes, ei iuramentũ ꝑstent, sm cõsuetudinem quarundã ecclesiarum, de ꝓtrahendo matrimonium sm ritum sanctę Romanę ecclesię. Oportet aũt q̃ sponsus ętatem .14. annorum ꝛ spõsa .12. excedãt si cõsensus valere debet: alias nihil fit, nec est matrimoniũ. Ꝓtestato iuramẽto sacerdos indut⁹ suppelliceo cum stola interrogat vtrunque i hunc modum. Ego ex parte Dei, ꝛ p iuramentum qò fecistis, mãdo vobis, quatenꝰ mihi dicatis, si habetis aliqò impedimẽtũ canonicum, qò possit ipedire vos ab hoc Matrimonio legitime cõtrahendo, vz: si estis cõsanguinei, vel affines vsqz ad quartum gradum iclusiue: ꝛ si aliqs vestrũ cuz aliqua psona cõtraxerit p verba de ꝓsenti. Si habetis votum religionẽ ĩtrãdi, vl votum castitatis, vel alia impedimẽta canonica. vt supra. Quibus singulatim respondentibus, q̃ nõ, sacerdos ꝓnunciet verba, que sunt forma huiꝰ sacramẽti cum cõsensu vtriusqz: de quo ꝓsentia specialiter eos moneat, q̃ si desit nihil oĩno agit: ꝛ dicat spõso.

Dñe

Dñe N. placet vobis accipere dñaz N. in vestrā legitimā sponsam p verba de p̄senti: sicut p̄cipit scā Romana ⁊ apostolica ecclesia? Quo dicente, Placet dñe, Sacerdos dicit sponsę. Dña N. placet vobis accipere dñm N. in vestrū legitimū sponsum p verba de p̄nti: sicut p̄cipit sacrosctā Romana ⁊ aplica ecclesia? Et illa dicēte, Dñe placet mihi, Sacerdos ponat manū dexterā spōsi sup dexterā ipōsę: ⁊ supponat stolā in modum crucis sup cōplicatas dexteras vtriusqz: ⁊ dicat. Et ego cōiungo vos in matrimoniū, Et signū crucis sup vtrūqz faciat, dicēs. In noīe pa ✠ tris, ⁊ fi ✠ lij, ⁊ spūs ✠ sancti. Amē. vel alijs vtatur verbis, iuxta receptū vniuscuiusqz p̄uincię rituz. Et aspgat aq̄ bñdicta dicēs. Per aquę bñdicte aspersionē det vobis op̄s deus suam gratiā ⁊ benedictionē. Quo dicto sacerdos benedicit arras in hunc modū, ℣. Adiutoriuz nostrum in noīe dñi. ℟. Qui fecit cęlū ⁊ terram. ℣. Sit nomē dñi bñdictū. ℟. Ex hoc nunc ⁊ vsqz in seculū. ℣. Dñe exaudi orōnē meaz. ℟. Et clamor meꝰ ad te veniat. ℣. Dñs vobiscū. ℟. Et cū spū tuo. Oremus. Orō.

Benedic Domine has arras, quas hodie tradit famulus tuus N. in manū ancilię tuę, dilectę sponsę suę N. quemadmodum benedixisti Abraham cum Sara, Isaac cum Rebecca, Jacob cum Raphael, dona super eos gratiā tuę benedictionis abundantiā rerū, ⁊ constantiam operum: florescāt sicut rosa in Jericho plantata: ⁊ te dñm nostrum Jesum xp̄m timeāt ⁊ adorent in secula seculorum. ℟. Amen. Oremus. Oratio.

Domine deus, op̄s pater: qui in similitudinē scti connubij Isaac cū Rebecca p intercessionē arrarū Abrahę famuli tui copulari iussisti, vt oblatione munerū numerositas cresceret filiorū: q̄s oīpotētiā tuā: vt harū oblatione arrarū, quas hodie hic famulus tuus N. dilectę sponsę suę N. offerre procurat: sanctificator accedas: eosqz cū suis muneribꝰ ꝓpitius bñ ✠ dicas: quatenꝰ tua benedictione protecti, ⁊ vinculo tuę liberationis cōnexi, gaudeāt se feliciter cū tuis fidelibus perenniter mācipari. Per Christum dñm nr̄m. ℟. Amen. Aspergantur arrę aqua benedicta: postea bñdicat annulū. ¶ Bñdictio annuli. ℣. Adiutoriū nr̄z in noīe dñi. ℟. Qui fecit cęlū ⁊ terrā. ℣. Dñe exau. ℟. Et cla. ℣. Dñs vob. ℟. Et cū spi. Oremꝰ. Orō.

Bene ✠ dic, q̄sumus dñe, annulum hunc, quem nos in tuo

nomine

nomine bene ✠ dicimus: vt qui cum portauerint in tua pace consistant: ⁊ in tua voluntate permaneant: ⁊ in amore tuo viuant ⁊ senescant: ⁊ multiplicentur in longitudine dierum. ℣Per Christum dominum nostrum. ℟. Amen. Oremus. Oratio.

Creator ⁊ conservator humani gñis: dator gr̃ę spũalis: ꝙ dator eterne salutis: tu dñe emittere digneris spũm scm̃ tuũ paraclitũ de cęlis: ⁊ tuã sctãz bñ ✠ dictionẽ sup hũc annulũ: vt sicut pariter armati virtute cęlesti, tuaqz protectione defensi, bñ ✠ dictionis tuę munus capiat in vitã eternã. ℣Per. ℟. Amẽ. Et aspergat sacerdos annulũ aqua benedicta. Postea sponsus accipiat annulũ de manu sacerdotis: ⁊ ponat eũ i dextera manu sponse in digito quarto. ℣annulari, dicẽs. In noie p̃is, ⁊ filij, ⁊ spũs scti. Amẽ. Quo peracto sacerdos legat p̃ces sequentes.

Manda deus virtuti tuę confirma hoc deus, ꝙ operatus es in nobis: a tẽplo sancto tuo, qđ est in hierlz, tibi offerrent reges munera. Increpã feras arũdinis, cõgregatio taurorũ in vaccis populorũ, vt excludant eos, qui probati sunt argẽto. Gloria patri. ⁊c. Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Pater noster. Et ne nos in. ℣. Saluum fac seruum tuum ⁊ ancillam tuam. ℟. Deus meus sperãtes in te. ✠. Mitte eis dñe auxilium de sancto. ℟. Et de sion tuere eos. ✠. Esto ei dñe turris fortitudinis. ℟. A facie inimici. ✠. Dñe exaudi orationem. ℟. Et clamor. ✠. Dñs vobisc. ℟. Et cum spir. Oremus. Oratio.

Deus Abrahã, Deus Isaac, Deus Jacob, bene ✠ dic adolescentes istos: ⁊ semina semen vitę eternę in mẽtibus eorz, vt quicquid pro vtilitate didicerint, hoc facere cupiant. ℣Per dñm nostrum Jesum Christum filium tuuz, recuperatorem nostrum, qui tecum viuit ⁊ regnat in vnita. ⁊c. Oremus. Oratio.

Bene ✠ dic dñe ⁊ respice de cęlis super hanc coniunctionẽ: ⁊ sicut misisti sanctum Angelum tuum Raphaelez pacificum ad Tobiam ⁊ Saram filiaz Raguelis: ita digneris domine mittere benedictionem tuam super hos adolescentes: vt in tua benedictione permaneant, in tua voluntate persistãt ⁊ in tuo amore viuant ⁊ senescant: ⁊ multiplicentur in longitudine dierum. ℣Per Christum dñm nr̃m. ℟. Amen. Oremus. Oratio.

Bene ✠ dicere dignare dñe, qs, hũc famulũ tuũ, ⁊ hanc famulã tuã: vt in noie tuo crescãt ⁊ cõseruent: atqz oib⁹ diebus

b⁹ tibi ſuiãt: quaten⁹ mũdi pacto termino, tibi ſine macula va
leãt adhęrere. Per xp̃m. ℟. Amẽ. Poſtea dicat ſacerdos ps.
Beati omnes qui timent dñm: qui ambulant in vijs eius.
Labores manuum tuarum, quia manducabis: beatus es
⁊ bene tibi erit. Uxor tua ſicut vitis abundãs, in lateribus do-
mus tuę. Filij tui ſicut nouellę oliuaruz, in circuitu menſę tuę.
Ecce ſic benedicetur homo, qui timet dominum. Benedicat
tibi dominus ex ſion: ⁊ videas bona Hieruſalem omnibus die-
bus vitę tuę. Et videas filios filiorum tuorum: pacem ſuper
Iſrael. Gloria pa. Kyrie eleiſon. Chriſte eleiſon. Kyrię eleiſon.
Pater nr̃. ⁊ dr̃ ob oĩbus pręſentibus Et ne nos. ℣. Saluuz fac
ſuũ tuũ ⁊ ancillã tuã. ℟. De⁹ meus ſpãtes in te. ℣. Dñe exau.
℟. Et clamor. ℣. Dñs vobiſcũ. ℟. Et cum ſpi. Oremus. Orc.
Omnipotens ſempiterne deus: qui primos parentes no-
ſtros Adam ⁊ Euaz ſua virtute creauit, ⁊ in ſocietate ſan-
cta copulauit: ipſe corda ⁊ corpora veſtra ſãcti ✠ ficet, ⁊ bene-
✠ dicat: atqz in ſocietate ⁊ amore verę dilectionis coniungat.
Per Chriſtum dominum noſtrum. ℟. Amen. Oremus. Oratio.
Bene ✠ dicat vos deus: ⁊ cuſto ✠ diat vos Ieſus Chri-
ſtus: oſtendat faciem ſuam in vobis: ⁊ miſereatur veſtri.
Conuertat dominus vultum ſuum ad vos: ⁊ det vobis pacem ⁊
ſanitatem corporis ⁊ animę. Amen.
Impleat vos xp̃s oĩ bñdictione ſpũali ĩ remiſſionẽ pcõrũ:
vt habeatis vitã ęternã, ⁊ viuatis in ſecula ſeculoꝝ. ℟. Amen.
Et bñdictio dei oĩpotẽtis, pa ✠ tris, ⁊ fi ✠ lij, ⁊ ſpirit⁹ ✠
ſcti, deſcendat ſup vos: ⁊ maneat ſemp. Amẽ. Poſtea dicat
miſſa: vt in miſſali vſque ad Pater nr̃ incluſiue. Et poſt Pr̃ nr̃,
dicto Per oĩa ſcl̃a ſcl̃orum, Et rñſo Amen. anteq̃ dicatur Pax
dñi, Sacerdos collocata hoſtia cõſecrata ſup patenã poſitã ſu
per calicem, ⁊ cooperta corporali, vertit ſe ad ſponſuz ⁊ ſpõſaz
coraz altari genuflexos, ita q̃ ſpoſa ſit a ſiniſtris ſpõſi: ⁊ vbi cõ-
ſueuit, cooperit ſpatulas viri ⁊ caput mulieris cũ eodẽ velo ad
exemplum Rebeccę, quę viſo Iſaac cooperuit ſe. Gene. 24.
Et de hoc habetur. 30. q. 5. capitu. Fęminę. ⁊ capitu. Nec illud.
Et dicit. In noĩe patris, ⁊ filij, ⁊ ſpũs ſancti. Amẽ. ℣. Saluos
fac ſeruos tuos. ℟. Deus meus ſperantes in te. ℣. Oſtende
eis dñe miſericordiã tuã. ℟. Et ſalutare tuuz da eis. ℣. Mitte
eis

eis dñe auxiliū de sctō. ℟. Et de siō tuere eos. ℣. Dñe exau. ℟. Et clamor. ℣. Dñs vobiscū. ℟. Et cū spū tuo. Oremus. Oro.

PRopitiar̄ dñe supplicatiōib⁹ nr̄is: ⁊ istitutis tuis, qb⁹ ppagatiōnē humani gn̄is ordinasti, benignius assiste, vt qd̄ te authore iūgit̄, te auxiliāte seruet̄. per.

PEr omni a se cu la seculorum. ℟. Amen.

Dñs vobiscū. ℟. Et cū spiritu tuo. Sur sum corda.

℟. Habemus ad dominum. Gratias agamus domino Deo nostro. ℟. Dignum ⁊ iustum est.

VEre dignum, ⁊ iustum est: ęquum ⁊ salutare, Nos tibi semper

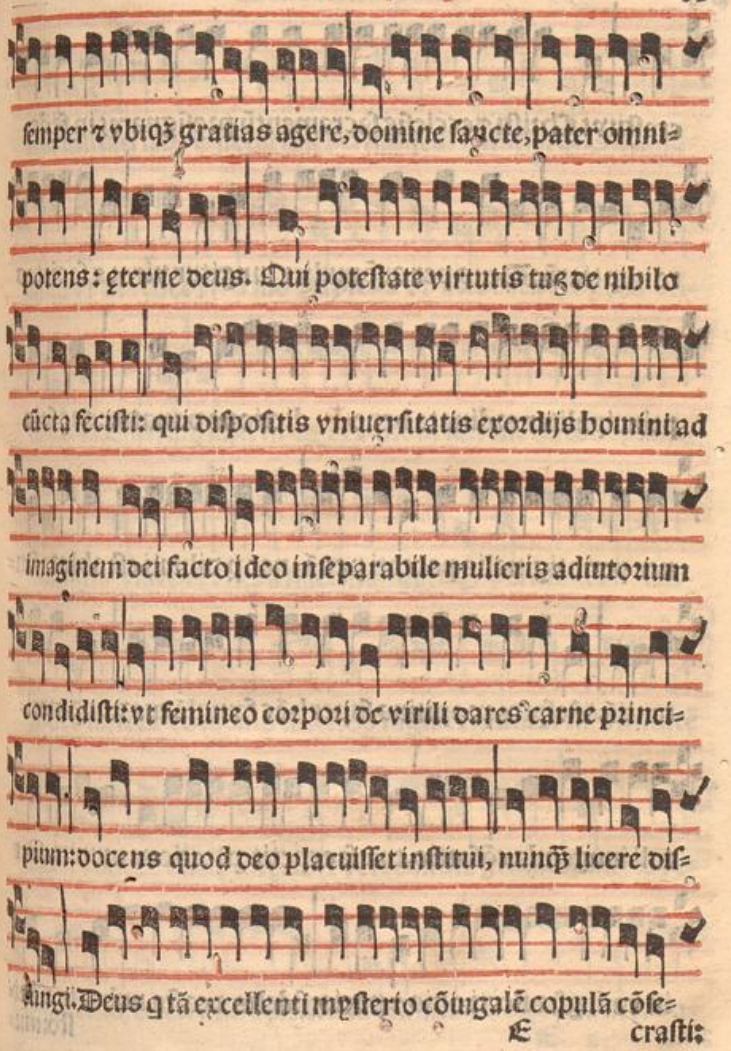

semper & vbiq3 gratias agere, domine sancte, pater omni=
potens: eterne deus. Qui potestate virtutis tue de nihilo
cuncta fecisti: qui dispositis vniuersitatis exordijs homini ad
imaginem dei facto ideo inseparabile mulieris adiutorium
condidisti: vt femineo corpori de virili dares carne princi=
pium: docens quod deo placuisset institui, nunq3 licere dis=
iungi. Deus q tã excellenti mysterio cõiugalẽ copulã cõse=

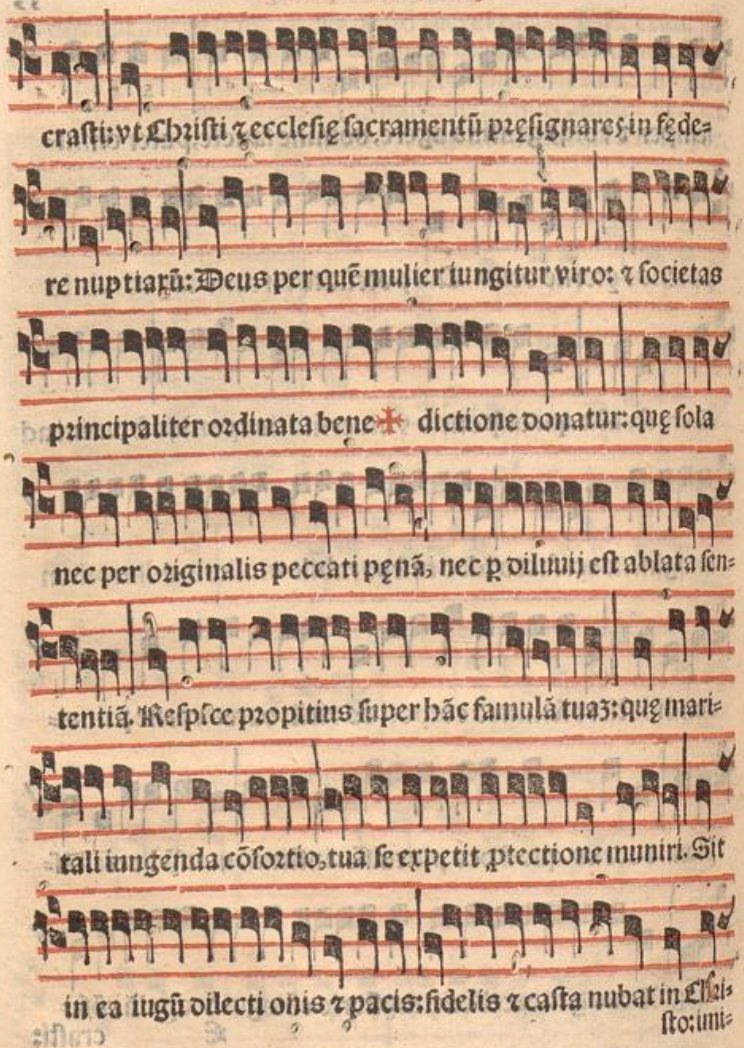
crasti: vt Christi ⁊ ecclesię sacramentū pręsignares in fęde-
re nuptiarū: Deus per quē mulier iungitur viro: ⁊ societas
principaliter ordinata bene✠ dictione donatur: quę sola
nec per originalis peccati pęnā, nec ꝑ diluuij est ablata sen-
tentiā. Respice propitius super hāc famulā tuaꝫ: quę mari-
tali iungenda cōsortio, tua se expetit ꝓtectione muniri. Sit
in ea iugū dilecti onis ⁊ pacis: fidelis ⁊ casta nubat in Chri-
sto: imi-

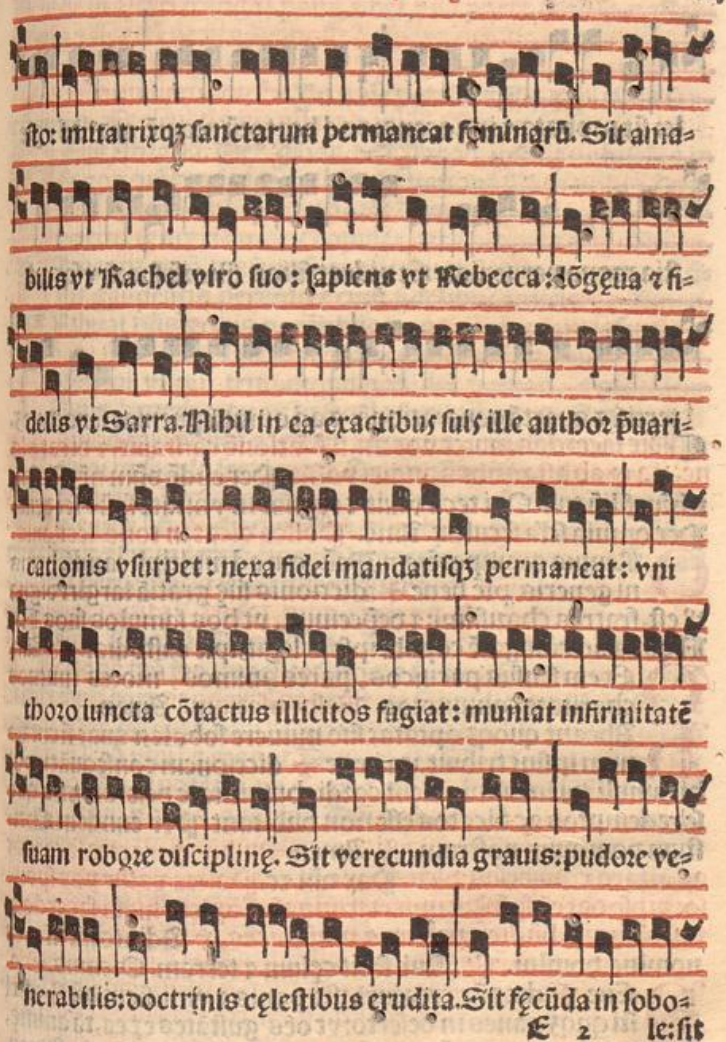

sto: imitatrixq; sanctarum permaneat fœmingrũ. Sit amabilis vt Rachel viro suo: sapiens vt Rebecca: dõgęua ⁊ fidelis vt Sarra. Nihil in ea exactibus suis ille author ꝑuaricationis vsurpet: nexa fidei mandatisq; permaneat: vni thoro iuncta cõtactus illicitos fugiat: muniat infirmitatẽ suam roboze disciplinę. Sit verecundia grauis: pudoze venerabilis: doctrinis cęlestibus erudita. Sit fęcũda in sobole: sit

le: sit probata ⁊ innocens: ⁊ ad beatorũ requiẽ, atq; ad cęle

stia regna perueniat. Et videat filios filiorũ suorũ vsq; ad

tertiã ⁊ quartã generationẽ: ⁊ ad optatã pueniat senectutẽ.

¶ Hic sacerdos mutet vocem, si p̃fationẽ cantauit, ⁊ dicat plane, ita q̃ ab astantibus audiri possit. Per eũdẽ dñm nr̃z Jesum Chr̃m filiũ tuũ. Qui tecũ viuit ⁊ regnat in vnitate spũs sci deus. Per omnia scl'a seculoꝝ. Amẽ. Postea dicat in tono lectionis.

Oremus omnipotẽtem Deũ, qui ad multiplicandã humani generis ꝓlẽ bene ✠ dictionis suę gratiã largiri dignatꝰ est, fratres charissimi: ⁊ dep̃cemur, vt hos famulos suos N. ⁊ N. quos ad cõiugalẽ copulã ipse p̃elegit, ipse custodiat. ℟. Amẽ.

Et eis sensus pacificos, pares animos, mores mutuos charitate coniunctos. Responsorium. Amen.

Habeant quoq; optatas suo munere soboles: quas sicut donum ipsius tribuit, ita bene ✠ dictionem consequãtur: vt hi famuli tui in omni eidem cordis humilitate deseruiant, a quo se redemptos ac dicatos esse non dubitant. Per eundem Christum dominum nostrum. ℟. Amen. Quibus peractis sacerdos ad altare conuersus dicit Pax dñi ⁊c. Postea datur pax sponso: ⁊ ipse dat eã spõsę: ⁊ missa terminat. Cõpleta missa sacerdos, vbi cõsueuit, bñdicit panem ⁊ vinũ, dicẽs, ℣. Adiutoriũ nr̃m in nomine domini. ℟. Qui fecit cęlum ⁊ terram. Oremus. Oro.

Bene ✠ dic dñe creaturã istã panis ⁊ vini, sicut bñ ✠ dixisti qnq; panes in deserto: vt oẽs gustãtes ex ea, tã animę, q̃ corporis recipiant sanitatẽ. Per Chr̃m dñm nr̃m. ℟. Amen.

Deinde

Deinde in altari frangat panē, ⁊ det vnā partē sponso, ⁊ aliam sponsę, ⁊ sic etiā de vino: ⁊ postea aspergantur a quā benedicta. Deinde sacerdos ponit manus super capita amborū primo viri, ⁊ postea mulieris, dicēs. In noīe patris, ⁊ filij, ⁊ spiritus sancti amen. Et eleuatis manibus ⁊ extēsis sup̄ capita eorū dicit.

DEus Abrahā, Deꝰ Isaac, deꝰ Jacob: ipse sit vobiscū: ⁊ ipse vos cōiūgat, ipleatq; bn̄ ✠ dictionē suā in vobis. Amē.

BEne ✠ dicat vos omnipotēs Deus oris sui eloquio: ⁊ cor vestrū synceri amoris copulet nexu perpetuo. ℟. Amen.

FLoreatis rerū pręsentiū copijs, fructificetis decenter in filijs, gaudeatis perēniter cum fidelibus amicis. ℟. Amen.

TRibuat dn̄s vobis parētibus dona perennia: pręsentia tēpora fęliciter dilatet: ⁊ sētiatis gaudia sēpiterna. ℟. Am̄.

IPse qui vnum trinumque possidet nomen, ⁊ gloriatur Deus, benedicat vos in secula seculorum. ℟. Amen.

QUod ipse vobis pręstare dignetur, cui est honor ⁊ imperium in secula seculorum. Amen. Oremus. Oratio.

DOminus Deus op̄s bn̄ ✠ dicat vos: ipse vos cōiūgat, impleatq; bn̄ ✠ dictionē suā in vobis: ⁊ videatis filos filiorū vestroꝝ vsq; in tertiā ⁊ quartā generationē ⁊ progeniē: ⁊ ad optatā peruenīatis senectutem. Per dn̄z. Tunc sacerdos iterū tangat capita vtriusq;, primo viri ⁊ postea mulieris: ⁊ dicat.

DEus Abrahā, Deus Isaac, Deꝰ Jacob, emitte bn̄ ✠ dictionē tuā sup̄ nubentes istos: ⁊ semina semen vite ęternę in mētibus eoꝝ: vt q̄cquid de vtilitate sua didicerint, hoc facere cupiāt. Per Jesum Chr̄m recupatorē oīuz fideliū: q cū te ęterno pr̄e ⁊ spū sctō viuit ⁊ regnat Deus: p oīa scl̄a scl̄oꝝ. ℟. Amē. Et bn̄dictio Dei oīpotētis, pa ✠ tris, ⁊ fi ✠ lij, ⁊ spūs sci descēdat ⁊ maneat sup̄ vos: ⁊ angelus Dn̄i bonus custodiat vos semp. ℟. Am̄. Postea sacerdos dicit Euangeliū sci Joānis. In principio. f. 89. Quo dicto aufert velū ab eis, ⁊ dicit Ambulate i pace. Suprascripta bn̄dictio nō est faciēda, qn̄ alter ꝯtrahētiū ī alio mr̄imonio fuit bn̄dictꝰ, imo sacerdos bn̄dicēs secūdas nuptias est suspēsus, ⁊ ad Papā mittēdus, extra de secūdis nuptijs, cap. Capellanus. Scūs tn̄ Thomas tenet q̄ qn̄ virgo cōtrahit cum viro, q aliā habuerat vxorē, q̄ bn̄dici debet, ⁊ est cōis doctoruz opinio hoc esse seruādū, vbi ea est ꝯsuetudo, q vero in locis, ī q-

Primus ingressus sponse in ecclesiam post nuptias
bus id fieri nō ꝓsuevit, hoc faceret, incurreret pēnam dicti Cap.
Capellanus. Cū aūt hę nuptię bñdicēdę sint, servat hic ritus.
Bñdicunt Arrę, t veniūt ambo, t genuflectūt ad altare, t missa
dō vōz a sacerdote ecclesiue, t velant ambo vt sup. t sacerdos
dicit In nōie pāis, ꝛc. vt sup. t ℟. vt sup. i singulari numero, t
genere femininō. Ore. Propitiare cuz pfatione prędicta, t oro.
Oremꝰ oipotentē Deū, qđ multiplicādā, dī singulari nume
ro, t genere femininō. Postea finita missa dicat ozones, vt sup.
ponēdo manū solū sup caput spōse, t faciat reliqua oia, vt sup.
¶ De ingressu spōse in ecclesiaz octauo die post benedictionē
faciēdo, vbi cōsueuit. cap. 5. ¶ In aliqbꝰ ecclesijs ꝓsueuit octa
uo die post bñdictionē spōsa ingredi ecclesiā, qđ vulgo dicitur,
Intrare in sancta. Et tūc sacerdos indutus suppelliceo t stola,
sit in ostio ecclesię: t adueniēte spōsa dicat ℣. Adiutoꝛium nr̄m
in nomine dn̄i. ps. Deus misereat. totū cū Gloria pa. f. 37. t po
stea subiūgat ps. Beati oēs. totū sil'r cū Gloria pa. f. 37. Kyrie
eleis. Chꝛe eleis. Kyrie eleis. Pr̄ nr̄. Et ne nos. Sed libe. ℣. Salua
fac ancillā tuā. ℟. Deus meus sperātē in te. ℣. Nihil proficiat inimicus in ea. ℟. Et filius iniqtatis nō apponat nocere ei.
℣. Esto ei dn̄e turris foꝛtitudinis. ℟. A facie inimici. ℣. Dn̄e
exaudi. ℟. Et clamoꝛ. ℣. Dn̄s vob. ℟. Et cū spi. Oremꝰ. Oro.

OMn̄ipotēs sempiterne Deꝰ, creatoꝛ cęli t terrę: q oia de
nihilo creasti: qque Adā protoplastū de limo terrę forma-
sti: t Euā illi in adiutoꝛiū dedisti: t bñdixisti eis, dicens. Crescite
t multiplicamini t replete terrā: ne respicias ad pcā nr̄a, sed ad
fidē ecclesię tuę: t bene ✠ dicere digneris hāc famulā tuā vna
cū marito suo: t da ei fęcunditatē sobolis, t de roꝛe cęli, atq; de
pinguedine terrę abundantiā: t benedic eis taz in domibus, q̄
in agris, t vbiq; in iumētis, t pecoꝛibus, omniq; possessione
rū benedic: t perduc eos in oi pietate, t castitate, t morū bone
state, t timoꝛe Dei ad vitā ętern̄am. Per Chꝛistū. Tunc sacer-
dos tradat caput stolę spōse, t ducēs eaz in ecclesiā, dicat.

INgrędere in domū dei: t adora filiuz virginis: q tibi fęcū
ditatem prolis tribuere dignet: ipsum inq̄uaz dn̄m nr̄m Jesum
Chr̄m mediatoꝛem Dei t hoīum: qui cuz patre t spiritu scō vi-
uit t regnat Deus in sęcula sęculoꝛum. ℟. Amen. Postea sacerdos
cciebꝛet, t sponsa audiat missam cū cādela accensa in manibus.
Et finita

Et finita missa sacerdos benedicat eam hoc modo. Bñdictio Dei oīpotentis, pa ✠ tris, ⁊ fi ✠ lij, ⁊ spiritus ✠ scī descendat sup te: ⁊ maneat semp. Et aspergat aqua bñdicta: quę surgens offerat sacerdoti, qd sibi placuerit: ⁊ domū reuertatur in pace.

¶ Pro fuganda sterilitate mulieris oratio. Cap. 6.

Mulier sterilis ⁊ infęcunda veniēs ad ecclesiā accedat ad sacerdotem habentem superpelliceū ⁊ stolā: ⁊ se eius orationibus cōmendet. Qui faciat orōnē sup eā in hunc modum. In noīe patris, ⁊ filij, ⁊ spūs scī. Amen. ℣. Adiutorium nr̄m in noīe dñi. ℟. Qui fecit cęlū ⁊ terrā. ps. Beati oēs q. totum cum Gloria pa. fo. 37. Añg. Bñdicat tibi dñs ex sion: ⁊ videas filios filiorꝫ tuorꝫ vsqꝫ in tertiā ⁊ quartā generationez. Kyrie eleison. Chr̄e eleison. Kyrie eleis. ℙ ī nr̄. Aue maria. ☾ redo in Deum. Quibus dictis sacerdos subiungat. ℣. Saluā fac ancillā tuam. ℟. Deus meus sperantē in te. ℣. Sint filij tui sicut nouellę oliuarū. ℟. In circuitu mensę tuę. ℣. Dñe exaudi orōnē meā. ℟. Et clamor me⁹. ℣. Dñs vobiscū. ℟. Et cū spi. Orem⁹. Oratio.

Deus, qui emortuā vuluā Sarre ita per Abrahę semen fęcundare dignatus es: vt ei contra spem sobolis filius nasceretur, p̄sta famulę tuę N. pro sua sterilitate deprecāti: vt męrorē infęcunditatis ab ea submoues: ⁊ ad concipiendam sobolem ei fęcunditatem tribuas: ⁊ filium, quem donaueris, clemēter benedicas. Per Chr̄m dominum nr̄m. Oremus. Oratio.

Maiestatis tuę clementiam deus pater oīpotēs suppliciter exoramus: vt preces nostras ꝑ sterilitate famulę tuę N. benignus assumas: ⁊ ei prolem tibi ⁊ hominibus gratiosam cōcedere digneris. Per Christum dñm nostrum. Post hęc aspergit eam aqua benedicta: ⁊ imponit ꝙ sępe dicat, vel dici faciat prędictum psalmum. Beati omnes qui timent dñm, ⁊ ℙ ater noster, ⁊ Aue maria, ⁊ ☾ redo in Deum ⁊c. Et quod honeste cum viro suo, ⁊ pudice actum matrimonialem exerceat.

¶ Oro ꝑ īpeditis ī mr̄imonio a dęmone, vel malefitijs. Ca. 7.

Sacerdos cū superpelliceo ⁊ stola super virū ⁊ mulierē impeditos sequētē orōnē dicit. ℣. Adiutoriū nr̄z in noīe dñi. ℟. Qui fecit cęlū ⁊ terrā. ℣. Saluos fac seruos tuos ⁊ ancillas tuas. ℟. De⁹ me⁹ sp̄antes ī te. ℣. Mitte eis dñe auxiliū de scō. ℟. Et de siō tuere eos. ℣. Nihil ꝓficiat inimic⁹ ī eis. ℟. Et fili⁹

iniqtatis nō apponat nocere eis. ℣. Esto eis dñe turris fortitudinis. ℟. A facie inimici. ℣. Dñs vob. ℟. Et cuz spi. Oremus.

Domine Jesu Chr̄e Dei ⁊ beatę Marię virginis filiꝰ, q̄ in paradiso terrestri mr̄imoniū instituisti in officiū, siue cōseruationē ⁊ multiplicationē humanę naturę: ⁊ ipsū matrimoniū mirabiliter honorasti in aduētu tuo primordijs miraculoꝝ tuoꝝ: tu ꝑ merita ⁊ p̄ces ipsius beatissimę virginis Marię mr̄is tuę, beati Vincētij ꝯfessoris tui, ⁊ oīuz scōꝝ ⁊ sanctarū tuarū, digneris hos famulos tuos, quos mr̄imonialiter ꝯiūxisti, bñ ✠ dicere, ac plene liberare ab oī ligamēto, fascinamēto, ⁊ maleficio satanę, ⁊ dare eis fęcūditatē ⁊ gratiā: vt libere possint vti mr̄imonio suo ad generādū, ꝯcipiēdū, portādū, pariēdū ⁊ nutriēdū ꝓles gratas Deo ⁊ hoībus. In noīe pa ✠ tris, ⁊ fi ✠ lij, ⁊ spūs ✠ sci. Amē. Jesus marię filius, mundi salus ⁊ dñs, sit nobis clemens ⁊ ꝓpitius. ℟. Amen. ps. Beati oēs. f. 37. ps. Qui habitat. fol. 60. ps. Dñe qd multiplicati. f. 252. Oēs integri dicant cum Gloria pa. Kyrie elei. Chr̄e elei. Kyrie elei. ꝑ ꝛ nr̄. Et ne nos inducas ī tēta. ℣. Saluū fac seruuz tuum ⁊ ancillam tuam. ℟. Deus meus sperātes in te. ℣. Mitte eis dñe auxilium de scō. ℟. Et de siō tuere eos. ℣. Nihil ꝓficiat inimicus in eis. ℟. Et filius iniqtatis non apponat nocere eis. ℣. Esto eis dñe turris fortitudinis. ℟. A facie inimici. ℣. Dñe exaudi orōnem meam. ℟. Et clamor. ℣. Dñs vob. ℟. Et cū spi. Oremus. Oro.

Domine Jesu Chr̄e fili Dei viui: qui vterum beatę virginis Marię mirabiliter fęcūdasti, vt de spū scō ꝯciperet, portaret, pareret, ac nutriret: te deū ⁊ hoīez saluatorē inuocamꝰ ꝑ clemētiā tuam: vt his famulis tuis N. ⁊ N. semoto oī dęmonis impedimēto ⁊ maleficio, fęcūditatē donare digneris: vt generare, ⁊ cōcipere, portare, parere, ac nutrire tibi valeāt ꝓlē in vitā ęternā. Amē. In noīe pa ✠ tris, ⁊ fi ✠ lij, ⁊ spūs ✠ sci. Amen. ps. Beatus vir q̄ nō abijt in cōsilio impioꝝ. cū quatuor sequentibus versibꝰ vsq̄ ꝓsperabunt. Gloria pa. fo. 210. Tūc sacerdos imponens manus sup capita, primo viri, postea mulieris, dicat.

Jesus Marię filius: mūdi salus ⁊ dñs, q̄ beatissimę virgini Marię mr̄i suę fęlicē partū tribuit, ipse tibi ꝯcedat, vt possis in vtero portare, fouere, parere, ⁊ bñ nutrire ꝓlē Deo ⁊ hominibꝰ gratā. In noīe pa ✠ tris, ⁊ fi ✠ lij, ⁊ spūs ✠ sci. Amen.

¶ De

¶ De bñdictione fęt⁹ i vtero mr̃is, de cui⁹ ꝑiculo dubitat. c.8.

Sacerdos cuꝫ superpelliceo ⁊ stola hoc modo bñdicit fętũ in vtero matris. Aduenies mulier p̃gnans coraꝫ altari, ⁊ genuflexa tenet facie contra altare: ⁊ sacerdos sup eam orat, dicens, ℣. Adiutoriuꝫ nr̃m in nomine dñi. ℟. Qui fecit cęlũ ⁊ terrã. ℣. Saluã fac ancillã tuaꝫ. ℟. Deus meus sperãteꝫ in te. ℣. Esto ei dñe turris fortitudinis. ℟. A facie inimici. ℣. Nihil ꝓficiat inimicus in ea. ℟. Et filius iniquitatis nõ apponat nocere ei. ℣. Mitte ei dñe auxiliũ de sctõ. ℟. Et de sion tuere eaꝫ. ℣. Dñe exau. ℟. Et clamor. ℣. Dñs vo. ℟. Et cũ. Oremus. Oro.

O Mp̃s sempiterne Deus, q dedisti famulis tuis in cõfessione vere fidei ęternę trinitatis gloriã agnoscere, ⁊ in potẽtia maiestatis tuę adorare vnitatẽ: q̃s, vt eiusdeꝫ fidei firmitate ab omnibus semꝑ muniamur aduersis. Per do. Oremus. Oro.

O Omine deus omniũ creatoꝛ, fortis, ⁊ terribilis, iust⁹ atqꝫ misericors: q solus bonus ⁊ pius es: solus p̃stãs, solus iustus, op̃s ⁊ ęternus: q de oĩ malo liberas Israel: q fecisti patres electos quoslibet, ⁊ scificasti: eos munere sp̃us sci: vcꝫ, virginez gloriosissimã mariã, in vtero post ꝯceptũ absqꝫ oĩ decursu tp̃is Joãnẽ baptistã, ⁊ alios ꝑꝫ gradus varios, anteq̃ more solito nascerent: accipe sacrificiũ cordis ꝯtriti, q̃s, ac feruẽs desideriũ famulę tuę N. humil̃r supplicãtis ꝑ ꝯseruatione ꝓlis debilis, quã dedisti eã ꝯcipe: ⁊ custodi partẽ tuã, atqꝫ scifica ĩmẽsa bñdictione tuę gr̃ę: ⁊ defende ab oĩ dolo ⁊ iniuria diri hostis, necnõ a q̃buslibet aduersitatib⁹ crudelibus ⁊ iniq̃s: vt ad lucẽ p̃ntis vitę iucũdissimã obstetricãte manu tua veniat ĩcolumis, tibiqꝫ ĩ oĩbus iugiter deseruiat, ⁊ vitã ꝯseq sẽpiternã finaliter mereat. per. Postea aspꝑgat aq̃ bñdicta dicẽdo p̃s. De⁹ miseat nr̃i totũ cuꝫ Gloria pa. f. 37. Deinde. ℣. Bñdicam⁹ patrẽ ⁊ filiũ cũ scõ spũ. ℟. Laudem⁹ ⁊ superaltemus euꝫ in scl'a. ℣. Angelis suis Deus mandauit dẽ te. ℟. Ut custodiãt te in oĩbus vijs tuis. ℣. Dñe exaudi. ℟. Et clamor. ℣. Dñs vobis. ℟. Et cũ. Oremus. Oro.

VIsita, q̃s dñe, cunctã habitationẽ istam: ⁊ oẽs insidias inimici ab ea, ⁊ a p̃senti famula tua lõge repelle: ⁊ angeli tui sancti habitent in ea, qui eam ⁊ eius prolẽ in pace custodiant: ⁊ bene ✠ dictio tua sit sup eã semꝑ: salua eos op̃s Deus, ⁊ lucem tuã eis cõcede ꝑpetuam. Per dñꝫ. ℟. Amen. Benedictio Dei

omnipo-

oīpotentis, pa✠tris, ⁊ fi✠lij, ⁊ spiritus ✠ sancti descendat ⁊ sit super te ⁊ super prolem tuam: ⁊ maneat semper. ℟. Amen.

¶ Ordo benedictionis mulieris post partum in domo. Cap. 9.

¶ Sacerdos ingrediēs domū mulieris, q̄ pepit, dicat i ingressu.

PAx huic domui: ⁊ oībus habitantibus in ea. ℣. Adiutoriū nr̄m in noīe dn̄i. ℟. Qui fecit cēlum ⁊ terram. Psalmus.

LAudate pueri dn̄m: laudate nomen dn̄i. Sit nomē dn̄i benedictū ex hoc, nunc ⁊ vsque in seculū. A solis ortu vsq; ad occasum, laudabile nomen dn̄i. Excelsus sup oēs gentes dn̄s: ⁊ sup cēlos gloria eius. Quis sicut Dn̄s deus nr̄, q̄ in altis habitat, ⁊ humilia respicit in cēlo ⁊ in terra: Suscitans a terra inopē: ⁊ de stercore erigens pauperē. Ut collocet eū cū principibus, cū principibus populi sui. Qui habitare facit sterilē i domo: matrē filiorū lętātē. Gloria p̄r.

BEati oēs, qui timent dn̄m, qui ambulant in vijs eius. Labores manuū tuaruz, quia māducabis: beatus es, ⁊ bene tibi erit. Uxor tua sicut vitis abundans: in lateribus domus tuę. Filij tui sicut nouellę oliuarū: in circuitu mensę tuę. Ecce sic benedicetur homo: qui timet dn̄m. Benedicat tibi dn̄s ex sion: ⁊ videas bona Hierusalem oībus diebus vitę tuę. Et videas filios filiorū tuorū: pacem sup Israel. Gloria pat. Ps.

DEus misereat nr̄i: ⁊ benedicat nobis: illuminet vultū suū super nos: ⁊ misereatur nostri. Ut cognoscamus in terra viā tuā: in omnibus gentibus salutare tuū. Confiteant tibi populi Deus: confiteantur tibi populi oēs. Lętent ⁊ exultēt gētes: q̄m iudicas populos in ęqtate: ⁊ gentes in terra dirigis. Confiteant tibi populi Deus: cōfiteantur tibi populi oēs: terra dedit fructum suū. Benedicat nos Deus Deus nr̄: benedicat nos Deus: ⁊ metuant eū oēs fines terrę. Gloria pat. Anna. Ava mea illi viuet: ⁊ semen meū seruiet ipsi. Kyrie eleis. Chr̄e eleis. Kyrie eleison. Pater nr̄, qui es. Et ne nos inducas in tētationē. Sed libera nos a malo. ℣. Saluā fac ancillā tuam. ℟. Deus meus sperātē in te. ℣. Mitte ei dn̄e auxiliū de sancto. ℟. Et de sion tuere

tuere eam. ℣. Esto ei dñe turris fortitudinis. ℟. A facie inimici. ℣. Dñe exaudi orationem meam. ℟. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dñs vobiscum. ℟. Et cum spũ tuo. Oremus. Oro.

Domine scẽ, pr̃ops, ęterne Deus, q bñdictionis tuę gr̃am ęgris infundẽdo corporib⁹, facturã tuã multiplici pietate custodis: ad inuocationẽ tui nois sci benignus assiste: vt hãc famulã tuã dextera tuę virtutis tuearis, ptãte ꝯfirmes, signaculo scẽ crucis bene ✠ dicas: atq; tuę ecclesię ⁊ scis altaribus eã fęliciter restituas. Per dñm. Et tunc aspergat aqua benedicta.

¶ Ordo quando mulier post partum primo ecclesiam ingreditur, expletis diebus suę purificationis. Cap. 10.

Sacerdos cũ superpelliceo ⁊ stola, facta ꝯfessione ante portã ecclesię, aspergit mulierẽ aqua benedicta: ⁊ dicit Añaz. Asperges me dñe hyssopo, ⁊ mũdabor: lauabis me, ⁊ sup niuez dealbabor. ps. Miserere mei Deus scõm magnã misericordiaz tuaz. Gloria pa. Et repetit Aña. Asperges. Postea dicit Aña. Hic accipiet benedictionem a dño: ⁊ misericordiam a deo salutari suo: quia hęc est generatio q̃rentiuz dñm. Postea dicat ps.

Domine est terra, ⁊ plenitudo eius: orbis terraꝝ, ⁊ vniuersi qui habitãt in eo. Quia ipse sup maria fundauit eũ: ⁊ superflumina pręparauit eũ. Quis in ascendet montẽ Dñi? aut quis stabit in loco sancto eius? Innocens manibus, ⁊ mundo corde: q nõ accepit in vano animã suã: nec iurauit in dolo ꝓximo tuo. Hic accipiet bñdictionẽ a Dño: ⁊ misericordiaz a deo salutari suo. Hęc est generatio q̃rentiũ eũ: quęrentium faciem Dei Jacob. Attollite portas principes vestras, ⁊ eleuamini portę ęternales: ⁊ introibit rex glorię. Quis est iste rex glorię? dñs fortis, ⁊ potẽs, dñs potens in p̃lio. Attollite portas principes vestras, ⁊ eleuamini portę eternales: ⁊ introibit rex glorię. Quis est iste rex glorię? dñs virtutũ ipse est rex glorię. Gloria patri, ⁊c. ps. Deus misereatur nr̃i, ⁊ benedicat no. fol. 37. ps.

Credidi ꝓpter qd locutus sum: ego aũt humiliatus sum nimis. Ego dixi in excessu meos: oĩs homo mẽdax. Quid retribuã dño pro oĩbus, q̃ retribuit mihi? Calicẽ salutaris accipiã: ⁊ nomen dñi inuocabo. Vota mea dño reddã corã omni populo eius: p̃ciosa in ꝯspectu dñi mors sanctorũ eius. O dñe, qꝛ ego seruus tuus: ego seruus tuus, ⁊ filius ancillę tuę. Dirupisti

rupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiã laudis: ⁊ nomen dñi
inuocabo. Vota mea dño reddã, in conspectu oĩs populi eius:
in atriis domus dñi: in medio tui Hierusalem. Gloria pa. Ps.
Laudate dñm omnes gentes: laudate eum omnes populi.
Quoniam confirmata est super nos misericordia eius: ⁊
veritas domini manet in eternum. Gloria patri, ⁊c. Psalmus.
Leuaui oculos meos in montes: vnde veniet auxiliũ mihi:
Auxilium meum a dño: qui fecit cẽlũ ⁊ terrã. Nõ det in
cõmotionẽ pedẽ tuum: neq; dormitet, qui custodit te. Ecce nõ
dormitabit, neq; dormiet, qui custodit Israel. Dñs custodit te,
dñs protectio tua super manum dexteram tuam. Per diem sol
non vret te: neq; luna per noctẽ. Dñs custodit te ab omni ma
lo custodiat animã tuã dñs. Dñs custodiat introitum tuum, ⁊
exitũ tuum: ex hoc, nunc, ⁊ vsq; in seculũ. Gloria patri. Psals.
Ad leuaui oculos meos. fo. 180. Et post singulos psalmos dicat Gloria pa. Ãna. Exaudi nos dñe: qm benigna est misericor
dia tua: ⁊ scõm multitudinem miserationum tuarũ respice nos
dñe. Kyrie elei. Christe elei. Kyrie eleison. Pr̃ noster. Et ne nos
inducas. ℣. Ego dixi dñe miserere mei. ℟. Sana animã meã:
quia peccaui tibi. ℣. Saluã fac ancillam tuam. ℟. Deus meus
sperantem in te. ℣. Mitte ei dñe auxilium de scõ. ℟. Et de sion
tuere eã. ℣. Nihil proficiat inimicus in ea. ℟. Et filius iniqui
tatis non apponat nocere ei. ℣. Esto ei dñe turris fortitudinis.
℟. A facie inimici. ℣. Dñe exaudi oratiõnẽ meam. ℟. Et clamor
meus ad te ve. ℣. Dñs vobiscum. ℟. Et cũ spir. Oremus. Dic.
Deus qui per Moysen famulũ tuum Israeliticę plebi mã
dasti, vt mulier, quę filium peperisset, ab ingressu tẽpli se
questraretur: ꝙs, vt hanc famulam tuam N. ab omni inquina
mento peccati mundare digneris: quatenus mente & corpore
mũdata sinũ sanctę matris ecclesię valeat penetrare, ⁊ tibi pro
suis delictis acceptabile munus offerre. Per do. Oremus. Dic.
Omnipotens sempiterne Deus, pater dñi nr̃i Jesu Chr̃i:
Deus sabaoth, qui tuum vnigenitum vna cum matre sua
post quadraginta dierum spatium in templo presentasti: bene
dicere digneris hanc famulam tuam N. quam ad templũ tuũ
tibi dño Deo nostro purificandi gratia presentamus: ⁊ conce
de propitius: vt sicut eam per nostrum officium in templũ istud

introdu=

introducimus, sic post finem vitę, pręsentis templum cęleste me reatur introire. Per eundem dñm nr̄m Jesum Christum filium tuum. Qui tecum viuit ⁊ regnat. ℟. Amen. Tunc mulier habens candelā accensam in manibus, accipit a sacerdote caput stolę, ⁊ ecclesiam ingreditur, dicente sacerdote. ℟. amula Dei N. ingredere in templum Dei: adora filium beatę Marię virginis: qui tibi tribuit fęcunditatem prolis Deinde sacerdos celebret missam, si est hora conueniens: ⁊ ipsa aliquid offerat sacerdoti. Postea dicat sacerdos euangelium sancti Joannis. In principio. f. 89. ⁊ euangelium sequens, Secundum Lucam.

In illo tempore: Postquam impleti sunt dies purgationis Marię, secundum legem Moysi: tulerunt Jesum in Hierusalem: vt sisterent eum domino: sicut scriptum est in lege domini. Quia omne masculinum adaperiens vuluam, sanctū dño vocabitur. Et vt darent hostiā, ſm̄ꝝ dictum est in lege dñi, par turturum: aut duos pullos columbarum. Et ecce homo erat in Hierusalem, cui nomen Simeon: ⁊ homo iste iustus, ⁊ timoratus: expectans cōsolationē Jsrael: ⁊ spūs sanctus erat in eo. Et rñsum acceperat a spū sancto: non visurū se mortē, nisi prius videret Christum dñi. Et venit in spiritu in tēplum. Et cum inducerent puerum Jesum parentes eius: vt facerent ſm̄ consuetudinem legis pro eo: ⁊ ipse accepit eum in vlnas suas: ⁊ benedixit deum, ⁊ dixit. Nunc dimittis seruum tuum dñe: ſm̄ verbum tuum in pace. Quia viderunt oculi mei salutare tuum. Qd̄ parasti ante faciem omniū populorū. Lumen ad reuelationem gētium: ⁊ gloriam plebis tuę Jsrael. Postea dicat orationem seq.

Absolue, q̄s dñe, delicta famulę tuę N. ⁊ a pcōꝝ suoꝝ nexib⁹, q̄ pro sua fragilitate cōtraxit, tua benignitate liberet.

Deus qui salutis ęternę, beatę Marię Virgini- (⁊ orionem. tate fecūda, humano generi pręmia pręstitisti: tribue q̄sumus: vt ipsam pro nobis intercedere sentiamus, per quā meruimus authōrem vitę suscipere dominū nostrum Jesum Christum filium tuum. Qui tecum viuit. vel Concede nos famulos tuos. folio 260. Et benedictio Dei pa ✠ tris, ⁊ fi ✠ lij, ⁊ spiritus ✠ sancti descendat super te, ⁊ maneat semper. Amen.

¶ Finit tractatus secundus primę partis libri Sacerdotalis.

¶ Tra-

¶ Tractatus iij. primę partis Sacerdotalis, de sacro pęnitētię.
¶ Pęnitētia quid sit, ⁊ quotuplex sit, ⁊ de tribus verę Pęnitentię partibus. Cap. 1.

Secunduz beati Hieronymi sniam, secunda tabula post naufragium est Pęnitentia. De Pęniten. dist. 2. ca. Secunda: vt hi q humana fragilitate, vel suadēte diabolo, seu propria iniquitate peccauerunt, per ipsaz ad salutis portum deducant. Quę qdē a beato Ambrosio sic diffinitur: Pnīa est p̄terita mala plāgere, ⁊ plāgēda iterū nō ꝯmittere. De Pęn. dist. 3. c. Pęnitētia. Hoc est ꝙ ille, q vere cupit pęnitere, sit bn̄ ꝯtritꝰ, idest dolorē habeat de pctis cōmissis ⁊ p̄teritis: ⁊ firmiter disponat ⁊ ꝓponat deinceps illa vel alia, idest nullū peccatū mortale ꝯmittere. ¶ Est aūt triplex Pnīa. s. solēnis, publica, ⁊ secreta. Solēnis Pnīa est, q̄ ꝑ ep̄m solēniter in 4. feria cinerū indicit, ꝓpter peccata enormia ⁊ publica. 50. dist. c. In capite. Et hęc solū ab ep̄o, ⁊ non a sacerdote indicēda est: nisi de speciali mādato ep̄i. Et de hac in Pontificali agit. ¶ Alia est Pęnitentia publica, sicut peregrinatio cuz baculo cubitali, vel huiusmodi: q̄ a sacerdote parochiali, ⁊ a quolibet cōfessore pōt imponi. 31. q. 1. c. Siquis. q̄ non est ꝑm Augustinū imponēda iuuenibus, ⁊ maxime mulieribus. 50. dist. Pęnitentes. ¶ Tertia est Pnīa priuata, quę quotidie imponitur, dū qs pctā sua sacerdoti sacr̄aliter cōfitetur. 26. q. 6. ca. presbyteri. 2. q. 1. Si peccauerit. ¶ Oīs autē vera Pnīa habet tres partes. Prima est, Cordis ꝯtritio: q̄ cōsistit in dolore pcōrū p̄teritorum, ⁊ dispositione proposse, diuina adiuuāte gratia, amplius nō peccādi. Secūda est, Oris ꝯfessio: q̄ cōsistit in integra, ⁊ lachrymabili oris cōfessione oīuz pcōrū corā sacerdote. Tertia est, Satisfactio ꝓ pcis, ad arbitriū sacerdotis imponēda iuxta ipsius discretionē, ⁊ cōfitentis opportunā correctionē q̄ fit in oratione, eleemosinis ⁊ ieiunio, oīa. n. alia afflictionis, misericordię, ac spiritualia opera ad hęc tria reducunt. Et hęc tria sunt huiꝰ sacr̄i materia. ¶ Ex cōcilio Florentino. Quartū sacr̄m est Pnīa: cuius quasi materia sunt

actus

actus Pnię: q̃ in tres distinguit partes. Quarum prima est cordis cõtritio: ad quã ptinet, vt doleat de pcõ cõmisso, cũ ꝓposito nõ peccãdi de cętero, Scõa est, Oris confessio: ad quã ptinet vt pctõr oĩa pctã, quoꝝ memoriã habet, suo sacerdoti confiteatur integraliter. Tertia est, Satisfactio pro pctis ꝟm arbitriũ sacerdotis: q̃ quidẽ p̃cipue fit ꝑ orõnẽ, ieiuniũ, ⁊ eleemosynã. ¶ Forma aũt huiꝰ sacr̃i est absolo a pcis. s. Ego te absoluo a pcis tuis: q̃ dẽt ab ore sacerdotis ꝓferri. Vñ ibidẽ legit. Forã huius sacr̃i sũt verba absolonis: q̃ sacerdos ꝓfert cũ dt: Ego te absoluo. Oĩa aũt alia sũt ad solẽnitatẽ: q̃ tñ nõ sũt p̃termittẽda. ¶ Minister aũt huiꝰ sacr̃i est Sacerdos rite ordinatꝰ ordinariꝰ, vel dlegatꝰ hñs ꝯmissionẽ a p̃p̃, vel ab ep̃o. Vñ legit. Minister huiꝰ sacr̃i est Sacerdos hñs authoritatẽ absoluẽdi, vel ordinariã, vel ex ꝯmissione supioris. ¶ Effectus vero huius sacr̃i est absolutio a pctis. Vnde legit. Effectus sacr̃i Pęnitentię est absolutio a pctis. hęc ibi. Est etiã liberatio a pęnis inferni, ⁊ restitutio diuinę gratię.

¶ De triplici cõfessione: ⁊ quod auricularis ꝯfessio de iure diuino, siue a deo fit instituta: ⁊ de pcõꝝ circũstãtijs ꝯfitẽdis. Cap. 2.

Vbi notandũ ꝙ triplex est cõfessio. Vna mentalis, q̃ est recognitio peccati corã deo in corde: ⁊ hęc fuit tpe legis naturę. s. statim post peccatũ Adę. Secũda est cęremonialis ꝯfessio. s. ꝙ peccans tali pcõ offerat tale sacrificiũ: ⁊ peccãs in alio pcõ offerat aliud. Et hęc fuit in lege mosaica. Tertia est cõfessio sacramẽtalis, q̃ fit sacerdoti: q̃ est de necessitate salutis cũctis pęnitentibus triplici ratione. ¶ Primo ex Christi institutione: q̃ eã instituit implicite ⁊ explicite. Implicite in figura, dũ dixit leproso Matth. 8. Vade, ostẽde te sacerdoti. Explicite, cũ Jo. 20. dixit Aplis, ⁊ ꝑ eos oĩbꝰ sacerdotibus: Accipite spũm sctũm: quoꝝ remiseritis pcã, remittunt eis ⁊c. Ibi enim dat sacerdotibus ptãs iudicãdi ⁊ remittẽdi: q̃ reqrit manifestationẽ de ipsis pctis, q̃ est ꝯfessio. Quibus aũt dat ptãs iudicãdi de aliqua causa, dat eis ptãs cognoscẽdi de illa. Nullus enim põt iudicare, ⁊ esse bonus iudex de is q̃ ignorat. Sacerdos aũt nõ põt cognoscere sufficiẽter facta conscietię pctõris, nisi pctõr ei ꝑ ꝯfessionẽ cõsciẽtiã aperiat: ⁊ sic Chr̃s ꝯfessionẽ oris instituit. ¶ Secũdo, ex doctoꝝ ⁊ scripturaꝝ testificatione ꝯfessio sacr̃alis est necessaria. Ambrosiꝰ in libro de Paradiso: ⁊ habet de pęni. dist. 1. c. non

potest

potest. Nō pōt qsq̄ iustificari a pcō, nisi pcm̄ fuerit ante ꝯfessus. Et ibidē Joānes Chrysostomus. Nō pōt qsq̄ grāz vitę cęlestis accipere, nisi purgatus fuerit ab oi sorde pci ꝑ pnię ꝯfessionez. Et Agustinus in libro de pnia. Agite pniam, qualis in ecclesia agit: vt oret ꝓ vobis ecclesia. Nemo sibi blādiat, ⁊ dicat: Occulte ego apud deū ago: nouit deꝰ q mihi ignoscit, q̄ in corde ago. Ergo sine causa dictū est: Quęcūqz solueritis sup terrā, erūt soluta ⁊ in cęlo. Ergo sine causa datę sunt ecclesię Dei claues: q̄si dicat, nō. Et de pęni. dist. 1. c. multipliex. Leo papa. Nō remanet in iudicio ꝯdēnādū qd̄ fuerit cōfessione purgatū. ¶ Tertio, ex ecclesię p̄ceptione cōfessio sacr̄alis est necessaria: qa eccl'a p̄cepit ꝙ semel in anno, qlibet postq̄ ad annos discretionis puenerit, debeat sacerdoti oīa pcā sua ꝯfiteri. De pęn. ⁊ re. c. Ois vtriusqz sexꝰ. ⁊ dicit oīa pcā. s. cogitationis, locutionis, opationis ⁊ omissionis, secreta, ⁊ manifesta, cū eoꝝ circūstātijs agrauātibꝰ vel in aliā pci spēm trahentibus: q̄ sunt istę. s. ¶ Prima, ꝑsonę, cū qua peccauit, noīe eiꝰ tacito: sed si cū nupta, vel moniali ⁊c. peccauit. ¶ Secūda, loci: si in loco sacro peccauit. ¶ Tertia, tpis: si in die festo. ¶ Quarta muneri. s. quoties idē pcm̄ cōmisit, q̄tū recordari pōt ¶ Quinta, modi: vt si q̄s cū muliere peccaret ꝯtra naturā. ¶ Sexta, qualitatis: si sit publicū, vel occultū: ⁊ hoc ꝑ scādalū. ¶ Septima, Inductionis: si ipse peccauit ⁊ aliuz induxit ad peccandū. ¶ Octaua, Cōsequētia: qn̄ in vno pcō multa ꝯsequunt: puta in ludo mēdacia, ꝑiuria, blasphemię.

¶ Qui, ⁊ quando teneantur ad Confessionem: casus item non nulli ponuntur, quando quis statim tenetur confiteri. Cap. 3.

Statutū cōfitēdi tempus est a dominica ī ramis palmarum usq; ad octauam paschę ī inclusiue.

Omnes aūt adulti postq̄ ad annos discretionis ꝑuenerit, tenent ꝯfiteri semel ī anno. i. ī q̄dragesima: ⁊ q hoc nō fecerit, viuēs ab īgressu eccl'ię arceat, ⁊ moriēs eccl'iastica careat sepultura. vt in ꝯcilio gn̄ali. extra. de Pęn. ⁊ re. c. Ois vtriusqz sexus. ¶ Tenet tn̄ hō post pcm̄ cōmissū statim cōfiteri. i. dolore d̄ ꝯmisso: ⁊ ꝓponere d̄ cętero nō peccare, cū itētione ī futura ꝓxima q̄dragesima cōfiteri: ⁊ sufficit ꝓ tūc ad acqrendū statuz grę. ¶ Sūt aūt aliq casꝰ, ī qbꝰ hō tenet statim cōfiteri. ¶ Primus est, infirmitas grauis. ¶ Scds, qn̄ īminet ꝑiculū mortis: sicut mare trāsir̄, lōga ꝑegrinationē seu ꝑiculosā viā ager̄. ¶ Tertiꝰ est, qn̄ hēt aliqd ager̄, qd̄ existēs ī pcō mortali nō p̄t facere sine pcō mortali, sicut dicere missaz ⁊c. hmōi. ¶ Quartꝰ, qn̄ hēt copiam

piã ꝯfessoris, qui põt eũ absoluere a pctis: a quibus suus cõfessor non põt, ⁊ verisimile est ꝙ in quadragesima talẽ copiã nõ hẽbit. ¶ Quintus est, qñ habet ꝯscientiaꝫ, ꝙ statim debeat cõfiteri: quia tenẽt aut talez conscientiam deponere, aut cõfiteri. Et licet hoc possit differri, vt prędictũ est: melius tñ ⁊ tutius est q̃ primũ ꝯfiteri post pcm̃ cõmissuꝫ, ꝑꝑ multa mala ⁊ pericula, quę euenire possunt, ⁊ multa bona, quę inde sequuntur.

¶ Qualiter sacerdos se habere debet erga pęnitentes ⁊ subditos suos, in sacramento Pęnitentię. Ca. 4.

Et qꝛ officiũ sacerdotis parochialis ⁊ curati est animarũ sibi commendatarũ saluti pro viribus intendere, diligẽter ⁊ vigilanter debet studere ⁊ procurare, vt aĩas sibi cõmissas a peccatis eruat, ⁊ ad confessionem ⁊ pniam inducat: quia si eius causa perierint, reddere rationez tenebitur de eis in die iudicij. Requiret eniꝫ deus de manu ipsius oues sibi cõmissas. Et ideo verbo ⁊ exẽplis debet, quantũ in eo est, eos a peccatis auertere: frequenter eos admonendo, corripiẽdo, increpãdo, rogando, persuadendo, vt caueant a pctis: ⁊ ipse tanquam virtutis simulacrum debet se coram illis irreprehensibilem exhibere: quia plus prosunt facta q̃ verba, ⁊ bona exempla quã eloquens prędicatio: ⁊ magis eos mouent ad bene viuenduꝫ bona opera q̃ prolata verba. Diligens itaqꝫ sacerdos instãte tẽpore quadragesimę debet instare ⁊ prę monere oẽs sibi subditos, vt tempestiue veniant ad ꝯfessionem: ⁊ nõ expectent finez quadragesimę: qꝛ melius poterũt examinari: ⁊ quia ꝯsequẽtur multas indulgentias: quę tpe quadragesimali ꝯceduntur: q̃ sine cõtritione ⁊ confessione nullũ hñt effectum. De qua quidez ꝑmonitione hꝛ in pęnitẽtiali Romano. ¶ Hebdomada priori ante initium quadragesimę presbyteri plebium conuocent ad se populũ: ⁊ discordãtes canonica authoritate recõciliẽt: ⁊ oĩa iurgia sedent. Et tunc primũ cõfitentibus pniam dent: ita ꝙ anteq̃ caput ieiunij veniat, oẽs confessi pniam acceptã habeãt, vt liberi dicere possint, dimitte nobis debita nr̃a, sicut ⁊ nos dimittimus debitoribus nostris. Et beatus Augustinus. Presbyteri admonere debent plebẽ sibi subiectam: vt oĩs qui se sẽtit mortifero pcti vulnere sauciatũ, feria quarta ante quadragesimaꝫ cũ omni festinatione recurrat ad viuificãtẽ matrẽ

Hinc ieiuniorũ nostrorũ fructus.

ecclesiaz: vbi mali qō ꝯmisit cuz oī humilitate ⁊ ꝯtritione cor dis simpliciter ꝓfessus suscipiat remedia pnīe, sm modū cano nicis authoritatibus ꝓfixū. Nō solū aūt ille, qui mortale aliquid cōmisit, sed ēt ois homo quicunqꝫ recognoscit immaculatā Christi tunicaz, quā in baptismo accepit, peccati macula polluisse, ad ꝓpriū sacerdotē festinet ventre: ⁊ cum puritate mentis oēs transgressiones, oia peccata, quibus dei offensam se incurrisse meminit, humiliter cōfiteatur: ⁊ quicquid ei a sacerdote fuerit iniunctuz, ac si ab ipso omnipotentis dei ore esset prolatum, ita diligenter intendat ⁊ cautissime obseruet.

¶ Sacerdos tenetur scire censuras, ⁊ casus reseruatos.

SAcerdos igit, vt melius sciat sibi subditos a pctis purgare, studeat diligenter hīe ⁊ scire casus reseruatos dño papę, rēpo, ⁊ censuras vtriqz reseruatas, ⁊ ea, quę sunt in iure, ⁊ per constitutiones synodales: Quę quidem hic breuissime pro maiore commoditate ponēt. ¶ Et primo, cēsurę ꝓmulgate in cena dñi in ꝓcessu annuali curię. ¶ Subsequēter, que in iure vel extrauagātibus, ⁊ ꝓcilio Latera. editę sunt, ⁊ ipsi dño papę reseruant. ¶ Tertio, ꝙ epis ⁊ dioc̄esanis reseruāt. ¶ Quarto, ꝙ aliqñ dño papę, aliqñ epo reseruāt. ¶ Vltimo, casus epales de iurę vel de ꝙsuetudine epis reseruati ⁊ dioc̄esanis ordinarie ponunt. ¶ Sed prius aliquid ō excōicatione dicēdū est.

¶ Excommunicatio quid sit, ⁊ quotuplex. Cap. 5.

EXcōicatio dī exclusio. sa cōione. Sicut aūt ē triplex cōio fideliū. sc. ꝓuersatione, vel loquela, cibo, salutatione, ⁊ huiusmodi: in sacrorum susceptione: ⁊ bonoruz spūalium participatione, quę fiūt in ecclesia iuxta illud, ¶ Particeps ego sum oiuz timentiū te, ps. 118. sic triplex pōt dici excōicatio aliis omissis. ¶ Et prima est maior, quę ēt dī anathema: ⁊ excludit a ꝓdicta triplici cōione. 3. q. 4. c. Engeltrudā. ⁊ 11. q. 3. Sicut apl̄s. ⁊ ca. nihil. ¶ Scōa est excōicatio minor quę excludit a participatione ⁊ cōione sacrorum passiua tm, sm Jo. de Lig. vt de cle. excmi. ca. si celebratur. ⁊ de hac. 11. q. 3. cum excōicatio. ⁊ 3. q. 4. Engeltrudaz. ¶ Tertia est excōicatio data a deo. sine ficta ꝓ quolibet pctō mortali. 11. q. 3. Audi. Et sciendum ꝙ excōicatio maior qñqz infligitur ab hoie, sine a iudice ꝓ diuersis causis, ꝙ hic nō ponuntur ꝓp innumeros casus: qñqz a iure particula-

ris.

ri. s. in ꝯcilijs synodalibus alicuius ciuitatis, vel prouincialib⁹ alicuius prouincię: aliqñ a legatis ipsarũ prouinciarũ, quę nõ ligat nisi hoĩes illius prouincię. Et ẽt istę hic non ponunt. Alię sunt a iure cõi, ⁊ extrauagantibus: vel vniuersalibus ꝯcilijs, ⁊ a summis pontificibus: quę vbique ligant. Quę in particulari hic inferius ponuntur, secundum quod haberi potuerunt.

¶ Casus ⁊ censurę reseruatę domino papę in processu annuali in cęna domini.

Excõicant oẽs hęretici, schismatici, ⁊ fautores, adhęrẽtes, ⁊ qui cũ eis cõmerciũ hñt, ⁊ q vicleuistis hr̃ticis deferũt arma, vel alia ꝓhibita, aut vinũ, oleũ, vestes, granũ, ⁊ hmõi. 2. ¶ Piratę ⁊ latrũculi marini: ⁊ recipiẽtes eos, ⁊ dãtes eis fauorẽ, vel ꝯsiliũ. 3. ¶ Qui in terris suis noua pedagia ĩponũt, vel ꝓhibita exigũt. 4. ¶ Et qui imponũt collectas, vel onera ecclesiasticis psonis: ⁊ q exigũt tã realia, q̃ psonalia. 5. ¶ Falsarij literarũ aplicarũ vel supplicationũ ꝑ summũ Põtif. vel vicecãcellariũ, vel eoꝝ vices gerẽtiũ: 6. ¶ Qui equos, arma, ferrũ, lignamina, ⁊ alia ꝓhibita deferũt sarracenis, ⁊ turcis, ⁊ alijs ĩfidelib. qb⁹ xp̃ianos ĩpugnãt. 7. ¶ Impedientes, ⁊ ĩuadẽtes eos q victualia ⁊ alia necessaria ad vsuꝫ Ro. Curię ꝺferũt. 8. ¶ Verberãtes, vel capiẽtes, seu impediẽtes, vel occidentes eos, q ad sedẽ aplicã vadũt, vel ab ea recedũt, ⁊ eos q morant in curia: ⁊ dãtes auxiliũ, ꝯsiliũ, vl̃ fauorẽ: vl̃ mãdãtes talia fieri. 9. ¶ Itẽ capiẽtes, detinentes, vulnerãtes, mutilãtes, ĩcarcerãtes, ĩterficiẽtes patriarchas, archiep̃os, ⁊ ep̃os, eorũqꝫ mãdatores. 10. ¶ Qui verberãt, vel capiũt, seu bonis spoliãt eos, q cãs suas ꝓsequuntur in curia, vel aduocatos, seu ꝓcuratores eoruꝫ, ꝑꝑ hmõi ꝓsecutionẽ cãrũ. 11. ¶ Qui ꝓhibẽt, vel statuũt ne pareatur lr̃is ⁊ mãdatis aplicis, seu legatorũ, ⁊ nũciorũ, ⁊ iudicũ delegatorũ dñi papę: ⁊ fauẽtes. 12. ¶ Qui se subtrahunt ab obediẽtia dñi papę: ⁊ S. Rom. ecclesię ⁊ fauentes. 13. ¶ Qui vsurpãt sibi iurisdictionẽ, seu fructus ecclesiasticos, seu ad eccl'asticas personas pertinẽtes: ⁊ dãtes ꝯsiliũ, auxiliũ, vel fauorẽ. 14. ¶ Quicũqꝫ superioritatẽ hñs ꝓhibet quoquo modo ne aliqs de vacatione alicuius beneficij scribat, seu certiorẽ reddat quẽ piã extra dñiũ eorũ existentẽ: vel impediunt directe, vel indirecte, ne ꝯsequant prouisiones beneficiorũ, seu dignitatũ sibi au-

thoritate aplica ꝓcessarũ: ꝛ dãtes ꝓsiliũ, vel fauorẽ, vel nõ obuiantes cũ pñt. 15. ¶ Verberãtes, vel capiẽtes, vel deprędãtes rompetas accedẽtes, morãtes, ꝛ recedẽtes, ꝛ dãtes ꝓsiliũ, auxiliũ, vel fauorẽ. 16. ¶ Hostiliter discurrẽtes per terras eccl̃ę: inuadẽtes ꝛ occupãtes easdẽ: ꝛ dãtes ꝓsiliũ, auxiliũ, vel fauorẽ. 17. ¶ Qui absolũũt a prędictis casibus prętercp̃ in mortis articulo, (ꝛ tũc ẽt excõicati debẽt fidẽ prędare de satisfactione vel dare sufficientẽ cautionẽ) sunt excõicati, ꝛ priuati oĩbus iurisdictionalibus prędicandi, cõfessiones audiẽdi, ꝛ ministrãdi sacra. Et nota, q̃ nullus eximit̃ a pęnis ꝛ cẽsuris superius positis, ẽt qua cunq; prędulgeat dignitate ecclesiastica, vel seculari.

¶ Censurę quę reseruantur domino papę in iure vel extrauagantibus ex concilio Lateranensi. Cap. 7.

QEnsurę quę reseruantur dño papę: pter supradictas, sunt infrascriptę. vcz. 1. ¶ Excõicati nominatim a dño papa. 2. ¶ Radẽtes aliquid: vel cnẽgãtes i lris Dñi papę. 3. ¶ Insecutores hostiliter cardinalũ vel alicuius clerici, vl̃ religiosi ꝺ familia dñi papę vel cardinalũ; pcutiẽtes, ꝛ capiẽtes eosdẽ: ꝛ dãtes ꝓsiliũ, auxiliũ, ꝛ fauorẽ: recẽptatores, ꝛ defensores taliũ. in c. Felicis. de pęn. lib. 6. 4. ¶ Percutientes, capientes, vel bãnientes ẽpm temere, vel iniurioſe: ꝛ id fieri mandantes, socij, ꝛ dantes cõsiliũ, auxiliũ, vel fauorẽ. 5. ¶ Officiales, qui in aliquo ꝑdictorũ fuerint culpabiles. Cle. 1. de pęnis. 6. ¶ Qui sine lnia sedis aplicę assentiũt noiationi, vel electioni, assumptioni in senatorem, vel capitaneum, vel patritiũ, seu rectorẽ ad regumen vrbis Romę. 7. ¶ Qui electus in senatorẽ vel ꝛc. vt supra, vltra annũ de tali offõ se ipediuerit. 8. ¶ Qui taliter assumpto fine lnia, vt supra, intẽdũt, vl̃ obediũt: ꝛ q tales mõ ꝑdicto elegerũt, noiauerũt, vel assumpserũt. 9. ¶ Qui talibus dãt auxiliũ, ꝓsiliũ, vel fauorẽ, publice, vel occulte, tã noiationib⁹, vl̃ assumptionibus, cp̃ noiatis vel assumptis. De elec. c. Fũdamẽta. li. 6. 10. ¶ Exenterantes ꝛ in frusta incidẽtes corpus mortuũ: ꝛ in aqua coq̃ẽtes: vt ossa separẽt a carnib⁹, vt ad aliũ locũ ad sepeliendũ deferatur. Bonifac. 8. 11. ¶ Accedentes ad sepulcrũ dñi sine lnia. 12. ¶ Clerici scienter ꝛ sponte in diuinis tã in ecclesia cp̃ alibi participãtes cũ excõicatis iudicialiter a papa ꝺ sen. excom. c. significauit. 13. ¶ Clerici, vel religiosi inducentes aliquem

aliquē ad vouēdū, vel iurādū, vel ꝓmittēdū de eligēda sepultura apud eorū eccl'as, vel electa mutāda. De pęnis. c. cupiętes. in cle. 14. ¶ Excōicati ex gñali sñia suorū diocesanorū hñtes literas apl'icas falsas, nisi infra 20. dies postq̄ se cognouerīt hr̄e lr̄as falsas, illas destruxerint', aut resignauerīt, nō pñt absolui post lapsum 20. dieruz, nisi a sede apl'ica. De cri. fal. c. Dura. 15. ¶ Religiosi ꝯferentes scr̄a cōtonis, vel extremę vnctionis sine lnia parochialium. 16. ¶ Religiosi solēnizātes mr̄imonia. 17. ¶ Religiosi absoluentes excōicatos a iure, vel a cōstitutionibus synodalibus: aut a culpa ⁊ pęna. De priuil. c. religiosi. in cle. 18. ¶ Religiosi absoluentes a casibus ⁊ censuris in extrauagantibus reseruatis. Sixtus 4. 19. ¶ Religiosi mendicātes trāseuntes ad ordines nō mēdicantiū., pręterq̄ ad Carthusiēses. Martinus 5. 20. ¶ Religiosi nō mēdicantes recipientes ad ordines suos frēs mendicantes, ēt hñtes literas Apl'icas. Mart. 5. 21. ¶ Magistri excludentes fratres pręd̄icatores a studio Parisiensi Alexander 4. 22. ¶ Qui libellos famosos, vl' rhythmos faciunt ꝯtra ordinē pręd̄icatorū ⁊ minorū. Alex. 4. 23. ¶ Dicentes vel defendentes ꝙ fratres p̄dicatores ⁊ minores non sint in statu ꝑfectionis: ⁊ ꝙ nō liceat eis de eleemosynis viuere: aut ꝙ nō possint p̄dicare, vel ꝯfessiones audire. Alex. 4. 24. ¶ Facientes damnabilē violentiā in locis fratruz p̄dicatorū. Clemēs 5. 25. ¶ Intrantes monasteria sororū ordinis pręd̄icatorū ⁊ minorū in casibus non ꝯcessis. Bonifa. 9. quo ad pręd̄icatores: ⁊ Eugen. 4 quo ad minores. 26. ¶ Dñi tꝑales, ⁊ ēt ep̄i, q cogunt aliquem celebrare tꝑe interdicti gñalis, vel cū cāpana, vel voce p̄conis excōicatos, vel interdictos vocant ad diuina: vel q prohibent excōicatis ⁊ interdictis, ne de eccl'ia recedant, dū missarū solennia agunt, cū a celebrātibus fuerint requisiti gñal'r, vel spāl'r vt exeant. 27. ¶ Interdicti, vel excōicati publici postq̄ fuerint moniti noīatim a celebrātib⁹ vt exeāt, si nō exierint sunt excōicati: ⁊ absolutio papę reseruatur. De sen. exc. c. grauis. in cle. ¶ Simoniaci in quocūque ordine, ⁊ beneficio. Martinus 5. Eugenius 4. Paulus 2. Sixtus 4. 28. ¶ Facientes pactum in curia pro gratia consequenda. 29. ¶ Qui sciuerit aliquem committere simoniam in curia: ⁊ nō denūciauerit papę, vel alij ab ipso deputato infra

duos menses. Euge. 4. 30. ¶ Recipientes aliquid pro ingressu monasteriorum. Urbanus 5. Me in vinea. 31. ¶ Inquisitores, qui cõtra ꝓsciam miserint procedere ꝓtra aliquẽ hereticum: vel alicui iniuste crimen heresis imposuerint, vel vexauerint. De here. c. Multorũ in cle. 32. ¶ Inticiens enormiter manꝰ violẽtas in clericũ, vel religiosũ, pfessũ, vel nouitiũ, vel quẽsum secularẽ tradentẽ se ⁊ sua, honeste viuentẽ, ⁊ audientẽ horas: Itẽ clericũ ꝓiugatũ nõ bigamũ, incedentẽ in habitu clerici: Itẽ depositũ verbaliter tm̃: Itẽ per saltum promotum: Itẽ excõicatum: Itẽ incedẽtem sine habitu clericali ante admonitionẽ. Item clericus, qui extra sepsum enormiter percutit, est excõicatus excõicatione papali. 17. q. 4. cap. Siquis suadente. 33. ¶ Officiales Romanę curię: qui pro taxis, mercedibꝰ, emolumentis, laboribus regularibus, aut cuiuscunq; alterius operis lucro, recipiunt aliquid in pecunijs, rebꝰ, bonis, aut pmissionibus, quocunq; modo, et a sponte offerentibꝰ, aut vltra ꝯ in eorũ officiorũ antiqua institutione statutũ est, ⁊ tenent satisfacere illis, a quibus receperunt. Julius 2. in extraua. Etsi Romanus. ⁊ Leo. 10. in concil. Laterañ. In aplici. 34. ¶ Cardinales vota data in consistorio, ⁊ ibi gesta, aut dicta, quę in odiuꝫ, prędiciũ, aut scãdalũ alicuius redundare possent, verbo, aut scripto, vel alio modo reuelantes: ⁊ ẽt, si per pontificẽ indictũ sit silentium in aliqua re, eã manifestantes sunt excõicati: ⁊ solo papa absoluuntur cũ expressione causę. In concil. Laterañ. Leo. 10. supernę dispositi. 35. ¶ Prędicatores tam clerici quã religiosi, miracula falsa, aut incerta, vel prophetias, quę ex sacra scriptura non constant, prędicantes, seu qui ep̃is, aut superioribus detrahere in suis p̃dicationibus p̃sumunt, nõ obstãte quocũq; priuilegio, excõicationis sñiaꝫ incurrunt: ⁊ ãbsolutio papę reseruat. Leo. 10. in concil. Latera. Supernę maiestatis. 36. ¶ Pragmaticã sanctionẽ in regno Francię, ⁊ alibi seruantes: ⁊ ꝑm eã iudicãtes, ⁊ eã facientes, aut pmittẽtes seruari: ⁊ nõ delẽtes eã de libris, archiuis ⁊ capitularibꝰ, excõicant: ⁊ absolutio papę reseruat. Leo. 10. in concil. Lateran. Pastor bonus.

¶ Censure episcopis ⁊ diocesanis reseruate.

Episcopis, ⁊ diocesanis reseruantur infrascriptę censurę, vꝫ. ¶ Cõtumaciter asserentes Romanã ecclesiã non esse caput

caput oiuz ecclesiarum. Dist. 19. ca. Nulli fas. Si tñ firmiter ꝛ veraciter ita crederet, esset hereticus, ꝛ absolutio papę reserua ta per pcessum annualez. 2. ¶ Utens literis, vel supplicationi bus papalibus falsis scienter, ꝛ retinens eas ꝛ non lacerans. 3. ¶ Laici recipiētes literas, seu bullas papales, nō de manu pa pę vel deputatoruz, vel p nunciuz nō recipiētē de manibus eo ruz, quādo est persona magnę authoritatis. De cri. fal. c. dura. 4. ¶ Electus minus cē a duabus partibus cardinaliuz in papā, si tali electioni consentit: ꝛ oēs recipiētes euz. De elec. c. licet. 5. ¶ Impugnantes literas electi in papā ante eius coronatio nē. Bñdictus. 11. in extraua. 6. ¶ Qui loquunt secrete, vel mit tunt lras, vel nūciuz ad aliquē cardinaliuz, dū sunt in cōclaui, occasione electionis papę. De elec. c. Ubi periculum. lib. 6. 7. ¶ Dñi ꝛ officiales, q nō seruāt ꝓtēta in capło de elec. papę su pra alleg. Ubi periculū: vel circa ipsum fraudē cōmittunt. Ibi dē. 8. ¶ Principes, senatores, cōsules, q infra mēsez a die noti tię de delicto cōmisso ꝓtra cardinales vel familiares papę ꝛ ip soz cardinaliū nō faciunt iustitiā sm ꝓtinentiā capli felicis. de pēn. sunt excōicati. Ibidem. 9. ¶ Omnes principes ꝛ officia les, qui tertio admoniti ab ēpis vel ecclesiasticis personis recu sant facere iustitiā sup eoz causis. 23. q. 5. ca. Administratores. 10. ¶ Oēs officiales, qui euacuant iurisdictionē ꝛ authoritatē prelatoruz, quā hñt in suis hoibus: ꝛ successores victoruz of ficialium: nisi infra mēsem errorē suoz predecessoruz correxerint. De immu. eccl. c. Non minus. ꝛ c. Aduersis. 11. ¶ Spo liantes naufragos bonis suis: nisi ablata restituāt cē citius po terunt. Diuersę opiniones sunt, si sit Canon latę sentētię. De rapt. excōi. 12. ¶ Ubi propter diuersitatem inhabitantium v nus ēps nō potest populo supplere, debet sibi vicarium substi tuere, qui populo satisfaciat: ꝛ talis vicarius dēt p oia subes se episcopo principali: q si aliter se ingesserit, est excōmunica tus. De offi. ord. c. Quoniam. 13. ¶ Participans cum excom municato in re, propter quod est excōicatus, dando ei consi lium, auxilium, vel fauorem. De senten. excommu. cap. nuper. 14. ¶ Omnes grauantes per se, vel per alios, in beneficijs, vel alijs suis rebus, clericos vel coruz consanguineos: quia no luerunt eligere illum, pro quo rogabantur. De elec. cap. sciant

cuncti.15. ¶ Extorquentes absolutiones a sententijs excommunicationis, suspensionis, & interdicti, per vim, vel metũ, extra de ijs, quę vi me, ve causa fi. c. vnico. lib. 6. 16. ¶ Compellentes prælatos, vel ecclesiasticas personas ad submittendum ecclesias, subijcienda bona immobilia, vel iura ecclesiarum laicis, ad cognoscendam seu profitendum se retinere ab eis, vel ad statuendus laicos in patronos, seu aduocatos eorũ in perpetuus, seu ad non modicum tempus sine licentia papę, & capituli. De reb. eccle. non alie. c. Consuetissimo. 17. ¶ Laici si vsurpant, vel exigunt aliquid de rebus ecclesiasticis immobilibus vltra impositionem contractuum factorum, vel faciendor, si moniti non destiterint, etiã taliter ablata restituendo vbi supra. 18. ¶ Impedientes litigare in foro ecclesiastico, coram delegato, vel quocunq; alio iudice ecclesiastico in causis, quę de iure, vel cõsuetudine possunt ibidem exerceri. De imm. eccle. ca. Quoniam. lib. 6. 19. ¶ Impedientes sequestrationem vel fructus sequestratos occupantes, post vnam diffinitiuam sententiam apud sedem apostolicam promulgatam, super aliquo beneficio: etiam si nulla foret. In Clem. vnica. de sequestra. 20. ¶ Procurantes quod conseruatores se intromittant de alijs, quam de manifestis iniurijs, & exigẽtibus iudiciariam potestatem. De offi. & potesta. c. fin. lib. 6. 21. ¶ Fingentes casum fraudolenter, per quem iudex vadat, vel mittat ad aliquam mulierem pro testimonio ferendo. De iudic. capi. mulieres. lib. 6. 22. ¶ Cõcedentes repręsalias ꝓtra psonas ecclesiasticas, specialiter vel generaliter, si sunt singulares personę, sunt excommunicati: si vniuersitas, est interdicta. De iniu. & dam. da. cap. vnico. lib. 6. 23. ¶ Clerici habentes officium vicecomitis, vel prępositi secularis, si admoniti non desistant. De cle. vel mo. c. Clericus. 24. ¶ Contrahentes matrimoniuꝫ cum consanguineis, vel affinibus, vel monialibꝰ pfessis, vel religiosis, vel cuꝫ clericis in sacris ordinibus ꝓstitutis, tã ipsi clerici & religiosi & ꝓsanguinei, vel affines ꝓtrahẽtes, cũ psonę cũ qbus ꝓtraxerit, oẽs sunt excõicati. In cle. vnica. ó ꝓsan. & affi. 25. ¶ Monachi & canonici regulares, archidiaconi, decani, ꝓpositi, plebani, cãtores, & alij clerici psonatũ hñtes, vel qcũque p̃sbyteri, gl̃ges, vel phȳsicã audiũt, extra claustrũ, nisi infra duos mẽses redierint.

dierint. Ne clc. vel mo. ca. fi. 26. ¶ Doctores, qui legunt leges, vel phyſicã, ſi retinẽt in ſcholis ſuis religioſum habitu depoſito ſuę religionis audire vult leges vel phyſicã. Ne clc. vel mo. c. Ut periculoſum. lib. 6. 27. ¶ Religioſi tacite, vel expreſſe profeſſi: qui temere habitũ ſuę religionis dimittunt. Ibidem. 28. ¶ Religioſi, qui ſine lnia ſuorũ platorũ vel maiorũ partis cõuentus accedũt ad ſtudia. Ibidẽ. c. periculoſa. 29. ¶ Religioſi decimas eccleſię debitas ſibi appropriãtes: vel fraudãtes eccleſias circa eas: vel eas ſolui nõ permittẽtes, niſi requiſitũ ỏſtiterit infra mẽſẽ. In clc. 1. de deci. 30. ¶ Monachi ꝛ canonici regulares, qui non hñt adminiſtrationes, ſi intrãt curias principũ ſine lnia ſuorũ platorũ: vel ſi inferant dãnũ platis, vel monaſteriis. c. ne in agro. de ſta. mo. in clc. 31. ¶ Monachi tenentes arma inuaſiua infra ſepta monaſterij ſine lnia abbatis. c. ne in agro. de ſta. mo. 32. ¶ Statum beginarum aſſumentes, vel illuz ſectantes. in clem. 1. de religioſis. 33. ¶ Religioſi, qui in ſermonibus ſuis retrahunt populũ a ſolutione decimarũ: vel ſibi cõfitentibus non faciunt conſcientiã de decimis ſoluendis, ſi fuerint requiſiti. in clc. Cupientes. de pęnis. 34. ¶ Religioſi qui non ſeruãt interdictũ, quẽ ſeruat matrix eccleſia. in clc. 1. de ſenten. exc. 35. ¶ Religioſi mendicantes, qui de nouo domos ad habitandũ recipiunt, vel receptas mutant ſine licẽtia ſedis apoſtolicę. De reli. do. c. vnico. lib. 6. 36. ¶ Fratres minores vel eremitani recipiẽtes fratres ordinis pdicatorũ ad habitũ ſuũ. 37. ¶ Alienantes bona eccleſiaſtica, ſeu infeudãtes, ſeu faciẽtes pactũ, q ipſorũ dñium tranſferatur ac concedentes, hypothecantes, infeudantes, vel in emphyteuſim concedentes, ſeu locantes, pręterquam in caſibus a iure conceſſis. 38. ¶ Recipientes tales alienationes, ſeu locationes. Paulus 2. in extrauag. 39. ¶ Impedientes viſitationem monialium, ſi moniti non deſtiterint. de ſta. mo. c. 2. in clc. 40. ¶ Directores monialiũ in electionibus: niſi abſtinuerint in his, per quę poſſit oriri, vel nutriri diſcordia. de elec. c. Indemnitatibus. lib. 6. 41. ¶ Magiſtri, ꝛ ſcholares tractãtes cũ aliquo ciue Bononiẽſe de cõductione hoſpitij, irrequiſitis inquilinis: niſi tẽpus cõductionis elapſum fuerit. de loca. ꝛ cõdu. ca. 1. 42. ¶ Emens rem eccleſię, vel aliter acquirẽs a ſchiſmatico. 43. ¶ Tenẽs beneficium

ficiū a schismatico. 44. ¶ Innitēs ordinationi factę per schismaticū. Isti tres casus hñr in c. 1. de schisma. 45. ¶ Qui christianum mandant interfici per assassinos, ēt si casus non fuerit secutus: ꝛ talibus dans auxilium, consilium, vel fauorē, de Ro mi. c. pro humani. lib. 6. 46. ¶ Clerici locantes domos manifestis vsurarijs alienigenis ad fęnus exercendum. de Vsu. c. 1. lib. 6. 47. ¶ Officiales cōitatum facientes, vel dictantes statuta super vsuris soluendis, ꝙ non restituantur: vel iudicantes sm illa: vel non uolentes si pñt infra tres menses de libris cōcatum: vel illa seruātes. de vsu. c. Ex graui. in clemen. 48. ¶ Sepelientes in cęmeterio tempore interdicti in casibus a iure nō ꝓcessis excōicatos publice, interdictos nōatim, vsurarios manifestos. in cle. 1. de sepul. 49. ¶ Sepeliētes hęreticos, credentes, ꝛ fautores, receptatores, defensores eoꝝ sciēter in cęmeterio ecclastico, nec debēt absolui, nisi ꝓpriis manibꝰ extumulauerint cadauera eorū. i. c. qōcūqꝫ. de hęr. 50. ¶ Ingsitores hęreticę prauitatis ꝓtextu officij pecuniā extorquētes. 51. ¶ Ingsitores, si scienter bona ecclesiarū occupant. 52. ¶ Ingsitores bona ecclarū ob delictū clericōrū fisco ēt ecclesię applicātes in cle. 2. de hęre. 53. ¶ Dñi tpales quocunqꝫ noie censeātur, qui de crie hęresis cognoscunt, vel iudicant. 54. ¶ Dñi tpales captos per epm vel inquisitorē ꝓ hęresi a carcere liberātes 55. ¶ Dñi tpales, si executionē hmōi officij ab epo vel ingsitore eis iniūctā nō implēt: put ad eoꝝ spectat offiū. 56. ¶ Dñi tpales, si directe vel indirecte pſumunt sniaꝫ, vel ꝓcessuꝫ ingsitorū, seu diocesanorū impedire. 57. ¶ Si diocesano, vel ingsitori pſumpserint se opponere i his, q̄ ad pfatū negotiū incumbūt, aut quēlibet ipedire. 58. ¶ Dātes talibus ꝓsiliuꝫ, vel fauorem. Dēs istę censurę continent in c. vt inquisitionis. de hęre. lib. 6. 59. ¶ Exercentes regimē in triremibus infideliuꝫ. de iudę. in c. ita quorundā. 60. ¶ Principes, ꝛ officiales, qui tertio admoniti ab epis, vel viris ecclesiasticis, recusant facere iustitiā sup eoꝝ causis. 23. q. 5. administrātes. 61. ¶ Faciētes statuta ꝛ iudicātes ꝓꝫ ea ꝓtra libertatē ecclesię. de sen. exc. c. Nouerint. 62. ¶ Itē q talia iudicata in publicā formā redigunt. Ibidē. 63. ¶ Percutiens clericum vel religiosum leui percussione. 64. ¶ Laici sortilegi, incātatores, ꝰuocatores dęmonū, ꝛ diuinatores

natores vtriusq; sexus excõicant. Leo. 10. in ꝯcil. Lateran. Supernę dispõnis. 65. ¶ Glosantes, seu cõmẽtãtes, vel interp̃tãtes ꝯstitutiones factas in ꝯcil. Lateran. q̃ ꝯtinent̃ in bulla, q̃ incipit. Supernę dispõnis. 66. ¶ Prędicãtes, vel disputãtes verbo vl̃ scripto, ꝙ mõtes pietatis instituti iuxta tenorẽ terminationis ꝯcilij Lateran. sint male ordinati, excõicãtur. Leo. 10. in ꝯcilio Latera. Inter multiplices. 67. ¶ Imprimentes, vel imprimi facientes libros vel aliquã scripturaꝫ sine examine ⁊ opꝓbatione vicarij dñi papę, ⁊ magr̃i sacri palatij in vrbe: ⁊ extra vrbeꝫ sine licentia diocesani ⁊ inquisitoris hęreticę prauitatis, excõicant̃. Leo. 10. in cõncil. Lateran. inter solicitudines.

¶ Casus qui sunt aliqñ papales, aliqñ episcopales. Ca. 9.

Incẽdiarij eccl̃arũ, vel monasterioꝝ, vel piorũ locoꝝ sunt excõicati ipso iure excõicatiõe ep̃ali: sed post denũciationẽ sunt excõicati excõicatione papali. De sent. excõ. tua nos. 2. ¶ Effractores cũ spoliatione eccl̃arũ vel monasterioꝝ vel piorũ locorũ ante denunciationẽ sunt excõicati excõicatione ep̃ali: post denũciationẽ vero papali. Ibidẽ. 3. ¶ Dãtes lniaꝫ offẽdẽdi, vel grauãdi eos, q sniaꝫ excõicationis, vel interdicti tulerũt ꝯtra quẽcũq;: nisi sniam ipsaꝫ re ĩtegra reuocauerint: vel si ad horũ captionẽ ꝓcessuꝫ fuerit, nisi ĩfra octo dierũ spatiũ oĩa restituerint, vsq; ad duos menses est ep̃alis: ⁊ exinde papalis. 4. ¶ Itẽ q tali snia data vti ausi fuerit. 5. ¶ Itẽ, q motu ꝓprio aliqd ꝓmissoꝝ cõmiserit, est ep̃alis, vel papalis vt sup. de sent. exc. quicũq;. 6. ¶ Itẽ absoluti a snia excõicationis rõne periculi alicuius, si post periculũ nõ repñtãt se illi, q põt eos absoluere, in eãdẽ sniaꝫ ĩcidũt papalẽ, vel ep̃alẽ. 7. ¶ Participãtes in crĩe cũ excõicatis aliqñ sũt excõicati excõicatione papali, aliqñ episcopali, ſm ꝙ excõicatio fuerit papalis vel episcopalis.

¶ De casibus episcopis reseruatis. Cap. 10.

Debet ẽt scire sacerdos casus ep̃is reseruatos de iure, vel de cõsuetudine, ⁊ ẽt casus synodales. De qb⁹ casib⁹ sunt varię opiniones doctoꝝ. Aliq enĩ ponũt plures, ⁊ aliq pauciores. vñ materia ipsa nõ est bñ clara. Et ĩ sum. Pisana dr̃, ꝙ Bñdict⁹ papa 11. ĩ extraua. Inter cũctas, declarauit quatuor esse cas⁹ de iure. ¶ Prim⁹. s. pctm̃ clerici, ꝑ qd̃ ĩcurrisset irregularitatẽ. ¶ Scõs, de incendiarijs. ¶ Tertius, de pctõ, ꝑꝑ qd̃ indicenda

cēda eēt solēnis pnīa. ¶ Quart⁹, de excōicatis excōicatione maiori. ¶ Itē declarauit. 5. esse casus ep̄is reseruatos de approbata consuetudine. ¶ Primus est pctm̄ homicidij voluntarij. ¶ Scd̄s, est pcm̄ falsariorū. ¶ Tertius est pcm̄ violātiū ecclasticā libertatē. ¶ Quart⁹, est pcm̄ violātiū ecclasticā immunitatē. ¶ Quintus, est pcm̄ sortilegoꝝ, diuinatoꝝ, ⁊ incantatoꝝ. Quāuis aūt dicta extrauagans fuerit reuocata ꝑ clem. duduz. de sepul. tm̄ q̄tū ad dictos casus nihil innouatū fuit, etsi alia ibi ꝯtenta sint. Et sic vr̄, ꝙ adhuc illi remaneant. Et addit̄ in Pisanella, ꝙ pn̄t nihilominus ep̄i in suis ep̄atibus casus sibi reseruare, sicut vr̄ eis expedire, sicut pn̄t ꝯstitutiones facere: ⁊ multo magis ꝯciliū synodale, vel ꝓuinciale: a quorū sententijs sacerdotes nō valent absoluere. Ideoqꝫ annuatim petere debēt ab ep̄o casus, ⁊ cēsuras, quas sibi reseruāt: ⁊ ꝟm ipsius ep̄i volūtatē, ⁊ nō alr̄ absoluāt. ¶ Et qꝛ superius tractatū est de excōicatione maiori: nō incōgruū visū ē hic breuissime aliqua ponere de excōicatione minori, īterdicto, suspēsione, ⁊ irregularitate.

¶ De Excommunicatione minori. Ca. 11.

Postq̄ꝫ igitur tractauim⁹ de excōicatione maiori, nūc aliquid dicendum est de minori: a qua potest quilibet sacerdos absoluere. Cuius effectus est excludere a participatione sacramentorū, nō aūt a participatione diuinoruꝫ. Unde excōicatus excōicatione minori licite pōt audire missaꝫ, ⁊ ecclesiā officiare: dūtm̄ nullum sacr̄m percipiat, nec matrimoniuꝫ, nec aliud: nisi prius sit absolut⁹: aliter peccaret mortaliter: nec tm̄ incurreret irregularitatē. ¶ Incurrit aūt quis in hanc excōicationē primo ꝑꝑ participationē cuꝫ excōicatis maiori excōicatione, dūmodo participet cum eis in alijs, quaꝫ in crimine, vꝫ ꝙ participet in his, quę continentur in versu infrascripto,

Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

¶ Quia nō debet loqui cū eo, nec orare, nec eū salutare: nec in actibus humanę cōuersationis aliquam cōionem habere cum eo, nec comedere cū eodē. ¶ Non tm̄ semꝑ peccat mortaliter ille, qui sic participat cum talibus excōicatis: quia hoc esset nimis durū, pro sic parua videlicet re, obligare hoīes ad peccatum mortale: vnde dicit S. Tho. in 4. sent. dist. 18. q. 2. ar. 4. nisi participet cū illo in cōtēptū ecclesiasticę discipline, vel cōtra

prohi-

prohibitionē preceptoriā superioris. ¶ Excipiunt tñ quidā casus in quibus participantes cū eis nō incurrent in hāc excōicationē: qui casus in hoc versu infrascripto cōprehenduntur.

Utile, lex, humile, res ignorata, necesse.

¶ Primo vz, qñ qs hoc facit, vt pcuret vtilitatē aiē ipsi⁹ excōicati, vel ēt vtilitatē ppriā, vtputa, cum petit quis ab excōicato id qō ei excōicat⁹ dare tenet, ꝛ debet: aliter excōicatus de sua excōicatione cōmodū ꝛ vtilitatē reportaret: vel ēt cuz petit ab eo ꝓsiliū pro remedio aiē suę, qñ. s. non pōt hic recursum ad aliquē aliū. ¶ Scdo, excusat lex. s. matrimonij ex parte mulieris, quę potest cōicare viro excōicato, cū sit ei subiecta. Vir tñ non excusatur participando cuz vxore excōicata: qz potest eā corrigere cogēdo ipsaz, nisi in redditione debiti. ¶ Tertio excusat humilitas subiectionis, vel seruitutis: vnde filij, q sunt in patris ptāte, vel ēt emancipati, si sunt cōmensales patris, ꝛ ab eo recipiunt victualia, vel necessaria excusant: alias nō. Et serui ꝛ rustici, ꝛ aliē subiectę pēsonę sil'r excusantur, si participant cū suis dñis excōicatis. Alioquin si tales personę nō excusarentur, sequerent̄ infinita inconuenietia ꝛ dāna innocētib⁹. Non tñ superiores excusantur si participāt cū inferioribus: nisi forte participēt i eis rebus, q̄ tenent̄ pudere illis: maxime si pillos nō stetit, qn eos corrigerēt: ꝛ p eis ḡrerēt absolutionē. ¶ Quarto excusant ignorātes, nō ignorātia iuris crassa, sed ignorātia facti: cū. s. eis nō cōstat illū ee excōicatū: cū quo participāt. ¶ Quinto excusat necessitas: qa qlibet in necessitate ꝓstitutus pōt ab excōicatis eleemosynā recipe: ꝛ ecōuerso ēt excōicatis i necessitate cōstitutis eleemosynā erogaī qlibet pōt: nec ēt est expectāda vltima necessitas, ꝛ extrema. Tñ si excōicatus petat hospitiū, nō tenetur qs expectare, q ab oīb⁹ sit repulsus. ¶ Excōicationem minorē ēt quis incurrit p sacrilegio. 17. q. 4. Minor. ¶ Sil'r pro notoria fornicatione, pcipuę clerici. extra de coha. cle. vestra. ¶ Itē cuz qs recipit eccl'iam de manu laici. 16. q. 7. si qs deinceps. Difficile tñ est hoc elicere ex textu. Notandū est tñ ex cōstitutione Martini 5. in concil. Constātiēsi, q null⁹ incurrit excōicationē minorē ex participatiōe cū excōicatis quacūqz excōicationē maiorē: nulluſqz tenet vitare cos ēt i diuinis, nisi fuerit publicati ꝛ denūciati spāl'r, ꝛ notatiz:

Notandum.

excc=

excepto, siqs ita notorie ꝑcussisset clericũ, ꝙ nõ posset aliqua tergiuersatiõe celari, nec aliquo mõ excusari. Quilibet enim tenet ĩ hoc casu hmõi ꝑcussorẽ deuitare, ẽt si nõ fuerit publice denũciatus: atqꝫ hęc de excõicatione dicta sufficiãt. ¶ Quia vero aliqñ nõ seruãtes interdictũ ĩcidũt excõicationẽ, ⁊ sępe ꝑꝑ ꝯtẽptũ excõicationũ fiũt ĩterdicta, ⁊ inde sequunt̃ suspẽsiones ⁊ irregularitates: de hmõi cẽsuris aliqd dicẽdũ ẽ. Qd tñ breuissime faciem⁹: ne ꝯtra ĩtẽtionẽ nostrã in hoc ope scribere videamur. Sufficere em̃ putam⁹ mẽtẽ ꝯfessoris excitare: ne ꝑ crassaꝫ ignorãtiã, vel ꝑ ĩcõsiderationẽ talia ꝑtrãseat: sꝫ ꝑ hęc, q̃ scribem⁹, cũ cęperit dubitare, subsistat, ⁊ ad doctores, q hmõi diffuse ꝑtractãt, se ꝯferat, ⁊ solutiones ĩueniat. ¶ Primũ ergo dicem⁹ de ĩterdicto, deinde de suspẽsione, postremo de irregularitate.

¶ De interdicto Cap. 12.

Interdictũ est separatio a certis sacr̃is, ⁊ oĩb⁹ diuinis officijs, ⁊ eccl̃iastica sepultura. Et qñqꝫ fertur a iure, qñqꝫ ab hoĩe. ¶ A iure interdicit̃ collegiũ, vel vniuersitas ciuitatis, q̃ cogit ecclesias, vel ecclesiasticas personas soluere guidagia, vl̃ pedagia, vel gabellas ꝑ rebus ꝓprijs. ¶ Itẽ vniuersitas quę domos locauerit, vel ꝯductas hr̃i ꝑmiserit alienigenis vsurarijs in terra sua ad exercẽdũ fęnus: Et qua rep̃salias ꝯtra ꝑsonas ecclesiasticas ꝯcedit. Et q̃ nõ seruauerit ea, ad q̃ tenetur ꝑ decretalẽ. Vbi periculũ. de ele. li. 6. qñ in ea electio Romani põtificis est celebrãda. Et q̃ ꝯsentit occidẽtibus, vel ꝑcutientibus Cardinales S. Ro. Eccl. vel si infra mẽsem nõ punit delinquẽtes, si põt: Et q̃ ep̃m ꝓpriũ temere ꝑcusserit, vel cęperit, vel bñierit, vel in his fauorẽ dederit, vel nõ defensauerit. ¶ Est etiã aliqd interdictũ spãle: vt cũ interdicit̃ eccl̃a ꝑꝑ iniuriosum sanguinẽ ibi effusũ, ⁊ ꝑꝑ effusionẽ humani seminis studiose ꝓcuratã: Et qñ ꝑꝑ discordiã ꝑ̃onorũ ep̃s claudit hostia, ⁊ ꝑcipit, vt null⁹ ĩ ea celebret: Et qñ simoniace, vel ꝑ̃cipaliter ꝓ q̃stu, vel sine lnĩa ep̃i, vl̃ sine religijs ĩ loco deserto fuit ꝯsecrata. In hoc tñ spãli eccl̃ię interdicto celebrãtes ĩ ea nõ efficiũt̃ irregulares.

¶ De Suspensione. Cap. 13.

Suspẽsio est censura ecclesiastica, qua interdicit̃ aliqd officiuꝫ, vel exercitium cõpetens personę eccesiasticę, aliqñ a iure, aliqñ a iudice prolata. ¶ A iure ergo suspendunt̃ simoniaci

niaci in ordine, vel beneficijs, notorij fornicatores. ¶ Eps q ordinat alienū clericū sine lnia sui superioris sciēter, seu affectata ignorātia. ¶ Qui ꝯfert tōsurā clericalē infanti, vel illiterato, vel ꝯiugato. ¶ Epi ⁊ superiores eis, idest archiepi, ⁊ patriarche locātes aliq̄ domū vsurarijs alienigenis, vel ꝑmittētes hmōi habitare in terris suis ad fenus exercendū. Proferētes sniam excōicationis, suspēsionis, vel interdicti sine debitis circūstātijs. i. nō ꝑmissa admonitione, nō adhibitis testibus ꝯ ⁊ in scriptis ⁊c. ¶ Ultramōtani ordinati ab epis Italie sine licētia epi, vnde sunt oriūdi, vel in cuius dioecesi sunt beneficiati. ¶ Qui ordinant a non suo epo sine lnia ipsius: nisi sub spe rati habitionis. ¶ Archieps, q ꝯfirmat electionē, ꝯsecrans electū nō cognitū, vtrū per aliq̄ prauitatē sit ab appellatione recessum, q̄ erat interposita ad papā. ¶ Quecunq; collegia, vacātibus ecclesijs collegiatis quibuscūq;, occupāt aliquid de bonis illarum. ¶ Epi ⁊ superiores, ⁊ ēt inferiores eis, qui visitantes recipiūt munera: aut visitationis officio nō impenso, procurationes in pecunia, vel victualibus. ¶ Qui recipiūt aliquē ex ordinibus sacris ab epo, qui renunciauit loco ⁊ dignitati. ¶ Recipientes aliquē ordinē sacrum extra statuta tpa ordinationū. ¶ Promoti per saltum, qui recipiunt eadem die minores ordines cū subdiaconatu, vel duos ordines sacros. ¶ Contrahentes matrimonium per verba de pñti, ⁊ ante carnis copulā facientes se ad sacros ordines ordinari: per hoc enim non dissoluitur matrimoniū. ¶ Ordinati ab hrtico, vel schismatico, vel excōicato, vel deposito. ¶ Apostate religionū i apostasia suscipientes ordines. ¶ Celebrantes, vel participantes in diuinis sciēter cū excōicatis publice, ⁊ interdictis. ¶ Clerici, qui sciēter eligunt indignū ad epatū. ¶ Eligētes, si infra octo dies ipsaz electionē electis distulerint pñtare. ¶ Iudices ecclesiastici: qui ꝯtra iustitiā, ⁊ grauamē alterius partis in iudicio quicq̄ faciūt ꝑ grāz vel ꝑ sortes. ¶ Religiosi, q ꝯcedūt alicui ad vitā, vel ad certū tēpus lucra, reditus, possessiones administrationū, qbus prefuit. ¶ Fres predicatores assumpti ad epatū, vel alias prelaturas: si prius recipiūt munus consecrationis, q̄ resignēt ordini libros, ⁊ alia que habēt. ¶ Fratres predicatores perturbantes officiū inquisitionis exercitatū per frēs minores.

⁊ s.

ꝛ sil'r minores, si ꝑturbāt in hoc prędicatores. ¶ Fr̄es p̄dicatores, ꝛ minores recipientes aliquē ad professionē ante annū ꝓbationis elapsū. ¶ Religiosi, qui decimas nō percipiunt, si sciēter omittāt facere ꝯsciaꝫ ꝯfitentibus de decimis soluendis, si fuerint requisiti. ¶ Cōseruatores, si de alijs, q̄ꝫ de manifestis iniurijs, ꝛ violētijs se intromiserint. ¶ Religiosi grauātes, vel fraudantes eccl'as circa decimas eis debitas: si requisiti nō desistunt, vel de vsurpatis emēdā nō fecerint. ¶ Doctor, vel magister, qui doctorat aliquē, nisi prius exigat iur̄m a doctorādo, ꝙ nō expēdet pro suo doctoratu vltra summā triū milliū turonensiū argenteorū. ¶ Qui pro alienis debitis ecclesiā suā grauat: aut lr̄as, seu sigilla ꝯcedit, quib⁹ possint ecclesię obligari. ¶ Prelati nō ep̄i, qui eccl'as sibi cōmissa, seu bona ipsarū subijciūt, aut supponūt laicis, absqꝫ ꝯsēsu capl'i, ꝛ sedis apl'icę lnia. ¶ Qui prohibiti sunt audire leges, vel physicā, si audiunt eas.

¶ De Irregularitate Cap. 14.

Irregularitas est impedimētum canonicū, quo quis prohibetur ad ecclesiasticos ordines promoueri, ꝛ in eisdeꝫ ministrare. Et ꝯtrahit̄ multis modis. ¶ Aliqñ ex indebita celebratione, vel executione ordinū: vt cum quis excōicatus maiori, vel suspensus, vel in loco interdicto celebrat: vel cum quis exequit̄ actū alicuius ordinis sacri, queꝫ non habet solenniter.

Notandum. ¶ Contrahitur ēt ꝑꝑ homicidium, vel mutilationeꝫ membri: siue hęc opere, siue mandato, aut ꝯsilio, vel defensione, siue iuste, siue iniuste perpetrētur. ¶ Bigami quoqꝫ oēs irregulares sunt. Dr̄ aūt bigamus, qui vxorem viduam, vel corruptā duxit ꝛ cognouit: vel ꝓpriaꝫ vxorē cognouit postq̄ꝫ fuit ab altero cognita: vel duas habuit vxores, ꝛ cognouit eas, ēt si alteraꝫ earum non poterat hr̄e. ¶ Sil'r cum quis in sacris ꝯstitutus, vel post professionē in regula ꝯtrahit cuꝫ corrupta. ¶ Prohibet aūt bigamus promoueri, quia diuisit carnē suā: ꝛ ꝯiunctio coniugalis facta per ipsum nō pōt significare ꝯiunctionē Christi, ꝛ ecclesię, qui est vn⁹ spōsus immaculatus cū vna spōsa immaculata. Unde irregularitas hęc non tollitur per baptismuꝫ, sicut irregularitas homicidij: quia baptismus nō oīno soluit matrimoniū. Nā si ambo ꝯiuges ꝯuertantur, ꝛ baptizentur, non pñt ab inuicem separari, ꝛ alijs matrimonialiter ꝯiungi. Imo si alter

si alter ipsorũ baptizaretur, altero in infidelitate permanente, sed volente fideli cohabitare sine iniuria creatoris, ⁊ si posset fidelis ab eo discedere, non tñ potest alteri coniungi. ¶ Itẽ, qui duxit vxorem vilem mulierem, vt puta ancillam, ioculatricem, vel aliq̃ ex illis, quę publicis spectaculis mancipantur, repellitur ab ordine propter dignitatẽ clericat⁹. ¶ Illegitimus quoque ꝑꝑ detestationem paterni sceleris. ¶ Corpore vitiatus, qñ in eo est inhabilitas ad officium exequenduz, vel talis deformitas, quę scandalũ ⁊ derisionem gñaret: vel cũ sponte, ⁊ sine iusta causa quis est priuatus aliquo membro, ẽt paruo, vel occulto: secus si iniuste, vel vi fuit priuatus. ¶ Hęreticus post pniaz, qui fecit pniaz solennẽ. ¶ Qui distulit baptismũ vsqz ad ęgritudinem, quem tunc suscipit timore mortis. ¶ Qui bis suscipit sacr̃m imprimens characterem. ¶ Curiales, nisi sint absoluti a curia. ¶ Obligatus alteri ad rõcinia. ¶ Hermaphroditus ꝑꝑ monstruositatem. ¶ Seruus antequã cõsecutus fuerit plenã libertatem. ¶ Crimen quoqz nõ mediocre: puta adulteriũ, furtũ, fraudolentia, sacrilegiũ, periuriũ, falsum testimoniũ, ⁊ similia, si manifestũ sit ꝑ sniaz, vel ꝓpriã cõfessionẽ, vel per euidẽtiã facti, ita ꝙ inficiationi nõ sit locus, inducit irregularitatẽ. ¶ Infames quoqz tã de facto, quã de iure repelluntur a ꝓmotione dignitatũ ⁊ ordinũ. ¶ Quas aũt pęnas incurrut irregulares in suis ordinibus ministrãtes breuitati studẽtes, hic tradere nõ possumus. ¶ Cõfessoris aũt officiũ erit cũ irregularez hmõi inuenerit, q̃rere in doctorib⁹, a qb⁹ hęc diffuse tractant̃.

¶ Sacerdos accessurus ad audiendas confessiones prius debet diuinum suffragium implorare. Cap. 15.

Accessurus igitur sacerdos ad audiẽdas cõfessiones, vt eas diuina ope adiutus diligẽtius audiat, primũ a deo auxiliũ petitur⁹, ꝯfugere dz ad oronis suffragiũ, ⁊ sequẽtes vel alis oronẽs ad libitũ dicere. ℣. Adiutoriũ nr̃m ĩ noĩe dñi. ℟. Qui fecit cęlũ ⁊ terrã. ℣. Dñe exaudi oro. ℟. Et clam. Oremus. Oro.

Domine Deus op̃s ꝓpitius esto mihi pctõri: vt digne tibi possim gr̃as agere: q me indignũ, ꝑꝑ tuã misericordiam ministrũ fecisti officij sacerdotalis: ⁊ me exiguũ humilẽqz sacerdotẽ mediatorẽ cõstituisti ad orãdũ ⁊ intercedẽdũ ad dñm nr̃z Jesuz Chr̃m filiũ tuũ pro pctõribus ad pniam reuertentibus.

Idcoq; dñator dñe, qui oēs hoies vis saluos fieri, t ad agnitionē veritatis venire, qui non vis mortē pctōrū, sed vt quertanē, t viuant, suscipe oronez meā, p fundo ante ospectuz clementię tuę p peccatis meis, t p famulis t famulabo tuis, qui ad pniam venerunt: vt des illis spūm cōpunctionis: vt resipiscant a diaboli laqueis, q̄ibus astricti tenentur: t ad te per cōdignā satisfactionem reuertanē. Per eundē. Tunc sacerdos ad ecclīam vel alium locū honestū accedens cū superpelliceo t stola iuxta antiquos codices sedeat: t aduenienti pēōri t añ se genuflexo dicat. Frater vel fili ad quid veniſti ad ecclīam? Et pcōr rñdeat. Ego veni ad agendā pniam de pctis meis. Et sacerdos. Vis emendare vitā tuā, t de cętero vitare pctā, q̄ tū humana fragilitas promiserit? Rñdeat. Volo ꝑcedente dño. Tūc sacerdos dicat sequentem oronem. ℣. Dñe exau. ℟. Et clamor meus. Oremus.

OEus misericors, deus clemēs, deus indulgentię, deus pietatis t pacis: qui pro amore hoīum in cruce manus extendisti: qui chananęam t publicanum vocasti ad pniam, conuertere dignare famulum tuum, qui ante tuum sacrum altare suum confitetur reatum, t humiliter se recognoscit, te summū bonum offendisse, vt facinorum suorū a te veniā petat: t pręsta ei misericors deus pęnitendi spatiū, dignos fructus pęnitentię, t finem pęnitentialiter fructuosum. Per Christum. Oremus. Deus.

OEus sub cuius oculis oē cor trepidat, t cōscientię cunctę pauescant, propitiare famuli tui gemitibus: t cunctorum eius peccatorū t malorum medere languoribus: vt sicut nemo liber est a culpa, ita nemo sit alienus a venia. Per Christum.

¶ Quę docere t interrogare sacerdotes debeant pęnitentes antequam propria t singula peccata confiteantur. Cap. 15.

Oratione finita, suscepto peccatore, si non decenter se habet in genuflexione t aliis exterioribus ad talē actum requisitis, debet prīmo monere ipsum dulciter, ac instruere qualiter deo t non homini cōfitetur: t ideo debet reuerenter se habere eunde se ḡie cum omni humilitate, versa facie nō in aduersis vultum, sed taliter q̄ ad latus cōfessoris genibus ambobus fleris faciem vertat ad reclinatorium ipsius. Et maxime in hoc adhibenda est cautela circa mulieres. Dispositio ergo peccatore corporaliter doceat eum, si nescit facere sibi signum crucis; quod

exponē

quod fieri debet hoc modo. Primo manum dexteram ponat in per frontem, & dicat In nomine patris: qa p̃ est principium to tius deitatis: vt dicit Augustī. Deinde super vmbilicum, & dicat & filij, quia filius ęternaliter procedens a p̃re, descendit tempo raliter in ventrem virginis. Deinde ponat manum ad scapulā sinistram trahens illam ad dexteram dicendo. Et spūs sancti: quia spūs scūs procedit vt amor: & est tanq̃ nexus patris & filij ab vtroq; procedens. Et nos a sinistra i. a tribulationibus hu ius mundi transire speramus ad dexteram ęterne felicitatis. Deinde eleuata manu dicat Amen. idest fiat. Post hoc aūt fa ciat, q̃ pcōr p̃fiteatur in gñali petā sua dicēdo Confiteor, put dr in missa. fol. 74. Qō si ignarus est, faciat secum dicere cōfes sor vulgari sermone, hoc modo. Io confesso a Dio omnipoten te alla gloriosa vergine Maria madre di Dio: a tutti i santi, & sante: & a voi padre, che io ho peccato in mal pēsare, i mal par lare, & in male operare: & di tutti i miei peccati dico mia colpa: & priego Dio che mi perdoni, & voi padre che mi ascoltiate, Et che mi diate la assolutione, & la penitentia.

¶ Post hęc, si non cognoscit q̃ditionē eius, interroget eū de statu suo: puta si est q̃iugatus, vel q̃iugata: cuius sit exercitij: vel artis: & habet filios, vel non, &c. ex quibus possit eū q̃uenienter interrogare. Non enim sunt oīa ab oībus interroganda: & ma xime adhibenda est cautela circa iuuenculas, & circa simplices pueros: ne doceamus eos ea, quę nesciunt. ¶ Item interrogā dum est quantum tp̄is est, ex quo non est confessus: quia vnus quisq; tenet saltem semel in anno, cum ad annos discretionis peruenerit, p̃fiteri, & cōionē accipere: De pęn. & remis. c. omnis. Quod si non fecerit, mortaliter peccaut: & toties quoties pro posuit nō facere deliberato animo, etiam mortaliter peccaut. Annos autem discretionis, maxime quo ad communionē inci piunt, sm sanctum Thomam, a decimo, vel vndecimo anno: & plus & minus sm qō malitia supplet ętatem: Cum enim sciunt discernere inter sacrū altaris & panē, quo quotidie vescimur: & ostendunt ad ipsum aliqua signa deuotionis, signum est eos ad annos discretionis hmōi peruenisse: & in hoc standum erit iudicio eorum, qui habent curam aīmę eius. Pueri tamē, vel puellę, qui post annos discretionis nō fuerunt de hoc instructi,

non sunt facile condēnandi de pctō mortali: ꝯuis sint acriter reprehendendi. ¶ Interrogandus est ēt peccator: si in vltima cōfessione malitiose tacuit aliqō pctm̄ mortale, vel qō credidit esse mortale: qz peccauit mortaliter violādo sacr̄z pnię: cuz absolutio facta sit pp eius malitiam super indebita materia, z indisposita: z ideō tenetur iterare cfessionem illā, z oēs pcedentes confessiones inperfectas: qz in illis qm̄ hoc modo fecit, non fuit vere sacr̄m pnię. ¶ Interrogandus est ēt, si fecit pniam a sacerdote impositam pro peccatis mortalibus cōfessis: quia si non fecit eam ex dolo, peccauit: z tenetur eam facere, si habet eam in memoria. Nō si non habet eā in memoria, tenetur iterare confessionem, m̄m opin. magis cōem: quia sacr̄m pnię sine satisfactione non habet vltimā suā perfectionem, eo q vna pars deficit ei. Confessor tm̄ posset eam commutare, si haberet eam in memoria: dummodo non excederet data sibi a superiore, puta ab epo pp peccata z casus, a quibus ipse vel alius inferior nō posset absoluere. ¶ Interrogandus est etiaz peccator: si est excōicatus aliqua excōicatione maiori, vel minori. Quia si sit, debet prius absolui ab eis, quaz a pctis: eo q excōicatus non est particeps sacr̄orum. excommunicatio enim est exclusio a sacris, cōioneque fideliuz. ¶ Interrogandus est etiā: si scit Pater noster, Aue Maria, z Credo in Deum: z si nescit, arguat eum, z imponat ei q̄ discat omnino. Et tunc inuestiget diligenter si habet odium, vel inimicitiaz contra aliquem: z si vult parcere eis, qui eum offenderunt, vel in eum, vel suos peccauerunt. Item si vult abstinere a peccatis, quę hactenus fecit sicut dimittere concubinam, vsuras ꝛc. z si vult satisfacere z emēdare siquid alteri abstulit tam in fama, quam in rebus.

¶ De circunstantijs confessionis verę. Cap. 17.

His a pēnitente habitis z prēmissis: interroget eum de articulis fidei distincte: z ꝑm eius conditionem z statuz formet interrogationes: z diligenter inuestiget peccata, z eōrum species z circunstantias. secundum hunc versum.

Quis, quid, vbi, per quos, quoties, cur, quomodo, quando.

Quis, scilicet clericus vel laicus, senex vel iuuenis. Quid, id est clare exprimat speciem illius peccati: z si sit occultum vel manifestum, enorme vel paruum, nouum vel antiquum. Vbi, id est in

est in loco sacro vel profano. Per quos: i. quibus mediantibus. Quoties, s. reiterauit tale pctm̄. Cur, s. si preuenit tentationem: vel ab ea fuit preuentus: vel qua occasione id fecit. Qūo, i. per quem modum, ⁊ qualiter id fecerit. Quādo, s. si tempore sacro, festiuo, vel tēpore ieiunij. ¶ Ante omnia aūt sacerdos debet peccatores inducere ad veram confessionem: ⁊ integram ⁊ puram suorum peccatorum expressionem: proponens eis spem diuinę misericordię, quę nullum ad se reuertentem abijcit, sed omnes misericordię suę sinu suscipit ad se confugientes. Et adhoc exponat ei exempla magnorū peccatorū. s. sci Petri, qui Chr̄m negauit: Latronis qui in cruce cum Christo pependit: sanctę Marię Magdalenę, quę fuerat in ciuitate peccatrix: ⁊ aliorū q fuerunt clementissime a domino recepti, ⁊ q̄ plurimū magnificati. Aduertat aūt sacerdos ēt, vt pctā maxime puerorum ⁊ mulierum caute inuestiget: ⁊ eis fiduciā ea dicendi tribuat, ne aliquid ex verecundia dimittant. Debet ēt ondere eis magnā cōpassionē, ⁊ eorum casibus compati: ⁊ condolere se ostendat: vt cum tali dulcedine eos ad confessionem integram attrahat ⁊ inducat. Quo facto, in nomine dñi incipat eum interrogare de decem legis pręceptis, ⁊ 7. peccatis mortalibus: ⁊ formet interrogationes: prout in sequentibus versibus continetur.

¶ Forma breuis interrogandi secundum decem pręcepta legis: ⁊ septem peccata mortalia in versibus Ca. 18.

Unum cole deum: nec iures vana per ipsum.
Sabbata santifices: habeas in honore parentes.
Non sis occisor, fur, męchus, testis iniquus.
Nec sponsam alterius, nec rem cupias alienam.

¶ Item alij versus de decem pręceptis: in quibus continentur peccata: quę committi possunt contra singula pręcepta.

¶ Contra primum pręceptum.

¶ Qui colit extra Deum, aut sanctos quodcunqz creatum:
Articulos fidei negans: si spemqz reliquit:
Voti transgressor: vel qui mortalia vouit:
Et tardans nimium nolens implere promissum:
Fine malo vouens: ac per se vota refringens:
Incantans, faciens fieri breuia, ⁊ malefactor,
Inueniensqz, docens, addiscens, medius extans:

Aut orans obseruat somnia, sortibus vtens:
Blasphemansq; Deum, qui murmurat, ac maledicit,
Vel non posse refert, seu despicit: accipit ipse
Libans, vt faciat mala: prauus preterit iste
Vnum cole Deum: si scit, mortaliter egit.

¶ Contra secundum preceptum.

¶ Qui cantans, fabulans, trufans, vel turpia dicens,
Despiciendo Deum nomina sanctos, sacra spernens,
Judicio iurans, mendax inductor ad illud:
Periurans, dubium iurans, mortalia iurans:
Jurans (cumq; tamen nolit seruare promissum.)
Perq; crucem, sanctamq; fidem, animamq;, Deumq;.
Adiurans, dicens, mendaciter, atq; iocose,
Et per verba Dei sanctorum euangeliorum,
Inducens falsum iurantem: quisq; scienter
Aduertens frangit ne iures vana per ipsum.

¶ Contra tertium preceptum.

¶ Qui non confessus: dimittens t sacramentum:
In festis missam sine causa: inductor ad illud:
Qui manuale facit, vendens, emit aut non edenda:
Jeiunium frangit, aut qui tertia comedit hora:
Qui facit in festo mala, prauus grauior extat:
Assumens chrisma, sacramentum, vel mulierem,
Qui peccator erat mortali fune ligatus:
Ecclesie vetito qui contrahit tempore sacro.
Chorizans, ludens veneri mortaliter egit
Sabbata sanctifices violat reus, atque superbus.

¶ Contra quartum preceptum.

¶ Qui precepta Dei contemnit. iussaq; legis:
Vel qui noluerit parere parentibus, atq;
Alere si posset miseros, inopes, t egenos:
Irridensq; patrem, vel matrem, vel maledicens:
Verberat, opprobrians, blasphemans, asvere turbans:
Moritur aspernens habeas in honore parentes.

¶ Contra quintum preceptum.

¶ Occisor corde, verbo, factoq; fuasor:
Incitat, t causans, cupiensq;, procurat abortum:

Verberat, ꝛ mandans, faciensue tormenta:
Si iudex ceperit ꝛ sacro limite prauum:
Sacrilegus factus, ac lędens, vel mutilator:
Non sis occisor frangens mortaliter egit.

¶ Contra sextum prędceptum.

¶ Siquis furatur, raptor, vel participator,
Jussio, consilium, consensus, pálpo, recursus,
Participans, mutus non obstans, non manifestans,
Reddere cuncta debet, si causa hęc prima fuisset:
Excipitur mutus, non obstans non manifestans;
Reddere nec debent qui ni sint officiales,
Ac non in causa, primus pro parte tenetur.
Fortunę lusor, cupiens spoliare sodalem,
Ac fraudans ludum, retinens, inductor ad illum,
Nec dare perdenti censebitur, alter egenis:
Et fraudans iusta pedagia, sicq; gabellas:
Lędens mensuras, monetas, fur malus extat.

¶ Contra septimum prędceptum.

¶ Quisquis non nuptus miscebitur, ac polluetur,
Per se, mollis erit: si nuptus, fiet adulter:
Atq; solutus, fornicator: extra sodomita:
Incestumq; parens facit: ꝛ cum virgine stuprum:
Cumq; moniali scelus magnum: sacrilegusq;
Exigit in sacro, ꝛ qui semine polluit illud:
Et rapiens raptor: cum brutis bestia fiet:
Qui clam contraxit, vel sponsam prędcenit actu,
Spondens contrahere mendax, vt misceat illi:
Et qui contraxit, maiori fune ligatus:
Quinq; modis peccat vxore maritus abutens,
Actibus illicitis, semen cum seminat extra
Vas operans, prolem deuitas semen emittens:
Exercens aliam cupit, arcens firme petentem:
Inuitans, tangens, inductor, medius extans,
Lubrica verba refert, iactans se męcus habetur.

¶ Contra octauum prędceptum.

¶ Qui mendax fuerit in damnum proximitatis:
Vel mala qui dicit bona, narrans vel bona praue

Accusans falso iurans, est testis iniquus:
Accusans ceteros odiosus, ut mala sumant.
Detractor odio, mendaxq3, relator occulti
Vel diffamator: diuulgans & manifestans:
Cedula si fiat detractrix: cautio lędens,
Atque secreta, fatumq3 sigillum: aut litera clausa:
Proditor & laudans, inducens ad supradicta:
Illa reportari gaudens, est testis iniquus.

¶ Contra nonum prędceptum.

¶ Qui cupit alterius sponsam, noscatur, adulter:
Vel qui desiderat affines, vel monsales,
Incestum, scelus, sacrileguśq3: cum virgine stuprum
Et cupiens fornicator si sit, sitq3 solutus:
Et cupiens marem sodomita, at bestia bruta:
Ac quoties cupies, vel si fuit & philocaptus:
Qui delectatur cogitando lubrica, vel qui
Se somno polluit causans: vel postea gaudens:
Optans vt ametur: vel amari quę gloriatur,
Absque viro proprio, cui hoc facit, vt sic ametur:
Vel si perpendat ruinam, vel prouocando.
Alterius sponsam cupiens moritur lubricando.

¶ Contra decimum prędceptum.

¶ Qui cupit alterius rem in damnum proximitatis:
Si per vim raptor, per occultum fur malus extat:
Si per auaritiam cupiat, dicetur auarus,
In rapiendo male & fallere quisque paratus,
Hęc cupiens contra mandata cętera frangit.
Denum mandatum, nec rem cupias alienam.

¶ Alij versus de .7. vitijs capitalibus & eorum speciebus.

¶ De peccato Superbię versus.

Ambit superbus, ridet, prędsumptio, iudex.
Curius, ingratus, blanditur, scandala reddit,
Blasphemat, dubius non fidus, schisma, profanus:
Innanis iactat, contentio, non obedire:
Hypocrisis, discors, durus, se diligit, audax.

¶ De peccato Auaritię versus.

Auarus fallit, perquirit turpia lucra,

Usuras torquet, proditio, vel simonia,
Periurus, sequitur furtum, nec mente quiescit.

De peccato Luxurię versus.

Luxuriam sequitur fur, stuprum, raptor, adulter,
Incestus, sacrum, mollis, sodo, contra, iumenta:
Est cęcus, est audax, nimium inconstans amator:
Incautus, pręceps, contemnit iussa diuina,
Atq; simul ventura bona: pręsentia pręfert:
His qui seruierint, perpetua damna subibunt:
Et qui suppeditant, cęlestia regna triumphant.

De peccato Inuidię versus.

Inuidus affligitur bonis, lętatur inique:
Detrahit, exultat, susurrat, murmurat, odit.

De peccato Gulę versus.

Gula nimis laute, prępropere, vel studiose.
Lęta nimis, ⁊ inepta loquax, scurrilia fouet:
Ebrietas, hebes, mentis pollutio fęda.

De peccato Irę versus.

Iratus tumet, clamat conuicia, rixat,
Blasphemat, pręlium parat, indignatio surgit.

De peccato Accidię versus.

Tristis malitiam parit, blasphemat, ⁊ odit.
Desperat, torpet, piger, ⁊ pusillanimis extat.
Undiq; vagatur, pertractans mollia mente.

Hae interrogationes breues in verbis sunt: sed tamen magnam habent latitudinem si recte considerantur. Siquis autem ampliores velit hr̄e interrogationes, seu interrogatorium diffusius, legat libellum qui intitulatur, Defecerunt beati Antonini Archiep̄i Florentini: vel confessionale fratris Hieronymi de Ferraria, ⁊ alia ad libitum: ⁊ ibi inueniet plene de hac materia tractari. Isti aūt versus hic causa breuitatis ponūtur: qui tn̄ si bene intelligantur, satis sufficiunt ad confessionem audiendam cuiuslibet peccatoris, quantumcunq; scelerati.

Nulla absolutior interrogādi forma ea, legitur, quae in summa Caieta, exponitur.

¶ Qualiter se habere debeat sacerdos cum pęnitente, audita eius confessione. Cap. 19.

Audita confessione, euz de his, quę cōmisit redarguat, ⁊ increpet, s̄m ꝯditionē p̄sonaꝝ, ⁊ qualitatē delicti pl⁹ ⁊ minus:

nus: ⁊ ostendat ei quãta mala fecerit: ⁊ quid meruit pp illa peccata. s. gehennam inferni in perpetuũ: nisi misericordia dei ipsum eripuisset, ⁊ ei incor misisset accedendi ad confessionem: Postea eum certificet de venia pp clementissimam ⁊ copiosissimam misericordiam dei: si tñ de cetero cauerit a peccatis, ⁊ ab eorum occasione. Postea moneat eum fm statum suum. s. si est rex, vel dux, vel comes, vel iudex, quod iuste iudicet, ⁊ subditos sues indebite non grauet, ⁊ q̃ puniat delinquentes. Si est clericus, vel religiosus: q̃ seruet quę promisit. Si est vxoratus, q̃ debitũ reddat vxori tpibus ꝯgruis, non prohibitis, q̃ honeste matrimonij actũ exerceat, ⁊ cũ dei timore, ⁊ honore sacri matrimonij: ⁊ sic de alijs: prout videri poterit in prędictis confessionalibus. Item q̃ caueant ab occasione peccandi, qui sunt fragiles, scilicet vt deuitent loca periculosa, ⁊ personas suspectas.

¶ Confessione peracta: si fuerit excõicatus: si potest, prius eũ absoluat ab ea: vel si non potest, remittat eum ad superiorez cũ cedula huius tenoris Reuerendissime dñe mitto ad dñationem vestram Reuerendissimam presentium latorez mihi confessum: quatenus. d. v. Reuerendissima eum absoluat a vinculo excõicationis, quam incurrit pp talem rem N. rogans eandem, vt eum ad me remittat: vt eum absoluere possim a peccatis. Et si fuerit casus reseruatus sine censura, ita scribat Reuerendissima. d. v. ipsum absoluat a tali casu: ⁊ si fuerit plures casus, similiter scribat & tali N. ⁊ a tali N.

¶ Absoluto igitur a sacerdote, si potest: vel ab epo, a vinculo excõicationis, sacerdos iniungat pnitentiaz, fm q̃ conditioni ipsius personę viderit expedire, ⁊ fm qualitatem peccatorũ. vez in ieiunijs, orationibus, ⁊ eleemosynis. In iniungenda autem pnitentia caueat sacerdos ne eum scandalizet, imponendo pnitentiam pecuniariam, vel sibi dãdam, vel locis minus indigentibus, sed potius imponat pauperibus dispensandam: ⁊ postea eum absoluat: ⁊ caueat ne aliquem excommunicatum prius a peccatis, quam ab excommunicatione absoluat: q̃ nil faceret. ¶ Et quia in prǽambulis huius operis dictum fuit ex sententia beati Augustini, qui canones pnitentiales nescit, nõ est dignus nomine sacerdotis: Ideo hic breuiter subiicientur, ad eorum sacerdotum informationem.

¶ La

¶ Canones pęnitentiales antiqui.

¶ Dominus Guliemus Durantis in suo repertorio, rubrica de pęnitentijs a canonibus constitutis, ita dicit. Cap. 19.

Sciendum est, ꝙ mensuram tpis in agenda pnia satis p̄figunt canones pro vnoquoqꝫ crimine: sed magis in arbitrio sacerdotis statuunt relinquenduꝫ: dum pro quibusdam culpis modi pnię sunt impositi: quos inferius supponemus. ⁊ hęc leguntur. De pęni. dis. 1. c. Mensuram. ⁊ facit. 25. q. 7. cap. Tempora. Ubi ergo certa pęnitentia statuta est a canone illa est indicenda: alioqui falsa dicitur pęnitentia, quę nō datur ſm canones: si est a canonibus distincta. De pęni. dist. 5. c. falsas. ꝙ si distincta non sit arbitrio relinquitur imponentis: vt in prędictis cap. ⁊ extra de pęn. ⁊ remis. c. quęsitum. ⁊ cap. sequenti. de offi. deleg. ca. In causis. de Accusa. cap. Super his. Et hoc est quod in canone dicitur: De pondere delictoruꝫ existimando, sacerdotum est existimare, vt attendat ad confessionem pęnitentis, ⁊ ad fletus, ⁊ lacrymas corrigentis. De pęnitentibus sic tantum moderetur; ne ecclesię vilescat authoritas, ⁊ se grauet. 50. dist. c. Absit. ⁊ cap. seq. de pęni. dist. 1. cap. Quem pęnitet. Sed ⁊ ipsos canones pęnitentiales, quicquid alij solennizent, possunt sacerdotes ⁊ prelati moderari abbreuiando, vel protelando tempus pęnitentię, prout delicti monet qualitas, ⁊ circunstantię requirunt: vt in prędicto ca. mensuram. ⁊ 50. dist. de his clericis qui. ⁊ cap. Hi qui alias. ⁊ expresse. extra eodem. Deus. vbi pro homicidio, adulterio, ⁊ fornicatione mandatur ad arbitrium sacerdotis imponi: cum tn̄ sit a canonibus diffinita, vt inferius apparebit. Nec obst. prędicto c. falsas. quia intelligitur illud, nisi ex causa moderetur. 29. dis. ca. 1. Et sic illud ſm prędicta iura determinatur. ff. de legiti. sed ⁊ posteriores. Breuiter ergo cōmemoremus canones certas pnias iniungentes. Qui aūt vult scire modum pnię imponēdę ꝓ homicidio ⁊ alijs criminibus videat extra de homi. sicut dignum. ⁊ c. 2. ⁊ 3. de pęni. dist.

ni.dist.5.c.1. ¶ Debet ergo penitere sacerdos cõmittens fornicationem decem annis.82.dist.c. Presbyter. Ibi etiaz hi qualiter hoc tpe penitebit. ¶ Accipiẽs sponsam alienam de pñti septem annis, ꝛ 40. diebus in pane ꝛ aquã, extra de sponsa duorum.c.2. ¶ Deuota, seu monialis, quę fornicatur, seu matrimonium ꝓtrahit: ꝛ cognoscens eam, vel ꝓtrahens cum ea, decem annis peniteat. 27.q.1. Denotain. ꝛ ca.seq. ¶ Cantans missam ꝛ non cõicans, vno anno peniteat, nec interim celebret. De cõse.dist. 2. relatum. ¶ Sacerdos mortuum pallijs altaris inuoluens, 10. annis, ꝛ 5. mensibus: diaconus tribus annis cũ dimidio. De ꝓse.di.1. Nemo. ¶ Presbyter incaute verberans, qõ punitur. 15.q.1.c. siquis non ira. 23.q.4.ca. quę peccat. ¶ Falsarius, quandiu viuit in pane ꝛ aqua peniteat. De verb.signifi.nouissimus. ¶ Scienter ꝓtrahens, vel coiens cum duabus sororibus, vel commatribus, vel sorore, commatre ꝛ filia: vel vna cũ pre, ꝛ filio, vel duobus fratribus, ꝛ sic de alijs, octo annis peniteat. 30.q.4. Si pr̃. ꝛ c.fi. 32.q.7.c. siquis viduam. ꝛ c.seq. ¶ Ignoranter cognoscẽs duas sorores, vel matrẽ ꝛ filiã: vel amitam ꝛ neptẽ: quarũ vna ignorat de altera, vterqz 7. annis peniteat: si vero scienter, perpetuo careat ꝓiugio. 33.q.fi. 35.q.3.ca. Si quis cum matre. ꝛ ca.seq. ¶ Cũ sit iniungenda penitentia mulieri partum supponenti, vel de alio viro concipienti extra de pen. ꝛ remi.c. Officij. ¶ Sacrilegus chrisma vel calicem sacrum polluens, 7. annis peniteat. In duobus non intrabit ecclesiam, ꝛ vsque ad quartum nõ offeret: ꝛ singulis septimanis tribus diebus a carnibus ꝛ vino ieiunabit, ꝛ alia quędam. 12.q.2. De viro. ¶ Lelans se cognouisse mulierez, quę contrahit cum fratre eius, septem annis peniteat. 35.q.3. Si homo fornicatus. ¶ Solenniter pęnitens, postea ad vomitum rediens, 10. annis peniteat. De pęni.di.5. siqui vero. ¶ Frangentes sponsalia filiorum: ꝛ filij si ꝓsenserint, si post dissenserint, 3. annis communione priuãtur. 31.q.3.c. vnico. ¶ Contrahens cũ ea, quã polluit p̃ adulterium, 5. annis peniteat. 31.q.1.c. siqua. ¶ Cognoscens vxorem adulteratam pęnitentez, ante pñiam peractam, duobus annis peniteat, 32.q.1.c. Siquis. 1. ¶ Cognoscens vxorez adulteratã, antequam peniteat, tribus annis peniteat. 32.q.1.cap. Siquis. ¶ Sacerdos qui interest clãdestinis despõsationibus, triẽmo

suspen-

suspendit. de clā. desp. c. vult. ¶ Latro si vult confiteri, vel confitetur, in cęmeterio sepelitur, ⁊ oratur ꝓ eo: ⁊ dat̄ ei corpus xp̄i. 13. q. fi. c. fi. ¶ Qui indicendo horas canonicas ⁊ alia officia, discrepat a sua Metropolitana eccl'a ex contemptu. c. de his. 12. dist. per sex mēses cōione priuatur. ¶ Interfector dñi, vel vxoris, nunq̄ equitet: nec vehiculo vehatur: nec ꝯtrahat matrimoniū: vsq; ad 10. annos carnes non comedat, ⁊ vinū nō bibat, ⁊ alia q̄ hñr. 33. q. 2. admonere. ⁊ c. quicunq;. De diuo. c. 1. ¶ Matris interfector armis depositis. 10. annis pęniteat. 32. q. 2. ca. Latorē. Et cū dr̄, ꝙ maior pnia imponitur interfectori vxoris, quā matris, dr̄ qr maius pctm̄ est. 24. q. 1. Non offeramus. ¶ Violās votū simplex, 3. annis pęniteat. 27. dist. c. Si vir. ¶ Dicens blasphemiā i Deū, ⁊ beatā Virginē, ⁊ scōs, septē annis pęniteat ꝟz formā, q̄ est extra. de maledicis. ca. fi. ¶ Ep̄s inuitū ordinans in clericū sine iusta cā, per annum suspenditur. 64. dist. c. 1. ¶ Pro quolibet mortali pctō debet pęnitere septē annis. 33. q. 2. c. hoc ipsum. §. Hoc q̄q̄. nisi plus ⁊ minus a canone imponatur, vt in pręscripto §. ¶ Domuz vel aream incedens. 3. annis pęniteat. de iniu. ⁊ dam. da. c. siquis ꝯtra. ver. incēdiarius. ¶ Comburens eccl'am, 15. annis pęniteat: ⁊ eā restituat, ⁊ pretiū det pauperib. 17. q. 4. ⁊ palea est. ¶ Celebrans excōicatus, tribus annis pęniteat. 2. 4. ⁊ 6. ferijs a vino ⁊ carnibus abstineat. 11. q. 3. De illis. ¶ Degradatus celebrans, priuatur cōione corporis ⁊ sanguinis Chr̄i vsq; ad vltimū diez: ⁊ in excōicatione maneat, ⁊ viaticum tm̄ in fine sumat. 50. dist. ca. Accedens. ¶ Ep̄s dissimulans corrigere venditionez ministeriorū, duobus mēsibus: sacerdos hoc agens, quatuor: diaconus, tribus: subdiaconus, ⁊ alij inferiores, iudicis arbitrio. 1. q. 1. ca. quicquid inuisibilis. ¶ Iniuste excommunicans, vno mense suspensus est. de sen. exc. ca. Sacro. ¶ Sacerdos accedens ad sibi confessaz: vel quam fecit confirmari, 12. annis pęniteat: ⁊ post retrudatur in monasterium. episcopus annis 15. mulier vero tradatur monasterio. 30. q. 1. Siquis sacerdos. ⁊ c. Non debet. ¶ Scienter rebaptizatus, si pro hęresi hoc facit, 7. annis pęniteat. 4. ⁊ 6. ferijs. ⁊ 3. quadragesimas in pane ⁊ aqua. Si vero propter infirmitatem, tribus annis pęniteat. Si vero ignoranter, nō peccat: sed ideo non promouetur, licet sit excellens. de Consecrat. distin. 4. Qui bis. extra

de

de aposta.c.2.⁊ talis fit monachus, ⁊ de foro ecclesie. De conse.dist.5.c.Dictū. ¶ Si epūs, presbyter, vel diaconus volens est rebaptizatus, peniteat quādiu viuit: alii vero clerici, monachi ⁊ moniales ab hereticis volentes rebaptizati, 12.annis peniteant: ⁊ tribus eorū inter cathecumenos: septē inter penitentes: ⁊ annis duobus eorum oblationes non recipiuntur: pueri vero post reconciliationem cōioni restituentur. De consec.dist.4.c.eos quoq;. ¶ Dicens coactus falsum testimonium, nec sequitur mors, duobus annis peniteat: si sponte, 5.annis. In concil.Iliberitano: quod est in antiqua decretali. De Fal.cap.1.§.1. ¶ Proprium filium opprimens, tribus annis, ⁊ vno in pane ⁊ aqua peniteat: si fit baptizatus. De ijs qui fi.occi.c.fin. ¶ Pro boue adultero, vel fornicatore, 9.annis: sed nunc non ita aspere. 21.q.1.predicandum. ⁊ 33.q.2. Hoc ipsum. ⁊ c.seq. ¶ Innuste alium accusans ad mortem, 40. diebus in pane ⁊ aqua ieunabit continue, siue interpollate: ⁊ per septē annos penitebit: nō tm in pane ⁊ aqua, sed ad arbitrium sacerdotis. Si vero per talem accusationem quis accusatus membrum perdiderit, accusans tribus quadragesimis ieunabit: prima ante natale Dñi, secunda ante Pascha, tertia ante festum S.Joannis: quas quadragesimas S.Petrus instituit. ⁊ hec probatur 22.q.ꝯc.1.⁊ 3. 6.q.1.Quicunq;. ¶ Sortilegus, quadraginta dies. De sortil. cap.1.⁊ in antiqua decretali.eo.tit.ca.Reliquisti. ¶ Respiciens furta in astrologio, duobus annis peniteat. De sortileg.cap.2. ¶ Parochus res ecclesie dilapidans, vno anno excommunicatur. 16.q.7.Finis. ¶ Lustrans domum cum magicis vel incantationibus, vel aliud faciens, ⁊ qui ei consentit, ⁊ consulit, 5. annis peniteat. 26.q.5.c.qui diuinationes. 2 c.nisi liceret.1.q.1.c. 1. ¶ Jurans non redire ad pacem, vno anno peniteat. 22.q.4. c.Qui sacramento. ¶ Incendiarius vno anno erit vltra mare, vel in Hispania: ⁊ qui hanc pnām relaxat, vno anno suspenditur.23.q.fin.ca.Pessimam. Hodie a solo Papa absoluuntur. De senten.excommunica.cap.Tua. ¶ Filiam vel sororem spiritualem cognoscens matrimonialiter, ⁊ ei consentiēs, septem annis peniteat.30.q.3.nō oportet. ¶ Si gutta sanguinis Christi cadit in terram, sacerdos quinquaginta diebus peniteat: si super altare, ⁊ transit ad vnum pannuz, duobus diebus: si vsq;

ad

ad 2. quatuor diebus: si vsqz 3. 9. diebus: si vsqz ad 4. 20. diebus. De conse. di. 2. Qui bene. ¶ Si incaute dimisit, quamuis nilnefandi acciderit, tribus mensibus ab officio suspenditur. extra de custo. eucha. c. 1. ¶ Occidens iudęuz, vel paganū, quadraginta diebus. ¶ Occidens per insaniam non imputatur. 3. q. 9. Indicas. 15. q. 1. aliquos. ⁊ c. Illa. ⁊ c. siquis. ¶ Homicida eps, 15. annis pęniteat, ⁊ deponatur: ⁊ semper peregrinetur. presbyter 12. annis, ⁊ tribus ex his in pane ⁊ aqua, ⁊ deponatur: ⁊ diaconus decem annis, ⁊ tribus in pane, ⁊ aqua. 50. dist. Siquis homicidium. Palea est. ¶ In necessitate ineuitabili: nihil quo ad peccatum. 50. dist. c. Quia te: sed quo ad munditiam eccl'ę ostendendam sic. 34. q. 2. ca. In lectum. ⁊ ad cautelam cum eo dispensandum est. ¶ Pro incestu, vel coitu ꝯtra naturā, vel cum brutis, plusquam 7. annis: qa clericus deponitur, laicus excōicatur. 33. q. 2. §. Hoc quicquam. ⁊ c. pręcedenti. De exces. pręl. cap. Clerici. ¶ Pro casuali homicidio, 5. annis pęniteat. 58. dist. Eos qui. ⁊ c. seq. ¶ Pro voluntario, sine spe restitutionis deponitur: ⁊ septem annis pęniteat. 50. dist. c. maior. ¶ Occidens clericū, aut monachum, diaconum, vel subdiaconum, semper erit in monasterio, nunq̄ ad seculum reuersurus: ⁊ septem annis pn̄iam publicam agat, ⁊ arma relinquat. 17. q. 4. c. Qui occiderit. ¶ Contrahens ꝯtra interdictum eccl'ę, pęniteat vno mense, vel ad arbitrium. extra de matrim. ꝯtra interd. eccl. contra. ca. 1. ¶ Sacerdos se defendendo latronem interficiens, duobus annis. de homic. cap. 2. nunc per clemen. aliter ordinatur. De homicid. c. In clemen. ¶ Reuelans peccatum pęnitentis deponitur, ⁊ ad agendam pęnitentiam in monasterium retruditur. de pęn. dis. 6. cap. sacerdos. De pęni. ⁊ remis. cap. omnis. ¶ Vomens eucharistiam per ebrietatem, si laicus est, quadraginta diebus: si clericus, sexaginta: si episcopus, nonaginta diebus: si infirmus, septem diebus. de consecra. dist. ⁊ cap. Siquis per ebrietatem. ¶ Pro periurio, quadraginta diebus in pane ⁊ aqua per septē annos: ⁊ semper erit in pęnitentia. s. interiori. 6. q. 1. ca. Quicunqz. 22. q. 1. Pręd icandū. ¶ Cōpulsus ꝯditionaliter deiurās si est liber, 10. dies: ⁊ 7. sequentibus annis: si seruus, tres quadragesimas, ⁊ legitimas ferias. 22. q. 5. c. 1. ¶ Periurans in manu episcopi: vel ī cruce sacrata, tribus annis: in nō sacrata, vno

anno:

anno: ignoranter ⁊ coactus, tres quadrageſimas. 22.q.5.c.2. ¶ Scienter falſum iurans, vel alium iurare cōpellens, 40. dies in pane ⁊ aqua, ⁊ ſeptē annos pēniteat. 22.q.5.c. Siquis convictus. ¶ Deiurans p̄ro perſona ⁊ rebus, vel p̄ro aliqua neceſſitate, tres quadrageſimas, vel 3. annos: ⁊ vnum ex illis in pane ⁊ aqua. 22.q.5. Siquis coactus. ¶ Qui contra ſuum iuſm in domini mortem machinatur, vel in eius regnum, ſeculum ⁊ arma relinquat, ⁊ in monaſterium detrudatur, ⁊ toto tp̄e vitę ſuę pēniteat, ⁊ in fine tm̄ cōionem accipiat: ſi vero fuerit ep̄s, p̄resbyter, aut diaconus, degradetur. 22.q.5.c. ſiquis laicus: palea eſt. ¶ P̄ro falſa mēſura, 30. diebus in pane ⁊ aqua ieiunet. extra de emptio. ⁊ vend. c. 1. ¶ P̄resbyterum interficiens, 12. annis pēniteat. extra de pēnit. ⁊ remiſ. ca. 2. ¶ Communicans hęretico inſcius, ⁊ ex negligentia recipiendo, vel dando communionē, vno anno. Si vero ſcienter, 5. annis: q̄ ſi neſciens permittat eū in eccleſia celebrare, 40. diebus, ſi vero p̄ropter reuerētiaz, vnū annum: ſi ad ſubuerſionem fidei, 10. annos: ſi autem fuerit hęreticus, 12. annos pēniteat. 24.q.1. Siquis dederit. ¶ Raptor ſeu fur ſeu direptor reddet in quadruplum eccleſię ornamenta: alterius, duplum. ⁊ 7. annis pēniteat, tres in pane ⁊ aqua. 17.q.4. palea eſt. ¶ Clericus fur, vel effractor, ſeptem annis: laicus, quinq̄: ſed ſi vilis erat res, vel bis furatus eſt, reddat: ⁊ anno pēniteat in pane ⁊ aqua. 17.q.4.cap. Siquis clericus. palea eſt. ¶ Manum in epiſcopum vel p̄resbyterum mittens, ⁊ eccleſiam vaſtans, aut impugnans, vel incendens, omnibus bonis p̄roſcribitur: ⁊ ſemper in monaſterio incluſus pēniteat. 24.q.3.c. Quiſquis per dolum. palea eſt. ¶ Hoc autem adnotatione dignum eſt, q̄ vbi ponitur pēnitentia 7. trium, vel paucorū annorum, vel quadrageſimarum a iure, ⁊ non adiungitur qualiter illo tēpore debeat quis pēnitere, hoc relinquitur arbitrio ſacerdotis: cum pēnitentię ſint arbitrarię: vt p̄ędixi in principio huius tractatus de pēnitentijs a iure impoſitis. Ipſe vero ſacerdos arbitrabitur eam per legitimas ferias faciendā, ſm canones, 11.q.3. De illis. 50. dis. De his clericis. 82. dis. c. P̄resbyter. 1. extra de homi. cap. 2. ⁊ in alijs multis. ⁊ ſic intelligo. extra de accuſ. de his qui fil. cap. fi. de ſponſa. duorum. c. 2. 22.q.5. caſ. 1.

¶ Hęc Dominus Guilelmus Durantis Speculator. ¶ We

De forma absoluendi ab excommunicatione maiori.

SAcerdos absoluturus excõmunicatum maiori excommunicatione, primo exigat ab eo iuramentum de stando mandatis ecclesię, quę scilicet fient ei pro hac causa. Quo iuramento prestito, inungatur ei qui est excommunicatus, quod de cętero talia non cõmittat: et si alicui lęsionem vel damnum intulit, quod ei satisfaciat: et ad hoc cautionem tribuat. Hoc facto denudatis humeris a confessore virga leuiter percutiatur, ad quemlibet versum vnius psalmi pęnitentialis semel. Dicto psalmo, sacerdos subiungat. Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Pater noster. Et ne nos inducas in tentationem. ℣. Saluum fac seruum tuum. ℟. Deus meus sperantem in te. ℣. Esto ei Domine turris fortitudinis. ℟. A facie inimici. ℣. Nihil proficiat inimicus in eo. ℟. Et filius iniquitatis non apponat nocere ei. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo. Oremus Oratio.

DEus, cui proprium est misereri semper et parcere, suscipe deprecationem nostram: et famulum tuum, quem excommunicationis sententia ligat, miseratio tuę pietatis absoluat. Per Christum dominum nostrum. ℟. Amen. Postea subiungat absolutionem. Nec est necessaria manus impositio super caput confessi, quando fit absolutio: quia Christus de tali manus impositione non fecit mentionem, quando dixit Petro, et Apostolis, Quęcunque solueritis &c. Ideo verba absolutionis operantur diuina virtute. Absolutio.

DOminus noster Jesus Christus, qui beato Petro Apl'o. collatis clauibus regni cęlestis, dedit potestatem ligandi, atq; soluendi: ipse per suã pissimaq; misericordiam te absoluat, et auctoritate ipsius, et beatorũ Petri et Pauli apl'orũ eius, et sanctissimi dñi nri dñi N. diuina prouidẽtia Papę N. Si sit casus, vel censura Papalis, vel reuerẽdissimi dñi dñi N. epi N. Si sit casus, vel censura epalis, tibi concessa, et mihi cõmissa: in quantuq;

possum, debeo, & valeo, ego absoluo te a vinculo excõicationis, suspensionis, & interdicti, qõ incurristi propter talem casum N. Et si sunt plures propter tales casus N. & N. illum, vel illos nominando. Toties quoties illud, vel illa incurristi: & restituo te sanctis sacris ecclesię, & cõioni & vnitati fidelium. In nomine pa ✠ tris, & fi ✠ lij, & spūs ✠ sci. Amen. Absolutio a peccatis.

Misereatur tui oipotens Deus: & donet tibi veniam, & indulgentiam, & remissionē omnium pcõrum tuorum: liberet te ab omni malo, soluat, & confirmet in omni opere bono: & perducat te Christus filius Dei viui in vitam eternam. Amen.

Per istã veraz & puraz confessionē, quaz modo mihi, cuius peccatori sacerdoti fecisti, absoluat te omnipotens Deus ab omnibus iudicijs, quę tibi pro peccatis tuis debentur, sm magnam misericordiam suam: & parcat, ac remittat, & deleat omnia peccata tua: & perducat te in vitam eternaz. Amen.

Filius Dei per suã pissimam misericordiam te absoluat: & authoritate eius qua fungor, ego absoluo te ab oĩb⁹ peccatis tuis mihi modo cõfessis: & ab oĩbus alijs, quoz memoriã nõ habes: vt sis absolutus hic & ante tribunal eiusdez dei & Dñi nr̃i Jesu Christi: habeasque vitam eternam: & viuas in secula seculorũ. Amen. In noie pa ✠ tris, & fi ✠ lij, & spūs ✠ sc̃i. Amẽ.

Passio eiusdẽ Dei, & Dñi nr̃i Jesu Chr̃i: & merita btẽ Marię semp virginis, & btõz apl̃oz Petri, & Pauli, & omniũ sctõz & scãrum Dei: & quicquid boni feceris, & intendis facere: & mala q̃ pateris, & patienter sustinebis, sint tibi in remissionez pcõz tuorum, in augmentum gratię, & in pmium vitę eternę. In nomine pa ✠ tris, & fi ✠ lij, & spūs ✠ sancti. Amen. Vade & amplius noli peccare.

¶ Hec etiam absolutionis forma est. Dñs nr̃ Jesus Chr̃s per suam pissimam misericordiã te absoluat: & ego authoritate ipsius absoluo te ab omnibus peccatis tuis, quę mihi modo confessus es, & quorũ memoriam non habes: vt sis absolut⁹ hic, & ante tribunal Dñi nostri Jesu Christi, & habeas vitam eternam, & viuas in secula seculorum. Amen.

¶ Prescripta forma absoluendi ab excõicatione dicit, qñ aliquis est excõicatus excõicatione maiori: & debet fieri ab eo, qui habet talẽ authoritatem absoluendi ordinariam, vel delegata.

¶ De communi forma absoluendi ab excommunicatione mi-

noris

noti, saltem ad cautelam: ꝛ etiam a peccatis. Cap. 22.

Sacerdos absoluturus pcōrē a peccatis, prius debet ipsū absoluere ab excōicatione minori, saltē ad cautelaꝫ sub hac forma videlicet. Si teneris aliquo vinculo excōicationis, vel participationis, a quo possim te absoluere, ego absoluo te: ꝛ restituo te sanctis sacramentis ecclesię, communioni: ꝛ vnitati fidelium. In nomine patris ✠ ꝛ filij, ꝛ spiritus ✠ sancti. Amē.

Misereat tui ops Deus: ꝛ dimissis omnibus peccatis tuis, perducat te cum sanctis suis in vitam ęternam. Amen.

Fillius Dei per suam pissimam misericordiam te absoluat. ꝛc. Passio Dñi nri Jesu Christi ꝛc. vt supra in pcedenti capitulo.

¶ Forma absolutionis plenarię in mortis articulo facienda illi, qui habet gratiam a sanctissimo dño nostro Papa. Cap. 23.

Sacerdos visa gra eiꝰ, q habet a sanctissimo Dño Papa, vt in mortis articulo plenarię possit absolui, primo dicat.

Misereatur tui ops Deus: ꝛ dimissis omnibꝰ ꝛc. vt sup.

Adulgētiā ꝛ absolutionē ꝛ remissionē oiuꝫ pcōrꝫ tuorꝫ tribuat tibi ops ꝛ misericors Dñs. Amē. Tunc subiungat, ꝛ dicat.

Dominus noster Jesus Christus per suam pissimā misericordiam te absoluat: ꝛ authoritate ipsius, ꝛ beatissimorū apostolorum ꝑetri ꝛ ꝑauli, ꝛ sanctissimi ꝑpetris, ꝛ Dñi nostri domini N. diuina prouidentia ꝑapę N. ꝛ sanctę ꝟomanę ecclesię in hac parte tibi concessa, ꝛ mihi cōmissa: in quantū possum, ꝛ valeo, ꝛ debeo, ꝛ mihi permittitur, ego absoluo te ab omni sententia excōicationis maioris, vel minoris, suspensionis, ꝛ interdicti, ꝛ a participatione cū excommunicatis: ꝛ restituo te sacrosanctis sacramentis ecclesię, cōmunioni, ꝛ vnitati fidelium.

Tęz eadē authoritate ego absoluo te ab omnibus peccatis tuis confessis pariter ꝛ oblitis, ꝛ a pęnis omnibus tibi in purgatorio debitis, propter culpas ꝛ offensas, quas contra Deum, teipsum, ꝛ proximum tuum commisisti, claudendo tibi portas inferni: ꝛ aperiendo portas paradisi, restituo te illi innocentię, in qua eras quādo baptizatus fuisti. In nomine patris, ꝛ filij, ꝛ spiritus sancti. Amen. Et hoc, si hac qua ęgrotas infirmitate moriaris: sin autem, salua tibi sit donec fueris in mortis articulo constitutus. In nomine pa ✠ tris, ꝛ fi ✠ lij, ꝛ spūs ✠ sancti. Amen. ¶ De forma absolutionis plenissima. Cap. 24.

Forma absolutionis plenissima

BEatus Antoninus Archiepiscopus Fiorentinus in Tertia parte Summę suę ita scribit: Solet Dominus Papa, aliquando quibusdam tantam gratiam facere: vt simpliciter ab omnibus censuris, & pęnis iuris, & hominis possint absolui in foro saltem conscientię. Et tunc confessor potest ista forma vti: quam a curia Romana habui: & vsus sum.

Ex plenitudine potestatis apostolicę, cuius authoritatem pro præsenti gero, absoluo te ab omnibus censuris ecclesiasticis, sententijs, & vinculis excommunicationum, & suspensionum, & interdicti, tam ab homine, quam a iure latis: necnon ab omnibus negligentijs & defectibus commissis in sacramentorum administratione, officijs, & actibus tuis, vel nomine tuo factis, supplendo de solita apostolicę sedis clementia omnes defectus eorundem. Aboleo etiam ommem maculam infamię & inhabilitatis vndequaque contractam: dispensoque tecum super omni irregularitate, simonia in ordine & beneficio actiue, vel passiue, quacunque occasione, vel causa etiam contracta in collatione ordinum, & aliorum sacramentorum, vel contractis, seu commissis. Restituo te, & habilito te ad statum, famam, & honorem, & executionem officiorum ecclesiasticorum quorũcunque: ac ad oēs gradus dignitatum & bonorũ: ad beneficia ecclesiastica habita & habenda: & tibi de his, quę habes, de nouo prouideo: relaxando tibi fructus quos male percepisti, seu lęsa conscientia ex eisdem, ac alia quę in ludo ex successione, ac alias ad te prouenerunt: quę subiacent restitutioni vagę in forma plenissima. In nomine pa ✠ tris, & fi ✠ lij, & spũs ✠ sancti. Amen.

Ordo qualiter se habere debet sacerdos in suscipienda confessione infirmi. Cap. 25.

SAcerdos accedens ad infirmum: primum dicat secundum Salmanticenses mandatum. Pax huic domui, & omnibus habitantibus in ea. Postmodum accedens ad infirmum eum consoletur ad bonam patientiam. Deinde incipiat

incipiat ⁊ dicat psalmos sequentes, videlicet. Psalmus.

DOmine ne in furore tuo arguas me: neque in ira tua corripias me. Miserere mei Domnie, qm infirmus sum: sana me dne, qm conturbata sunt ossa mea. Et anima mea turbata est valde: sed tu dne usquequo? Convertere dne ⁊ eripe animam meam: saluum me fac ppter misericordiam tuam. Qm non est in morte q memor sit tui: in inferno aut qs confitebitur tibi? Laboraui in gemitu meo: lauabo p singulas noctes lectum meum: lacrymis meis stratum meum rigabo. Turbatus est a furore oculus me⁹: inueteraui inter oes inimicos meos. Discedite a me oes q operami nigtatem: qm exaudiuit dns vocem fletus mei. Exaudiuit dns deprecationem meam, dns orationem meam suscepit. Erubescat ⁊ conturbet ue hemeter oes inimici mei: conuertant ⁊ erubescat valde velociter.

DOmine ne in furore tuo arguas me, neque in Psalmus.
ira tua corripias me. Qm sagitte tue infixe sunt mihi: ⁊ confirmasti super me manum tuam. Non est sanitas in carne mea a facie ire tue: non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum. Qm iniquitatis mee supergresse sunt caput meum: ⁊ sicut onus graue grauate sunt super me. Putruerunt ⁊ corrupte sunt cicatrices mee: a facie insipientie mee. Miser factus sum ⁊ curuatus sum usq in finem: tota die contristatus ingrediebar. Qm lumbi mei impleti sunt illusionib⁹: ⁊ nō est sanitas in carne mea. Afflictus sum ⁊ humiliatus sum nimis: rugiebam a gemitu cordis mei. Dne ante omne desiderium meum: ⁊ gemitus meus a te non est absconditus. Cor meum conturbatum est in me: dereliquit me virtus mea, ⁊ lumen oculorum meorum ⁊ ipsum non est mecum. Amici mei ⁊ proximi mei aduersum me appropinquauerunt: ⁊ steterunt. Et qui iuxta me erant de longe steterunt: ⁊ uim faciebant qui querebant animam meam. Et q inquirebant mala mihi locuti sunt uanitates: ⁊ dolos tota die meditabant. Ego autem tanq surdus non audiebam: ⁊ sicut mutus nō aperiens os suum. Et factus sum sicut homo nō audiēs: ⁊ nō habens in ore suo redargutiones. Qm in te dne speraui: tu exaudies me dne deus meus. Quia dixi ne qm supgaudeant mihi inimici mei: ⁊ dum cōmouentur pedes mei, super me magna locuti sunt. Qm ego in flagella paratus sum ⁊ dolor meus in cōspectu meo semp. Qm iniquitatem meam annunciabo: ⁊ cogitabo

pro peccato meo. Inimici autē mei viuūt, & cōfirmati sunt sup me: & multiplicati sunt qui oderunt me inique. Qui retribuunt mala pro bonis detrahebant mihi: qm̄ sequebar bonitatē. Ne derelinquas me Dñe Deus meus: ne discesseris a me. Intende in adiutoriū meū Dñe Deus salutis meę. Psalmus.

Beatus vir qui intelligit sup egenū & pauperem: in die mala liberabit eū dñs. Dns conseruet eum, & viuificet eum, & beatum faciat eū in terra: & non tradat eū in animas inimicorum eius. Dñs opē ferat illi super lectus doloris eius: vniuersum stratus ejus versasti in infirmitate eius. Ego dixi, domine miserere mei: sana animam meam, quia peccaui tibi. Inimici mei dixerunt mala mihi: quando morietur & peribit nomē eius? Et si ingrediebatur vt videret, vana loquebatur: cor eius congregauit iniquitatem sibi. Egrediebatur foras: & loquebatur in idipsum. Aduersum me susurrabant omnes inimici mei: aduersum me cogitabant mala mihi. Verbum iniquum constituerunt aduersum me: nunqd qui dormit non adijciet vt resurgat? Et tenum homo pacis meę in quo speraui, qedebat panes meos, magnificauit super me supplantationem. Tu autem dñe miserere mei, & resuscita me: & retribuam eis. In hoc cognoui qm̄ voluisti mę: qm̄ non gaudebit inimicus meus super me. Me aūt ppter innocētiā suscepisti: & confirmasti me in conspectu tuo in eternū. Benedict⁹ dñs deus Israel a seculo & in seculū: fiat fiat. Psal.

Miserere mei deus sm̄ magnam misericordiā tuam. Et sm̄ multitudinē miserationū tuarum, dele iniquitatē meam. Amplius laua me ab iniquitate mea: & a pctō meo munda me. Quōm̄ iniquitatem meā ego cognosco: & pctum meū contra me est semper. Tibi soli peccaui, & malū coram te feci: vt iustificeris in sermonib⁹ tuis, & vincas cū iudicaris. Ecce enim in iniquitatib⁹ concepta sum: & in pctis cōcepit me mater mea. Ecce enim veritatem dilexisti: incerta & occulta sapiētię tuę manifestasti mihi. Asperges me dñe hyssopo & mūdabor lauabis me, & sup niuē dealbabor. Auditui meo dabis gaudiū & lętitiā: & exultabūt ossa humiliata. Auerte faciē tuam a pctis meis: & oēs iniquitates meas dele. Cor mūdū crea in me deus: & spiritum rectū innoua in visceribus meis. Ne proijcias me a facie tua: & spiritū sanctū tuū ne auferas a me. Redde mihi lętitiā salutaris tui: & spū principali

pali cõfirma me. Docebo iniquos vias tuas: & impij ad te cõuertẽt. Libera me de sanguinibus Deus, deus salutis meę: & exaltabit lingua mea iustitiã tuã. Dñe labia mea apries: & os meũ annũciabit laudẽ tuã. Quñ si voluisses sacrificiũ, dedissẽ vtiq; holocaustis nõ delectaberis. Sacrificiũ deo spiritus cõtribulatus: cor cõtritũ & humiliatũ deus non despicies. Benigne fac Dñe in bona voluntate tua Sion: vt ędificentur muri Hierusalẽ. Tũc acceptabis sacrificium iustitię, oblationes & holocausta: tunc imponent super altare tuũ vitulos. Psalmus.

Inclina Dñe aurẽ tuã, & exaudi me: quñ inops & pauper sũ ego. Custodi aiã meã, quñ sanctus sum: saluũ fac seruum tuũ Deus meus sperantem in me. Miserere mei dñe, quñ ad te clamaui tota die: lętifica aiã serui tui, quñ ad te Dñe aiã meã leuaui. Quñ tu dñe suauis & mitis: & multę misericordię oĩbus inuocantibus te. Auribus percipe orationẽ meã: intende voci deprecationis meę. In die tribulationis meę clamaui ad te: quia exaudisti me. Non est similis tibi in diis Dñe: & nõ est sm opera tua. Omnes gentes quascunq; feciſti venient, & adorabũt coram te Dñe: & glorificabunt nomen tuũ. Quñ magnus es tu, & faciens mirabilia: tu es Deus solus. Deduc me Dñe i via tua, & ingrediar in veritate tua: lętetur cor meum: vt timeat nomen tuũ. Confitebor tibi Dñe deus meus in toto corde meo: & glorificabo nomen tuũ in ętern. Quia misericordia tua magna est super me: & eruisti aiam meã ex inferno inferiori. Dei eus iniqui insurrexerunt super me: & synagoga potentiũ quęsierunt aiam meam: & non proposuerunt te in conspectu suo. Et tu dñe deus miserator & misericors: patiens & multę misericordię & verax. Respice in me & miserere mei: da imperium tuum puero tuo: & saluum fac filium ancillę tuę. Fac mecum signum in bonum: vt videant qui oderunt me, & confundantur: quoniam tu domine adiuuisti me, & consolatus es me. Psalmus.

Qui habitat in adiutorio Altissimi: in protectione Dei cęli cõmorabitur. Dicet dño, susceptor meus es tu & refugiũ meus: deus meus, sperabo in eum. Quñ ipse liberabit me de laqueo venantiũ, & a verbo aspero. Scapulis suis obũbrabit tibi: & sub pẽnis eius sperabis Scuto circũdabit te veritas eius: non timebis a timore nocturno. A sagitta volante in die a negotio

perambulãte ĩ tenebris: ab incursu ⁊ dęmonio meridiano. Cadẽt a latere tuo mille ⁊ decez millia a dextris tuis, ad te aũt nõ appropinquabit. Verũtñ oculis tuis ꝯsiderabis: ⁊ retributionẽ pctõꝝ videbis. Qm̃ tu es dñe spes mea: altissimũ posuisti refugiũ tuũ. Nõ accedet ad te malũ: ⁊ flagellũ nõ appropinquabit tabernaculo tuo Qm̃ angelis suis mãdauit de te: vt custodiant te in omnibus vijs tuis. In manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidẽ pedẽ tuũ. Super aspidẽ ⁊ basiliscum ambulabis: ⁊ conculcabis leonẽ ⁊ draconem. Qm̃ in me sperauit, liberabo eum: protegam eum, qm̃ cognouit nomẽ meum. Clamabit ad me, ⁊ ego exaudiam eum: cum ipso sum in tribulatione: eripiam eum, ⁊ glorificabo eum. Longitudine dierum replebo eum: ⁊ ostendam illi salutare meum. Psalmus.

Benedic anima mea dño: ⁊ oĩa q̃ intra me sunt nomini sancto eius. Benedic aĩa mea dño: ⁊ noli obliuisci oẽs retributiones eius Qui propitiat̃ oĩbus iniquitatibus tuis: qui sanat oẽs infirmitates tuas. Qui redimit de interitu viã tuã: qui coronat te in misericordia ⁊ miserationibus. Qui replet in bonis desideriũ tuũ: renouabit̃ vt aqlę iuuentus tua. Faciens misericordias Dñs: ⁊ iudiciũ oĩbus iniuriam patientibus. Notas fecit vias suas Moysi: filijs Israel volũtates suas. Misexator ⁊ misericors dñs: lõgaſſimis ⁊ multũ misericors. Nõ in perpetuum irascet̃: neqꝫ in ęternũ cõminabitur. Non ſm pcã nostra fecit nobis: neque ſm iniquitates nostras retribuit nobis. Qm̃ ſm altitudinem cęli a terra: corroborauit misericordiam suam sup timentes se. Quantum distat ortus ab occidente: longe fecit a nobis iniquitates nostras. Qũo miseretur pater filiorũ, misertus est dñs timentibus se: qm̃ ipse cognouit figmentum nr̃m. Recordatus est quoniam puluis sumus, homo sicut fęnum: dies eius tanquam flos agri, sic efflorebit. Quoniam spiritus pertransibit in illo, ⁊ non subsistet: ⁊ non cognoscet amplius locum suum. Misericordia autẽ domini ab ęterno ⁊ vsqꝫ in ęternum, super timentes eum. Et iustitia illius in filios filiorũ: his qui seruant testamentum eius. Et memores sunt mandatorum ipsius ad faciẽdum ea. Dominus in cęlo parauit sedem suam: ⁊ regnũ ipsius omnibus dominabitur. Benedicite Dño oẽs angeli eius: potentes virtute, facientes verbũ illius ad audiendam

dam vocē sermonum eius. Confidite Dño oēs virtutes eius: ministri eius qui facitis voluntatē eius. Benedicit Dño oīa opera eius: in oī loco dñationis eius, benedic anima mea dño. Et dicant oēs ex integro. Postea sequit litania. Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Pater nr. Et ne nos inducas in tenta. ℣. Salvū fac seruū tuū. ℟. Deus meus sperantem in te. ℣. Mitte ei Dñe auxiliū de scō. ℟. Et de Siō tuere eum. ℣. Nihil pficiat inimicus in eo. ℟. Et filius iniquitatis nō apponat nocere ei. ℣. Esto ei Dñe turris fortitudinis. ℟. A facie inimici. ℣. Dñs ꝓseruet eū, ⁊ viuificet eū, ⁊ beatū faciat eū in terra. ℟. Et nō tradat eū in aiam inimicoꝝ eius. ℣. Dñs opē ferat illi super lectū doloris eius. ℟. Universū stratū eius versasti in infirmitate eius. ℣. Dñe exaudi oōnē meā. ℟. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dñs vobiscū. ℟. Et cū spū tuo. Oremus. Dño.

OMnipotens sempiterne Deus, qs immensaꝫ pietatē tuā: vt ad introitum i tuo noīe hūmilitatis nostrę, hūc famulum tuum in hoc habitaculo iacentem fessum, saluifere visitare digneris: sicut visitasti Dñe Thobiā, ⁊ Sarrā, ⁊ socrum Petri, puerumque Centurionis: ita ⁊ iste pristina sanitate animę corporisque recepta, gratiarum tibi in ecclesia tua referat actionem. Per Christum dominum nostrum. Oremus. Oratio.

DEus, qui facturę tuę semper pio dominaris affectu: inclina aurem tuam supplicationibus nostris: ⁊ famulum tuū ex aduersa valetudine sui corporis laborantem placatus respice: ⁊ visita in salutari tuo, ⁊ celestis gratię prǽsta ei medicinam. Per Christum dominum nostram. Oremus. Oratio.

DOmine sancte, pater omnipotens, ęterne Deus, qui per Jesum Christum filium tuum, Dñm nostrum, vulnera nostra curare dignatus es, te supplices rogamus ⁊ petimus nos humiles tui sacerdotes: vt precibus nostris aurez tuę pietatis accōmodare digneris: vt ad huius pęnitētis cōfessionē mouearis: remittasqz ei omnia crimina, ⁊ peccata vniuersa cōdones. OA, qs, huic famulo tuo domine pro supplicijs veniam, pro meroze lętitiam, pro morte vitam: vt qui suadente diabolo cecidit in ruinam: te reuocāte retrahat ad misericordiam: ⁊ ad ęternam vitam peruenire mereatur. Per Christum dominum nostrum. Tūc interrogat eum sacerdos. Tenes siue scis.

Orationem

Orationem dominicam, ꝛ symbolum? Respondet infirmus. Teneo. Tunc sacerdos. Vis dare tuam confessionem? Ridet infirmus. Volo. Et sacerdos. Fuisti iam confessus? Respondet infirmus. Ita pater. Sacerdos. Credis in deum patrem omnipotentem, creatorem cęli ꝛ terrę: ꝛ in Jesum Christū filiū eius: ꝛ in spiritum sanctum paraclitum ex patre filioq; procedentē? Respondet. Credo. Sacerdos. Credis q̄ istę tres personę, s. pater, filius, ꝛ spiritus sanctus, sint tres personę, ꝛ vnus deus? Respondet. Credo. Sacerdos. Credis quod filius Dei pro salute nostra sit incarnatus de Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine, passus, mortuus, ꝛ sepultus: ꝛ q̄ ad inferos descendit, ꝛ tertia die resurrexit a mortuis, ascendit ad cęlos, ꝛ venturus est iudicare vivos ꝛ mortuos? Respondet. Credo. Sacerdos. Credis vnam sanctam ecclesiaz catholicā: sanctorum cōionē, remissionem pcōrum: carnis resurrectionem, ꝛ vitaz ęternam. Ridet. Credo. Sacerdos. Credis q̄ in ipsa carne, in qua nunc es in ipsa habes resurgere in die iudicij, ꝛ recipere, siue bonum, siue malum quod egisti? Respondet. Credo. Sacerdos. Habes plenam voluntatem emendandi quicquid contra Deuz egisti? Respondet. Habeo. Sacerdos. Habes fidem q̄ possit tibi dimittere Deus omnia peccata tua: si confessus, ꝛ in toto corde tuo cōuersus ad eum fueris? Respōdet. Habeo. Sacerdos. Vis dimittere omnibus hominibus, qui in te peccauerunt, dicente Deo, Si dimiseritis hominibus peccata eorum, ꝛ pater vester qui in cęlis est, dimittet vobis peccata vestra? Respōdet. Volo. Si non vult dimittere: nec tu debes eum auscultare. Si autem vult ea dimittere, ꝛ iudicium penitentię recipere, ꝛ peccata sua pleniter cōfiteri; eaq; ieiuniis atq; orationibus ꝛ elemosynis redimere: tunc iuxta has promissiones offerat manus suas in manibus sacerdotis dicens: In manus tuas Dñe commendo spiritum meum. Et sacerdos sequitur. Suscepimus deus misericordiam tuam in medio templi tui: sm nomen tuum deus, ita ꝛ laus tua in fines terrę: iustitia plena est dextera tua. Gloria patri. Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Pater noster. Et ne nos. ℣. Exaudiat te dñs i die tribulationis. ℟. Protegat te nomen Dei Jacob. ℣. Mittat tibi auxilium de sancto. ℟. Et de Sion tueatur te. ℣. Tribuat tibi scōm cor tuum. ℟. Et om-

Et omne consiliuz tuũ confirmet. ℣. Impleat dñs oẽs petitiones tuas. ℟. Nunc cognoui qm̃ saluum fecit dñs Chr̃m suum. ℣. Dñs custodit te ab omni malo. ℟. Custodiat aĩam tuam dñs. ℣. Bñdicat te dñs ex Sion. ℟. Qui fecit cęlũ ⁊ terrã. ℣. Dñe exaudi orationem meã. ℟. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo. Oremus. Oro.

DEus, q es iustoꝝ gloria, ⁊ misericordia pctõꝝ: pietatẽ tuã humili prece deposcimus: vt hunc famulũ tuum benigne recipias, ⁊ pietatis tuę custodiam ei impendas: vt ex tota mẽte tibi deseruiat, ⁊ sub tua semper protectione consistat: ⁊ quando ei extrema dies venerit, societatem sanctorum percipiat: cum quibus inenarrabilem gloriam sine fine possideat. Per dñm.

Tunc sacerdos diligenter eius cõfessionẽ audiat, ⁊ si etiam ab exordio natiuitatis suę ⁊ baptismi cõfiteret, bonũ esset. Et siqd inuenerit quod obligatus sit satisfacere: si potest, satisfaciat. Et si primo ei non fecit absolutionem, tunc absoluat euz a vinculo excõmunicationis si tenetur: vel saltẽ ad cautelã: postea dicat.

Misereatur tui op̃s Deus: ⁊ donet tibi veniam ⁊ indulgentiaz, ⁊ remissionem oĩum peccatorũ tuorũ: liberet te ab omni malo: conseruet ⁊ cõfirmet te in omni opere bono: ⁊ perducat te Chr̃s filius Dei viui in vitam ęternaz. Amen. Per istaz veraz ⁊ puram confessionem, quam modo mihi, quamuis peccatori sacerdoti, fecisti: absoluat te omnipotẽs Deus ab omnibus iudicijs, quę tibi pro peccatis tuis debentur s̃m magnam misericordiã suam: ⁊ parcat, ac remittat, ⁊ deleat oĩa pctã tua: ⁊ perducat te in vitam ęternam. Amen. Dñs Jesus Chr̃s, qui beato Petro Apostolo. fol. 57. ℣. Deus tu conuersus viuificabis nos. ℟. Et plebs tua lętabitur in te. ℣. Ostende nobis dñe misericordiaz tuã. ℟. Et salutare tuũ da nobis. ℣. Non intres in iudiciũ cum seruo tuo dñe. ℟. Quia non iustificabit̃ in conspectu tuo oĩs viuens. ℣. Dñe exaudi orationẽ meam. ℟. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dñs vobiscũ. ℟. Et cũ spiritu tuo. Oremus. Oro.

DEum omnipotentem, ac misericordem, qui non vult mortem peccatoris, sed vt conuertatur ⁊ viuat, deprecor, vt conuerso ad viam rectam huic famulo suo N. misericordię suę veniam propitiatus indulgeat: ⁊ omnium culparum suaruz vulnera: quę post sacri lauacri veniam contraxit, ita in hac

confes-

confessione sanentur: vt nulla in eo vltra cicatricum signa remaneant: ꝑstante domino nostro Jesu Christo, qui cum patre ⁊ spiritu sancto viuit ⁊ regnat in secula seculorum. Amen.

Benedictio ✠ Dei omnipotētis, patris, ⁊ filij, ⁊ spiritus ✠ sancti descēdat super te, ⁊ maneat semper. Amen.

¶ De penitencia imponēda infirmo. Ca. 26. ¶ Beat⁹ Antoninus archiep⁹ Florētin⁹ in suo ꝑfessionali defecerūt ita dicit.

Aduertendus est autez, q⁹ aut infirmus est in periculo mortis, aut nō. Dico autē periculū mortis, nō solū, q⁹ in extremis constitutus: sed q⁹ frequenter contingit homines mori ex illa infirmitate: ⁊ medici dubitant. In tali casu potest quilibet absolui a quolibet sacerdote de quolibet petō, ⁊ a qualibet sentētia absq⁹ alia licētia, cū periculū est in mora. Talis enim infirmus aut tā amisit loquelā, vel vsuz rationis, puta qa phreneticus: aut nō. In primo casu, si bene viuebat, ⁊ vt bon⁹ fidelis frequentebat cōfessionē ⁊ cōmūnionem ⁊ huiusmodi, quamuis nō petierit sacramenta, qa ex insperato talia acciderūt: Vel etiā si malus ⁊ obstinatus diu perseuerans in peccatis est, ⁊ diu non ꝑfessus, si petijt sacerdotem vt ꝑfiteret, ⁊ ostendit se velle facere oīa, q̄ debet, ⁊ interea fact⁹ est mutus vel phreneticus, ⁊ periculū est in mora, debet ꝓsuppoi cōtritus, ⁊ faciente aliquo cōfessionē generalez ꝓ eo sicut fit in populo, sacerdos faciat absolutionez ab omni sententia ⁊ peccato: ⁊ pōt iniungere circūstātibus aliquid ꝓ eo faciendū, vel hēredibus, aut cōsanguineis ꝓ eius anima, si volūt acceptare. Deinde debet dari ei eucharistia a proꝓio sacerdote seculari: cui⁹ nō sit confessus, qa non potuit: vel ab alio sacerdote seculari, nō autē religioso, si nō habuit licentiam a proꝓio sacerdote vel episcopo: alias ipse religiosus incideret in excōicationem ꝑpalē in hoc casu. Et hoc verum est, nisi timeret de expuitione, vel vomitu eius: quia tūc nō deberet sibi dari eucharistia, sed extrema vnctio tātū. Imo etiā si nō potuit cōmunicare, si propter phrenesiz nō ꝑmitteret se iniungi, potest ligari: ⁊ sibi violēter dari. Astantib⁹ aūt infirmo debet credi, si perhibent testimoniū, q⁹ petierit cōfessionez: ⁊ ostēderit signa ꝙtritionis. ¶ Si autez nō est diu confessus: vel quia notorius peccator incurrit subito amentiā, ⁊ mutitātem, vel infirmitatem, nec prius nec post ostēdit signa ꝙtritionis,

nis, nil ei dari debet, nec sacramēta, nec ecclesiastica sepultura. Si vero nec loquelam amisit, nec amentiam incurrit: debet ab eo exigi pura confessio peccatorum, plus vel minus, secundum quod patitur tempus. ¶Nam si ex in extremis, de principalibus est interrogandum: maxime inducendo eum ad contritionem cum spe venię. Sed si non est ita in extremis, ⁊ vellet facere generalē cōfessionē de tota vita sua, sicut multi infirmi sancti fecerunt: quamuis non sit necessarium de his, quę rite alias confessus est iterare confessionem, admittenda est, ⁊ tandem absolutio impendenda ab omni sententia excommunicationis, ⁊ ab omni peccato, modo suprādicto in capitulo p̄cedēti: ita tamē, quod si ligatus esset aliqua excommunicatione, a qua confessor extra illud periculuz non potuisset absoluere, debet ei iniungi, quod si euadat infirmitatem, quam citius commode potest p̄sentet se ei, ad quam ordinarie spectabat absolutio illius excommunicationis: Alias si faceret reincideret in eandem excō-municationem. extra de senten. excommu. capi. eos libr. vj. Sed sierat detentus aliquo peccato, de casibus episcopo reseruatis, non oportet quod iniungat ei quod post sanitatem ad episcopū vadat pro absolutione: quia ad illud non tenetur, sed sufficit sibi prima absolutio. ¶ ¶Nota tamen, quod si talis esset vsurarius publicus, non potest talis admitti ad confessionem communionez, ⁊ ad alia sacramenta, nisi facta prius cautione de restitutione vsurarum vel promissione ab heredibus de huiusmodi, in casu quo amisisset ipse loquelam, vel vsum rationis post signa contritionis, secundum formam iuris: quę habetur in cap. quanquam. de vsu. lib. 6. ¶His peractis non est pęnitentia infirmo iniungenda, quia eam facere non posset: sed innotescenda, vt dicitur. 20. q. 7. capi. Ab infirmis. declarando sic: Talem tibi darem pęnitentiam, si esses sanus: quamuis deberes facere multo maiorem, secundum regulas ecclesię: sed quia non potes modo, cum eris sanus facies hoc, vel illud, vel veniens ad me, ⁊ tibi dabo. ¶ ¶Istud tamen vltimum non videtur securum: quia raro reuertuntur pro pęnitentia. ¶ Si vero Deus aliter de te disponeret: dimittas pro anima tua tantum pro pęnitentia. ¶Potest etiam iniungi amicis, vel consanguineis aliquid pro pęnitentia si vtrique acceptant; ⁊ si credatur, quod

satisfa-

satisfaciens pro eo sit in statu gratię. Super omnia enim admonendus est, vt si debet aliquid alicui, vel ratione maleficij, vel contractus, vel depositi, vel aliter, declaret bene, vt non discedat cum alieno ab hoc seculo, ne in ęternum damnetur: Et de restitutione ꝛ legatis ad pias causas, pro anima sua ita disponat: ꝙ cito cognantur executores expedire, ꝛ non plongare: sicut sępe ꝛ quotidie faciunt. Qđ si nollet sufficięter disponere de restitutione facienda, non est absoluendus. ¶ Exhortādus est autem ad contritionem simul, ꝛ confidentiaꝫ diuinę misericordię exemplo latronis, meritis passionis Christi. ¶ Si autem haberi non possit copia sacerdotis: quamuis bonum sit in huiusmodi periculis, immari videlicet, bello, vel in infirmitate, vel morte violenta, laico confiteri: tamen non est necessarium. Qđ si fiat, ꝛ euadit: tenetur talis iterum de illis peccatis confiteri: qꝛ non habebat ille claues ecclesię. ¶ Si vero infirmꝰ nō est in periculo mortis, ꝛ habet casuꝫ excōicationis, vel peccata reseruata episcopo, dēt cōfessio ire vel mittere ad episcopū, si pōt, pro authoritate huiusmodi: tm̄ modo tali, ꝙ non prodat peccatorē: nisi prius ille sibi dederit licentiam nominandi eum. Hęc ille.

¶ Finit tractatus tertius primę partis libri Sacerdotalis.

¶ Tractatus quartus primę partis Sacerdotalis de sacramento eucharistię. ¶ Quę cōtinentur in hoc tractatu. Ca. 1.

SAcramentum Eucharistię, quę bona gratia dicitur. 2. q. 1. ca. Multi. In quo veraciter cōtinentur corpus, sanguis, aia, ꝛ diuinitas Dñi nr̄i Jesu Christi sub speciebus panis ꝛ vini, quod ab eo institutuꝫ est, ob memoriā suę sacratissimę passionis, a solis sacerdotibus summa cuꝫ diligētia est consecrandum, pari reuerētia Christicolis dispensanduꝫ, ꝛ fideli custodia seruandū. Et qꝛ primuꝫ ꝛ maximum sacerdotis officiū est, corpus ꝛ sanguinęꝫ Christi in hoc sacramēto cōsecrare: qđ fit i missę celebratione: iō primū de ipsa dicem⁹: postmodum de alijs ꝑm hunc ordinem, videlicet, qꝛ videbimus primo,

Materiam

Materiam huius sacramenti.
Formam huius sacramenti.
Ministrum huius sacramenti.
Effectus huius sacramenti.
Locum idoneum ad celebrandum.
Quoties in die quis possit celebrare.
Ordinem ꝛ ritum celebrandi.
Tempus conueniens celebrationi.
Quibus hoc sacramentum sit dandum: ꝛ quibus non.
Ordinem communicandi populum in ecclesia.
Ordinem communicandi infirmum.
Quod diligenter sit custodiendum hoc sacramentum.
Penitentiam malę custodientis. ꝛ
Casus concessos ꝛ prohibitos tempore interdicti ecclesiastici.

¶ Quę sit materia huius sacramenti. Cap. 2.

Materia huius sacramenti est panis triticeus ex farina frumenti, cum aqua elementari ꝛ naturali confectus. De Cō secr. dist. 2. cap. In sacramēto. Et debet esse azymus: quia Christus in azymo sacramentum confecit ꝛ consecrauit. Et etiam vsus sanctę Romanę Ecclesię, quę initium ꝛ institutionem a beato Petro Apostolo habuit, sic obseruat: ꝛ sic mandat obseruari. Siquis in fermentato pane cōsecrarel in ecclesia Latina, debet deponi. De celebra. miſ. c. Literas. Rationabiliter autem sacramētum ex pane triticeo i. frumenti, conficitur: quia Christus, qui in eo sacramentaliter continetur, appellat se granum frumenti. Joā. 12. Nisi granum frumenti. ꝛc. De celebra. miſ. ca. vltim. ꝛ supradicto capitu. In sacramento. ¶ Materia calicis est vinum de vite: quia sanguis Christi confici non potest nisi de vino vitis. eo. cap. In sacramento. De consec. dist. 2. capi. In sacramentorum, ibidem. De summa trinitat. capit. 1. de celebra. miſ. c. cum Marthę. ꝛ cap. vlti. Et conuenienter conficitur sanguis Christi ex vino vitis: quia Christus se veram vitam appellauit. Joan. 15. ¶ Ex concilio Carthaginensi. Cap. 27. In sacrificijs corporis ꝛ sanguinis domini nihil amplius offeratur, quam quod ipse dominus dicit: hoc est panis, ꝛ vinum cū aqua mistum. Nec amplius in primitijs offeratur Deo vino, ꝛ frumento. De consecr. dist. 2. In sacramento. ꝛ capitu. in summa. de

celebr.

celebr.mis.c.vlt.ꝛ c.cum Marthę.de sum.trin.cap.1.Dicitur ergo,ꝙ materia panis debet esse ex tritico.i.ex frumento.nō autez in pane de spelta,siligine,millio,hordeo,vel alio quocunqz grano,nec etiā ex pasta,sed pane cocto.Similiter materia vini nō pōt esse ex aceto,vel agresta,aut vino corrupto,vel nimis acetoso,aut ex vino granatorum,seu quorumcunqz pomorum:sed solum de vino vitis. Jn musto potest confici si est depuratum. ¶Ex concilio Florentino sub dño Eugenio Papa.4. Tertium est eucharistię sacramentum: cuius materia est panis triticeus ꝛ vinum de vite.Cui ante consecrationez aqua modicissima admisceri debet ꝛc.Aqua vero,q̄ in calice vino miscetur,debet esse in modica quantitate:quia eam in vinum cōuerti oportet.Et hęc aqua vino miscetur ꝓpter significationem quia:vinū Chr̄i significat:ꝛ aqua populuz.Apponitur autem aqua vino,tum qꝛ Chr̄s sacramentū suum in vino aqua misto consecrauit:vt dicit Damascenus lib.4.ꝛ quia ex latere eius exiuit sanguis ꝛ aqua:ꝛ etiā qꝛ ecclesia id statuit ꝛ ꝑcepit.De cōsec.dist.2.cū c.oē.ꝛ ca.Et licet nouerit sacerdos aquā fuisse in doliū positā,tñ propter significationem debet aquā in calicez mittere.Et ꝑ̄uis aqua nō sit de necessitate sacramenti:qꝛ si consecraretur vinū sine aqua,esset sacrāmētū:tñ omittens peccat grauiter,si scienter omittit. De consecr.dist.2.calix.De celebr.mis.c.Cum Marthę.ꝛ c.Scriptura.De consec.dist.2. Potest autem sacerdos omnez quantitatē panis ꝛ vini ante se positam in altari consecrare. Hęc omnia ex sancto Tho.ꝛ ęteris theologis excerpta sunt.ex.4.sent.

Tertia parte, Et quarto sententiarum.

¶Forma sacramenti eucharistię quę sit. Cap.3.

FOrma huius sacramenti sunt verba Chr̄isti a sacerdote cū intentione cōsecrandi rite ꝓlata,q̄ sunt. Hoc est enim corpus meū,in consecratione panis,ꝛ Hic est enim calix sanguinis mei noui ꝛ ęterni testamenti,mysteriū fidei,qui pro vobis ꝛ pro multis effundetur in remissionē peccatorū,in cōsecratione vini. Matth.26.Mar.13.Luc̄.22.ꝛ de cōsec.dist.2.ca.Quia corpus.ꝛ cap.vtrum.ꝛ cap.accipite.¶Ex concilio Florentino prędicto. Forma huius sacramenti sunt verba saluatoris, quibus hoc cōficit sacramentū.Nam ipsorum verborū virtute substātia panis in corpus Chr̄isti,ꝛ substantia vini in sanguinem conuertuntur ita tñ ꝙ totus Chr̄istus continetur sub specie panis:ꝛ totus sub specie

specie vini ꝛc. Et licet ista dictio, enim, non sit de necessitate formę sacramenti: tamen scienter eam omittens peccat mortaliter. Unde tota forma prędicta tam panis, quam vini, integre proferenda est, non obstante opinione aliquorum doctorum: q dicunt, quod forma consecrationis sanguinis est ista sola: Hic est enim calix sanguinis mei. Sed securius est secundum sanctum Thomam ꝛ Scotum totam dicere. Habuit enim ecclesia Romana, quę vtitur tota hac forma, eaꝫ a beato Petro apostolo: qui creditur eam docuisse, sicut Christus eam protulit. Et licet Euangelistę non ponant eam sic formaliter, sicut dicitur in missa, non est multum contrarium: quoniam ipsi non intendebant tradere formam consecrationis, sed solum narrare reꝫ gestam. Quia vero Christus multa dixit ꝛ fecit, quę nullus Euangelista scripsit, ecclesia declarauit hanc formam a Christo fuisse traditam, quam nullus euangelista integram tradidit. Non solum verba formę non sunt prętermittenda, sed nec etiam alia verba canonis missę: quia ecclesia ea cōnexuit in toto canone, alias omittens ea grauiter peccaret. Dicit sanctus Thomas, quod forma prędicta vtens pronomine demōstratiuo, ostendit quod materia consecranda debet esse coram sacerdote. Unde sacerdos, qui est in domo, non potest consecrare panem vel vinum, qui est in altari, aut in foro, aut totum vinum, quod est in cellario. Si prędictę formę in aliquo mutarētur, aut si sub alijs verbis proferrentur, quę idem significarent: aut aliquid de eis diminueretur, nihil fieret. Similiter siquid adderetur bona intentione, sicut. Hoc est enim corpus meum sanctissimum: grauiter peccaret in singulis prędictis.

¶ De ministro huius sacramenti. Cap. 4.

Minister huius sacramenti est solus sacerdos rite ordinatus, habens intentionem consecrandi, sicut Christus cōsecrauit, indutus omnibus sacris vestibus sacerdotalibus: ꝛ cui non est prohibitum celebrare, potest ꝛ debet celebrare, ꝛ hoc sacramentum cōficere ꝛ consecrare. ¶ Et notanter ponitur, potest ꝛ debet, quia hęreticus, schismaticus, excommunicatus, intergictus, ꝛ degradatus, non debent celebrare missaꝫ: tamen si celebrant conficiunt veraciter corpus Christi. ¶ Et dicitur rite ordinatus ille, qui in ordinatione sua habuit omnia substantialia

tialia ad suam ordinationem statuta: puta vnctionem manuũ, acceptionem calicis cum patena, cum hostia ⁊ vino: ⁊ alia quę sunt de substantia ordinis. 25. dist. cap. perlectis. ⁊ de Summa trini. cap. firmiter. §. Vna. ¶ Habens intentionem consecrandi, sicut Christus consecrauit. Vbi notandũ, quod ad perfectionem sacramenti requiritur intentio ministri, qua intendat facere in consecratione, quod Christus fecit. Et non est necessaria intentio actualis, sed sufficit virtualis: puta, si accedens ad altare habet intentionem celebrandi ⁊ consecrandi, sed postea suspenditur eius intentio per aliam superuenientem cogitationẽ, tunc ⁊ virtute primę intentionis vere cõficit. Hęc S. Thom. ⁊ Scotus. ¶ Sine peccato mortali, Ille dicit sine peccato mortali, qui nõ est notorius peccator: puta hęreticus, schismaticꝰ, concubinarius, ⁊ excommunicatus: quia talis implicitus est in peccato mortali: ideo non debet celebrare: ⁊ nõ solum ipse, sed etiam omnes, qui audiunt scienter missam eius, si est communicus vel condemnatus, peccant secundum Theo. 31. dist. cap. nullus. de cohabita. cle. ⁊ mul. c. vestra. secundum gl. ⁊ ca. quęsitum. Si autem commisit aliquod peccatum mortale, de quo non recordatur, aut non habet copiam confessoris, ⁊ imminet sibi necessitas celebrandi: puta quia est Curatus, vel est dies festus, vel necessitas infirmi communicandi, quia non habebat hostiã cõsecratam ⁊ habet propositum, si recordaretur illius peccati, q ipsum confiteretur, si haberet copiam cõfessoris, ⁊ interim cõteritur ⁊ pœnitet, ⁊ est in proposito cõfitendi, absoluit per summum Pontificez Christũ: ⁊ potest celebrare, ⁊ postea debet cõfiteri sacerdoti: qñ habebit copiam eius. Qui quidem sacerdos ante celebrationem semper debet esse ieiunus. 7. q. 1. cap. Nihil. De conse. dist. 2. ca. Siquidem. Hęc omnia ex sacris Theologis sunt excerpta. Vide de hoc Constitutionem concilij Florentini sub Eugenio Papa. 4. quę incipit. Exultate Deo. De ministro vide alia inferius in ca. de dispensatione sacramenti facienda per Curatum. ¶ Sacerdos mutilatus, vel notabiliter mõstruosus, aut horribili infirmitate detentus, puta lepra, vel morbo gallico deformabiliter corrosus propter scandalum pusillorum nõ debet celebrare: leprosus tamen inter leprosos in loco priuato potest celebrare, secundum S. Thomam. ¶ Epilepticus etiã durante

durante infirmitate ⁊ per annum post non potest celebrare. 33. dist. c. cōiter. ⁊ Gl. ¶ Dęmoniacus etiam ante plenam liberationem celebrare non potest: eodem c. cōiter. Sacerdotes etiā ordinati, tam curati, quam non curati, si tp̄ibus debitis, ⁊ habita opportunitate non celebrant, peccāt: qr ipsis indistincte p̄ceptum est: Hoc facite in meam commemorationē. ¶ Nullus etiam pręsumat celebrare: nisi duobus p̄sentibus ⁊ rn̄dētibus. Alij aūt dicunt ꝙ vnus sufficit. 7. q. 1. Illud. extra. de fil. presbyt. proposuit. De vi. ⁊ hone. cle. c. Unusquisqꝫ. ⁊ ita cōiter in ecclesia seruatur. ¶ Inclusus vbi non est copia clericorū, solus celebrare potest: ⁊ non alias. De verbo. signifi. cap. quęsiuit. Nulla mulier ad altare pręsumat accedere, aut pręsbytero ministrare. De coha. cler. ⁊ mulie. ca. 1. §. vlti. ¶ Non debet etiam sacerdos celebrare sine luminarijs cereis. De cele. missarū. c. vlti. vt impleatur figura Leuitici. 6. Ignis in altari meo semp̄ ardebit.

¶ De effectu huius sacramenti. Cap. 5.

Effectus huius sacr̄i est multiplex ipsum digne sumētibus. Nā fortificat mentē contra vitia: virtutes auget: delet venialia: cōfert gratiā: ⁊ fortius vnit membra capiti, idest bonos Chr̄ianos Chr̄o: ⁊ futurę glorię nobis pignus dat. Uñ versus.

Inflammat, memorat, sustentat, roborat, auget.
Hostia spem, purgat, reficit, vitam dat, ⁊ vnit:
Confirmatqꝫ fidem, minuit fomitem, atqꝫ remittit.
Roborat, augmentat hoc sacrum: delet ⁊ vnit.

¶ Ex concilio Florentino prędicto. Huius sacramēti effectus, quem in anima operatur digne sumentis, est adunatio hominis ad Christum. Et quia per gratiam homo Christo incorporatur, ⁊ membris eius vnitur, consequens est, ꝙ per hoc sacramentum in sumentibus digne gratia augeatur: omnemqꝫ effectum, quem materialis cibus ⁊ potus quo ad vitam agunt corporalem sustentandam, augendo, reparando, ⁊ delectando, sacramentum hoc quo ad vitam operatur spiritualem. In quo (vt inquit Urbanus Papa) gratiam Saluatoris nostri recēsemus memoriam, a malo retrahimur, cōfortamur in bono, ⁊ ad virtutum ⁊ gratiarum proficimus incrementum. Hęc ibi. Et pręclarissimus doctor S. Thom. Corpus Christi est medicina ęgrotis, dięta, peregrinantibus, debiles cōfortat, valētes dele-

ctat, languorem sanat, sanitatē seruat, fit homo mansuetior ad correctionem, patientior ad laborem, ad amorem ardentior, sagacior ad cautelam, ad obedientiam promptior, ad gratiarum actionē deuotior. Et dicitur hoc sacrū viaticū: quia sicut viator sine cibo ambulare non pōt, ita sine hoc sacro homo adultus non potest rite ambulare ad paradisum. De pœnit. ⁊ remiss. cap. quod ante. 26. q. 5. c. Siquis de corpore. ⁊ cap. qui recedunt.

¶ Quis locus idoneus sit ad missę celebrationem. Cap. 5.

Locus, in quo missa est celebranda: debet esse sanctificatus, vt est ecclesia regulariter: nisi occurrerit casus necessitatis. De consecr. distinc. 1. nullus. ¶ Ex concilio Tiburiensi. Cap. 4. Missarum solennia, non vbiqz, sed in locis ab episcopo consecratis, vel vbi ipse permiserit celebranda esse censemus. Concedimus etiam, ⁊ sicubi (quod nostris peccatis exigentibus per plurimum est factū a Normanis, ⁊ a Sclauis, ⁊ ab Vngaris, ⁊ a malis Christianis, seu alio qualicūque modo) ecclesię fuerint incensę, ⁊ combustę, in capellis cum tabula cōsecrata missas interim celebrare permittimus, donec ipsę ecclesię restaurari queant. In itinere vero positis, si ecclesia defuerit, vt sub diuo, siue intentoriis (si tabula altaris consecrata, cęteraque sacra mysteria ad id officium pertinentia affuerint) missarum solennia celebrare possint concedimus. Aliter omnino interdicimus. Hęc tibi. Et his casibus exceptis, non licet nisi ex speciali priuilegio celebrare in locō nō sacro, sine licentia episcopi loci illius. De cōsecr. dist. 1. cap. missarum. Qui tamen hoc concedere non debet, nisi adsit rationabilis ⁊ legitima causa. Potest etiam missa celebrari extra ecclesiam: vbi aliquibus temporibus magna populi confluit multitudo: vel propter aliquod festum, vel missam nouam, vel prędicatorem insignem: quem magnus populus sequitur: ⁊ ecclesia est parua: in platea munda ⁊ honesta super altari portatili: prouiso q̄ pluuius, aut flatus ad altare non possint peruenire. Idem dicendum est de camera, vel aula, aut alio loco honestē ⁊ apto, in quo ex priuilegio domini Papę, vel de licentia episcopi potest celebrari. de consec. dist. 1. c. missarum. Et debet esse sacerdos paratus cum omnibus paramentis requisitis ab episcopo vel ab alio hanc potestatem habente benedictis, nec debet celebrari nisi in altari consecrato saltez portatili tribus

li tribus mappis cooperto, cum calice cõsecrato: ꝛ patena cõ petenti, cuius cuppa debet esse aurea, argentea, vel stannea, nõ autem vitrea, aut ærea, cum purificatorio, parua palla, ꝛ corporali de puro lino, omnia candida ꝛ munda, nullumque sericum ornamentum habere debent corporale, ꝛ palla, cum velo etiã lineo aut serico, quę omnia debent esse ab episcopo, aut ab alio hanc ptãtem habente benedicta, Sine Missali sacerdos nullo modo celebret, de consec. dist. 1. consulo. ꝛ cap. vesturenta. Nec in mari, vel in ecclesia polluta sanguine, vel semine, donec fuerit recõciliata: nec etiã in cœmeterio ecclesię violatę cõiuncto, annexo, ꝛ ptiguo: nec tpe interdicti ecclesiastici: nisi ianuis clausis, excõicatis ꝛ interdictis exclusis. Et q ꝛrariũ fecerit, efficit irregularis ꝛ inelligibilis, nec ipse põt eligere, vel eligi sine papę dispẽsatione. De sent. excõ. c. Alma. lib. 6. ꝛ c. Is qui, vt supra.

¶ Quoties in die quis possit celebrare. Cap. 7.

Excepto die natiuitatis Domini, nisi cã necessitatis suadeat, non debet sacerdos nisi semel in die missas celebrare. de celebra. missa. capi. Consuluisti. Et in die prędicto natiuitatis licet cuilibet sacerdoti tres missas celebrare. De consecr. distin. 1. cap. nocte. In alijs vero diebus potest sacerdos in casu necessitatis duas missas ꝛ non plures celebrare. ¶ Primo, quando celebrauit missam de sancto propter solennitatẽ, ꝛ oportet aliam missã celebrare de tempore: vel pro defunctis, siue sit præsens defunctus, siue sit anniuersarium: aut pro deuotione: quia canon non distinguit. De consecra. dist. 2. capitu. Sufficit. dummodo non sit corrupta intentione: nec hoc fiat cõtra consuetudinem in loco approbatam, secundum glo. ¶ Secundo, propter necessitatem peregrinorũ, vel personę insignis aduenientis. ¶ Tertio propter necessitatem nuptiarum, vbi tempus laberetur. ¶ Quarto, propter communionem infirmi in periculo mortis existentis, si non habet hostiam consecratam. ¶ Quinto, quando idem sacerdos habet duas ecclesias, vel propter paupertatem ecclesiarum, quę duobus sacerdotibus alendis non sufficerent: vel propter raritatem sacerdotum: ꝛ oportet ipsum vtrigz seruire: potest successiue primo vni ꝛ postmodum alteri celebrando satisfacere. Item in die resurrectionis domini: vbi vnicus est sacerdos in ecclesia, ꝛ tanta populi

multitudo, quod omnes non possunt interesse vni misse, potest iterum celebrare. Item si sacerdos vnius ecclesie infirmaretur, potest sacerdos vicine ecclesie diebus festis pro eo missam celebrare: & etiam ecclesie sue non deficere. Et videntur isti duo vltimi casus necessitates: ideo a pluribus conceduntur: sed quia nihil de his authenticum inuenitur maiorum iudicio est relinquendum. Quocunque autem casu sacerdos pluries in die celebrauerit, in qualibet missa debet corpus & sanguinem domini sumere: & omnes perfusiones calicis vsq; in finem vltime misse in aliquo calice, seu vase mundo & honesto ponere, & in fine vltime misse recipere. De celebra. missa. cap. consuluisti. in glos. cap. Ex parte. Item sacerdos debet omni tempore postquam sanguinem domini susceperit, calicem vino perfundere & sumere. in eo. capitu. Ex parte. ¶ Omni die, excepta parasceue, missa celebratur: & tunc non, quia eo die Christus seipsum immolauit. Et cum missa sit figura passionis Christi, aduenient veritate figura debet cessare. Quod autez dicitur. De cõse. dis. 2. cap. Sabbato. biduo. s. parasceue & sabbato sancto, nõ debent penitus sacra celebrari, sm Archidiaconum dicitur, eo q̃ missa, que in sabbato sancto dicitur, est missa noctis dñice sequẽtis, & nõ sabbati: & ideo antiquitus ante horas vesperarũ nõ solebat celebrari.

Notandum.

¶ Que considerationes Sacerdoti celebraturo, si digne celebrare intendit, sint habẽde. Cap. 8.

Intẽtionis discussio. Me { Propter vanã gliam, Propter auaritiam, Propter verecũdiam, Propter timorem, Propter cõsuetudinẽ } Celebr.

Generalis & tritio Sup, { Omissis, q̃ fieri oportuit, Cõmissis, q̃ fieri nõ licuit, Cõsuetis & sepe confessis } Corde, ore, & opere.

Pura & vera confessiõ. s. { Notabilium, Communium, Ignoratorum } Criminum.

Quid

Quid intendat conse-qui principaliter. An { Augmentum dilectionis / Inseparabilitatē vnionis / Accelerationem visionis } Dei.

Quid intendat facere in missa. An { Deum per lachrymas placare / Mortē Chri & charitatē membrare / Totam ecclesiam adunare } Velit.

In canone hec tria seruanda sunt, scilicet { Diligentia ad cōficiēdum / Reuerentia ad tangendū / Deuotio ad sumendum } Corpus Christi.

Quia sunt ibi. { Magna signis / Maiora verbis / Maxima intentione } Misse.

Propter continentiam Tam { Eccellentis corporis / Eccellentioris animę / Eccellentissimę diuinitatis } Christi.

¶ Si quis ad altare digne cupias celebrare,
Cor prius absterge: sic mundior ad sacra perge.
In Domini mensa quid tractes, sedulo pensa,
Viuere siue mori confert, quod porrigis ori.
Aegris & sanis bona est refectio panis:
Sed Christi panis non est sanus nisi sanis:
Indigne sumis, si non sumis reuerenter,
Vel non catholice, aut habens mortale scienter.

¶ Alij versus pulcherrimi ad idem.

Iram, odium, rixas, rancorem pelle sacerdos.
Pelle inimicitias, pelleque desidiam.
Casta placent superis. tu casto corpore, casta
Mente Deum tractes. sit procul atra lues.
Sit procul & luxus, sanctorum sancta sacerdos
Dum petis: horrendum sit procul omne malum.

RVBRICAE GENERALES
DE HIS QVAE OBSERVANDA SVNT IN CELEBRATIONE MISSARVM,
IVXTA MISSALE ROMANVM EX DECRETO CONCILII TRIDENTINI RESTITVTVM.

¶ Quæ missa dicenda. Cap. 9.

MIssa quotidie dr̃ ſm ordinē Officij. De feſto duplici, vel ſemiduplici, vel ſimplici: ō Dñica, vel feria: de vigilia, vel de octaua, & extra ordinez Officij, Votiua, vel pro Defunctis.

¶ De duplici. Cap. 10.

MIssa dicitur de Duplici illis diebus q̃bus in Calendario ponitur hęc nota, Duplex & in feſtis mobilibus, qñcūq; Officiū fit duplex. In duplicibus dr̃ vna tm̃ oratio, niſi aliqua ꝓmem̃oratio fieri debeat. Alia oia dicūtur, vt in ꝓpꝛijs miſſis aſſignatū eſt. Qñ dici debet Gloria in excelſis. & Credo inferius dicitur in ꝓpꝛijs rubꝛicis.

¶ De Semiduplici, & Simplici. Cap. 11.

MIssa de Semiduplici dr̃, qñ in Calēdario ponit̃ hęc vox, Semiduplex. Pꝛętereà i Dñicis, & diebꝰ infra Octauas. In ſemiduplicibus tā feſtis, quā Dñicis, & infra octauas dicunt plures Oꝛiones, & dicitur in rubꝛica. De oratione. Infra Octauam dicitur miſſam ſicut in die feſti, niſi ꝓpꝛiaz miſſaz habuerit: in Dominicis vero ſicut in ꝓpꝛijs locis aſſignatur. De ſimplici dicitur miſſa ſicut de ſemidup ci, vt ſuis locis ponitur.

¶ De Feria, & Vigilia. Cap. 12.

MIssa de Feria dr̃, qñ nō occurrit feſtū, vel octaua, vel ſabbatū i quo fit officiū beatę Marię. In ferijs tū Quadrageſimę, Quatuoꝛ Tempoꝛ, Rogationū, & Vigiliarū, etiā ſi duplex vel ſemiduplex feſtū, vel octaua occurrat, in Eccleſijs collegiatis dicunt̃ duę miſſę, vna de Feſto, alia de Feria. In Vigilijs autē q̃ veniunt infra Octauaz miſſa dicitur de Vigilia cum Comme-

Cōmemoratione Octauę. Si festū habens vigiliam celebretur feria secūda, missa vigilię dicit̄ in Sabbato, sicut etiā fit officiū. Missa Vigilię in Aduentu occurrentis, dicitur cum commemoratione Aduentus, licet de ea non sit factum officium? Si in Quadragesima, ⁊ Quatuor temporibus occurrat vigilia, dicatur missa de feria cum commemoratione vigilię? Toto tempore Pascali non dicitur missa de vigilia, nisi in vigilia Ascensionis, quę tamen non ieiunatur, sicut nec Vigilia Epiphanię.

¶ De Missis votiuis Sanctę Marię, ⁊ alijs. Cap. 13.

IN Sabbatis non impeditis festo duplici, ⁊ semiduplici, dr̄ missa de Sancta Maria ꝑm varietatē tempo͛rū, vt in fine Missalis ponitur. Si sabbatum fuerit impeditum festo duplici, semiduplici, octaua Vigilia, Feria Quatuor Tēporum: ⁊ Quadragesimę, missa principalis dr̄ ꝑm officium diei. In aduentu autem licet officiū non fiat de Sancta Maria in sabbato, dicit̄ tā missa principalis de ea cū cōmemoratione Aduētus, nisi fuerint Quatuor Tpa, vt supra alijs diebus infra Hebdomadam qñ officiuz fit de feria (exceptis Ferijs Aduentus, quadragesimę, Quatuor tēporuz, Rogationū, ⁊ Vigiliarū) dici pōt aliqua Missa Votiua, etiam in principali missa, quę dicitur Conuentualis, secundum ordinem dierum in fine Missalis assignatum. Quę tamen missę, ⁊ alię quęcunque votiuę, in missis priuatis dici possunt pro arbitrio Sacerdotum, quocunque die officium non est duplex. Id vero passim non fiat, nisi rationabili de causa. Et quoad fieri potest, Missa cum officio conueniat.

¶ De Missis Defunctorum. Cap 14.

PRima die cuiuscūqz mēsis (extra tēp⁹ Pascale) nō impedita officio duplici ⁊ semiduplici, dr̄ missa principalis gñaliter ꝑ defunctis sacerdotib⁹, bñfactoribus, ⁊ alijs. In ecclesijs aūt collegiatis dicant̄ duę missę, vna pro defunctis, alia de festo simplici si occurrit, vel de feria, si propriā habeat missam, vel resumenda sit missa de Dñica p̄cedenti, q̄ fuit impedita, cuz infra Hebdomadaz nō occurrit alius dies, in quo resumi possit missa de Dñica. Sed in ecclesijs nō collegiatis dicat̄ missa de die cuz cōmemoratione gñaliter ꝑ defunctis. Pręterea Feria secunda cuiusqz Hebdomadę in qua officiū fit de Feria, missa principalis dici pōt pro defunctis. Si autez fuerit propria missa de Feria

vel de

vel de festo simplici in collegiatis Ecclesijs dicantur duę missę, alioquin in missa de die fiat cōmemoratio, (vt dictuz est) p defunctis. Excipitur tñ totum tēpus Paschale, z qñ per annum officium est duplex, vel semiduplex, quibus temporibus non dicitur missa principalis pro defunctis, nisi in die Depositionis defuncti, z in Anniuersario pro defunctis. Et similiter, nisi fuerit duplex quocunque die dici possint priuatę missę pro defunctis, pręterquā in Dominicis. ¶ In die Cōmemorationis omnium Defunctorum, z in die Depositionis, z in Anniuersario defuncti, dicitur vna tantum Oratio, in alijs missis, plures, vt in Rubrica de Commemorationibus, z Orationibus dicetur.

¶ Sequentia pro defunctis dicitur in die Omnium Fidelium Defunctorum, z depositionis defuncti. In Anniuersario autez z missa cōmuni pro defunctis dicatur pro arbitrio sacerdotis.

¶ De Translatione Festorum. Cap. 15.

IN dicendis missis seruetur ordo Breuiarij de Translatione festorū dupliciū z semiduplicium, qñ maiori aliquo festo, seu Dñica impediuntur. In Ecclesijs autem, vbi titulus est Ecclesię, vel concursus populi ad celebrandum Festum, quod transferri debet, possunt cantari duę missę, vna de die, alia de festo, aut saltem commemoratio fieri de festo, si eo die de festo in illa ecclesia officium fieri non debeat.

¶ De Commemorationibus. Cap. 16.

OMmemorationes in missis fiunt sicut in Officio. De festo simplici fit commemoratio in missa, qñ de eo in officio facta est cōmemoratio in vesperis. Qñ autem de eo fit commemoratio tñ ad laudes, in missa solēni nulla fit cōmemoratio de eo, sed in missis tantum priuatis. De Dñica fit cōmemoratio, qñ in ea fit de festo duplici. De octaua fit cōmemoratio, quādo infra octauam fit de aliquo festo, nisi illud festum fuerit de exceptuatis in rubrica officii de Commemorationibus. Itē quādo infra octauaz fit de Dominica. De Feria fit commemoratio in Aduentu, Quadragesima, Quatuor Temporibus, Rogationibus, z Vigilijs, qñ missa dicenda est de festo duplici vel semiduplici illis temporibus occurrente. Sed in ecclesijs Collegiatis, vbi plures Sacerdotes quotidie celebrant, in Feriis, Rogationibus z vigilijs prędictis: quę habent missas proprias, dicūtur duę

que misse vna de Festo, alia de Feria, & Vigilia predictis, absq; vlla vtrorumque commemoratione. Quãdo infra hebdomadã dicũtur misse Votiue post primam Orationem semper dicatur Oratio eius de quo fit officium. Dñi fit cõmemoratio de Feria Quatuor temporũ, pro ferie commemoratione dicitur prima oratio que concordat cum officio. In faciendis Cõmemorationibus seruetur ordo vt in Breuiario, de Dominica ante festũ semiduplex, quod infra octauam celebratur, de festo semidupli ci ante Octauã, de Octaua ante Ferias predictas, de ferijs p̃dictis ante festũ simplex, de festo simplici ante ofones votiuas. Si facienda sit commemoratio pro Defunctis, semper ponitur penultimo loco. In alijs Commemorationibus a predictis seruetur dignitas orationũ, vt de Spiritu sancto ante beatã Mariam, de Angelis ante Apostolos, & similiter in alijs. In missis defunctorũ, nulla fit commemoratio pro Vllis, etiã si oratio esset communis pro Vllis, & Defunctis. Quando dicuntur plures orationes, prima tantum, & vltima cũ sua cõclusione terminantur, & ante primã & secundam orationem tantum dicitur, Oremus ante primam dicitur etiam Dñs vobiscum. Cũ vero dicuntur plures orationes, & vna oratio eadem sit cum alia ibidem dicenda, oratio huiusmodi, illa scilicet que eadem est non alie, commutetur cum alia de Cõi vel Proprio, que sit diuersa.

De introitu, Kyrieeleison, & Gloria in excelsis. Cap. 17.

Introitus semper eodem modo dicitur cum Gloria patri, vt in Ordinario, preterquam tempore Passionis, & in missis defunctorum, vt etiam ibi annotatum est. Kyrieeleison, dicitur nouies post Introitum, alternatum cũ ministro, idest, ter Kyrieeleison, ter Christeeleison ter Kyrieeleison. Gloria in excelsis, dicitur quandocũque in Matutino dictus est Hymnus, Te Deum preterquã in missa Ferie quinte in cena Dñi & Sabbati sancti, in quibus Gloria in excelsis dicitur. In missis votiuis non dicitur nisi in missa beate Marie, & Angelorum: & nisi missa votiua dicenda sit pro re grauj, vel pro publica ecclesie causa. Neque etiam dicitur in missis Defunctorum.

De Orationibus. Cap. 18.

In festis duplicibus dicitur vnã tantum Oratio nisi facienda sit aliqua cõmemoratio, vt dictũ est supra. In festis semiduplicibus

duplicibus occurrentibus ab octaua Pētecostes vsque ad Aduētū, ⁊ a Purificatione vsq3 ad Quadragesimā dr̄ secūda oro, A cūctis tertia ad libitū. In festis semiduplicibus occurrētib⁹ ab octaua Epiphanię vsq3 ad Purificationē, dr̄ secūda oratio, Deus q salutis tertia Ecclesię, vel pro Papa. In festis semiduplicibus a feria quarta Cinerū vsq3 ad Dñicā passionis: secunda, de Feria, tertia, A cunctis. In semiduplicibus, a Dñica Passionis vsq3 ad Dñicā Palmarū, secunda oratio, de Feria, tertia, Ecclesię, vel ꝑ Papa. In festis semiduplicibus ab Octaua Paschę vsq3 ad Ascensionē, secūda oratio, de Sancta Maria, Concede tertia, Ecclesię vel pro Papa. In festis semiduplicibus infra Octauas occurrētibus, secūda oro dicit̄ de octaua, tertia, q̄ secundo loco infra octauā dr̄, vel pro Papa. Infra octauas, Paschę, ⁊ Pentecostes qñ missa dr̄ de octaua, dicunt̄ duę tm̄ orationes, vna de die, alia Ecclesię vel ꝑ Papa. Infra alias octauas, ⁊ in vigilijs q̄ ieiunant̄ (excepta Vigilia Natiuitatis Dñi, ⁊ Pentecostes) dicuntur tres, vna de die, secunda de Sācta Maria, tertia Ecclesię, vel ꝑ Papa. Sed infra octauas sanctę Marię, ⁊ in vigilia ⁊ infra octauā Omniū Sanctorū, secunda oratio dr̄ de Spū Sancto, alia Ecclesię, vel pro Papa. In Dominicis infra octauas occurrentibus dicūtur duę orationes, vna de Dominica, secūda de Octaua. In die octaua dicitur vna tantum oratio, nisi aliqua cōmemoratio facienda sit. In Dominicis dicuntur tres, vt in ordinario assignantur. In festis simplicibus, ⁊ ferijs per annum, dicunt̄ tres, vt in semiduplicibus: possunt etiā dici quinq3, vel septem ad libitum. In ferijs quatuor Temporū, ⁊ vbi plures leguntur lectiones, huiusmodi plures orationes dicuntur post vltimā orationē ante epistolaz: ⁊ alię orationes cū lectionibus, vt suis locis in Proprio Missarum de tēpore. In missis Votiuis qñ dicuntur pro re graui, vel pro publica ecclesię causa, dicitur tm̄ vna oratio: sin aliter dicūtur plures, vt in festis simplicibus. Sed in votiuis beatę Marię secunda oratio dicitur de Spū Sancto, ⁊ in votiuis de Apostolis qñ dicitur oratio A cunctis, eius loco dicit̄ oratio de Sancta Maria, Cōcede. Si qñ plures dicuntur orationes occurrat fieri commemoratio alicuius Sancti, ea ponit̄ secundo loco, ⁊ tertia oratio dicitur q̄ alias secūdo loco dicēda erat.

Cu

¶ In conclusione orationuz hic modus seruatur. Si oratio dirigatur ad Patrem, concluditur. Per dominum nrm ꝛc. si ad filium Qui viuis ꝛ regnas cuz deo patre, si in principio orationis fiat mentio Filij, cōcluditur, Per eundē si in fine orationis eius fiat metio, Qui tecum viuit si facta fit mentio Spiritus sancti, in conclusione dicitur. In vnitate eiusdem Spiritus sancti Deus ꝛc. Alia quoque in dicendis orationibus seruentur que superius in rubrica de commemorationibus dicta sunt.

¶ De epistola, Graduali, Alla, ꝛ Tractu, ac de Euāgelio. c. 19.

POst vltimam orationem dicitur Epistola quz finita, a ministro dicitur. Deo gratias: Post epistolam dicitur Graduale quod semper dicitur preterquā Tempore paschali, cuius loco tunc dicuntur duo versus, vt dicitur in rubrica Sabbati in Albis. Post Graduale dicuntur duo Alleluia deinde Versus, ꝛ post versum, vnum Alleluia. Tempore paschali quando nō dicitur, Graduale dicitur aliud Alleluia post secundum Versum: ꝛ quando dicitur Sequentia: non dicitur post vltimū Versuz, sed post Sequentiam: A Septuagesima vsqz ad Sabbatuz sanctum, non dicitur Alleluia: neque dicitur in missis de Feria in Aduentu, Quatuor Temporibus, ꝛ Vigilijs que ieiunantur, exceptis Vigilia Natiuitatis Domini si venerit in Dominica, ꝛ Vigilia Paschę, ꝛ Pentecostes, ac quatuor Temporibus Pētecostes. Nec dicit in festo Innocentium, nisi venerit in Dñica. A Septuagesima vsque ad Pascha eius loco dicitur Tractus, qui Tractus predicto tempore in aliquibus Ferijs nō dicitur, neqz etiam in Ferijs a Septuagesima vsqz ad Quadragesimaz quādo repetitur missa Dominicę. Dicto, Graduali seu, Alla, seu, Tractu, dicitur, Euangelium, Et in principio Euangelij dicitur, Dns vobiscū ℟. Et cum spiritu tuo, deinde, Sequentia Sci Euangelij sm N. ℟. Gloria tibi dñe. in fine Euangelij a ministris dī, Laus tibi Chre. Postea, si dicenduz est, dī, Credo

¶ De Symbolo. Cap. 20.

SYmbolum dicitur post Euangelium in omnibus Dñicis per annum, etiam si in illis fiat de festo in quo alias nō dicerętur. In tribus missis de Natiuitate Dñi, ꝛ deinceps vsque ad octauam beati Joannis Apostoli inclusiue. In Epiphania, ꝛ per octauam Feria quinta in Cęna Dñi. In Pascate Resurrectionis,

rectionis, ꝛ per octauam. In Ascensione Domini, ꝛ per octauam. In Pentecoste, ꝛ per octauam. In festo Corporis Christi, ꝛ per octauam. In omnibus festis beate Marie, ꝛ per octauas. In omnibus festis Apostolorum, ꝛ Euangelistarum, ꝛ per octauas. In festis Quatuor Doctorum, videlicet, Gregorij, Ambrosij, Augustini, ꝛ Hieronymi, addito festo sancti Thome de Aquino. Item in festis Doctorum Basilij, Athanasij, Gregorij Nazianzeni, ꝛ Joannis Chrysostomi. In vtraque Cathedra sancti Petri: ꝛ in festo sancti Petri ad Vincula. In festis Conuersionis, ꝛ Cōmemorationis sancti Pauli Apostoli. In festo sancti Joannis ante portam Latinam. In festis Inuentionis, ꝛ Exaltationis sancte Crucis. In festis Angelorum. In festo sancti Barnabe Apostoli. In festo sancte Marie Magdalene. In transfiguratione Domini. In die octauarum sancti Joannis Baptiste, ꝛ sancti Laurentij. In festo omnium sanctorum, ꝛ per octauam. In Dedicationibus Sancti Saluatoris, ꝛ Sanctorum Apostolorum Petri ꝛ Pauli. In Anniuersario Dedicationis proprie Ecclesie, ꝛ per octauas. In die consecrationis Ecclesie, vel altaris. In festis sanctorum quibus dedicata est ecclesia, ꝛ vbi habetur corpus vel insignis reliquia sancti de quo agitur. In die Creationis, ꝛ Coronationis summi Pontificis, ꝛ in Anniuersario eiusdem dici. Item in omnibus festis, que in Dñicis, ꝛ per octauas celebrantur: in quibus ratione Dñice, ꝛ Octaue dici debet. Item in festo patroni alicuius loci: vel tituli Ecclesie, ꝛ in festis principalibus ordinū ꝛ per eorū octauas: in Ecclesijs tm̄ illius ordinis. Itez dz̄ **Credo**. In Missis votiuis, q̄ solēniter p̄ re graui, vel p̄ publica Ecclesie causa celebrant.

¶ De Offertorio, Secretis, Prefationibus, ꝛ Canone.

POst Symbolum, vel si non sit dicendum, post Euangelium dicitur, **Dominus vobiscum**, deinde **Offertorium** postea fit oblatio cum orationibus, vt in ordinario. Qua oblatione facta dicuntur orationes secrete, secundum numerum orationis que palam dicte sunt: sed ante primam orationem non dicitur, **Dominus vobiscum** nec aliquid aliud, sed dicto, **Suscipiat Dominus sacrificium**, absolute dicuntur: neque etiam ante secundam orationem dicitur, **Oremus**: Terminatur autem prima, ꝛ vltima oratio, vt dictū est supra in rubrica de orationibus: ꝛ

secreto

secreto dicuntur vsq; ad illa verba in conclusione, Per omnia secula seculorum. quę clara voce proferuntur, & incipitur Prę-fatio. Prefationes autem dicuntur, vt in ordinario adnotatus est: & quę in Quadragesima, Tempore Paschali, & infra octauas propriq; assignantur, dicuntur etiam in Dominicis, & festis quę illis temporibus celebrantur: nisi illa festa propriam prefationem habeant. In missis votiuis dicitur etiaz Prefatio propria, si propriam habeant. Et quando aliqua missa votiua p̄ publica causa solenniter celebratur, dicitur in cantu solēni, vt in duplicibus. Post prefationē incipitur Canō Misse secreto, in quo seruentur oia, vt in ordinario. vbi vero Cōicantes Infra actionē, vel alia variari ꝓtingit, suo loco in propriis missis adnotat.

¶ De cōione, Post cōione, Ite missa est, vel Benedicamus dno, de Benedictione, & Euangelio Sancti Joannis. Cap. 22.

Facto Canone, & alijs omnibus vsq; ad communionē, ea peracta dicitur communio; & orationes post cōmunionez, eodem modo, & ordine vt in principio misse, & repetito, Dominus vobiscum dicitur, Ite missa est, vel Benedicamus domino, pro temporis ratione. Ite missa est. dicitur, quando cunque dicitur, Gloria in excelsis: Cum non dicitur, eius loco dicitur. Benedicamus Domino. ℟. Deo gratias. In missis Defunctorum, dicitur, Requiescant in pace. ℟. Amen.

¶ Dicto Placeat datur Benedictio, quę a celebrante semper datur in missa, preterquam in missis Defunctorum. Deinde dicitur Euangelium sancti Joannis, In principio, quod nūquā pretermittitur in missa, nisi quando fit de festo in aliqua Dominica, vel Feria quę habet Euangelium proprium, tunc enim eius loco dicitur proprium. Et in tertia missa de die Natiuitatis Dñi dicitur Euangeliuz de Epiphania. Cuz natus esset Jesus.

¶ De ordinanda Missa ex supradictis rubricis. Cap. 23.

Supradictis rubricis cognitis, si qs velit ordinare missaz diei, recurrat ad ordinarium missaruz de Tempore, vel de Sanctis secundum qualitatem Officij. Si propriā non habeat, recurrat ad Communē Sanctorum. Si de Feria agendū sit, & propria missa nō fuerit de Feria, Dicatur missa precedētis Dominicę, omissis Gloria in excelsis, & Symbolo, preterquā in Paschali, in quo semper dicit, Gloria in excelsis, vt supra excepta

excepta missa Rogationum. Si dicenda sit missa Votiua, requiratur post Commune Sanctorum suo loco. Si plures Orationes dicende sint requirãtur post Missas Votiuas, suo loco de singulis rebus singule. Si pro Defunctis dicenda sit Missa, habetur post missas Votiuas, cum collectis diuersis, circa finem similis. Ordinarium totius misse, cum Prefationibus, Canone & alijs dicendis, habet suo loco, cũ ppio missarum de Te.

Ordo seruandus per sacerdotes in celebratione Misse, tam solennis & cum ministris, quam priuate secundum ritum sancte Romane ecclesie: & dici debet ex libro aperto non tamen nimis festinanter: & fieri omnia: vt iacent: nihil omisso, addito, aut in eis mutato, vel de ipsis minuto. Et Ordinem huiusmodi obseruant etiam summus Pontifex, & Cardinales, Patriarche, Archiepi. & episcopi, quando non celebrant pontificaliter, sed in priuato. Cum autem in pontificalibus celebrant, obseruant ceremonias in Pontificali, & Ceremoniali positas. ¶ De confessione sacramentali ante missam premittenda, & orationibus preparatorijs. ¶ 24

Sacerdos missaz celebraturus, si in peccato mortali cõstitutũ se cognouerit, ante pfessionem sacrales, dicat orationẽ.

Suscipe confessionem meaz pijssime, ac clementissime Domine Jesu Christe, vnica spes salutis anime mee: & da mihi obsecro contritionez cordis, & lachrymas oculis meis: vt defleam diebus ac noctibus omnes negligentias meas, cum humilitate & puritate cordis. Appropinquet oratio mea in conspectu tuo domine. Si iratus fueris contra me, quem adiutorem queram? Cuius miserebitur iniquitatibus meis? Memento domine, qui Chananeam & publicanum vocasti ad penitentiaz, & Petrum lachrymantem suscepisti: domine deus meus suscipe preces meas saluator mundi Jesu bone, qui te crucis morti dedisti, vt peccatores saluares, respice me miserum inuocantem

bonum

nomen tuum: ⁊ noli sic attendere malum meuz, vt obliuiscaris bonum tuum. Et si commisi vnde me damnare potes: tu non amisisti vnde saluare me soles. Parce ergo mihi: qui es saluator meus: ⁊ miserere peccatrici animę meę. Solue vincula eius: sana vulnera eius. Dñe Jesu te desidero: te quęro: te volo: ostende mihi faciē tuam, ⁊ saluus ero. Mitte igitur piissime dñe, meritis purissimę ⁊ immaculatę semper virginis Marię, lucē tuā ⁊ veritatem tuam in animam meam quę oęs defectus meos in veritate mihi ostendas, quos ꝓfiteri me oportet: atqz iuuet ⁊ doceat ipsos plene ⁊ cuz debita ꝓtritione explicare. Qui viuis ⁊c.

portunitē habēte genuflexꝰ, capite discooptō, ꝓficeat eidē coopto capite in cōuenīēti loco sedēti, oia pcā sua ⁊ ab eodē absolutionē, ⁊ pēnitentiā salutarez pro cōmissis criminibus recipiat. Deinde si voluerit, dicat sequētem oronē.

Jt tibi domine obsecro meritis sanctissimę mris tuę semper virginis Marię grata ⁊ accepta ista confessio mea: ⁊ quicquid mihi defuit nunc, ⁊ alias de sufficientia contritionis, ⁊ de puritate ⁊ integritate confessionis, suppleat pietas ⁊ misericordia tua: quę dignetur me habere plenius ⁊ perfectius absolutū in cęlo: Qui viuis ⁊ regnas per oia secula seculoꝝ. Amen.

Deinde si voluerit, poterit pro deuotione orationem sequentem ante altare, vel alio conuenienti loco genuflexus dicere.

Oratio sancti Ambrosij episcopi.

Summe sacerdos ⁊ vere pōtifex, q te obtulisti Deo patri hostiaz viuā, ⁊ purā, ⁊ immaculatā in ara crucis ꝓ nobis miseris peccatoribus: quiqz dedisti nobis carnē tuaz ad manducanduz, ⁊ sanguinē tuū ad bibendū: ⁊ posuisti mysteriū illud in virtute spūs sancti, dicēs. Hęc quotiescūqz feceritis, in mei memoriā facietis, rogo te per sanguinē tuū pciosum, magnuz salutis nostrę preciū: rogo te per hanc mirā ⁊ inenarrabilē charitatem, qua nos miseros ⁊ indignos sic amare dignatus es, vt lauares nos a pcis nris in sanguine tuo: doce me indignū seruuz tuū: quez inter cętera dona tua etiā ad officiū sacerdotale vocare dignatꝰ es nullis meis meritis, sed sola misericordię tuę dignatione: doce me quęso per spūm scīm tuum, tm tractare mysteriuz ea reuerentia ⁊ honore, ea deuotione ⁊ timore, quibus

oportet ⁊ decet. Fac me (q̄so) ꝑ gr̄am tuā semper illud de tanto mysterio credere ⁊ intelligere, sentire, ⁊ firmiter tenere, dicere ⁊ cogitare qd̄ tibi placet, ⁊ expedit aīę meę. Intret spūs tuꝰ bonus in cor meū, q sonet ibi sine sono: ⁊ sine strepitu verborū loquatur veritatē tantoꝝ mysteriorū: Profonda sunt quippe nimis: ⁊ sacro tecta velamine. Propter magnā clementiā tuā ꝯcede mihi missaruꝫ solennia puro corde ⁊ mūda mente celebrare. Libera cor meū ab immundis ⁊ nefandis, vanis, ⁊ noxijs cogitationibus. Muni me (q̄so) beatoꝝ angelorū pia ⁊ fida tutela, atqꝫ fortissima custodia: vt hostes oīuꝫ bonorū cōfusi discedant per virtutē tanti mysterij: ⁊ per manū sancti angeli tui, repelle a me ⁊ a cunctis seruis tuis spurcissimū ⁊ nefandissimum spūm inanis glorię, iracundię, fornicationis, suberbię, inuidię, auaritię, blasphemię, ⁊ immunditię, dubietatis, ⁊ diffidētię: vt tm̄ sacrificiū cū oī puritate valeam tibi offerre. Cōfundant qui me persequuntur. Pereant illi, qui perdere cuncta bona festinant. Rex virtutū, deus amator castitatis ⁊ integritatis, cęlesti rore benedictionis tuę extingue in corpore meo totum fomitē ardētis libidinis: vt maneat in me tenor totius castitatis ⁊ integritatis aīę ⁊ corporis. Mortifica in mēbris meis carnis stimulos, omnesqꝫ libidinosas cōmotiones: ⁊ da mihi verā ⁊ perpetuā castitatis sanctimoniā cū cęteris donis tuis, quę tibi placent in veritate: vt sacrificiū laudis tuę casto corpore, ⁊ mūdo corde tibi valeā offerre. Quanta enim cordis contritione ⁊ lachrymarū fonte? quāta reuerētia, timore, ⁊ tremore? quāta cordis castitate, ⁊ aīę puritate, illud diuinū ⁊ cęleste sacrificiuꝫ est celebrādū dn̄e, vbi caro tua in veritate sumit̄, ⁊ sanguis tuus in veritate bibitur? vbi ima summis iungunt̄: vbi adest scōrū angeloꝝ pn̄tia: vbi tu es sacerdos ⁊ sacrificiū mirabiliter ⁊ ineffabiliter. Quis digne hoc celebrare pōt, nisi tu op̄s deus offerētē feceris dignū? Scio vere dn̄e, ⁊ scio, ac idipsuꝫ bonitati tuę cōfiteor: q̄ nō suꝫ dignus accedere ad tm̄ mysteriuꝫ, ꝓpter nimia pctā mea, ⁊ infinitas negligētias meas. Sed scio veraciter, credo ex toto corde: ⁊ ore cōfiteor: qa tu me potes dignuꝫ facere: q solus potes facere munduꝫ de immundo conceptū semine: ⁊ de pctōribus iustos facis ⁊ sanctos. Per hanc oīpotentiā tuam te rogo: concede mihi pcōri hoc cęleste sacrificiū celebrare cuꝫ timore

more ⁊ tremore, cum cordis puritate ⁊ lachrymarũ fonte, cum
spũali lętitia ⁊ gaudio cęlesti. Sentiat mens mea dñe dulcedi-
nem beatissimę pñtię tuę, ⁊ excubias scõrũ angelorũ tuorum in
circuitu meo. Ego enim memor venerandę passionis tuę acce-
do ad altare tuũ, licet peccator: vt offeraꝫ tibi de donis tuis sa-
crificiũ, qd̃ tu instituisti, ⁊ offerri tuę maiestati p̃cepisti in cõme-
morationẽ tuam pro nostra salute. Suscipe ergo illud q̃so sum-
me pastor pro ecclesia tua scã, pro populo tuo, quẽ acquisiuisti
sanguine tuo. Et qm̃ me pcõrem inter te ⁊ eundẽ populũ tuum
mediũ esse voluisti, licet in me bonis operis testimoniũ nõ agno
scas, officiũ saltẽ dispẽsationis mihi creditę nõ recuses: ne ꝑ me
indignũ famulũ tuuꝫ eorũ salutis pereat p̃ciũ, ꝑ qbus victima
factus, dignatus es esse redẽptio salutaris. Profero ergo dñe,
si digneris ꝓpitius intueri, tribulationes plebiũ, pericula popu
lorũ, captiuoꝝ gemitus, miserias orphanoꝝ, necessitates ꝑegri
noꝝ, inopiã debiliũ: desperationes lãguẽtiũ, defectus senũ, su-
spiria iuuenũ, vota virginũ ⁊ lamẽta viduaꝝ, tu eniꝫ misereris
oĩuꝫ dñe: ⁊ nihil odisti eoruꝫ, q̃ fecisti. Memorare dñe q̃ sit nr̃a
substãtia: qꝛ tu pr̃ nr̃ es: tu deus nr̃ es: nec irascaris: neqꝫ multi-
tudinẽ viscerũ tuoꝝ misericordię tuę sup̃ nos contineas. Nõ in
iustificationibus ꝓsternimus p̃ces ante faciẽ tuã, sed in misera-
tionibus tuis multis. Aufer a nobis iniquitates nr̃as, ⁊ ignẽ scti
spũs in nobis clemẽter accẽde. Aufer a nobis cor lapideũ de car
ne nr̃a: ⁊ da nobis cor carneũ: qd̃ te timeat, te amet, te diligat, ĩ
te delectet, te ꝑfruat, te sequat. Oramus dñe clemẽtiã tuã: vt se-
reno vultu familiã tuã sacri tui noĩs officia p̃stolãtẽ aspicere di-
gneris: ⁊ vt nullius sit irritũ votũ, nullius vacua postulatio, tu
nobis preces suggere, quas ipse audire propitiꝰ, ⁊ exaudire de
lecteris. Rogamus te etiam pr̃ scẽ pro aĩabus oĩum fideliuꝫ de-
functoꝝ: vt sit illis salus ęterna, ꝑpetua sanitas, gaudiũ ⁊ refri
geriũ sempiternũ. Hoc magnũ puritatis sacr̃m Deus meus sit
illius hodie magnũ ⁊ plenũ ꝯuiuiũ de te pane viuo: qd̃ cęlo de-
scendisti: ⁊ das vitã mũdo: de carne tua scã ⁊ bñdicta: agni vcꝫ
q tollis pcã mũdi: q̃ de scõ ⁊ gl̃ioso vtero btẽ Virginis Marię
est assumpta, ⁊ de Spũ scõ cõcepta: de illo p̃cioso sanguine tuo:
q pietatis fonte per lanceã militis eꝰ tuo sctissimo latere felici-
ter emanauit: vt ĩde sanati, refrigerati, refecti, ⁊ ꝯsolati, exultẽt

in laude ⁊ gloria tua. Peto clementiã tuã piissime redẽptor: vt descendat sup̄ hũc panẽ ⁊ calicez istũ plenitudo diuinitatis tuę. Descendat etiã dñe illa sancti spũs tui inuisibilis forma, ⁊ incõprehensibilis maiestas: sicut quondã in hostijs patrũ descendebat: q̃ ⁊ oblationes nr̃as corpus, ⁊ sanguinẽ tuũ efficiat, ⁊ me indignũ sacerdotez tuũ doceat tm̃ tractare mysteriũ cũ cordis puritate, ⁊ lachrimarũ fonte: cũ reuerẽtia ⁊ tremore, ita vt placide ⁊ benigne suscipias sacrificiũ laudis de manibus meis: ad salutẽ oĩuz tã viuoꝝ q̃ fideliũ defunctorũ. Rogo te dñe p̄ ipsuz sacrosanctuz mysteriũ corporis ⁊ sanguinis tui p̄ciosissimi: quo quotidie in eccl̃ia tua sctã pascimur ⁊ potamur, abluimur ⁊ santificamur, atqz vnius tuę summę diuinitatis participes efficimur: vt mihi ꝯcedas virtutes tuas sctãs, qbus repletus, bona cõsciẽtia ad altare tuũ accedã ita, vt hęc sacr̃a cęlestia efficiant̃ mihi salus ⁊ vita. Tu enim dixisti ore tuo scõ ⁊ bñdicto: Panis, quẽ ego dabo, caro mea est pro mũdi vita: q mãducat me viuet ꝓpter me: ipse manet in me: ⁊ ego in eo: Ego sum panis viuus, q de cęlo descẽdi: siquis mãducauerit ex hoc pane, viuet in ęternũ. Panis dulcissime sana palatũ cordis mei: vt sentiã suauitatẽ amoris tui. Sana me dñe ab oĩ languore, vt nullã p̄ter te sentiã dulcedinẽ: nullũ p̄ter te q̃rã amorẽ: nullã p̄ter te amez pulchritudinẽ. Panis candidissime, hñs oẽ delectamentũ, ⁊ oẽz saporez suauitatis: q nos de te semp̄ reficis: ⁊ in te nunq̃ deficis: comedat te cor meum, ⁊ dulcedine saporis tui repleant̃ viscera aĩę meę. Mãducat te angelus pleno ore: mãducet te p̄egrinus hõ pro modulo suo: ne deficere possit in via, tali recreat⁹ viatico, Panis sancte, panis viue, panis pulcherrime: panis mũdę, q descendisti de cęlo: ⁊ das vitã mũdo, veni in cor meũ ⁊ mũda me ab oĩ inquinamento carnis ⁊ spũs. Intra in aĩaz meã: sana ⁊ sanctifica me interius ⁊ exterius. Esto tutamẽ ⁊ ꝑpetua salus ⁊ protectio corporis ⁊ aĩę meę. Repelle a me insidiãtes mihi hostes: recedãt ꝓcul a potẽtia p̄ntię tuę: vt tua ꝓtectione foris ⁊ intus munitus, recto tramite ad regnũ tuũ p̄ueniã: vbi nõ mysterijs, sicut in hoc tp̄e agitur, sed facie ad faciẽ te videaz. Amẽ.

¶ De pręparatione Sacerdotis celebraturi. Cap. 25.

Sacerdos celebraturus, seruatis ijs quę sup̄ius dicta sunt, quo ad pręuiam Confessionem, ⁊ horas canonicas, Matutino

tutino saltem absoluto, orationi aliquantulū vacet, ꝛ orationes inferius positas pro tēporis opportunitate dicat. Deinde accedit ad locum in Sacristia vel alibi pręparatum, vbi paramēta aliaque ad celebrationem necessaria habentur: accipit Missale, perquirit missas, perlegit ꝛ signacula ordinat ad ea quę dicturus est. Postea lauat manus dicens orationē inferius positā. Deinde pręparat calicē, ponens super eius os purificatoriū, ꝛ super illud patenas cū hostia, q̄ tegit parua palla, ꝛ velo serico: super velo ponit bursas coloris paramentorū intas habens corporale plicatū. Quibus ita dispositis accedit ad paramēta, vbi calciatus pedibus, ꝛ indutus vestibus sibi cōuenientibus, quarū exterior saltē talum pedis attingat: induit se, si sit Prelatus secularis, supra rochettū: si sit Prelatus regularis, vel alius. Sacerdos secularis, supra superpelliceū, si cōmode haberi possit, alioquin sine eo supra vestes cōes, dicens ad singula singulas orationes inferius positas. Ac primum accipiēs Amictum, circa extremitates, ꝛ oradulas, osculatur in medio, ꝛ ponit sup caput, ꝛ mox declinat ad collum, ꝛ eo circa vestium collaria tegens, ducit oradulam sub brachijs, ꝛ circunducens per dorsum ad ventrem reducit, ꝛ ligat. Tum Alba induitur caput submittens deinde manicam dextram brachio dextro, ꝛ sinistras sinistro imponens: albam ipsas corpori adaptat, eleuat ante, ꝛ a latebus hinc inde, ꝛ Cingulo per ministrum a tergo sibi porrecto, se cingit. Minister eleuat Albam supra cingulum circūcirca, vt honeste dependeat, ꝛ tegat vestes ac eius fimbrias diligēter aptat, vt ad latitudinem digiti vel circa supra terrā ęqualiter fluat. Sacerdos accipit Manipulū, osculat crucē in medio, ꝛ ponit brachio sinistro. Deinde ambab⁹ manibus accipiēs stolas, simili modo deosculatur, ꝛ imponit mediū eius collo, ac transuersando eas ante pectus in modū crucis, ducit partē a sinistro humero pendentē ad dextras, ꝛ partes a dextro humero pēdentē ad sinistrā. Sicq; vtranq; partē stolę extremitatibus cinguli hinc inde ipsi cingulo ꝓiungit. Si celebrās sit Ep̄s, nō ducit stolā añ pectus in modū crucis, sed finit hinc inde vtrasq; extremitates pēdere: ꝛ accipit cruciculas a collo añ pect⁹ oradulis pēdētē. Postremo Sacerdos accipit planetā. Si sit Ep̄s, ꝛ solenniter celebrat, accipit paramēta, ꝛ alia vt in Pontificali,

¶ Sacerdos postq̄ est parat⁹, pōt dicere seq̄ntes orōnes.

¶ Oratio sancti Thomę de Aquino ad Deum patrem, dum sacerdos est accessurus ad altare.

O Mnipotens sempiterne Deus: ecce accedo ad sacr̄z vnigeniti filij tui Dn̄i nr̄i Jesu Chr̄i. Accedo (inquā) infirmus ad medicū vitę: immundus ad fontē misericordię: cęcus ad lumen claritatis ęternę: paup̄ ⁊ egenus ad dn̄m cęli ⁊ terrę. Rogo ergo immēsę largitatis tuę abundātiā, quatenus meaz curare digneris infirmitatē: lauare fęditatē: illuminare cęcitatē: ditare paupertatē: vestire nuditatē: vt panē angelor̄, regē regū, ⁊ dn̄z dn̄antiū tāta suscipiā reuerētia ⁊ humilitate, tāta ꝯtritione ⁊ deuotione, tāta puritate ⁊ fide, tali ꝓposito ⁊ itētione: sicut expedit saluti aię meę. Da (q̄so) mihi dn̄ici corporis ⁊ sanguinis nō solum suscipere sacr̄m, sed etiaz rem: ⁊ virtutem sacr̄i. Omitissime Deus da mihi corpus vnigeniti filij tui Dn̄i nostri Jesu Christi, qd̄ traxit d̄ Virgine Maria, sic suscipere, vt corpori suo mystico merear incorporari, ⁊ inter eius mēbra connumerari. O amantissime pr̄ concede mihi dilectum filium tuum, quē nūc velatum in via suscipere propono, reuelata tandem facie perpetuo contemplari. Qui tecum. ¶ Ante communionez apologia.

IMpellit ministrandi officiū hostia salutaris ꝓ populi delicto: terret ꝯsciētia indebiti sacerdotij pro reatu. Si a me oiuz sacerdotū peripsema sacrificiū offerat̄, pollutę ꝯscię crimē auget̄. Si tn̄ tuę maiestati vniuersę carnis iudici non offert̄, negligētię reatus cōscribitur, Inter hęc tuę op̄s libramē pietatis imploro, cuius vltionis diē accusante cōscia ꝑtimesco. Ne indignū (q̄so) misericordia tua iudices, quē a tpe pn̄ię non excludis. Suspende securim: donec cultor vineę admoueat cophinū stercoris infructuosę arboris ad radicē. Parce mihi Dn̄e clementissimę pęnitēti, qui Dauid post lapsum clementer ad veniā reuocasti: qui Petri misericors amare flentis lachrymas respexisti: q latronē in crucis patibulo tanti facinoris reū diuina gr̄a illustrasti. Cui mox obtinuit cōfessio ꝑspicua Dei filiū: fides pręmiū: pęna veniā: lamēta gaudia sempiterna: duz cōfessor in cruce possessor extitit paradisi post crucez. Sed qr verba venia tuę pietatis indigent, q̄ indigni sacerdotis opera nō cōmendāt: saltē astantiū dota suscipe: vt ⁊ mihi eorū apud te p̄cibus veniā, ⁊

suis

suis meritis sacrificia nr̄orū vulnerum salubriter nobis cōferāt medicinā. Et qr op̄s pro oībus factus es hostia pro pcis: adsis nobis scificatio in sacrificio pro delictis, Chr̄e Saluator mundi. Qui cū ęterno pr̄e, ⁊ cū spū sancto viuis ⁊ regnas Deus, p oīa scl̄a seculorū. Amen. ¶ Oratio ad beatissimā Virginē Mariaz.

O Mater pietatis ⁊ misericordię beatissima virgo Maria: ego miser ⁊ indignus pcōr ad te cōfugio toto corde ⁊ affectu: ⁊ p̄cor dulcissimā pietatē tuā: vt sicut dulcissimo filio tuo in cruce pendenti astitisti, ita ⁊ mihi misero pctōri ⁊ sacerdotibus oībus hic ⁊ in tota sctā ecclesia ipsaz hodie offerentibus clemēter assistere digneris: vt tua gr̄a adiuti dignā ⁊ acceptabilē hostiā i ꝯspectu sūmę, ⁊ indiuiduę trinitatis offerre valeam⁹. Am̄.

¶ Ad sanctum vel sanctā cuius eo die festum celebratur. Or̄o.

O Sancte N. vel sctā N. ecce ego miser pcōr de tuis meritis confisus offero nūc sacratissimū sacr̄m corporis ⁊ sanguinis Dn̄i nr̄i Jesu Chr̄i pro tuo honore ⁊ gloria: p̄cor te humiliter ⁊ deuote: vt pro me hodie intercedere digneris: vt tm̄ sacrificiū digne ⁊ acceptabiliter offerre valeā: ⁊ eū tecuz ⁊ cum oībus electis eius ęternaliter laudare, ⁊ cū eo regnare valeaz. Amen.

¶ Or̄o deuota Sci Gregorij Papę dicenda a sacerdote anteqū missā icipiat.

Facturꝰ memoriā salutaris hostię totiꝰ inūdi, cū illiꝰ dignitatē, ⁊ meā itueor fęditatē, ꝯscia torq̄or pcōruz. Verū qr tu deꝰ multū misericors es, iploro vt digneris mihi dare spūz ꝯtribulatū: qd̄ tibi gratū sacrificiū reuelasti, vt eo purificatꝰ vitali hostię pias manꝰ admoueā: q̄ oīa mea pcā abluat: ⁊ ea deinceps in ꝑpetuū mihi vitādi cautelā īfundat, oībusqz ꝑ qbꝰ tibi offert̄, pn̄tis ⁊ futurę salutis cōmercia largiaris. Per.

Suprascriptę or̄ones nō ex p̄cepto, sed ex deuotione dn̄r. Poterit et sacerdos, his or̄onibꝰ dimissis, dū se parat dicere p̄s. Miserere mei deꝰ. vsqz i finē, cū Glia p̄ri. aut aliū psalmū ꝯueniētē

¶ De ingressu Sacerdotis ad altare. Cap. 27.

Sacerdos omnibus paramentis indutus, accipit in manu sinistra calicē vt supra pręparatuz, ⁊ bursaz manu dextra super calicē tenēs, capite cooperto accepit ad altare, ministro cū Missale, ⁊ alijs ad celebrandū necessarijs pręcedente. Procedit autem oculis demissis, incessu graui, erecto corpore. Si vero contigerit euz transire ante altare maiꝰ, capite cooperto

faciat ad illud reuerentiam: si ante locum sacramenti, genuflectat. Si ante altare, vbi celebretur missa in qua eleuatur sacramẽtum, similiter genuflectat, ⁊ detecto capite illud adoret. Cũ peruenerit ad altare, stãs ante illud in infimo gradu, caput detegit: biretum ministro porrigens, ⁊ altari, seu imagini crucifixi desuper posite, profunde inclinat. Si autem in eo sit tabernaculũ Sãctissimi Sacramẽti, genuflectens dubitatꝫ facit reuerẽtiam. Tunc ascendit ad medium altaris, ibi ad cornu Euangelij sistit Calicẽ: extrahit corporale de bursa quod extẽdit in medio altaris, ⁊ super illud calicẽ velo cooperturꝫ collocat. Si in altari paramenta accepit, hoc idem facit antequã descẽdat ab altari missam inchoaturus. Si est cõsecraturus plures hostias pro Communione facienda, quę ob quantitatem super patena manere non possint: locet eas super Corporale ante Calicẽ, aut in aliquo Calice vel vase mũdo cõsecrato eas ponit retro post Calicem, ⁊ alia patena cooperit. Collocato Calice in altari, accedit ad cornu epistolę. Missale super cussino aperit, reperit missam, ⁊ signacula suis locis accõmodat. Deinde rediens ad mediũ altaris, facta prius Cruci reuerẽtia, descẽdit ad gradũ infimũ altaris pro missa inchoanda. In missa solenni calix, missale, ⁊ alia necessaria ꝑparãtur, antequã sacerdos veniat ad altare. Ipse aũt procedit cũ ministris: ⁊ cum peruenerint ad infimum gradum altaris, ibi medius inter Diaconum a dextris, ⁊ Subdiaconũ a sinistris, antequam ascendat ad altare, facit cũ ipsis (vt infra) Confessionem. In missa pontificali omnia seruentur vt in Pontificali ⁊ Ceremoniali Romano ordinatur, cuius Pontificalis ordinem Episcopus nunquam prętermittat, qñcunque cum Diacono ⁊ Subdiacono parat⁹ celebrat.

¶ De principio Missę, ⁊ Confessione facienda. Cap. 28.

Sacerdos quamprimum descenderit ad infimum gradum altaris, conuertit se ad ipsum altare, vbi stãs ante illud iũctis manibus ante pectus, detecto capite, facta prius Cruci vel altari reuerentia, erectus incipit missam. Si autem celebraturus sit coram summo Põtifice, sistit se in infimo gradu altaris a cornu euangelij ante ipsum Pontificem, vbi genuflexus expectat: accepta benedictione erigit se, ⁊ stans versus altare incipit Missam. Si autẽ sit coram Cardinale, Patriarca, Archiepiscopo,

piscopo, vel Episcopo in eorũ residẽtijs, vel loco iurisdictionis, stans in infimo gradu a cornu euangelij vt supra expectat, data signo facit profundam reuerentiam prælato, & versus ad altare incipit Missam. Si autem solenniter celebrat coram summo Pontifice, aut alio ex prælatis prædictis, stans a sinistris prælati, facit cum eo Confessionem, & alia seruat vt in Cerimoniali Romano, & in Pontificali ordinatur. Stans igitur celebrãs in infimo gradu altaris vt supra, producẽs manu dextera a fronte ad pectus signum crucis, dicit intelligibili voce. **In nomine patris, & filij, & spiritus sancti Amẽ.** Et postquam id dixerit, nõ debet aduertere quemcunque in alio altari celebrantem, etiam si sacramentum eleuet, sed continuate prosequi missam suam vsque ad finem. Cum seipsum signat, sinistram ponit infra pectus, in alijs benedictionibus cum est ad altare & seipsum non benedicit, ponit eam super altari. Seipsum benedicens, vertit ad se palmam manus dextræ, & omnibus illius digitis iunctis & extensis, a fronte ad pectus, & ab humero sinistro ad dextrum, signum crucis format. Si vero alijs, vel rem aliquam benedicit, paruum digitum vertit ei cui benedicit, ac benedicendo totam manum dextram extendit, omnibus illius digitis pariter iunctis & extẽsis: quod in omni benedictione obseruatur. Postquã dixerit. **In nomine patris** &c. vt supra, iungit manus ante pectus pronuncians clara voce Antiphonam. **Introibo ad altare dei.** Minister retro post eũ ad sinistrã genuflexus, & in missa solenni ministri hinc inde stantes rñdent. **Ad deũ qui lætificat iuuentutem meam.** Deinde Sacerdos eodẽ modo stans incipit, & prosequitur cũ ministro vel ministris alternatim Psalmũ, **Judica me deus,** vsq; ad finẽ, cum **Gloria patri.** Quo finito repetit Antiphonã, **Introibo,** cum ministris vt supra. Qui Psalmus nunquam prætermittitur, nisi in missis defunctorum, & in missis de tpe a Dñica Passionis inclusiue vsq; ad sabbatũ sanctum exclusiue, in quibus semel tantũ dicta ãa **Introibo,** cũ ministris vt supra, sacerdos statim subiungit V. **adiutorium nostrum** &c. vt infra. Cũ in fine Psalmi dicit **Gloria patri** &c. caput cruci inclinat. Repetita Antiphona **Introibo** dextra manu producens signum crucis a frõte ad pectus, dicit V. **Adiutorium nostrum in noie domini.** R. **Qui fecit cælum & terram.**

Deinde

Deinde caput, seque profunde altari inclinans, dicit Cõfiteor deo vt in ordinario. Et prosequitur eodem modo stans capite inclinato, donec a ministro vel ministris dictus fit Misereatur. Cum iscipitur a ministris Confiteor caput erigit. Cum dicit, mea culpa ter pectus dextra manu percutit. Si est coram Pontifice, & Cardinali in loco sui Tituli seu Cardinalatus, & coram Legato sedis Apostolicę, Patriarcha, Archiepiscopo, & Episcopo coram Prouincia, Ciuitate, vel diœcesi constitutis, vbi dicit, Vobis fratres dicat tibi pater similiter in fine, vbi dicit Vos fratres dicat Te pater quod dicens summo Pontifici genuflectit, aliis Prælatis profunde inclinat. Cum ministri, & qui interfunt (etiam si ibi fuerit summus Pontifex) respondent Confiteor dicunt tibi pater & te pater Facta a circunstantibus Confessione, celebrans stãs respondet. Misereatur vestri. &c. Deinde producens manu dextra a fronte ad pectus signum Crucis, dicit: Indulgentiam &c. Et stans capite inclinato prosequitur, Deus tu conuersus & quę sequuntur in Ordinario, clara voce vsque ad orationem Auser a nobis &c. quam dicit secreto. Et tunc si coram summo Pontifice, aut aliis Prælatis vt supra, celebret, facta summo Pontifici genuflexione, aliis Prælatis profunda reuerentia, accedit ad infimum gradum ante medium altaris, & ibi dicit, Auser a nobis &c. vt supra.

¶ De introitu, Kyrie eleison, & Gloria in excelsis. Cap. 29.

Ojcto, Auser a nobis &c. Celebrans iunctis manibus accedit ad medium altaris, vbi stans capite inclinato, & iũctis manibus super altare positis, ita vt digiti parui duntaxat frontem seu medium anteriozis partis tabulę seu mensę altaris tangant residuo manuũ inter altare & se retento pollice dextro super sinistrum in modum crucis posite (quod semper obseruatur cum manus iunctę super altare ponuntur) secreto dicit Oramus te domine &c. Quo dicto osculaur altare i medio, manibus extensis hinc inde super altare positis: quod in omni deosculatione altaris seruatur: sed post consecrationẽ pollices ab indicibus non diuiunguntur. Osculato altari accedit ad cornu sinistrũ altaris, idest, Epistolę vbi stans versus altare, & producens a fronte ad pectus signum crucis, incipit intelligibili voce, Introitus missę & prosequitur iũctis manibus. Cum repetit In-

tit Introitum non signat se vt prius, ꝛ eo repetito iunctis manibus ante pectus accedit ad medium altaris, vbi stans versus illud similiter manibus iunctis, dicit simili voce ter, Kyrie eleison ter, Christe eleison, ꝛ iterū ter, Kyrie eleison. alternatim cū ministris. Si minister vel qui intersunt celebranti non respondeāt, ipse solus nouies dicit. Dicto vltimo Kyrie eleison. sacerdos ibidē vt prius stans ꝛ manus extendens, eleuansque, ꝛ iungens, voce prędicta incipit, si dicendum sit, Gloria in excelsis. cū dicit, Deo caput cruci inclinat, quo erecto stans iunctis manibus vt prius, prosequitur vsq; ad finē. Cuz dicit; Adoramus te. Gratias agimus tibi: Jesu Christe: Suscipe deprecationem nostram, ꝛ iterum Jesu Christe, caput cruci inclinat. Cum dicit in fine, Cum sancto spiritu seipsum a frōte ad pectus signat, interim perficiens. In gloria Dei patris. Amē. In missa solenni sacerdos facta Confessione ascendit cū ministris ad altare, quo per eū osculato, ponit incensum in thuribulo, ministrante Diacono naueculā, ꝛ thuriferario thuribuluz. Antequam ponat incensum, illud benedicit, dicens, Ab illo benedicaris ꝛc. Postea Diaconus reddita naucula thuriferario, accipit ab eo thuribulū, ꝛ dat celebranti osculata prius eius manu, qui facta cruci reuerentia, eaz ter incensat, deinde imagines ꝛ reliquias si adsint, postea candelabra semel singulis thuribulū ducens, primū a cornu epistolę candelabra, ꝛ illius postremā partē inferiorē, deinde superiorē, ꝛ procedens ante crucem, facta ei reuerentia incensat alia candelabra in cornu euangelij, ꝛ illius postremaz partem altaris inferiorē ꝛ superiorē, deinde totam anteriorem vsq; ad extremum altaris in cornu epistolę, facta cruci reuerētia cuz ante eaz transit, ꝛ redito thuribulo ipsi Diacono, ab eo ipse solus incensatur. Deinde, cum illis, Diacono a dextris celebrantis, Subdiacono a dextris Diaconi stantibus, prosequit Introitū ꝛ Kyrie eleison. Cuz vero intonat hymnuz, Gloria in excelsis, Diaconus ꝛ Subdiaconus, vnus post alium stant a tergo celebrantis, postea ascendunt ad altare, ꝛ hinc inde cum celebrante hymnum submissa voce prosequuntur vsq; ad finem.

De Oratione. Cap. 30.

Dicto hymno Gloria in excelsis, vel si non sit dicendus, eo omisso, celebrans osculatur altare in medio, manibus

hinc inde

hinc inde super illo vt supra extensis, tum iunctis ante pectus manibus, demissis ad terram oculis vertit se ad manum sinistram, hoc est, ad latus dextrū versus populum, & extendens ac iungēs manus ante pectus vt prius dicit voce prędicta, **Dñs vobiscum** ℟. **Et cum spiritu tuo** iunctis vt prius manibus reuertitur per eandem viam ad librum, vbi extendens & iungens ante pectus manus, caputq; cruci inclinans, dicit **Oremus**, tū extendit manus ante pectus, ita vt palma vnius manus respiciat alteram, & digitis simul iunctis, quorum summitas humerorum altitudinem distantiāq; non excedat, qō in omni extēsione manuum ante pectus seruatur. Stans autem vt supra extensis manibus, dicit **Orationem**. ¶Cum dicit, **Per dñm nrm**, iungit manus. Si aliter concluditur Oratio, **Qui tecum**, vel **qui viuit** cum dicit, **in vnitate**, iungit manus. cum nominatur nomen **Jesus** caput versus crucem inclinat. Cum in Oratione nominatur nomē beatę Marię, vel Sanctor̄ de quibus dicitur Missa, vel fit commemoratio, item in Oratione p̄ Papa quando nominatur, caput inclinat. Si plures orationes sunt dicendę idem in eis in voce, extensione manuum, & capitis inclinatione, quod supra dictum est, obseruatur. Si altare sit ad orientem versus populum, celebrans versa facie ad populum, nō vertit humeros ad altare, cum dicturus est, **Dñs vobiscum**, **Orate fratres**, **Ite missa est** vel daturus benedictionem, sed osculato altari in medio, ibi expansis & iunctis manibus vt supra, salutat populum. ¶ In quatuor temporibus, vel alias qñ dicendę sunt plures Orationes cum prophetijs, dicto **Kyrie eleison** in medio Altaris, reuertitur ad cornu epistolę, vbi stās ante librū extensis & iunctis ante pectus manibus, & caput cruci inclinās, dicit **Oremus, Flectamus genua** & illico manibus sup̄ altare extensis, vt se ipsum ad altare sustineat, genuflectit, & sine mora surgens, eadem voce dicitur a ministro **Leuate** & manibus extensis dicit orationem vt supra, & in conclusione iungit. Dum autem legit p̄ophetiam manus tenet super librum, vel altare positas. In missa solenni cum dō **Dominus vobiscum** & **Oratio** Diaconus & Subdiaconus stant retro post celebrantem, **Flectamus genua** dicitur a diacono, Subdiacono vero, **Leuate** illum primum genuflectente, hoc primum surgente. ¶ Re

De Epistola, Graduali, & aliis vsq; ad Offertorium Cap. 31.

OJctis Orationibus celebrãs positis super librum, vel super altare manibus, ita vt palmę librum tãgant, vel (vt placuerit) librum tenens, legit intelligibili voce. Si celebret solenniter legat de missa voce cum ministris, similiter Graduale & alias partes. Lecta Epistola respondetur a ministris, Deo gratias, & similiter stans vt prius, prosequitur Graduale, Alleluia, & Tractum & Sequentiam, si dicenda sint. Quibus dictis celebrans si priuatim celebret, ipsemet seu minister portat librum Missalis ad alteram partem altaris in cornu euangelij, & dum transit ante medium altaris caput cruci inclinet, & Missale sic locat, vt posterior pars libri respiciat ipsũ cornu altaris, & non ad parietem, siue ad partem eius contra se directam. Locato Missali in altari, celebrans redit ad medium altaris, & ibi stans profunde inclinatus, iunctis manibus ante pectus leuatisque ad Deum oculis, secrete dicit, Munda cor meum & labia mea, & Iube domine benedicere, & vt in ordinario. Quibus dictis vadit ad librum Missalis, vbi stans versus illum iũctis manibus ante pectus, dicit intelligibili voce, ℣. Dominus vobiscum. Deinde pollice dextrę manus signo crucis signat, primo librum super principio Euangelij, quod est dicturus, postea seipsum in fronte, ore, & pectore, dicens, Sequentia vel initium sancti Euangelij &c. ℟. Gloria tibi Domine. Tum iunctis iteruz vt prius manib⁹: stans vt supra, prosequitur Euangelium vsque ad finem. Quo finito ministri respondent Laus tibi Christe, & celebrans eleuans paruum per librum, osculatur euangelium, preterquam in missis de sanctorum, in quibus non osculatur, & nisi celebret coram summo Pontifice, aut Cardinali, vel coram Patriarcha, Archiepiscopo vel Episcopo in eorum residentijs, quo casu defertur cuilibet predictorum osculandus liber, & ipse celebrans tunc non osculatur. Dicto euangelio stans in medio Altaris versus Crucem eleuans & iungens manus, caputque cruci inclinans incipit (si dicendum sit) Credo cum dicit in vnum Deum caput cruci inclinat, quo erecto stans ibidem iunctis ante pectus manibus, vt prius, prosequitur vsque ad finem. Cum dicit, Jesum Christum, caput cruci inclinat. Cum dicit, Et incar-

Et incarnatus est, vsque ad Homo factus est inclusiue, genu flectit. Cum dicit Et vitam venturi seculi, Amen producit sibi manu dextra signum crucis a fronte ad pectus. In missa solenni Subdiaconus circa finem vltimę Orationis accipit ambabus manibus librum epistolarum deferens illum supra pectus, & facta Altari genuflexione in medio, vadit a parte epistolę contra altare, & legit epistolam, qua lecta redit ad celebrantē, osculatur eius manum, & ab eo benedicitur, prętquam in missis Defunctorum. Deinde idem subdiaconus accipit Missale celebrantis, defert ad cornu euangelij in Altare, ibi ministrans celebranti, qui lecto euangelio, & per Diaconum delato libro euangeliorum ad altare, imponit incensum in thuribulū. Deinde Diaconus dicit, Munda cor meum, genuflexus ante altare, accepto libro euangeliorū de altari, & benedictione a celebrante, osculataque illius manu vadit cum subdiacono a sinistris ad locum euangelij contra altare versus populum, vbi Subdiacono librum tenente, medio inter duos Acolithos tenentes candelabra accensa, dicit Dominus vobiscum, iunctis manibus. Cum dicit, Sequentia &c. signat frontem, os, pectus: & librum. Postea ter librum incensat, hoc est in medio a dextris, & a sinistris, & prosequitur Euangelium iunctis manibus. Interim celebrans stat iunctis manibus a cornu epistolę versus euangelium. Quo finito osculatur sacerdos librum a Subdiacono sibi delatum, & a Diacono ter incensatur. Postea stās in medio altaris versus crucem, incipit (si dicendum sit) Symbolum, stantibus post eum Diacono & Subdiacono, deinde ad altare accedentibus, & cum eo prosequentibus, vt dictum est ad Gloriam excelsis. Si quandoque celebrās cantat missam sine Diacono & Subdiacono, Epistolam cantat aliquis lector superpellicco indutus, qui in fine nō osculatur manū celebrantis. Euangelium aūt cantat ipse celebrās ad cornu Euangelij, qui & in fine missę cātat. Ite missa est vel Bñdicamus dño Pro tpis diuersitate.

De Offertorio, & aliis vsque ad Canonem. Cap. 32.

Dicto Simbolo, vel si non sit dicendum, dicto euangelio celebrans osculatur Altare in medio, & iunctis manibus ante pectus, ibidem a manū sinistra ad dextram vertit se ad populum, & extendens ac iungens manus dicit, Dns vobiscum, & iun-

ꝛ iunctis manibus reuertitur per eandem viam ad medium Altaris, vbi extendens ꝛ iungens manus, caputq; cruci inclinãs, dicit Oremus tum iunctis vt prius manibus dicit Offertorium, ꝛ omnia quę vsque ad finem missę in medio altaris dicẽda sunt, dicit ibidem stans versus ad altare, nisi vbi aliter ordinatur. Dicto Offertorio, siqui sint volentes offerrẽ, celebrans accedit ad cornu Epistolę: vbi stans de recto capite latere suo sinistro altari verso, deponit manipulum de brachio sinistro, ꝛ accipiens illud in manum dextram porrigit summitatem eius singulis offerentibus osculandam, dicens singulis, Accepta abile tit sacrificium tuum omnipotenti Deo vel sic Centuplũ accipias ꝛ vitam æternam possideas. Accepta omnium ablatione, celebrans reponit manipulum in brachium sinistrum: ꝛ reuertitur ad medium altaris: ꝛ si vult prędicare, aut populum suum de malis operibus ꝛ negligentijs, aut de obligatione quam habet erga ecclesiam vel pauperes arguere, conuersus ad populum faciat. Postmodũ facit generalẽ cõfessionẽ populo oibus genuflexis in hęc verba. Signate vos signo sanctę crucis cum contritione peccatorum vestrorum, ꝛ dicatis sicut ego dixero.

Confiteor Deo omnipotenti, ꝛ Sãctę Marię semper virgini: sancto Michaeli Archangelo, sancto Ioanni Baptistę, sancto Joãni Apostolo ꝛ Euangelistę, Sanctis Apostolis Petro ꝛ Paulo, ꝛ omnibus sanctis dei, ꝛ tibi pater, me graiter peccasse loquendo, male operando, mentiendo, periurando, cogitando, delectatione peccati, videndo, audiẽdo, odorãdo, gustando, ꝛ tangendo: multa mala feci, q̃ facere nõ debuissem ꝛ multa bona omisi, q̃ facere debuissem, ꝓpter negligentiã meã: multos etiã meis malis exemplis scãdalizaui: ꝛ occasionẽ peccandi tribui: ꝛ ad peccandũ induxi. De istis oibus ꝛ qualibuscunq; pcis ꝛ transgressionibus meis q̃ feci, cõmisi, vel omisi a die ꝛ hora quibus, baptizatus fui vsq; ad hanc p̃sentẽ horã doleo ꝛ pęnitet me fecisse mala q̃ feci, vel omisisse bona q̃ facere potuissem: ꝛ dico meã culpam, ꝛ meam grauissimam culpam: ꝛ pcor oĩpotentẽ Deũ, q; per suã copiosissimã misericordiã indulgeat mihi oĩa peccata mea: ꝛ tu pater digneris me ab ipsis authoritate dei ꝛ ecclesię qua fungeris, absoluere: ꝛ salutarez pęnitentiaz iniungere: ꝛ rogare Deuz pro me misero peccatore.

℣ Mise-

Questa è vna breue confessione volgare cauata da quella latina

Ateui il segno della santa Croce con dolore & pentimẽto de vostri peccati: & dite come dirò io: Mi confesso all'omnipotente Dio, & alla gloriosa sempre Virgine Maria, & a san Michele Archangelo, a san Giouã Battista, a san Giouanni Apostolo, & Euangelista, a santi Apostoli Pietro, & Paulo, a tutti i Santi, & Sante di Dio, & a voi Padre spirituale dell'anima mia, ch'io ho peccato grauemẽte, & spesse volte in mal dire, in mal operare, in mal pẽsare: ho fatto di molti mali ch'io nõ douea fare, & dati di molti mali esempi, & scãdalizato il pssimo mio: & di tutti questi & molti altri peccati, dalliquali mi saria potuto guardare & non mi son guardãto, ne son dolente & pentito: & ne dico a Dio mia colpa & mia graue colpa: & prego Dio, che per sua infinita pieta & misericordia mi perdoni: & voi Padre per l'auttorita, che vi è cõcessa, mi absoluiate & preghiate la diuina bõta, che habbia misericordia di me misero pcõre. Tunc sacerdos eleuata manu dextra super populũ dicat. Parcat vobis omnipotens Deus. Quilibet vestrum in remissionẽ peccatorum suorũ dicat Pater noster. Aue Maria: pro vnione, pace, & concordia sanctę mris ecclesię, & pro salute totius populi Christiani quilibet dicat Pater noster, Aue Maria. Et pro omnibus fidelibus defunctis, quorum aię sunt in purgatorio, Pater noster, Aue Maria. Ite creatur vestri ops Deus: & dimissis omnibus peccatis vestris, pducat vos in vitã ęternã. Amẽ. Indulgentiã absolutionẽ, & remissionem oĩum pcõrum vestrorũ, emendationem vitę & observantiam suorũ pceptorum, vitam sanctam & exitum beatũ tribuat vobis ops & misericors Deus. Amen. Et benedictio Dei omnipotentis pa ✠ tris, & fi ✠ lij, & spiritꝰ ✠ sancti descẽdat super vos: & maneat semper Amen. La indulgentia & pdonãza, che voi hauete acquistata p venire alla chiesa, & deuotamente vdire la messa & il diuino officio, & ogni altra bõna operatione, così come io ve l'annuncio in terra, Dio ve le representi in cielo ne beni di vita ęterna. Pax & benedictio Dei omnipotentis, pa ✠ tris, & fi ✠ lij, & spiritus ✠ sancti descendat sup vos, & maneat semper. Amen. Et cõuersus ad altare faciat oblationẽ. Et si non sint qui offerant, vel si nõ sit facienda dicta pfessio, dicto offert.

dicto offert. discooperit calicem, & ad cornu epłę sistit, & amota parua palla desuper hostiam, accipit patenam cuz hostia, & am babus manibus vsque ad pectus eam eleuatam tenens, oculis eleuatis ad Deuz dicit. Suscipe sancte pater &c. Si fuerint alię hostię non super patenā, sed super corporale, vel in alio vase p Communione populi consecrandę, calicem illū seu vas dextra discooperit, & intentionem suam etiam ad illas offerendas: & cō secrandas dirigens, dicit vt supra. Suscipe &c. vt in ordinario. Quo dicto, faciens signum crucis cum dicta patena ponit hostiam super corporale circa medium anteriozis partis corpora lis ante se, & patenam ad manuz dextram aliquantulum subtus corporale. Si autez ad sit vas seu calix cū aliis hostijs cooperit patena ipsa. Deinde accipit calicez, purificatozio extergit, & ac cipiens ampullam vini de manu ministri, ponit vinū in calicē, Deinde producit signum crucis super ampullam aquę, & dicit, Deus qui humanę substantię, imponens parum aquę in cali ce prosequitur, Da nobis per huius aquę, & vini mysteriuz. Si vero celebrat pro defunctis, non facit signum crucis sup aquaz sed imponit absque benedictione, dicens Orationem vt supra. Imposita aqua in calice, & finita Oratione p̄dicta, accipit cali cez discoopertum, & stans ante medū altaris ipsum tam babus manibus eleuatum tenens, videlicet, cum sinistra pedem, cum dextra autem nodum infra suppam, intentis ad Deum oculis offert, dicens. Offerimus tibi domine &c. qua oratione dicta fa cit signum crucis cum calice super corporale, & ipsum in medio post hostiaz, collocat, & palla cooperit. Deinde iūctis manibus sup altare positis, capite inclinato dicit secreto. In spiritu humilitatis &c. Postea eleuans oculos, manusqz expandens & sta tim iungens ante pectus (quod semper facit quādo aliquid est benedicturus) dicit. Veni sanctificator &c, cū dicit, & benedic signat manu dextra Communiter super hostiam & calicē. Tunc iunctis ante pectus manibus accedit ad cornu epistolę, vbi stās ministro aquam fundente lauat manus, idest, extremitates di gitorum pollicis & indicis, dicens Psalmum Lauabo inter innocentes cum Gloria patri &c. qui versus, Gloria p̄ pręter mittitur in missis defunctorum, & in missis a Dominica de Passione vsqz ad sabbatum sanctum exclusiue. In missa solen-

L ni dicto

ni dicto Oremus. Diaconus ꝛ Subdiaconus accedunt ad Altare a cornu epistolę, Diaconus amouet calicē, detegit, dat patenam, cum hostia celebranti, Subdiaconus extergit calicē purificatorio, Diaconus imponit vinum, Subdiaconus interim ampullam aquę ostendens celebranti dicit Benedicite pater reuerendę, qui facto versus eum signo crucis dicit orationem, Deus qui humanę ꝛc. interim Subdiaconus infundit paulum aquę in calicem, Diaconus illum celebranti dat ꝛ pedem calicis tangens, seu brachium dextrum celebrantis sustentans, cū eo dicit Offerimus tibi domine ꝛc. postea posito in altari vt supra palla cooperit: subdiacono deinde ponit in dextra manu patenam, quam cooperit, extremitate veli ab eius humero pendentis qui vadit post celebrantem ante medium Altaris, ꝛ ibi stat in loco conuenienti Dicto Veni sanctificator vt supra, celebrans ponit incensum in thuribulum, ministrante Diacono nauiculam, dicens Per intercessionem ꝛc. vt in ordinario. Deinde accepto thuribulo per manu Diaconi incensat oblata, ter ducēs thuribulum super calicem ꝛ hostiam in modum crucis ꝛ ter circum calicem ꝛ hostiam scilicet bis a dextra ad sinistram, ꝛ semel a sinistra ad dextram, dispensans verba in qualibet incensatione hoc modo. In prima incensatione, Incensum istud. In secūda a te benedictum. In tertia, ascendat ad te domine. In quarta, ꝛ descendat super nos. In quinta ꝛ sexta misericordia tua. Deinde incensat Altare dicens Dirigatur domine oratio mea ꝛc. vt in ordinario. Et incēsatur ipse, vt supra. Postea Diaconus incensat Chorum, ꝛ postremo Subdiaconū tenentem patenam, ꝛ ipse Diaconus incensatur a thuriferario, ꝛ thuriferarius postea incensat populum. Celebrans lotis manibus, eas tergit, ꝛ illis ante pectus iunctis reuertitur ad medium altaris, vbi stans oculosque ad Deum eleuans ꝛ statim demittens manibus iunctis super Altare, capiteque inclinato dicit secrete. Suscipe sancta Trinitas ꝛc. Quo dicto manibus hinc inde extensis, ꝛ super altare positis, osculatur altare in medio: tū iunctis manibus ante pectus, demissisque oculis ad terram, a sinistra manu ad dextram vertit se ad populum, ꝛ versus eum extendens ꝛ iungens manus, dicit voce aliquantulum eleuata. Orate fratres, ꝛ secrete psequēs, vt meum ac vestrum sacrificium ꝛc.

perficiat

perficit circulus, reuertens iunctis manibus ante pectus a manu dextra ad medium altaris. Et responso a ministris vel circunstãtibus, Suscipiat dñs sacrificiũ de manibus tuis ꝛc. alioquin per se ipsum, dicens Sacrificiuz de manibus meis ipse celebrans manibus ante pectus extensis vt sit ad Orationez stãs in medio altaris versus librum dicit absolute sine alia interpositione Oratione vel Orationes secretas: cum dicit Per dñm, iungit manus: cũ dicit Jesum Chrm, caput inclinat, quod facit in prima oratione, ꝛ in vltima, si plures sint dicendę. Peruento aũt in conclusione vltimę secretę ad verba illa, Per oĩa secula seculorum, exclusiue: celebrans stans in medio altaris depositis super eo manibus hinc inde extensis, dicit conuenienti ꝛ intelligibili voce Prefationẽ Cuz dicit Sursum corda eleuat manus hinc inde extensas vsqz ad pectus. Cuz dicit Gratias agamus dño, iungit manus: cum dicit Deo nostro cruci caput inclinat. ℟. Dignum ꝛ iustum est, eleuatis ꝛ extẽsis vt prius manibus, prosequitur Prefationẽ propriam, vel cõmunem, vt tempus requirit. Cũ dicit Sanctus iunctis ante pectus manibus, ꝛ inclinatus voce mediocri prosequit. Cuz dicit Benedictus qui venit in nomine Dñi ꝛc. signum crucis sibi producit a frõte ad pectus. In missa solenni cuz dicit Prefatio Diaconus ꝛ Subdiaconus stans retro post celebrãtẽ, ꝛ paulo antequaz dicatur Sãctus, accedunt ad altare, vbi cũ celebrante hinc inde dicũt Sanctus ꝛ q̃ sequunt vsqz ad Canonez Deinde Diaconus accedit ad sinistram celebrantis, ei assistens dũ dicit Canon, nisi ali⁹ sacerdos assistat: Subdiacon⁹ vero tũc stat post celebrãtẽ.

¶ De Canone Missę, vsqz ad Consecrationem. Cap. 33.

Finita prefatione vt supra celebrans manibus iunctis super altare positis, stans ante medium altaris versus ad illud eleuatis oculis ad Deũ, ꝛ sine mora demissis, profunde inclinatus incipit Canonem, secrete dicens Te igitur ꝛc. vt in ordinario. Cuz dicit vti accepta habeas ꝛ benedicas prius osculatur ante se altare: erigit se, ꝛ stat iũctis manibus ante pectus. Cum dicit Hęc dona, hęc munera, hęc sancta sacrificia: dextra manu ter signat communiter super hostiam ꝛ calicem. Deinde extensis manibus ante pectus prosequitur. In Primis, quę tibi offerimus ꝛc. Vbi dicit vna cum famulo tuo Papa nostro N.

pro N. exprimit nomen Papę, sede autem vacante verba prędicta omittũtur: vbi dicitur, ꝛ Antistite nostro N. specificatur nomẽ Patriarchę, Archiepiscopi, vel Episcopi ordinarii in propria Diœcesi qui si est vita functus, prędicta verba omittuntur. Si celebrans est Eps, Archiepiscopus, vel Patriarca omissis prędictis verbis, eorũ loco dicit. Et me indigno famulo tuo. Si vero celebrans est Papa, omissis verbis, vna cum famulo tuo Papa nostro N. ꝛ Antistite nostro N. dicit, vna cum me indigno famulo tuo quem gregi tuo pręesse voluisti. Et continuant omnes vt sequitur. Et omnibus ortodoxis. ꝛc. Cũ dicit Memento domine, eleuans ꝛ iungens manus vsque ad faciem vel pectus, sic iunctis manibus stat paulisper in quiete, demisso aliquantulum capite, faciens commemorationem viuorũ Christi fidelium ad suam voluntatẽ, quorum nomina si vult secrete cõmemoret, non tamen necesse est ea exprimere, sed mente tantũ eorum memoriam habeat. Potest etiam celebrans si pro pluribus orare intendit, ne circunstantibus sit molestus, ante missã in animo proponere sibi omnes illos tã viuos quã defunctos, pro quibus in ipsa missa orare intendit: ꝛ hoc loco generaliter vnico contextu ipsorum viuorum commemorationem agere, pro quibus ante missam orare proposuit in missa. Commemoratione viuorum facta, demissis ꝛ extensis vt prius manibus, continuat, Et omnium circunstantium ꝛc. Similiter stans prosequitur, Communicantes. Cum dicit Jesu Christi caput cruci inclinat, in conclusione quando dicit Per eundẽ iungit manus, cum dicit Hanc igitur oblationem extendit manus super oblata, ita vt palmę sint apertę versus ac supra calicem ꝛ hostiã, quas sic tenet vsq; ad illa verba. Per Christum dominum nostrum tunc enim iungit manus ꝛ sic prosequitur. Quam oblationem tu deus in omnibus quęsumus. ꝛ cũ dicit, benedictam, adscriptam, ratam communiter signat ter super hostiam ꝛ calicem simul. Deinde cum dicit, vt nobis corpus separatim signat semel super hostiam tantum, ꝛ cum dicit, ꝛ sanguis semel super calicem tantum, deinde eleuans ꝛ iungens manus ante pectus, prosequitur, fiat, dilectissimi filij tui Domini nostri Jesu Christi inclinãs caput cruci si opus fuerit extergit pollices, ꝛ indices super corporali ꝛ dicit secrete vt prius. Qui pridie quã pateretur,

pateretur, ꝛ accipiens pollice ꝛ indice sinistrę manus hostiaꝫ, eam cum illis, ac indice ꝛ pollice sinistrę manus tenens stans erectus ante medium altaris, dicit Accepit panem in sanctas, ac venerabiles manus suas: eleuansque ad cęlum oculos, ꝛ statim demittens dicit, ꝛ eleuatis oculis in cęlum ad te deum patrem suum omnipotentem, caputque aliquantulum inclinans dicit tibi gratias agens, ꝛ tenens hostiam inter pollicem, ꝛ indicem sinistrę manus dextra producit signum crucis super eã dicens benedixit, fregit, dedítque Discipulis suis dicens, Accipite ꝛ manducate ex hoc omnes. Si adsit vas cuꝫ alijs hostijs consecrandis, discooperit manu dextra calicem, seu vas aliarũ hostiarum, ꝛ cubitis super Altare positis, stans capite inclinato, distincte, reuerenter, ꝛ secrete profert verba consecrationis sup hostiã, ꝛ simul super oẽs, si plures sint cõsecrandę, ꝛ hostiã suam pollicibus ꝛ indicibus tantum tenens, attente, deuote, ꝛ continuate profert verba consecrationis, Hoc est enim corpus meum: Quibus prolatis celebrans tenens hostiam inter pollices ꝛ indices prędictos super altare, reliquis manuuꝫ digitis extensis ꝛ simul iunctis (ꝛ hostijs si plures sint consecratę, in loco in quo a principio missę sunt positę sup corporali vel alio vase vel calice dimissis) genuflexus eaꝫ adorat. Tunc se erigens, quantum commode potest eleuat in altum hostiam, ꝛ intentis in eam oculis (quod ꝛ in eleuatione calicis facit) populo reuerenter ostendat adorandam, ꝛ mox ipsam reuerenter super corporale reponit in eodem loco vnde eam leuauit, ꝛ deinceps pollices ꝛ indices non diuiungit, nisi quando hostiam consecrataꝫ tangere vel tractare debet, vsque ad ablutionem digitorũ post communionem. Reposita hostia consecrata super corporali genuflexus vsque ad terram hostiam ipsam veneratur: si adsit vas aliarum hostiarum patena cooperit. Interim dum celebrans eleuat hostiam, minister manu sinistra eleuat fimbrias posteriores planetę, ne ipsum celebrantem impediat in eleuatione brachiorum, quod ꝛ facit in eleuatione calicis. Celebrans adorato sacramento surgit, ꝛ discooperit calicem in quem, si opus sit, exterget digitos, quod semper faciat cum aliquod fragmentuꝫ digitis adhęreat, ꝛ stans erectus dicit Simili modo postquaꝫ cęnatum est, ꝛ ambabus manibus accipiens calicem iuxta nodũ

infra cuppam, aliquantulumque eleuans, ꝛ statim deponens dicit accipiens ꝛ hunc præclarum calicem ꝛc. cuꝫ dicit benedixit, sinistra calicem infra cuppam nens, dextra signat super eum, ꝛ prosequens dedítque discipulis suis ꝛc. ambabus manibus tenens calicem, videlicet sinistra pedem, dextra nodum infra cuppam, cubitis super altare positis, ꝛ capite inclinato, profert secrete, ꝛ deuote vt supra verba consecrationis sanguinis. Hic est enim calix ꝛc. Quibus dictis reponit calicem super corporale: ꝛ genuflexus sanguinem reuerenter adorat. Tunc se erigit, ꝛ accipiens calicem discoopertum cum sanguine ambabus manibus vt prius, eleuat eum, ꝛ erectum, quantum commode potest ostendit populo adorandum, dicens Hæc quotiescunque feceritis ꝛc. mox ipsum reuerenter reponit super corporale in locum pristinum, ꝛ manu dextra palla cooperit, ac genuflexus sacramentum veneratur. In Missa solenni cum celebrans dicit. Quam oblationem ꝛc. Diaconus accedit ad dexterã celebrantis, ꝛ ibi in superiori gradu altaris genuflexus, cum sacramentum eleuatur fimbrias planetæ eleuat ꝛ quando opus est se erigens, calicẽ cooperit, ꝛ discooperit, ꝛ cum celebrante genuflecit. Iam reposito calice Diaconus redit ad librũ, nisi alius assistat.

¶ De Canone post Cõsecrationẽ vsqꝫ ad Orationẽ Dñicã. Ca. 34.

REposito calice, ꝛ adorato, celebrãs stãs ante altare, extẽsis manibus ante pectꝰ dicit secreto, Tui ꝛ memores ꝛc. iungit manus ante pectus ꝛ cum dicit Hostiam puram ꝛc. manu dextra signat ter communiter super hostiam ꝛ calicem ꝛ semel super hostiam tantum, ꝛ semel super calicem tantum dicens panem sanctum vitæ æternæ, ꝛ calicem salutis perpetuæ, deinde stans vt prius, extẽsis manibus prosequitur supra quæ propitio ꝛc. Cuꝫ dicit Supplices te rogamus ꝛc. inclinat se ante medium altaris, manibus iunctis super illo positis, cum dicit ex hac altaris participatione, osculatur altare, cuꝫ dicit sacro sanctum filij tui iungit manus ꝛ dextra signat semel super hostiam tantum, ꝛ semel super calicem dicens Corpus ꝛ sanguinem sumpserimus, ꝛ cum dicit omni benedictione cœlesti, seipsum signat a fronte ad pectus signo crucis cum dicit super eundem, Jungit manus. Cum dicit Memento Domine famulorum famularumque tuarum, qui nos præcesserunt, ꝛc. statim ex-

tim extensis ꝛ iunctis manibus ante pectus, vel vsque ad faciē eleuatis, ꝛ intentis oculis ad sacramentum super altare, facit commemorationem fidelium Defunctorū, de quibus sibi videtur eodem modo, vt dictum est de commemoratione viuorum. Qua commemoratione facta stans vt prius extensis manibus prosequitur, Ipsis domine, ꝛ omnibus in Christo ꝛc. ꝛ in fine ad Per eundem, caput inclinat. Cum dicit Nobis quoque peccatoribus vocem aliquantulum eleuat, ꝛ dextra manu pectus sibi percutit, ꝛ prosequitur, famulis tuis ꝛc. stans vt prius: cum dicit, Per Christum Dominum nostrum, per quem hec omnia Domine semper bona creas iungit manus ante pectus, deinde manu dextra ter signans communiter sup hostiam ꝛ calicem dicit Sanctificas, viuificas, benedicis, ꝛ prestas nobis. Postea discooperit manu dextra calicem, ꝛ genuflexus reuerētiam facit sacramento, tum se erigit, ꝛ reuerenter accipit hostiā inter pollicem ꝛ indicem dextre manus, ꝛ cum ea super calicē, quem manu sinistra tenet circa nodum infra cuppam, signat tera labio ad labium, dicens Per ipsum, ꝛ cum ipso, ꝛ in ipso. Et cum hostia bis inter se ꝛ calicem a labio calicis incipiens signat dicens est tibi Deo patri omnipotenti, in vnitate Spiritus sancti omnis honor ꝛ gloria. Deinde tenens manu dextra hostiam super calicem, sinistra calicem, eleuat eam aliquātulum simul cum calice dicens: Omnis honor ꝛ gloria, ꝛ statim vtrumque deponens hostiam collocat super corporali, ꝛ digitos si fragmentum aliquod illis adhereat, extergit in calice (quod semper si opus sit faciat cum hostiam sacram tetigit,) ac pollices ꝛ indices vt prius iungens, calices palla cooperit, ꝛ genuflexus vsque ad terram sacramentū veneratur. In missa solenni cum celebrans dicit Per quem hec omnia ꝛc. Diaconus facta sacramento genuflexione accedit ad dextram celebrantis, ꝛ quando opus est discooperit calicem, ꝛ cum celebrāte adorat: simliter cooperit, ꝛ iterum genuflectit. Postea vadit retro post celebrantem, vbi stat dum dicitur oratio Dñica.

¶ De Oratione Dñica, ꝛ aliis vsque ad factam Cōtionē. Cap. 35.

CElebrās cooperto adoratoq; calice erigit se, ꝛ more solito manibus extēsis hinc inde sup altare positis, dicit intelligibili voce, Per omia scla scloꝝ ꝛc. Cū dicit Oremꝰ iugit manꝰ caput sa-

put sacramento inclinens. Cum incipit, Pater noster extendit manus ꝛ stãs oculis ad sacramentum intentis prosequitur vsque ad finem. Responso a ministro, Sed libera nos a malo, a celebrante, Amen manu dextra, pollice ꝛ indice non diiũctis, patenam accipit inter indicem ꝛ medium digitos, quam tenẽs super altare erectam dicit secrete, Libera nos quęsumus ꝛc. In missa solenni cum in oratione Dominica dicitur, ꝛ dimitte nobis debita nostra Diaconus retro post celebrantem facta altari genuflexione vadit ad dextram celebrantis, ꝛ subdiacon⁹ circa finem orationis Dominicę, reuertitur ad altare, ꝛ offert patenam Diacono, qui eam discooperit, ꝛ dat celebrãti osculãs eius manum discoóperitque ꝛ cooperit calicem quando opus est simul cum celebrante genuflectens. Antequam celebrans dicat da propitius pacem in diebus nostris, eleuat manu dextra patenam de altari, ꝛ seipsum cum ea signat a fronte ad pectus, ꝛ dicens Da propitius pacem in diebus nostris patenã ipsam osculatur. ꝛ prosequens, vt ope misericordię tuę ꝛc. submittit patenam hostię, quaz indice sinistro accommodat super patenam, discooperit calicem, ꝛ genuflexus in terra sacramentum adorat, tum se erigens accipit hostiam inter pollicez ꝛ indicem dextrę manũs, ꝛ cum illis, ac pollice ꝛ indice sinistrę manus eam super calicem tenens reuerenter frangit per medium dicens, Per eundem dominum nostrum Jesum Christum filium tuum, mediam partem quam inter pollicem, ꝛ indicem dextrę manus tenet, ponit super patenam: de alia media quam sinistra manu tenet frãgit cum pollice ꝛ indice dextrę manus particulam prosequens, Qui tecum viuit ꝛc. quam inter ipsos dextrę manus pollicem ꝛ indicem retinens, partem maiorem quã sinistra tenet adiungit medię super patenam positę interim dicens, in vnitate Spiritus Sancti Deus. Et particulam hostię quam in dextra manu retinuit, tenens super calicem, quem sinistra per modum infra cuppam retinet, ꝛ intelligibili voce dicit, Per omnia secula seculorum. ℟. Amen. ꝛ cuz ipsa particula signans ter a labio ad labium calicis dicit Pax Domini sit semper vobiscum. Respõso per ministros. Et cum spiritu tuo. particulam quam dextrã manu tenet, ponit in sanguinem dicens secrete, Hęc commistio ꝛ consecratio corporis ꝛc. Deinde pol-

de pollices ꝛ indices super calicem aliquantulum tergit ꝛ iungit, calicem palla cooperit ꝛ genuflexus sacramentum adorat, surgit, ꝛ stans iunctis manibus ante pectus, capite inclinato versus sacramentum, dicit intelligibili voce, Agnus dei qui tollis peccata mūdi, ꝛ dextra percutiens sibi pectus dicit miserere nobis, quod ꝛ tertio facit, cum dicit dona nobis pacem. Tūc manibus iunctis super altare positis, capite inclinato oculisq; ad sacramentum intentis dicit secreto. Dñe Jesu Christe ꝛc. Qua oratione finita, si est daturus pacē, osculatur altare in medio, ꝛ ei statim instrumentum pacis porrigatur a ministro iuxta ipsum ad dextram, hoc est in cornu epistolę genuflexo ꝛ dicit. Pax tecum. Si non adsit qui pacem recipiat a celebrante, pax non datur, etiam si illius datio missę cōueniat: nec osculatur altare, sed dicta prędicta oratione statim subiungit alias orationes vt in Ordinario. Si vero celebret pro defunctis, nō percutit pectus ad Agnus Dei, qr dicit, dona eis requiem, nec dicit primam orationem Domine Jesu Christe qui dixisti Apostolis tuis ꝛc. non dat pacem, sed dicit alias sequentes Orationes. Domine Jesu Christe fili Dei vivi ꝛ Perceptio corporis tui. Quibus Orationibus dictis, genuflectens sacramentum adorat, ꝛ se erigens dicit secrete, Panem cęlestem accipiam. Quo dicto dextra manu accipit de patena reuerenter ambas partes hostię ꝛ collocat inter pollicem ꝛ indicem sinistrę manus, quibus patenam inter eundem indicem ꝛ medium digitos supponit, ꝛ eadem manu sinistra tenēs partes huiusmodi super patenam dextera tribus vicibus percutit pectus suum, interim etiā tribus vicibus dicens voce aliquantulum eleuata. Domine nō sum dignus, ꝛ secrete prosequitur, vt intres ꝛc. Quibus tertio dictis ex sinistra accipit ambas partes prędictas hostię inter pollicem ꝛ indicem dextrę manus, ꝛ cum illa supra patenam signat seipsum signo crucis, dicens Corpus Domini nostri Jesu Christi custodiat animam meam in vitam ęternam. Amen. Deinde reuerenter easdem ambas partes sumit, quibus sumptis deponit patenam super corporale, ꝛ erigens se iunctis indicibus ꝛ pollicibus ambas quoque manus ante faciem iungit, ꝛ aliquantulum quiescit in meditatione sanctissimi Sacramenti. Deinde depositis manibus dicit secreto, Quid retribuam

buam domino pro omnibus quę retribuit mihi. ⁊ discooperto calice accipit patenā, ⁊ eam diligenter cuz pollice ⁊ indice dextrę manus super calicem extergit, ⁊ ipsos digitos ne qd fragmentoruz in eis remaneat. Si vero adsint hostię consecratę super corporale ponitę pro alio tempore conseruādę, facta prius genuflexione reponit eas in vas ad hoc ordinatum, ⁊ diligēter aduertat, ne aliquod fragmentum, quantuncunque minimum, remaneat super corporale, quod si fuerit, accurrate reponit in calicem, post extersionem patenę iunctis pollicibus, ⁊ indicib⁹ iterum genuflectit sacramento, surgit, ⁊ calicem dextra manu infra nodum cuppę accipit dicens Calicem salutaris, ⁊c. ⁊ signans se signo Crucis cum calice dicit Sanguis Domini nostri ⁊c. ⁊ manu sinistra supponens patenam calici, stans reuerenter sumit totum sanguinem cum particula in calice posita. Quibus sumptis dicit secrete, Quod ore sumpsimus ⁊c. postea super altare porrigit calicem ministro, ad cornu Epistolę, quo vinuz fundente, se purificat, deinde abluit pollices ⁊ indices super calicem, quos abstergit purificatorio interim dicens Corpus tuum domine quod sumpsi ⁊c. ablutionem sumit ⁊ extergit deinde os ⁊ calicem purificatorio, quo facto purificatoriuz extendit super calicem, ⁊ desuper patenaz, ac super patena paruam pallam, ⁊ cooperit velo, plicat corporale ⁊ reponit in bursam, quam ponit super calicē, ⁊ collocat super altare vt prius.

¶ Si qui sunt communicandi in missa, eos communicet antequam sumat purificationem, ⁊ antequam digitos abluat. Quibus communicatis dicit, Quod ore sumpsimus domine ⁊c. ⁊ deinde se ⁊ eos qui communicarunt purificans dicit, Corpus tuum domine quod sumpsi, ⁊ alia facit vt supra. In missa solenni diaconus stans retro post celebrātem, cum in oratione Dominica dicitur, Et dimitte nobis debita nostra facta ibidez genuflexione altari vadit ad dextram celebrantis, ⁊ patenam purificatorio abstergens dat celebranti illius manum osculando, ⁊ quādo opus est, discooperit, ⁊ cooperit, ⁊ cum celebrāte adorat calicem. Cum dicitur, Pax domini ⁊c. subdiaconus retro post celebrantem facta altari genuflexione, vadit ad sinistram celebrantis, ⁊ simul dicunt, Agnus Dei: Deinde facta ibidē sacramento genuflexione redit post celebrantem. Diaconus vero a dextris

ro a dextris genuflexus expectat pacem, ꝛ cum celebrans osculatur altare, ipse se erigens simul osculatur altare, ꝛ a celebrante complexus accipit pacem, respondens ei, Et cū spiritu tuo. postea iterum sacramento in altari adorato, vertit se ad subdiaconum retro post celebrantem, qui similiter a Diacono accepta pace, facta prius altari genuflexione, comitat⁹ acolytho vadit ad Chorum, ꝛ dat similiter pacem primo cuiusque ordinis, dignioribus prius, deinde minus dignis, ꝛ reuersus ad Altare dat pacez acolytho qui ipsum comitauerat, qui ꝛ alijs acolythis circa Altare dat pacem, deinde vadit ad dextram celebrantis, ꝛ quando opus est discooperit calicem, accipit ampullam vini, ꝛ infundit quando celebrans vult purificare.

¶ De Cōione, ꝛ Orationibus post cōionem dicendis. Cap. 36.

O Celebrante purificato, dum calicē collocat in altari, liber Missalis defertur per ministrum ad cornu Epistolę, ꝛ collocatur vt in Introitu. In missa solenni Diaconus defert librū Missalis ad cornu Epistolę, postea vadit retro post celebrantē Subdiaconus vero vadit ad cornu Euangelij, vbi calicem mūdat, aptat cum purificatorio, plicat corporalia, reponit in bursam, ꝛ illam ponit super calicem coopertum velo, quem collocat in altari vel super credentia vt prius, postea redeūt ad locū suum retro post Diaconum. His expeditis celebrans stans legit Antifonam quę dicitur Communio, qua lecta, iunctis manibus ante pectus vadit ad medium altaris, ꝛ eo osculato, vertit se ad populum. ꝛ dicit Dominus vobiscum, redit ad librum dicit orationes Post communionem eisdem modo numero, ꝛ ordine vt supra dictę sunt Collectę. Quibus dictis iungens manus ante pectus reuertit ad mediū altaris, ꝛ eo osculato vertit se ad populum. ꝛ dicit vt supra, Dominus vobiscuz Quo dicto stans iunctis manibus ante pectus versus populum dicit, si dicendum est, Ite missa est. Quo dicto per eandem viam reuertitur ad altare. Si vero non sit dicendum, dicto Dominus vobiscum reuertitur eodem modo per eandem viam ad medium altaris, vbi stans versus ad illud iunctis ante pectus manibus dicit Benedicamus domino. In missis autē defunctorum eodem modo stans dicit Requiescāt in pace. In missa solenni hęc omnia eodem modo stans dicit Diaconus, ꝛ cum dicit,

cit, Ite missa est celebrans quoque stat versus populum. In Quadragesima autem a feria Quarta Cinerum vsque ad feriaz Quartam maioris ⁊ Hebdomadę, in feriali officio postquã celebrans dixit orationes post cõmunionem cum suis solitis cõclusionibus antequam dicat Dominus vobiscum, stans in eodem loco ante librum dicit. Oremus. Humiliate capita vestra Deo, extensis manibus subiungit eadem voce orationez sup populum hidem positam: qua finita osculatur altare ⁊ vertens se ad populũ dicit Dñs vobiscũ ⁊ alia vt supra. In missa solẽni dicto per celebrãtẽ Oremus. Diaconus vertẽs se ad populũ iunctis manibus dicit vt supra, Humiliate, ⁊c. quo dicto vertit se versus altare a tergo celebrãtis, ⁊ celebrãs dicit orationez.

¶ De Benedictione in fine misse, ⁊ Euangelio Sci Joãnis. c. 37.

Dicto Ite missa est, vel Benedicamus Domino, vt supra, Celebrans ante medium altaris stans iunctis manibus super altare, ⁊ capite inclinato, dicit secrete, Placeat tibi sancta Trinitas ⁊c. quo dicto, extensis manibus hinc inde super altare positis, ipsum in medio osculatur, tum erigens se adhuc stans versus illud, extendi, eleuat, ⁊ iungit manus caputq; cruci inclinãs, dicit voce intelligibili, Benedicat vos oipotẽs de⁹ ⁊ iunctis manibus hac demissis ad terrã oculis, vertẽs se ad populum extensa manu dextra, iunctisque digitis semel benedicit populo, dicẽs Pater, ⁊ filius, ⁊ spũs sanctus, circulũ perficiẽs reuertitur ad cornu Euangelij, vbi dicto Dñs vobiscuz. ℟. Et cum spiritu tuo pollice dextro signans primũ signo crucis altare seu libru, deinde frontez, os, ⁊ pectus, dicit, Initiũ sci euãgelij secundũ Joannem vel Sequentia sci euãgelij, vt dictum est in rubricis generalibus, ⁊ ℟. Gloria tibi domine, iunctis manibus legit euangelium In principio vel aliud vt cõuenit.

In principio erat verbum: ⁊ verbum erat apud Deum: ⁊ Deus erat verbũ. Hoc erat in principio apud Deũ. Omnia per ipsum facta sunt: ⁊ sine ipso factum est nihil, quod factũ est. In ipso vita erat: ⁊ vita erat lux hominum: ⁊ lux in tenebris lucet: ⁊ tenebrę eam non comprehenderũt. Fuit homo missus a Deo: cui nomen erat Joãnes. Hic venit in testimoniũ: vt testimonium perhiberet de lumine: vt omnes crederent per illũ. Nõ erat ille lux: sed vt testimonium perhiberet de lumine. Erat lux ve-

lux vera, que illuminat omnem hominem venientem in hunc mundū. In mundo erat: ⁊ mundus per ipsum factus est ⁊ mūdus eum non cognouit. In propria venit: ⁊ sui eū non receperunt. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatez filios dei fieri, his qui credunt in nomine eius. Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neqz ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. Genuflexus dicit voce prędicta Et verbū caro factum est. Surgit ⁊ stans vt prius, perficit euangelium eadem voce. Et habitauit in nobis. Et vidimus gloriaz eius, gloriam quasi vnigeniti a patre, plenum gratię ⁊ veritatis. Si celebrans in Altari vertit faciem versus populum, non vertit se, sed stans vt erat, benedicit populum vt supra, in medio altaris: deinde accedit ad cornu euangelij, ⁊ dicit euangeliū sācti Joānis. Si celebrauit coram summo ꝑontifice, Cardinale, Legato Sedis Apostolicę, ꝑatriarca, Archiepiscopo, ⁊ Epo in prouincia, ciuitate, vel diecesi sua existente, celebrāz dicto Placeat tibi sancta Trinitas ⁊c. dicit, Benedicat vos omnipotēs deus, ⁊ conuertens se ad summum ꝑontificem genuflexus, ad Cardinalem vero, Legatum, vel ꝑrelatum suum, capite inclinato quasi licentiā benedicendi petens prosequitur, ꝑater, ⁊ filius ⁊ Spiritus sanctus benedicens astantes a parte vbi non adest ꝑontifex, Cardinalis, Legatus, aut ꝑrelatus prędicti. Si autē celebrauit corā ꝑatriarca, Archiepiscopo, vel Episcopo extra corū titulum, ecclesiam, prouinciam, ciuitatez vel diecesim constitutis, eis absqz alio respectu vt ceteris q intersunt more cōsueto benedicit. Si autem celebrauit pro defunctis, dicto ꝑlaceat tibi sancta Trinitas. vt supra, accedit ad cornu euangelij, ⁊ dicit euangelium sancti Joannis, prętermissa benedictione, que in missis defunctorum, non datur. Finito euangelio in fine misse, si celebrauit corā summo ꝑontifice, Cardinale, ꝑatriarca, Archiepiscopo, vel Episcopo in eorū residētijs, ecclesia, vel loco Jurisdictionis eorum, conuertit se ad illum coram quo ex prędictis celebrauit, ⁊ facit reuerentiam cōuenientem. Si non celebrauit coram aliquo prędictorum, huiusmodi reuerentiam prętermittit. Quibus omnibus absolutis, extinguūtur per ministrum candele: interim sacerdos cooperto capite accipit sinistra calicem, dextram ponens super bursam ne cadat, descēdit

ad insi-

ad infimum gradum altaris, ⁊ ibi in medio vertens se ad illud caput inclinat: ⁊ facta reuerentia, precedente ministro, eo modo quo venerat redit ad sacristiã, interim dicens Antiphonã, In puerorum, ⁊ canticum, Benedicite: Si vero sit dimissurus huiusmodi vestes ante altare vbi celebrauit finito euangelio predicto, ibidẽ deponit vestes, ⁊ dicit Antiphonã predictaz, In puerorum cum cantico, ⁊ alijs orationibus vt suo loco ponũt. In missa solenni omnia facit vt supra, hoc excepto, quod ter populo benedicit, primo a cornu epistolę dicẽs Pater secũdo ante mediũ altaris dicens ⁊ filius, tertio a cornu euangelij dicens ⁊ spiritus sanctus, ⁊ dicto euangelio secundũ Joannẽ, vel alio vt supra, celebrans discedit cum ministris ordine quo venerat.

¶ De his quę omittuntur in missa pro Defunctis. Cap. 38.

IN missa pro defunctis ante confessionem nõ dicitur psalmus, Judica me Deus, Sed pronũciata antiphona, Introibo ad altare Dei ⁊ respõso a ministris, sed ad Deum qui lętificat ⁊c. dicitur ℣. Adiutorium nostrum ⁊ Confessio cum reliquis vt supra. In missa solenni post confessionem non incẽsatur altare. Cum celebrans ad altare incipit, Introitum, nõ signat se, sed manu dextera extensa facit signum crucis super librum, quasi aliquem benedicens, Non dicitur Gloria patri sed post psalmum repetitur Requiem ęternam nec Gloria in excelsis, nec Alleluia, nec Jube dõne benedicere nec Dominus sit in corde meo, nec osculatur librum, in fine In missa solenni subdiaconus finita Epistola non osculatur manum celebrãtis, nec benedicitur. Diaconus non petit benedictionem, nec osculatur celebrantis manum, non tenentur luminaria ad Euangelium, sed duo tantum acolyti bi sine candelabris tenent medium subdiaconum, tenentem librum euangeliorum. Non incensatur liber, nec in fine celebrans, nec defertur liber euangeliorum osculandus. Item in missa defunctorũ non dicitur Credo non benedicitur aqua in calicem fundenda, sed dicitur Deus qui humanę substantię ⁊c. In missa solenni oblata ⁊ altare incensantur vt supra, incensatur solus celebrans, ⁊ non incensantur alij. Cum lauat manus, non dicitur Gloria patri in psalmo Lauabo inter innocentes. Subdiaconus non tenet patenam post celebrantem, sed tempore elevationis sacramẽti incẽsat sacramentum.

mentum. Ad Agnus Dei non dicitur miserere nobis cuius loco dicitur dona eis requiem nec tertio, dona nobis pacem, cuius loco dicitur dona eis requiem sempiternam, nō dicit prima oratio ante communionem, scilicet, Domine Jesu Christe qui dixisti Apostolis tuis. ꝛc. nec datur pax. In fine nō dicitur Ite missa est, nec benedicamus domino, Sed Requiescant in pace. Et non datur benedictio sed dicto Placat, dicitur vt supra, In principio erat verbum ꝛc. Alia omnia vt in aliis missis.

¶ Feria missa si facienda est absolutio, celebrās retrahit se ad cornu epistole, exuitur casula, accipit pluuiale nigrum: subdiaconus medius inter duos acolythos deferentes cādelabra accensa, defert crucem, precedētibus duobus aliis acolythis vno cum thuribulo ꝛ nauicula, alio cum aqua benedicta ꝛ asperso-rio, sequitur celebrās ꝛ Diaconus a sinistris. Subdiaconus cū cruce sistit se in loco parato ad caput contra altare medius inter dictos acolythos deferentes luminaria: celebrans vero ex alia parte versus altare ꝛa sinistris Diaconus, ꝛ alij duo acolythi deferentes vas aque benedicte, ꝛ thuribulum. Interim cāntatur. ℣. Cum dicitur, Kyrieeleison, celebrans ponit incensum in thuribulum ministrāte Diacono nauiculā, dicto Pater nr, accipit aspersorium de manu Diaconi, ꝛ facta altari reuerentia, comitante diacono a dextris ꝛ tenente fimbriam anteriorem pluuialis, aspergit circuens locum paratum, cum transit ante crucem profunde inclinat, diaconus vero genuflectit, ꝛ rediens ad pristinum locum, de manu eiusdem diaconi accipit thuribulum, ꝛ eodem modo quo asperserat, incensat. Postremo Diacono tenente libzum orat iunctis manibus dicens Et ne nos ꝛ vers⁹ A porta inferi, cum alijs, ꝛ Orationem, Absolue quesumus domine ꝛc. vt in Ordinario, ꝛ posteam dicens. Requiem eternam ꝛc. facit crucem manu dextra super locum paratum ꝛ dicto per Cantores Requiescant in pace, precedente Cruce redit cum aliis ad sacristiam.

¶ De his q̄ clara voce aut secreto dicenda sunt in Missa c. 39.

In missa priuata clara voce dicūtur Antifona ac Psalm⁹ Ad Introitum, Confessio, ꝛ que sequuntur, excepta oratione. Auser a nobis ꝛ Oramus te domine per merita sanctorum tuorum ꝛc. Item Introitus, Kyrieeleison, Gloria in excelsis, Epis-

sis, Epistola, Graduale, Euangelium, Credo, Offertorius, Prefatio, Nobis quoque peccatoribus **solum hec tria verba. Item** Per omnia secula **&c. cum** Pater noster, Pax domini, Agnus dei, Domine nō sum dignus, Communio, Post communio, Ite missa est **vel** benedicamus domino, **vel** Requiescant **euangelium**, In principio **Alia omnia dicuntur secrete. In missa solenni clara voce a celebrante dicuntur qñ intonatur.** Gloria in excelsis, & Credo. Dñs vobiscuz. Oremus. Oro. Dñs vobiscuz. Oremus **ante offertorium.** Prefatio, Pater ñr. Oro **post cōionem. Alia omnia a celebrante dicuntur secreto in missa solenni.**

¶ De hora celebrandi Missam. Cap. 40.

Missa priuata saltem post Matutinū quacunque hora ab aurora vsque ad meridiez dici potest. Missa autem Conuentualis & solennis, sequenti ordine dici debet. In festis duplicibus, & semiduplicib⁹, in Dominicis, & infra octauas, dicta in choro Hora tertia. In festis simplicibus & feriis per annum dicta Sexta. In Aduentu, Quadragesima, Quatuor Temporibus & vigilijs quē ieiunantur, dicta Nona. Missa autem defunctorum dici debet post Matutinum & primam dici, & vbi dicuntur eorum vigilie, mane post Matutinum dici, dictis huiusmodi vigilijs cum Laudibus, immediate dici potest Missa pro defunctis. Excipiuntur ab hoc ordine dicendi missam Conuentualem, Misse in nocte Natiuitatis Domini, que suo loco dicuntur, vel vbi alias ex dispensatione Apostolica disponatur.

¶ De ordine sedēdi, stādi, & genuflectēdi in missa solēni. Ca. 41

In missa solenni celebrans medius inter diaconū, & subdiaconum sedere potest a cornu Epistole iuxta altare, cū cantatur Kyrie eleison, Gloria in excelsis & Credo alio tēpore stat ad altare, & genuflectit quando oportet vt supra. Item genuflectit quando legitur euangelium In principio, ad illa verba, & homo factus est. & euangelium Cum natus esset Jesus ad illa verba, & procidentes adorauerunt eum. Item euangelium ferie iiij. post Dominicam quartam Quadragesimē, ad illa verba in fine, & procidens adorauit eum. Et cum diaconus cantat illa verba, ipse versus librum, celebrans & circunstantes versus altare genuflectunt: subdiaconus vero tenens librum, & acolythi candelabra non genuflectunt. Item genuflectit celebrans

priuate

priuate, cum dicit, flectamus genu. non autem cum solenniter celebrat, sed diaconus, ꝛ subdiaconus, ꝛ circunstantes. Itē celebrans ꝛ ministri genuflectunt, cum dicitur in Quadragesima, Adiuua nos deus. Item cum dr in missa Spiritus sancti. Veni sancte spiritus reple, ꝛc. Item qñ legitur Passio, ad illa verba, expirauit, ꝛ quandocunqꝫ fiunt genuflexiones vt supra. Circunstantes autem in missis priuatis semper genuflectunt, prꝫterquam ad Euangelium. In solennibus autē genuflectitur abijs, qui non sunt prꝫlati ad Confessionem cum suo psalmo, ꝛ ab omnibus quando eleuatur sacramentum, sed dum cantatur Introitus, Gloria in excelsis, Epistola, Graduale, Credo, Offertorium, ꝛ facta cōione, dum cantatur Communio sedetur in alijs statur. In missis feriarum Aduentus, Quadragesimꝫ, Vigiliarum quꝫ iciunantur, ꝛ quatuor Temporum, ac in missis defunctorum circunstantes genuflectunt ad Confessionem cuꝫ suo psalmo, ad Orationes dicto per celebrantem Sanctus, vsqꝫ ad Pax domini. ꝛ ad post communionem, excepta vigilia Paschę, ꝛ Pentecostes, ac Natiuitatis Domini.

De Coloribus, ꝛ qualitate Paramentorum. Cap. 42.

Paramenta Altaris, celebrātis, ꝛ ministrorum sint coloribꝫ conueniētis officio ꝛ missę diei, secundum vsum Romanę Ecclesię, quę quinque coloribus vti consueuit, albo, rubeo, viridi, violaceo, ꝛ nigro.

Albo colore vtitur a vesperis vigiliꝫ Natiuitatis Domini vsqꝫ ad octauam Epiphaniꝫ inclusiue, exceptis festis Martyrum, quę infra eam veniunt. Feria quinta in cęna Domini, ꝛ Sabbato sancto in officio missę, ꝛ ab illo die vsqꝫ ad Sabbatum Pentecostes exclusiue, in officio de tempore, prꝫterquam in Missa Litaniarum, ꝛ Rogationum. In festis beatę Mariꝫ, ꝛ per eius octauas, prꝫterquam in benedictione candelarum, ꝛ processione quę fit in festo Purificationis eiusdem. Item in cuius missis votiuis. In missa sanctę Trinitatis. In festo Corporis Christi. In festis Angelorū. In festo sancti Joannis Baptistę. In festo Omnium sanctorum. In principali festo sancti Joannis Euangelistę, quod celebratur infra octauam Natiuitatis. In vtraque Cathedra sancti Petri. In Conuersione S. Pauli. In festo S. Petri ad Vincula. In festo Transfiguratio-

nis domini. In festis Confessorum Pont. ꝛ non Pont. ꝛ Doctorum. In festis sanctarum virginum ꝛ non virginum, dummodo non sint martyres. In Consecratione ꝛ Dedicatione ecclesię, ꝛ per octauas prędictorum festorum, quę octauas habeat, quando fit officium de octaua, ꝛ in Dominicis infra eas per annum occurrentibus.

¶ Rubeo colore vtitur a vigilia Pentecostes in Missa vsque ad sabbatum sequentem inclusiue. In festis sanctę Crucis. In festo sancti Joannis ante portam Latinam. In Natali Apostolorum Petri ꝛ Pauli, ꝛ in festis aliorū Aplorum, exceptis festo principali sancti Joannis Euangelistę post Natiuitatem, ꝛ festo Conuersionis S. Pauli, ꝛ Cathedrę sancti Petri, ꝛ eius Vinculorum. In festis sanctorum ꝛ sanctarum martyrum, excepto festo sanctorum Innocentum, quando non venerit in Dominica: si autem in dominica venerit vtitur rubeo: similiter in eius die octaua, ꝛ per octauas prędictorum festorum, quę octauas habent, quando fit de octaua, ꝛ in Dominicis per annuꝫ infra eas octauas occurrentibus.

¶ Viridi colore vtitur ab octaua Epiphanię vsqꝫ ad Septuagesimā, ꝛ ab octaua Pentecostes vsqꝫ ad Aduentum exclusiue, in officio de tempore, excepta dominica Trinitatis vt supra: ac exceptis dominicis infra octauas occurrentibus, in quibus color octauarum seruatur, exceptis etiam vigilijs, ꝛ quatuor Temporibus vt infra.

¶ Violaceo colore vtitur a prima dñica Aduentus vsque ad Missam vigilię Natiuitatis Dñi inclusiue, ꝛ a Septuagesima vsqꝫ ad officium ante Missam in vigilia paschę inclusiue in officio de tempore, excepta Feria v. in Cęna Dñi, in qua vtitur albo, ꝛ Feria 6. in Parasceue, in qua vtitur nigro, vt infra, ꝛ benedictione Cerei, in qua Diaconus illius Prefationem dicens solus vtit albo, ea aūt finita violaceo vt prius. Item in officio vigilię pentecostes ante missam facta benedictione fontium inclusiue. In quatuor Tpibus. In vigilijs, quę ieiunantur, exceptis vigilia, ꝛ quatuor Tpibus pentecostes. In missa Litaniarum ꝛ Rogationum. In festo scōrum Innocentum, qñ non venerit in die dñica. In benedictione candelarum in die Purificationis Beatę Marię, ꝛ in benedictione palmarum, ꝛ ipsa

Dominica

Dominica in palmis ꝛ in eorundem, ac generaliter in omnibus processionibus, exceptis processionibus sancti Sacramenti, ꝛ quę fiunt in solennibus diebus.

¶ Nigro colore vtitur Feria sexta in parasceue, ꝛ in missis Defunctorum.

¶ In officio missę celebrans semper vtitur planeta super Albam. Si aũt sit Ep̃s, ꝛ solenniter celebrat, super Dalmatica ꝛ Tunicella. Pluuiale vtitur in processionibus, ꝛ benedictionibus, quę fiunt in altari. Item in officio Laudum, ꝛ Vesperarum, quando solenniter dicuntur. Eodem vtitur assistens celebranti, in Missa Pontificali. Item quando celebrans post Missam Defunctorum facit in fine absolutionem. Cum celebrans vtitur pluuiali, semper deponit manipulum, ꝛ vbi pluuiale haberi non potest, in benedictionibus quę fiunt in altari, celebrans stat sine planeta cum Alba ꝛ Stola. Dalmatica ꝛ Tunicella vtuntur Diaconus ꝛ Subdiaconus in Missa solenni, ꝛ processionibus, ꝛ benedictionibus quandocunque Sacerdoti ministrant. In diebus vero ieiuniorum, ꝛ in Dominicis Aduentus, ꝛ Quadragesimę (Dominica Gaudere, ꝛ Letare exceptis) in Cathedralibus ꝛ prę̃cipuis Ecclesijs vtuntur planetis plicatis ante pectus, quam planetam Diaconus dimittit cum lecturus est Euangeliũ, ꝛ tunc super sinistrum humerum super stolam complicatur, aut ponitur aliud genus stolę latioris in modum planetę plicatę, ꝛ facta communione resumit planetam vt prius. Similiter Subdiaconus dimittit eam cum lecturus est Epistolam, quam legit in albis, ꝛ postea eam resumit vt prius. In minoribus autem Ecclesijs prędictis diebus ieiuniorum alba tantum amicti ministrent, Subdiaconus cum manipulo, Diaconus etiã cum stola ab humero dextro sub sinistrum pendente.

¶ Orationes dicendę cum sacerdos induitur Sacerdotalibus paramentis.

Cum lauat manus, dicat.

DA Domine virtutem manibus meis ad abstergendũ omnem maculam, vt sine pollutione mentis ꝛ corporis valeam tibi seruire. Amen.

Ad Amictum, dum illud ponit super caput, dicat.

IMpone domine capiti meo galeam salutis, ad expurgandos diabolicos incursus. Amen.

¶ Ad Albam, cum ea induitur, dicat.

DEalba me Domine, & munda cor meum, vt in sanguine agni dealbatus, gaudijs perfruar sempiternis. Per omnia secula seculorum. Amen.

¶ Ad Cingulum, dum se cingit, dicat.

PRęcinge me domine cingulo puritatis, & extingue in lumbis meis humorem libidinis: vt maneat in me virtus continentię, & castitatis. Amen.

¶ Ad manipulum, dum imponit ad brachium sinistrum, dicat.

MErear Domine portare manipulum fletus, & doloris: vt cum exultatione recipiam mercedem laboris. Per omnia secula seculorum. Amen.

¶ Ad stolam, dum imponit collo, dicat.

REdde mihi Domine, obsecro, stolam immortalitatis, quam perdidi in pręuaricatione primi parentis, & quamuis indignus accedo ad tuum sacrum misterium, merear tamen gaudium sempiternum. Amen.

¶ Ad Casulam, cum eam assumit, dicat.

DOmine, qui dixisti, Jugum meum suaue est, & onus meum leue, fac vt istud portare sic valeam, quod consequar tuam gratiam. Amen.

¶ Gratiarum actio post Missam. Cap. 44.

Antiphona.

TRium puerorum cantemus hymnum, quem cantabant sancti in camino ignis benedicentes Dominum. Quę Antiphona in duplicibus tantum duplicatur.

Canticum trium puerorum.

BEnedicite omnia opera domini domino: laudate & superexaltate eum in secula.

Benedicite

Benedicite angeli domini domino: benedicite celi domino.
Benedicite aque omnes, que super celos sunt domino: benedicite omnes virtutes domini domino.
Benedicite sol & luna domino: benedicite stelle celi domino.
Benedicite imber & ros dño, benedicite oēs spiritus dei dño.
Benedicite ignis & estus dño: benedicite frigus, & estas dño.
Benedicite rores & pruina dño: benedicite gelu & frigus dño.
Benedicite glacies & nives dño: benedicite noctes & dies dño.
Benedicite lux & tenebre dño: benedicte fulgura & nubes dño.
Benedicat terra dominum: laudet & superexaltet eū in secula.
Benedicte montes & colles domno: benedicte vniuersa germinantia in terra domino.
Benedicte fontes domino: benedicite maria & flumina dño.
Benedicite cete & omnia que mouentur in aquis domino: benedicite omnes volucres celi domino.
Benedicite omnes bestie & pecora domino: benedicite filij hominum domino.
Benedicat Israel dñm: laudet & superexaltet eum in secula.
Benedicite sacerdotes dñi dño: benedicite serui dñi domino.
Benedicite spiritus & anime iustorum domino: benedicite sancti & humiles corde domino.
Benedicte Anania Azaria Misael domino: laudate & superexaltate eum in secula.
Benedicamus patrem & filium cuz sancto spiritu: laudemus & superexaltemus eum in secula.
Benedictus es domine in firmamento celi: & laudabilis & gloriosus & superexaltatus in secula.

Psalmus.

Laudate dominum in sanctis eius: laudate eum in firmamento virtutis eius.
Laudate eum in virtutibus eius: laudate eum secundum multitudinem magnitudinis eius.
Laudate eum in sono tube: laudate eum in psalterio & cithara.
Laudate eum in tympano & choro: laudate eum in chordis, & organo.
Laudate euz in cimbalis bene sonantibus: laudate euz in cimbalis iubilationis, omnis spiritus laudet dominum.
Gloria patri, & filio, & spiritui &c. Deinde repetitur Antipho.

Trium puerorum cantemus hymnum, quem cantabant sancti in camino ignis benedicentes dñm. Deinde sacerdos dicit. Kyrieelei. Christeelei. Kyrieelei. Pater noster. ℣. Et ne nos induc. ℟. Sed libe. ℣. Confiteantur tibi dñe oīa opera tua. ℟. Et sancti tui benedicant tibi. ℣. Exultabūt sancti in gloria. ℟. Lętabūtur in cubilibus suis. ℣. Non nobis dñe non nobis. ℟. Sed nomini tuo da gloriam. ℣. Dñe exaudi orat. ℟. Et clam. ℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo. Oremus.

Deus qui tribus pueris mitigasti flāmas igniū, ꝯcede propitius, vt nos famulos tuos nō exurat flāma vitioꝝ. Oro.

Actiones nostras, q̄s dñe, aspirando pręueni, ⁊ adiuuādo ꝓsequere, vt cuncta nostra oratio, ⁊ operatio a te semper incipiat, ⁊ per te cępta finiatur. Alia oratio.

Da nobis, q̄s dñe vitiorum nostrorum flammas extinguere, qui beato Laurentio martyri tuo, tribuisti tormētorum suorum incendia superare. Per Christum. ℟. Amen.

¶ Potest ēt dicere sacerdos, si vult, post missam oēs sequētes orationes pro sui deuotione, vel partem earum ad libitum.

Anima Chr̄i sanctissima scīfica me corpus Christi sacratissimum salua me. Sanguis Christi preciosissime inebria me. Aqua lateris Christi purissima munda me. Supor vultus Christi virtuosissime sana me. Passio Christi pijssima conforta me. O bone Jesu custodi me. Infra vulnera tua abscōde me. Non permittas me separari a te. Ab hoste maligno defende me. In hora mortis voca me. Jube me venire ad te: ⁊ pone me iuxta te: vt cum angelis ⁊ archangelis tuis laudem te, per infinita secula seculorum. Amen.

¶ Post missam potest dicere sacerdos sequentes orationes. Oratio sancti Thomę ad Deum patrem.

Gratias tibi ago, dñe sancte, pater op̄s, ęterne deus, q̄ me peccatorē indignum famulum tuum nullis meis meritis, sed sola dignatione misericordię tuę, ⁊ satiare dignatus es precioso corpore ⁊ sanguine filij tui dñi nostri Jesu Christi. Et precor, vt hęc sancta cōio non sit mihi reatus ad pęnā, sed intercessio salutaris ad veniam. Sit mihi armatura fidei, ⁊ scutum bonę voluntatis. Sit vitiorum meorum euacuatio, cōcupiscentię ⁊ libidinis exterminatio, charitatis, ⁊ patiētię, humilitatis, ⁊ obe-

ꝛobedientię augmentatio: contra insidias inimicoꝝ oīum tam visibiliū ꝙ̄ invisibiliū firma defensio. Motuum meoꝝ tam carnaliū ꝙ̄ spiritualiuꝫ perfecta quietatio: in se vno ac vero deo firma adhęsio: atque finis mei felix consummatio. Et precoꝛ te, vt ad illud ineffabile convivium me peccatoꝛem perducere digneris, vbi tu cum filio tuo ꝛ spiritu sancto, sanctis tuis es lux vera, sanctitas plena, gaudium sempiternum, ꝛ iucunditas consummata, ꝛ felicitas perfecta. Per eundem.

¶ Oratio ad beatissimam virginem Mariam.

O Serenissima ꝛ inclyta mater dñi nostri Jesu Chriſti, virgo Maria regina mundi: quę eundem creatoꝛem omniuꝫ creaturarum tuo sanctissimo vtero fuisti digna poꝛtare: cuius idem sacratissimum coꝛpus ꝛ sanguinem sumpsi: ad ipsum pro me misero peccatoꝛe intercedere digneris: vt quicquid in hoc ineffabili sacramento ignoranter, negligenter, irreuerenter, ꝛ accidentaliter omisi, tuis precibus sanctissimis mihi indulgere dignetur. Qui viuit ꝛ regnat ꝛc.

Alia oratio.

Ave sanctissimū coꝛpus dñicum in hoc sacramento ꝓtentuꝫ: te ꝓfiteoꝛ labijs: te toto coꝛde diligo, ꝛ totis visceribus ꝓcupisco: dignare (quęso) hodie infirmam aiam meam, te salutarem victimam ꝛ fontem oīum gratiarum recipere ꝓcupientē, tam clemēter ꝛ gratiose inuisere, vt medelam in coꝛpoꝛe ꝛ aia, tua ex pītia gaudeam inuenisse. Me respicias dñs ad iniquitates, ꝛ negligentias meas, sed ad miserationes tuas infinitas. Tu nanꝫ es, per quem oꝛbis terrę creatus est, ꝛ sanatus: per quem oēs herbę, ꝛ cunctę res virtuosę suas fortiūtur virtutes. Tu es agnus ille immaculatus, qui hodie pro totius mundi redemptioꝛe patri ętemo victimaris. O manna dulcissimum. O nectar suauissimum: confer oꝛi meo tuę salutaris pītię mellifluum gustum. Accende in me charitatem tuam: ꝛ extingue vitia: virtutes infunde: gratiam adauge: salutem mentis ꝛ coꝛporis tribue. Inclina quęso cęlos tuos, ꝛ descende ad me: vt tibi coniunctus, ꝛ vnitus tecum pariter vnus efficiar spiritus. O venerabile sacramentum, per te (quęso) omnes inimici mei repellantur: peccata dimittantur: ꝛ omnia mala per tuam pręsentiā excludantur. Bonum propositum tribue, moꝛes coꝛrige, ꝛ omnes actus meos in tua voluntate dispone. Intellectus ꝓ te Je-

su dulcissimę hoc nouo lumine illustretur, affectus inflammetur, spes roboretur: ⁊ vita mea emendata semper proficiat in melius: ⁊ tandem conferatur exitus bonus. Amen.

¶ Alia Oratio deuota.

Veni dñe Jesu Christe amor meus, ⁊ beatitudo mea, iucunditas mea, desiderium meuz, ac vnica spes animę meę: veni in cor meum: intra in animam meā: ⁊ munda eam a vitiorum sordibus orna eam monilibus tuis: vt gratanter ⁊ delitiose in ea habites: ⁊ mihi misero securam ⁊ felicem in tuo amore quietem tribuas: qui dignaris quiescere super humilem ⁊ quietum ⁊ trementem sermones tuos: ⁊ delicię tuę sunt habitare cum filijs hominum. Veni (inquam) dulcissime dñe Jesu Christe in animam meam: ⁊ esto cum ipsa, atque munda eam. Veni dñe dilectissime, ⁊ in pręcordijs meis immorari ⁊ habitare digneris: vt per huius immortalitatis donum non damnādorum iudicium, aut vindictam reorum incurram, sed tuo fultus auxilio atria virtutum, ⁊ pacis epulas, ⁊ angelorum conuiuia lęta adire merear. Qui viuis ⁊ regnas in secula seculorum.

¶ Oratio sancti Thomę de Aquino.

Adoro te deuote latens deitas, quę sub his figuris vere latitas. Tibi se cor meum totuz subijcit: quia te contemplās totum deficit. Visus, gustus, tactus in te fallitur, sed solo auditui tute creditur, Credo quicquid dixit dei filius: nihil veritatis hoc verbo verius. In cruce latebat sola deitas, sed hic latet simul ⁊ humanitas. Ambo tñ credens atqz confitens, peto quod petiuit latro pęnitens. Plagas sicut Thomas non intueor: deū tamen meum te confiteor. Fac me tibi semper magis credere: in te spem habere: te diligere. O memoriale mortis dñi, panis verus, vitam pręstans homini, pręsta meę menti de te viuere: ⁊ te illi semper dulce sapere. Pie pellicane Jesu dñe me immundum munda tuo sanguine. Cuius vna stilla salum facere totum mundum posset omni scelere. Jesu quez velatum nunc aspicio, quando fiet illud, quod tam sitio? Vt te reuelata cernens facie visu sim beatus tuę glorię. Amen. ¶ Alia oro ad deum filium.

Transfige dulcissime Jesu medullas animę meę, suauissimo vulnere amoris tui: vulnera viscera aīę meę, vera fraterna ⁊ aplica charitate: vt vere ardeat, langueat, ⁊ liquefiat aīa mea

solo

solo semper amore ⁊ desiderio tui: cupiat dissolui ⁊ esse tecum. Da vt alia mea te solū semper esuriat panē angelorū, panem vitę cęlestis, qui de cęlo descendisti, ⁊ das vitā mundo, panem nostrum quotidianum supersubstantialem, habentem oē delectamentum, ⁊ oēm suauitatis saporem. Te in quem desiderant angeli prospicere, te semper sitiat cor meum fontem vitę, fontem sapiętię, fontem ęterni luminis, habertatem domus Dei: te cupiat, te cogitet, te somniet, te suspiret, te ambiat, te quęrat, ad te perueniat, te meditetur, te loquatur. Omnia operetur in laudem, ⁊ honorem noīs tui cum humilitate ⁊ discretione, cū dilectione profectu ⁊ perseuerantia vsque ad finem. Vt tu sis mihi totus oia in omnibus. Vt tu sis mihi semper tota spes mea, salus mea, fiducia mea, diuitię meę, dignitas mea, delicię meę, dilectio mea, oculus meus, amor meus, honor meus, thesaurus meus: in quo solo fixa ⁊ firma ⁊ radicata sit semper mens mea ⁊ cor meum. Amen. ℂ Alia oratio ad Deum filium.

O Omine Jesu Christe fili dei viui, esto mihi propitius indigno peccatori. Et qz tu es vera via, dignare p hoc sacrm corporis, ⁊ sanguinis tui, qō accepi, omnē impietatem ac prauitatem prioris vitę meę in laudem ⁊ gloriaz nominis tui transmutare. Et cum tibi ad iudicium fuero presentatus, noli me domine clementissime propter innumerabilia peccata mea dāna re: sed per hanc perceptionem redemptionis nostrę ab ira ⁊ a perpetratis facinoribus me digneris liberare. Qui viuis, ⁊ re.

ℂ De celebratione duarum, vel triū missarū eadē die. Cap. 45.

SVnt nōnulli sacerdotes, ob raritatē clericorum, aut ecclesiarū paupertatem, duas parochiales ecclesias obtinētes, quibus a iure conceditur celebrare duas missas in die. Hi vel quicunque alij sacerdotes in casibus a iure permissis bis in die celebrare volētes, nō debēt in prima missa post sumptū sanguinē se purificare, vel ablutionē digitorū sumere, sed post sanguinis sumptionē digitos super calicē abluere, ⁊ ablutionē hmōi aliqō vas mundū reponere, ⁊ alia die, qua vnā missam tū celebrabunt, post sanguinis sumptionē, vel eadē die post dictam secūdā missam, de ea se purificare, seu post purificationē ⁊ ablutionē eiusdē secū dę missę eam sumere. Plures aūt q̄ duas missas vna die celebrare non licet, sola die Natiuitatis Saluatoris nostri

stri Jesu Christi excepta: in qua quilibet sacerdos alias ad celebrandum dispositus pōt tres missas celebrare: quod facturus ēt non debet in prima ⁊ secunda missa se purificare, aut ablutionem digitorum sumere: sed eam in aliquod vas mundum reponere, ⁊ eam post purificationem tertię missę sumere. Qui aūt eadem die plures missas celebraturus, in prima vel secunda missa se purificauerit, aut ablutionem sumpserit, non debet illa die alterius celebrare. Pręterea sacerdos in die Natiuitatis prędictę duas vel tres missas ēt sine aliqua intermissione celebraturus, debet ante quamlibet missarum huiusmodi dicere confessionem, ⁊ in fine cuiuslibet populo benedicere: ⁊ post primam ⁊ secundam missas hm̄oi dicere euangelium sancti Joannis. **In principio erat verbum, ⁊c.** Ac omnia alia facere ⁊ dicere, purificatione omissa, vt pręfertur, quę in alijs missis dierū, in quibus vna tantum missa celebratur, dicuntur ⁊ fiunt. Post tertiaz vero missam loco dicti Euangelij sancti Joannis, dēt dici euangelium secundum Matthęum. **Cum natus esset Jesus ⁊c.** quod habetur in missa diei Epiphanię Domini.

De missa sicca nuncupata. Cap. 46.

Sunt ⁊ alij sacerdotes, qui in quadragesima, vel alijs diebus, in quibus duę missę speciales hn̄r, vez vna de festo, ⁊ alia de dn̄ica, vel feria, celebrata altera earum, aliam pro deuotione sua legunt, absqz ꝯsecratione: quod fieri licet hoc ordine. Data benedictione post missam celebrataz, ⁊ euangelio sancti Joannis lecto, celebrans deponit casulaz: ⁊ oībus aliis paramētis retentis, stās in cornu epistolę, versus ad altare detecto capite, legit absolute ex missali introitum alterius missę, **Gloria in excelsis deo.** Si illud in prima missa non dixit, ⁊ secundę missę conueniat: aliquin ipsum pręternittit. Idem obseruat de **Credo in vnum deum?** Subiungit absolute pręternissis. ℣. **Dn̄s vobiscum,** ⁊ **Oremus,** Orationem, epistolaz, Graduale, Alleluia, vel Tractum, Euangeliuz quod incipit **Sequentia** vel **Initium sancti Euangelij,** pręternisso ℣. **Dn̄s vobiscum.** Offertorium. Communionem. Et similiter omissis ℣. **Dn̄s vobiscū,** ⁊ **Oremus,** Absolute subiungit postcōionem, omnia intelligibili voce legens: ⁊ sic ibi absque alia cęrimonia officium ipsum terminat. Tum dicit secrete, seu competenti voce Añam.

Trium

Trium puerorum ꝛc. Deponit omnia paramenta, prout superius post missam ordinariam dictum est.

¶ De eadē missa sicca in mari ꝛ fluminib. celebrari solita. C. 47.

In loco fluctuanti, vt in mari ꝛ fluminibus celebrare non licet alicui. Cōsueuit tñ in mari, pro populoruz deuotione absqz ꝯsecratione missa (quā siccā vocant) dici per sacerdotem hoc ordine. In loco nauis ecclesiola nuncupato, parata est mēsa, supra quam ponit mappa munda, ēt non benedicta: ꝛ in medio partis posterioris eiusdez mensę crux, ac hinc ꝛ inde in cornibus posterioribus ipsius mensę duo candelabra cuz duabus candelis ardentibus collocantur: vbi sacerdos missaz hmōi dicturus, aū dictam mensaz stans, accipit superpelliceuz, ꝛ de supstolā ab humeris dependentē: quā transuersat ante pectus per modū crucis: ꝛ cingulo eam firmat. Vel sm alios, oibus paramentis sacerdotalibus induitur ordine superius dato, omissa sola planeta, siue casula, qua non vtit. Sicqz paratus stans ante mensaz p̄dictam facit cōfessionem cū his, qui intersunt dicens. In nomine patris, ꝛ filij, ꝛ spiritus sancti. Introibo ꝛc. Prout hr̄ supra in principio missę, vsqz ad orationem. Oramus te domine, vt per merita ꝛc. exclusiue: ascendit ad mensam p̄dictaz: ꝛ omisso illius osculo, stās in cornu epistolę legit introitū, missę Kyrieleis. Gloria in excelsis Deo si est dicendum. Dñs vobiscū non vertendo se ad populum. Oremus, ꝛ orationem ordinariam. Deinde si placet, ꝛ diei ꝯueniat, facit vnam vel duas cōmemorationes: legit Epistolā, Graduale, Alleluia, si est dicendum, vel tractū: portat librū ad Cornu Euāgelij: dicit in medio mensę. Mūda ꝛc. Dñs sit in corde ꝛc. deinde ante librum, Dñs vobiscū, Sequentia ꝛc. signando libruz ꝛ se in fronte, ore ꝛ pectore: finito Euangelio osculatur textuz: dicit Credo, si dies ꝛ officium requirit. Dominus vobiscū non vertendo se ad populum, Oremus Offertorium, Pręfationem, Sanctus ꝛc. Oremus p̄ceptis salutaribus moniti ꝛc. Pater nr̄. Agnus dei, ꝛ dat osculum pacis, si alias officio illius diei quod legit conueniat; reuertitur cum libro ad cornu Epistolę, dicit cōionem in eodē loco Dñs vobiscum non vertendo se ad populum, Post cōionez, ꝛ cōmemorationes, si prius fecit ibidē, Dñs vobiscū, vt prius: ꝛ Ite missa est, vel Bñdicamus, prout conuenit, aut

Requie-

Requiescant in pace si legit pro defunctis: quo dicto ibidem se vertit ad populum, ⁊ illi more solito benedicit, si non legit pro defunctis: pro quibus si legit benedictionez hmōi pretermittit. Tum dicit Dn̄s vobiscum. ⁊ signans seipsum in fronte, ore, ⁊ pectore, continuat, Initium sancti Euangelij sm̄ Joannem. In principio ⁊c. vt supra. Quo finito, vestes sacras, quas recepit, ibidem deponit. Omnia premissa in hmōi Missa dicuntur voce intelligibili: ita ꝙ ab oībus illis, qui intersunt, audiantur.

¶ De eadē missa corā infirmo, vel alia ꝑsona celebrāda. C.48.

Et si aliqn̄ accidat, ꝙ quis infirmus, del alius velit missam audire, vbi non est sacerdos ad missam celebrandā dispositus, qꝛ ipse eadem die celebrauit, vel ex alia legitima causa, poterit sacerdos in ecclesia vel alio loco conuenienti, vt premittitur, missam hmōi siccam legere in oībus ⁊ per oīa, prout superius de missa nauali dictum est: ⁊ non debet in ea sacr̄a ostendere: ēt si illud in ecclesia ibidem in loco suo sacro habeat paratum propter periculū ostensionis. Ad laudem saluatoris nostri.

¶ Tractatus de defectibus in missa occurrentibus. Cap.49.

Defectus missę sunt, qn̄ requisita ad missę celebrationē deficiunt. Isti aūt defectus ꝯtingunt aut ex parte sacr̄i, aut ex parte ministri, aut ex parte ministerij: qꝛ in sacr̄o requirit̄ panis triticeus, vinum de vite, aqua naturalis: ⁊ sunt hęc ex parte materię. Ex parte vero formę requiruntur verba ꝯsecrationis, ⁊ intentio consecrantis. In ministro aūt requiritur exterius debitum vestimentū, ⁊ in corpore ieiuniū, ⁊ dispositio mētis ⁊ aīę quodqꝫ sit rite ordinatus. Et in ministerio requirit̄, ꝙ missa cōpleatur. s. ꝙ sacrificiū sit completū ⁊ perfectuꝫ: ⁊ ꝙ sacerdos sumat sacrificium cōicando. Unde de his dicendū est per ordinē.

¶ Primo de defectu panis. Cap.50.

Sciendū est igitur, ꝙ ꝯficiens in pane fermentato, grauiter peccat: qꝛ facit cōtra statutū ⁊ ꝯsuetudinē eccl̄ę. Si vero ꝯficiatur in pane, qui incipit corrūpi, sil̄r grauiter peccat. Etiaꝫ ꝯficiendo in azymo corrupto ⁊ infecto ꝑꝑ irreuerentiam sacr̄i: tn̄ talis panis si ꝯficiatur sacr̄m est. Sed si panis sit adeo corruptus, ita ꝙ in eo deficeret spēs panis, non pōt ꝯfici, hoc est per verba sacr̄i non efficitur corpus Chr̄i: ⁊ ꝙ spēs maneat, pōt cognosci ex hoc: ꝙ ꝯtinuitas nō est soluta, nec alia accidētia abla-

ta.

ta. Hęc S. Tho. ꝛ Albertus. ¶ Item si grana alterius generis fuerint ad mista tritico in tanta quantitate, ꝙ alterā spēz faciāt, siue ꝙ medium ꝓstituant, non pōt ex eo ꝓfici sacrm, tñ ex modica quantitate non impeditur. S. Tho. ꝛ Albertus, ꝛ Petrus. ¶ Si panis sit de aqua rosacea ꝓfectus dubitatur inter doctores. Et S. Th. dicit esse probabilius, ꝙ non possit cōfici. ¶ Si sacerdos infra missam ante ꝓsecrationem aduertit hostiam nō esse triticeam, vel esse corruptam: remota illa hostia, aliam ponat: ꝛ a canone reincipiat. Si vero post ꝓsecrationē hoc aduertit idem faciat ponendo aliam hostiam: ꝛ eam sumendo: sed nihilominus postea illam primam sumat: aut alijs sumendaz tradat, vel eam reuerenter ꝓsumet. Petrus. Quod autem dicit hic Petrus ꝙ reincipiat a canone, S. Th. tñ dicit in simili casu esse reincipiendum tñ a verbis consecrationis, vt habes infra. Si vero sacerdos aduertat dictum defectum hostię postquā sumpserit: licet in isto casu variēt docto. tamen S. Tho. tenet in Tertia parte, ꝙ debet aliam ponere hostiam, ꝛ consecrare, ꝛ sumere: qz ꝓceptum de perfectione sacrī maioris est ponderis quā ꝓceptum, ꝙ a ieiunis sumatur. ¶ Per id autem quod dicit Petrus: Si sacerdos infra missam aduertat hostiam non esse triticeam, vel esse corruptam, patet quid agendū sit, si nulla hostia fuerit posita, vel si posita fuerit perdita. Et per id quod dicit S. Tho. si aduertat de defectu hostię post eius sumptionem potest hoc idem intelligi, si aduertat etiam post sumptionē sanguinis, rursus ꝙ ponat nouum panem ꝛ nouum vinum ꝛ consecret, atqz prosequatur, ꝛ sumat, ne sacrm remaneat imperfectum: quod magis expresse apparebit infra, vbi statim dicetur de defectu vini, ꝛ ponent magis expressa verba ipsius S. Tho.

Quia non naturalis, sed artificiosa est.

¶ Quale esse debeat vinum, qō in consecratione sacrī eucharistie ministratum: ꝛ de defectibus eius qui occurrere ꝓsit. Cap. 51.

DE vino primo sciendum est, ꝙ si vinum factum est omnino acetum, nō potest de ipso confici sanguis Christi: quia vinum differt ꝛ acetum, sicut viuum ꝛ mortuum, ꝛm Philosophum. Sed si vinum sit in via quasi acescendi, tunc idem est iudicium, quod de pane, qui est in via ad corruptionem, scilicet ꝙ potest confici: peccat tamē huiusmodi cōficiens graniter, propter irreuerentiam sacramenti. Sanct. Thomas, ꝛ Albertus.

Et

Et addit Albertus, q̄ si vinum putridum sit tantū, q̄ vini naturā perdiderit: non pōt ꝓfici. Quod si nō est corruptū, sed in via, pōt ꝓfici: sed tñ ꝓficiens peccat, vt dictū est de vino, qō tēdit in acetū. Et idē intelligendū de vino multū pontico, siue acri. De agresti nō potest ꝓfici. S. Tho. & Albertus. De musto pōt ꝓfici: non tñ faciendum est de multum recenti ꝓpter impuritatē. S. Tho. & Petrus. Si vino apponatur tanta aqua, q̄ non conuertatur in vinum, non ꝓficitur. Et non debet apponi aqua rosacea, vel alia artificialis. Si tñ apponeretur in tam modica quātitate, q̄ in vnum conuerteretur, conficeretur. Hęc S. Thom. & Petrus. ¶ Item si sacerdos post ꝓsecrationem corporis. sante consecrationem sanguinis percipiat aut vinum aut aquam non esse in calice, debet statim apponere & consecrare. Si vero post oīa verba ꝓsecrationis percipiat, q̄ vinum nō fuerit positum, sed aqua: siquidē hoc percipiat ante sumptionē corporis, debet deposita aqua si ibi fuerit, ponere vinum cum aqua, & resumere a verbis cōsecrationis sanguinis. Si vero hoc percipit post sumptionē corporis debet apponere aliā hostiā simul cū sanguine iterū ꝓsecrandā, & in fine sumere hostiam iterum cōsecratā & sanguinem, non obstante ēt si prius sumpsit aquam, quę erat in calice: q̄ ꝑceptū de perfectione sacrī maioris pōderis est, q̄ ꝑceptum, q̄ hoc sacrm a ieiuno sumatur. Hęc S. Tho. ¶ Ex prędictis nunc verbis demonstrātur illa duo, quę suprādicta sunt, cum de defectu panis dictum est. Dicit ēt S. Thom. q̄ non sufficit sacerdoti solam hostiam sumere ne imperfectum remaneat sacrm: sed si solum sanguinem aliquis consecraret: & sumeret: ita remaneret sacrm imperfectum, sicut si solam hostiam consecraret, & sumeret. Tunc aūt solam sanguinem consecrasset & sumpsisset, si post sumptiones sanguinis cognosceret, q̄ hostia non fuisset triticea, vel q̄ fuisset corrupta. Et vt hic dicit S. Tho. etiam si solutum sit ieiunium, repetendum est sacramentum, vt sit integrum. Et cum missę celebritas terminetur benedictione sacerdotis, vt dicetur infra: non ita iudicandum est de defectibus missę reparandis ante benedictionē sacerdotis, cum adhuc stet officium missę: sicut post benedictionem, quando tam est solutum officiū missę: quia post benedictionem, quicquid fieret, magis videretur iteratio missę, quam

reparatio

reparatio defectus. Item ex verbis sancti Tho. immediate supradictis apparet, q̄ in reparatione sacramenti imperfecti sufficiat resumere a verbis consecrationis: inde tamen omnia ordinate sunt repetenda, quia vt dicitur. 7. q. 1. perfecta non possunt dici sacramenta, quę perfectum non habent ordinem. Et S. Th. dicit: q̄ immane est sacrilegium: si non perficiatur hoc sacramentum. Unde concilium Toletanum tulit sententiā excōicationis in eos, qui cum possunt, non perficiunt istud sacramentum: vt patet supra in loco decreti immediate allegato.

¶ De defectu aquę. Cap. 52.

Sacerdos si percipiat aquam nō fuisse appositam in vino ante consecrationez sanguinis, ponat eam: ꝛ dicat verba consecrationis. Si autem percipiat post consecrationē sanguinis, nullo modo debet postea aquam apponere: quia nō est de necessitate sacramenti: ꝛ sequeretur corruptio sacramenti in aliqua parte. Siquis tamen ante consecrationem scienter dimitteret appositionem aquę, grauiter peccaret: quia ageret cōtra constitutionem ecclesię, ꝛ quia dominum apposuisse creditur. Non autem sufficit q̄ aqua apponatur, quando vinum adhuc est in dolio, quia hoc non significaret aliquid: sed oportet, vt imminente oblatione apponatur ad sacrām. Hęc S. Tho.

¶ De defectu formę. Cap. 53.

Circa notitia formę, sciendum est, q̄ Ambrosius in libro de sacramentis dicit, q̄ hoc sacramētum conficitur in verbis, ꝛ sermonibus Christi. Ex quo dicto concludit S. Tho. q̄ forma consecrationis huius sacramenti sit: Hoc est enim corpus meum: ꝛ Hic est enim calix sanguinis mei, noui ꝛ eterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, ꝛ pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Illa vero verba, Accipite ꝛ manducate, pertinent ad vsum materię consecratę. Similiter illa verba. Hęc quotiescunq; ꝛc. pertinent ad vsuꝫ huius sacramenti: quia vsus non est de necessitate sacramenti: vt dicit idē S. Th. Item illa coniunctio, enim, non est de substātia formę: ſ dici debet pm vsum ecclesię, qui vsus a beato Petro initium sumpsit. Etiam beatus Th. dicit q̄ si prędictę formę mutētur, nihil efficitur, ēt si videantur verba idem significare: similiter si aliquid de dictis formis diminuit. Si vero aliquid adderet, quod

quod significationem non mutaret, nec errorez induceret, magnum peccatum esset: tñ conficeretur fm Albertum. ¶ Dicit autem S.Th. q forma prędicta vtens pronomine demonstratiuo, ostendit q materia consecranda debet esse coraz sacerdote. Unde sacerdos existens in domo sua non potest consecrare panem, qui est in arca, aut ēt in foro, vel vinum, quod est in cellario. Sed quantacunq sit quantitas panis ⁊ vini, quę coram sacerdote ponitur, potest ab ipso consecrari. S.Th. ēt dicit, q si sacerdos non recordetur se dixisse ea, quę in consecratione cōmuniter dñr, non debet ex hoc turbari. Non.n. qui multa dicit omnium recolit quę dixit. Si tñ sacerdoti probabiliter constet se aliqua omisisse: siquidem non sunt de necessitate sacramenti, non debet resumere immutando ordinez sacrificij: sed debet vlterius procedere. Si vero certificetur se omisisse aliquid eorum, quę sunt de necessitate sacramenti. ſ. formam consecrationis, debet resumi ipsa forma, ⁊ cętera per ordinem recitari.

¶ De defectu intentionis ministri. Cap. 54.

NOn solum autem necessaria sunt ad conficiendum prędicta verba, sed etiam requiritur intentio: quia secundum Augustinum, in sacramentis sine intentione nihil agitur. Unde Sanctus Thomas dicit, quod ad perfectionem sacramenti requiritur intentio ministri, qui se subijciat principali agenti: scilicet vt intendat facere, quod Christus fecit ⁊ ecclesia: ⁊ dicit, q non est necessaria intentio actualis, sed sufficit habitualis: vt conficiatur. Puta, si sacerdos cum accedit ad altare ad celebrandum intendit facere quod fecit ecclesia, perficitur sacramentum. Sed si postea suspendatur eius intentio per aliam occurrentē cogitationē, nihilominus perficitur sacrm ex virtute intentionis propositę. Tñ studiose curare debet minister sacrī, vt ēt actualem adhibeat intentionem. Et dicit, q cum aliquis non intendit sacrm perficere, sed deluſorie aliquid agere, talis peruersitas tollit virtutem consecrandi ⁊ virtutem sacrī, prędicta qñ intentionem exterius manifestat. Si aūt intentio ministri peruertatur quantum ad id quod sequitur sacrm: puta, si sacerdos intenderet conficere corpus Christi, vt eo ad veneficia vteretur: quia prius nō dependit a posteriori, talis intentionis peruersitas veritatem sacramenti nō tollit: sed minister ex tali

tali intentione grauiter peccat. Dicit.n. Albertus, q̄ si aliq̄ hostię ex obliuione remaneant in altari, aut aliqua pars vini, ꝛ sacerdos conficiat, illa non sunt ꝓsecrata: qz de eis non intẽdit. ¶ Durandus aũt posuit casum. Si sacerdos habeat coram se vndecim hostias, ꝛ intendit consecrare decẽ, quǽrit quot sint ꝓsecratę. Rñdet distinguendo, q̄ hoc potest primo duobus modis intelligi. Uno modo q̄ numerus sit solũ in intentione, ꝛ nõ in opinione, intentio aũt sit quicquid sit coram se consecrare, verbi gr. Si aliquis habeat consecrare, ꝛ coraz se habeat vndecim hostias, ꝛ opinatur esse decem, ipse vero intendit ꝓsecrare quicquid est, coram se, patet, q̄ eius opinio fertur ad numerum, sed eius intentio non fertur ad numerum: vndẽ quia effectus consecrationis sequitur intentionem, ꝛ non opinionem, omnes vndecim sunt consecratę. Alio modo potest intelligi prędictus casus, qñ dicitur, habet coram se vndecim hostias, ꝛ intendit consecrare decem, vt non opinio, sed intentio feratur ad numeruz: ita scilicet, q̄ non velit plus quam decem, sed tm̃ decem consecrare, tunc in tali casu prędictus doctor facit secundam distinctionem, dicens, q̄ hoc duobus modis contingere potest. Uno modo, q̄ sciat veritatem numeri: alio modo q̄ ignoret veritatẽ numeri. Et si sciat veritatẽ numeri. s. q̄ hostię sint vndeciz, ꝛ ipse decem tm̃ consecrare intendit, Aut decem distincte intendit consecrare, Et patet, q̄ ille decem tm̃ sunt ꝓsecratę, de quibus intendit: ꝛ vndecima, de qua nõ intendit, non est ꝓsecrata: Aut sacerdos scit esse hostias vndecim, ꝛ intendit ꝓsecrare decem, non distinguendo vel determinando, quas decem intẽdit, ꝛ q̄ vndecimam non intendit, sed intendendo decẽ ex illis ꝓsecrare, tunc̃ nulla est ꝓsecrata, eo q̄ intentio non fuit ad aliq̄ determinatã. Et cuz isto dicto satis ꝓcordat s. Tho. in 3. par. q. 63. vbi dicit, q̄ minister sacr̃oꝝ est sicut instr̃m principalis agentis, s. Christi vel ecclesię. Et cum tale instrumentum habeat cognitionem, requiritur, q̄ per intentionem se determinet ad opus: quod in virtute principalis agentis ꝓducere debet. Idco sequitur q̄ vbi nõ determinat se, nihil operat. Si vero sacerdos ignoret veritatẽ nnmeri hostiarum, ꝛ intendit decez hostias tm̃ ꝓsecrare, dicit idem. Durandus, q̄ eodẽ modo distinguendum est vtrum determinet quas decez intendit, vel non determinet.

Et rñdendum est sicut in casu immediate pcedenti. Seq dubitatur quo, cuz numeris ignoretur. Cui dubitationi rñdeatur hoc posse contingere: q decem hostias videat extensas, z vna ibi lateat: Ipse autem intendit oēs, quas videat, z nullam aliaz secrare. Vel pōt esse, q decem ipse ibi posuerit, z vna erat ibi quam nesciuit: ipse vero intendat oēs illas quas posuit, cōsecrare. z redit hic casus in casum supra positum Alberti, quia tunc illa non est secrata, quam nesciuit ibi esse: z oēs alię consecrate. Si autem vnam plus ipse posuerit, quā crediderit: vel alius vndecim posuerit: z ipse mandauit poni decem: z non intendit consecrare nisi decem tantum: tunc non est determinata eius intentio: z sicut supradictum est, nulla est consecrata.

De defectu vestimentorum. Lap. 55.

Sciendum est, q sm S. Th. z Alber. z alios Theologos, si omittat aliquid de his, quę ad ritū celebrationis pertinēt, quilibet dimittens aliquid tale, puta, tps debitū, altare tribus mappis coopertū, vestes, z hmōi grauiter peccat: nihilominus secrat, si est ordinatus, z adsit eius intentio, z debita materia, z debita forma: sed grauissime peccat, si scienter hoc faciat. In his potes colligere quę sint illa, sine quibus nō cōficit. s. materia debita z forma cū intētione: z ordo in conficiente. Quicqd horū quatuor deficiat, non sicitur sacrm. Et istis quatuor existentibus, quibuscunqz alijs deficientibus, veritas adest sacri. Scōm Host. sufficit, q vnus sit pręsens in missa, qui sacerdoti rñdeat: quamuis. de conse. dist. 1. dicatur q duo requiruntur. Mulier in missa ministrare non potest. Etiam sine lumine non debet aliquis celebrare. extra de celeb. miss. c. ex parte.

De defectibus dispositionis corporis. Lap. 56.

In concil. Toletano factū fuit pceptū sacerdotibus, q nullus sacerdos post potū cibūqz, quantumcunqz minimum sumptū, missam celebrare pręsumat. Et glo. ibidē dicit, q intelligitur de cibo, vel potu post mediā noctē sumpto: qz in media nocte incipit dies sm ecclesiā. Et nos videmus esse verum, quia tunc incipitur officiū diei. s. matutinū quasi pertinens ad mane illius diei velut initiū. Dicit ēt S. Th. q post sumptionem aquę vel alterius potus, aut cibi, aut ēt medicinę, in quātacunqz parua quātitate, non licet cōicare: nec refert vtrū nutriat, aut non, aut

aut per se, aut cū alijs: dūmodo sumatur per modū cibi, vel potus: reliquię tñ cibi remanentes in ore, etsi casualiter transglutiantur, non impediunt cōionē, qr non trāsglutiūtur per modū cibi, sed per modū saliuę, quę vitari non pōt. Si aūt ante mediam noctem sit sumptus cibus vel potus, potest cōicare. Nec refert vtrum postea dormierit, vel vtrum cibus sit digestus, quantum ad rationem przecepti: tamen posset impedire quantum ad turbationem mentis in hoc, quod tollitur devotio.

¶ De immunditia corporali. Cap. 57.

De immunditia vero corporali dicit S. Th. q. cū iste cibus non est corporis, sed mētis, ideo in eius sumptione magis est consideranda dispositio mentis, quam cōporis. Et ideo dicit, q si immunditia corporalis sit perpetua, siue diuturna, non est abstinendum a communione: ne propter immunditiam corporis perdatur fructus mentis. Si autem immunditia sit temporalis, r potest purgari, non prohibetur, si est bene dispositus in mente. Tamē laudabile foret abstinere pro modico tempore. Si autem sacerdos infra missam recordatur se non esse ieiunum quid faciendum, sit vide infra cap. 7. in fine.

¶ De defectibus dispositionis animę. Cap. 58.

Interdictus, suspensus, r excōicatus ēt iniuste, cōicare nō debet: quia in talibus est defectus rei significatę. s. defectus vnitatis corporis mystici. Item quicunq; cuz conscientia peccati mortalis ad cōionē accedit, mortaliter peccat. Primę ad Cor. 9. Qui manducat r bibit indigne, iudicium sibi rc. Item non sufficit ei qui cōicare intendit, q sit solum contritus immo si habeat copiam sacerdotis, qui cum possit absoluere, peccat sine confessione cōicando. Si vero non habet copiam, tunc si imineat necessitas cōicandi, vel celebrandi: puta, quia timetur scandalū populi: vel iā inceptum est mysterium sacri: vel aliquis infirmus loquelam amisit: r est in proposito confitendi: minister non peccat quā citius potest cōicando, vel alijs ministrando: si primo non possit confiteri. Hęc Pet. r Alber. r S. Tho. Sacerdos autem, qui cum conscientia peccati mortalis accedit ad altare; non solum peccat mortaliter propter cōionem, sed etiā quia exercet actus ordinis: vt ostendunt S. Tho. r Alber. Verum pro sola executione actuum ordinis: sufficeret ei so-

la contritio sine confessione, vt dictum est. In nullo autem casu potest aliquis celebrare, vel communionem recipere sine cõtritione: quia mortaliter peccat.

¶ De pollutione. Cap. 59.

POllutio in somnis impedit cõionem, quando causata est a cogitatione precedenti, que fuerit peccatum mortale, si consensus fuerit in tali cogitatione de actu, vel si ꝯsensit in delectatione cogitationis. Si dubium est, vtrum in precedenti cogitatione fuerit peccatum mortale, abstinendum est: nisi necessitas aliqua requirat, q̃ celebret, siue cõicet. Si vero certus est, q̃ in precedenti cogitatione non fuerit pcm̃ mortale: vel si nulla cogitatio precesserit, que causa pollutionis fuerit: cõicare potest: nisi pollutio tm̃ perturbauerit mentem ex cõmotione corporis, q̃ deuotionem habere non possit: & cum fuerit abstinendum, tempus quo abstinendum est sunt. 24. horę. Hęc S. Tho.

¶ Si sacerdos post cõsecrationem inceptam recordetur se comedisse vel bibisse, nihilominus debet perficere sacrificium & sumere sacramentum. Et si recordetur se peccatum commisisse, debet pęnitere, & dolere cuz proposito confitendi, & satisfaciẽdi: & sic non indigne, sed fructuose potest sumere sacramentum. Et eadem rõ est, si meminerit se cuicunq; excõicationi subiacere. Debet enim assumere propositum absolutionem petendi, & sic per inuisibilem pontificem Jesum Christum absolutionem consequitur quantum ad hunc actum, per quez agit diuina ministeria. Si vero ante consecrationem alicuius p̃dictorum memor sit, tutius reputarem, & maxime in casu excõicationis, suspẽsionis, & interdicti, ac manducationis q̃ missam inceptam deserat: nisi timeretur graue scandalum. Hęc sanctus Thomas.

¶ De Defectibus missam celebranti interdum occurrentibus. Capitulum 60.

SAcerdos qui celebrat missam, debet semper sumere sacr̃m integrum: vt dicitur supra in rubrica de defectu panis & vini. Quod debeat sumere, patet de consec. dist. 2. relatum. Toties autem sumat: quoties celebrat: quia ipsum sacr̃m in sumptione complementum suę significationis accipit. Et intelligẽduz est, nisi per violentiã impediatur, vel per infirmitatẽ, vel p̃ mortem, vel huiusmodi. Et si plures missas aliquis celebrat in

vna

vna die, solum in vltima percipiat perfusionez, & nõ in precedẽ tiq; tunc nõ esset ieiunus, nec aliã missaz celebrare posset: extra de celeb. miss. ca. ex parte. Sed si sacerdos post consecrationem infirmetur, & non habeatur alia hostia, nihilominus debet alius sacerdos requiri, qui missam prosequatur ab infirmo nõ completam: & hostiaz debet dividere, & vnã partẽ ipse sumere, & aliã infirmo dare. Hec S. Tho. ¶ Item si sacerdos morte aut infirmitate graui occupetur ante consecrationem corporis, non oportet q̃ per alium suppleatur: Si vero consecrato corpore ante consecrationez sanguinis, vel ẽt cõsecrato vtroq; , debet celebritas per alium expleri. vt 7. q. 1. c. nihil. S. Tho. Quo autẽ missa compleatur, ostendit prefatus canon supradicti concilij, dicens: Non. n. aliud explementum initiatis mysterijs cõpetit, quam aut incipientis, aut subsequentis benedictione completa sint sacerdotis. Quantum autem ad hoc obligetur sacerdos, ostendit in ipso eodem c. inferius, vbi dr. Nullus absq; patenti pretextu molestie minister vel sacerdos cum ceperit, imperfecta officia presumat omnino relinquere. Siquis autem hoc temerarie presumpserit, excõicationis sententie subiacebit.

¶ De perturbationibus occurrentibus missam celebrantibus. Cap. 61.

POst tractatum de defectibus misse, dicẽduz est de perturbationibus interdum occurrentibus his, qui missaz celebrãt. Turbatur autem missa, aut propter scandaluz sacramenti: aut propter scandalum sacerdotis. Scandalum sacramenti est, si cadat, aut si vomitu proijciatur. Scandalum sacerdotis est, si sumere nequeat, aut propter commistionem alicuius rei abominabilis, vel periculi, aut propter apparitionez alicuius speciei, que non debet comedi, vel potari.

¶ Quando cadit corpus Christi. Cap. 62.

SI propter frigus, vel negligentiã, hostia dilabatur in calicem: propter hoc non est necesse aliquid reiterari: quia q̃ solum minima pars hostie mittatur in calicem hoc respicit corpus Christi mysticum: ideo pretermissio huius non facit imperfectionem sacramenti. S. Tho. ex concil. Aurelian. de cons. dist. 2. dicit: Qui bene non custodierit: aut qui sacrificium perdiderit in ecclesia: aut cui pars eius ceciderit, & non inuenta

fuerit, 30. dies pęniteat: De pęnitentia vide in sequenti capitu.

¶ Quando cadit sanguis Christi. Cap. 63.

SI per negligentiā aliquid de sanguine Chri ceciderit, si quidē super tabulā, quę terrę adhęreat, lingua lābatur, ꝛ tabula radat. Sed si non fuerit tabula locus ipse radatur ꝛ cōburatur: Cinis vero iuxta altare recōdatur: ꝛ sacerdos 40. diebus pęniteat. Si vero super lapidē altaris ceciderit, forbeat sacerdos stillā: ꝛ tribus diebus pęniteat. Si super linteū altaris ꝛ ad aliud linteū peruenerit stilla, quatuor diebus pęniteat sacerdos. Si ꝑsq; ad tertiū peruenerit, 9. diebus pęniteat. Si vsque ad quartū, 20. dieb⁹ pęniteat. Prędictis aūt diebus debet sacerdos ieiunare, ꝛ a cōtione cessare: pēsatis tm̄ ꝺditionibus negotij ꝛ ꝑsonę, pōt minui vel augeri ad pnīam prędictaz. Hęc Th. Et idē intelligendum est in seq. cap. ꝛ abluantur tribus vicibus linteamina, quę stillā tetigerunt, calice suppositō: ꝛ aqua ablutionis iuxta altare ꝺdatur. de cōsꝺis. 2. si per negligentiam. Pōt tm̄ sumi a sacerdote: nisi pp horrōrem ōmittatur: vt ponit S. Th. Et cautū est, vt pars illa lintei, siue pallę, post ablutionē ascindat ꝛ cōburatur: ꝛ cinis in altari condatur: Hęc S. Tho.

¶ De vomitu sacramenti. Cap. 64.

SIquis eucharistiā euomuerit, si sit laicus, ꝛ per ebrietatez vel voracitatē euomuerit, 40. diebus pęniteat. Clericus vero ꝛ monachi, presbyteri, diaconi, ꝛ subdiaconi, 70. diebus pęniteant. Eps autez 90. Si vero causa infirmitatis euomuerit, 7. diebus pęniteat. de consec. dist. 2. cap. Siquis per ebrietatem. Et debet vomitus cremari, ꝛ cinis iuxta altare recondi: vt suprādictum est. Hoc tm̄ obseruandum, q̄ vbicunq; species integrę inueniantur, sunt reuerenter conseruandę ꝛ sumendę: q̄ remanentibus speciebus, remanet ibi corpus Christi. Hęc S. Thom.

¶ De musca, vel aranea, vel veneno mistis cum sanguine Christi. Cap. 65.

SI musca vel aranea in calicem ceciderit, vel venenum mistum fuerit, si sacerdos ante cōsecrationez hoc deprehēderit, debet calix ablui, ꝛ aliud vinum consecrandum apponi. Si vero aliquod eorum post consecrationem euenerit, debet animal caute capi, ꝛ ōligēter lauari ꝛ comburi, ꝛ ablutio simul cum cineribus in sacrarium mitti. Quod si venenum ibidem es-

se deprehenditur, nullo modo debet sumi, nec alteri dari: ne ca lix vitę vertatur in mortem: sed diligēter in vasculo seruari debet: ꝛ ne sacrm remaneat imperfectum, debet aliud vinum apponi: ꝛ sacerdos debet resumere cōsecrationem sanguinis denuo, ꝛ sacrificium perficere. Hoc intelligę si corpus non sumpserit, qr tūc aliter faciendus esset, sicut suprādictum est in rub. de defectu panis ꝛ vini. scz nouum panem apponat. Regula est autem, qz nihil abominabile sumi debet occasione huius sacrī. arg. de conse. dist. 2. si per negligentiam. Hęc San. Thom.

¶ De noua specie apparente. Cap. 66.

Quando corpus Christi apparet in alia specie, cuz vsus huius sacrī sit per manducationez, quando scilicet apparet in specie pueri, vel carnis cruentatę, vel simili modo, nō habet rationez cibi: nec debet sumi ab eo cui sic apparet. Quod si omnibus appareat, debet cum reliquijs poni. Hęc San. Thom.

¶ De horis canonicis a sacerdotibus dicendis, ex libro qui intitulatur Via salutis, edito a Dño Armando de Auzeria, Abbate S. Saluatoris de Lodona.

Dictum est supra de sacramento missę, ad quod probibemur accedere nisi lotis manibus: idest sine laudibus Domini nostri Jesu Christi. Et ideo sancta mater ecclesia septem laudes, idest horas canonicas instituit quolibet die Deo per clericos, ꝛ specialiter presbyteros offerendas. De quibus loquitur psalm. 118. Septies in die laudem dixi tibi domine: ꝛ transumptiue, 91. dist. c. Presbyter. De celeb. miss. cap. 1. ꝛ ibi plene in glo. fi. Nam sicut cadimus septies in dies per peccatum, vt habetur Luc. 17. ꝛ de pęn. dist. 3. c. septies. ita resurgamus per septem horas, idest laudes canonicas: ꝛ primo dicendum est de hora matutinali.

¶ De matutinis. Cap. 67.

Glias, qz matutinum officium propter carnis illecebras domandas psallendo ꝛ orando, fuit a sanctis patribus institutum. ¶ Probatur, eccle. 31. Vigilia honestatis tabefaciet carnes. ¶ Et dīr matutinę cōiter i media nocte, vt ait propheta: Media nocte surgebā ad confitendum tibi. ps. 118. Et habetur transumptiue. 91. dist. presbyter mane, ꝛ de celeb. miss. ca. 1. Ratio est, qa Christus in eadem hora natus fuit. ¶ Secunda ratio

est: quia in illa hora captus fuit tempore passionis, ⁊ illusus a iudęis. ¶ Tertia ratio est: quia illa hora vel quasi surrexit, ⁊ infernum spoliauit, ⁊ venturus est iudicare seculum per ignem: prout multi dicunt, ⁊ habetur Matthęi 25.

¶ De laudibus. Cap. 68.

Laudes vero dicimus ad tentationes diaboli repellēdas, vnde Isa. 26. Expergiscimini ⁊ laudate, qui habitatis in puluere. s. carnis. ¶ Itē dñr ad coronā gl'ię obtinēdā, iuxta illud qd̄ dr̄ in Inuitatorio quadragesimę: Nō sit vobis vanū mane surgere añ lucē: qr̄ ꝓmisit dñs coronā vigilātib. Et dicimus hoc officiū in signū, ꝙ iudęi valde mane añ ortū diei ꝯuenerūt ⁊ se ꝯgregauerūt vt̄ iterficerēt Jesum. ¶ Scd̄a rō, quare ī hac hora laudes deo vero canimus, est vt ei de eius natiuitate ⁊ captione ⁊ nr̄a liberatione gr̄as agamus, ⁊ eius aduentū cū gaudio expectemus. ¶ Tertia rō ē, quare laudes illa hora dicim⁹, qa de⁹ mūdū in mane creauit, ⁊ Aegyptios ī mare submersit, ⁊ a mortuis resurrexit. Et ideo ꝯsonuz est, vt illa hora deo laudes debitas referam⁹, ne ī mare hui⁹ mūdi cū Aegyptijs demergamur, ⁊ vt ꝓ nr̄a creatione, ⁊ ei⁹ resurrectiōe gr̄as deo reddam⁹.

¶ De prima. Cap. 69.

Primam dicimus in signū, ꝙ ista hora Chr̄s ad templum ꝯueniebat, ⁊ ppl's mane ad euz venire festinabat. Et ideo nos exemplo ei⁹ ad horā primā vadim⁹: ⁊ in ortu solis eā dicimus. ¶ Scd̄a rō quare ista hora prima dr̄, pōt esse, qr̄ tali hora Christus ligatus Pilato fuit iudici pñtatus, vt hr̄ Matth. 27. ¶ Tertia ratio est, quia ista hora mulieribus apparuit, vt habetur Jo. 20. Et ideo ī hac hora prima diei laudes deo exoluimus, vt ipsum imitemur, ⁊ sibi resurgēti ⁊ apparenti gr̄as agamus, ⁊ vt tanq̄ oīuz principio ipsius diei primitias exoluam⁹.

¶ De tertia. Cap. 70.

Tertiā dicimus in signū, ꝙ illa hora Chr̄s linguis iudęorū morti fuit adiudicatus, vt hr̄ de pę. di. 1. pexiculose. ¶ Secunda ratio est, qr̄ in hora tertia spūs scūs super discipulos descendit. Unde cantat scā mr̄ ecclesia. Dum hora cunctis tertia, ⁊ Act. 2. cum sit hora diei tertia. ¶ Tertia rō est, quia tali hora Chr̄s ad columnam fuit ligatus, ⁊ ibidem atrociter verberatus: deinde fuit in cruce positus, vt clare hñr ista omnia de Christi

passione

passione in sacris euangelijs. ⁊ de cons. dist. 1. nocte sancta.

¶ De sexta. Cap. 71.

Sextā dicim⁹ ī signū, ꝙ ī illa hora fuit Chr̄s crucifixus manibus militū, vt hr̄ Jo. 19. ⁊ de pę. dist. 1. periculose. ¶ Secūda rō est quare in hora sexta oramus, qꝛ ista hora Chr̄s clauis ꝯfixus est, ⁊ tunc tenebrę per vniuersum mundū factę sunt. Nā sol quasi lugēs vestibus nigris se induit, vt crucifigentibus deū lumē nō p̄beret, immo ꝓhiberet in quantū posset, prout legitur Lu. 23. ¶ Tertia rō est, quare ī hora sexta deū laudamus, qꝛ tali hora Chr̄s discipulis suis recūbentibus apparuit, ⁊ ipsis cernentibus est eleuatus in cęlum, Lu. 24. Mar. 16. Act. 1.

¶ De nona Cap. 72.

Nonam dicimus in signū, ꝙ Christus dei filius passus illa hora reddidit Deo patri spm̄, dicens. In manus tuas ⁊c. vt hr̄ Lu. 23. ⁊ de celeb. mis. cap. In quadam. §. non ad esse hominis. ¶ Secunda ratio est, quare hora nona deum laudamus, quia illa hora, vt legimus, miles cum lancea latus aperuit, vnde exiuit sanguis ⁊ aqua, vt hr̄ Jo. 19. ⁊ de cons. dist. 2. c. 1. de summa trin. c. 1. in cle. ¶ Tertia ratio est, quia in hora nona cętus apostolorum ad orandū conuenire consueuerat. Act. 3. Et ideo nos exemplo ipsorum idē facere debemus, iuxta illud quod habetur de elec. c. significasti. 2. q. 1. c. Deus omnipotens.

¶ De vesperis. Cap. 73.

Vesperas dicimus in signū, ꝙ Chr̄s illa hora, cū sero factū esset, in cęna sacr̄z corporis ⁊ sanguinis sui instituit, ⁊ pedes discipulorū lauit, vt hr̄ Jo. 12. ¶ Scd̄a rō est, quare in hora vespertina deū laudamus: qꝛ ista hora Chr̄s fuit depositus: prout hr̄ Matth. 27. ¶ Tertia rō est, quia in hora vespertina discipulis euntibus in castelluz Emaus Christus in habitu peregrini apparuit, vt habet̄ Luc. vlti. ⁊ 1. q. 1. Domin⁹ in prima.

¶ De completorio. Cap. 74.

Completoriū dicimus in signū ꝙ illa hora corpus Chr̄i positū fuit in sepulcro, vt hr̄ Lu. 23. ⁊ de ꝯs. di. 1. ꝯsulto. ¶ Secunda rō est, quia in hac hora Christus sudauit guttas sanguinis seu sanguineas, vt habetur Lu. 22. de cele. mis. c. In quadam. §. pe. in fi. ¶ Tertia rō est, quia in hac hora deputata fuit custodia monumenti sui sacratissimi corporis, vt habetur Mat. vlt.

¶ Quare

¶ Quare diuersimode horę incipiunt. Cap. 75.

Et est notandum, quia cōtingit peccare tripliciter, scilicet corde, ore, ⁊ opere. Ideo tribus modis diuersis incipiuntur horę. Et matutine quidem per Domine labia mea aperies. Completorium per Conuerte nos Deus salutaris noster. Alię horę per medium, scilicet Deus in adiutorium meum intende. ¶ Domine labia, dicimus contra peccata oris. Deus adiutorium, contra peccata operis. Conuerte nos Deus, contra peccata cordis. ¶ Sed quia in peccato cordis ⁊ oris est aliquid operis, ideo per omnes horas diei dicimus, Deus in adiuto. Monachi autem in matutinis dicunt prius, Deus in adiutorium, ⁊ postea, Domine labia mea aperies. Et ratio est: quia sine auxilio Dei, nec corpus, nec labia ad eius laudem operari, vel aperiri possunt. Et ideo dicitur Joan. 15. Sine me nihil potestis facere: ⁊ habetur transumptiue. 26. q. 4. c. Episcopi eorum. ¶ Hymni qui dicuntur ad horas diei, significant laudem. ¶ Psalmi, qui similiter dicuntur ad horas, significant bonam ⁊ diuinam operationem. ¶ Antiphonę significant charitatis copulam. ¶ Capitula, exhortationem boni operis, seu diuini. ¶ Responsoria significant bona opera. ¶ Versiculi significant fructus. ¶ Oratio, significat misericordiam Dei, quę precedit, ⁊ subsequitur hominem in bonis operibus.

¶ De his qui tenentur dicere horas canonicas. Cap. 76.

Tria ex sacris canonib' sunt accepta, quę ligāt ad diuina officia hores, Ordo, beneficiū, & solēnis religiosorū ꝓfessio.

Et nota ꝙ sacerdos promotus ad sacros ordines, vel hn̄s beneficium ecclesiasticum, tenetur ad istas septem horas dicendas, vt probatur, 91. dist. c. presbyter. ⁊ de cele. miss. c. presbyter. ⁊ ar. de apostatis. ca. 1. Et hoc verum est, nisi sint infirmi. nam tunc excusant. ar. 91. dist. ca. clericus victum. Et ex hoc pz ꝙ non debēt immiscere horas sub vna orōne, sicut aliqui faciūt male: sed singulas dicant distincte. Debet autez clericus horas reddere in ecclesia, si pōt, iuxta dictuz Psalmistę. In ecclesiis bn̄dicite dn̄m: Alias reddat vbi honeste ⁊ cōmode poterit. Debent ēt se ꝯformare clerici iuxta modū ⁊ ordinez officiandi suę ecclesię cathedralis. De conse. dis. 2. Institutio. 12. dist. de his. ¶ Officium vero mortuorum prętermitti non debet: nisi dies solennis impediret: vt extra de celeb. miss. ca. quidam enim. Et est ratio, quia quicquid possidemus, ex mortuis habuimus.

¶ Quibus

¶ Quibus Eucharistię Sacramentum dispensandum sit, ⁊ quibus non. Cap. 77.

DIcto superius qualiter sacratissimo corpus Domini nostri Jesu Christi sit rite consecrandum: restat nūc dicendū quibus, ⁊ qualiter sit dispensandū. Ubi primum notandū, ꝙ sacerdos ex debito officij sui debet suos parochianos ⁊ subditos diligētius verbo ⁊ exēplo informare, ⁊ inducere ad deuotionem tanti, tamque saluti feri sacramenti. De cele. miss. ca. Sane. Nam in immensitate tanti sacramenti oculus caligat rationis: Credere enim iubemur, discutere prohibemur: sed ꝑm ꝙ S. Ro. Ecclesia credit, eos ad credēdum inducat: ⁊ ꝙ ab ea deuiare nec in vita nec in morte intendant, vt accedat quod legitur. 24. q. 4. Duo ista. De hęre. ca. Ad abolendam. ⁊ eo. tit. cap. super eo. lib. 6. Aduertendum est autem, ꝙ sacerdos propter periculum effusionis sanguinis Christi, nō communicat populum de sanguine ex calice. Sed hoc nihil refert, quia in hostia consecrata est totuꝫ corpus, ⁊ totus sanguis, anima ⁊ diuinitas Christi: ⁊ similiter in calice, consecrato, sanguine, est totus Christus, sicut in hostia, vt prędictum est. Sacerdos autem rationabiliter suscipit vtrūqꝫ in missa: quia hoc facit in memoriaꝫ passionis Domini nostri Jesu Christi: in qua totus sanguis Christi fuit a corpore separatus, ⁊ in terra sparsus.

¶ Quę sint quę impediunt communicandum. Cap. 78.

SAcerdos igitur sacr̄m dn̄ici corporis dispensaturus, debet illud dare oībus Chr̄i fidelibus, saltem semel in anno, post quā ad annos discretionis peruenerint, tam masculis q̄ fęminis. De pęn. ⁊ re. c. oīs vtriusqꝫ: nisi aliqd impedimentū occurrat. ¶ Impedimenta autē sunt ista. ¶ Primo, oīs hęreticus, schismaticus, excōicatus. 1. q. 1. c. Reperiūtur. Simoniacus, publicus ꝯcubinarius, ⁊ notorius peccator, vcꝫ, ꝯfessus, vel conuictus, vel dānatus de crīe, ita ꝙ nulla possit tergiuersatione celari, non est cōicādus, si in talibus perseueret: qꝛ hoc sacr̄m dandū est pęnitentibus, ⁊ non perseuerantibus in pctō. Nā ex institutione ecclesię nullus debet cōicare, nisi prius ꝯfiteatur. c. oīs. de pęni. ⁊ re. supra alleg. Vn̄, qn̄ sacerdos scit aliquem publicum pctōrem, non debet eū cōicare, nisi ꝯstet de emendationis ꝓposito. Si aūt sciuerit pctm̄ subditi secretum, ⁊ ille in pascha petit

cōionem

cõionem in publico, ex officio tenetur ipsum cõicare. ext. de of. ord. c. si sacerdos exẽplo Xpi, qui Judam cõicauit: quẽ sciebat esse traditorẽ. ¶ Scõo, non est cõicandus hystrio, magus, scenicus, leno, & alijs publicis & iniustis actibus deseruientes. De cons. di. 2. pro dilectione. ¶ Tertio, pueris ante annum discretionis, & amentibus & furiosis non est dandum hoc sacrm. Si tñ furiosus habet lucida intervalla, & deuote petit sacrm superueniente furia põt cõicari: nisi timeatur de vomitu, vel sputo, vel alia irreuerentia sacrī. 26. q. 6. cap. 15 qui. Idem dicendum de phreneticis. ¶ Quarto, infirmãti & petenti sacrm, si timetur de vomitu, non debet dari prędicto c. Is qui. ¶ Quinto polluto pollutione nocturna, quę puenit in causa pctī mortalis, puta, qr psensit in cogitationẽ turpem carnalem, vel quia studiose inebriatus est, vel crapulatus: si ex aliqua istarũ causarũ sequit pollutio: prohibendus est a cõione. Si vero ex dęmone, vel infirmitate, vel purgatione naturę hoc euenit: non est ei deneganda coio. ¶ Sexto jugati debent per triduũ ante sacrī cõionẽ abstinere ab actu carnali. De cons. di. 2. c. ois homo. Qui si voluptate ducti inuicem miscentur, prohibendi sunt a cõione. 33. q. 4. c. vir cũ prophęta. Similiter si i delectatione, ebrietate, vel crapula non fuit deliberatio: cui fuerit pctm veniale non debet ei denegari sacrm. Melius tñ esset pro tali die abstinere a cõione. ¶ Septimo, prohibent a cõione pugnantes in duello. 2. q. 5. ca. monomachiã. & non debet ei dari coio. ¶ Octauo, nõ ieunis: nisi in necessitate. De cõs. dist. 2. c. liquido. 7. q. 1. ca. nihil. Non impedit cõionẽ, si quis lauando os, aliquid cibi, qõ inter dentes remãserat, vel modicũ aquę deglutiret, qr per modũ saliuę illud accepit: & ptra voluntatẽ deglutiuit. Si quis ante mediã noctẽ cibus sumpserit, siue dormierit, siue non, põt cõicare. Si vero post mediã noctẽ, nõ põt: nisi in mortis periculo jstitutus. Hęc S. Tho. in 3. par. q. 30. ¶ Dandum est aũt hoc sacrm personis fidelibus, puris, & sine pctõ mortali existentibus: quia sacrm purũ est: ideo pure a puris sumẽdũ est: qr q aliter sumit, indigne sumit: & q mãducat & bibit indigne hoc sacrm, iudicium sibi manducat & bibit. 1. Cor. 11. Dęmoniacis si illud deuote pẽtãt dari dz: qr posset esse causa suę liberationis. Mulieri puerperę, vel menstruũ patiẽti dari debet; sed melius est supersedere

re

re vsq; ad purificationē, pp reuerentiā sacri. Leprosis ēt t morbo Gallico laborantibus, corrosis t consumptis labijs t dentibus, si tunetur de periculo eiectionis, dari non debet, alias cōicandi sunt. Cōicandi sunt ēt condemnati ad mortem, ēt hereti-ci, si illud deuote petunt. 13. q. vlt. c. fi. de pēn. t remiſ. c. 1. in clem. Si aūt hīe non poterunt, credant in Chīm: quia hoc est spūaliter manducare. De conſec. diſ. 2. cap. vt quid paras. Excōicato nunq; dari debet corpus Christi: nisi in articulo mortis, t illud deuote petenti: absoluto eo pri⁹ ab excōicatione: t prestita cautione satisfactionis, sicut tenetur: t ēt prestito iuō sacerdoti: q; si sanabitur, pūtabit se illi, qui eum pōt absoluere. Quod si non fecerit: reincidit in eandem sniam excōicationis. Siquis excōicatus, vel notorius peccator mittit pro confessore vt cōfiteatur, t interim amittit loquelam, si ostendit signa contritionis facta fideiussione a parentibus vel amicis, absoluetur t communicabitur. Idem fiat si sensum perdiderit, t probari possunt signa contritionis. Hęc ex sacris Theologis in 4. sentē. excerpta sunt.

De triplici eucharistię sacramenti sumptione. Cap. 79.

Tres esse huius sacramenti sumendi rōnes ex patrum traditione docuit sacra Tridentina Synodus. Sess. 3. cap. 8. Primo sacramentaliter tm̄, quo modo pctōres sumūt, qui sine debita aię corporisq; pparatione sumere audent, atq; hi nullos ex sacramento fructus percipiunt, imo damnationē. Secundo spūaliter tm̄, atq; ita sumunt illi, qui desiderio ac voto proposito illū cęlestem panem edunt, qui tametsi non oēs, maximos quidem vtilitatis fructus fide viua, quę per dilectionē operat, inde percipiunt. Tertio sacramentaliter t spūaliter: hoc modo sumunt, qui adhibita debita pręparatione ad hoc sacramentum sumendum accedunt, hiq; amplissimos atque vberrimos ex ipso fructus consequuntur.

Modo communicandi populum in ecclesia, tam in Paschа, quam in alijs diebus. Cap. 80.

Quia forma cōicandi populum in ecclesia, hic ritus seruandus est. Sacerdos reconciliatis pēnitentibus, se debet ad missam prępарare, t tot particulas consecrare, quot populo suo sufficere credit. Finita missa, retentis paramentis, vel si non celebrauit, pro tunc indutus superpelliceo cum stola, cereis

reis accensis, conuersus ad cõicandos genuflexos coram altari, facto primum signo crucis super se, ꝛ admonitis oibus, q̃ se signent faciat eos dicere Confiteor, sicut in missa dr. Vel si magis expediens iudicauerit faciat eis confessionem, sicut dr supra in cap. de ritu celebrandi missam, post offertorium. Cap. xx. fol. 80. Finito Confiteor, vel prędicta confessione, sacerdos dr cat. Misereatur vestri oms deus: ꝛ dimissis oibus peccatis vestris, perducat vos cum oibus suis sanctis in vitã ęternã. Amẽ. ℣. Dñe exau. ℟. Et cla. ℣. Dñs vo. ℟. Et cum. Oremus. Oꝫ.

DEus, cuius indulgentiam omnes rogamus, memento famulorum famularumq; tuarum, qui lubrica terreni corporis fragilitate nũdati sunt: da quęsumus, veniam confitentibus parce supplicibus: vt qui suis meritis accusantur, tua miseratione saluentur. Per Christum. Oremus. Oratio.

DEus misericordię, Deus pietatis, Deus indulgentię, indulge, quęso, ꝛ miserere his famulis ꝛ famulabus tuis: vt delictorum, quę nobis coram te suo ore confessi aperuerunt, nulla in eis macula reseruetur in terris: ꝛ per pœnitentię lucrus ad tua mereantur venire promissa, per Christum. Oratio.

DOminus nr̃ Jesus Christus, qui dixit discipulis suis, quę cũq; ligaueritis super terrã, erũt ligata ꝛ in cęlis, ꝛ quęcunq; solueritis super terrã, erunt soluta ꝛ in cęlis: de quorum numero, q̃uis indignos, nos esse voluit: ipse vos absoluat per ministerium nr̃m ab oibus pctis vestris: q̃cunq; cogitatione, vel locutione, aut operatione negligenter egistis: atq; a neribꝰ pctõrum vestrorũ absolutos perducere dignetur ad regna cęlorũ. Qui viuit ꝛ reg. Tunc sacerdos conuersus ad altare, inclinans se profunde coram sacro accipiat particulas super patenam: ꝛ vnam in manibus accipiens ostendat oibus, dicẽs. Dicatis oẽs, sicut ego dico. Dñe non sum dignus, vt intres sub tectum meum, sed tm̃ dic verbo ꝛ sanabitur aia mea. Et repetat scõ ꝛ tertio eadem verba in vulgari. Quo tertio repetito, dat corpus dñi oibus successiue dicẽdo. Corpus dñi nr̃i Jesu Christi custodiat, ꝛ perducat te in vitam ęternam. Faciendo signum crucis cum hostia super singulos. Et sic cõicet oẽs, qui sunt in primo ordine. Qui postea q̃ sacrm̃ sumpserint, surgãt, ꝛ alij veniant: ꝛ sil̃r cõicent. Et postq̃ cõicauerint, accipiant ablutionẽ et

ex calice, quem aliquis minister tenebit a dextris altaris pano inuoluto pede calicis, ad quē oēs tergunt os suum. Et sic purificati genuflectant corā altari donec oēs fuerint cōicati. Quo facto sacerdos super eos dicat. ℣. Ostende nobis dñe misericor. ℟. Et salutare tuū da no. ℣. Dñs vo. ℟. Et cū. Oremus. Dio.

DEus qui nobis sub sacr̄o mirabili passionis tuę memoriā reliquisti, tribue, quęsumus, ita nos corporis ⁊ sanguinis tui sacra mysteria venerari: vt redemptionis tuę fructū in nobis iugiter sentiamus. Qui viuis ⁊ reg. Oremus. Oratio.

SPiritum nobis dñe tuę charitatis infunde, vt quos sacramentis paschalibus satiasti, tua facias pietate concordes. Per dñm nostrum Jesum Christum filium tuum. Qui tecum viuit ⁊ regnat in vnitate eiusdem ⁊c. ℟. Amen. Postea benedicat eis dicens. Et benedictio Dei omnipotentis, pa✠tris ⁊ fi✠lij, ⁊ spiritus ✠ sancti, descendat super vos, ⁊ maneat semper. Amen. Quo dicto si tunc celebrauit dicat euangelium. In principio. Et eo dicto, omnes recedunt.

¶ Ordo ad communicandum infirmum. Cap. 81.

CUm aliquis infirmus fuerit cōicandus, sacerdos pulsare faciat campanaz, aliquot ictus dādo ex vna sola parte cāpane ad conuocandos conuicinos, qui volūt sociare corpus Chr̄i. Quibus ꝯgregatis ⁊ intortitijs accensis sacerdos cum superpelliceo, stola, ⁊ pluuiali paratur, ⁊ duo clerici: quorum vnꝰ portet laternam cum lumine, ⁊ alter aquam benedictā, ⁊ cāpanulam, ⁊ libellum processionalē: qui habeant superpellicea. Et accipit sacerdos corpus domini reuerenter, ⁊ ponit duas particulas ad minus in tabernaculo, quod pāniculo serico cooperit: hñs pannū sericū longū super spatulas suas: ⁊ portans corpus dñi añ faciē suā eleuatū, vadit ad domū infirmi: ⁊ post euz alter clericꝰ q portat laternā, sequat: ⁊ si fieri pōt, put Romę fit quatuor ꝑsonę deferāt baldachinū sup corpus dñi ⁊ sacerdotē. Postea sacerdos, ⁊ illi q portāt intortitios, dehīc alij mares, ⁊ fęminę sequant. Interiz ī camera infirmi paret locus aliqs, q sit coopertus mappa albissima: sup quo sacerdos possit reclinare tabernaculū corporis Chr̄i. Ibi ēt parent cyathi cū vino ⁊ aqua. Ingressus sacerdos cū corpore Chr̄i cameram dicit, Pax huic domui. ℟. Et olbus habitātibus in ea. Deinde deposito taber

naculo

naculo super locum paratum, accedens ad infirmum aspergat eum aqua benedicta, dicens Ant. Asperges me. ps. Miserere mei Deus. Gloria. ℣ repetitur Ant Asperges me. Qua repetita dicat sacerdos. ℣. Saluum fac seruum tuum. ℟. Deus sperantem in te. ℣. Mitte ei dñe auxilium de sancto. ℟. Et de Sion tuere eum. ℣ Nihil proficiat inimicus in eo. ℟. Et filius iniquitatis non apponat nocere ei. ℣. Esto ei dñe turris fortitudinis. ℟ A facie inimici. ℣. Dñe exaud. ℟. Et cla. ℣. Dñs vobiscum. ℟ Et cum spiritu tuo. Oremus. Oratio.

DEus infirmitatis humane singulare presidium, auxilij tui super infirmũ famulũ tuum onde virtutem; vt ope misericordie tue adiutus, ecclesie tue sancte incolumis reparari mereatur. Per Chm. Deinde infirmus dicat. Confiteor. si sanus vel sacerdos faciat ei confessionẽ sicut superius in ordine celebrandi missam. fol. 80. Postea dicat Misereatur ℣ Indulgẽtiam. Postea absolutionem, Dñs Jesus Christus. vt supra in generali cõione. ca. immediate precedenti. Postea sacerdos eleuet corpus dñi de pyxide vel calice, ℣ ostendat infirmo, dicens. Credis q̃ hic sit Christus saluator mundi? Quo dicente, Credo, Dicit sacerdos Dic sicut ego dico: Dñe non sum dignus vt intres sub tectum meum: sed tm̃ dic verbo ℣ sanabitur anima mea. Quo dicto ter, sacerdos dans infirmo eucharistiã dicat Accipe frater vel soror viaticũ corporis dñi nr̃i Jesu Chr̃i qui te custodiat ab hoste maligno, ℣ perducat in vitam eternã. Amen. Postea sacerdos lauet digitos suos cum vino puro ℣ aqua, ℣ tradat infirmo lotionem nihil dicens. Peracta cõione sacerdos dicat ℣. Domine exau. ℟. Et clamor. ℣. Dominus vobiscum. ℟ Et cum spiritu tuo. Oremus. Oratio.

OMnine sancte, pr̃ ops, eterne Deus: te fideliter deprecamur: vt accipẽti fratri nostro vel sorori nostre sacrosanctũ corpus dñi nr̃i Jesu Chr̃i filij tui taz corpori, q̃ aie prosit ad remediũ sempiternum. ℟ Amẽ. Et hoc dicto, iterum aspergat aquam benedictam, ℣ dicat Dñs vobiscum. Oremus. Oratio.

GAudi nos dñe sancte, pr̃ ops, eterne deus: ℣ mittere digneris sanctuz angelũ tuuz de cẽlis: qui custodiat, foueat, protegat, visitet, atq̃ defendat oẽs habitantes in hoc habitaculo. Per Christum. ℟. Amen. Quo dicto reuertatur ad ecclesiam.

stam, dicendo ps. Miserere mei Deus. Reuersus igitur ad ecclesiam sacerdos cum corpore dñi, dum fuerit ante chorum, vel ante altare sacrī, vertat se ad eos, qui sacrm associauerunt genuflexos, t faciat eis brevem confessionem t absolutionē, t annunciet indulgentiam dierum ducentorum illis, qui sacrm cum lumine sunt prosecuti: qui vero sine lumine centum dies p quolibet. Postea dicit super eos oronem. Dñs vo. Oremus. Oratio.

DEus, qui nobis sub sacramēto mirabili passionis tuę memoriam reliquisti, tribue, quęsumus, ita nos corporis t sanguinis tui sacra mysteria venerari: vt redēptionis tuę fructum in nobis iugiter sentiamus. Qui vivis t regnas per omnia secula seculorum. Amen.

Postea eleuato tabernaculo cū corpore domini, faciat signum crucis super eos omnes, t reponat sacramentum in loco suo.

¶ Caueat sacerdos, p non det corpus Christi alicui infirmo, nisi fuerit in bono sensu, ita p cognoscat illud bene t aperte, p quantumcunque infirmus confessus fuerit peccata sua. Sacerdos communicato infirmo, debet eis bonis verbis persuadere, p si necesse fuerit, detur sibi sacramentum extremę vnctionis.

¶ Si eps infirmatur, t vult corpus dñi post cōfessionez sumere sacerdos celebrans missam pro eo in camera, facist oēs cęremonias prędictas, excepto p reseruat particulam pro episcopo, t non totum sanguinem sumit, sed partem eius reseruat pro eo, quam post corpus dñi ei dat. Sacerdotes aūt infirmi, quādo cōicant, debent habere stolam a collo pendentem, t sic cōicare debent. 23. dist. c. ecclesiastica. Alia omnia, vt supra seruantur. Sacerdos parochialis debet visitare infirmos sępe. De celeb. c. 1. Ware ieiunus vsque ad horam congruam celebrandi: t si celebrat, non debet sumere purificationem pp necessitatem. s. possibiliter occursuram, nisi aliū habeat: per quez possit supplere: vt no. Panor. in d. ca. ¶ Item sacerdos parochialis pōt sacra conferre psegrinis t hospitibus confluentibus ad ecclesiam suam: sm Panor. in d. ca. 1. t mortuos ibidem sepelire: nisi alibi elegerint sepulturam: t eo casu debet habere quartam.

¶ De custodia sacramenti eucharistię. Cap. 82.

ULtimo dicendum est de custodia sacramenti Eucharistię, quę maxima cū reuerentia t custodia sub clauibus firmis-

simis debet conseruari, ne ad manus maleficorum deueniat: ne, quod ecclesię, ⁊ christiano populo datuꝫ est ad salutem, diabolo operante ad perniciem conuertatur. de celeb. miss. ca. Sane. De custo. eucha. ca. Statuimus. ¶ Sacerdos autem in hoc negligens, si per eius incuriam ⁊ malam custodiam corpus domini fuerit male expositum, debet tribus mensibus ab officio suspendi: ⁊ siquid nefarium inde factum fuerit, maiori pęna est puniendus. Aduertat ēt sacerdos, ne hostię consecratę in magno numero pro conseruatione consecrentur, ne corrumpātur a vermibus: ⁊ adeo firmo vase includi debēt, ne a muribus corrodantur: ⁊ in ipso vase lineus panniculus, qui purificatorium dr, ponatur: in quo hostię reponantur, vt melius conseruentur. Sępius autem mutandę sunt hostię: antiquę sumendę sunt, ⁊ recentes consecrandę. Quod si aliquando a vermibus corroduntur, si species integrę remanent: quia ibi est corpus Christi, reuerenter ⁊ diligenter a vermibus sunt purgandę, ⁊ sumendę: vermes vero comburendi sunt super patenam: ⁊ cineris in sacrario reponi debent. Debet ēt sacerdos ante corpus Christi tenere lampadem accensam, quia ibidem est corpus domini nostri Jesu Christi. Qui est vera lux, quę illuminat oēm hoiem venientē in hunc mundum. Jo. 1. c. Et debet sacerdos non soliū cōseruare diligenter sacrm eucharistię: verum ēt oia ad illud ordinata debet tenere munda ⁊ nitida: sicut paramenta, calices, corporalia, altaria, ⁊ ecclesiam: alias peccat mortaliter: q̄ hoc ei in iure pręcipitur. De custo. euch. ca. Reliqui. Nec debet permittere in ecclesijs poni supellectilia, vasa ⁊ alia ad laicos pertinentia, nisi in casu bellorum, aut incendiorum repentinorum, aut propter alias necessitates vrgētes. ⁊ eo casu cessante necessitate ad loca pristina reportentur. ¶ Ex concil. Turon. Cap. 4. Omnis presbyter habeat pyxidem, aut vas tanto sacro dignū vbi corpus dñicum diligenter recondatur, ad viaticum dandū recedentibus a seculo. Semperq̄ super altare habeatur eucharistia obserata propter mures ⁊ nefarios hoies: ⁊ de septimo in septimum diem semper mutetur. i. a presbytero illa sumatur: ⁊ alia, quę eodem die consecrata est, in locum eius subrogetur: ne forte diutius obseruata, mucida, (quod absit) fiat. ¶ Ex epistola Clementis Papę. Capit. 28. Presbyter semper eucharistiam

stiam habeat paratam: vt quando quis infirmatus fuerit, statim eum communicet: ne sine communione moriatur.

¶ De pœnitentia male seruantis sacramentum. Cap. 83.

EX concil. Aurelian. c. 6. Qui negligentiam erga sacrificium fecerit, vt a vermibus consumptū ad nihilum deuenerit, tres quadragesimas in pane ⁊ aqua pœniteat. Si integer inuētus fuerit in eo vermis, comburatur: ⁊ cinis sub altari condatur: ⁊ qui neglexerint, quaternis diebus suam negligentiā soluant. Si cum amissione saporis decoloratur sacrificiū. 20. dies expleantur ieiunio. Conglutinatū vero, septem dies qui in causa sit pœniteat. ¶ Ex concil. Remen. c. 3. Corporale, super quod sacra oblatio immolatur, ex mundissimo ⁊ purissimo linteo sit: nec in eo alterius generis materia preciosior aut vilior misceatur, ⁊ nunq̄ super altare remaneat, nisi in tpe missę: sed aut in sacramentorum libro ponatur, aut cum calice ⁊ patena in mūdissimo loco recondatur. Et quando abluitur a sacerdote, diacono: vel subdiacono: primo in ecclesia, in loco ⁊ vase ad hoc pręparato abluatur: eo q̄ ex dominico corpore ⁊ sanguine infectum sit. Post hęc a lauandario nitide lotio paretur.

¶ Casus prohibiti ⁊ concessi tempore generalis interdicti ecclesiastici.

ISti aūt sunt casus ꝓcessi, ⁊ prohibiti tpe generalis interdicti sm dñm Jo. Andr. de Calder. Bononiensem famosissimū vtriusq̄ iuris doct. ¶ Primo ꝓferri pōt baptismus, cū officio catheciumenorū. ¶ Item cōfirmatio pōt ꝓferri, ⁊ chrisma ꝓfici. ¶ Item pnīa imponi pōt, ⁊ absolui: remanentibus alijs circunstantijs. ¶ Itez infirmis pōt dari corpus Chī in pręsentia astantiū. ¶ Itez corpus Chī pōt portari cum lumine, ⁊ cāpana pulsari. ¶ Item pulsari potest campana pro prędicatione, ⁊ prędicari. ¶ Itez nō debet pulsari aliqua campanula pro diuino officio ad ꝯgregationem clericorum. ¶ Item non debet pulsari aliqua campana, vel campanula pro funere. ¶ Item laici possunt pulsare campanam ad ostendenduz tempus horarum, sicut tertiam, ⁊ nonam ⁊c. ¶ Item potest pulsari ad Aue maria. ¶ Item famuli sacerdotum in ecclesia nō collegiata possunt admitti ad diuina, non autem collegiata. ¶ Item sacerdos potest mutare famulum ⁊ alium recipere,

vel ēt si ille moreretur: duz tñ ille electus sic, nō esset in alia ecclesia collegiatus vel intitulatus. ¶ Itē archipresbiteri rurales, qñ officiū baptismū, pñt accipere presbyteros rurales. ¶ Itē laici admitti pñt ad crucē adorandā in parasceue. ¶ Itē extrema vnctio nō pōt dari nec laicis, nec clericis. ¶ Itē cōmendatio aiaruz fieri pōt tam laicis qz clericis. ¶ Itē pōt fieri officiū circa sepulturam clericorum sed non laicorum, voce submissa, sine cantu exclusis secularibus, non pulsatis campanis presente corpore. ¶ Item clerici qui sunt interdicti non possunt celebrare, nec laici diuina audire in ecclesia extra ciuitatem, nec in ciuitate interdicta, nec ēt peregrini existētes. ¶ Item mulieribus pregnantibus, vbi timetur de morte, pōt dari corpus Christi. ¶ Item ecclesie pñt consecrari z reconciliari, z altaria stātia, z viatica, z paramēta, z vasa sancta, z oratoria consecrari, sed tñ secrete. ¶ Item in quatuor festis priuilegiatis. s. Natalis Dñi Paschę, ac Pentecostes, z Assumptionis Virginis ca. alma. de sen. exc. in 6. non potest fieri officium circa famus publice, nec clericis, nec laicis, nec debent laici in cęmeteriis sepeliri. ¶ Item in predictis quatuor festis pōt alia missa priuata cātari, qz missa de festo: dummodo non omittatur. ¶ Item in predictis quatuor festis clerici beneficiati non pñt in alia ecclesia officiare, si aūt nō hñt ecclesias, pñt: dico tñ nō collegiatas: dico ēt si presbyter non careat clerico: potest ēt in collegiata celebrare. ¶ Itē in predictis quatuor festis, sequens completorium cantari non potest. ¶ Item clerici diuersarum ecclesiarum in ciuitate interdicta non possunt extra ecclesiam dicere simul officium: extra ciuitatem tamen possunt: dummodo ipsi clerici non sint interdicti. ¶ Item clerici possunt dare substitutos, seu vicarios loco sui: si ex hoc habent priuilegium, vel ab homine, vel a iure dummodo non sint officiati alibi, si aūt alias, non possunt. ¶ Item moniales, seu sorores per episcopū approbatę z confirmatę, non habentes aprius sacerdotem determinatum pñt alium precio cōducere, qui eis missam celebret, ipsis presentibus: dūmodo nō sint interdictę, nec sacerdos aliaz habeat ecclesiam: z talis potest eis sacra cōferre per totum annum. ¶ Item laici interdicti non possunt extra ciuitatem cōicare, nec audire diuina: si autem nō sunt interdicti, z

ex spe-

er speciali priuilegio ad diuina admittãtur, nõ possunt in quatuor diebus priuilegiatis communicare: nec etiaz clerici interdicti possunt communicare: si aũt non sunt interdicti, possunt. ¶ Itẽ panis, ꝛ fructus oliuę, ꝛ huiusmodi possunt secrete benedici, ꝛ dari clericis, ꝛ laicis: in festis vero priuilegiatis possunt publice benedici, ꝛ dari. ¶ Item benedictio sponsorum põt fieri die aliquo priuilegiatorum in alijs aũt non. ¶ Itẽ non potest fieri aliquod officium mulieribus post partum, qui in diebus priuilegiatis. ¶ Item fieri potest benedictio mensę presentibus secularibus: cum non sit de horis canonicis, nec competat ratione alicuius ordinis: potest enim laicus hoc facere.

¶ Finit quartus tractatus libri Sacerdotalis de Sacramento Eucharistię.

¶ Incipit quintus tractatus primę partis libri Sacerdotalis, De sacramento extremę vnctionis, ꝛ ei annexis, ꝛ consequentibus, De materia, forma, ministro, effectu sacramenti extremę vnctionis, ꝛ quibus corporis partibus dari debeat, ꝛ an debeat iterari. Cap. 1.

EXtremę vnctioni sacramentuz debet dari laborantibus in extremis. Et istud sacramentũ inducit mundationem a peccatis. Circa quod plura aduertenda sunt, videlicet,

Materia, Minister,
Forma, Effectus,
Quibus dari debeat,

Quibus corporis partibus, Et an possit reiterari.

¶ Materia sacramenti extremę vnctionis, quę sit. Cap. 2.

MAteria huius sacri est oleum oliuarum, ꝛ non aliud oleũ, ab epo prius sanctificatum, ꝛ benedictuz: Quod sacramẽtum Christus instituit qñ apostolos ad predicandum missos docuit oleo vngere infirmos. Marc. 6. Et beatus Jacobus in canonica sua. 5. c. dicit: Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros ecclesię: ꝛ orent super eum, vngentes eum oleo sancto.

Et tale oleum vocatur Oleum infirmorum, non cathecumenorum. Unde diligenter aduertat sacerdos, ne vnum pro alio ministret: de Sacra vnct. c. Unctio. Et si errore hoc fecerit, debet caute suppleri per sacerdotem. de Sacramentis iterandis vel non. cap. 1. in fine.

¶ Forma huius sacramenti, que sit. Cap. 3.

FOrma huius sacramenti sunt verba, que profert sacerdos quando inungit infirmum. s. Per istam vnctionem & suaz pijssimam misericordiam indulgeat tibi Deus quicquid deliquisti per visum, per auditum &c. Et licet varie sint forme huius sacramenti, tamen melius est vti forma S. Rome. Ecclesie, que est mater & magistra aliarum ecclesiarum. ¶ Ex concilio Florentino. Forma sacramenti extreme vnctionis hec est: Per istam vnctionem & suam pijssimam misericordiam indulgeat tibi dns quicquid deliquisti per visum, similiter in alijs mebris

¶ Minister huius sacramenti quis sit. Cap. 4.

MInister huius sacramenti est solus Sacerdos, & nō alius. Quod patet in predicta authoritate sancti Jacobi. cap. 5. vbi ait, Inducat presbyteros &c. 25. dist. 5. Sed queritur, & cap. sequen. Nec est de necessitate, quod sint plures sacerdotes presentes, sed vnus solus cum clerico potest sacramentum conferre. De verbo. signifi. ca. que sunt. Si tamen sint plures sacerdotes melius est. Et ille qui inungit, debet dicere verba, & ceteri respondere, & assistere, & pro infirmo orare.

¶ De effectibus huius sacramenti. Cap. 5.

EFfectus huius sacramenti est multiplex. ¶ Primus est consolidatio spūalis debilitatis per peccatuz inducte. Dicit enim S. Tho. q talis vnctio dicitur que daz spūali sanatio, quia datur contra quandam inhabilitatem, vel ineptitudinez, que in nobis remanserunt ex peccato actuali, vel originali: vel venalium peccatorum remissio. ¶ Secundus effectus est sanitas corporalis, si diuina sapientia id nouerit infirmo vtiliter expedire. ¶ Tertius est: quia per istud sacrm remittuntur peccata venialia & mortalia, que ignorat: vt in eadem authoritate beati Jacobi. Et si in peccatis fuerit dimittentur ei. Jacob. 5. c. ¶ Quartus est diminutio pene pctō mortali debite. ¶ Quintus est gratie augmentum, que in hoc sacrō confertur & augetur,

tur, nisi obex ponatur: ꝛ ex ꝙsequenti, gloria. ¶ Sextus est interior lętitia, ꝛ robur ꝙtra dęmonis insidias, quę potissime tūc insunt. ¶ Septimus arctatio diabolicę potestatis, quę non est ita potens sumpto sacramento. ¶ Octauus est protestatio decedentis, q̄ permanserit in fide militantis ecclesię, ex qua vadit ad ecclesiā triūphantez: tangz miles, qui fideliter pugnauit.

¶ Quibus dari debeat hoc sacramentum. Cap. 6.

Hoc sacramentum dari debet solis infirmis adultis ꝛ pęnitentibꝰ, qui sunt infirmi in periculo mortis: ꝛ illis, qui instanter petunt illud ꝛ petierunt, licet tunc nihil intelligant ꝓpter mortis anxietatez, vel phrenesim, vel aliud accidens: pueris autem, accuntibus ad pugnam, aut alio modo in periculo casuali mortis positis, ac ēt ad mortem damnatis non datur.

¶ Quibus corporis partibus debeat dari hoc sacramentum. Cap. 7.

Dandum est aūt hoc sacr̄m in illis corporis partibus, ꝛ locis, per quę morbus in aīam intrauit. Et quia quinq; sensus sunt illi, per quos potissimum hō peccat: ideo in illis locis dandum est. ¶ Ex concil. Floren. prędicto. Hoc sacr̄m infirmo, de cuius morte timetur, dari debet. Qui vngendus est in oculis ꝓp visum: in auribus ꝓp auditū: in naribus ꝓp odoratuz: in ore ꝓp gustum, vel locutionem: in manibus ꝓp tactuz: in pedibus ꝓp gressum: in renibus ꝓp delectationem ibidem vigentem. Nec ibi Mulieribus non vnguntur renes propter honestatem. Et si quis non haberet oculos, vel nasum, vel alia membra, inungantur loca magis propinqua dictis sensibus, vel locis, qui inungi deberent. Inunguntur ēt renes: quia in eis incentiuum libidinis consistit. Ideo saluator noster Luc. 12. dicit: Sint lumbi vestri prędncti, ꝛc. Non debent aūt scapulę inungi, quia vnctę fuerunt in baptismo. Nec manus presbyteri vngendę sunt interius, sed exterius: q̄ prius ab ēpo interius inunctę fuerunt in ordinatione sacerdotij. Et si talis infirmus laborat in extremis cito inungaē, ne inunctus decedat. di. 5. ca. bap.

¶ An hoc sacramentum possit reiterari. Cap. 8.

Potest aūt reiterari hoc sacr̄z toties, quoties infirmus morti appropinquare videē. Sed in eadē infirmitate, si fuerit longa, ꝛ timeē de periculo mortis, poterit reiterari sēper.

Si vero sit infirmitas breuis, non reiteratur, nisi recidiuauerit. Nec est expectandum ad inungendum infirmum vsque ad vltimum: quia tunc nullum sensum, vel deuotionem habere potest. Et debet dari ẽt illud recusanti, dummodo sit pẽnitens, ipsum ligando per manus, ꝛ pedes, ꝛ brachia, ꝛ sic inungi. Qui negligunt recipere hoc sacrm, vel contemnunt, grauiter peccant: ꝛ tempore interdicti ecclesiastici hoc sacrm non debet conferri. Sacerdotes curati, qui renuunt, aut negligunt hoc sacrm conferre, non euadunt pctm mortale. Sacerdos quolibet anno debet sacrum oleum mutare: ꝛ vetus in ecclesię lampadibus ad comburendum ponere. Et si contrarium faceret, grauiter peccaret. de cons. dist. 4. Siquis de alio. Et si sacrum chrisma, vel oleum cathecumenorum, vel infirmorum, ex vsu defecerint: debet super illa imponi oleum non benedictum, ꝛ totum efficitur benedictum. De consec. eccle. vel alta. c. quod in dubijs. Sacerdos non debet petere in collatione huius sacramenti pecuniã quia simoniacus esset: sponte tamen oblatam potest recipere. 1. q. 3. c. vlt. Et si infirmus petierit hoc sacramentũ, ꝛ antequam sacerdos veniat, loquelam amiserit, vel notitiam, nihilominus sacerdos eum inungat. 26. quest. 5. capitu. his qui. ꝛ de sent. ex commu. cap. a nobis. 2. quia in tali casu etiam deberet baptizari: ꝛ a peccatis absolui. De bapti. ꝛ eius effect. capitu. matores. Sacrum chrisma, oleum cathecumenorum, ꝛ oleum infirmorum seruari debet in ecclesia, in loco decenti, ac sub clauium custodia, non tamen in eodem loco, vbi Eucharistię sacramentum seruatur propter eiusdem reuerentiam.

¶ Ordo ad vngendum infirmum ſm Romanaꝫ curiã. Cap. 9.

Sacerdos vncturus infirmum, in primis accipiat oleũ sanctum, deinde ordinate procedat, dicendo ps. Miserere mei, vt dictum est supra in cõtione. Cum autem peruentum fuerit ad locum, vbi iacet infirmus, sacerdos intrãs dicat ℣. Pax huic domui. ℟. Et omnibus habitantibus in ea. Deinde stans ante ęgrotum dicat ℣. Adiutorium nr̃m in noie dñi. ℟. Qui fecit cęlum ꝛ terram. ℣. Dñs. vo. ℟. Et cum. Oremus.

Oratio.

Adesto dñe supplicationibus nostris, ꝛ me indignum, qui primum misericordia tua indigeo, clemẽter exaudi: ꝛ quẽ non electione meriti, sed dono gr̃ę tuę cõstituisti huius operis mini-

ministrũ, da fiduciã tui muneris exequẽdi, ⁊ ipse in nr̃o ministerio, qd̃ tuo virtutis est operare. Per Christum. Oremus. Oratio.

Introeat dñe Jesu Christe domum hanc sub nostrę humilitatis ingressu ęterna felicitas, diuina prosperitas, serena lętitia, charitas fructuosa, sanitas sempiterna: effugiat ex hoc loco accessus dęmonum: adsint angeli pacis: domumque hanc deserat effugata discordia. Magnifica domine super nos nomen sanctum tuum: ⁊ bene ✠ dic nostrę conuersationi: sanctifica nostrę humilitatis ingressum: qui sanctus ⁊ pius es: ⁊ permanes cum patre ⁊ spiritu sancto in scl̃a scl̃orũ. ℟. Amẽ. Oro.

Oremus ⁊ deprecemur dñm nr̃m Jesum Christum, vt bene dicendo bene ✠ dicat hoc tabernaculum, ⁊ oẽs habitantes in eo: ⁊ det eis angelum bonum custodem: ⁊ faciat eos sibi seruire ad considerandum mirabilia de lege sua: auertat ab eis oẽs contrarias ptãtes: eripiat eos ab omni formidine, ⁊ ab omni perturbatione: ac sanos in hoc tabernaculo custodire dignetur. Qui cum patre ⁊ spiritu sancto viuit ⁊ regnat in secula seculorum. ℟. Amen. Deinde dicat hanc orationem.

Exaudi nos dñe sancte, pater op̃s, ęterne Deus, ⁊ mittere digneris sanctum angelum tuum de cęlis, qui custodiat, foueat, protegat, visitet, atque defendat omnes habitantes in hoc habitaculo. Per Christum dominum nostrum. ℟. Amen. Et ponatur imago crucifixi ante oculos infirmi: vt eam possit respicere. Deinde in modum crucis aspergat ęgrotum aqua benedicta: postea domum, dicendo añ. Asperges me dñe. cum ℣. Miserere mei Deus. ⁊ Gloria pa. ⁊ Sicut erat. ⁊ repetitur aña. Asperges me. vt supra. Deinde immediate faciat ęgrotus confessionem: ⁊ dicat Confiteor. Quo dicto sacerdos dicat.

Dominus nr̃ Jesus Chr̃s te absoluat: ⁊ ego absoluo te ab oĩ vinculo excõicationis maioris, siue minoris, suspensionis, vel interdicti, ⁊ ab oĩbus pctis tuis: ⁊ restituo te vnitati, ⁊ cõioni sanctę matris ecclesię absolutum. In noĩe pa ✠ tris ⁊ fi ✠ lij ⁊ spũs ✠ sancti. Amen. Et tũc oẽs clerici astãtes dicat, legendo septez psalmos pñiales. Dum aũt psalmi dñr, vel cum dicti fuerint, sacerdos intincto pollice i oleo scõ dicat absolute.

In nomine pa ✠ tris, ⁊ fi ✠ lij, ⁊ spiritus ✠ sancti: extinguatur in te oĩs virtus diaboli, per impositionem manuuz nostrarum:

nostrarum: imo per invocationem oīum sanctorum angelorum, archangelorum, patriarcharum, prophetarum, apostolorum, martyrum, confessorum, virginum, atq; omnium simul sanctorum. ℟ Amen. Quo dicto, faciat signum crucis de oleo sancto in corpore egri in septem locis subscriptis, ad vnamquamque crucem, propriam orationem dicendo. Ad oculos.

PEr istam sanctam vn ✠ctionez, ꝛ suā pissimā misericordiā, parcat tibi dñs, quicquid deliquisti p visum. ℟ Amē. Minister vero tergat locū iunctū, cū stuppa, reponēs eā vase mundo: ꝛ sic faciat post quamlibet vnctionem. Ad aures.

PEr istaz sanctā vn ✠ctionē, ꝛ suā pissimā misericordiā parcat tibi dñs quicquid deliquisti p auditū. ℟ Amen. Ad nares.

PEr istā sanctam vn ✠ctionē, ꝛ suam pissimaz misericordiā, parcat tibi dñs qcqd deliquisti p odoratū. ℟ Amē. Ad labia.

PEr istam sanctam vn ✠ctionem, ꝛ suam pissimaz misericordiam, parcat tibi dominus quicquid deliquisti per gustum, ꝛ locutionem. ℟ Amen. Ad manus.

PEr istam sanctam vn ✠ctionē, ꝛ suā pissimā misericordiaz, parcat tibi dñs qcqd deliquisti p tactū. ℟ Amen. Ad pedes.

PEr istā sanctā vn ✠ctionē, ꝛ suā pissimā misericordiaz, parcat tibi dñs quicquid deliquisti per gressum. ℟ Amē. Ad lubos.

PEr istam sanctam vn ✠ctionem, ꝛ suam pissimam misericordiam, parcat tibi dominus quicquid lumborum delectatione deliquisti. ℟ Amen. Postea dicat sacerdos.

OMni te oleo sancto in nomine patris, ꝛ filij, ꝛ spiritus sancti. Et non lateat in te immūdus spūs, ꝛ dolor, siue insanabilis languor, neq; in mēbris tuis, neq; in medullis, neq; in cōpaginibus mēbrorū tuorum: sed virtus Dñi altissimi in te corroboretur. Dñs sicut vnxit Samuel Dauid in regem prophetam olei operatione, omnipotentis virtute, sic suo sancto medicamine te vnxi quatenus per huius mysterij operationez, ꝛ per hāc sacrati olei vnctionem, atq; nostraz deprecationez, virtute sanctę Trinitatis medicatus atq; refectus, pristinaz ac meliorata recipere merearis sanitatem a domino omnipotente. Qui vivit ꝛ regnat deus in secula seculorum. ℟ Amen. Oremus.

PEr istam sanctam vnctionem, ꝛ per dei virtutē, ꝛ per mysterij nostri benedictionez, sanctificent ab oī sorde peccati

timanus ⁊ os, cor quoque ac sensus, visus, auditus, gustus, tactus, ⁊ odoratus, ac totum corpus tuū, ⁊ anima tua: ⁊ idoneus efficiaris ad inuocandum atqꝫ sanctificandum deum ⁊ benedicendum nomen eius. Reddat tibi dñs lętitiā salutaris tui, ⁊ spū principali cōfirmet te, ⁊ spūm scīm innouet in visceribus tuis: ⁊ ne auferat illū a te. Sed benedictio dei pīs, ⁊ filij, ⁊ spiritus sancti descendat super te: copiosaqꝫ super caput tuū defluat: ⁊ in extrema corporis tui descendat. Interius exteriusqꝫ te repleat, atque circundet: ⁊ sit semper tecum. Per Christum. ℟. Amen.

SAnct te deus, pater, omnipotens, qui te creauit. Sanct te Jesus Christus, qui pro te passus est in cruce. Sanct te spiritus sanctus, qui tibi in baptismo infusus est. Sancta trinitas vnus deus gratiam suam ad profectum salutis animę ⁊ corporis in te augeat: ⁊ ab omni malo te liberet, ac in bono iugiter conseruet. Qui viuit ⁊ regnat deus in secula seculorum. ℟. Amē.

Quibus omnibus peractis, ⁊ a clericis psalmis ⁊ litanijs lectis, sacerdos dicat Kyrieelei. Christeele. Kyrieeleisō. ℣. Pater noster. sub silentio. ℣. Et ne nos inducas in ten. ℟. Sed libe. ℣. Saluum fac seruum tuum. ℟. Deus meus sperantem in te. ℣. Mitte ei domine auxilium de sancto. ℟. Et de Sion tuere eum. ℣. Esto ei domine turris fortitudinis. ℟. A facię inimici. ℣. Nihil proficiat inimicus in eo. ℟. Et filius iniquitatis non apponat nocere ei. ℣. Domine exaudi ora. ℟. Et clamor. ℣. Dominus vo. ℟. Et cum spiritu tuo. Oremus. Oratio.

ODomine deus, qui per apostolum tuum locutus es: Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros ecclesię, ⁊ orēt super eum vngentes eum oleo sancto in nomine domini: ⁊ oratio fidei saluabit infirmum, ⁊ alleuiabit eum dominus: ⁊, si in peccatis sit, dimittentur ei: cura (quęsumus) redemptor noster gratia spiritus sancti languores istius infirmi: ⁊ sua sana vulnera: eiusque dimitte peccata: atqꝫ dolores cūctos cordis ⁊ corporis ab eo expelle: plenamque ei interius exteriusqꝫ sanitatem misericorditer redde: vt ope misericordię tuę restitutus, ad pristina reparetur officia. Qui cum patre ⁊ spiritu sancto viuis ⁊ regnas in secula seculorum. ℟. Amen. Alia oratio.

REspice, quęsumus domine, famulum tuum in infirmitate sui corporis fatiscentem: ⁊ animam refoue quam creasti: vt castiga-

Ordo vngendi infirmum secundum vsum patriarchalem
castigationibus emendatus se sentiat tua medicina saluatum.
Per Christum dominum nostrum. ℟. Amen. Oratio.

Domine sancte, pr̄ op̄s, ęterne deus qui benedictionis tuę gratiam ęgris infundendo corporibus, facturaz tuā multiplici pietate custodix, ad inuocationem tui noīs benignus assistu: vt famulum tuum N. ab ęgritudine liberatum ⁊ sanitati donatum, dextera tua erigas, virtute confirmes, potestate tuearis, atque ecclesię tuę sanctisqz altaribus tuis, cū omni desiderata prosperitate restituas: Per Chr̄m dn̄m no. ℟. Amen. Oratio.

Dominus Jesus Christe apud te sit, vt te defendat: intra te sit, vt te reficiat: circa te sit, vt te cōseruet: ante te sit, vt te deducat: post te sit, vt te custodiat: sup̄ te sit, vt te benedicat. Qui in trinitate perfecta viuit ⁊ regnat in secula seculorū. Am̄. Postea stuppa proijciatur in ignem. His omnibus peractis reuertantur ad ecclesiam: ⁊ Crux remaneat coram infirmo.

¶ Ordo vngēdi infirmū s̄m vsum patriarchatus Venetiarū.

Sacerdos accedere volens ad vngendum infirmū: sumpto sup̄pelliceo, ⁊ stola, ⁊ libello cū ministro ad infirmū accedat. Et ibidē superpelliceo ⁊ stola paratus accedens ad lectum infirmi dicat. Pax huic domui, ⁊ oībus habitantibus in ea. Et aspergat infirmum, ⁊ thalamum, ⁊ astantes aqua benedicta. Quo facto paucis verbis infirmum consoletur: ⁊ hortetur ad habendam spem ⁊ fiduciam in domino Deo. Et postea dicat. Dominus vobiscum. ℟. Et cum spi. Oremus. Oratio.

Omnipotens, ⁊ misericors Deus, immensam pietatē tuam humiliter imploramus: vt ad introitū humilitatis nostrę in tuo nomine hunc famulum tuum N. in hoc habitaculo iacētem fessum salutifere visitare digneris, sicut visitasti Tobiam ⁊ Sarram, socrum Petri, puerumqz Centurionis, atque eum restituas pristinę sanitati aīę ⁊ corporis, vt recepta ipsa pristina sanitate gratiarū tibi in ecclesia tua referat actionē. Per Christum. ℟. Amen. Deinde sacerdos intingens pollicem in oleo sancto infirmorū, vngat caput infirmi in modū crucis, dicens.

Vngo caput tuū oleo scīficato. In noīe pa✠tris, ⁊ fi✠lij, ⁊ spūs ✠scī: vt more militis vncti p̄paratus ad luctamē, possis aereas superare cateruas: p̄ xp̄m. ℟. Amen. Et extergatur stuppa locus inuetus, ⁊ ponat in vase mūdo ¶ Ad oculos.

Vngo

VNgo oculos tuos oleo sanctificato. In nomine pa ✠ tris, ⁊ fi ✠ lij, ⁊ spūs ✠ sancti: vt quicquid de illicito visu deliquisti, huius olei vnctione expietur: Per Christum dominum nostrum. Qui tecum vi. ⁊c. ℟. Amen. ℭ Ad aures.

VNgo has aures sacrati olei liquore, In nomine pa ✠ tris, ⁊ fi ✠ lij, ⁊ spiritus ✠ sancti: vt quicquid delectatione noxia auditus admissum est, medicina spirituali euacuetur: Per Christum dominum nostrum. ℟. Amen. ℭ Ad nares.

VNgo has nares oleo sacrato, in nomine pa ✠ tris, ⁊ fi ✠ lij, ⁊ spiritus ✠ sancti: vt quicquid noxio vapore cōtractum est ab odore superfluo: ista emendet vnctio, vel medicatio: Per Christum dm nostrum. ℟. Amen. ℭ Ad labia.

VNgo labia ista consecrati olei medicamento, In nomine pa ✠ tris, ⁊ fi ✠ lij, ⁊ spiritus ✠ sancti: vt quicquid gustu superfluo ⁊ inordinato, vel otiosa vel criminosa peccasti locutione, diuina clementia miserante hac vnctione expurgetur. Per Christum dominum nostrum. ℟. Amen. ℭ Ad pectus.

VNgo pectus tuum oleo sancto: vt hac vnctione protect⁹, fortiter stare valeas aduersus aereas cateruas, In nomine pa ✠ tris, ⁊ fi ✠ lij, ⁊ spiritus ✠ sancti, sit hec vnctio olei sanctificati ad purificationem mentis ⁊ corporis: Per Christū dominum nostrum. Qui tecum. ℟. Amen. ℭ Ad scapulas.

VNgo has scapulas, siue in medio scapularum oleo sacro, In nomine pa ✠ tris, ⁊ fi ✠ lij, ⁊ spiritus ✠ sancti: vt ex omni parte spirituali protectione munitus, valeas diabolicos impetus viriliter contemnere, ac procul possis eos robore superni inuaminis repellere: Per Christum dominum nostrum. Qui tecum viuit ⁊ regnat. ℟. Amen. ℭ Ad manus.

VNgo has manus oleo sanctificato, In nomine pa ✠ tris, ⁊ fi ✠ lij, ⁊ spiritus ✠ sancti: vt quicquid illicito, vel noxio tactu, vel opere peregerunt, per hanc vnctionem euacuetur. Per Christum dominum nostrum. Qui tecum viuit ⁊ regnat in secula seculorum. ℟. Amen. ℭ Ad pedes.

VNgo hos pedes oleo benedicto, In nomine pa ✠ tris, ⁊ fi ✠ lij, ⁊ spiritus ✠ sancti: vt qicquid superfluo, vel noxio incessu commiserunt, ista aboleat vnctio, vel medicatio. Per Christum dominum nostrum. ℟. Amen.

ℭ Bene

¶ Benedictio super infirmum inunctum.

Bene ✠ dictio Dei omnipotentis cum angelis suis sit super te. ℟. Amen.

Bene ✠ dictio domini nostri Jesu Christi cum apostolis suis sit super te. ℟. Amen.

Bene ✠ dictio Spiritus sancti cum septem donis suis sit super te. ℟. Amen.

Bene ✠ dictio sancte ecclesie catholice cum filijs suis electis sit super te. ℟. Amen.

Bene ✠ dictio sancte Marie Virginis matris domini nostri Jesu Christi cum filiabus suis sanctis sit super te. ℟. Amen.

Bene ✠ dictio sancti Petri principis apostolorum & omnium apostolorum sit super te. ℟. Amen.

Bene ✠ dictio quatuor Euangelistarum Christi, cum quatuor Euangelijs, & quatuor passionibus Christi sit super te. ℟. Amen.

Bene ✠ dictio sancte crucis Christi, cum virtute altissimi sit super te. ℟. Amen.

Bene ✠ dic domine famulum tuum, sicut bene ✠ dixisti Adã per passionem filij tui domini nostri Jesu Christi. ℟. Amen.

Bene ✠ dic domine famulum tuũ, sicut bene ✠ dixisti Noe, & filios eius post diluuium. ℟. Amen.

Bene ✠ dic domine famulum tuum, sicut bene ✠ dixisti Abrahã propter fidem suam. ℟. Amen.

Bene ✠ dic Domine famulum tuum, sicut bene ✠ dixisti Moysen per decem verba legis, que dedisti ei in monte Sinai. ℟. Amen.

Bene ✠ dic Domine famulum tuum, sicut bene ✠ dixisti Dauid, propter eius deuotionem ad te, & propter fortitudinem manuum suarum. ℟. Amen.

Bene ✠ dictio oĩum gentium celestium sit super te. ℟. Amẽ.

Riant merita & orationes omnium sanctorum tecum in diebus & noctibus: in verbo & facto, in cogitatione, & oĩ tpe commendo te sub potestate sanctissime Trinitatis. ℟. Amen.

Illuminet faciem tuaz super te dñs, & misereatur tui. ℟. Amẽ.

Conuertat dominus vultum suum ad te: & det tibi pacem. Qui viuit & regnat in secula seculorum. ℟. Amen.

In nomine pa ✠ tris, ⁊ fi ✠ lij, ⁊ spiritus ✠ sancti accipe sanitatem mentis ⁊ corporis. ℟. Amen.

Hec vnctio per istud signum sancte cru ✠ cis, ⁊ per oleum sanctifi ✠ catum, ⁊ per donum sancti ✠ spiritus fiat tibi ad sanitatem ⁊ sempiternam salutem. ℟. Amē. Deinde dicat Sacerdos. ℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum spir. Oremus. Oratio.

Omine Jesu Christe, qui es saluatio, ⁊ redemptio nostra, qui es vera salus, ⁊ medicina, ⁊ a quo omnis sanitas, ⁊ medicamentum venit, qui apostoli tui voce instituis, vt langui dos olei liquore tangentes vngamus: postulamus misericordiā tuę pietatis: ⁊ quęsumus, vt respicias propitius super hunc famulum tuum ab illa summitate celorum, vt quem languor curuat ad exitum, ⁊ virium contractio pertrahit ad occasum medela tuę gratię saluti restituat castigatum. Extingue in eo libidinum ⁊ feruum actus, egritudinum ⁊ cupiditatum tormenta, dissolue superbię inflationem, tumoremque compesce: vlcera ⁊ putredines vitiorum euacua, viscerum interna, cordiumque ac medullarum, ⁊ cogitationum sana discrimina: conscientiarum atque plagarum abducito cicatrices physicis, ⁊ phantasmaticis adesto periculis: veteresq; atque immensas remoue passiones: opera carnis sanguinisq; materiam compone: ac delictorum illi veniam propitiatus attribue: sicque illum iugiter custodiat pietas tua: vt nec ad corruptionē aliquando sanitas, nec ad perditionem te auxiliante perducat infirmitas fiatq; illi hec olei sacra perunctio concita morbi presentis expulsio, ⁊ peccatorum omnium optata remissio: te concedente saluator mundi. Qui cum patre ⁊ spiritu sancto viuis ⁊ regnas, Per omnia secula seculorum. ℟. Amen.

Propitietur dñs cunctis iniquitatibus huius infirmi: ⁊ sanet omnes languores illius: redimatq; de interitu perpetue mortis vitā eius: ⁊ corroboret ⁊ satiet in bonis oībus desiderium ipsius. Qui viuit ⁊ regnat in secula seculorū. ℟. Amē.

Concede nobis dñe famulis tuis: vt orantes cum fiducia dicamus Pater noster. totum. Et ne nos inducas in tentationem. Sed libera nos a malo. Libera nos, quęsumus Domine: ab omni malo: ⁊ custodi nos semper in omni opere bono Jesu Christe author omnium bonorum.

¶ Bene-

Benedictio cinerum ⁊ cilicij

¶ Benedictio cinerum, in quibus ponendus est infirmus moriens: ⁊ cilicij quo cadauer defuncti est inuoluendum. Lap. ii. ℣. Adiutorium nostrum in nomine domini. ℟. Qui fecit celum ⁊ terram. ℣. Domine exaudi oratiõ. ℟. Et clamor. ℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo. Oremus. Oratio.

DEus, qui non mortem, sed pniam desideras peccatorum, fragilitatem conditionis humane benignissime respice: ⁊ hos cineres, quos causa proferende humilitatis, atq; prome rende venie famulo tuo imponi, ⁊ cilicium quo eum indui decreuimus, bene ✠ dicere pro tua pietate digneris: vt qui se cinerem esse ob prauitatis sue meritum, ⁊ in puluerem reuersurum se cognouit, peccatorum omnium veniam, ⁊ premia penitentibus repromissa a te misericorditer consequi mereatur. Per Christum dominum nostrum. Qui tecum viuit ⁊ reg.

¶ Exorcismus cineris.

EXorcizo te cinis in nomine Dei pa ✠ tris omnipotentis, ⁊ in nomine Jesu ✠ Christi filij eius, ⁊ spũs ✠ sancti, qui te per ignem in faullam conuerti precepit: vt sicut iussione dei per sanctum famulum suum Moysen cinis vitule in populo aspersus oẽm congregationem sanctificauit Jsrael, ita ⁊ tu exorcizatus in nomine sancte trinitatis, ⁊ in terra ⁊ cilicio aspersus efficias, vt in famulo Dei nõ lateat diabolus, sed manifestetur atque expellatur: vt purus ⁊ sincerus inueniatur. Per dominum nostrum Jesum Christum, qui venturus est iudicare vivos ⁊ mortuos, ⁊ seculum per ignem. ¶ Jtẽ benedictiõ cilicij.

BEne ✠ dic dñe hoc cilicium, quod famulus tuus pro humilitatis ⁊ penitudinis sue deuotione indui appetiuit: vt sicut niniuitarum populo in cinere ⁊ cilicio penitenti pepercisti, ita ⁊ famulus tuus humiliationis ⁊ professionis sue indutus vestimento, a te creatore suo oium indulgentiam consequatur delictorum. Per Christum dominum nostrum. ℟. Amen.

Tunc aspersis cineribus ⁊ cilicio aqua benedicta, imponat ei trinque super infirmum, vel etiam defunctum, ⁊ dicat sequentem oratiõnem. Oremus. Oratio.

TIduat te dñs vestimento salutis: ⁊ qui vt nobis humilitatis ostenderet formaz, vilibus voluit indui pannis in presepio, ipse te faciat corde cõtrito ⁊ humiliato sibi assistere: vt sicut

cut habitum hunc abiectionis te fecit extrinsecus induere, ita ipse vestimento immortalitatis ⁊ stola iucunditatis te intrinsecus induat. Per eundem dominum nostrum Jesum Christum filium Dei: qui cum patre ⁊ spiritu sancto viuit ⁊ regnat deus in secula seculorum. ℟. Amen. Tunc super infirmum sacerdos cineres aspergat, ⁊ cilicium super eum ponat. Si autē iam mortuus fuerit, similiter eum aspergat ⁊ cilicium eum induat.

¶ De oratione facienda in visitatione infirmorum. Cap. 12.

Cum sacerdos aliquam personam infirmam decumbentem visitauerit, ⁊ aliquam orationem super eam facere voluerit, poterit vti forma infrascripta, videlicet. ¶ Primo intrans domum, vel cameram infirmi dicat. Pax huic domini. ℟. Et omnibus habitantibus in ea. Et accedens ad lectulum infirmi, eum dulciter salutet, ⁊ ad patientiam hortetur, ⁊ aliqua verba sancta pro ipsius exhortatione ⁊ consolatione dicat. Et quia infirmitas corporalis frequentius euenit propter infirmitatem spiritualem, vt in c. cum infirmitas, de pęnit. ⁊ remis. hortetur eum, vt si cito velit sanari ab infirmitate, etiam si infirmitas non sit multum grauis, integram ⁊ veram confessionem faciat de omnibus peccatis suis. Postmodum sacerdos dicat. Charissime, si dominus tibi pręstare dignabitur sanitatem, non proponis de cętero pro viribus tuis a peccatis cauere, ⁊ eius mandata pro posse seruare? Quo promittente, dicat sacerdos. ℣. Adiutorium nostrum in nomine domini. ℟. Qui fecit cęlum ⁊ terram. ℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo. Oremus.

Oratio.

Introeat, quęsumus dñe Jesu Chr̄e, domum hanc sub nostrę humilitatis ingressu ęterna fęlicitas, diuina prosperitas, serena lętitia, charitas fructuosa, sanitas sempiterna. Effugiat ex hoc loco accessus dęmonū, adsint angelis pacis, domūque hanc deserat effugata discordia. Magnifica dñe super nos nomen sanctum tuum: bene ✠ dic cōuersationi nostrę: sanctifica nostrę humilitatis ingressuz: qui sanctus ⁊ pius es: ⁊ permanens cum patre ⁊ spiritu sancto in secula sec. ⁊c. p̄s. Dñe ne in furore. j. fo. 58. ℣. Dominus vobiscuz. ℟. Et cum spiritu tuo. Sequentia sancti Euangelij s̄m Matth. ℟. Gloria tibi dñe. Dum sacerdos dicit, Sequentia sancti, signū crucis faciat sup

se in fronte, super os, ⁊ super pectus, ⁊ similiter super infirmus: maxime si fuerit masculus: si vero fęmina fuerit, dum sacerdos se signat, per semetipsam in locis prędictis se signet: ⁊ hoc idez in sequentibus Euangelijs obseruetur.

In illo tpe: Cum introisset Jesus Capharnauz: accessit ad eum Centurio rogans euz, ⁊ dicens: Dñe puer meus iacet in domo paraliticus, ⁊ male torquetur. Et ait illi Jesus: Ego veniam, ⁊ curabo eum. Et rñdens Centurio ait: Dñe non sum dignus vt intres sub tectum meum: sed tm̄ dic verbo, ⁊ sanabitur puer meus. Nam ⁊ ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites: ⁊ dico huic, vade: ⁊ vadit: ⁊ alio, veni: ⁊ venit: ⁊ seruo meo, fac hoc: ⁊ facit. Audiens aūt Jesus miratus est, ⁊ sequentibus se dixit: Amē dico vobis, nō inueni tantā fidez in Jsrael. Dico aūt vobis, q̄ multi ab oriente ⁊ occidēte venient: ⁊ recumbent cū Abrahā Jsaac ⁊ Jacob in regno cęloruz: Filij aūt regni eijcient in tenebras exteriores. Jbi erit fletus ⁊ stridor dentiū. Et dixit Jesus Centurioni: Vade ⁊ sicut credidisti fiat tibi. Et sanatus est puer eius ex illa hora. Oremus. Oro.

Domine sancte, pr̄ op̄s, ęternę deus, qui benedictionis tuę gratiam ęgris infundendo corporibus, facturā tuaz multiplici pietate custodis, ad inuocationez nominis tui benignus assiste: vt famulum tuum ab ęgritudine liberatuz ⁊ sanitati donatum dextera tua erigas, virtute confirmes, potestate tuearis, atqz ecclesię tuę sanctę cum omni desiderata prosperitate restituas. Per Christum dominum nostrum. ℟. Amen. Psalmus.

Conserua me dñe, qm̄ speraui in te, dixi dño, deus meus es tu, qm̄ bonorum meorum non eges. Sanctis qui in terra sunt eius, mirificauit oēs voluntates meas in eis. Multiplicatę sunt infirmitates eorum: postea accelerauerunt. Non congregabo cōuenticula eoruz de sanguinibus, nec memor ero nominū eorum per labia mea. Dñs pars hr̄ditatis meę, ⁊ calicis mei: tu es qui restitues hr̄ditatez meā mihi. Funes ceciderunt mihi in p̄claris: etenim hęreditas mea pręclara est mihi. Dñdicā dñz qui tribuit mihi intellectū: insuper ⁊ vsqz ad noctē increpuerunt me renes mei. Prouidebaz dñm in conspectu meo semper: qm̄ a dextris est mihi, ne commouear. Propter hoc lętatum est cor meum, ⁊ exultauit lingua mea: insuper ⁊ caro

mea

mea requiescet in spe. Q. ñ non derelinques aiam meã in inferno: nec dabis sciñ tuum videre corruptionem. Notas mihi fecisti vias vitę: adimplebis me lętitia cum vultu tuo: delectationes in dextera tua vsque in finẽ. Dñs vobiscum. Sequentia sancti Euangelij ſm Marcum. ℟. Gloria tibi Domine.

In illo tpe: Recũbentibus vndecim discipulis, apparuit illis Jesus: & exprobrauit incredulitatem illorũ, & duritiã cordis: quia his qui viderant eum resurrexisse a mortuis non crediderant. Et dixit eis: Euntes in mundum vniuersum prędicate Euangelium omni creaturę. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Qui verò non crediderit, condemnabit: Signa aũt eos, qui crẽdiderint, hęc sequẽtur. In noĩe meo dęmonia eijcient, linguis loquentur nouis, serpẽtes tollent. Et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit. Super ęgros manus imponent, & bene habebunt. Et dñs quidem Jesus, postq̃ locutus est eis, assumptus est in cęlum: & sedet a dextris Dei. Illi autem pfecti prędicauerunt vbiq; dño cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis. Oremus. Dio.

Ortutum cęlestium deus, qui ab humanis corporibus oẽs languorem & oẽs infirmitates pcepti tui potestate depellis, adesto propitius huic famulo tuo: vt fugatis infirmitatibus & viribus, receptis nomen sanctum tuum instaurata protinus sanitate benedicat. Per Christum dominum. ℟. Amen. ps.

Exaudiat te dñs in die tribulationis: protegat te nomẽ dei Jacob. Mittat tibi auxiliuz de sancto: & de Sion tueatur te. Memor sit oĩs sacrificij tui: & holocaustuz tuum pingue fiat. Tribuat tibi ſm cor tuum, & oẽ ꝓsilium tuum ꝓfirmet. Lętabimur in salutari tuo: & in noĩe dei nr̃i magnificabimur. Impleat dñs oẽs petitiones tuas: nunc cognoui qm̃ saluum fecit dñs Chr̃m suum. Exaudiat illum de cęlo sancto suo: in potentatibus salus dexterę eius. Hi in curribus, & hi in equis: nos aũt i noĩe dñi dei nostri invocabimus. Ipsi obligati sunt, & ceciderunt: nos aũt surreximus, & erecti sumus. Dñe saluum fac regem: & exaudi nos in die, qua invocauerimus te. Dñs vo. &c. Sequentia sancti Euangelij ſm Lucam. ℟. Gloria tibi domine.

In illo tempore: Surgens Jesus de synagoga, introiit in domum Simonis. Socrus autẽ Simonis tenebatur magnis

gnis febribus. Et rogauerunt illum pro ea. Et stans super illam imperauit febri: & dimisit illam. Et continuo surgens ministrabat illis. Cum autem sol occidisset, omnes qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad Jesum. At ille singulis manus imponens curabat eos. Oremus. Oratio.

OMnipotens sancte, pie ops, eterne deus, qui fragilitatez humane conditionis infusa virtutis tue dignatione cõfirmas: vt salutaribus remedijs corpora nra & mentes vegetentur: super hunc famulũ tuũ propitius intende: vt oi necessitate corporee infirmitatis excluſa, gra in eo pristine sanitatis perfecta reparetur. Per Chm. R. Amen. Ps. Inclina dne aurem. fol. 59. Dominus vo. Sequentia sancti Euange. sm Joann. R. Gloria tibi dne.

IN illo tpe: Erat dies festus iudeorũ, & ascendit Jesus Jerosolymã. Est aũt Jerosolymis probatica piscina, q̃ cognominatur hebraice Bethsaida, quinque porticus hns. In his iacebat multitudo magna languentiũ, ceco rũ, claudorũ, aridorum, expectantiũ aque motũ. Angelus aũt dñi sm tps descendebat in piscinã: & mouebat aqua. Et qui prior descendisset in piscinã post motionẽ aque, sanus fiebat a quacunq; detinebant infirmitate sua. Erat aũt quidã homo ibi triginta & octo annos habẽs in infirmitate sua. Hunc cũ vidisset Jesus iacẽtem, & cognouisset, quia multum iam tps habet, dixit ei: Vis sanus fieri? Rndit ei languidus. Dne hoiem non habeo, vt cum turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam. Dum veniõ enim ego, alius ante me descendit. Dicit ei Jesus: Surge, tolle grabatũ tuũ, & ambula. Et statim sanus factus est hõ, & sustulit grabatum suum, & ambulabat. Erat aũt sabbatum in illa die. Dicebant ergo iudei illi, qui sanctus fuerat. Sabbatum est: non licet tibi tollere grabatum tuum. Rndit eis. Qui me sanũ fecit, ille mihi dixit: Tolle grabatũ tuũ, & ambula. Interrogauerunt ergo eum: quis est ille homo, qui dixit tibi, tolle grabatum tuum, & ambula? Is aũt, qui sanus fuerat effectus, nesciebat quis esset. Jesus autez declinauit a turba constituta in loco. Postea inuenit eum Jesus in templo: & dixit illi: Ecce sanus factus es: iam amplius noli peccare: ne deterius aliquid tibi contingat. Oremus. Oratio.

REspice dne famulum tuum in infirmitate sui corporis laborantem: & animã refoue quam creasti: vt castigationibus emendata

emendata, continuo, se sentiat tua medicina saluatã. Per Chri
stum. ℟s. Qui habitat in adiuto. fol. 60. Ant. Media vita in
morte sumus: quem quærimus adiutorem, nisi te dñe: qui pro
peccatis nostris iuste irasceris. Sancte Deus, sancte fortis, san
cte & misericors saluator, amarę morti ne tradas nos. ℣. Ne
proijcias nos in tempore senectutis: cum defecerit virtus no
stra ne derelinquas nos dñe. Sancte Deus, &c. ℣. Muro tuo
inexpugnabili circuncinge nos dñe: & armis tuę potentię pro
tege nos semper Deus noster. Sancte Deus, &c. ℣. Aspice
dñe de sede sancta tua, & cogita de nobis: inclina Deus meus
aurem tuam & audi: aperi oculos tuos & vide tribulationem no
stră. Sancte Deus &c. Gloria. Sancte Deus &c. Ikyrieeleison,
Christe eleison. Ikyrieeleison. Pater noster. ℣. Et ne nos. ℟. Sed li
be. ℣. Miserere mei dñe, quoniam infirmatus sum. ℟. Sana me do
mine, quoniam conturbata sunt omnia ossa mea. ℣. Post partum virgo
inuiolata permansisti. ℟. Dei genetrix intercede pro nobis. ℣.
Angelis suis Deus mandauit de te. ℟. Vt custodiant te in om
nibus vijs tuis. ℣. Saluum fac seruum tuum. ℟. Deus meus
sperantem in te. ℣. Mitte ei dñe auxilium de sancto. ℟. Et de
Sion tuere eum. ℣. Nihil proficiat inimicus in eo. ℟. Et filius
iniquitatis nõ apponat nocere ei. ℣. Esto ei domine turris for
titudinis. ℟. A facie inimici. ℣. Domine exaudi orationem.
℟. Et cla. ℣. Dñs vo. ℟. Et cum spiritu tuo. Oremus. Oratio.

Omnipotẽs sempiterne deus, infirmitatẽ famuli tui pro
pitius respice: atque ad protegendum cum dexteram tuę
maiestatis extende. Oratio.

Concede hunc famulum tuum, quęsumus domine Deus,
perpetua mentis & corporis sanitate gaudere: & gloriosa
beatę Marię semper virginis intercessione a presenti libera
ri tristitia, & eterna perfrui lętitia. Oratio.

Deus, qui miro ordine angelorum ministeria hominũque
dispensas, concede propitius, vt a quibus tibi ministrãtibus
in celo semper assistit, ab his in terra vita nra muniatur. Oratio.

Deus, qui facturę tuę semper pio dominaris affectu, inclina
na aurem tuam supplicationibus nostris: & famulum tuũ
tradiuersa valetudine sui corporis laborantẽ placatus respice:
& visita salutari tuo: & celestis grę presta ei medicinam. Per do.

Completa vltima oratione sacerdos vtranqꝫ manuꝫ ponat super caput infirmi. ⁊ dicat orationem de B. Vincētio, videlicet.

Hāc orationem Febricitātibus valere certum est.

SUper ęgros manus imponent ⁊ bene habebunt. Iesus Marię filius, mundi salus ⁊ dominus meritis beati Vincentij confessoris sui sit tibi clemēs ⁊ propitius. Amen. Postea dicat. Initium sancti Euangęlij secundum Joannem.

IN principio erat verbum, ⁊ verbum erat apud Deum: ⁊ Deus erat verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt: ⁊ sine ipso factum est nihil quod factum est. In ipso vita erat: ⁊ vita erat lux hominum. Et lux in tenebris lucet: ⁊ tenebrę eam non comprehenderunt. Fuit homo missus a Deo, cui nomen erat Joannes. Hic venit in testimonium, vt testimonium perhiberet de lumine: vt omnes crederent per illum. Non erat ille lux: sed vt testimonium perhiberet de lumine. Erat lux vera, quę illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. In mundo erat, ⁊ mundus per ipsum factus est: ⁊ mundus eum non cognouit. In propria venit: ⁊ sui eum non receperunt. Quotquot autem receperunt eum dedit eis potestatem filios Dei fieri his, qui credunt in nomine eius. Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. Et verbum caro factum est: ⁊ habitauit in nobis. Et vidimus gloriam eius: gloriam quasi vnigeniti a patre: plenum gratię ⁊ veritatis. Postea subiungat dicens.

DOminus Jesus Christus apud te sit, vt te defendat: intra te sit, vt te cōseruet: ante te sit: vt te deducat: post te sit, vt te custodiat: super te sit, vt te bene ✠ dicat: qui cuꝫ patre, ⁊ spū sancto in vnitate perfecta viuit ⁊ regnat in secula seculorum. Benedictio dei omnipotentis pa ✠ tris, ⁊ fi ✠ lij, ⁊ spiritus ✠ sancti descendat super te, ⁊ maneat semper. ℟. Amen.

Prędicta oratio super infirmos potest abbreuiari ad libitum.

¶ De petitionibus faciendis infirmo morienti valde vtilibus. Cap. 13.

SOlent frequenter a personis secularibus ex deuotione aduocari sacerdotes: vt assistant morientibus. Ideoqꝫ taliter aduocati poterūt in tali tpe infrascriptam formā seruare, vel aliam, vt eis visum fuerit. Et

primo

primo ingredientes cameram infirmi dicant. Pax huic domui. ℟. Et oībus habitantibus in ea. Postea accedentes ad infirmum, eum dulciter salutent, ⁊ consolentur. Et si viderint eum morti proximū, si tñ adhuc sit capax rationis, hortentur ad plenam subiectionem sui ipsius diuinę ⁊ bonitati ⁊ voluntati. Et cum viderint eum paratum ad moriendum, sacerdos petat ab eo infrascriptas petitiones per ordinem, morose ⁊ distincte, vt eas infirmus percipere possit, vcz. Sacerdos. Credis oēs articulos fidei, ⁊ totam sacram scripturam, ſm expositionē sanctorum doctorū ⁊ catholicorum? Rñdeat infirmus. Credo. Sacerdos. Detestaris tu, ⁊ reprobas oēs hęreses, ⁊ superstitiones a sancta mr̄e eccl'a catholica dānatas, ⁊ reprobatas? Rñdeat infirmus. Reprobo. Sacerdos. Gaudes mori in fide dñi nostri Jesu Chr̄i? Rñdeat infirmus. Gaudeo. Sacerdos. Cognoscis te multū offendisse dñm deū creatorem tuū, a quo tanta beneficia recepisti, ⁊ a quo habes quicquid boni habes? Rñdeat infirmus. Cognosco. Sacerdos. Doles ex corde de omni offensa contra dñm deum, teipsum, ⁊ proximum tuū, qualitercunqz commissa? Rñdeat infirmus. Doleo. Sacerdos. Doles de oī negligentia, ⁊ omissione bñ operandi, ⁊ de ꝯtemptu gratiarum a dño deo tibi datarum? Rñdeat infirmus. Doleo. Sacerdos. Doles de hoc, non timore mortis, vel cuiuscūqz pęnę, sed soluz ex consideratione offensę diuinę bonitatis, quam offendisti? Rñdeat infirmus. Ita doleo. Sacerdos. Desideras recordari oīuz peccatoruz tuoruz oblitorū, vt de ipsis habere possis specialem contritionem, ⁊ dolorem, ⁊ pn̄iam? Rñdeat infirmus. Desidero. Sacerdos. proponis de cętero, si deo placuerit te de hac ęgritudine sanatum, deinceps toto tempore vitę tuę cauere a peccatis mortalibus, ⁊ vitā tuā mutare: ⁊ potius quodcunqz dānuz tp̄ale, ⁊ corporalem mortem sustinere, q̄ de cętero deum per peccatum mortale offendere? Rñdeat infirmus. Propono. Sacerdos. Rogas deum, vt te in hoc sancto proposito conseruet? Rñdeat infirmus. Rogo. Sacerdos. Parcis oībus inimicis tuis, qui verbo, vel facto, tibi vel tuis in aliquo nocuerunt, amore dñi dei tui, a quo etiā tu veniā tuoruz pctōruz petis, ⁊ hoc non solum verbo, sed corde, ⁊ firma voluntate? Respondeat infirmus. Parco. Sacerdos. Vis omnia integre

restituere illis a quibus acquisiuisses, accepisses, vel habuisses
per te vel per alios iniuste ⁊ indebito modo, ⁊ per hoc totaz fa
cultatem tuam, si aliter satisfacere non posses exponere, ⁊ eidē
renunciare? Rñdeat infirmus. Uolo: ⁊ paratus sum. Sacer-
dos. Credis non proprijs meritis, sed passionis dñi nostri Je-
su Christi virtute, ⁊ merito ad gloriam peruenire? Rñdeat in-
firmus. Credo. Sacerdos. Credis ꝙ dñs noster Jesus Chri-
stus pro nostra salute mortuus sit: ⁊ ꝙ ex proprijs meritis, vel
alio modo nullus possit saluari, nisi in merito passionis eius?
Rñdeat infirmus Credo. Sacerdos. Redde ei gratias toto
corde: quantum potes: ⁊ te ipsius passioni recommenda: ⁊ ip-
sam corde cogita, ⁊ ore quantum potes nomina. Rñdeat infir-
mus. Reddo. Sacerdos. Doles ꝙ non potes recordari de oī-
bus peccatis tuis, quibus dñm deum offendisti, in quocunque
loco, ⁊ cum qualicunque persona, quę si recordareris, confite-
reris integraliter? Rñdeat infirmus. Doleo. Sacerdos. Do-
les, ꝙ postquaz veniam de peccatis tuis a dño Deo consecutus
es: recidiuans reuersus es ad eadem, vel similia, vel maiora
peccata? Respondeat infirmus Doleo. Sacerdos. Si occur-
rerit tibi diabolus, ei semper appone merita passionis Christi.
Rñdeat infirmus Apponā. Sacerdos. Si te tentauerit de fide,
dicas te omnia credere, ⁊ confiteri, quę credit, ⁊ confitetur san-
cta catholica ⁊ apostolica ecclesia. Rñdeat infirmus. Dicam.
Sacerdos. Si dñs Deus voluerit te ſm tua peccata iudicare,
dicas: Dñe Deus, ego pono mortem dñi mei Jesu Christi in-
ter me ⁊ iudicium tuum: ⁊ quamuis meruerim ęternam mor-
tem propter peccata mea, interpono tamen meritum passionis
eiusdem loco meriti, quod ego miser deberez hr̄e, ⁊ non habeo:
Item dñe pono eandez passionem ⁊ mortē dñi mei Jesu Chri-
sti inter me ⁊ iram tuam: ⁊ in manus tuas dñe commendo spi-
ritum meum. Rñdeat infirmus. Dicam. Non erit desperan-
dum, vel dubitandum de salute illius, qui supra positas petitio-
nes corde crediderit, ⁊ ore confessus fuerit. Finitis prędictis pe-
titionibus cum cęperit in agone mortis infirmus certare, po-
terunt legi infra positę passiones omnes, vel aliquę ipsarum,
sicut necesse fuerit, ⁊ ēt repeti. Et cum viderint infirmum signis
euidentibus morti proximum, intermittentes passiones, faciāt
recom-

recommendationem animę: vt infra fol. 170. Prius tamen diligentius facere debes sequentes protestationes.

De protestationibus faciendis a moziente. Cap. 14.

Prima protestatio.

IN nomine sanctissimę trinitatis, patris, ⁊ filij, ⁊ spiritus sancti, Ego N. protestor coram te sanctissime angele dei diuina pietate ex vtero matris mihi deputato: ⁊ coram te patre meo N. ⁊ coram oībus vobis circunstantibus: ꝙ in ea vera fide catholica, quaz sancta Romana ⁊ apostolica profitetur ecclesia, in qua oēs decesserunt sancti, mori desidero, ⁊ volo: Nec ad momentum temporis diutius viuere affecto, nisi quantum diuinę placuerit pietati, cui in omnibus ꝓformiter meam subijcio voluntatem.

Secunda protestatio.

Item protestor, ꝙ sub tua angelica protectione, ⁊ adiutorio diuinę gratię discedam: ⁊ sic mori intendo absqz oī desperatione ⁊ fidei dubitatione: ita ꝙ neqz magnitudo, nec numerositas meorū peccaminū in barathrum desperationis me immergere debent: cum sciam, ⁊ veraciter credam vnaz deifici sui sanguinis guttaz in ara crucis effusam, sufficisse in redemptionem totius humani generis, si ita placituz fuisset diuinę pietati.

Tertia protestatio.

Protestor ꝙ in casu, vbi ex pusillanimitate spiritus propter tremenduz diuinuz iudiciuz, cui astare habeo, aut dęmonis tentatione, seu debilitate rationis (quod deus auertat) aliquaz inciderem desperationem, aut fidei dubitationē, hoc ipsum pro nunc sana mente existens reuoco, casso, ⁊ pro non tali facto habere volo, eo ꝙ non aio sano ⁊ deliberato hoc ipsuz eueniet, submittens me totaliter diuinę pietati.

Quarta protestatio.

Protestor ēt, ꝙ cum diuina misericordia nulli peccatori cōtrito ⁊ ꝓfesso remissionem suorū peccaminū denegat caz desideranti, ꝙ eandē misericordiā ⁊ remissionez mihi impertiri velit, toto corde desidero: ⁊ peto illā consequi per merita amarissimę suę mortis, ⁊ virtutē preciosissimi sanguinis sui ꝙ me effusi, in ligno sanctissimę crucis, ⁊ per merita ⁊ preces sanctissimę suę matris, ⁊ omnium sanctorum Angelorum, ⁊ electorum.

Quinta protestatio.

Protestor etiam super hanc petitionez, humili prece porrectam

etam, vt diuina pietas me suscipere velit in numerum eorum hominuz, quos ab eterno prędordinauit, in extremo iudicio esse saluandos: si, ꝛ in quantum pro meis peccatis exigentibus tandiu pęnas purgatorias substinere debeam, dummodo in eternum non secludar a sua pietate. ¶ Commendatio.

His protestationibus premissis sanctissime angele Dei tibi extremam meam volũtatem ꝛ affectionem pro testamento animę meę cõmendo, tria mihi ex testamẽto saluatoris misericorditer impertiri rogans. Primo vnũ lacrymosum intuituz ꝛ dolorosum suspiriuz: ex innumeris quos in cruce pendens tribus horis viuus habuit ad mitigandum dolorosos meos singultus ꝛ gemitus, ꝛ suspiria, quibus nũc premor. Et vt ipsa mater omnis gratię mecum condiduere velit vnicuz cordis sui virginei gemitum dolorosumque suspirium ac lacrymosum intuitum, ex innumeris, quos sub cruce stando suspirijs ꝛ lacrymis habuit, finuz vt redemptorẽ humani generis intuendo: Suscipiẽdo me in numeruz eorũ pctorũ, qui veniã ꝛ salutem ad minuz in extremo iudicio per sua sanctissima merita ꝛ preces ꝑsequũtur. Secundo succurrat tua angelica pietas: vt qñ miserum cor meum scindetur, ꝛ aia mea misera a corpore separabitur, tunc inueniã placabilẽ iudicem: intuitu illius diuinę charitatis, in qua amorosum cor suum scindebatur in cruce pro salute mundi: ꝛ sua diuinissima aia a diuinissimo corpore separabat. Vltimo sanctissime angele Dei, cõmendo tibi extremam horã vitę meę: vt extrum aię meę gubernando, ꝛ ab hostibus salutis me protegendo super has protestationes velis esse, vbi ꝛ quoties opus fuerit contra omnia pericula salutis, fidelis testis, ꝛ protector.

¶ Isti sunt tres Pater noster. ꝛ tres Aue Maria. cum tribus orationibus, quę debent dici pro animabus morientium omnium: ꝛ multum eis prodest, si dicantur deuote. Cap. 15.

¶ Primus Pater noster. Kyrieelei. Christeeleis. Kyrieeleison, Pater noster. In memoria agonię Domini nostri Jesu Christi, Aue Maria gratia plena, Dominus ꝛc. Oratio.

O Domine Jesu Chꝛe per agoniam, ꝛ oꝛonem tuaz sanctissimam, qua oꝛasti pro nobis in monte oliueti: qñ factus est sudoꝛ tuus sicut gutte sanguinis decurrentis in terraz, obsecro te, vt multitudinẽ sudoris tui sanguinei, quẽ pręsumoris tui angustia

gustia copiosissime p nobis effudisti, offerre ⁊ ostendere digneris deo patri omnipotenti, contra multitudinem omnium peccatorum huius famuli tui: ⁊ libera eum in hac hora mortis sue ab omnibus angustijs suis, quas pro peccatis suis se timet meruisse. Qui cum patre ⁊ spiritu sancto vivis ⁊ regnas in secula seculorum. Amen. ℂ Secundus Pater noster. Kyrieleison. Christe eleison. Kyrieleis. Pater noster. in memoria omnium passionum domini nostri Jesu Christi, ⁊ Aue Maria gratia plena, Dominus tecum.

Oratio.

O Domine Jesu Christe, qui pro nobis mori dignatus es in cruce, obsecro te, vt omnes amaritudines passionu ⁊ penarum tuarum, quas pro nobis miseris peccatoribus sustinuisti in cruce, ⁊ maxime in illa hora, quando sanctissima anima tua egressa est de corpore tuo sanctissimo, offerre ⁊ ostendere digneris Deo patri omnipotenti pro anima huius famuli tui: ⁊ libera eum in hac hora mortis ab omnibus peccatis ⁊ passionibus, quas pro peccatis suis se timet meruisse. Qui cum patre ⁊ spiritu sancto vivis ⁊ regnas in secula seculorum.

℣ Tertius Pater noster dicitur in memoria ineffabilis charitatis Domini nostri Jesu Christi. Kyrieleison. Christe eleison. Kyrieleison. Pater noster, qui es in celis, sanctific. ⁊c. ℣ Aue Maria gratia plena Dominus.

Oratio.

O Domine Jesu Christe: qui per os prophete dixisti, In charitate perpetua dilexi te: ideo attraxi te miserans tui: obsecro te: vt eandem charitatem tuam, que te de celo ad terrā, ad tolerandas oium passionum tuarum amaritudines attraxit, offerre, ⁊ ostendere digneris deo patri omnipotenti pro anima huius famuli tui: ⁊ libera eum ob omnibus passionibus, ⁊ penis, quas pro peccatis suis timet se meruisse: ⁊ salua aiam eius in hac hora exitus sui in gloria eterna. ⁊ tu pissime dñe Jesu Christe qui redemisti nos preciosissimo sanguine tuo, miserere anime huius famuli tui: ⁊ eum introducere digneris ad semper virentia, ⁊ amena loca paradisi: vt viuat ibi amore inuisibili, qui a te ⁊ ab electis tuis separari nunquam potest. Qui cum patre ⁊ spiritu sancto vivis ⁊ regnas in trinitate perfecta per infinita. ⁊c. ℟ Amen. ℂ Postea Quadbuc vixerit subiungende sunt infrascripte orationes cum totidem. Aue Maria.

ℂ Ora-

¶ Orationes dicende in agone mortis ad beatam virginem Mariam. Cap. 16.

¶ Prima oratio.

Mediatrix dei ⁊ hominū, fons misericordię indesinenter effundens tuos copiose gratię, Maria te rogo dulcissima mr̃ dñi nostri Jesu Christi per illā perturbationē, quaz habuisti in corde tuo piissimo, tunc ⁊ deūceps cū Simeon sanctus ⁊ ter prophetando diceret: tuā ipsius aiaz pertransibit gladius: vt petas quatenus idē benedictus filius tuus de largissima clementia sua donet huic famulo tuo per eandez perturbationem tuā, indulgentiaz oīuz petōrūz suōrū, Et vt euz liberet ab oībus malis preteritis, presentibus, ⁊ futuris. Amen. Aue Maria.

¶ Secunda oratio.

Auxiliatrix dei ⁊ hominū, ⁊ pacis eternę condimentū Maria te interpello speciosissima regina celi, p illā dolorosaz perturbationē quā habuisti in corde tuo benignissimo: pro eo q̄ filium tuū amantissimū per triduū amiseras: vt roges eum quatenus ipse pp eandem turbationem tuam huic famulo tuo dignetur dare plenam cognitionē, perfectaz contritionē, ⁊ purā confessionē, spem firmā, certam securitatē a deo nunq̄ separandā: ⁊ ita perfectū ⁊ verū amorem: vt cū illo amore tantā mercatur misericordē i celo acquirere: ac si ei multis annis cū perfectione sanctissimę vitę diligentius seruuisset. Amen. Aue Maria.

¶ Tertia oratio.

Reparatrix debilium, ⁊ vulneratę aię efficacissima medicina Maria te peto gloriosa dña per illā perturbationē, quā habuisti in corde tuo clementissimo, pro eo q̄ perfidi iudei captiuauerunt ⁊ detinuerunt desiderabilē vnigenitū veri tui filium: de quo cognouisti in spiritu, q̄ volebat, ⁊ q̄ pati debebat pro salute humani generis: quatenus deprecceris eundem filium propitiatorē seculi: vt ipse propter eandē turbationem tuaz de omni captiuitate, ⁊ ab oī tribulatione corporis ⁊ aię angustiarū ⁊ periculorū, ⁊ tētationibus demonū famulū tuū clementer eripiat: ⁊ ab oībus malis in perpetuum tueat. Amen. Aue Maria.

¶ Quarta oratio.

Illuminatrix cecorū: ⁊ lucerna salutifere gratię Maria te flagito dulcissima dña mr̃ dei, per illā turbationē tuam, quam habuisti

habuisti in corde tuo propitiatissimo, pro eo quod amantissimus filius tuus a Judeis crudelissimis in conspectu tuo, cum clauis acutissimis sine omni miseratione viuifice crucis patibulo fuit affixus: vt postules ab eodem filio tuo, quatenus per eandem turbationem tuam ignem veri amoris, cum igne amoris & passionis suę in corde huius famuli tui accedant: quo ipse summus sacerdos ligno crucis ipsum subijciat, nutriat, & in altari cordis eius iugiter ardeat, & flammescat: vt in commemoratione suę sanctissimę passionis & mortis, eiusdem sacratissimę passionis suę non obliuiscatur. Et si ex infirmitate valida, vel ex alia causa quacunque impediente, memor esse nequierit: per eandem acerbę passionis suę dolorem in hora mortis suę ex multiplici misericordia tua tantam meredem in eę lis percipere mereatur: ac si omnes dies suos consumpsisset in memoria suę sacratissimę passionis. Amen. Aue Maria.

¶ Quinta oratio.

¶Aduocatrix omnium peccatorum: quos damnabiliter moles vitiorum deprimit, finisque nostrę miserię Maria te deprecor, venerabilissima mundi domina, per illam intolerabilem turbationem, quam habuisti in corde tuo benignissimo in illa hora, cum filius tuus cunctis desideratus gentibus, ac omnibus vere amabilis de cruce depositus cum recentibus vulneribus, & proprio sanguine rubricatus datus fuit a Joseph in sinum tuum, qui est corona iucunditatis omnium beatorum in eęli solio: vt propter eandem perturbationem tuam: ipse famulam suum preuenire dignetur abundantia gratiarum suarum, & copiosę misericordię suę: vt det corpus suum, & animam suam in potestatem tuam, & in sinum pissimę misericordię tuę: quam cunctis deuote postulantibus clementer aperis in eternum. Et ad illud signum gemebundum sic eum recipi affectuosissime deprecor propter illum dulcissimum infantulum tuum candidum, & rubicundum, electum ex millibus: Qui thesaurus totius felicitatis tuę extitit & est: Quem in sinu tuo delicatissimo propriis lactasti vberibus: vt in presenti vita, & precipue in extremis suis te videre mereatur cum gaudio: & tuę miserationi gratias agere valeat in secula seculorum. Amen.

¶ Litanis

¶ Litania pro infirmo moriente.

¶ Ordo commendationis animę. Cap. 17. Prius fiant litanię breues. Si autem sit femina dicatur Pro ea.

Kyrie eleison.	Christe eleison.	Kyrie eleison.
Sancta Maria		ora pro eo.
Omnes sancti angeli ⁊ archangeli		orate pro eo.
Omnis chorus iustorum		orate pro eo.
Sancte Abraham		ora pro eo.
Sancte Joannes baptista		ora pro eo.
Omnes sancti patriarchę ⁊ prophetę		orate pro eo.
Sancte Petre		ora pro eo.
Sancte Paule		ora pro eo.
Sancte Andrea		ora pro eo.
Sancte Bartholomęe		ora pro eo.
Omnes sancti Apostoli ⁊ Euangelistę		orate pro eo.
Omnes sancti Innocentes		orate pro eo.
Sancte Stephane		ora pro eo.
Sancte Laurenti		ora pro eo.
Sancte Clemens		ora pro eo.
Sancte Vincenti		ora pro eo.
Omnes sancti Martyres		orate pro eo.
Sancte Siluester		ora pro eo.
Sancte Gregori		ora pro eo.
Sancte Nicolae		ora pro eo.
Sancte Augustine		ora pro eo.
Omnes sancti Pontifices ⁊ Confessores		orate pro eo.
Sancte Benedicte		ora pro eo.
Sancte Bernarde		ora pro eo.
Sancte Dominice		ora pro eo.
Sancte Francisce		ora pro eo.
Omnes sancti Monachi ⁊ Eremitę		orate pro eo.
Sancta Maria Magdalena		ora pro eo.
Sancta Lucia		ora pro eo.
Sancta Catherina		ora pro eo.
Sancta Cęcilia		ora pro eo.
Omnes sanctę virgines ⁊ viduę		orate pro eo.
Omnes sancti ⁊ sanctę dei		orate pro eo.

Propitius esto libera eum dñe.
Ab ira tua libera eum dñe.
A mala morte libera eum dñe.
A pœnis inferni libera eum dñe.
A potestate diaboli libera eum dñe.
Ab omni malo libera eum dñe.
Per mortem tuam libera eum dñe.
Per sanctam resurrectionem tuam libera eum dñe.
Per mortem & sepulturam tuam libera eum dñe.
Per sanctam crucem tuam libera eum dñe.
Per admirabilem ascensionem tuam libera eum dñe.
Per gratiam spiritus sancti paracliti libera eum dñe.
In die iudicij libera eum dñe.
Peccatores te rogamus audi nos.
Ut ei parcas te rogamus audi nos.
Ut ei indulgeas te rogamus audi nos.
Ut ad veram pœnitentiam eum perducere digneris te rog.
Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison.

¶ Deinde pro vicino morti, cum in agone sui exitus anima visa fuerit anxiari, dicantur hę orationes.

¶ Commendatio animę ante mortem.

PRoficiscere anima christiana de hoc mundo, In nomine dei patris omnipotentis, qui te creauit: In nomine Jesu Christi filij Dei viui, qui pro te passus est: In nomine spiritus sancti, qui in te fusus est: In nomine angelorum & archangelorum: In nomine thronorum, & dominationum: In nomine principatuum & potestatum: In nomine cherubim & seraphim: In nomine patriarcharum & prophetarum: In nomine sanctorum apostolorum: In nomine sanctorum martyrum & confessorum: In nomine sanctorum monachorum & eremitarum: In nomine virginum & omnium sanctorum, & sanctarum Dei. Hodie sit in pace locus tuus: & habitatio tua sit in sancta Sion. Per eundem Christum dominum nostrum. ℟. Amen. Oratio.

DEus misericors, Deus clemens, Deus, qui sim multitudinem miserationum tuarum peccata penitentium deles, & preteritorum criminum culpas venia remissionis euacuas, respice propitius super hunc famulum tuum N. & remissionem

sibi

sibi omniū peccatorum suorum tota cordis confessione poscen
tem deprecatus exaudi. Renoua in eo pissime pater quicquid
terrena fragilitate corruptum, vel quicquid diabolica fraude
violatum est: & vnitati corporis ecclesię membrum redemptio-
nis annecte. Miserere domine gemituum, miserere lacryma-
rum eius: & non habentem fiduciam nisi in tua misericordia,
ad tuę sacramentum reconciliationis admitte. Per Christum
dominum nostrum. Qui tecum. ℟. Amen. Oratio.

COmmendo te omnipotenti Deo charissime frater, vel so
ror, & ei cuius es creatura committo: vt cum humanitatis
debitum morte intercedente persolueris, ad authorem tuum,
qui te de limo terrę formauerat, reuertaris. Egredienti itaque
animę tuę de corpore splendidus angelorum cętus occurrat.
Judex Apostolorum tibi senatus occurrat. Candidatorum tibi
martyrum triumphator exercitus obuiet. Liliata rutilantium
te confessorum turma circūdet. Jubilantium te virginum cho-
rus excipiat: & beatę quietis in sinu patriarcharum te comple-
xus astringat. Mitis atque festiuus Christi Jesu tibi conspectus
appareat, qui te interassistens sibi iugiter interesse decernat.
Ignores omne quod horret in tenebris, quod stridet in flam-
mis, quod cruciat in tormentis. Cedat tibi teterrimus satanas
cum satellitibus suis: in aduentu tuo te commitantibus ange-
lis contremiscat: atque in eternę noctis chaos immane diffu-
giat. Exurgat Deus & dissipentur inimici eius: & fugiant qui
oderunt eum a facie eius. Sicut deficit fumus deficiant: sicut
fluit cera a facie ignis, sic pereant peccatores a facie Dei. Et iu
sti epulentur, & exultent in conspectu Dei. Confundantur igi-
tur & erubescāt omnes tartareę legiones, & ministri satanę iter
tuum impedire non audeant. Liberet te a cruciatu Christus,
qui pro te crucifixus est. Constituat te Christus filius Dei viui
intra paradisi sui semper amęna vireta, & inter oues suas te ve-
rus ille pastor agnoscat. Ille ab omnibus peccatis tuis te ab-
soluat, atque ad dexteram suam in electorum suorum te sorte
constituat. Redemptorem tuum facie ad faciem videas: & pre-
sens semper assistens, manifestissimā beatis oculis aspicias ve-
ritatē. Constitutus igit̄ inter agmina bt̄orum & templationis di-
uinę dulcedine potiaris in secula seculorū. ℟. Amen. Alia ora.

Suscipe

SUscipe dñe animã famuli tui in locum sperandę sibi salutionis misericordia tua. ℟. Amen. Libera dñe animã famuli tui ex omnibus periculis infernorum, ⁊ de laqueis pęnarum, ⁊ ex oĩbus tribulationibus. ℟. Amen. Libera aĩaz famuli tui, sicut liberasti Enoch, ⁊ Eliam de cõi morte mundi. ℟. Amen. Libera dñe aĩam famuli tui, sicut liberasti Noe de diluuio. ℟. Amen. Libera dñe aĩam famuli tui, sicut liberasti Abraham de hur caldęorum. ℟. Amen. Libera dñe aĩam famuli tui, sicut liberasti Job de passionibus suis. ℟. Amen. Libera dñe aĩam famuli tui, sicut liberasti Isaac de hostia, ⁊ de manu pris sui Abrahę. ℟. Amen. Libera dñe aĩaz famuli tui, sicut liberasti Loth de sodomis, ⁊ de flamma ignis. ℟. Amen. Libera dñe aĩam famuli tui, sicut liberasti Moysen de manu Pharaonis regis Egyptiorũ. ℟. Amẽ. Libera dñe aĩaz famuli tui, sicut liberasti Danielẽ de lacu leonum. ℟. Amen. Libera dñe aĩam famuli tui, sicut liberasti tres pueros de camino ignis ardentis, ⁊ de manu regis iniqui. ℟. Amen. Libera dñe aĩam famuli tui, sicut liberasti Susannam de falso crimine. ℟. Amen. Libera dñe aĩam famuli tui, sisut liberasti Dauid de manu regis Saul, ⁊ de manu Golię. ℟. Amen. Libera dñe aĩaz famuli tui, sicut liberasti Petrũ ⁊ Paulũ de carceribus. ℟. Amen. Et sicut beatissimã Teclã virginẽ ⁊ martyrẽ de tribus tormentis atrocissimis liberasti, sic liberare digneris aĩam hiius famuli tui: ⁊ tecũ facias in bonis congaudere cęlestibus. ℟. Amen. **Alia Oratio.**

OMmendamus tibi dñe animã famuli tui N. precamurque te dñe Jesu Christe saluator mundi: vt eam pp quam ad terram misericorditer descendisti, patriarcharum tuorum sinibus ĩsinuare non renuas. Agnosce dñe creaturam tuam non ex dijs alienis creatam, sed a te solo deo viuo ⁊ vero: quia non est deus alius preter te: ⁊ non est sm opera tua. Lętifica dñe animam eius in conspectu tuo: ⁊ ne memineris iniquitatum eius antiquarum, ⁊ sbrietatum, quas suscitauit furor siue feruor mali desiderij. Licet enim peccauerit, tamen patrem ⁊ filium ⁊ spiritum sanctum non negauit, sed credidit: ⁊ zelum dei in se habuit: ⁊ deum qui fecit omnia adorauit. ℟. Amen. **Alia Oratio.**

OBlecta iuuentutis ⁊ ignorantias eius ne memineris, qs dñe: sed sm magnã misericordiam tuam memor esto illius

in gloria claritatis tue. Aperiantur ei celi: colloquantur illi angeli: in regnum tuum dñe seruum tuum suscipe. Suscipiat eū sanctus Michael archāgelus dei, qui militie celestis meruit principatum. Veniant illi obuiaz sancti angeli dei: ⁊ perducant eū in ciuitatem celestem Jerusalez. Suscipiat eum beatus Petrus apostolus, cui a deo claues regni celestis traditę sunt. Adiuuet eum sanctus Paulus, qui dignus fuit esse vas electionis. Intercedat pro eo sanctus Joannes electus dei apls ⁊ euangelista: cui reuelata sunt secreta celestia. Orent pro illo oēs sancti apli: quibus a dño data est potestas ligandi, atque soluendi. Intercedant pro eo omnes sancti ⁊ electi dei: qui pro Christi nomine tormenta in hoc seculo sustinuerunt: vt vinculis carnis exutus, peruenire mereatur ad gloriam regni celestis. Prestante domino nostro Jesu Christo, qui cum patre ⁊ spiritu san. ⁊c.

¶ De tentationibus, in quibus homo tentatur a diabolo in exitu anime sue: ⁊ de remediis ad expellendas eas. Cap. 18.

Beatus Gregorius dicit, q̄ antiquus hostis. s. diabolus multipliciter conatur tentare quemlibet christianuz maxime in articulo mortis. Et inter alia specialiter de tribus dicit, q̄ q̄n in illa agonia homo laborat in extremis, ⁊ iam amisit visuz corporalem ⁊ auditum, tunc diabolus pręparat graues tentationes. Et primo tentat de fide, pręparando diuersas imaginationes. Hoc q̄n fit, vel credit verisimiliter tale fieri, vt dicit beatus Augustinus, statim debet homo firmiter cogitare, q̄ tētatio est diabolica: ⁊ debet hō dicere in corde suo, licet non possit ore, ¶ Dñe Jesu Christe ego verus catholicus sum, ⁊ credo aia, q̄ credit, ⁊ tenet scta ecclesia Ro. ⁊ in ista fide dolo mori. Et tunc inimicus recedit confusus. Verumtn statim inimicus est pręparatus cū alia tentatione. s. de pctō desperationis, ita q̄ tunc reducuntur ei ad memoriā multa pcta, quę hō cōmisit: ⁊ spāliter q̄n hō habet aliqua per obliuionē inconfessa. Et tūc hō incipit turbari, ⁊ titubare, ⁊ cogitare q̄uo ipse posset saluari: ⁊ reputabit quasi impossibile. Unde dicit idez, statum debet homo cogitare hanc esse tentationem diabolicam: ⁊ debet dicere in corde suo, ¶ Domine Jesu Christe tu effudisti sanguinem tuum in cruce propter peccata nostra, placeat tibi q̄ merita sancte passionis

nis tuę deleant peccata mea, de quibus recordatus fui, ⁊ ꝯfessus sum: ⁊ de alijs meritum passionis tuę suppleat. Hoc dicto, statiz tentatio recedit. Uidens diabolus, ꝙ non pōt hr̄e victoriā ꝑ istos modos, vt dicit idez, apparet ei in pulcherrima figura dicens. Ego sum Chr̄s creator ⁊ redemptor tuus: me ergo adora: Unde dicit idē, ꝙ hic debet esse hō valde cautus, ⁊ nō credat sibi: sed dicat: Si tu es Christus ille qui assumpsit carnez de virgine Maria, ⁊ natus est ex ipsa remanēte virgine, ⁊ fuit passus in cruce vsqz ad mortem ꝑꝑ peccata nostra: ⁊ descendit ad inferos ad liberandū sanctos ꝓr̄es, ⁊ resurrexit tertia die: ⁊ ascēdit ad cęlū die ascensionis, ⁊ in die iudicij debet venire ad iudicandū viuos ⁊ mortuos: Si tu es ille, ego te adoro: aliter non adoro. Tunc diabolus videns se oīno victum ⁊ confusum, recedit penitus, ⁊ amplius non reuertitur ad tentanduz. Postmodū iste talis, qui istis resistit, ⁊ vincit tentationes diabolicas, habet ꝯsolationem cum angelis, ⁊ expectat coronam de victoria.

¶ Sequentes orationes dicendę sunt super agonizante in trāsitu deuote morose, ⁊ intelligibiliter, vt infirmus audire possit Oremus. Oratio. Cap. 19.

O Sancta trinitas pater, fili, ⁊ spūs alme, oꝑs ęterne Deus tua immensa attracti ac moti pietate, pro aīa famuli tui N. nunc in extremis laborantis, te deprecari compellimur. ⁊ ipsam sacratissime dn̄e tuę pijssimę omnipotentię cōmendamus, vt illam ab insidijs, aspectu quoqz ⁊ terrore dęmonuz custodiēdo tuearis: ne fidē repente perdens quaz tenuit, pessimę desperationis labatur in foueam: ne diffidentię tentationibus cedat, ne pręteritorum scelerū recordatione desperet. Exaudi rex gloriosę ꝑꝑ tuā suauissimā ⁊ clementissimaz bonitatē pro ea interpellantes. Exaudi (inquā) per orationes patriarcharū, per merita prophetarū, per suffragia apl'oruz, per victoriā martyrū, ꝑ fidē ꝯfessorū, per virginū puritatē, per deuotā intercessionē omniū, qui tibi ab initio placuerunt, ⁊ tecū modo regnantes inexcogitabili felicitate lętantur. Ab ipsa dn̄e iactantiaz repelle: tribue cōpunctionem, suscita fletū, cor eius mollifica, ab oībus insidijs inimici illaz tuere, fidei tuę lumine ꝯfirma, gr̄ę tuę infunde charitatē: vt in te rex oīpotens, ⁊ in tua pietate ꝯfidens omniū culparū vera contritione ab intimis visceribus ꝯcutiatur.

Clementissime dñe oĩa iniqua desidera ab illa rescinde, ignea tela diaboli extingue, largire fontem lacrymarum, quibus iniquitatum suarum tergat maculas, vincula disrumpat. Fac eaꝫ dñe salubriter petere, audire quę petit, atque celeriter exaudi. Si pie respicis, viuet: si despexeris, perijt. Si iustitia vteris, ante oculos tuos mortua fętet: si misericorditer, vt tuam bonitatem decet, aspexeris, a desperationis barathro reuocatur. Respice dñe sancte, pr̃ dilecti filij tui vulnera ⁊ cruorem. Dñe Jesu Chr̃e rex pijssime, qui venisti redimere perditos: noli dãnare redemptos. Da illi dñe cor pium, quod te timeat: sensum vigilez, qui te intelligat: simplicẽ oculũ ⁊ intentionẽ rectã, qua te sequatur. Dñe Jesu Chr̃e fili pr̃is misericordiaruꝫ, ⁊ reginę misericordię gloriosę virginis Marię, aĩę huius famuli tui miserere: ⁊ eã de maiestatis tuę sede clementer aspiciens, ab illa repelle tenebras, ⁊ eã splendoribus tuę claritatis illustra. Clemẽtissime dñe Jesu a tua pietate culparũ eius remissionẽ humiliter petimus, qui deo pr̃i mundum tuo cruore gratum reddidisti. O fons pietatis nõ ꝯsueuisti esse crudelis: Tuę dilectissimę genitricis preces ne spernas. O gloriosa regina mundi Maria: virgo pulcherrima: virgo misericors, quę genuisti regem velut rosa decora, illos tuos misericordes oculos ad seruũ tuum N. misericorditer ꝯuerte: tu quę pctõrum aduocata prędicaris: prima eorũ spes: quę nulli claudere potes sinũ tuę pietatis. O misericordię mr̃: ecce tp̃s patrocinandi, qñ famulus tuus N. iudicẽ iratũ sentiens protectionis tuę gr̃aꝫ efflagitat. Eia ergo aduocata nr̃a occurre velociter. O Gabriel archãgele, qui salutẽ mũdo nũciasti. O scẽ Michael, qui draconẽ Acherontis expugnasti. O sctẽ Raphael, qui filiũ Tobię iusti salubriter deduxisti. O angele custos huius Dei seruuli. O cęlestes angelorum oĩuꝫ chori, nec nõ patriarcharũ, prophetarũ, apl̃orũ, martyrũ, ꝯfessorũ, sacerdotũ, leuitarũ, monachorũ, eremitarũ, virginum, oĩumqꝫ iustoruꝫ, per amorem ineffabilez agni immaculati Jesu Christi regis vestri, qui vos de mundo elegit, cuius lęta visione gaudetis, vos pro huius nostri fratris, vel sororis aĩa deprecamur: vt eã vestris p̃cibus iuuare dignemini: quatenus diaboli faucibus erepta saluetur, ⁊ vr̃ę iucundissimę societati lęta iungat̃. O rex clemẽtissime Deus omnipotens saluator mundi

Jesu

Jesu pie, qui omniuꝫ in te sperantium misereri consueuisti ꝓpter orationes dei genitricis, ꝛ omnium sanctorum angelorꝫ ac electorum Dei famulo tuo N. quęsumus, miserere: quatenus in passionis tuę merito ac sanguine a peccatorum suorum maculis ablutus ęternaliter in tuo regno glorietur. Amen.

O Suauissime dñe Jesu Chriꝛ, beatorum requies, ꝛ omnium in te sperantiuꝫ salus iucundissima: qui in nocte dirę passionis tuę ad patrē orasti dicens: Pater, si possibile eſt, transeat a me calix iste, veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat: qui que illa hora in tanta fuisti angustia, vt de preciosꝺ corpore tuo sanguis effueret, precamur te bone Jesu, quatenus animam famuli tui N. tua solita pietate iuues: vt ꝓ suis delictis conteratur, ꝛ moueatur ad pęnitentiam salubrem: vt in hac hora tremenda, in occursu aduersarij nō paueat, nec in aduentu aut aspectu tuo iudex tremēde, accusante conscientia, contremiscat: sed potius faciem tuam in iubilo videns lętetur: te ꝓstante Jesu Christe: cuius est passione redemptus. Amen.

O Dulcissime rex, Jesu pie, qui in tuę passionis horrenda nocte a discipulis tuis destitutus, inter aduersarios tuos solus stetisti, tuę pietati supplicamus: vt animam serui tui N. in suo obitu solam non relinquas in manibus iniquorum dęmonum, auxilio tuo destitutaꝫ: sed tua virtute, ꝛ tuorꝫ angelorum sanctorum societate securam, ad locum tuę beatissimę visionis per sanguinis tui virtutem lętanter deducas. Amen.

O Dñe Jesu Chriſte decus ꝛ gloria sctōrum: qui pendens in cruce, ꝓ tuis diris crucifixoribus piem rogasti dicens: Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt: tuam pietatem precamur pie Jesu: vt in mente serui tui N. orationes tuę renouare digneris affectum: quatenus offensarum oīum ab ęterno patre veniam consequatur. Et sicut tunc exauditus fuisti tu dñe, ac rex, sic nunc cum patre seruos ac milites tuos exaudire digneris ꝓ famulo tuo N. qui nescit quid faciat, dum fidei, ꝛ sensus exiguitate tepescit. Rogamus pie Jesu, vt in obitu eius omnia sua peccata dimittas, ꝛ ꝓ tuę durę passionis merito ad angelorum consortia deducatur. Amen.

O Sacratissime dñe Jesu Chriſte saluator, qui ꝓpter nostra scelera abolēda, post crudelia verba, post pudibun-

da opprobria, post irrisiuã ⁊ afflictiuã aculeorũ coronã, in cruce nudus, instar latronis, affigi elegisti, exoramus te pie p has tuas passiones, vt aiam famuli tui N. in extremis laborante, suorum pctorum dolorosa confessione verberes, vera contritione confundas, ⁊ vero timore corones: ⁊ i cruce tua omnes sensus mentales eius affigas: quatenus sic totus a te spiritualiter vulneratus, tuorum vulnerum merito, omnium delictorum suorũ veniam consequatur, ⁊ ad gaudia celestia perducatur. Amen.

O Gloriosissime rex Jesu Christe angelorum dulcedo: qui affixus pro nobis veram fidei lucem cordi latronis infudisti: vt te verum Deum ⁊ verum hominem fateretur, dum clamauit, memento mei dñe dum veneris in regnum tuum: maiestatem tuam suppliciter exoramus: vt in famulo tuo N. in extremis laborante conseruare digneris veræ fidei sacramentum: vt sacratissimæ tuæ passionis merito, tua veritate, tuoque amore loricatus in suo obitu spiritus immundos nequaquam vereatur, sed tuam perpetuam gloriam adeat iubilanter. Amen.

O Clementissime dñe Jesu, verbum æterni patris, ⁊ filij virginis gloriosæ, qui mundũ visibiliter deserens, ⁊ solitudinem maternæ compatiens, ei dilectum discipulum in filiũ adoptasti, humiliter tuæ maiestati supplicamus, per merita tuæ passionis, ⁊ eiusdem tuæ inclytæ matris preces, necnon tui dilecti discipuli, quatenus digneris in animam huius serui tui spiritum tuæ charitatis infundere: in quo tibi cohæres Deo patri adoptetur in filium. Cõmitte, qs, de throno gloriæ tuæ huius famuli tui N. aiam clementissime tuæ matri: quatenus in mortis agone non paueat, sed virginalibus tibi manibus pñtata clemẽter suscipiatur a te in tua gloria cũ sctis tuis collocanda. Amẽ.

O Clementissime domine Jesu, corona certantium: qui moriturus in cruce docuisti nos compendiose tempore mortis orare, dicens, Pater in manus tuas cõmendo spũm meum: tuæ maiestati supplicamus, vt spiritus sancti virtute, eandẽ orationem menti huius famuli tui digneris imprimere: vt ea3 personet semper: ⁊ in hac extrema hora eius sentiat effectũ, in tuas sanctissimas manus suam animam commendando. Amen.

O Misericordissime dñe Jesu, generis humani reparator, qui in die tuæ acerbissimæ passionis in neruorum contractione,

ctione, ossium compressione, spinarum punctione pœnam acerbissimam tulisti, & latus tuum vnde sanguis & aqua flueret aperiri voluisti: deprecamur domine vt animam famuli tui N. virtutum splendore illustres: & spinarum tuarum merito, illi tribuas de offensis ab eo tibi illatis dolere vehementer: vt omnia eius delicta tuæ passionis acerbitate deleantur, & ad angelorum societatem te ducente valeat peruenire. Amen.

O Clementissime dñe Jesu Christe, qui pro nobis in cruce mori dignatus es, te precamur, vt oēs tuas passiones & amaritudines, quas pro nobis miserrimis in duro ligno tulisti, præsertiz qñ sanctissima anima tua de virgineo & purissimo habitaculo tui corporis egressa est, offerre & ostendere digneris deo patri omipotenti cōtra oēs pœnas & passiones serui tui N. & liberare eum digneris in hoc suo transitu ab oibus passionibus & pœnis, quas pro peccatis suis se contraxisse timet. Amen.

O Misericordissime domine Jesu Christe, qui prophetico ore dixisti, in charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te miserans: tibi humiliter supplicamus, quatenus eandem charitatem, quæ te de cælo traxit ad terras laboraturum pro nobis, & moriturum, offerre & ostendere digneris Deo patri omnipotenti contra omnes huius famuli tui N. passiones & pœnas, quas pro suis sceleribus meretur, & animam eius in suo obitu per manus sanctorum angelorum excipere. Aperi illi benignissime Jesu ianuam vitæ & regni syderei: & in eo illum fac cum sanctis tuis perpetua felicitate lætari. Amen.

O Pijssime dei hominumque mediator Jesu Christe, qui debitas nobis pœnas in tuo passibili corpore pro nostra salute tulisti: & vt eas gustares amariores, in hora tuæ passionis, deitatis rationisque solatium a tuis sensibus sustulisti, eos destitutos omni solatio in doloribus linquens, dum clamasti, Deus meus, deus meus, vt qd dereliquisti meritorum tuaz pietatem, vt animam serui tui N. tua suauissima consolatione foueas, erigas, & lætifices: Namque si deseruerit illum pastor æternæ, mox lupus rapax diabolus in eum irruet efferatus, & crudelis: & oues, quas tuo sanguine quæsiuisti, iugulabit. Et si demeritis suis exigentibus, a te deseri meretur, te nihilominus propter tuam pietatē rogamus, ne illū tradas aduersarijs diffidentiæ & desperationis

stimulis affligendum: nec ad gratiam tuam durum, aut insensibilem effici patiaris: sed per charitatis tuę gratiam viuens, & absentię tuę amaritudinem sentiēs, pia voce gemendo clamet ad te, Deus meus, deus meus vt quid dereliquisti me? Tu autem piissime pater ac bone pastor tua suaui pietate succurre: qui eum tibi tuo sanguine redemisti. Amen.

O Perfectissime dei, hominumq3 mediator Jesu Christe saluator: qui p solis ardore, & tormentorum asperitate, & sanguinis tui effusione, corporalem sitim in duro ligno tulisti: dum clamasti, sitio, tuam precamur maiestatem, vt animam famuli tui N. illo iſiunc amoris igne digneris adurere, quem in terris mittere venisti: vt cunctis vitijs exiccatis, anima eius, & caro tuę charitatis igne succensa te solum sitiat, te diligat, te perquirat: vt te inueniens, te fruatur, Sacratissime dñe Jesu Christe, omne bonum complens, atque consumans: qui gustato aceto dixisti, consumatum est, & inclinato capite spiritum Deo patri reddidisti: supplicamus tuę maiestati pro anima famuli tui N. laborantis in mortis agone: quatenus illi fidei lumen, & gratię tuę sanitatem infundas: vt horam extremam in tua sancta charitate finire, & tibi dicere valeat, ecce clementissime Jesu nunc ad te venio: tua mellifiua voce meum spiritum suscipi iube in eternam claritatem. Amen.

O Clementissime Jesu solatium miserorum, tu nostra peccata in tuo corpore portasti: quia tu es vere deus: de quo dixit Esaias, languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit: adeo vt in tuo virgineo pulcherrimo corpore, a plāta pedis vsque ad verticem sanitas vlla non fuerit: & qui pre filijs hominum erat speciosus, quasi leprosus videreris: per hāc tuam ineffabilem charitatem precamur pie Jesu: vt omnia peccatorum vulnera in famulo tuo N. sanes: quatenus omnibus vitijs emendatus ad te regem factorem suum spirituali solatio roboratus, lętus perueniat: & quem tuo sanguine comparasti, & tuę passionis signo. i. sancta cruce muniri semper voluisti, ad tuam nunc felicissimam visionem omnium passionum tuarum merito, comitantibus sanctis angelis deducere digneris. Amen.

O Decus cęli virgo, regis eterni mater intacta, ꝓpter illius te rogamus terrorem, quo tuum cor tremuit, qñ dilectum tuum,

tuum, ⁊ amantissimum filium Jesum ab impijs captum; ligatum, tractum, ab amicis aũt omnibus derelictum audisti; vt seruulum tuum N. in extremis laborantem, ⁊ trementẽ adiuues: vt de prẽteritis culpis veraciter conteratur, ⁊ cor eius supernis splendoribus irradiatum veraciter pẽniteat: ne forte in occursũ aduersarij terreatur, aut in aspectu tremendi iudicis, accusante conscientia contremiscat: sed potius tuis precibus suffragantibus, faciem eius in iubilo videns lętetur. Amen.

O Virginum suauissima Dei genitrix Maria stella maris, per eas te rogamus lacrymas ⁊ singultus, quibus tuum nobile ⁊ maternum cor angebatur, qñ tuam spem Jesum pulcherrimum, pñtatum prẽsuli cognouisti innocentem accusatũ, ⁊ contumelijs illusum, vt huic famulo tuo N. lacrymarum gratiam impetres, ⁊ fidei lumen indelebile: quo maculas oẽs delictorum suorum possit abluere. Et tu mater misericordię, eum nunc celeriter adiuua, ne satanas illudere, aut varijs tentationibus pro libito suę iniquissimę voluntatis affligere possit, aut tremebundo iudici vinctum statuere: sed potius seipsum per lumen fidei iudicet in prẽsenti, ac disciplinis verę pẽnitentię deuote flagellet. Amen.

O Sola sperantium omnium spes Maria regina cęlorum: propter illas te prẽcamur angustias, quas tuum pissimũ cor tulit, qñ tuus filius, ⁊ noster dñs Jesus Chs verbum ęterni patris, clamantibus ⁊ vociferantibus iudęis, crucifige, crucifige, morti adiudicatus, ⁊ ignominioso crucis suspendio addictus est: quatenus subuenias clementissima regina, ⁊ mr̃ pientissima huic seruulo tuo N. in extremis laboranti: quia ⁊ corpus eius infirmitatis dolore torquetur, ⁊ angustiatur aia: hinc dęmonum insidijs, hinc seuerę discussionis angustijs. Subueni (inquam) o mater pietatis: ⁊ gratiosissima virgo ne contra illum feratur mortis ęternę sententia, aut flammis ęternalibus tradatur perpetuo cruciandus: sed tua potius intercessione, prẽmia ęterna consequatur. Amen.

O Clementissima virgo Maria dei genitrix: propter illum tibi supplicamus gladium doloris, qui tuam pertransiuit animam, cum dilectissimum tibi filium Jesum, nudum ⁊ cruentum: ⁊ diris vulneribus confossum in aera super crucis ligno

elevatum

eleuatum conspexisti: quatenus in hac hora terribili, huic seruulo tuo N. sis adiutorio: vt compassionis gladio confodiatur, ⁊ vulneretur lãcea diuini amoris, ita vt oĩum pctõrum sanguis noxius de corde eius effluat: vitijsq; mũdetur, decoreturq; virtutibus diuinis quatenus toto desiderio terrena relinquens in cęlestia subleuetur: ad quę lętanter, te duce, perueniat. Amen.

O Maria tribulatorum pijssima consolatrix, per illud te rogamus horribile tormentum, quod pene tuum cor omnesque tuos sensus extinxit, quando filium tuum dominum nostrum Jesum Christum te Joanni in matrem, ⁊ Joannem tibi in filium delegantem audiuisti: quatenus huic famulo tuo N. subuenire digneris, qui ad te inuocandam assurgere non potest: quippe quoniam oculi eius luce priuantur, surdescunt aures, omnesque sensus obscurantur. O mater pietatis preces nostras exaudi: quas auribus tuę pietatis afferimus: atque famuli tui N. spũm filio tuo commenda: quatenus tuo pio interuentu, terrores dęmonum, tormentaque non timeat: sed desideratam cęlestis patrię mansionem te comite lętus adeat. Amen.

O Decus ⁊ gloria virginum Maria Jesu Christi mater: propter tuos te rogamus eiulatus, quos imo pectore prorumpentes abscondere non valebas, quando in amplexus filij de cruce depositi ruebas, ⁊ nitentes quondam genas, oraque rutilãtia, pallore mortis occupata mirabaris, vt seruulo tuo N. suffragari, veluti pia mr̃, digneris: quatenus sic de admissis criminibus doleat: vt eius anima mellifluis osculis, ⁊ amoris amplexibus dñi Jesu Christi, in beatorum regno fruatur. Amen.

O Maria virgo pulcherrima, virgo humillima, virgo clementissima, virgo gratiosissima, propter suspiria atque lamenta inaudita, quibus tuum dulcissimum cor excruciabatur, quando animę tuę solatium vnicum Jesum filium tuum, ⁊ saluatorem nostrum sepulturę tradi cernebas: adiuua famuli tui N. animam in hac lachrymarum valle laborantẽ: vt in egressu de corpore virginalibus tuis manibus erepta deducatur in cęlum. Amen.

¶ Oratio in exitu vitę ad dominum Jesum Christum.

Domine Jesu Chr̃e fili dei viui, ⁊ redemptor mundi, ego peccator suppliciter rogo immẽsam misericordiam tuã: vt

vt mihi eam confessionem in hora exitus mei, concedere digneris, quaz latroni tibi de cruce confitenti misericorditer concessisti. Presta dñe deus meus pissime, vt in hora exitus mei diuina vltio non veniat super me: ⁊ potestas diabolica nō occurrat mihi, nec noceat: sed tua gratia largiente talem me dies extremus inueniat, qualē me fons regenerationis exhibuit. Deprecor ineffabilem graz ⁊ misericordiaz tuā pissime dñe Jesu Christe, vt in hora exitus mei non deneges mihi miserrimo peccatori sacram corporis ⁊ sanguinis tui cōionem: sed cum vera fide ⁊ certa spe ⁊ sincera charitate illam mihi percipere concede, ⁊ ad gaudia eterna peruenire tribue. Qui viuis ⁊ reg.

ℂ Oratio ad eundem.

DE reminiscaris dñe delicta mea, vel parentū meorum, neque vindictaz sumas de peccatis meis in extremis meis: ⁊ non sinas interesse, ⁊ in me prevalere diabolum, aut nouissima mea deterrere potestatem tenebrarum. Sed presta per intercessionem omnium sanctorum tuorum, vt angelo tuo presente, transitus meus de hoc seculo spe firma regatur, fide catholica muniatur, ac totus ipsius animę exitus in te, ⁊ fm te fiat: nec intermiscere se audeat angelus malus, aut locum inuadendi habeat tetra ⁊ maligna cohors diaboli. Et pīsta mihi domine, vt in illa die ⁊ hora, qua animam meam a corpore iusseris separari, piam sententiam mereaz audire: ⁊ angeli sancti perducant animam meam ad gaudia iustorum. Amen.

ℂ Oratio ad beatam Virginem.

COmmendo sancta Maria materne pietati tuę extremaz diem exitus mei. Precor te per vnigenitum filium tuum dominum nostrum Jesum Christum: vt in illa necessitate piaz visitationem tuam ⁊ consolationem habere merear. Et cuz in vltimo agone mortis anima mea turbata fuerit, tu domina clementissima misericordię recordaberis: ⁊ venire in adiutorium meum dignaberis, ⁊ liberare animam meam ab ira ⁊ indignatione filij tui, ⁊ confusione perpetua, ⁊ ab eterna dānatione eripere procurabis. Defende aiam meaz sancta Maria tua pissima protectione a crudeli accusatione: ⁊ perduc eam in sinum Abrahę: vbi est certa requies beatorum iustorum. Sancta, ⁊ immaculata virgo Maria, genitrix domini mei Jesu Christi

intercedere

intercedere digneris pro me ad illum, cuius meruisti effici templum: vt per orationes ꝛ intercessiones misericordię pietatis tuę misereatur mihi pius ꝛ misericors Dominus. Qui vivis, ꝛc.

¶ Orationes dicenda in mortis articulo.

DOmine Jesu Christe tibi in hac hora commendo animam meam: ꝛ sicut pro me dignatus es de virgine nasci, crucē pati, mori, in sepulcro sepeliri, tertia die ab inferis resuscitare, ꝛ celos, quos nunquam tui nominis presentia deseruisti, voluisti adire: sic animam meam liberare digneris ab eterna morte. Ultra quam dici fas est me peccatorem, ꝛ reum esse confiteor. Sed tu, qui omnium peccatorum indultor, atqꝫ clementissimus es: quiqꝫ misereris omnium, ꝛ nihil odisti eorum, quę fecisti, dissimulans peccata hominum ad te reuertentium: qui peccatoris facinora in quacunqꝫ die conuersus ad te fuerit, ꝛ ingemuerit, obliuioni in perpetuū tradis: Qui peccantibus pepercisti: ꝛ mulieri deprehensę in adulterio dimisisti: ꝛ Magdalenę remisisti: Petro lacrymanti relaxasti: ꝛ latroni confitenti paradisi ianuam aperuisti: mihi peccatori veniam non deneges delictorum: quicquid vitiosum est, ꝛ quicquid in te peccaui, mihi remitte: ꝛ animam meam in eterna requie refouere digneris. Tu enim es ille, cui non pereunt moriendo corpora nostra, sed mutantur in melius: qui animam a corpore separare, ꝛ in meliorē vitam mittere solitus es: qui dixisti te malle vitam peccatoris, quam mortez: credo corde, ꝛ ore confiteor, quia idcirco animā meam ab hac vita vis educere: vt post mortem meam in meliori vita facias viuere: quę sensum ꝛ intellectum quam nūc habet in me, meliorem habebit: ꝛ quantum differt vmbra ab homine, tāto meliora possidebit in celesti regione. Quo dicto, accipiat infirmus si potest propriis manibus carnes pectoris sui circa cor ꝛ mamillas: ꝛ lacrymosis verbis dicat. Domine Jesu Christe fili Dei viui, ꝛ beatę Marię semper virginis, totis visceribus meis tibi confiteor: ꝛ credo q tu redemptor meus viuis, ꝛ in nouissimo die de terra surrecturus sum: ꝛ in carne ista videbo te Deum saluatorem meum. Postea infirmus ponat digitos suos super oculos: ꝛ dicat. Et oculi isti te cōspecturi sunt. Postea eleuatis oculis ad celum se signet signo sanctissimę crucis precipue faciē, os, ꝛ pectus, ꝛ totuz corpus: ꝛ dicat.

Omnia

Omnia mihi terrena vilescūt: ⁊ ad te deus meus propero: qui quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, preparasti diligentibus te. Et ecce in manus tuas dñe commendo spūm meum, redemisti me dñe deus veritatis. Qui cum patre ⁊ spiritu sancto vivis ⁊ regnas ⁊c. ℟. Amen.

¶ Psalmi dicendi in agone mortis super infirmum. Cap. 20.

Si anxiatur adhuc aīa, dicantur hi psalmi. Psalmus Dauid.

COnfitemini Dño qm̄ bonus: qm̄ in seculum misericordia eius: Dicat nunc Israel qm̄ bonus, qm̄ in seculum misericordia eius. Dicat nunc domus Aaron: qm̄ in seculum misericordia eius. Dicant nunc qui timent dñm: qm̄ in seculum misericordia eius. De tribulatione inuocaui dñm: ⁊ exaudiuit me in latitudine dñs. Dominus mihi adiutor: non timebo qd faciat mihi homo. Dominus mihi adiutor: ⁊ ego despiciā inimicos meos. Bonum est confidere in dño, quam confidere in homine. Bonū est sperare in dño, quaz sperare in principibus. Omnes gentes circundederunt me: ⁊ in nomine domini, quia vltus sum in eos. Circundantes circundederunt me: ⁊ in nomine dñi: quia vltus sum in eos. Circundederunt me sicut apes, ⁊ exarserunt sicut ignis in spinis: ⁊ in nomine dñi, quia vltus sum in eos. Impulsus eversus sum, vt caderem ⁊ dñs suscepit me. Fortitudo mea, ⁊ laus mea dñs: ⁊ factus est mihi in salutem. Vox exultationis ⁊ salutis in tabernaculis iustorum. Dextera dñi fecit virtutem: dextera dñi exaltauit me: dextera dñi fecit virtutē. Non moriar, sed viuā: ⁊ narrabo opera dñi. Castigans castigauit me dñs: ⁊ morti non tradidit me. Aperite mihi portas iustitie: ⁊ ingressus in eas confitebor dño: hec porta dñi: iusti intrabunt in eaz. Confitebor tibi qm̄ exaudisti me: ⁊ factus es mihi in salutē. Lapidez quem reprobauerunt edificātes, hic factus est in caput anguli. A dño factū est istud: ⁊ est mirabilis in oculis nostris. Hec dies quam fecit dñs: exultemus ⁊ lętemur in ea. O dñe saluuz me fac: o dñe bene prosperare: bñdictus qui vēturus es in nole dñi. Bñdixim⁹ vobis de domo dñi: deus dñs ⁊ illuxit nobis. Constituite diē solennē in condensis: vsqz ad cornu altaris. Deus meus es tu, ⁊ confitebor tibi: deus meus es tu: ⁊ exaltabo te. Confitebor tibi, quoniā exaudisti me: ⁊ factus es mihi in salutem. Confitemini

domino

dño quoniam bonus: quoniam in seculum misericordia eius.
Beati immaculati in via, qui ambulant in lege dñi. Beati
qui scrutant testimonia eius: in toto corde exquirunt euz.
Non.n. qui operantur iniquitatem: in vijs eius ambulauerunt.
Tu mandasti mandata tua custodiri nimis. Utinam dirigan
tur vię meę, ad custodiēdas iustificationes tuas. Tunc nō cō-
fundar: cum prospexero in oībus mandatis tuis. Confitebor
tibi in directione cordis in eo qd didici iudicia iustitię tuę. Iu
stificationes tuas custodiam: non me derelinquas vsquequaqz.
In quo corrigit adolescentior viā suā? in custodiendo ser-
mones tuos. In toto corde meo exquisiui te: ne repellas
me a mandatis tuis. In corde meo abscondi eloquia tua: vt
non peccem tibi. Benedictus es dñe: doce me iustificationes
tuas. In labijs meis pronunciaui oīa iudicia oris tui. In via
testimoniorum tuorum delectatus sum: sicut in oībus diuitijs.
In mandatis tuis exercebor: ⁊ cōsiderabo vias tuas. In iu-
stificationibus tuis meditabor, non obliuiscar sermones tuos.
Retribue seruo tuo: viuifica me: ⁊ custodiaz sermones tuos.
Reuela oculos meos: ⁊ ꝯsiderabo mirabilia de lege tua.
Incola ego sum in terra: non abscondas a me mandata tua.
Concupiuit aīa mea desiderare iustificationes tuas in oī tpe.
Increpasti superbos, maledicti qui declinant a mādatis tuis.
Aufer a me opprobriū ⁊ ꝯtemptū: qr testimonia tua exquisiui.
Et enim sederunt principes, ⁊ aduersum me loquebant: seruus
aūt tuus exercebatur in iustificationibus tuis. Nā ⁊ testimo-
nia tua meditatio mea est: ⁊ cōsilium meum iustificationes tuę.
Adhęsit pauimēto anima mea: viuifica me, ſm verbū tuuz.
Vias meas enunciaui, ⁊ exaudisti me: doce iustificatio-
nes tuas. Viaz iustificationum tuarum instrue me: ⁊ exercebor
in mirabilibus tuis. Dormitabit aīa mea pręt ędio: confirma
me in verbis tuis. Viaz iniquitatis amoue a me: ⁊ de lege tua
miserere mei. Viam veritatis elegi: iudicia tua non sum obli-
tus. Adhęsi testimonijs tuis domine noli me confundere.
Viam mandatorum tuorum cucurri: cum dilatasti cor meum.
Legem pone mihi dñe, viam iustificationum tuarum: ⁊ ex-
quiram eam semper. Da mihi intellectuz, ⁊ scrutabor le
gem tuam: ⁊ custodiam illam in toto corde meo. Deduc me
in

in semitam mandatorum tuorum: quia ipsam volui. Inclina cor meum in testimonia tua: & non in auaritiam. Auerte oculos meos ne videant vanitatem in via tua vivifica me. Sta me seruo tuo eloquium tuum in timore tuo. Amputa opprobrium meum quod suspicatus sum: quia iudicia tua iucunda. Ecce concupiui mandata tua: in equitate tua vivifica me.

Et veniat super me misericordia tua dñe, salutare tuum sm eloquium tuum. Et rndebo exprobrantibus mihi verbu: qz speraui in sermonibus tuis. Et ne auferas de ore meo verbum veritatis vsquequaque: qz in iudicijs tuis supersperaui. Et custodiam legē tuā semp̄: in seculum & in seculū seculi. Et ambulabaz in latitudine: qz mandata tua exquisiui. Et loquebar de testimonijs tuis in ꝓspectu regu: & non ꝓfundebar. Et meditabar in mādatis tuis: quę dilexi. Et eleuaui manus meas ad mandata tua q̄ dilexi: & exercebor in iustificationibus tuis.

Memor esto verbi tui seruo tuo: in quo mihi spem dedisti. Hęc me cōsolata est in humilitate mea: quia eloquiū tuū vivificabit me. Superbi inique agebant vsquequaque: a lege aūt tua nō declinaui. Memor fui iudiciorum tuorū a seculo dñe: & ꝓsolatus sum. Defectio tenuit me: pro pctōribus derelinquentibus legē tuā. Cantabiles mihi erāt iustificationes tuę: in loco peregrinationis meę. Memor fui nocte nois tui dñe: & custodiui legē tuā. Hęc facta ē mihi: qz iustificatiōes tuas exqsiui.

Portio mea dñe: dixi custodire legem tuam. Deprecatus sum faciem tuam in toto corde meo: miserere mei sm eloquiū tuū. Cogitaui vias meas, & conuerti pedes meos in testimonia tua. Paratus sum & non sum turbatus, vt custodiā mandata tua. Funes pctōrum circumplexi sunt me: & legē tuā non sum oblitus. Media nocte surgebam ad cōfitendum tibi, super iudicia iustificationis tuę. Particeps ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tua. Misericordia tua domine plena est terra, iustificationes tuas doce me.

Bonitatem fecisti cum seruo tuo dñe, sm verbum tuū. Bonitatem & disciplinam & scīam doce me: qz mandatis tuis credidi. Priusqnā humiliarer ego deliqui: propterea eloquium tuū custodiui. Bonus es tu, & ī bonitate tua doce me iustificationes tuas. Multiplicata est super me iniquitas superborum,

ego

ego autem in toto corde meo scrutabor mandata tua. Coagulatum est sicut lac cor eorum: ego vero legem tuam meditatus sum. Bonum mihi, quia humiliasti me: vt discam iustificationes tuas. Bonum mihi lex oris tui: super millia auri et argenti.

Manus tuę dñe fecerunt me et plasmauerũt me: da mihi intellectũ, vt discam mandata tua. Qui timent te, videbũt me: et lętabuntur: qr in verba tua supersperaui. Cognoui dñe, quia ęquitas iudicia tua: et in veritate tua humiliasti me. Fiat misericordia tua, vt consoletur me: scõm eloquium tuum seruo tuo. Veniant mihi miserationes tuę, et viuam: quia lex tua meditatio mea est. Confundantur superbi, quia iniuste iniquitatẽ fecerunt in me: ego aũt exercebor in mãdatis tuis. Conuertantur mihi timẽtes te: et qui nouerũt testimonia tua. Fiat cor meũ immaculatum in iustificationibus tuis: vt non confundar.

Defecit in salutare tuum aia mea, et in verbo tuo supersperaui. Defecerunt oculi mei in eloquiũ tuũ dicentes, quãdo consolaberis me? Quia factus sum sicut vter in pruina: iustificationes tuas non sum oblitus. Quot sunt dies serui tui? qñ facies de psequentibus me iudiciũ? Narrauerunt mihi iniqui fabulationes: sed non vt lex tua. Omnia mandata tua veritas: iniqui persecuti sunt me, adiuua me. Paulominus consummauerunt me in terra: ego aũt non dereliqui mandata tua. Scõm misericordiam tuam viuifica me: et custodiam testimonia oris tui.

In ęternum dñe verbum tuum permanet in cęlo. In generatione et generationem veritas tua: fundasti terram, et permanet. Ordinatione tua perseverat dies quoniam oia seruiunt tibi. Nisi qꝝ lex tua meditatio mea est: tunc forte perissem in humilitate mea. In ęternum non obliuiscar iustificationes tuas: qr in ipsis viuificasti me. Meus sum ego, saluum me fac: qñ iustificationes tuas exquisiui. Me expectauerunt peccatores, vt perderent me: testimonia tua intellexi. Omnis consummationis vidi finem: latum mandatum tuum nimis.

Quomodo dilexi legem tuam dñe: tota die meditatio mea est. Super inimicos meos prudentem me fecisti mandato tuo: qr in ęternũ mihi est. Super oẽs docentes me intellexi: qr testimonia tua meditatio mea est. Super senes intellexi: qꝝ mandata tua quęsiui. Ab oi via mala prohibui pedes meos: vt

custodiam

custodiã verba tua. Iudicijs tuis nõ declinaui: qz tu legẽ posuisti mihi. Quam dulcia faucibus meis eloqa tua sup mel ori meo. Mãdatis tuis intellexi: ppea odiui oẽm viam iniquitatis. Lucerna pedibus meis verbum tuũ: & lumen semitis meis. Iuraui & statui custodire iudicia iustitię tuę. Humiliatus sum vsquequaq dñe: viuifica me sm verbũ tuũ. Voluntaria oris mei beneplacita fac dñe: & iudicia tua doce me. Aia mea in manibus meis semper: & legem tuam non sum oblitus. Posuerunt peccatores laqueum mihi: & de mandatis tuis non erraui. Hereditate acquisiui testimonia tua in ęternum: qz exultatio cordis mei sunt. Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in ęternum, propter retributionem. Iniquos odio habui: & legem tuã dilexi. Adiutor & susceptor meus es tu: & in verbum tuum supersperaui. Declinate a me maligni: & scrutabor mandata dei mei. Suscipe me sm eloquium tuum, & viuam: & non confundas me ab expectatione mea. Adiuua me, & saluus ero: & meditabor in iustificationibus tuis semper. Spreuisti oẽs discedentes a iudiciis tuis: quia iniusta cogitatio eorum. Prevaricantes reputaui omnes peccatores terrę: ideo dilexi testimonia tua. Confige timore tuo carnes meas: a iudicijs enim tuis timui.

Feci iudiciũ & iustitiã: non tradas me calumniantibus me. Suscipe seruũ tuũ in bonũ: nõ calũnientẽ me sup̃bi. Oculi mei defecerunt in salutare tuũ: & in eloquiũ iustitię tuę. Fac cũ seruo tuo sm misericordiam tuam: & iustificationes tuas doce me. Seruus tuus sum ego: da mihi intellectum, vt sciaz testimonia tua. Tempus faciendi dñe: dissipauerunt legem tuam. Ideo dilexi mandata tua, super aurũ & topazion. Propterea ad oia mandata tua dirigebar: oẽm viã iniquitatis odio habui. Mirabilia testimonia tua dñe: ideo scrutata est ea aia mea. Declaratio sermonũ tuorum illuminat: & intellectum dat parulis. Os meum aperui & attraxi spũm: quia mandata tua desiderabam. Aspice in me & miserere mei, sm iudicium diligentium nomen tuum. Gressus meos dirige sm eloquium tuum: & non dñetur mei oẽs iniustitia. Redime me a calumnijs hominum: vt custodiam mandata tua. Faciez tuã illumina sup seruũ tuũ: & doce me iustificationis tuas. Fluuius aquarum

deduxerunt oculi mei: quia non custodierunt legem tuam.

Justus es dñe: & rectum iudicium tuum. Mandasti iustitiam testimonia tua: & veritatem tuā nimis. Tabescere me fecit zelus meus: quia obliti sunt verba tua inimici mei. Ignitum eloquium tuū vehementer: & seruus tuus dilexit illud. Adolescentulus sum ego & contemptus: iustificationes tuas non sum oblitus. Justitia tua iustitia in eternum: & lex tua veritas. Tribulatio & angustia inuenerūt me: mandata tua meditatio mea est. Aequitas testimonia tua in eternum: intellectum da mihi, & viuam.

Clamaui in toto corde meo, exaudi me domine: iustificationes tuas requiram. Clamaui ad te, saluū me fac: vt custodiam mandata tua. Preuenit in maturitate & clamaui: quia in verba tua superspraui. Preuenerunt oculi mei ad te diluculo: vt meditarer eloquia tua. Vocem meam audi fm misericordiam tuam dñe: & fm iudicium tuum viuifica me. Appropinquauerunt persequentes me iniquitati: a lege autem tua longe facti sunt. Prope es tu domine: & omnes viæ tuæ veritas. Initio cognoui de testimonijs tuis: quia in eternum fundasti ea.

Vide humilitatē meā: & eripe me: quia legē tuā non sum oblitus. Judica iudicium meum, & redime me: pp eloquium tuum viuifica me. Longe a peccatoribus salus: quia iustificationes tuas non exquisierunt. Misericordiæ tuæ multæ dñe: fm iudicium tuum viuifica me. Multi qui persequuntur me, & tribulant me a testimonijs tuis non declinaui. Vidi prævaricantes & tabescebā: quia eloquia tua nō custodierunt. Vide quōm mandata tua dilexi dñe: in misericordia tua viuifica me. Principium verborum tuorum veritas: in eternum omnia iudicia iustitiæ tuæ.

Principes persecuti sunt me gratis: & a verbis tuis formidauit cor meū. Lætabor ego sup eloquia tua: sicut qui invenit spolia multa. Iniquitatē odio habui, & abominatus sum: legem autem tuam dilexi. Septies in die laudem dixi tibi: super iudicia iustitiæ tuæ. Pax multa diligentibus legē tuā: & non est illis scandalum. Expectabam salutare tuum domine: & mandata tua dilexi. Custodiuit anima mea testimonia tua: & dilexit ea vehementer. Seruaui mandata tua & testimonia tua: quia omnes viæ meæ in conspectu tuo.

Appropinquet deprecatio mea in conspectu tuo dñe: iuxta eloquium

eloquium tuum da mihi intellectum. Intret postulatio mea in conspectu tuo: secundum eloquium tuum eripe me. Eructabunt labia mea hymnum: cum docueris me iustificationes tuas. Pronunciabit lingua mea eloquium tuum: quia omnia mandata tua equitas. Fiat manus tua, vt saluet me: qm̃ mandata tua elegi. Concupiui salutare tuum dñe: & lex tua meditatio mea est. Viuet anima mea, & laudabit te: & iudicia tua adiuuabunt me. Erraui sicut ouis que perijt: quere seruũ tuũ, quia mandata tua non sum oblitus.

¶ Symbolum, siue fides catholica sancti Athanasij episcopi.

Quicunq; vult salu⁹ esse, ante oĩa op⁹ est, vt teneat catholicã fidem. Quã nisi quisq; integrã inuiolatãq; seruauerit: absq; dubio in eternũ peribit. Fides aũt catholica hec ẽ: vt vnum deum in trinitate, & trinitatem in vnitate veneremur. Neq; confundẽtes psonas: neq; substantiã separantes. Alia ẽ enim psona patris, alia filij, alia spũs sancti. Sed patris & filij & spũs sancti vna est diuinitas, equalis gloria, coeterna maiestas. Qualis p̃, talis filius talis spũs sanctus. Increatus p̃, increatus filius, increatus spũs scũs. Immensus p̃, immẽsus filius immensus spũs scũs. Aeternus p̃, eternus filius, eternus spũs scũs. Et tñ non tres eterni: sed vn⁹ eternus. Sicut nõ tres increati, nec tres imẽsi: sed vnus increatus, & vnus imẽsus. Similiter oms p̃, oms filius, oms spũs sanctus. Et tñ non tres oipotentes: sed vnus oms. Ita deus p̃, deus filius, deus spũs sanctus. Et tñ non tres dij: sed vnus est deus. Ita dñs p̃, dñs filius, dñs spũs scũs. Et tñ non tres dñi: sed vnus est Dñs. Quia sicut singillatim vnamquamq; personam deum & dñm confiteri christiana veritate compellimur: ita tres deos, aut dominos dicere, catholica religione prohibemur. Pater a nullo est factus: nec creatus, nec genitus. Filius a patre solo est: non factus, nec creatus: sed genitus. Spũs scũs a patre, & filio, non factus, nec creatus, nec genitus: sed procedẽs. Vnus ergo pater: nõ tres patres: vnus filius, non tres filij: vnus spiritus sanctus, non tres spiritus sancti. Et in hac trinitate nihil prius, aut posterius: nihil maius aut minus: sed totę tres personę coeternę sibi sunt, & coequales. Ita vt per omnia (sicut iaz supradictũ est.) & vnitas in trinitate, & trinitas in vnitate vene-

randa sit. Q ui vult ergo saluus esse: ita de trinitate sentiat. S ed necessarium est ad eternā salutē: vt incarnationē quoq; dñi nostri Jesu Chri fideliter credat. E st ergo fides recta: vt credamus t cōfiteamur, quia dñs nr Jesus Christus dei filius, deus t hō est. D eus est ex substantia pris ante secula genitus: t hō est ex substantia matris in seculo natus. P erfectus deus, perfectus homo, ex aīa rationāli t humana carne subsistens. A equalis patri sm diuinitatem, minor patre sm humanitatē. Q ui licēt deus sit t homo: non duo tamen, sed vnus est Christus. V nus autem non conuersione diuinitatis in carnem: sed assumptione humanitatis in deū. V nus oino non confusione substantie: sed vnitate persone. N am sicut aīa rōnalis t caro vnus est homo: ita deus, t homo vnus est Christus. Q ui passus est pro salute nostra: descendit ad inferos: tertia die resurrexit a mortuis. A scendit ad celos: sedet ad dexteram dei patris oīpotentis: inde venturus est iudicare viuos t mortuos. A d cuius aduentum oēs homines resurgere hñt cum corporibus suis: t reddituri sunt de factis propriis rationem. E t qui bona egerunt, ibunt in vitam eternam: qui vero mala, in ignem eternum. H ec est fides catholica, quam nisi quisque fideliter firmiterq; crediderit: saluus esse non poterit.

¶ Passio dñi nostri Jesu Christi sm Matthēum. Cap. 26.

I N illo tpe: Dixit Jesus discipulis suis. Scitis q̄ post biduū pascha fiet: t filius hoīs tradet vt crucifigat. Q Tunc congregati sūt principes sacerdotū, t seniores populi in atriū principis sacerdotū, qui dicebat Caypha: t consilium fecerunt, vt Jesum dolo tenerēt, t occiderēt. Dicebāt aūt. S Nō in die festo. Ne forte tumultus fieret in populo. Q Cū aūt esset Jesus in Bethania, in domo Simonis leprosi: accessit ad eū mulier hns alabastrū vnguēti pretiosi: t effudit sup caput ipsi⁹ recūbentis. videntes aūt discipuli, indignati sunt, dicentes. S Ut quid perditio hec? Potuit.n. vnguentum istud venundari multo, t dari pauperibus. Q Sciēs autem Jesus, ait illis. ✠ Quid molesti estis huic mulieri? Opus enim bonum operata est in me. Nam semper pauperes habebitis vobiscum: me autem non semper habebitis. Mittens enim

enim hęc vnguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendū me fecit. Amen dico vobis, vbicunqꝫ prędicatum fuerit hoc euangelium in toto mundo, dicetur, & qđ hęc fecit in memoriam eius. ℭ Tūc abijt vnus de duodecim, qui dicitur Judas Iscariotes ad principes sacerdotū: & ait illis. ℟ Quid vultis mihi dare, & ego eū vobis tradā? ℭ At illi ꝓstituerunt ei triginta argēteos. Et exinde quęrebat opportunitatē: vt eum traderet. ℣ Prima aūt die azymorum accesserunt discipuli ad Jesum dicentes. ℟ Ubi vis paremus tibi comedere pascha? ℭ At Jesus dixit. ✠ Ite in ciuitatem ad quendam: & dicite ei. Magister dicit. Tempus meum prope est: apud te facio pascha cum discipulis meis. ℭ Et fecerunt discipuli sicut ꝓstituit illis Jesus: & parauerunt pascha. Uespere aūt facto, discūbebat cum duodecim discipulis suis: & edentibus illis, dixit. ✠ Amen dico vobis: quia vnus vestrum me traditurus est. ℭ Et ꝓtristati valde, cęperunt singuli dicere. ℟ Nunquid ego sum dñe? ℭ At ipse rīdens ait. ✠ Qui intingit mecū manū in paropside: hic me tradet. Filius quidē hoīs vadit: sicut scriptū est de illo: Vę aūt homini illi: per quē filius hoīs tradet. Bonū erat ei, si natus nō fuisset hō ille. ℭ Rīdens aūt Judas qui tradidit eū: dixit. ℟ Nunquid ego sum rabbi? ℭ Ait illi. ✠ Tu dixisti. ℭ Cęnantibus aūt eis accepit Jesus panē: & bñdixit ac fregit deditqꝫ discipulis suis: & ait. ✠ Accipite & comedite: hoc est corpus meum. ℭ Et accipiens calicem grās egit: & dedit illis dicens. ✠ Bibite ex hoc omnes. Hic est. n. sanguinis meus noui testamenti: qui pro multis effundetur in remissionē peccatorū. Dico autem vobis: non bibam amodo de hoc genimine vitis vsqꝫ in diē illum: cum illuc bibaꝫ vobiscū nouum in regno patris mei. ℭ Et hymno dicto exierunt in montē oliueti. Tunc dixit illis Jesus. ✠ Oēs vos scādalū patiemini in me in ista nocte. Scriptū est enim: ℣ Percutiā pastorem: & dispergentur oues gregis. ℣ Postq̄ autem resurrexero: ꝓcedā vos in galilęā. ℭ Rīdens aūt ℣ Petrus, ait illi. ℟ Et si oēs scandalizati fuerint in te: ego nunquā scandalizabor. ℭ Ait illi Jesus. ✠ Amen dico tibi: qꝫ in hac nocte anteq̄ gallus cantet, ter me negabis. ℭ Ait illi ℣ Petrus. ℟ Etiaꝫ si oportuerit me mori tecum: non te negabō. ℭ Similiter omnes discipuli dixerūt. Tunc venit Jesus cum illis in villam, quę di-

citur Gethsemani: ⁊ dixit discipulis suis. ✠ Sedete hic donec vadam illuc, ⁊ orem. ¶ Et assumpto Petro ⁊ duobus filijs Zebedęi cępit contristari, ⁊ męstus esse. Tunc ait illis. ✠ Tristis est anima mea vsq; ad mortem. Sedete hic, ⁊ vigilate mecum. ¶ Et progressus pusillum, procidit in faciem suam orans, ⁊ dicens. ✠ Mi pater, si possibile est, transeat a me calix iste. Veruntamen non sicut ego volo: sed sicut tu. ¶ Et venit ad discipulos suos: ⁊ inuenit eos dormientes. Et dixit Petro. ✠ Sic? Non potuisti vna hora vigilare mecum? Vigilate, ⁊ orate, vt non intretis in tentationem. Spūs quidem promptus est, caro aūt infirma. ¶ Iterum secundo abijt, ⁊ orauit dicens. ✠ Pater mi: si non pōt hic calix transire, nisi bibam illum: fiat voluntas tua. ¶ Et venit iterum: ⁊ inuenit eos dormientes. Erant enim oculi eorum grauati. Et relictis illis, iteruz abijt, ⁊ orauit tertio eundem sermonem dicens. Tunc venit ad discipulos suos ⁊ dixit illis. ✠ Dormite iam ⁊ requiescite. Ecce appropinquabit hora, ⁊ filius hominis tradetur in manus pctōrum. Surgite: eamus. Ecce appropinquabit qui me tradet. ¶ Adhuc eo loquente ecce Judas vnus de duodecim venit: ⁊ cum eo turba multa cum gladijs ⁊ fustibus, missi a principibus sacerdotum, ⁊ senioribus populi. Qui aūt tradidit euz, dedit illis signū dicēs. S Quēcunq; osculatus fuero ipse est: tenete eū. ¶ Et ꝯfestim accedens ad Jesum dixit. S Aue rabbi. ¶ Et osculatus est eū. Dixitq; illi Jesus. ✠ Amice ad quid venisti? ¶ Tunc accesserunt: ⁊ manus iniecerunt in Jesum: ⁊ tenuerunt eum. Et ecce vnus ex his qui erant cū Jesu, extendens manū exemit gladium suū: ⁊ percutiens seruum principis sacerdotuz amputauit auriculā eius. Tunc ait illi Jesus. ✠ Conuerte glaudiū tuū in locū suū. Oēs. n. qui acceperint gladiuz, gladio peribunt. An putas, qr non possum rogare patrē meū: ⁊ exhibebit mihi modo plus q̄ duodecim legiones angeloruz? Qūo ergo implebuntur scripturę? Quia sic oportet fieri. ¶ In illa hora dixit Jesus turbis. ✠ Tanq̄ ad latronē existis cū gladijs ⁊ fustibus comprehendere me. Quotidie apud vos sedebam docens in templo: ⁊ non me tenuistis. ¶ Hoc aūt totū factuz est, vt adimplerentur scripturę prophetarum. Tunc discipuli oēs, relicto eo, fugerunt. At illi tenentes Jesum duxerunt euz ad Cayphā principem sacerdotum,

dotum, vbi scribę ꝛ seniores conuenerant. Petrus aũt sequebatur eum a longe vsque in atriũ principis sacerdotum. Et ingressus intro sedebat cum ministris, vt videret finem. Principes aũt sacerdotum, ꝛ oẽ concilium quęrebant falsum testimonium ꝓtra Jesum: vt eum morti traderent: ꝛ non inuenerunt, cũ multi falsi testes accessissent. Nouissime aũt venerunt duo falsi testes, ꝛ dixerunt. S Hic dixit, Possum destruere templum dei: ꝛ post triduum reędificare illud. C Et surgens princeps sacerdotum ait illi. S Nihil rñdes ad ea, quę isti aduersum te testificantur? C Jesus aũt tacebat. Et princeps sacerdotum ait illi. S Adiuro te per Deũ viuum, vt dicas nobis si tu es Christus filius dei viui. C Dixit illi Jesus. ✠ Tu dixisti. Verumtñ dico vobis, amodo videbitis filium hois sedentez a destris virtutis dei: ꝛ venientem in nubibus cęli. C Tunc princeps sacerdotum scidit vestimenta sua dicens. S Blasphemauit. Quid adhuc egemus testibus? Ecce nunc audistis blasphemiaz. Quid vobis videtur? C At illi respondentes, dixerunt. S Reus est mortis. C Tunc expuerunt in faciem eius: ꝛ colaphis eum ceciderunt. Alii aũt palmas in faciem eius dederunt, dicentes. S Prophetiza nobis Chẽ: quis est qui te percussit? C Petrus vero sedebat foris in atrio. Et accessit ad eum vna ancilla, dicens. S Et tu cum Jesu Galilęo eras. C At ille negauit coram omnibus, dicens. S Nescio quid dicis. C Exeunte aũt illo ianuam, vidit eum alia ancilla: ꝛ ait his qũ erant ibi. S Et hic erat cuz Jesu Nazareno. C Et iterum negauit cum iuro: quia non noui hominem. Et post pusillum accesserunt qui astabant, ꝛ dixerunt Petro. S Vere ꝛ tu ex illis es: nã ꝛ loquela tua manifestum te facit. C Tunc cępit detestari ꝛ iurare: quia non nouisset hominem. Et continuo gallus cantauit. Et recordatus est Petrus verbi Jesu qđ dixerat, priusq̃ gallus cantet, ter me negabis. Et egressus foras fleuit amare. Mane aũt facto: consilium inierunt oẽs pricipes sacerdotũ ꝛ seniores populi aduersus Jesuz, vt eũ morti traderẽt. Et vinctũ adduxerũt eũ: ꝛ tradiderũt põtio Pilato prędi. Tũc videns Judas, qui eũ tradidit, q̃ damnatus esset, pnia ductus retulit triginta argẽteos principibus sacerdotum, ꝛ senioribus, dicens. S Peccaui tradẽs sanguinem iustum. C At illi dixerunt. S Quid ad nos? tu videris. C Et

proiectis argenteis in tẽplo, recessit: ⁊ abiens laqueo se suspendit. ℣ Principes aũt sacerdotum acceptis argenteis dixerunt. ℟ Nõ licet eos mittere in corbonam: quia preciũ sanguinis est. ℣ Consilio aũt inito, emerunt ex illis agrum figuli in sepulturã peregrinorũ. ℣ Propter hoc vocatus est ager ille Acheldemac, hoc est ager sanguinis: vsq; in hodiernum diem. Tunc impletum est quod dictũ est per Jeremiã prophetã dicentẽ. Et acceperũt triginta argenteos pciũ appreciati: quẽ appreciauerũt a filijs Israel: ⁊ dederunt eos in agrum figuli: sicut constituit mihi dñs. Jesus aũt stetit ante psidẽ. Et interrogauit eũ preses, dicẽs. ℟ Tu es rex Judæorum? ℣ Dicit ei Jesus. ✠ Tu dicis. ℣ Et cũ accusaretur a principibus sacerdotũ, ⁊ senioribus, nihil rndit. Tunc dicit illi Pilatus. ℟ Non audis quanta aduersum te dicunt testimonia. ℣ Et non rndit ei ad vllum verbum, ita vt miraretur preses vehementer. ℣ Per diem aũt solennem ꝙsueuerat preses dimittere populo vnum vinctum: quem voluissent. Habebat autem tunc vnum vinctũ insignem, qui dicebatur Barrabas, qui pp seditionem missus fuerat in carcerem. Congregatis aũt illis dixit Pilatus. ℟ Quẽ vultis dimittam vobis: Barrabam an Jesum, qui dicit Christus? ℣ Sciebat. n. q̃ per inuidiam tradidissent eum. Sedente aũt illo pro tribunali, misit ad illũ vxor eius, dicens: ℟ Nihil tibi ⁊ iusto illi. Multa. n. passa sum hodie per visum pp eũ. ℒ Principes aũt sacerdotũ ⁊ seniores persuaserunt populis, vt peterent Barrabã, Jesum vero perderẽt: Rndẽs aũt preses, ait illis. ℟ Quẽ vultis vobis de duobus dimitti? ℒ At illi dixerunt. ℟ Barrabam. ℒ Dicit illi Pilatus. ℟ Quid ergo faciam de Jesu, qui dicitur Christus? ℒ Dicunt omnes. ℟ Crucifigatur. ℒ Ait illis preses. ℟ quid. n. mali fecit? ℒ At illi magis clamabant, dicentes. ℟ Crucifigatur. ℒ Videns aũt Pilatus, quia nihil proficeret, sed magis tumultus fieret accepta aqua, lauit manus coram populo, dicens. ℟ Innocens ego sum a sanguine iusti huius: vos videritis. ℒ Et rndens vniuersus populus dixit. ℟ Sanguis eius super nos, ⁊ super filios nostros. ℒ Tunc dimisit illis Barrabam: Jesum autem flagellatum tradidit eis: vt crucifigeretur. Tunc milites presidis suscipientes Jesum in prætorio, congregauerunt ad eum vniuersam cohortem: Et exuentes eum, chlamydem coccineam

cineam circundederunt ei: ⁊ plectentes coronam de spinis posuerunt super caput eius, ⁊ arundinem in dextera eius: ⁊ genuflexo ante eum illudebant ei dicentes. ℣ Aue rex iudęorum. ℒ Et expuentes in eum acceperunt arundinem, ⁊ percutiebant caput eius. Et postq̄ illuserunt ei: exuerunt eum chlamyde: ⁊ induerunt eum vestimentis eius: ⁊ duxerunt eum ut crucifigerent. Exeuntes aũt inuenerunt hoiem Cyrenęum venientem de villa, noie Simonem. Hunc angariauerunt: vt tolleret crucem eius. Et venerunt in locum qui dr̄ Golgotha, quod est Caluarię locus: ⁊ dederunt ei vinum bibere cum felle mistum. Et cum gustasset noluit biberę. Postq̄ aũt crucifixerunt eum, diuiserũt vestimenta eius sortem mittentes: vt impleretur qđ dictum est per prophetam dicentē: Diuiserunt sibi vestimenta mea, ⁊ super vestem meam miserunt sortem. Et sedētes seruabant eum. Et imposuerunt super caput eius causam ipsius scriptam. Hic est Jesũ Nazarenus rex Judęorum. Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones: vnus a dextris, ⁊ vnus a sinistris. Prętereuntes autem blasphemabant eum, mouentes capita sua, ⁊ dicentes. ℣ Vah qui destruis tēplū dei: ⁊ in triduo illud reędificas. Salua temetipsum. Si filius dei es, descende de cruce. ℒ Similiter ⁊ principes sacerdotū illudentes cum scribis, ⁊ senioribus dicebant. ℣ Alios saluum fecit: seipsum non potest saluum facere. Si rex Israel est: descendat nunc de cruce, ⁊ credimus ei. Cōfidit in deo: liberet eū nūc si vult. Dixit. n. qz filius dei sum. ℒ Id ipsum aũt ⁊ latrones qui crucifixi erāt cū eo, improperabāt ei. A sexta aũt hora tenebrę factę sunt sup vniuersā terrā vsq; ad horā nonā. Et circa horā nonam clamauit Jesus voce magna dicēs. ✠ Eli Eli lamazabachthani? ℒ Hoc ē. ✠ Deus meus, deus meus, vt qđ dereliquisti me? ℒ Quidā aũt illic stātes ⁊ audientes, dicebāt. ℣ Eliā vocat iste. ℒ Et ꝙtinuo currēs vnus ex eis acceptā spōgiā ipleuit aceto: ⁊ ipposuit arūdini, ⁊ dabat ei bibere. Ceteri vero dicebant. ℣ Sine videamus an veniat Elias liberans eum. ℒ Jesus aũt iterum clamans voce magna emisit spūm. Et ecce velū tēplī scissum est in duas partes a summo vsq; deorsum: ⁊ terra mota est: ⁊ petrę scissę sunt: ⁊ monumenta aperta sunt: ⁊ multa corpora scōrum qui dormierant, surrexerunt. Et exeuntes de monumentis post resurrectionē eius, venerunt in

sanctam

scām ciuitatē: ⁊ apparuerunt multis. Cēturio aūt, ⁊ qui cum eo erant custodiētes Jesum, viso terrę motu, ⁊ his quę fiebant, timuerunt valde, dicētes. S Vere filius dei erat iste. S Erāt autē ibi mulieres multę a longe, quę secutę erant Jesum a galilęa ministrantes ei: inter quas erat Maria Magdalene, ⁊ Maria Jacobi, ⁊ Joseph mr̄, ⁊ mr̄ filiorum Zebedęi. Cū sero aūt factū esset, venit quidaz homo diues ab Arimathęa noīe Joseph, qui ⁊ ipse discipulus erat Jesu. Hic accessit ad Pilatū: ⁊ petijt corpus Jesu. Tunc Pilatus iussit reddi corpus. Et accepto corpore Joseph: inuoluit illud ī sindone mūda: ⁊ posuit illud ī monumēto suo nouo, qd̄ exciderat ī petra. Et aduoluit saxū magnum ad hostiū monumēti, ⁊ abijt. Erāt āt ibi Maria Magdalene, ⁊ altera Maria, sedētes ꝯtra sepulcrū. Hic cātat̄ ī tono euāgelij.

Altera aūt die, quę est post parasceuē, ꝯuenerunt principes sacerdotum ⁊ Pharisęi ad Pilatuz, dicētes. Dn̄e recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc viuēs: post tres dies resurgam. Jube ergo custodiri sepulcrum vsque in diē tertium: ne forte veniant discipuli eius, ⁊ furentur eum: ⁊ dicat plebi: surrexit a mortuis. Et erit nouissimus error peior priore. Ait illis Pilatus: Habetis custodiā: ite, custodite sicut scitis. Illi aūt abeūtes munierunt sepulcrum, signantes lapidem cum custodibus.

¶ Passio domini nostri Jesu Christi ſm Marcum. Cap. 14.

In illo tpe: erat Pascha ⁊ azyma post biduū: ⁊ q̄rebāt sūmi sacerdotes ⁊ scribę, qūo Jesū dolo tenerēt, ⁊ occiderent. Dicebāt. n. S Nō ī die festo. Ne forte tumult⁹ fieret in populo. ¶ Et cū eēt Jes⁹ Bethanię ī domo Simonis leprosi, ⁊ recūberet: venit mulier hn̄s alabastrū vnguēti nardi spicati p̄ciosi: ⁊ fracto alabastro effudit sup caput ei⁹. Erāt aūt qdā indigne ferētes intra semetipsos, ⁊ dicētes. S Vt qd pditio ista vnguēti facta est: poterat. n. vnguētū istud venūdari plusq̄ trecētis denarijs, ⁊ dari pauperibus. ¶ Et fremebāt in eā. Jes⁹ aūt dixit. ✠ Sinite eā. Quid illi molesti estis? Bonū op⁹ opata est in me. Sēp. n. puapes hēbitis vobiscū: ⁊ cū volueritis, potestis illis bn̄facere: me aūt nō semp habebitis. Qd̄ habuit hoc fecit: p̄uenit vngere corpus meuz in sepulturā. Amē dico vobis: vbicūqz p̄dicatū fuerit euangelium

istud

istud in vniuerso mūdo, ⁊ qd̄ hęc fecit, narrabitur in memoriaꝫ eius. ¶ Et Judas Iscariotes vnus de duodecim abijt ad summos sacerdotes: vt proderet eū illis. Qui audiētes gauisi sunt, ⁊ promiserunt ei pecuniā se daturos. Et quęrebat quō illū opportune traderet. Et primo die azymorū, qn̄ Pascha immolabant, dicunt ei discipuli. ꝫ Quo vis eamus ⁊ paremus tibi vt māduces Pascha? Et mittit duos ex discipulis suis: ⁊ dicit eis. ✠ Ite in ciuitatē: ⁊ occurret vobis hō lagenam aquę baiulās. Sequimini eū: ⁊ quocūqꝫ introierit dicite dn̄o domus, qꝛ magister dicit. vbi est refectio mea, vbi Pascha cū discipulis meis manducē? Et ipse vobis demonstrabit cęnaculuꝫ grande stratum: ⁊ illic parate nobis. ¶ Et abierunt discipuli eius: ⁊ venerunt in ciuitatē: ⁊ inuenerunt sicut dixerat illis: ⁊ parauerūt pascha. Vespere aūt facto venit cum duodecim: ⁊ discumbētibus eis, ⁊ manducantibus ait Jesus. ✠ Amē dico vobis: quia vnus ex vobis me tradet, qui manducat mecum. ¶ At illi cęperunt ꝯtristari, ⁊ dicere ei singillatim. ꝫ Nunquid ego? ¶ Qui ait illis. ✠ Vnus ex duodecim, qui intingit mecum manum in catino. Et filius quidē hominis vadit sicut scriptū est de eo. Vę autē homini illi, per quē filius hominis tradetur. Bonum erat ei: si non esset natus homo ille. ¶ Et manducantibus illis accepit Jesus panē: ⁊ bn̄dicēs fregit, ⁊ dedit eis, ⁊ ait. ✠ Sumite, hoc est corpus meum. ¶ Et accepto calice, gratias agēs, dedit eis. Et biberunt ex illo oēs: ⁊ ait illis. ✠ Hic est sanguis meus noui testamenti: qui pro multis effundetur. Amē dico vobis: ꝙ iā nō bibā de genimine vitis vsqꝫ in diē illū: cū illud bibam vobiscū nouū ī regno dei. ¶ Et hymno dicto, exierunt in montez oliuarū: ⁊ ait illis Jesus. ✠ Oēs vos scandalizabimini in me in nocte ista, qꝛ scriptū est: Percutiam pastorē, ⁊ dispergētur oues. Sed postq̄ resurrexero, pręcedā vos in galilęā. ¶ Petrus aūt ait illi. ꝫ Et si oēs scandalizati fuerint: sed non ego. ¶ Et ait illi Jesus. ✠ Amē dico tibi, qꝛ tu hodie in nocte hac priusq̄ bis gallus vocē dederit, ter me es negaturus. ¶ At ille amplius loquebat̄. ꝫ Et si oportuerit me simul cōmori tibi, nō te negabo. ¶ Sil'r aūt ⁊ oēs dicebant. Et veniunt in prędiuꝫ cui nomen Gethsemani: ⁊ ait discipulis suis. ✠ Sedete hic donec orem. ¶ Et assumpsit Petrum ⁊ Jacobum ⁊ Joannez secum:

⁊ cępit

ꝛ cępit pauere ꝛ tędere. Et ait illis. ✠ Tristis ē aīa mea vsqꝫ ad
mortez. Sustinete hic, ꝛ vigilate. ¶ Et cum processisset paulu-
lum, procidit super terram: ꝛ orabat, vt si fieri posset trāsiret ab
eo hora: ꝛ dixit. ✠ Abba, pr̄, oīa tibi possibilia sunt: trāsfer cali-
cem hunc a me. Sed non quod ego volo, sed qd̄ tu. ¶ Et venit,
ꝛ inuenit eos dormientes: ꝛ ait Petro: ✠ Simon dormis? Nō
potuisti vna hora vigilare mecum? Vigilate ꝛ orate: vt non in-
tretis in tentationem. Spiritus quidem prōptus est, caro autē
infirma. ⊙ Et iterum abiens orauit eundez sermonem dicens.
Et reuersus denuo inuenit eos dormientes. Erant. n. oculi eo-
rum grauati: ꝛ ignorabant quid r̄nderent ei. Et venit tertio: ꝛ
ait illis. ✠ Dormite iam: ꝛ requiescite. Sufficit. Venit hora: ec-
ce tradetur filius hominis in manus peccatorum. Surgite ea-
mus: ecce qui me tradet, prope est. ¶ Et adhuc eo loquente ve-
nit Judas Iscariotes vnus de duodecim: ꝛ cum eo turba multa
cū gladijs ꝛ lignis missi a summis sacerdotibus ꝛ scribis, ꝛ se-
nioribus. Dederat autē traditor eis signum, dicens. ⊙ Quēcū-
que osculatus fuero, ipse est, tenete eum: ꝛ ducite caute. ¶ Et cū
venisset, statim accedens ad eum, ait. ⊙ Rabbi. ¶ Et osculatus
est eū. At illi manus iniecerunt in eum: ꝛ tenuerunt eum. Vnus
aūt de circunstantibus educēs gladium percussit seruuz summi
sacerdotis: ꝛ amputauit illi auriculam. Et r̄ndēs Jesus, ait il-
lis. ✠ Tāq̄ ad latronē existis cū gladijs ꝛ lignis cōp̄hēdere
me. Quotidie apud vos erā ī tēplo docēs: ꝛ nō me tenuistis. Sed
vt adimpleātur scripturę. ¶ Tūc discipuli eius relinquētes eū
oēs fugerunt. Adolescēs autē quidā sequebatur eū amictus sin-
done sup̄ nudo: ꝛ tenuerunt eū. At ille reiecta sindone nudus p̄-
fugit ab eis. Et adduxerūt Jesum ad summum sacerdotem: ꝛ ꝯ-
uenerunt oēs sacerdotes, ꝛ scribę, ꝛ seniores. Petrus aūt a lōge
secutus ē euz vsqꝫ intro ī atrium summi sacerdotis: ꝛ sedebat cū
ministris: ꝛ calefaciebat se ad ignē. Sūmi vero sacerdotes ꝛ oē
ꝯcilium q̄rebant aduersus Jesuz testimoniū: vt eū morti trade-
rēt: nec inueniebant. Multi. n. testimonium falsum dicebant ad
uersus eum: ꝛ ꝯuenientia testimonia nō erāt. Et qdā surgentes
falsum testimonium ferebant aduersus eum, dicētes. ⊙ Qm̄ nos
audiuimus eum dicentē, Ego dissoluam templuz hoc manu fa-
ctuz: ꝛ post triduum aliud nō manufactum ędificabo. ¶ Et nō
erat

erat ꝯueniens testimoniũ illorũ. Et exurgẽs summus sacerdos in mediuꝫ interrogauit Jesum dicens. S Nõ rñdes quicq̃ ad ea, q̃ tibi obijciunt̃ ab his? C Ille autem tacebat: ⁊ nihil rñdit. Rursus summus sacerdos interrogabat eũ: ⁊ dixit ei. S Tu es Chis filius dei bñdicti? C Jesus aũt dixit illi. ✠ Ego sum. Et videbitis filium hoĩs sedentẽ a dextris virtutis dei, ⁊ venientẽ cum nubibus cęli. C Summus autem sacerdos scindens vestimenta sua, ait. S Quid adhuc desideramus testes? Audistis blasphemiam. Quid vobis vr̃? C Qui oẽs ꝯdemnauerunt euꝫ esse reum mortis. Et cęperunt quidam conspuere eum, ⁊ velare faciem eius, ⁊ colaphis euꝫ cędere, ⁊ dicere ei. S Prophetiza. C Et ministri alapis eum cędebant. Et eum esset Petrus in atrio deorsum: venit vna ex ancillis summi sacerdotis: ⁊ cuꝫ vidisset Petrum calefacientem se, aspiciens illum, ait. S Et tu cum Jesu nazareno eras. C At ille negauit, dicens. S Neque scio: neqꝫ noui quid dicas. C Et exijt foras añ atrium: ⁊ gallus cantauit. Rursus aũt cum vidisset illũ alia ancilla, cępit dicere circunstantibus: S Qr hic ex illis est. C At ille iteruꝫ negauit. Et post pusillũ rursus q astabãt dicebãt Petro. S Vere ex illis es. nã ⁊ galilęus es. C Ille aũt cępit anathematizare ⁊ iurare: qr nescio hoĩeꝫ istũ, quẽ dicitis. Et statim iterũ gallus cantauit. Et recordatꝰ ẽ Petrus verbi, qd̃ dixerat ei Jesus, priusq̃ gallus cãtet bis, ter me negabis. Et cępit flere. Et ꝯfestiꝫ mane cõsiliũ faciẽtes summi sacerdotes cũ senioribus ⁊ scribis ⁊ vniuerso ꝯcilio, vincientes Jesum duxerunt ⁊ tradiderunt Pilato. Et interrogauit eũ Pilatus. S Tu es rex iudęorum? C At ille rñdens ait illi. ✠ Tu dicis. C Et accusabãt eũ summi sacerdotes in multis. Pilatus aũt rursus interrogauit eũ, dicens. S Non rñdes quicq̃: Vides in q̃tis te accusant? C Jesus aũt amplius nihil rñdit: ita vt miraret̃ Pilatus. Per diem aũt festum, solebat illis dimittere vnum ex vinctis, quẽcunqꝫ petijssent. Erat aũt vnus: qui dicebat̃ Barrabas, q cũ seditiosis erat vinctus, q in seditione fecerat homicidiũ. Et cũ ascendisset turba: cępit rogare, sicut semp faciebat illis. Pilatus aũt rñdit eis: ⁊ dixit. S Vultis dimittã vobis regem iudęorum? C Sciebat .n. q̃ p̃ inuidiam tradidissent eum summi sacerdotes. Pontifices autẽ concitauerunt turbam: vt magis Barrabam dimitteret eis.

Pila-

Pilatus autem iterum rndes, ait illis. S Quid ergo vultis faciã regi iudęorum? C At illi iterum clamauerunt. S Crucifige eum. C Pilatus vero dicebat eis. S Quid.n. mali fecit? C At illi magis clamabant. S Crucifige eum. C Pilatus aũt volẽs populo satisfacere, dimisit illis Barrabam: ⁊ tradidit Jesum flagellis cęsũ: vt crucifigeretur. Milites aũt duxerunt eum intro in atrium ptorii: ⁊ conuocãt totam cohortẽ. Et induunt eum purpura: ⁊ imponunt ei plectentes spineam coronã: ⁊ cęperũt salutare eum. S Aue rex iudęorũ. C Et percutiebant caput eius arundine: ⁊ conspuebant eũ: ⁊ ponẽtes genua, adorabãt eum. Et postq̃ illuserunt ei: exuerunt illum purpura: ⁊ induerunt eum vestimentis suis: ⁊ ẽducunt illum, vt crucifigerent eum. Et angariauerunt prętereuntem quempiam Simonem Cyrenęum venientẽ de villa pẽm Alexandri ⁊ Rufi: vt tolleret crucẽ eius. Et perducũt eum in Golgotha locũ: qõ est interpretatũ Calvarię locus. Et dabant ei bibere myrrhatum vinum: ⁊ non accepit. Et crucifigentes eũ diuiserunt vestimẽta eius, mittẽtes sortẽ super eis: vt quis quid tolleret. Erat aũt hora tertia: ⁊ crucifixerunt eum. Et erat titulus causę eius inscriptus: Rex iudęorum. Et cũ eo crucifigũt duos latrones: vnũ a dextris eius, ⁊ alterũ a sinistris. Et adimplẽta est scriptura, q̃ dicit. Et cũ iniquis reputatus est. Et ptereuntes blasphemabant eũ, mouẽtes capita sua, ⁊ dicẽtes. S Vah qui destruis tẽplũ dei: ⁊ i tribus diebus reędificas. Saluũ fac temetipsum descẽdẽs de cruce. C Similr ⁊ summi sacerdotes illudẽtes ad alterutrũ cũ scribis, dicebãt. S Alios saluos fecit: seipsum non põt saluũ facere. Si rex Israel est, descendat nunc de cruce: vt videamus ⁊ credamus. C Et qui cũ eo crucifixi erant vituperabãtur ei. Et facta hora sexta, tenebrę factę sunt sup̃ terrã, vsq; i horã nonã. Et hora nona exclamauit Jesus voce magna, dicẽs. ✝ Eloi, Eloi lamazabathani? C Qđ est interpretatum. ✝ Deus meus, deus meus, vt qđ dereliquisti me C Et quidã de circũstãtibus audiẽtes dicebãt. S Ecce Eliã vocat. C Currẽs aũt vnus, ⁊ implẽs spongiã aceto, circũponẽsque calamo potũ dabat ei, dicẽs. S Sinite videamus, si veniat Elias ad deponendum eũ. C Jesus aũt emissa voce magna expiravit. Et velũ tẽpli scissum est in duo, a summo vsque deorsum. Videns aũt cẽturio, q ex aduerso stabat: q̃ sic clamãs expirasset, ait,

ait. ℣ Vere hic hō filius dei erat. ℭ Erant aūt ibi mulieres de lōge aspiciētes: inter quas erat Maria Magdalene, ⁊ Maria Jacobi minoris, ⁊ Joseph mr̄, ⁊ Salome. Et cū esset in galilea: sequebantur eū, ⁊ ministrabāt ei: ⁊ alię multę, quę simul cum eo ascenderant Jerosolymam. Hic tegitur in tono euangelij.

ℭ Et cum iam sero esset factum: qr̄ erat parasceue, qō est ante sabbatū: venit Joseph ab Arimathia nobilis decurio: qui ipse erat expectans regnum dei: ⁊ audacter introiuit ad Pilatum: ⁊ petijt corpus Jesu. Pilatus aūt mirabatur si iaz obijsset. Et accersito Centurione: interrogauit eum, si iam mortuus esset. Et cum cognouisset a Centurione, donauit corpus Joseph. Joseph autem mercatus est sindonem: ⁊ deponens eum, inuolvit sindone: ⁊ posuit eum in monumento quod erat excisum in petra: ⁊ aduoluit lapidem ad ostium monumenti.

ℭ Passio domini nostri Jesu Christi sm Lucam. Cap. 22.

In illo tpe: ℭ Approximquabat aūt dies festus azymorū, qui dr̄ pascha: ⁊ qrebāt principes sacerdotū, ⁊ scribę: quō Jesum interficerent. Timebāt vero plebē. Intrauit aūt satanas in Judam, qui cognominabat Iscariotes, vnū de duodecim: ⁊ abijt ⁊ locutus est cū principibus sacerdotū ⁊ magistratibus: quēadmodū traderet illum eis. Et gauisi sūt, ⁊ pacti sūt pecuniā illi dare. Et spospondit. Et qrebat opportunitatē, vt trāderet eū sine turbis. Venit aūt dies azymorum, in qua necesse erat occidi pascha: ⁊ misit Petrum ⁊ Joannē, dicens. ✠ Euntes parate nobis pascha, vt manducemus. ℭ At illi dixerunt: ℣ Vbi vis paremus? ℭ Et dixit ad eos. ✠ Ecce introeuntibus vobis in ciuitatem, occurret vobis hō, amphorā aquę portans: sequimini eū in domū, in quam intrat: ⁊ dicetis patrifamilias domus. Dicit tibi magister: Vbi est diuersorium, vbi pascha cū discipulis meis manducē? Et ipse vobis ostendet cęnaculū magnū stratū: ⁊ ibi parate. ℭ Euntes aūt inuenerunt sicut dixit illis Jesus: ⁊ parauerūt pascha. Et cum facta esset hora, discubuit: ⁊ duodecim apli cum eo. Et ait illis. ✠ Desiderio desideraui hoc pascha manducare vobiscum, anteq̄ patiar. Dico.n. vobis: qr̄ ex hoc non manducabo illud: donec impleatur in regno Dei. ℭ Et accepto calice

gratias

gras egit, & dixit. ✠ Accipite & dividite inter vos. Dico enim vobis: quia non bibam de generatione vitis: donec regnum dei veniat. ℣ Et accepto pane, gras egit, & fregit, & dedit eis, dicens. ✠ Hoc est corpus meum: quod pro vobis datur. Hoc facite in meam commemorationem. ℣ Similiter & calicem, postquam cenavit, dicens. ✠ Hic calix novum testamentum est in sanguine meo: qui pro vobis effundetur. Verumtamen ecce manus tradentis me, mecum est in mensa. Et quidem filius hominis secundum quod diffinitum est, vadit. Verumtamen vae homini illi per quem tradetur. ℣ Et ipsi ceperunt quaerere inter se: quis esset ex eis: qui hoc facturus esset. Facta est autem & contentio inter eos, quis eorum videretur esse maior. Dixit autem eis: ✠ Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem habent super eos benefici vocantur. Vos autem non sic. Sed qui maior est in vobis, fiat sicut minor: & qui praecessor est, sicut ministrator. Nam quis maior est, qui recumbit, an qui ministrat? Nonne qui recumbit? Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat. Vos autem estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis. Et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi pater meus regnum: ut edatis & bibatis super mensam meam in regno meo: & sedeatis super thronos iudicantes duodecim tribus Israel. ℣ Ait autem dominus Simoni. ✠ Simon: ecce satanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum. Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua: & tu aliquando conversus confirma fratres tuos. ℣ Qui dixit ei. ℟ Domine tecum paratus sum & in carcerem & in mortem ire. ℣ Et ille dixit. ✠ Dico tibi Petre, non cantabit hodie gallus donec ter abneges nosse me. ℣ Et dixit eis. ✠ Quando misi vos sine sacculo, & pera, & calciamentis, nunquid aliquid defuit vobis? ℣ At illi dixerunt. ℟ Nihil. ℣ Dixit ergo eis. ✠ Sed nunc qui habet sacculum tollat sibi & peram: & qui non habet, vendat tunicam suam: & emat gladium. Dico enim vobis, quia adhuc hoc quod scriptum est, oportet implerim me. Et cum iniquis deputatus est. Etenim ea, quae sunt de me, finem habent. ℣ At illi dixerunt. ℟ Domine ecce gladii duo hic. ℣ At ille dixit eis. ✠ Satis est. ℣ Et egressus ibat secundum consuetudinem in montem olivarum. Secuti sunt autem illum & discipuli eius. Et cum pervenissent ad locum, dixit illis. ✠ Orate, ne intretis in tentationem. ℣ Et ipse avulsus est ab eis quantus iactus est lapidis: & posi-

ꝛ positis genibus orabat, dicens. ✠ Pr̄ si vis, transfer calicez istū a me. Veruntñ nō mea voluntas, sed tua fiat. ¶ Apparuit aūt illi angelus de cęlo ꝯfortans eum. Et factus in agonia prolixius orabat. Et factus est sudor eius, sicut guttę sanguinis decurrētis in terrā. Et cū surrexisset ab orōne, ꝛ venisset ad discipulos suos: inuenit eos dormientes prę tristitia: ꝛ ait illis. ✠ Quid dormitis? Surgite ꝛ orate, ne intretis in tētationē. ¶ ad huc eo loquēte, ecce turba, ꝛ q vocabat̄ Judas vnus dę duodecim antecedebat eos: ꝛ appropinquauit Jesu, vt osculare t̄ eum Jesus aūt dixit illi. ✠ Juda osculo filium hoīs tradis? Videntes aūt hi, qui circa ipsum erant, qd̄ futurū erat, dixerunt ei. S Dn̄e si percutimus in gladio? ¶ Et percussit vnus ex illis seruū principis sacerdotum: ꝛ amputauit auriculā eius dexteram. Rn̄dens aūt Jesus ait. ✠ Sinite vsqz huc. ¶ Et cum tetigisset auriculam eius, sanauit eum. Dixit aūt Jesus ad eos, q venerant ad se principes sacerdotum, ꝛ magistratus tēpli, ꝛ seniores. ✠ Quasi ad latronem existis cum gladijs ꝛ fustibus: cum quotidie vobiscum fuerim in tēplo, ꝛ non extendistis manus in me. Sed hęc est hora vestra, ꝛ potestas tenebrarum. ¶ Comprehendentes autez eum duxerunt ad domum principis sacerdotū. Petrus vero. sequebatur eum a lōge. Accenso aūt igne in medio atrij, ꝛ circūsedētibus illis, erat Petrus in medio eorū. Quē cū vidisset ancilla q̄dā sedentē ad lumen, ꝛ eū fuisset intuita, dixit. S Et hic cū illo erat. ¶ At ille negauit euz, dicens. S Mulier nō noui illū. ¶ Et post pusillū alius videns eū dixit. S Et tu de illis es. ¶ Petrus vero ait. S O hō nō sum. ¶ Et interuallo facto quasi horę vnius, alius quidā affirmabat, dicēs. S Verę ꝛ hic cū illo erat. Nā ꝛ galilęus est. ¶ Et ait Petrus. S Hō, nescio quid dicis. ¶ Et ꝯtinuo adhuc illo loquente, cātauit gallus: ꝛ ꝯuersus dn̄s respexit Petrum. Et recordatus est Petrus verbi dn̄i sicut dixerat: qꝛ priusq̄ gallus cantet, ter me negabis. Et egressus foras Petrus fleuit amare. Et q tenebant Jesum illudebāt ei, cędentes eū. Et velauerūt eū: ꝛ ꝑcutiebāt faciē eius: ꝛ interrogabāt eū, dicētes. S Prophetiza: quis est qui te percussit? ¶ Et alia multa blasphemantes dicebant in euz. Et vt factus est dies, conuenerunt seniores plebis ꝛ principes sacerdotū, ꝛ scribę: ꝛ duxerunt illum in ꝯcilium suum, dicētes.

S Si tu es Chs dic nobis. Q Et ait illis. ✠ Si vobis dixero, non credetis mihi. Si aũt interrogauero: non rñdebitis mihi, neq; dimittetis. Ex hoc aũt erit filius hois sedens a dextris virtutis dei. Q Dixerunt aũt oẽs. S Tu ergo es filius dei? Q Qui ait. ✠ Vos dicitis q; ego sum. Q At illi dixerunt. S Quid ad huc desideramus testimoniũ? Ipsi.n. audiuimus ex ore eius. Q Et surgens oĩs multitudo eorum duxerunt illum ad pilatũ. Cęperunt aũt illũ accusare dicentes. S Hunc inuenimus subuertentẽ gentẽ nostrã: t prohibentẽ tributa dari Cęsari: t dicẽtem se Chꝛistum regẽ esse. Q Pilatus aũt interrogauit eum dicens. S Tu es rex iudęorum? Q At ille rñdens, ait. ✠ Tu dicis. Q Ait aũt pilatus ad principes sacerdotũ t turbas. S Nihil inuenio cause in hoc hoĩe. Q At illi inualescebant, dicẽtes. S Cõmouit populum docens per vniuersã iudęã, incipiens a galilęa vsq; huc. Q Pilatus aũt audiẽs galilęã, interrogauit si hõ galilęus esset. Et vt cognouit q; de herodis ptãte esset, remisit eum ad herodem: qui t ipse ierosolymis erat illis diebus. Herodes autem viso Jesu, gauisus est valde. Erat.n. cupiens ex multo tpe videre eum, eo q; audierat multa de illo, t sperabat signum aliq; videre ab eo fieri. Interrogabat aũt illum multis sermonibus. At ipse nihil illi rñdebat. Stabant autẽ principes sacerdotũ t scribę pstanter accusantes eum. Spreuit aũt illum herodes cum exercitu suo, t illusit indutum veste alba: t remisit ad Pilatũ. Et facti sunt amici herodes t pilatus in ipsa die. Nã antea inimici erant adinuicẽ. Pilatus aũt puocatis principibus sacerdotũ, t magistratibus, t plebe, dixit ad illos. S Obtulistis mihi hunc hoĩem quasi auertentẽ populũ: t ecce ego coram vobis interrogans, nullã cãm inuenio in hoĩe isto ex his in quibus eũ accusatis. Sed neq; herodes. Nam remisi vos illum. Et ecce nihil dignũ morte actũ est ei. Emẽdatũ ergo illũ dimittã. Q Necesse aũt habebat dimittere eis per diez festũ vnũ. Exclamauit aũt simul vniuersa turba, dicens. S Tolle hunc: t dimitte nobis barrabã. Q Qui erat pp seditionẽ quãdã factã in ciuitate t homicidiũ missus in carcerẽ. Iterũ aũt pilatus locutus est ad illos volens dimittere Jesum. At illi succlamabãt, dicentes. S Crucifige, crucifige illũ. Q Ille aũt tertio dixit ad illos. S Quid.n. mali fecit iste? Nullã cãm mortis inuenio in eo.

Corripiam

Lorripiã ergo illum, ꝛ dimittã. ℣ At ille stabant vocibus magnis postulantes vt crucifigeretur: ꝛ invalescebant voces eorum: ꝛ pilatus adiudicauit fieri petitionẽ eorũ. Dimisit aũt illis eum, qui pp homicidium ꝛ seditionẽ missus fuerat in carcerem, quẽ petebant: Jesum vero tradidit voluntati eorum. ℣ Et cũ ducerent eum, appræhenderunt Simonẽ quendã Cyrenensem venientẽ de villa: ꝛ imposuerunt illi crucẽ portare post Jesum. Sequebatur aũt illum multa turba populi ꝛ mulierum: quę plangebant ꝛ lamentabantur eum. Conuersus autez ad illas Jesus, dixit. ✠ Filię Jerusalem nolite flere super me: sed super vosipsas flete, ꝛ super filios vestros: qm̃ ecce venient dies, in quibus dicent: Beatę steriles ꝛ ventres qui non genuerunt: ꝛ vbera quę non lactauerunt. Tunc incipient dicere montibus, cadite super nos: ꝛ collibus operite nos: quia si in viridi ligno hoc faciunt, in arido quid fiet: ℣ Ducebantur aũt alij duo neq̃ cum eo, vt interficerentur. Et postq̃ venerunt in locum qui vocatur Caluarię, ibi crucifixerunt eum ꝛ latrones: vnum a dextris, ꝛ alterum a sinistris. Jesus aũt dicebat, ✠ Pr̃ dimitte illis: non.n. sciunt quid faciunt. ℣ Diuidentes vero vestimenta eius miserunt sortes. Et stabat populus expectans: ꝛ deridebant eũ principes cum eis dicentes. ℟ Alios saluos fecit: seipsum saluũz faciat, si hic est Chr̃s Dei electus. ℣ Illudebant aũt ei ꝛ milites accedentes: ꝛ acetũ offerentes ei, ꝛ dicentes. ℟ Si tu es rex iudęorũ saluũ te fac. ℣ Erat autẽ ꝛ superscriptio scripta sup eũz literis grecis, latinis, ꝛ hebraicis. Hic est rex iudęorum. Unus aũt de his qui pendebant latronibus, blasphemabant eum, dicens. ℟ Si tu es Chr̃s, saluũ fac temetipsum, ꝛ nos. ℣ Rndẽs aũt alter increpabat eum, dicẽs. ℟ Neq̃ tu times deum: qui in eadẽ dãnatione es. Et nos quidẽ iuste: naz digna factis recipimus: hic vero nihil mali gessit. ℣ Et dicebat ad Jesum. ℟ Dñe memẽto mei, cũ veneris in regnũ tuum. ℣ Dixit illi Jesus. ✠ Amen dico tibi: hodie mecũ eris in paradiso. ℣ Erat autẽ fere hora sexta: ꝛ tenebrę factę sunt in vniuersa terra vsq̃ in horam nonã. Et obscuratus est sol, ꝛ velũ tẽpli scissum est mediũ. Et clamans Jesus voce magna ait. ✠ Pr̃ in manus tuas commendo spũm meũ. ℣ Et hęc dicens expirauit. Videns autẽ Centurio qđ factum fuerat ꝛ glorificauit deum dicens. ℟ Vere hic hõ iu-

stus erat. ℣ Et oĩs turba eorum qui simul aderant ad aspectacu lũ istud, ℟ videbãt q̃ fiebant, percutiẽtes pectora sua reuertebant. Stabant aũt oẽs noti eius a longe, ℟ mulieres quę secutę erãt eum a galilęa hęc videntes. Hic cantatur in tono euangelij.

℣ Tecce vir nomine Joseph, qui erat decurio: vir bonus ℟ iustus. Hic non consenserat consilio ℟ actibus eorum, ab Arimathęa ciuitate iudęę: qui expectabat ℟ ipse regnum Dei. Hic accessit ad Pilatum: ℟ petijt corpus Jesu. Et depositum inuolutũ sindone: ℟ posuit eum in monumento excisso, in quo nondum quisquam positus fuerat.

℣ Passio domini nostri Jesu Christi ℣m Joannem. Cap. 18.

In illo tpe, Egressus ẽ Jesꝰ cũ discipulis suis trans torrẽtẽ Cedrõ, vbi erat hortꝰ: in quẽ introiuit ipse ℟ discipuli eius. Sciebat aũt ℟ Judas qui tradebat eũ, locum: q̃ frequenter Jesus conuenerãt illuc cũ discipulis suis. Judas ergo cũ accepisset cohortẽ, ℟ a põtificibꝰ ℟ pharisęis ministros: venit illuc cum laternis ℟ facibꝰ ℟ armis. Jesꝰ itaq̃ sciẽs oia q̃ vẽtura erãt sup eũ, processit, ℟ dixit eis. ✠ Quẽ quęritis? ℣ Responderunt ei. ℟ Jesũ Nazarenum. ℣ Dicit eis Jesus. ✠ Ego sum. ℣ Stabat autem ℟ Judas qui tradebat eum cum ipsis. Vt ergo dixit eis ego sum, abierunt retrorsum, ℟ ceciderunt in terram. Iterum ergo interrogauit eos: ✠ Quẽ q̃ritis? ℣ Illi aũt dixerunt. ℟ Jesum Nazarenũ. ℣ Rñdit Jesus. ✠ Dixi vobis q̃ ego sum. Si ergo me quęritis, sinite hos abire. ℣ Vt impleretur sermo, quem dixit. Quia quos dedisti mihi, non perdidi ex eis quẽq̃. Simon ergo Petrus hñs gladium eduxit eum, ℟ percussit pontificis seruũ: ℟ abscidit auriculã eius dexterã. Erat aũt nomen serui Malchus. Dixit ergo Jesus Petro. ✠ Mitte gladiũ tuum in vaginã. Calicem quem dedit mihi pr̃, non vis vt bibam illum? ℣ Cohors ergo, ℟ tribunus, ℟ ministri iudęorum comprehenderunt Jesum: ℟ ligauerunt eum: ℟ adduxerunt eum ad Annam primum, Erat enim socer Caiphę: qui erat Pontifex anni illius. Erat autem Caiphas qui consilium dederat iudęis: quia expedit vnum hominem mori pro populo. Sequebatur autem Jesum Simon Petrus, ℟ alius discipulus. Discipulus

lus aũt ille notus erat pontifici: ⁊ introiuit cum Jesu in atrium pontificis. Petrus aũt stabat ad ostium foris. Exiuit ergo discipulus alius, qui notus erat pontifici: ⁊ dixit ostiariȩ: ⁊ introduxit Petrum. Dixit ergo Petro ancilla ostiaria. ℣ Nunquid ⁊ tu es ex discipulis hoĩs istius? ℭ Dixit ille. ℣ Nõ suȝ. ℭ Stabant aũt serui, ⁊ ministri ad prunas, quia frigus erat: ⁊ calefaciebant se. Erat aũt cum eis Petrus stans, ⁊ calefaciens se. Pontifex ergo interrogauit Jesum de discipulis suis, ⁊ de doctrina eius. Respõdit Jesus. ✠ Ego palam locutus sum mundo. Ego semper docui in synagoga ⁊ in tẽplo: quo oẽs iudȩi cõueniunt. Et in occulto locutus sum nihil. Quid me interrogas? Interroga eos, qui me audierunt, qd locutus sum ipsis. Ecce hi sciũt q̃ dixerim ego. ℭ Hȩc aũt cum dixisset vnus assistẽs ministrorum dedit alapam Jesu, dicens. ℣ Sic rñdes pontifici? ℭ Rñdit ei Jesus. ✠ Si male locutus sum: testimonium perhibe de malo. Sin autez bene, quid me cȩdis? ℭ Et misit eũ Annas ligatum ad Caiphã pontificem. Erat aũt Simon Petrus stans, ⁊ calefaciens se. Dixerunt ergo ei. ℣ Nunquid ⁊ tu ex discipulis eius es? ℭ Negauit ille, ⁊ dixit. ℣ Non sum. ℭ Dixit vnus ex seruis pontificis cognatus eius, cuius abscidit Petrus auriculã. ℣ Nonne ego te vidi in horto cuȝ illo? ℭ Iterum ergo negauit Petrus, ⁊ statim gallus cantauit. Adducunt ergo Jesum a Caipha in p̃toriuȝ. Erat aũt mane: ⁊ ipsi non introierunt p̃toriũ vt non ꝯtaminarent: sed vt manducarent pascha. Exiuit ergo pilatꝰ ad eos foras, ⁊ dixit. ℣ Quã accusationẽ affertis aduersus hoĩem hunc? ℭ Rñderunt, ⁊ dixerunt ei. ℣ Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissemus eum. ℭ Dixit ergo eis Pilatus. ℣ Accipite eum vos, ⁊ ſm legem vestram iudicate eum. ℭ Dixerunt ergo iudȩi. ℣ Nobis non licet interficere quenq̃. ℭ Vt sermo Jesu impleretur, quem dixit, significans qua morte esset moriturus. Introiuit ergo iterum in prȩtorium pilatus: ⁊ vocauit Jesum, ⁊ dixit ei. ℣ Tu es rex iudȩorum? ℭ Rñdit Jesus. ✠ A temetipso hoc dicis? an alij tibi dixerunt de me? ℣ Respondit pilatus. ℭ Nunquid ego iudȩus sum? Gens tua ⁊ pontifices tui tradiderunt te mihi. Quid fecisti? ℭ Respondit Jesus. ✠ Regnum meum non est de hoc mundo. Si ex hoc mundo esset regnum meum: ministri mei vtiqȝ decerta-

rent, vt non traderer iudeis. Nunc aũt regnũ meũ non est hinc.
℣ Dixit itaq; ei Pilatus. ℟ Ergo rex es tu? ℣ Respõdit Jesus. ✠ Tu dicis, qr rex sum ego. Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mũdũ: vt testimoniũ phibeam veritati. Omis. n. q est ex veritate audit vocẽ meam. ℣ Dicit ei Pilatus. ℟ Quid est veritas? ℣ Et cũ hoc dixisset, iterũ exiuit ad eos: & dixit eis. ℟ Ego nullã inuenio in eo cãm. Est aũt cõsuetudo vobis, vt vnũ dimittã vobis in pascha. Vultis ergo dimittã vobis regẽ iudeorum? ℣ Clamauerunt oẽs dicẽtes. ℟ Non hunc, sed Barrabam. ℣ Erat aũt Barrabas latro. Tunc ergo apprehendit Pilatus Jesum, & flagellauit. Et milites plectentes coronã de spinis imposuerunt capiti eius: & veste purpurea circumdederunt eum: & veniebant ad eũ, & dicebant. ℟ Aue rex iudeorum. ℣ Et dabant ei alapas. Exiuit iterũ Pilatus foras, & dicit eis. ℟ Ecce adduco vobis eum foras, vt cognoscatis, qr nullã cãm inuenio in eo. ℣ Exiit ergo Jesus portans spineã coronã & purpureum vestimentũ. Et dicit eis. ℟ Ecce homo. ℣ Cũ ergo vidissent eũ pontifices & ministri clamabant, dicentes. ℟ Crucifige, crucifige eum. ℣ Dicit eis Pilatus. ℟ Accipite eũ vos: & crucifigite. Ego. n. non inuenio in eo cãm. ℣ Rñderunt ei Judei. ℟ Nos legẽ habemus, & ñm legẽ debet mori: qr filium dei se fecit. ℣ Cum ergo audisset Pilatus hunc sermonẽ, magis timuit. Et ingressus est prætorium iterum: & dicit ad Jesum. ℟ Unde es tu? ℣ Jesus aũt rñsum non dedit ei. Dicit ergo ei Pilatus. ℟ Mihi non loqueris? Nescis qr ptãtem habeo crucifigere te: & ptãtem habeo dimittere te? ℣ Rñdit Jesus. ✠ Non haberes potestatem aduersus me vllam: nisi datum tibi esset desuper. Propterea qui tradidit me tibi, maius pctm habet. ℣ Et exinde quærebat Pilatus dimittere eum. Judei autem clamabant, dicentes. ℟ Si hunc dimittis: non es amicus Cæsaris. Omis. n. qui se regem facit, contradicit Cæsari. ℣ Pilatus ergo cũ audisset hos sermones, adduxit foras Jesum: & sedit pro tribunali in loco qui dicitur Lithostrotos: hebraice vero gabatha. Erat autem parasceue hora quasi sexta: & dicit iudeis. ℟ Ecce rex vester. ℣ Illi autem clamabant. ℟ Tolle tolle, crucifige eum. ℣ Dicit eis Pilatus. ℟ Regem vestrum crucifigam? ℣ Rñderunt pontifices. ℟ Non habemus regem nisi Cæsarem. ℣ Tunc ergo tradi-

dit

ditcis illum, vt crucifigeretur. Susceperunt autem Jesum: & eduxerunt. Et bajulans sibi crucem, exiuit in eum qui dr Calvarie locū: hebraice aūt Golgotha: vbi eū crucifixerūt: & cū eo alios duos hinc & hinc mediū aūt Jesum. Scripsit aūt titulū Pilatus: & posuit super crucē. Erat aūt scriptū: Jesus Nazarenus rex iudęorū. Hunc ergo titulū multi legerunt Judęorum: quia prope ciuitatem erat locus vbi crucifixus est Jesus. Erat autē scriptum hebraice, grece, & latine. Dicebant ergo Pilato pontifices iudęorum. ❡ Noli scribere rex iudęorum: sed quia dixit, rex sum iudęorum. ✠ Respondit Pilatus. ❡ Quod scripsi scripsi. ✠ Milites ergo cum crucifixissent eum: acceperunt vestimenta sua, & fecerunt quatuor partes: vnicuiq; militi partem, & tunicam. Erat aūt tunica inconsutilis, desuper contexta per totum. Dixerunt ergo ad inuicē. ❡ Non scindamus eā: sed sortiamur de ea cuius sit. ✠ Vt scriptura impleretur dicens: Partiti sunt vestimenta mea sibi, & super vestem meam miserunt sortem. Et milites quidem hęc fecerunt. Stabant autē iuxta crucem Jesu mr eius, & soror matris eius Maria Cleophę, & Maria Magdalene. Cum vidisset ergo Jesus matrem, & discipulum stantem quē diligebat: dicit mri suę. ✠ Mulier ecce filius tuus. ✠ Deinde dicit discipulo. ✠ Ecce mr tua. ✠ Et ex illa hora accepit eam discipulus in suā. Postea sciens Jesus, quia iam oia consummata sunt, vt consummaret scriptura, dicit. ✠ Sitio. ✠ Vas ergo positū erat aceto plenū. Illi aūt spongiā plenā aceto hyssopo circūponentes, obtulerunt ori eius. Cum ergo accepisset Jesus acetum, dixit. ✠ Consummatum est. ✠ Et inclinato capite tradidit spūm. Judęi ergo, qm parasceue erat, vt non remanerent in cruce corpora sabbato: (erat.n. magnus dies ille sabbati:) rogauerunt Pilatum, vt frangerent eorum crura, & tollerētur. Venerunt ergo milites, & primi quidē fregerunt crura, & alterius qui crucifixus est cum eo. Ad Jesum aūt cum venissent, vt viderunt eum iā mortuū: non fregerunt eius crura, sed vnus militum lancea latus eius aperuit: & continuo exiuit sanguis & aqua. Et qui vidit testimonium phibuit: & verus est testimonium eius. Et ille scit, qr vera dicit: vt & vos credatis. Facta sunt enim hę, vt scriptura impleret, dicens. Os non comminuetis ex eo. Et iterū alia scriptura dicit. Videbunt in quem transfixerunt.

POst hęc aũt rogauit Pilatum Joseph ab Arimathęa: eo quod esset discipulus Jesu: occultus autem pp metum iudęorum: vt tolleret corpus Jesu. Et permisit pilatus. Venit ergo ⁊ tulit cǒrpus eius. Venit autem ⁊ Nicodemus, qui venerat ad Jesum nocte primum, ferens mistură myrrhę ⁊ aloes quasi libras centum. Acceperunt ergo corpus Jesu: ⁊ ligauerunt eũ linteis cũ aromatibus, sicut mos est iudęis sepelire. Erat aũt in loco, vbi crucifixus est, hortus: ⁊ in horto monumentũ nouũ: in quo nondum quisq̃ positus fuerat. Ibi ergo pp parasceuen iudęorum, quia iuxta erat monumentum, posuerunt Jesum.

¶ Sermõ domini nostri Jesu Christi ante passionem habitus coram suis apostolis. Johannis. Cap. 13.

ANte diẽ festum paschę, sciens Jesus, q̃ venit eius hora, vt transeat ex hoc mundo ad p̃em, cũ dilexisset suos, qui erãt in mundo, in fine dilexit eos. Et cęna facta, cũ diabolus iam misisset in cor, vt traderet eũ Judas Simonis Iscariotis, sciẽs q̃ oia dedit ei p̃ in manus, ⁊ q̃ a deo exiuit, ⁊ ad eũ vadit, surgit a cęna, ⁊ ponit vestimẽta sua. Et cũ accepisset linteũ: pręcinxit se. Deinde misit aquaz in peluim: ⁊ cępit lauare pedes discipulorum, ⁊ extergere linteo, quo erat p̃cinctus. Venit ergo ad Simonem Petrum. Et dicit ei Petrus. Dñe tu mihi lauas pedes? Rñdit Jesus: ⁊ dixit ei: Q̃ ego facio tu nescis modo: scies aũt postea. Dicit ei Petrus: Non lauabis mihi pedes in ęternum. Rñdit ei Jesus: Si non lauero te, non habebis partem mecum. Dicit ei Simon Petrus: Dñe nõ tm̃ pedes meos: sed ⁊ manus ⁊ caput. Dicit ei Jesus. Qui lotus est non indiget, nisi vt pedes lauet: sed est mundus totus. Et vos mundi estis: sed non oẽs. Sciebat. n. quisnaz esset, qui traderet eum: ppea dixit: non estis mundi oẽs. Postq̃ ergo lauit pedes eorum: accepit vestimenta sua: ⁊ cum recubuisset iteruz dicit eis. Scitis qd fecerim vobis. Vos vocatis me magister ⁊ dñe: ⁊ bene dicitis. Sum etenim. Si ergo ego laui pedes vestros dñs ⁊ magister: ⁊ vos debetis alter alterius lauare pedes. Exemplu. n. dedi vobis: vt quemadmodum ego feci vobis: ita ⁊ vos faciatis. Amen amen dico vobis: non est seruus maior dño suo: neq̃ apls maior eo, q̃ misit illum. Si hęc scitis: beati eritis, si feceritis ea. Non de oĩbus vobis dico. Ego scio quos elegerim. Sed vt impleatur scriptura:

Qui

Qui manducat meum panē, leuabit ꝓra me calcaneum suum.
Amodo dico vobis priusq̄ fiat: vt cum factus fuerit, credatis, qꝛ
ego sum. Amen amen dico vobis: qui accipit siquem misero, me
accipit. Qui aūt me accipit, accipit eum qui me misit. Cuꝫ hęc
dixisset Jesus, turbatus est spū: ⁊ protestatus est, ⁊ dixit. Amen
amen dico vobis: qꝛ vnus ex vobis tradet me. Aspiciebāt ergo
ad inuicē, hęsitantes de quo diceret. Erat aūt recumbens vnus
ex discipulis eius in sinu Jesu: quē diligebat Jesus. Innuit er-
go huic Simon Petrus, ⁊ dixit ei: Quis est de quo dicit? Itaq;
cum recubuisset ille supra pectus Jesu, dixit ei: Dñe quis est qui
tradet te? Rñdit Jesus. Ille est, cui ego intinctū pānē porrexe-
ro. Et cū intinxisset panē, dedit Judę Simonis Iscariotis. Et
post buccellā, introiuit in illum satanas. Et dicit ei Jesus: Qō
facis, fac citius. Hoc aūt nemo sciuit discumbentiū, ad quid di-
xerit ei. Quidā aūt putabāt, qꝛ loculos habebat Judas, q̄ dixis-
set ei Jesus: eme ea q̄ opꝰ sūt nobis ad diē festū, aut egenis vt alꝫ
quid daret. Cū ergo accepisset ille buccellā: exiuit cōtinuo. Erat
aūt noꝛ. Cū ergo exisset: dicit Jesus. Nunc clarificatus est filius
hois: ⁊ deus clarificatus est in eo. Si deus clarificatus est in eo:
⁊ deus clarificauit eū in semetipso: ⁊ ꝓtinuo clarificabit eum. Fi
lioli adhuc modicū vobiscum sum. Quęritis me: ⁊ sicut dixi iu-
dęis, quo ego vado: vos non potestis venire. Et vobis dico mo-
do. Mādatū nouū do vobis: vt diligatis inuicē: sicut dilexi vos,
vt ⁊ vos diligatis inuicē. In hoc cognoscēt oēs, qꝛ mei discipu
li estis: si dilectionē habueritis adinuicem. Dicit ei Simon Pe
trus: Dñe quo vadis? Rñdit Jesus. Quo ego vado non pote-
mo modo sequi: sequeris aūt postea. Dicit ei Petrus: Quare nō
possum te modo sequi? Aiam meam pro te ponam. Rñdit ei Je-
sus: Aiam tuam pro me pones? Amen amen dico tibi, non can-
tabit hodie gallus: donec ter me neges. Et ait discipulis suis:
Non turbetur coꝛ vestrum: creditis in deum, ⁊ in me credite. In
domo patris mei māsiones multę sunt. Si quo minus dixissem
vobis, qꝛ vado parare vobis locum. Et si abiero, ⁊ pręparaue-
ro vobis locum: iterum veniam ad vos: ⁊ accipiam vos ad me
ipsum, vt vbi sum ego, ⁊ vos sitis: ⁊ quo ego vado scitis: ⁊ viā sci
tis. Dicit ei Thomas: Dñe nescimus quo vadis: ⁊ qūo possu-
mus viam scire? Dicit ei Jesus, ego sum via, veritas, ⁊ vita.

Nemo

Nemo venit ad p̃em nisi p̃ me. Si cognouissetis me: & patrem meũ vtiq; cognouissetis: & amodo cognoscetis eum: & vidistis eum. Dicit ei Philippus: Dñe oñde nobis p̃em, & sufficit nobis. Dicit ei Jesus. Tanto tpe vobiscum sum: & nõ cognouistis me? Philippe q̃ videt me, videt & p̃em. Qũo tu dicis oñde nobis p̃em? Non credis q̃ ego in p̃e, & p̃ in me est? Verba q̃ loquor vobis, a meipso non loquor. P̃ aũt in me manens ipse facit opera. Non creditis q̃ ego in p̃e, & p̃ in me est? Alioquin, pp̃ opera ipsa credite. Amen amen dico vobis: qui credit in me, opera q̃ ego facio, & ipse faciet: & maiora horũ faciet: q̃ ego ad p̃em vado. Et quodcũq; petieritis p̃e3 in noie meo, hoc faciã, vt glorificet p̃ in filio. Siquid petieritis p̃em in noie meo, hoc faciã. Si diligitis me, mandata mea seruate: & ego rogabo patrẽ: & alium paraclitum dabit vobis: vt maneat vobiscũ in ẽternum spũm veritatis: quẽ mundus non põt accipere: q̃ non videt eum, nec scit eum. Vos aũt cognoscetis eum: quia apud vos manebit: & in vobis erit. Non relinquã vos orphanos: veniam ad vos. Adhuc modicũ: & mundus me iã non videt. Vos autẽ videtis me: q̃ ego viuo, & vos viuetis. In illo die vos cognoscetis, q̃ ego sum in p̃e meo: & vos in me: & ego in vobis. Qui habet mandata mea, & seruat ea: ille est q̃ diligit me. Qui aũt diligit me, diliget a patre meo: & ego diligam eum: & manifestabo ei meipsum. Dicit ei Judas, non ille iscariotes: Dñe quid factum est, q̃ nobis manifestaturus es teipsum, & non mundo. Rñdit ei Jesus: & dixit: Siquis diligit me, sermonem meum seruabit. Et p̃ meus diliget eum: & ad eum veniemus, & mansionẽ apud eũ faciemus. Qui nõ diligit me, sermones meos nõ seruat. Et sermonẽ, quẽ audistis non est meus, sed eius qui misit me patris. Hec locutus sum vobis apud vos manẽs: Paraclitus aũt spũs scũs, quẽ mittet p̃ in noie meo, ille vos docebit oĩa, & suggeret vobis oĩa q̃cunq; dixero vobis. Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. Non quõ mundus dat, ego do vobis. Non turbet cor vestrum, neq; formidet. Audistis q̃ ego dixi vobis, vado & venio ad vos. Si diligeritis me: gauderetis vtiq;, q̃ vado ad patrẽ: q̃ p̃ maior me est. Et nunc dixi vobis priusq̃am fiat: vt cum factum fuerit, credatis. Jã nõ multa loquar vobiscum: venit n. princeps mũdi huius; & in me non habet quicq̃.

Sed

Sed vt cognoscat mundus, qz diligo patrē, z sicut mandatuz dedit mihi pz, sic facio. Surgite, eamus hinc. Ego sum vitis vera: z pz meus agricola est. Oēm palmitē in me nō ferentez fructum tollet eum: z oē qui fert fructum purgabit eum: vt fructuz plus afferat. Jā vos mundi estis pp sermonē, quē locutus sum vobis. Manete in me, z ego in vobis. Sicut palmes nō pot ferre fructum a semetipso, nisi manserit in vite: sic z vos, nisi in me mānseritis. Ego sum vitis, z vos palmites. Qui manet in me z ego in eo, hic fert fructum multum: quia sine me nihil potestis facere. Siqs in me nō manserit: mittet foras sicut palmes, z arescet: z colligēt eum: z in ignē mittēt, z ardet. Si mānseritis in me, z verba mea in vobis mānserint: qcunqz voluerītis, petetis, z fiet vobis. In hoc clarificatus est pz meus: vt fructū plurimū afferratis, z efficiamini mei discipuli. Sicut dilexit me pz, z ego dilexi vos. Manete i dilectione mea. Si pcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea: sicut z ego patris mei pcepta seruaui, z maneo in eius dilectione. Hęc locutus sum vobis: vt gaudiū meum in vobis sit: z gaudium vestrum impleat. Hoc est pceptum meum: vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos. Maiorem hac dilectionem nemo habet: vt aiam suam ponat qs pro amicis suis. Vos amici mei estis: si feceritis q ego pcipio vobis. Jā non dicā vos seruos: qz seruus nescit quid faciat dns eius. Vos aūt dixi amicos: qz oia quęcunqz audiui a patre meo nota feci vobis. Non vos me elegistis: sed ego elegi vos: z posui vos, vt eatis, z fructū afferatis, z fructus vester maneat, z qcunqz peteritis patrē in noie meo, det vobis. Hęc mando vobis: vt diligatis inuicē. Si mundus odit vos: scitote qz me priorem vobis odio habuit. Si de mundo fuissetis: mundus qd suum erat diligeret. Quia vero de mundo non estis: sed ego elegi vos de mūdo: propterea odit vos mundus. Mementote sermonis mei: quē ego dixi vobis: Non est seruus maior dño suo. Si me persecuti sunt: z vos persequentur. Si sermonem meum seruauerunt: z vestrū seruabunt. Sed hęc oia facient vobis propter nomen meum: qz nesciunt eum, qui misit me. Si non venissez, z locutus eis non fuissem, peccū non haberent. Nunc aūt excusationem non hūt de peccato suo. Qui me odit, z patrem meum odit. Si opera non fecissem in eis, quę nemo alius fecit, peccatum

tū non hr̄ent. Nunc aūt ⁊ viderunt, ⁊ oderunt me ⁊ pr̄em meū:
Sed vt impleat̄ sermo, qui in lege eorū scriptus est: Quia odio
habuerunt me gratis. Cum autē venerit paraclitus, quem ego
mittam vobis a pr̄e spūm veritatis, qui a patre procedit, ille te-
stimonium perhibebit de me: ⁊ vos testimonium perhibebitis:
qr ab initio mecum estis. Hęc locutus sum vobis: vt non scāda
lizemini. Absque synagogis facient vos. Sed venit hora: vt oīs
qui interficit vos, arbitretur obsequiū se p̄stare deo. Et hęc fa-
cient vobis, qr non nouerunt pr̄em, neqꝫ me. Sed hęc locutus
sum vobis, vt cum venerit hora, eorū reminiscamini: qr ego di-
xi vobis. Hęc aūt ab initio non dixi: qr vobiscū erā. Et nunc va
do ad eū qui misit me: ⁊ nemo ex vobis interrogat me, quo va-
dis? Sed qr hęc locutus suꝫ vobis: tristitia impleuit cor vestrū.
Sed ego veritatē dico vobis: expedit vobis, vt ego vadā. Si.n.
non abiero: paraclitus non veniet ad vos. Si aūt abiero, mittā
eum ad vos. Et cum venerit ille, arguet mundum de pctō, ⁊ de
iustitia, ⁊ de iudicio. De pctō quidē: qr non crediderunt in me.
De iustitia vero: qr ad patrem vado: ⁊ iam non videbitis me.
De iudicio aūt: qr princeps mundi huius iaꝫ iudicatus est. Ad-
huc multa habeo vobis dicere: sed non potestis portare modo.
Cum aūt venerit ille spūs veritatis, docebit vos omnem verita
tem. Non.n. loquetur a semetipso: sed quęcunque audiet, loque-
tur: ⁊ quę ventura sunt annūciabit vobis. Ille me clarificabit:
qr de meo accipiet: ⁊ annunciabit vobis. Oīa quęcunque habet
pater mea sunt. Propterea dixi: quia de meo accipiet: ⁊ annun-
ciabit vobis. Modicum, ⁊ iam non videbitis me: ⁊ iterū modi
cum ⁊ videbitis me: quia vado ad patrem. Dixerunt ergo ex di-
scipulis eius adinuicem: Quid est hoc quod dicit nobis, modicū
⁊ non videbitis me: ⁊ iterum modicum, ⁊ videbitis me, ⁊ qr va
do ad patrem? Dicebant ergo: Quid est hoc, quod dicit nobis,
modicū? Nescimus quid loquitur. Cognauit autem Jesus, quia
volebant eum interrogare, ⁊ dixit eis: De hoc q̄ritis inter vos,
qr dixi, modicū, ⁊ non videbitis me: ⁊ iterum modicum videbi-
tis me: ⁊ quia vado ad patrem. Amen amen dico vobis: quia
plorabitis ⁊ flebitis vos: mundus autem gaudebit: vos autem
contristabimini: sed tristitia vestra vertetur in gaudiū. Mulier
cum parit, tristitiā habet: qr venit hora eius. Cum autem pepe-
rit

rit filium: iam non meminit pſſurę pp gaudium: qz natus est bō in mundum. Et vos igit̄ nunc quidē tristitiam habetis. Iterum aūt videbo vos, ⁊ gaudebit cor vestrū. Et gaudiū vestruz nemo tollet a vobis. Et in illo die me nō rogabitis quicquam. Amen amen dico vobis: siquid petieritis p̄em in noie meo, dabit vobis. Usq; modo non petistis quicq̄ in noie meo. Petite, ⁊ accipietis, vt gaudiū vestrū sit plen̄. Hęc in prouerbijs locutus sum vobis. Uenit hora, cū iā non in prouerbijs loquar vobis: sed palam de p̄e annunciabo vobis. In illo die in noie meo petetis. Et non dico vobis, quia ego rogabo p̄em de vobis. Ipse.n. p̄ amat vos: qz vos me amastis: ⁊ credidistis, qz ego a deo exiui. Exiui a p̄e: ⁊ veni in mundū. Iterum relinquo mundū: ⁊ vado ad p̄em. Dicūt ei discipuli eius: Ecce nunc palā loqueris, ⁊ p̄uerbium nullum dicis. Nunc scimus, qz scis oia: ⁊ non est opus tibi, vt quis te interroget. In hoc credimus: qz a deo existi. Rñdit ei Jesus. Modo creditis: Ecce venit hora, ⁊ iam venit, vt dispergamini vnusquisque in propria, ⁊ me solum relinquatis. Et non sum solus: quia p̄ mecum est. Hęc locutus sum vobis, vt in me pacem habeatis. In mundo pressurā habebitis: sed ꝓfidite, qz ego vici mundū. Hęc locutus est Jesus: ⁊ subleuatis oculis in cęlum dixit: P̄ venit hora: clarifica filiū tuū: vt filius tuus clarifīcet te: Sicut dedisti ei ptātem oīs carnis: vt oē quod dedisti ei, det eis vitam ęternā. Hęc est aūt vita ętena: vt cognoscant te solum verum deum, ⁊ quem misisti Jesum Christum. Ego clarificaui te super terrā: opus consummaui quod dedisti mihi, vt faciam. Et nunc clarifica me p̄ apud temetipsum, claritate quam habui priusq̄ mundus fieret. P̄ manifestaui nomen tuum hominibus: quos dedisti mihi de mundo. Tui erant, ⁊ mihi eos dedisti: ⁊ sermonē tuum seruauerunt. Nunc cognouerunt, qz oīa quę dedisti mihi abs te sunt: quia verba quę dedisti mihi, dedi eis, ⁊ ipsi acceperunt. Et cognouerunt vere, quia a te exiui: ⁊ crediderunt, qz tu me misisti. Ego pro eis rogo. Non pro mundo rōgo: sed pro his, quos dedisti mihi: quia tui sunt. Et mea omnia tua sunt: ⁊ tua mea sunt: ⁊ clarificatus sum in eis. Et iam non sum in mundo: ⁊ hi in mundo sunt: ⁊ ego ad te venio. P̄ sctē serua eos in noie tuo: quos dedisti mihi, vt sint vnū sicut ⁊ nos. Cū essem cū eis: ego seruabam eos in noie tuo: quos

dedisti

dedisti mihi, custodiui: ⁊ nemo ex eis perijt, nisi filius ꝑditionis, vt scriptura impleat. Nunc aūt ad te venio: ⁊ hęc loquor in mūdo, vt habeant gaudiuz meū impletum in semetipsis. Ego dedi eis sermonē tuū: ⁊ mundus eos odio habuit: qꝛ nō sunt de mundo, sicut ⁊ ego nō sum de mundo. Non rogo vt tollas eos de mundo: sed vt serues eos a malo. De mundo non sunt: sicut ⁊ ego de mundo nō sum. Pr̄ sancte sanctifica eos in veritate: quia sermo tuus veritas est. Sicut tu me misisti in mundū: ⁊ ego misi eos in mundum: ⁊ pro eis ego sanctifico meipsum: vt sint ⁊ ipsi sanctificati in veritate. Nō pro his autem rogo tm̄: sed ēt pro his, qui credituri sunt per verbum eorum in me: vt ⁊ oēs vnum sint, sicut tu pr̄ in me, ⁊ ego in te: vt ⁊ ipsi in nobis vnum sint: vt mundus credat, qꝛ tu me misisti. Et ego claritatem, quaz dedisti mihi, dedi eis: vt vnum sint, sicut ⁊ nos vnum sumus. Ego in eis, ⁊ tu in me: vt sint ꝯsummati in vnum, ⁊ cognoscat mundus, qꝛ tu me misisti, ⁊ dilexisti eos, sicut ⁊ me dilexisti. Pr̄ quos dedisti mihi, volo vt vbi ego sum, ⁊ illi sint mecū: vt videāt claritatem meā, quā dedisti mihi, ⁊ dilexisti me ante mundi ꝯstitutionem. Pr̄ iuste, mundus te non cognouit. Ego aūt cognoui te: ⁊ hi cognouerunt, qꝛ tu me misisti. Et notū feci eis nomen tuum: ⁊ notum faciā: vt dilectio qua dilexisti me, in ipsis sit: ⁊ ego in ipsis.

Prędictę orōnes ⁊ suffragia dicenda sunt plus ⁊ minus, ſm q̄ necessariū fuerit: qꝛ aliqd in extremis laborāt longiori tpe, aliq breuiori: ⁊ ſm hoc legēda sūt suprascripta in totū, vel in parte.

¶ De officio faciendo post egressum aīę de corpore. Cap. 21.

Egressa aūt aīa dr̄ hoc ℟. Subuenite sancti dei: occurrite angeli dn̄i, Suscipiētes aīam eius, Offerentes eā in conspectu altissimi. ℣. Suscipiat te Chr̄s: qui vocauit te: ⁊ in sinu Abrahę angeli deducant te. Suscipientes. ℣. Requiem ęter. ⁊c. ⁊ lux perpet. ⁊c. Offerentes. Deinde Kyrie ele. Christe ele. Kyrie eleison. Postea ꝑ ater nr̄. Et ne nos in. ℣. Requiem ęter. ⁊c. ℟. Et lux perpet. ⁊c. ℣. A porta inferi. ℟. Erue dn̄e aīam eius. ℣. Requiescat in pace. ℟. Amen. ℣. Dn̄e exau. ⁊c. ℟. Et clam. ℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum spi. Oremus. Oratio.

Tibi dn̄e commendamus aīam famuli tui N. vt defunctus seculo tibi viuat: ⁊ q̄ per fragilitatem humanę ꝯuersationis peccata commisit, tu venia misericordissimę pietatis absterge.

ſterge. ℣ Per Chriſtum do. ℟ Amen. Oremus. Oratio.

COmmendamus dñe aiam famuli tui, in manibus ſanctorum Abraham, Iſaac, Jacob ⁊ oium patriarcharuz. Cōmendamus dñe aiam famuli tui, in manibus ſanctorum ℣ Petri ⁊ ℣ Pauli ⁊ Joannis, ⁊ oium apoſtolorum, Commendamus dñe aiam famuli tui, in manibus ſanctoruz Stephani, Laurentij, ⁊ Blaſij, ⁊ oium ſanctoruz martyruz. Commendamus dñe aiaz famuli tui, in manibus ſanctoruz Syluestri, Martini, ⁊ M. ⁊ oium confeſſorum. Commendamus dñe aiam famuli tui, in manibus ſanctorum Benedicti, Egidij, ⁊ Antonij, ⁊ oium ſanctorum monachorum Commendamus dñe animam famuli tui, in manibus ſanctarum virginum Marię matris dñi Agnetis, Cęcilię, ⁊ Catherinę, ⁊ M. ⁊ oium virginum tuarum. Commendamus dñe in manus tuas ſpūm famuli tui, ne princeps ei noceat tenebrarum: ſed tu dñe miſericorditer eum protegas in ſecula ſeculorum. ℟ Amen. Tunc illi, quibus iniunctum fuerit, faciant corpus: poſtea indutant eum paramentis ſui ordinis: ⁊ ponant eum in feretro. Et ſacerdos ſimpliciter dicat Kyrie eleiſ. Chriſte eleiſ. Kyrie eleiſ. ℣ ater noſter. ſecreto ℣ Et ne nos inducas. ℟ Sed libera nos. ℣ In memoria ęterna erit iuſtus. ℟ Ab auditione mala non timebit. ℣ Ne tradas beſtijs aiaz confitentem tibi. ℟ Et animam pauperis tui ne obliuiſcaris in finem. ℣ Non intres in iudicium cum ſeruo tuo domine. ℟ Quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. ℣ A porta inferi. ℟ Erue dñe animam eius. ℣ Requieſcat in pace. ℟ Amen. ℣ Domine exaudi orat. ℟ Et clam. ℣ Dominus vobiſcum. ℟ Et cum ſpiritu tuo. Oremus. Oratio.

SUſcipe dñe animam famuli tui N. quam de ergaſtulo huius ſeculi vocare dignatus: ⁊ libera eum de locis pęnaruz: vt quietis, ⁊ lucis ęternę beatitudine perfruatur: ⁊ inter ſanctos ⁊ electos tuos in reſurrectionis gloria reſuſcitari mereatur. Per Chriſtum dominum noſtrum. ℟ Amen.

¶ Delatio corporis defuncti ad eccleſiam. Capitulum 22.

DEinde ſacerdos ⁊ clerici ordinate vadunt: ⁊ corpus portant in eccleſiam cantando hoc Reſponſorium. ℣ bunie, vt infra, ℣. Suſcipiat te, ⁊ ℣. Requiem ęternam. Depoſito corpore in eccleſia: vel alia hora congruenti ſacerdotes ⁊ clerici

clerici prẽparent se ad cantandum vigiliam. Duo clerici incipiant absolute sicut decet, inuitatorium. Regem cui omnia viuunt. Psalmus. Venite exultemus Domino. Et solenniter cantent totam vigiliam. Require infra. fol. 161. Interim sacerdos cum ministris prẽparet se: ⁊ decantetur missa solenniter ⁊ ordinate: si tempus congruum fuerit.

¶ De officio sepulturę sacerdotis, vel clerici defuncti. Cap. 23.

Finita missa, sacerdos sine casula, cum pluuiali ⁊ ministris, subdiaconus cum cruce, ⁊ omnes alij in gradu suo veniãt ordinate cũ luminaribus, incenso, ⁊ aqua benedicta: ⁊ stent in circuitu feretri in modum rotę: ⁊ sacerdos a capite incipiat absolute hanc orationem fine. Oremus.

Non intres in iudiciũ cũ seruo tuo Dñe: quia nullus apud te iustificabitur homo: nisi per te omnium peccatorum ei tribuatur remissio: non ergo eum (quęsumus) tua iudicialis sententia prẽmat: quem tibi vera supplicatio fidei christianę commendat; sed gratia tua illi succurrente mereatur euadere iudicium vltionis: qui dum viueret insignitus est signaculo sanctę Trinitatis. Qui viuis ⁊ regnas Deus in secula seculorum. ℟. Amen.

¶ Post istam orationem statim cantor incipiat sequens responsorium.

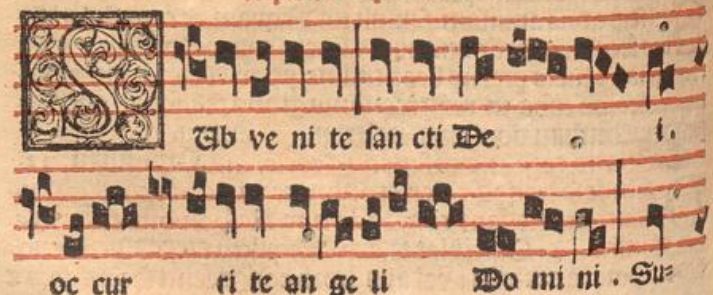

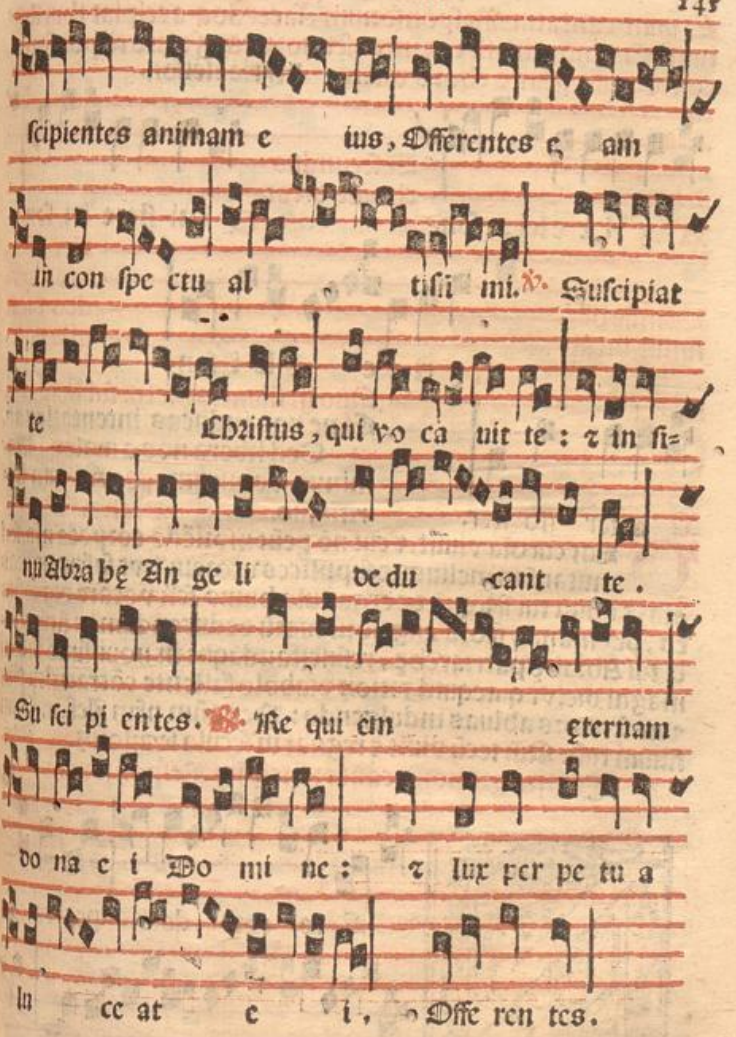
scipientes animam e ius, Offerentes e am
in con spe ctu al tissi mi. ℣. Suscipiat
te Christus, qui vo ca uit te: ℟ in si=
nu Abra hę An ge li de du cant te.
Su sci pi en tes. ℣. Re qui em ęternam
do na e i Do mi ne: ℟ lux per pe tu a
lu ce at e i, Offe ren tes.

T Et dum

Et dum cantatur Responsorium, sacerdos accipiat thuribulum de manu ministri, & incenset corpus. Finito responsorio, cantor cum primo choro dicit. Kyrie eleison.

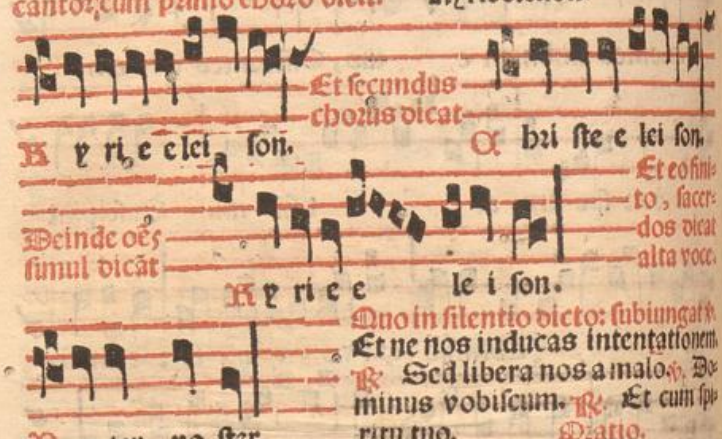

Quo in silentio dicto: subiungat ℣. Et ne nos inducas intentationem. ℟ Sed libera nos a malo. ℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo.

Oratio.

DEus cui oīa viuūt, & cui nō peūt moriēdo corpora nra, sed mutant in melius: te supplices exoramꝰ: vt suscipi iubeas aiaz famuli tui N. quā de ergastulo huius scī vocare dignatus es, per manus scōrū angelorū tuorū deducendam in sinū amici tui Abrahę patriarchę, resuscitandāque in nouissimo iudicii magni die: vt quicquid vitioz diabolo fallente cōtraxit, tu pius & misericors abluas indulgendo: Per dōm nrm Jesum Christum filium tuū: Qui tecū viuit & regnat in secula seculoruz. ℟. Amē.

Finita oratione cantor incipiat Responsorium.

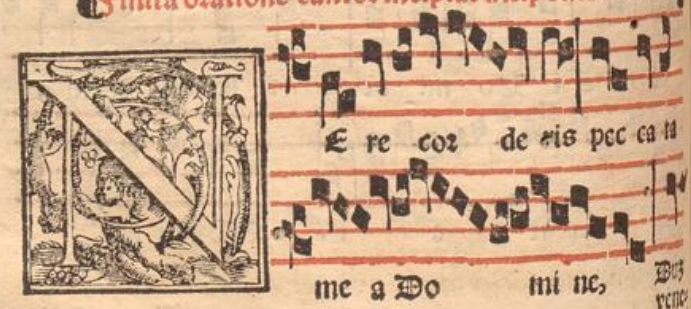

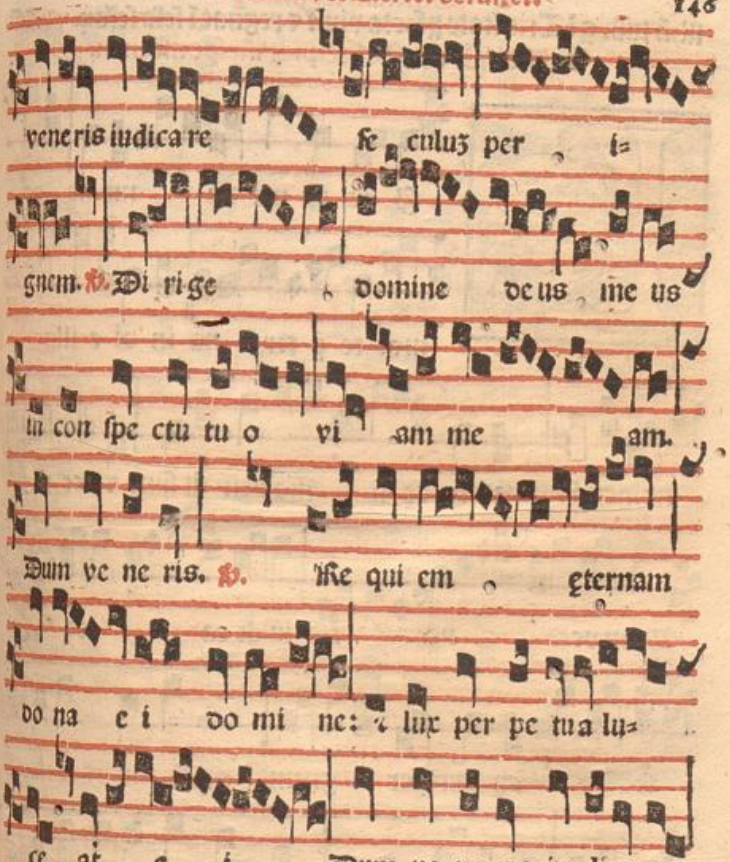
veneris iudica re se culuz per i=
gnem. ℣. Di ri ge domine de us me us
in con spe ctu tu o vi am me am.
Dum ve ne ris. ℣. Re qui em ęternam
do na e i do mi ne: ⁊ lux per pe tua lu=
ce at e i. Dum ve ne ris iu dica re.

Dū cātāt supradictū Rñsoriū, accipiat sacerdos thuribuluz, vt supra. ⁊ dicat. Kyrie eleis. Chr̄e eleis. Kyrie eleison. ℣ ꝯ nr̄. ℣. Et ne nos. ℟. Sed libera nos a malo. ℣. Dñs vo. ℟. Et cū. Oro.

Hac, q̄s dñe, hāc cū seruo tuo defuncto misericordiā: vt factorū suoꝝ in pęnis nō recipiat vicē, q tuaz in votis tenui volūtatē: vt sicut hic eū vera fides iūxit fideliū turmis, ita illic eū tua miseratio societ angelicis choris per dñz nr̄z Jesuz Chc

filiũ tuũ: q i Trinitate ꝑfecta viuit ⁊ regnat i scl'a scl'oꝝ. ℟. Amen.

¶ Deinde cantor incipiat Responsorium.

Libera me do mi ne de mor te ę ter na in di e illa tremenda: Quando cę li mo uen di sunt ⁊ ter ra, Dum ve ne ris iu di ca re se cu lum per i gnem. ℣. Tre mens factus sum ego, ⁊ ti me o, dum di scus si o ve ne rit at que ven tu ra i ra, Quan do cę li

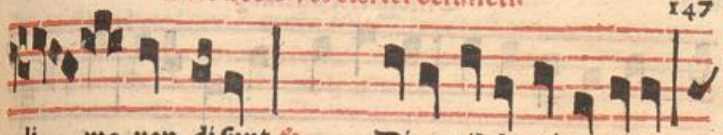

li mo uen di sunt. ℣. Di es il la di es i rę,

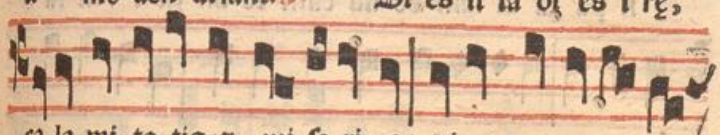

ca la mi ta tis ⁊ mi se ri ę: di es magna ⁊ a=

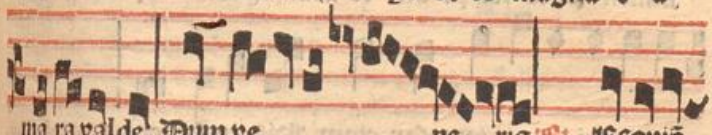

ma ra valde. Dum ve ne. ris. ℟. Requiē

ę ter nam do na e i do mi ne: ⁊ lux per pe=

tu a lu ce at e i. Li be ra me do mi ne.

Et reincipit ℟. Libera me domine. Et dū cātat accipiat sacerdos thuribulum, vt supra. Et dicat Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. ⁊ Pater noster. Et ne nos inducas. Sed libera nos a malo. ℣. A porta inferi. ℟. Erue domine aīam eius. ℣. Requescat i pace. ℟. Amē. ℣. Dñe exaudi orōnez meā. ℟. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dñs vo. ℟. Et cum. Oro. Absolue, q̄s dñe, aīam famuli tui N. vt defunct⁹ seculo tibi viuat: ⁊ pctā, q̄ per fragilitatē carnis humana cōuersatione cōmisit, tu venia misericordissimę pietatis absterge: Per Christū dñm nr̄m. ℟. Amen. Finita oratione, ꝑdictus sacerdos ꝑcipiat portatorib⁹, vt accipiāt feretrū. Illi aūt accipiētes deportēt defunctū ad tumulū. Et dū portat, clerici cātēt subsequētes Aīas.

In pa ra di sum de du cant te an ge li: in tu o

aduen tu su sci pi ant te mar ty res: ⁊ per du cant

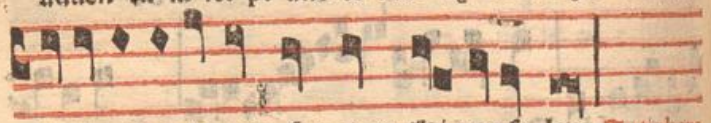

te in ci ui ta tem san ctam Hie ru sa lem. Antiphona.

A ho rus An ge lo rum te su scipiat: ⁊ cum La za-

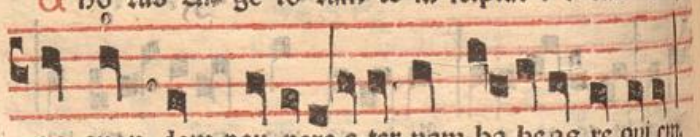

ro quon dam pau pere ę ter nam ha be as re qui em.

Cum autem peruentum fuerit ad tumulum, cantatis antiphonis, dicat sacerdos absolute hanc orationem sequentem.

DEus, qui fundasti terrā formasti cęlos: qui loca syderibus stabilita fecisti: qui captiuū laqueo mortis hoiem lauacri ablutione reparasti: qui sepultos Abrahā Isaac ⁊ Jacob in spe lunca duplici, in libro vitę atqꝫ totius glorię principes annotasti bn̄dicendos, ita bene ✠ dicere digneris ⁊ hanc tumulū famuli tui N. vt hic eum reqescere facias: ⁊ in sinu Abrahę, Isaac ⁊ Jacob collocare digneris: qui dn̄m nr̄m Jesum Chr̄m contritis laqueis infernorū resurgere, suorumqꝫ membra in se credentium resuscitare voluisti: respice dn̄e super hanc fabricam sepulturę: descendat ad eam dn̄e Spiritus tuus sctūs: vt te iu-

bente,

bente, sit in hoc loco famulo tuo N. quieta dormitio: & tpe iudicij tui cū sanctis oībus vera resuscitatio: prestante Dño nostro Jesu Chro: Qui tecum, & cum spiritu sancto vivit & regnat in secula seculorum. R. Amē. Dicta oratione sacerdos accipiat aquā benedictam: & aspergat corpus defuncti, & tumulum: & similiter incenset. His peractis in persona defuncti dicatur hec antiph. Accipite mihi portas. Et cantor eam incipiat. Antiphona.

A pe ri te mi hi. E v o v a e. Psalmus.
C onfitemini domino, quoniam bonus. folio 125. cum
R equiem eternam dona ei domine. Antiphona.

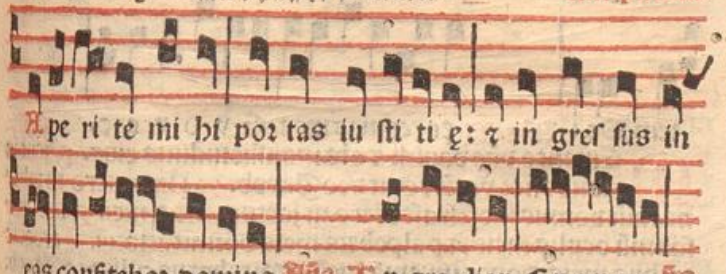

A pe ri te mi hi por tas iu sti tię: & in gres sus in

eas confitebor domino. Alia. I n gre diar. E v o v a e. Hs.
O Vemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarū: ita desiderat anima mea ad te deus. S itivit anima mea ad deum fontem vivum: quando veniam & apparebo ante faciem Dei? A cerunt mihi lachryme mee panes die ac nocte: dum dicitur mihi quotidie, ubi est Deus tuus? H ec recordatus sum, & effudi in me animam meam: quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis vsque ad domum Dei. I n voce exultationis & confessionis: sonus epulantis. Q uare tristis es anima mea? & quare conturbas me? S pera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultus mei & Deus meus. A dmetipsum anima mea conturbata est: propterea memor ero tui de terra Jordanis, & Hermony a monte modico. A byssus abyssum invocat, in voce cataractarum tua-

rum. Omnia excelsa sua ꝛ fluctus tui, super me trāsierunt. In die mandauit dñs misericordiam suam: ꝛ nocte canticum eius. Apud me oratio deo vite mee: dicam deo susceptor meus es. Quare oblitus es mei? ꝛ quare tristis incedo, dum affligit me inimicus? Dum cōfringuntur ossa mea: exprobrauerunt mihi, qui tribulant me inimici mei. Dum dicunt mihi per singulos dies: vbi est deus tuus? quare tristis es anima mea? ꝛ quare cōturbas me? Spera in Deo qm adhuc confitebor illi: salutare vultus mei ꝛ Deus meus. Requiem eternam do. Antipho.

In grediar in locū tabernaculi admirabilis vsq; ad mon-

tem De i. Alia. Hec requies mea. Evovae. Psalm.

Memento dñe dauid: ꝛ omis mansuetudinis eius. Sicut iurauit dño: votū vouit deo Jacob. Si introiero in tabernaculū domus mee: si ascēdero in lectum strati mei. Si dedero somnū oculis meis, ꝛ palpebris meis dormitationē. Et requiē tpibus meis, donec inueniā locū dño: tabernaculū deo Jacob. Ecce audiuimus eū in ephrata: inuenimus eū in campis syluę. Introibimus in tabernaculū eius: adorabimus in loco vbi steterūt pedes eius. Surge dñe in requiē tuam: tu ꝛ arca sanctificationis tue. Sacerdotes tui induant iustitiā: ꝛ sancti tui exultent. Propter dauid seruū tuū: non auertas faciē Xpi tui. Iurauit dñs dauid veritatē, ꝛ nō frustrabit eā: de fructu vētris tui ponā sup sedē tuā. Si custodierint filij tui testm meum: ꝛ testimonia mea hec, que docebo eos. Et filij eorum vsque in seculum, sedebunt super sedem tuam. Qm elegit dñs sion: elegit eam in habitationem sibi. Hec requies mea in seculum seculi: hic habitabo, qm elegi eam. Viduam eius benedicens benedicam: pauperes eius saturabo panibus. Sacerdotes eius induā salutari: ꝛ sancti eius exultatione exultabūt. Illuc producam

ducam cornu dauid: paraui lucernaz Christo meo. Inimicos eius induam confusione: super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea. Requiem eternam dona eis domine. Antiphona.

Ego re qui es me a in se cu lum se cu li: hic

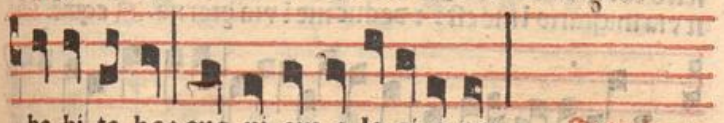

ba bi ta bo: quo ni am e le gi e am. Antiphona.

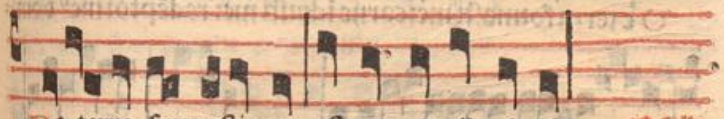

De terra formasti me. Evoviae. Psalm.

Domine probasti me: & cognouisti me: tu cognouisti sessionē meā, & resurrectionē meaz, Intellexisti cogitationes meas de longe: semitam meā & funiculum meū inuestigasti. Et oēs vias meas pūidisti: qz non est sermo in lingua mea. Ecce Dñe tu cognouisti oīa nouissima & antiqua: tu formasti me, & posuisti super me manum tuam. Mirabilis facta est scientia tua ex me: cōfortata est: & non potero ad eā. Quo ibo a spū tuo: & quo a facie tua fugiā. Si ascendero in celū, tu illic es: si descendero in infernum, ades. Si sumpsero pennas meas diluculo: & habitauero in extremis maris. Etenim illuc manus tua deducet me: & tenebit me dextera tua. Et dixi, forsitan tenebrę cōculcabunt me: & nox illuminatio mea in deliciis meis. Quia tenebrę non obscurabuntur a te: & nox sicut dies illuminabitur, sicut tenebrę eius, ita & lumen eius. Quia tu possedisti renes meos: suscepisti me de vtero matris meę. Confitebor tibi, quia terribiliter magnificatus es: mirabilia opera tua, & aīa mea cognoscet nimis. Non est occultum os meū a te, qō fecisti in occulto: & substantia mea in inferioribus terrę. Imperfectū meū viderunt oculi tui; & in libro tuo omnes scribentur; dies formabuntur

bunt, ⁊ nemo ī eis. Mihi aūt nimis honorificati sunt amici tui Deꝰ: nimis ꝯfortatus est principatus eoꝝ. Dinumerabo eos, ⁊ sup arenā multiplicabunt: exurrexi, ⁊ adhuc suꝫ tecū. Si occideris Deus pctōres: viri sanguinū declinate a me. Quia dicitis in cogitatione: accipiēt in vanitate ciuitates suas. Nōneq oderūt te dñe odera, ⁊ sup inimicos tuos tabescebā? Perfecto odio oderā illos: ⁊ inimici facti sunt mihi. Proba me Deus, ⁊ scito cor meū: interroga me, ⁊ cognosce semitas meas. Et vide si via iniqtatis ī me est: ⁊ deduc me ī via ęterna. Requiē. Aña.

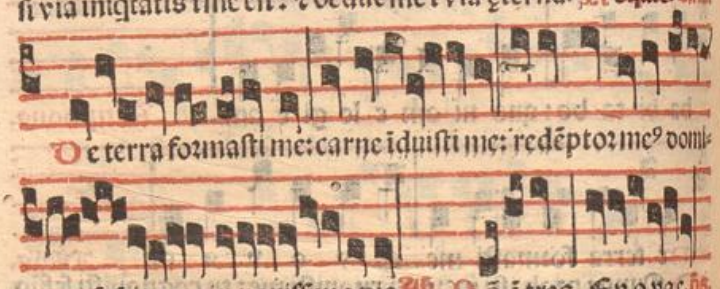

De terra formasti me: carne īduisti me: redēptor meꝰ domi-

ne resuscita me in nouissimo die. Aña. Nō ī tres. Evo vac. ps.

Domine exaudi orōnē meā: auribus ꝑcipe obsecrationem meaꝫ: in veritate tua exaudi me in tua iustitia. Et nō intres in iudiciū cū seruo tuo: qa nō iustificabit in ꝯspectu tuo oīs viuēs. Quia ꝑsecutus est inimicus aīaꝫ meā: humiliauit in terra vitā meā. Collocauit me in obscuris, sicut mortuos seculi: ⁊ anxiatus est sup me spūs meꝰ: in me turbatū est cor meuꝫ. Memor fui dierū antiquorū: meditatꝰ sum: in oībus operibus tuis: ⁊ in factis manuū tuarū meditabar. Expādi manus meas ad te: aīa mea sicut terra sine aqua tibi. Velociter exaudi me dñe: defecit spūs meus. Non auertas faciē meaꝫ a me: ⁊ similis ero descēdentibus in lacum. Auditā fac mihi manc misericordiaꝫ tuā: qa in te speraui. Notā fac mihi viā, in qua ambulem: qꝛ ad te leuaui aīam meā. Eripe me de inimicis meis Dñe: ad te cōfugi: docere me facere voluntatem tuā: quia Deus meus es tu. Spūs tuus bonus deducet me in terrā rectā ꝓpter nomē tuū dñe viuificabis me in ęqtate tua. Educes de tribulatione aīaꝫ meā: ⁊ in mīa tua dispdes oēs inimicos meos. Et ꝑdes oēs q tribulant aīam meā: qm̄ ego seruus tuus sum. Regem. Aña.

Non

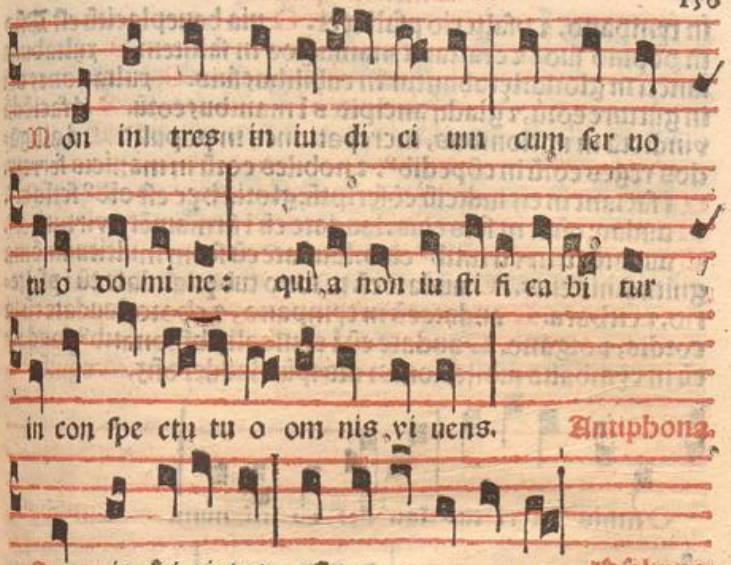

Antiphona.

Psalmus.

Laudate dñm de celis: laudate eum in excelsis. Laudate eum omnes angeli eius: laudate cũ omnes virtutes eius. Laudate eum sol & luna: laudate eum oẽs stelle & lumen. Laudate eum celi celorũ, & aque q̃ super celos sunt: laudẽt nomẽ dñi. Quia ipse dixit, & facta sunt: ipse mãdauit, & creata sũt. Statuit ea in eternũ, & in seculum seculi: preceptũ posuit, & nõ preteribit. Laudate dñm de terra dracones, & oẽs abyssi. Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellaruz: q̃ faciunt verbũ eius. Montes, & oẽs colles, ligna fructifera, & oẽs cedri. Bestie, & vniuersa pecora: serpentes, & volucres pennate. Reges terre, oẽs populi: principes & oẽs iudices terre. Iuuenes, & virgines, senes, cum iunioribus laudent nomen dñi: q̃ exaltatum est nomẽ eius solius. Confessio eius super celum & terram: & exaltauit cornu populi sui. Hymnus oibus sanctis eius: filijs Israel populo appropinquanti sibi. Cantate dño canticum nouum: laus eius in ecclesiam sanctorum. Letetur Israel in eo q̃ fecit eum, & filie sion exultent in rege suo. Laudent nomen eius in choro: in tym-

in tympano, ꝛ psalterio psallāt ei. Q uia beneplacitū est Dño in populo suo: ꝛ exaltauit mansuetos in salutem. Θ xultabunt sancti in gloria: lętabuntur in cubilibus suis. Θ xultationes dei in gutture eorū, ꝛ gladij ancipites i manibus eorū. A d faciēdā vindictā in nationibus, increpationes in populis. A lligādos reges eorū in cōpedib⁹: ꝛ nobiles eorū in manicis ferreis. U t faciant in eis iudiciū cōscriptū: gloria hęc est oīb⁹ sctis ei⁹. L audate dñm in scis eius: laudate eū i firmamēto virtutis ei⁹. L audate eū in virtutib⁹ eius: laudate eū scōm multitudinē magnitudinis eius. L audate eū in sono tubę: laudate eū i psalterio, ꝛ cithara. L audate eū in tympano, ꝛ choro: laudate eū in cordis, ꝛ organo. L audate eū i cymbalis bñsonātib⁹: laudate eū in cymbalis iubilationis: oīs spūs laudet dñm. A equiē. Ant.

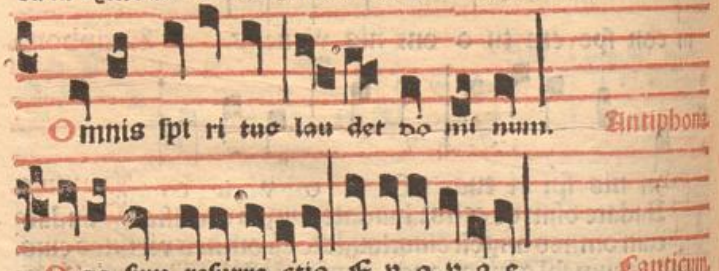

Antiphona.

Canticum.

B Enedictus Dñs Deus Israel: qa visitauit, ꝛ fecit redemptionē plebis suę. Θ t erexerit cornu salutis nobis, in domo Dauid pueri sui. S icut locutus est per os sanctorū, q a seculo sunt prophetarū eius. S alutez ex inimicis nostris, ꝛ de manu oīum, qui oderūt nos. A d faciēdā misericordiā cū patribus nostris, ꝛ memorari testamēti sui sci. J usiurandum, quod iurauit ad Abrahā patrē nostrum: daturum se nobis. U t sine timore de manu inimicoꝝ nostrorū liberati seruiamus illi. I n sanctitate ꝛ iustitia coꝝ ipso: oībus diebus nris. Θ t tu puer propheta altissimi vocaberis: p̄ibis enim ante faciē dñi, parare vias ei⁹. A d dandā scientiā salutis plebi eius: in remissionē pcōrū eoꝝ. P er viscera misericordię Dei nri, in qbus visitauit nos oriens ex alto. I lluminare his, q in tenebris, ꝛ vmbra mortis sedent, ad dirigendos pedes nros, in viā pacis. A equiē ęternā. Ant.

Θ go

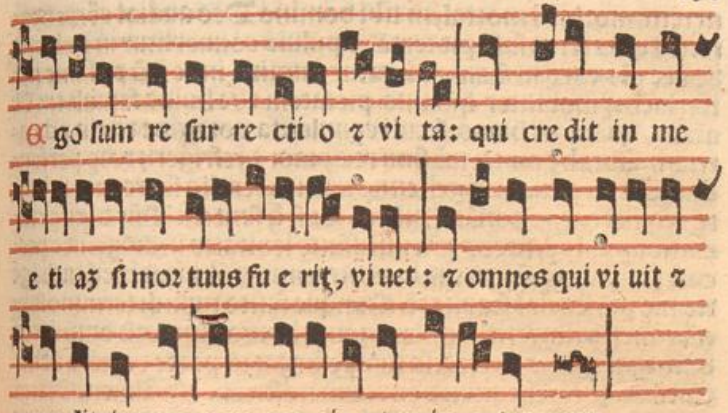

Et interim dum istę infrascriptę antiphonę cum suis psalmis cantantur, sacerdos dicat has sequentes orationes.

OREmus fratres charissimi pro spiritu fratris nri N. quem Dns de laqueo huius seculi liberare dignatus est: cuius corpusculū hodie sepulturę traditur: vt cum pietas Dei in sinu Abrahę, Isaac, ⁊ Jacob collocare dignet: vt cū iudicij dies aduenerit, inter sctōs ⁊ electos suos eū in parte dextra collocādū resuscitari faciat, Per Christum dnm nostrum. ℟. Amen. Dic.

DEus cui oīa viuunt, ⁊ cui non pereunt moriendo fidelium corpora, sed mutant in melius, te supplices deprecamur: vt quicquid aīa famuli tui N. vitiorū, tuęq voluntati p̄trariū fallente diabolo, seu propria iniquitate, vel fragilitate p̄traxit, tu pius ⁊ misericors abluas indulgendo: eamq suscipi iubeas per manus sanctorū angelorum tuorū deducendā in sinum patriarcharum ⁊ prophetarū tuorum, Abrahę scilicet amici tui, ⁊ Isaac electi tui, ⁊ Jacob dilecti tui: a quo aufugit dolor atque tristitia ⁊ suspiriū, fideliū quoq aīę felici iucunditate lętantur: ⁊ in nouissimo magni iudicij die inter sctōs ⁊ electos tuos eaꝫ facias ppetuę glorię percipere portionē: quaꝫ oculus nō vidit, nec auris audiuit, ⁊ in cor hoīs non ascendit: quā pparasti diligentibus te, Per Christum dnm nostrū. ℟. Amen. Dic.

MEritatis quidem est dne, vt homo hominem, cinis cinerem,

nerem, mortalis mortalem tibi domino Deo audiat cōmenda-
re: sed quia terra suscipit terrā, ⁊ puluis conuertitur in puluerē:
donec oīs caro in suam redigatur originē: inde tuā pijssime pa-
ter lachrymabiliter q̄sumus pietatem: vt huius famuli tui N.
aīam, quam de huius seculi cęnulenta voragine ducis ad pa-
triam, Abrahę amici tui sinu recipias: ⁊ refrigerij rorę perfun-
das. Sit ab ęstuantis gehennę truci incendio segregata, ⁊ bea-
tę requiei tuę, te donāte, ꝯiūcta. Et si q̄ sunt illi Dn̄e dignę cru-
ciatibus culpę, tu eas gr̄a mitissimę lenitatis indulge: nec pec-
cati recipiat vicē, qui tuā in votis tenuit voluntatē: sed indulgē
tię tuę piā sentiat suauitatē. Cumque finito mundi termino sup-
nū cunctis illuxerit regnum, nouus homo sanctorū omniū cęti
bus aggregatis cū electis tuis resurgat in parte dextera collo-
candus. Per Christum dominum nostrum. ℟. Amen. Oratio.

OPus est misericordię Dn̄e sancte, pater omnipotens ęter
ne Deus rogare pro alijs. Et quia pro nobis non sufficimus,
suscipe (rogamus) animam serui tui N. reuertentem ad te.
Adsit ei angelus testamenti tui Michael: ⁊ per manum sancto-
rum angelorum tuorum inter sanctos ⁊ electos tuos in sinibus,
Abrahę, Isaac, ⁊ Jacob patriarcharū tuoꝝ eam collocare di-
gneris. Libera eā Dn̄e de principibus tenebraꝝ, ⁊ de locis pę-
narū: ne famulus tuus vllis iam primęue natiuitatis vel igno-
rantię confundatur erroribus. Agnoscatur a tuis, ⁊ misericor-
dia bonitatis tuę ad locum refrigerij ⁊ quietis in sinum Abrahę
pę transferatur. Per Chr̄m dn̄m nostrum. ℟. Amen. Oratio.

DEbitum humani corporis sepeliendi officium fideliū mo-
re complentes, Deuꝫ cui oīa viuunt, deprecamur: vt hoc
corpus fratris nostri N. a nobis in infirmitate sepultuꝫ, in ordi
ne sanctorum suorum resuscitet: ⁊ eius spiritum sanctis ac fideli
bus aggregare iubeat: cū quibus inenarrabili gloria ⁊ perenni
felicitate perfrui mereat. Per Chr̄m dn̄m nr̄m. ℟. Amen. Oratio.

OMnipotens sempiterne deus, qui humano corpori animā
inspirare dignatus es, dum te iubente puluis redit in pul-
uerem, tu imaginem tuā cum sanctis ⁊ electis tuis ęternis se-
dibus pręcipias sociari. Per dn̄m nostrum. His oībus expletis
postq̄ defunctus sepultus fuerit sacerdos cum aqua benedicta
aspergat tumulū: ⁊ dicat alta voce, Orate oēs. Et oēs sub silē-
tio dicant

tio dicant Pater noster. ℣. Et ne nos inducas. ℟. Sed libera nos. ℣. Nō intres in iudiciū cū seruo tuo dñe. ℟. Quia non iustificabit̄ in ꝯspectu tuo oīs viuens. ℣. A porta inferi. ℟. Erue dñe aīam eius. ℣. Requescat in pace. ℟. Amen. ℣. Dñe exaudi. ℟. Et clamor meus. ℣. Dñs vob. ℟. Et cū spir. Orem⁹. Oīo.

Satisfaciat tibi, q̄s dñe Deus noster, ꝑ aīa famuli tui fratris nostris, beatissimę Dei genitricis semperque virginis Marię, ⁊ beatorū apostolorꝫ Petri ⁊ Pauli, ⁊ beati N. patroni nostri, omniūqꝫ sanctorū tuorū oratio, ⁊ p̄sentis famil̄ę tuę humilis ⁊ deuota supplicatio: vt peccatorū omniū veniā, quā precamur, obtineat: nec eū patiaris cruciari gehēnalibus flāmis, quem filij tui Dñi nr̄i Jesu Chr̄i p̄cioso sanguine redemisti. Qui tecū ⁊ spū scō viuit ⁊ regnat deus, ꝑ oīa secula seculorꝫ. ℟. Am̄. ℣. Dñs vobiscū. ℟. Et cum spiritu tuo. Et sacerdos dicat Aīa eius ⁊ aīę omniū fideliū defunctorꝫ ꝑ misericordiā Dei, requiescāt in pace. ℟. Amen. Et statim cātor incipiat ℟. Memento mei deus: qꝛ ventus est vita mea. cū quo reuertant̄ ī ecclesiā ℟.

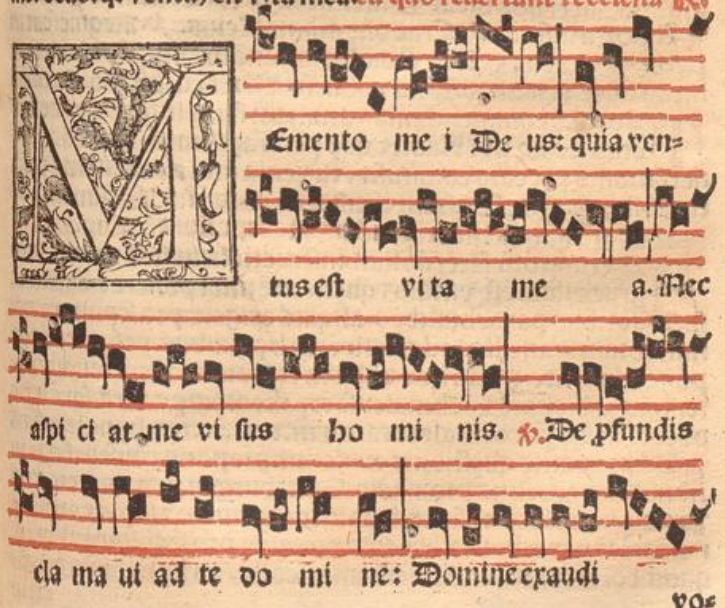
Memento me i De us: quia ven-
tus est vi ta me a. Nec
aspi ci at me vi sus ho mi nis. ℣. De ꝑfundis
cla ma ui ad te do mi ne: Domine exaudi

vo-

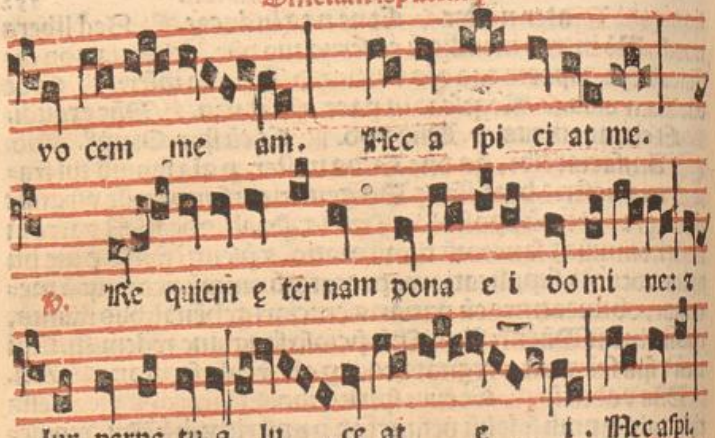
vo cem me am. Nec a spi ci at me.
℣. Re quiem ę ter nam dona e i do mi ne: ⁊
lux perpe tu a lu ce at e i. Nec aspi.

Cumqz reuertunt in ecclesiā, ordinate stent in choro. Et finito rñsorio, sacerdos dicat Pater noster. ℣. Et ne nos inducas. ℣. A porta inferi. ℟. Erue dñe animam eius. ℣. Requiescat in pace. ℟. Amen. ℣. Dñe exaudi orationē meam. ℟. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dñs vobiscū. ℟. Et cū spū tuo. Oremus.

Tibi dñe commendamus animam famuli tui N. vt defunctus seculo tibi viuat: ⁊ quę per fragilitatem mundanę cōuersationis peccata commisit, tu venia misericordissimę pietatis absterge. Per Christum dominum nostrum. ℟. Amen.

¶ An aliquid sit exigendum pro sepultura. Cap. 24.

Ad eruditorū sacerdotum instructionem non minus incōgrue visum est vsitataz quęstionē interponere: An liceat sacerdotibus parochialibus aliquid exigere pro sepultura defunctorum: ⁊ an aliquod pactū cum hęredibus defuncti interponendum sit. ¶ Ad hoc dubium respondet Reuerendus pater dñs Michael Lochmaier sacrę theologię ⁊ vtriusque iuris doctor in suo parochiali curatorum, titu. 6. c. 3. in hunc modum. ¶ Ad propositę quęstionis euidentiā propono causam facti, in nonnullis parochijs prouincię Saltzburgen. maxime diecesis Patauin. inoleuit cōsuetudo talis, q defuncto aliquo parochiano, rector parochialis, aut eius vicarius pro sepultura aliquid, quod cōi vocabulo Remedium vocant, ab hęredibus defuncti in

cti in pecunia ꝯsueuit exigere ⁊ recipere. dubitatum sepius fuit a nõnullis ꝯscientię timoratę, viris, an hoc prętextu ꝯsuetudinis licite fieri possit. ⁊ vr̃ ꝙ sic. Nam illud in cõi practica in pluribus locis solet hr̃i ex antiqua ꝯsuetudine. Etiam eps̃ ⁊ eorum officiales hoc sciunt ⁊ tolerant. Igitur ⁊c. Sed contra, vr̃ ꝙ fieri non possit, qr in talibus frequenter interuenit pactuz vel exactio contra cõis iuris dispõnem, ꝙ pro sepultura tanq̃ pro spirituali bono nihil ex pacto exigi debeat, vt in c. abolendę. de sepul. ⁊ c. non satis. de simo. Et qr materia Remediorum est de lana ⁊ lacte, hoc est de vtilitate pecuniaria curatorũ, de quorũ numero me profiteor: ne alij dñi non curati forsitan laxius quam ipsis videbit̃, procedere me cęcutientẽ, aut fauorizantem existiment: aut certe dñi curati, si interdũ rigorẽ aut ęquitatẽ ꝯsuetudini forte preposuero, me persecutorẽ proprij ordinis accusent: intendo quantũ potero inter deuia remedioꝝ, exequiarũ, ⁊ aliorũ circa sepulturas defunctorum obuenientiũ pari passu incedere. Et primo quid sit Remediũ, ⁊ acceptionẽ huius prępositionis, Pro, declarare. Deinde me paucis cõclusionibus circa q̃situm absoluere. Prępusa igit̃ acceptione sepulturę, ⁊ aliorum in prędcedenti articulo: cũ non reperiã aliquẽ antiquuz aut modernuz doctorẽ, quid sit Remediũ diffinisse, ad cõem practicam eorũ, q̃ rei nomen imposuerunt, recurro. Et dico ꝙ ſm practiã eoꝝ, Remediũ est illud, quod p̃ter id qd̃ pro exequijs, siue officio defunctorũ ⁊ cultu diuino peragendo solitum est dari ex rebus defuncti, aut eius hęredis, in pecunia, siue existimatione, occasione iuris funerandi, siue sepulturę ⁊ coemeterij, a rectore parochiali aut eius vicario petit̃, siue exigit̃: quasi aię remedium: quod solitũ est dari pro exequijs ⁊ cultu diuino. Et probat̃ hoc idẽ ex acceptionibus sepulturę supradictis: vbi nulli alteri modorũ sepulturę ꝯuenienter applicari põt remediũ, cũ ista p̃positione, Pro, de cuius significato nunc dicemus. Pro quo nota ꝙ hęc prępositio, Pro, ſm doc. in 4. dis. 25. quos imitatur Arch. in c. Agatho. 63. dist. ⁊ in c. Judices. ⁊ ca. ordinationes. 1. q. 1. pluribus modis accipitur. ¶ Uno modo notat appreciationẽ, vel cõitatem, vel cãm principaliter ⁊ primo mouentem: ⁊ sic qualitercunqz capiatur sepultura, prętерquam tertio modo, nõ est licitũ aliquid exigere, aut recipere pro sepultura: immo est simo-

niacum, ita ꝙ illud tꝑale, siue sit pecunia, siue alia res sit, est vt
p̄cium sepulturę, quę est quoddam spūale. Et peccat mortaliter
qui sic dedit ⁊ recipit, ⁊ qui meditator siue cooꝑator ad hoc fuit.
1.q.1. reperiuntur. ⁊ q.3. vendentes. Nec in hoc excusat igno-
rantia, cū sit iuris diuini, q̄ neminem excusat. Nec excusat cōsue
tudo aliqua: vt patet in iuribus supra pro falsitate quęsiti addu
ctis: qꝛ consuetudo non pręiudicat iuri naturali vel diuino, qd̄
prohibet simoniā. Et sic intelligi debēt iura, quę dicunt, ꝙ reci
pere aliquid pro sepultura, aut exequijs, sit simoniacum. ¶ Se
cūdo hęc p̄positio, Pro, notat cām finalē, ⁊ motiuā, non remo
tā propinquā, sed occasionalē: ⁊ tūc licitū est ⁊ dare ⁊ accipere
tꝑale pro spūali: ⁊ tunc sensus est. Iste dat denarios pro missa,
idest pro veneratione missę, vel ꝑꝑ venerationē, siue ꝑꝑ venerā
dā missam. Sic ēt intellige, cuꝫ dꝛ, iste dat pecunias, vel recipit
pro sepulturā, aut exequijs, ⁊c. ¶ Tertio notat cām efficiētem,
vt sit sensus: iste dat denarios pro missa, vel pro exequijs, idest
pro deuotione missę, siue exequiarū: quę mouent eū ad dandū:
vel idest pro deuotione, quā habuit ad missam, vel ad exequias.
Et hoc licite pōt fieri ⁊ concedi: qꝛ deuotio, quā habet quis ad
prędicta, licite pōt eū mouere ad dandum aliquid. Et pōt ēt sa
cerdos licite recipere: ita tñ ꝙ cesset oīs pactio ⁊ conuentio. 1.
q.1.c. quā pio. ¶ Quarto notat cām adminiculatiuā ⁊ consecu-
tiuā: quę reducitur ad efficientē, vt cum dꝛ, Ille ministrat librū
sacerdoti pro celebranda missa: vel, Ille dat pecuniaꝫ presbyte
ro pro ecclesia officianda: ⁊ tunc ēt pōt concedi sic. 74.di.c.vlt.
vbi glo. cum similib. ¶ Quinto notat causam excitatiuā: ⁊ sm
hoc dicunt quidā, ꝙ ep̄s licite pōt conferre beneficiuꝫ familia-
ri suo pro seruitio licito. Nam ibi ista prępositio, pro, non notat
causam finalem, sed excitatiuā. Obsequium. n. tale non debet esse
causa finalis, sed pōt esse excitatiua. Vide de hoc latius Archi.
in d.c. ordinationes. 1.q.1. Sunt ⁊ alię acceptiones huius prę-
positionis, Pro: sed non sunt ad propositū nr̄m: nā qñqꝫ valet
tm̄, sicut loco: vt pro dote, idest loco dotis. ff. de dot. pręleg. l. vir
vxori. qñqꝫ pro, idest noīe: vt pro se, idest noīe suo: pro te, i. noīe
tuo, vel ad commodum tuū. ff. de postu. l. 1. §. 1. de commod. l. si vt
certo. Sed hęc transeo, ⁊ cōuerto me ad conclusiones: ⁊ sit hęc
prima conclusio. ¶ Aliquid accipere, aut exigere occasione fu-
nerum

nerum ex pacto pro sepultura est oino illicitum. Hęc conclusio probatur in cap. abolendę. de sepul. & in c. quęsta. 13. q. 2. Nec rōne terrę, vt dī: neq; rōne ofīcij, vt in c. non satis. & c. cum ecclesię. de simo. Impendat ergo rector curatus prędicta: & postea laudabiles cōsuetudines exigat: vt in c. ad aplicā. de simo. & latius infra dicetur. ¶ Scōa ꝯclu. non pōt ꝯsuetudine introduci vt aliquid detur pro sepultura: siue remediū, aut alio noīe vocetur: vbi p̄cessit pactio, siue exactio. Probatur: qr initium consuetudinis fuit simoniacū & vitiosū: ideo non poterat bonā cōsuetudinē introducere. Et in illis duobus casibus qñ p̄cessit pactio vel exactio, intellige iura, vcz ca. non satis. & seq. cum simil. de simo. q̄ annullat ꝯsuetudinē in hmōi. Non valet ergo cōsuetudo, vt ante insepultū funus, vel ēt tpe sepulturę aliquid pro sepultura, vel noīe remedij exigat ab inuito: qr non habet talis ꝯsuetudo principiū voluntariū. Ideo prętextu huius nō debet quis cogi. Et maxime p̄sumeretur de simonia, siquis funus pro pignore arrestaret. Secus vbi ex postfacto ꝯsuerit aliquid dari. Habes ergo ꝯclusiue, q̄ vbi pactio vel exactio p̄cedēs dedit cām ꝯsuetudinis, talis ꝯsuetudo non valet. Et de hoc vide Panor. in c. suā. & c. ad aplicaz. de simo. ¶ Tertia ꝯclusio: pōt induci ꝯsuetudine, qñ nō pręcessit pactio aut exactio, vt si ex mera liberalitate & deuotione populi talis cōsuetudo sit introducta, q̄ pro sepultura, siue exequijs, aut ofīcio defunctorū aliquid detur ita tñ q̄ prędicta prius liberaliter exhibeantur. Probatur: qr talis ꝯsuetudo tunc non habet initiū, nec fundamentū vitiosum, sed laudabile. Nam ex quo dantes a principio libere soluerunt, vīr se ad hoc obligasse sub noīe cuiusdā oblationis: quaz laici solent facere clericis tpe spūaliuz, vt no. de ꝯse. di. 1. omnis Christianus. Ita no. Pan. in d. c. ad aplicam. & c. Jacobus. de simo. & late in d. c. suaz. eo. tit. vbi ēt disputat qūo possit induci cōsuetudo ex libera donatione, & ex his, quę sunt merę facultatis. ¶ Collige igitur ex prędictis, q̄ tria requiruntur ad hoc, vt valeat ꝯsuetudo, q̄ pro sepultura, aut noīe remedij, siue pro ofīcio defunctorū aliquid exigat & deb. Primū, q̄ ꝯsuetudo talis habuerit principiū voluntariū, hoc est q̄ primo tale quid liberaliter soluerint, ita q̄ nō sit inuite ab eis exactū. Scōm, q̄ talis ꝯsuetudo non habuerit fundamentū vitiosuz, aut simoniacū, ita

Notabilis, & omni digna p̄fus acceptione & hęc pro consuetudinum varietate excep-tio.

q̄ nō interuenerit pactū, siue ꝯuentio in futurū de tali qd soluē
do, tanq̄ preciū sepulturę. Tertiuꝫ, q̄ p̄dicta, ꝑꝑ q̄ aliquid dat,
prius liberaliter exhibeant: ⁊ q̄ prętextu ꝯsuetudinis talis, ne-
quaq̄ denegent. Ex postfacto tñ non soluentes laudabilē ꝯsue-
tudinē, vbi p̄dicta tria ꝯcurrunt, vel non seruantes de soluendo
certū quid, cōpelli pñt, non per recrorē parochialis eccl'ę, sed ꝑ
ep̄m suū: vt est tex. in d. c. ad ap̄licam. ¶ Quarta ꝯclusio: rector
parochialis, qui ex officio ⁊ rōne curę ad sepulturā ⁊ exequias
suo parochiano defuncto tenet, nō pōt licite pro his aliquid pe-
tere. Si aūt ꝯsuetudo habet q̄ aliquid detur, pñt laici compelli
ad obseruandū laudabilē consuetudinē. Prima pars probatur
per d. c. Abolendę. ⁊ ibi per glo. Secunda pars probatur ex iam
dictis in pręcedenti conclusione. ¶ Quinta conclusio: si paro-
chialis rector habet vnde viuat, tunc cessante ꝯsuetudine non
pōt aliquid pro sepultura, exequijs, siue noīe Remedij exigere,
sed gratis oblatū licite pōt recipere. Hęc cōclusio est Panor.
in d. c. suā. Probatur prima pars: quia in tali casu cessante cōsue-
tudine rector parochialis tenetur ex officio ⁊ rōne cure gratis
sp̄ualia impendere, immo si in dicto casu aliquid recipit, tenet
restituere: vt ibi dr̄. Secunda pars probatur in c. sicut ep̄m. 1. q.
2. ¶ Sexta concl. si rectori parochiali desunt sumptus necessa-
rij, potest sibi aliunde acquirere victū, tūc cessante cōsuetudine
non pōt occasione prędictorū aliquid exigere. Hęc concl. ēt est
Panor. loco allegato: Imputet. ñ. sibi, qui tale beneficium exile
⁊ tenue acceptauit. Quęrat ergo honeste sibi victū manib⁹ vel
industria: puta scribēdo: pueros docendo: vel qd simile exercē-
do: vt in c. clericus victū. 91. dist. Nā ⁊ ap̄lus q̄rebat sibi victum
tpe prędicationis: vt hr̄ 2. Thessalo. 3. ⁊ 1. Cor. 4. in c. acum ap̄lis.
de censi. Si vero rector parochialis in tali casu nō potest hone-
ste sibi vinctū aliter quęrere, tunc vel ep̄s prouidebit sibi: vel pa-
rochiani pñt compelli ad p̄standum sibi necessaria victui. De
hoc vide bo. gl. in c. oīs christianus. de consec. dis. 1. quę dicit, sa-
cerdotem indigentē posse subtrahere parochianis sp̄ualia, nisi
faciāt oblationes, vnde possit viuere: Ad hoc ēt vide quod no.
in c. de his de eccl. ędi. ¶ Septima conclu. clerici extranei, qui
non tenentur ex officio ad exequias aut alia spiritualia impen-
denda, possunt licite operas suas spirituales locare, ⁊ cōuenire
vt ali-

vt aliquid p̄ labore hēant: nō vt directe p̄ spūalibus recipiant tale: sed recōpensationē laborū ⁊ dānorū, q̄ sustinent in exhibēdo p̄tias suas: ⁊ trahendo morā in spūalibus impendēdis. cōclusio p̄batur per Inn. in c. pen. ne p̄el. vi. siu. Ad hoc est gl. in c. abolēdę. de sepul. ⁊ in c. suā. de simo. vbi Panor. contra glo. tenet q̄ extranei sacerdotes ēt si abundant, p̄sit exigere: cum ad hoc est officio nō teneātur: ⁊ restringit gl. in ca. p̄cipimus. 21. q. 2. quę simp̄lr vicit sacerdotē posse aperas suas spūales locare. Eli de de hoc doc. in c. significatum. de p̄eb. ¶ Octaua cōclusio: rector parochialis, qui sepulturā ⁊ exequias suo parochiano defuncto impēdit, sola hac intētione, vt aliquid p̄cipiat, alias nō facturus, licet non incurrat simoniā conuentionalē, incurrit tn̄ vere simoniā mētalez: ⁊ grauiter peccat. Prima pārs p̄batur in c. vlt. de sim. ex quo non p̄cessit pactus expressum, nec emptio, nec venditio, nec exactio, nec eccl'a iudicat de tali simonia in foro cōtentioso: Scōa pars p̄batur: q̄ p̄cessit intētio deprauata: ⁊ sic incurrit simoniā mentalez: q̄ sola p̄nia purgatur, vt ibi dī: q̄ nullā cēsurā eccl'asticā incurrit. Ad hoc est gl. in simili casu in c. vnico. de cle. non resi. lib. 6. ¶ Nona concl'o: consuetudine introduci p̄t, vt clerici curati ex bonis defuncti certū quid percipiant. Hanc concluſ. p̄batur Host. in sum. de cōsuetudinę in quibusdā terris: vbi clerici curati de consuetudine recipiunt ⁊ exigunt lectū, in quo defunctus moritur: Itē ⁊ vestes in q̄bus moritur. Alicubi cōsuetudo est q̄ curati hēant pānū q̄ feretro superponit. Alibi q̄ ex armēto hēant melius caput pecoris. Exēplificat ēt Pan. in d. c. ad aplicaz. de consue. in Britania, vbi in morte dat curatis tertia pars oīuz bonorū defuncti, cōuertēda tn̄ ad cultū diuinū ⁊ eleemosynā pauperū. Dicūt tn̄ doc. q̄ subsistēte tali cōsuetudine tanq̄ laudabili, si clerici funus sepelire nō vellēt, nisi ab hēdibus defuncti fieret eis cautio de redēptione lecti, aut vestimētorū, ⁊ aliorū, q̄ ex cōsuetudine de rebus defuncti veniūt, simoniā cōmitterēt: multo magis, q̄n absq̄ pecunia hoc exigūt, nolētes aliter sepelire, vt in c. q̄sta. 13. q. Si autē clerici pacto faciūt de redimēdo lecto, aut pāno, ⁊ hmōi ēt antequā funus sepeliatur, per hoc non incurrūt simoniā: sed est licitū, cū illa sint tpalia: dūmodo p̄ hoc nō neget sepultura, vel immisceatur ius sepulturę. Et si post sepultura hēdes nollent ob-

seruare pactũ aut ꝯsuetudinẽ, pñt clerici agere cõtra eos: vt superius dictũ est. ¶ Decima conclusio: ꝯcurrentibus tribus ad laudabilẽ ꝯsuetudinẽ in hac materia introducendã reqsitis, valet ꝯsuetudo, vbi rector parochialis pro sepultura noĩe remedij certũ qd, siue añ sepulturã, siue ex postfacto ab hr̃dib⁹ defuncti recipit vel exigit. Hęc ꝯclusio elicit̃ ex p̃cedentibus: ⁊ probo eã de laudabili cõsuetudine in officialatu curię Pata. in Vienna, cui ad annos plures officialis pręfui: Vbi cũ adultus, qui saltẽ semel cõicauit, moritur, dant hęredes occasione sepulturę noĩe Remedij. 12. denarios Vienn. pro puero 7. denarios: q̃ cõsuetudo si p̃dicta tria, de qbus supra in tertia ꝯclusione, ꝯcurrũt, nequaq̃ venit cõdẽnãda. Et dz hęc p̃positio, pro, ĩ hac ꝯclusione ⁊ similibus sumi nõ primo modo, sed altero ex tribus sequẽtib⁹. ¶ Venio nũc ad vndecimã ꝯclusionẽ, q̃ est rñsiua ad cãm facti q̃siti: ⁊ est hęc. Nõ valet ꝯsuetudo vbi remediũ anteq̃ exigatur a debẽtibus, ex ꝯsuetudine tanq̃ incerto ꝯsistẽs in quota ignorat̃: si p rectorẽ parochialẽ ⁊ hr̃des defuncti, aut alias interpositas p̃sonas ad cęrtũ qd ⁊ quotã ex ꝯuẽtione, aũt pacto reductũ exigit̃ ⁊ recipit̃. Hęc ꝯclusio est ꝯtra cõem practicã, circa quasdã ecclesias dięcesis Salzburgẽ. ⁊ Patauiẽ. in Bauaria ⁊ Austria superiori solitã obseruari. Vbi cũ aliquis morit̃, hr̃des defuncti ignorãt, vel ad minus dubitãt, ad quã quotã determinate rectori curato noĩe Remedij teneant̃: sed tãdẽ ex ꝯuentione, aut pacto certificantur, quãtũ dare debẽt. Et ꝓbo hãc ꝯclusionẽ, primo ex eo, qꝛ est ꝯtra naturã ꝯsuetudinis, vt incertũ introducat, ⁊ super incerto fundet̃. Nã ex quo ꝯsuetudo hz vĩ legis, vt ex ea Remediũ, ⁊ nõ alias licite peti possit: tunc dz esse certa sicut lex: vt in c. erit aũt lex. 4. dis. ergo si cõsuetudo esset laudabilis. ⁊ sic valeret, oporteret ꝙ hr̃des statim ex ea scirent ad quid certũ, ⁊ ad quã quotaz noĩe Remedij pro sepultura tenerentur. Itẽ talis ꝯsuetudo immo potius abusio ꝯtinet in se expresse pactũ, aut ꝯuentionẽ, quę in hmõi reprobat̃: vt sępius dictũ est supra. Nã qñque rector aut vicarius pro remedio. 12. Floren. Renen. petit: si tandẽ ex tractatu ⁊ ꝯuẽtione tm̃ ad quinque p̃uenicur. Itẽ talis ꝯsuetudo non p̃sumitur habuisse principiũ voluntariũ, sed exactũ, aut ꝯuentum. Quis. n. dicet laicos a principio adeo fuisse liberales, ⁊ ad sepulturã sic deuotos, ꝙ occasione sepulturę

pulturę funeri impendendę vltra exequias dederint. 15. Floren. Reneñ. aut circa? Item talis ꝯsuetudo tanq̃ corruptela pluribus rectoribus, ⁊ maxime vicarijs, qui plus curat de lana, q̃ de aĩa, pręstet cãm delinquendi, ⁊ grauandi pauperes hęredes defunctorũ: vt sępius vltra vires ⁊ solitũ plus exigant: qꝛ quasi ex arbitrio eorũ dependet, quid pro remedio recipere velint. Nam hęc quota, q̃ fuit hoc anno ex cõsuetudine noĩe Remedij solita dari, non erit anno sequenti, ſm eos: cũ pestilentia viget, vel cũ nouus rector, aut vicarius superuenerit, ꝯsuetudo mutatur: immo plus aut minus: vt videmus in practica. Itẽ talis consuetudo dat occasionẽ rectoribus eccl̃as suas locantibus, ꝙ cõsuetã pensionẽ, siue absentiã augmentant. Nã videntes vicarios eorꝫ ex Remedijs ditari, ecclesiã quã quis hoc anno arrendauit pro 50. Flor. Renen. in absentia, sequẽti anno locat pro 60. ⁊ tandẽ 80. prout vidi in practica. Et sic vicarijs per magnas absentias grauati, sub pietate Remediorũ, abradũt oues moriẽtes de cute vsqꝫ ad carnẽ ⁊ ossa: qd̃ est oĩno inhumanuꝫ. Itẽ cõtra naturã aliarũ consuetudinũ, facit illud qd̃ inducit crescere, ⁊ nunq̃ decrescere. Remediũ. n. semp cũ cremento exigit: qꝛ nunq̃ consueuerunt rectores dicere, ꝓgenitores tui dederũt pro Remedio 12. denarios, sed sic, auus tuus dedit 10. Floren. Renen. pr̃ tuus, qui possedit hũc marsum sil'r dedit 10. aut 12. ⁊ tu solum exhibes 7. aut 4. Floren. Renen. Qd̃ oĩno hẽt spẽm mali. ¶ Nec valet dicere ꝙ hmõi Remedia iuxta morẽ eorũ licite recipiantur, Primo, ꝑꝑ malã decimationẽ prędialem, ⁊ maxime propter personalẽ, quę raro laicis soluitur, Secundo, ꝑꝑ offertoria, ⁊ alia iura parochialia debita, neglecta: vt sic quę defunctus in vita nõ persoluit, saltẽ eius hęredes post mortẽ de bonis suis sub noĩe Remedij persoluant: qꝛ super decimis soluendis talis consuetudo eos non excusat. De quo tñ dic vt notatur in ca. 1. de deci. lib. 6. ⁊ c. ad apostolicę. ⁊ c. a nobis. ⁊ ca. tua. de deci. Propterea posset contingere ꝙ in tribus diebus successiue morerentur pater, filius, ⁊ nepos: ⁊ sic de eisdẽ bonis exigeretur occasione prędictorũ eadeꝫ taxa per viam Remedij: quod est inconueniens. Quidã tñ astuti rectores siue vicarij perpendentes Remedium sic exigendum fore illicitũ, miscent Remedium cũ exequijs, siue cultu diuino peragendo, ⁊ simul ex conuentione taxant: quod

tamen ex prędictis ēt ꝓstat esse illicitum. ¶ Conclusio vltima: quę ab antiquo solita sunt ecclesijs ꝛ ecclesiarum ministris tribui, nō debent aliquo mō immutari. tex. est in l. priuilegia. in fi. C. de sacros. eccl. per quem tex. dicit Barth. q si cōitas est solita certū quid dare ecclesię, non pōt per statutuz immutare. Ex quo pōt inferri, q parochiani non pñt per statutuz tollere, quominus oblagium, aut Remediū solitum, ex laudabili consuetudine introductum, debeatur ꝛ exigi possit. Si tñ Remedium esset laicis nimis onerosum, ꝛ per lapsum, siue deprauataz consuetudinem introductum, pñt laici per statutum ad certū quid reducere ꝛ statuere inter se, q sepultura ipsius officio peracta aliquid in certa quota detur, siue remedium, aut alio vocabulo nominetur. Probat hoc: qz si ex cōsuetudine laudabiliter introducta videtur se quasi tacite ad aliquid dandū a principio obligasse, multo fortius se possint ad hoc expresse per statutū obligare: dummodo tñ coacti per rectorē curatum hęc non statuant, ita q ex parte ipsius rectoris circa statutum oīs pactio ꝛ conuentio cesset, vt patet ex supradictis. Et valde expediret huiōi statutum fieri. Primo, ex parte laicorum, vt de cętero circa remedia amputaretur eis materia querelandi. Secundo, etiaz ex parte curatorum: vt eis per statutum huiōi circa remedia exigenda precluderentur vię ꝛ modi simoniacę prauitatis.

¶ An facienda sint conuiuia sacerdotibus in funere defunctorum. Cap. 25.

Ex his infero, q non valet ꝙsuetudo, q post sepulturam homines, ꝛ maxime sacerdotes ꝙueniant in loco vno ad prādiuz sumptibus defuncti, vt in c. nullus. de presb. de ꝙsec. dist. 5. quē text. oīno vide. vbi gl. dānat hanc ꝙsuetudinem, q̄ est in Anglia, ꝛ ēt in certis locis Bauarię. Et ex hoc ēt reprehendūtur q̄dam fraternitates sacerdotum: in quibus ex statuto fratres in anno aliquoties, ꝛ post exequias fratres conueniunt: ꝛ de bonis fraternitatis relictis, siue donatis, tantū prādiū faciunt: prout in facto vidi in Pādeñ. Austrię. Finaliter ex oīous supradictis concludo negatiuā partē ad casuz facti q̄siti, vez, q curatus nō pōt licite ex pacto aliquid pro sepultura exigere: pōt tñ Remediū cū ex laudabili consuetudine introductū est, licite recipere, sm limitationes supra in conclusionibus recitatas. Nec obstat ratio

rō pro veritate q̄siti adducta, q̄ illud solet hāi in cōi practica ꝛ ex consuetudine: qz practica talis nō est cōsuetudo laudabilis, sed potius deprauata corruptela. Nec excusat in hmōi recipiētes, ꝛ exigentes, ēt si sit longeua ꝛ diuturna. Nā diuturnitas tēporis in talibus nō diminuit pctm̄, sed auget: vt in d.c.nō satis. de simo. ꝛ vt inquit text.in c.cū ecclesię corpore.eo.tit.ꝛ in c.fi.de consue.tanto grauiora sunt crimina, quanto diutius infelicem aiam detinent alligatā, ꝛc. Neq; tolerantia eporuz ꝛ suoruz officialiuz p̄dictos excusat: neq; facit talē consuetudinē licitā: qz tolerantia talis nō inducit tacite dispensationē cū recipiente, siue exigente: cū nec papa in talibus q̄ sunt prohibita, qz simoniaca possit dispensare: vide gl.in c.cū iā dudū. de prēb. per doct.in c.super eo. de cogna.spi.ꝛ in c. constitutis. de fil. presbyt. Ex quo ēt habes, q̄ per istaz malaz consuetudinē non derogant̄ antiqua ꝛ noua iura, quę prohibent aliquid ex pacto pro sepultura recipere ꝛ exigere: quia cuiū iura illa contineāt ius nature ꝛ diuinum, ex quo simonia tam diuino quam naturali iuri sit contraria: non possunt per contrariam consuetudinem, vt pote irrationabilem abrogari. Et de hoc vide S.Tho. quolibe. nono.art.2. Episcopus etiam talem consuetudinem corruptam simulans, siue expresse tolerans a peccato minime excusatur: quia ex officio ad ipsum pertinet prauas tollere loci consuetudines, ꝛ inhibere clericis, ne quicquam hac de causa exigant: vt no. Panor.in d.c.abolendę. de sepul.in 2.notab.

¶Quibus personis denegatur sepultura ecclesiastica. Cap.26.

AD cuius euidentiam quęro qui sunt, qui priuantur ecclastica sepultura. Solutio. quindeciz differentijs personarū interdicitur ecclesiastica sepultura. ¶ Primo, excōicatis. cle. 1. de sepul. Et hoc verum nisi absoluant̄ ēt in extremis: sed hęredes pro eis satisfacere tenentur: vt in c.parochiano.eo.tit. Et sm Gul. idē est de excōicatis minori, si notorię excommunicati sunt. Idem de excōicatis ēt iniuste, vt no.glo.in c.literas. de restitu. spolia. Sepeliētes vero nominatim excōicatos maiori, sūt ipso facto excommunicati, vt in clem. 1. de sepul. ¶ Secundo, manifestis vsurariis. d. clem. 1. ꝛ c. quanquam. de vsuris. lib. 6. hoc verum nisi peniteant, ꝛ faciant cautionem. ¶ Tertio, qui in torneamentis moriuntur. c.1. de torneo. Et exponit Host. etiam si quis

Excōicatis interdicitur sepultura ecclesiastica.

Vsurarijs.

Morientibus in torneamentis.

quis ibi letale vulnus acceperit, licet postea superuixerit: q quã uis pęniteat, ⁊ ei eucharistia non neget, carebit tñ ecclesiastica sepultura. Hoc intellige ꝑm Guil. tã de militibus q̃ de armigeris eorũ, qui ibidẽ in armis se exercent. Secus de illis, qui illuc vadũt causa curiositatis, vel ad videndũ, vel alia quacunq; de causa. Adde ẽt prędictis qđ no. Ricar. in 3. dist. 37. ꝙ illi, qui hastiludia faciũt, peccãt mortaliter: cũ simili rõne videant esse ꝓhibita, vt torneamẽta. Et ex hoc innuit q̃ morientes in illis nõ sepelient in sacrato. Et hoc vr̃ verũ per rõnem. d. c. 1. ibi. vñ mortes hominũ ⁊ aĩarum pericula sępe proueniũt: nã in talibus hastiludijs sępe p̃dicta ꝓueniunt. Secus dicenduz vr̃ in currentibus ad brauiũ. vt Uiẽnę, ⁊ in multis ciuitatibus: nã raro vel nũ quã eueniũt in tali cursu mortes hoĩum. ¶ Quarto, noĩatiz interdictis. d. cle. 1. ⁊ hoc sub excõicationis pęna. Alij aũt interdicti silr priuantur. Qđ intellige de interdictis a diuinis ⁊ participatione sacr̃orũ ꝑm Panor. qr interdicti a iurisdictione, vel ab aliquo officio nõ priuant sepultura. ¶ Quinto, raptoribus, qui pertinaciter, cũ possint, in vita nõ satisfacit, ⁊ in morte nõ pñt. c. 2. de rap. Archleps Flor. dicit, ꝙ si raptor potuit restituere, ⁊ nõ restituit, nec securitatẽ dedit, denegabuntur ei sacr̃a ⁊ sepultura. Si vero cũ hr̃et vnde redderet, distulit vsque ad mortẽ pęnitere, ⁊ tunc est impotẽs ad restituendũ, si est alias cõtritus ⁊ dispositus ad restituendũ, si posset, dabuntur ei sacr̃a, sed priuabitur eccl̃astica sepultura ad terrorẽ aliorũ: nisi parentes, vel amici eius vellent restituere pro eo: qr tunc sepelietur in sacrato. Panor. vero in ca. super eo. de rapt. dicit de mente glos. quę cõiter tenetur. Quod aut decessit quis in pctõ rapinę, nec pęnituit: ⁊ tunc ẽt sibi cęmeterium denegatur: qr decessit in mortali. Aut pęnituit in morte ⁊ satisfecit: ⁊ tunc ex toto conceditur sepultura: ⁊ clerici debẽt interesse sepulturę: ⁊ ita proprie loquitur tertius casus d. c. super eo. Et ista interpretatio tanq̃ benignior tenenda est. ¶ Sexto, blasphematoribus dei, ⁊ qui sancta contẽnunt. ¶ Septimo, illis qui se occidunt. 13. q. 2. Quibus. 23. q. 5. placuit. Et hoc intelligẽdum est ꝑm Guli. si se peremerũt ex desperatione, vel indignatione, aut iracundia. Secus si ex furore, vel a casu. Unde siquis propter fugam pręcipitaret se in aquã, qr sic credebat euadere posse: non imputatur ei, si contrarium

Interdictis.

Raptoribus.

Blasphematoribus.

Se occidentibus.

eueniat,

eueniat, arg. c. nerui. 13. dist. ⁊ d. c. ex parte. in gl. Concordat Mo-
sti. Nota tñ ꝟm quosdaꝫ, ꝙ si ille, qui occidit se ex desperatione,
aliquandiu post vulnus viueret, ita ꝙ eum pęniteret, ⁊ confite-
retur, ⁊ ostenderet signa contritionis in morte: tali non est de-
neganda ecclesiastica sepultura, ex quo non decedit in peccato
mortali. ¶ Octauo prohibetur ei sepultura, de quo certum est
⁊ manifestũ, non fuisse cõfessum, vel non cõicasse semel in anno:
iuxta c. oĩs vtriusqꝫ. de pę. ⁊ remis. Quidam hoc limitant, nisi se
super hoc emendasset in articulo mortis, ⁊ confitendo, ⁊ cõicã-
do: vel saltẽ signa contritionis ostendisset in fine: qꝛ tunc nõ ne
gabitur sepultura ꝟm eos. Contrariũ tñ puto verũ. s. ꝙ per illaꝫ
ẽt non euadit pęna. d. c. oĩs. ꝑꝑ rõnes quas adduxi supra. cap. 4.
in secunda partic. primę par. ibi vide. Si vero occultum est: ꝙ
quis non est confessus infra annum: nõ negabitur ei sepultura:
qꝛ ex quo est occultuꝫ, non debet publicari pctm̃: Aut si dubite-
tur: qꝛ forte cõfessus alicui mendicantiũ: ⁊ de eius cõsilio absti-
nuit ab eucharistia. ¶ Nono, illi, cui interdictus est ingressus
ecclesię. c. is qui. de sen. exc. lib. 6. ¶ Decimo, monacho propriũ
hñti: vt in c. super quodam. de sta. mo. ¶ Undecimo, illi, qui sa-
cerdotẽ tutorẽ filijs suis instituit. 98. dist. c. neque apud glo. ibi cõ
trarium tenet. ¶ Duodecimo, iudęis, paganis, ⁊ hęreticis. de
conse. dist. 1. c. ecclesiã, ⁊ c. seq. ¶ Tertiodecimo, corporibus exẽ
teratis vel diuisis, vt ossa ad sepulturã deportentur, vt in extra-
uag. Bonif. viij. de testandę. sub ti. de sepul. ¶ Quartodecimo,
illis, qui post mortẽ de hęresi conuincuntur: vt in c. siquis eps.
de hęre. ¶ Quintodecimo, gñaliter nullus notorius decedens
in ipso nõtorio mortali pctõ, sepeliendus est. d. c. quibus. ⁊ c. nõ
estimemus. ⁊ c. pro obeuntibus. ⁊ c. cum grauia. 13. q. 2. oẽs. n. ca-
sus supradicti locũ hñt in notorijs: pctõres. n. occulti sunt sepe-
liendi: hñt ẽt locũ in non reconciliatis. Si. n. confiteantur, sicut
eis conceditur corpus Christi, ita ecclesiastica sepultura. 13. q. 3.
quęsitũ. Si ẽt signa pęnitentię apparuerunt, si loquelam amise
rant, tunc post mortẽ sunt absoluendi, ⁊ ad orationes ⁊ ad alia
ecclesiastica suffragia recipiendi ⁊ sepeliendi: sed hęredes pro
eis satisfacere tenentur proximis: vt in d. c. parochiano. eo. tit. ⁊
de rapto. c. literis. ⁊ ca. a nobis. 2. de sent. exc. Et ad probandum
hmõi signa, sufficit in hoc casu vnus testis, 26. q. 6. qui recedunt.

Non cõfessis & non cõicatis semel in anno.

Interdicto Monacho proprietatio.

Tutorẽ filijs sacerdotẽ instituẽti.

Iudæis, paganis, & hæreticis.

Diuisis corporibus.

Post mortẽ de hæresi conuictis.

Notorijs.

⁊ c.

ꝛ c.seq. Fallit tamen hoc in raptoribus: ꝛ violatoribus ecclesię: ꝛ illis, qui moriuntur in torneamentis: ꝛ alijs similibus supra recitatis: quibus ecclesię sepultura interdicitur, Adde etiā prędictis quod no. Panor. in ca. ex parte. prealle. ꝙ decedens sine confessione exteriori in extremo vitę facta, debet sepeliri in coemeterio ecclesię: ex quo confessionem non contempsit: sed morte pręuentus est. Non est. n. credendum, ꝙ decesserit in mortali peccato. de quolibet. n. prę sumenduz est bonum: nisi contempsisset per annum ꝯfessionez: vt dictum est supra: ēt si mors fuisset casualis. ¶ Quid fiet, si tales, de quibus dictum est, de facto sepeliuntur in ecclesia vel coemeterio? Solutio. si corpora eorū discerni pñt, exumandi sunt, alias non. ca. sacrum. eo. tit. ꝛ ecclesia vel coemeterium est reconciliādum, vt in c. consuluisti. de cōse. eccl. vel alt. Quid fiet, si dubitetur de cadauere: vtrum fuerit cuiusdam Christiani, pagani, vel hęretici, vel excōicati? Solutio. videtur in meliorem partem interpretandum d. ca. sacrum. ¶ Sed qua pęna puniendi sunt, qui ad sepulturam aliquē recipiunt in casu non concesso? Solutio. tenent̄ ad restitutionē corporis si petatur, ꝛ omnium, quę occasione illius receperunt. ca. fraternitatem. ꝛ c. ex parte. 1. ꝛ cum liberum. eo. ti. ꝛ alijs pęnis, vt supra dictum est. Vtrum suspensi ꝛ hmōi sint sepeliendi? Solutio ꝑm Panor. in c. ex parte. 2. eo. ti. ꝙ sic, quacunqz pęna moriant̄, dūmodo poenituerint. Et possunt sepeliri in coemeterio cum solennitate missę ꝛ aliorum officiorum. Nec sacr̄a ecclesię talibus sunt deneganda. vt in ca. fi. 13. q. 2. Tales tamē non sunt deponendi de furcis sine licentia principis: qui tamen debet se in hoc facilem reddere. vt in l. 1. ꝛ 2. ff. de cadaue. pu.

¶ Ordo sepeliendi aliquem secularem defunctum. Cap. 27.

Cum defunctus aliquis ad ecclesiam, vel cęmeterium defertur sepeliendus, persępe diuersarum religionum clerici adesse solēt: qui propter varias suas ordinationes ꝛ ritus varie legunt, ꝛ varie cantant: ꝛ vt plurimum non consonantiam, sed potius dissonantiam gignunt. Idcirco vt talis dissonantia euitetur, modus cantandi non antiquus, sed quem nunc ritus Romanus tenet, hic inferius annotatur. Postquam corpus defuncti positum fuerit in ecclesia, in qua tumulari debet: sacerdos cum stola ꝛ pluuiali incipiat absolute.

Non

NOn intres in iudicium cum seruo tuo domine: quoniam nullus apud te iustificabitur homo: nisi per te omnium peccatorum ei tribuatur remissio. Non ergo eum, quesumus domine, tua iudicialis sententia premat: quem tibi vera supplicatio fidei christiane commendat: sed gratia tua illi succurrente mereatur euadere iudicium vltionis: qui dum viueret insignitus est signaculo sancte Trinitatis. Per Christum dominum no. ℟. Amen. Et cantores illius loci debent incipere ℟. Subuenite sancti Dei. fo. 140 & omnes alij clerici debent inceptum ℟. totum vsque in finem prosequi versum vero Suscipiat te Christus cantabunt ipsi cantores, vel alij duo, quibus incensum a cantore pro suę voluntatis libito fuerit: post repetitionem vero. s. Suscipientes, alij duo, quibus cantor innuerit, vel ipsimet cantores dicent ℣. Requiem eternam. ceteri vero clerici cantabunt repetitionem. s. Offerentes eam in conspectu altissimi. ℟. Subuenite. vt su. ¶ Dum autem cantatur prędictum ℟ium, sacerdos accipiat aquam benedictam de manu ministri, & aspergat corpus defuncti: & postea similiter incenset illud. Et finito ℟io, cantor cum primo choro dicat Kyrie el. Et secundus chorus Christe el. Deinde oēs simul dicant. Kyrie el. Quo finito sacerdos dicat alta voce Pater noster. ℣ Et ne nos. ℣. Dñs vo. ℟. Et cum spiritu tuo.

DEus, cui omnia viuunt, & cui non pereunt morientio corpora nra, sed mutantur in melius, te supplices exoramus: vt suscipi iubeas aiam famuli tui. N. per manus scōrum angelorum deducendā in sinū amici tui Abrahę patriarchę, resuscitandāque in nouissimo iudicij magni die: vt quicquid vitiorū diabolo fallēte contraxit, tu pius & misericors abluas indulgēdo. Per Christum. ℟. Amen. Finita oratione, cantores incipiant ℟. Libera me dne. fo. 142. Et repetitur ℟. Libera me dne, & interim q̄ dictum ℟. ideo cantatur, fiat de aqua benedicta & incenso, vt sup. Completo vero ℟. dicatur vt su. Kyrie elei. & P nr. ℣. Et ne nos. ℟. Sed libera. ℣. A porta inferi. ℟. Erue dne aiam eius. ℣. Requiescat in pace. ℟. Amen. ℣. Domine exau. ℟. Et cla. ℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo.

ABsolue, quesumus Domine, animam famuli tui N. vt defunctus seculo tibi viuat: & quę per fragilitatem carnis humana

humana quersatione peccata commisit, tu venia misericordissimę pietatis absterge. Per Christum. ℟. Amen. Finita oratione aliqui de circunstantibus accipiant feretrū, & deportent defunctū ad tumulū: & dū portatur, clerici cantent sequētes ańam. In paradisum deducant te angeli. fo. 143. Ańa. Ego sum. vt supra fo. 146. Canticum. Benedictus dñs deus Israel. Finito cantico cantetur ańa. Ego sum. tota. His oībus finitis, sacerdos accipiat aquā benedictā: & aspergat corpꝰ defuncti, & tumulū: & postea incensat illū: & dicat alta voce ℣. ater nr̄. ℣. Et ne nos. ℟. Sed libe. ℣. Non intres in iudicium cum seruo tuo dñe. ℟. Quia non iustificabitur in conspectu tuo oīs viuens. ℣. A porta inferi. ℟. Erue dñe aiam eius. ℣. Requiescāt in pace. ℟. Amē. ℣. Domine exaudi orationē meā. ℟. Et clamor meus ad te ve. ℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo. Oremus. Dic.

SAtisfaciat tibi qs dñe deus noster, pro aīa famuli tui dei genitricis semperq; virginis Marię, & sanctissimorū Petri & Pauli apl'orum, & sancti N. oīumq; scōrum tuorum oō: & pīs familię tuę humilis & deuota supplicatio, vt pctōrum omnium veniam, quam precamur, obtineant: nec euꝫ patiaris eruciari gehennalibus flammis, quē filij tui dñi nostri Jesu Christi pretioso sanguine redemisti. Qui tecum & cum spiritu sancto viuit & regnat Deus, per omnia secula seculorum. ℟. Amen. ℣. Dñs vo. ℟. Et cum spiritu tuo. Et idem Sacerdos dicat. Anima eius, & animę omnium fidēlium defunctorum per misericordiam Dei, Et cantores immediate subiungant.

Et tunc statim cantores incipiant ℟. Memento mei deus. fo. 148. Dum prędictum ℟. cantatur, reuertantur in ecclesiaz. Et postquaz reuersi fuerint, ităt ordinate in choro. Et finito ℟. sacerdos dicat alta voce ℣. ater noster. ℣. Et ne nos indu. ℟. Sed libera. ℣. A porta inferi. ℟. Erue dñe aiam eius. ℣. Requiescat in pace. ℟. Amēn. ℣. Domine exaudi oratiōnē meā. ℟. Et clamor. ℣. Dominus vo. ℟. Et cum spiritu tuo. Oremus.

Ut ōti

TIbi domine commendamus animam famuli tui N. vt defunctus seculo tibi viuat: & quę per fragilitatem mundanę conuersationis peccata comisit, tu venia misericordissimę pietatis absterge: ℣ Per Christum dominum nostrum. ℟ Amen.

¶ De officio sepulturę parvulorum. Cap. 34.

INcipit officium sepulturę parvulorum Christianorum. Quando puer extrahitur de domo, & deportatur ad ecclesiam: dñr psalmi graduales, vcz psal. Ad dñm cum tribularer. cum reliq. infra. fo. 181. Quilibet cum Gloria pat. & Sicut erat. ¶ Vel sic, cum puer extrahitur de domo, incipitur psalmus Beati immaculati, &c. fo. 124. & ps. Laudate pueri dñm. fol. 37. Et dñr cum Gloria patri. & Sicut erat. Et qñ puer fuerit in ecclesia, incipitur ańa. Hic accipiet benedictionem a dño: & misericordiam a Deo salutari suo: qr hęc est generatio quęrentium dñm. ps. Dñi est terra, & cum Gloria pa. & Sicut erat. fol. 38. Quo finito dicatur Kyrie eleis. Christe eleis. Kyrie eleis. Pater noster. ℣. Et ne nos. ℟. Sed libera nos. ℣. Ne autez propter innocentiam suscepisti. ℟. Et confirmasti me in conspectu tuo in ęternum. ℣. Dominus. ℟. Et cum spiritu tuo. Oratio.

OMnipotens & mitissime deus, qui oibus parvulis renatis fonte baptismatis, dum migrant a seculo, sine vllis eorum meritis vitam illico largiris ęternam: sicut aię huius parvuli hodie credimus te fecisse: fac nos, qs dñe: per intercessionē beatę Marię virginis, & oium sctōrum tuorum hic purificatis tibi mentibus famulari: & in paradiso cum beati parvulis perenniter sociari. ℣ Per Christum do. ℟. Amen. ¶ Dum portatur ad tumulum dicatur ańa. Juuenes & virgines, senes cum iunioribus laudent nomen dñi. ps. Laudate dñm de cę. fol. 147. Deinde dicatur Kyrie eleis. Christe eleis. Kyrie eleis. Pater nr. ℣. Et ne nos. ℟. Sed libera nos. ℣. Sinite parvulos venire ad me. ℟. Talium est n. regnum cęlorū. ℣. Dñs vo. ℟. Et cū spt. Dic.

OMnipotens sempiterne Deus, sanctę puritatis amator: qui animam huius parvuli ad cęlorum regna hodie misericorditer vocare dignatus es: digneris etiam domine ita nobiscum misericorditer agere: vt meritis tuę sanctissime passionis, & intercessione beatę Marię virginis, & omnium sanctorū tuorum, in eodem regno nos cum omnibus sanctis & electis tuis

tuis semper facias congaudere celestibus. Qui vivis & regnas cum Deo patre in vnitate spiritus sancti deus, per oia secu. &.

¶ Quando reuertuntur ad ecclesiam, pronunciatur antipho. Benedicite dñm. deinde dicatur psal. Benedicite oia opera domini dño. sup. fol. 89. Quo finito: dr tota antipho. Benedicite dñm omnes electi eius: agite dies letitie: & confitemini illi. Deinde dicatur ℣. Dñs vobis. ℟. Et cum spiritu tuo. Oratio.

DEus, qui corda fidelium sancti Spiritus illustratione docuisti: da nobis in eodem spiritu recta sapere, & de eius semper consolatione gaudere. Oratio.

CONcede nos famulos tuos, quesumus domine Deus, perpetua mentis & corporis sanitate gaudere: & gloriosa beate Marie semper virginis intercessione a presenti liberari tristitia, & eterna perfrui letitia. Oratio.

DEus, qui miro ordine angelorum ministeria hominumque dispensas, concede propitius: vt quibus tibi ministrantibus in celo semper assistitur, ab his in terra vita nostra muniatur. Per Christum dominum nostrum. ℟. Amen.

¶ Ritus sepeliendi defunctum secularem, secundum vsum patriarchatus Venetiarum. Cap. 29.

CUm clerici ad funus aliquod accedunt: acolytis & cruce precedentibus, ordinate pergunt ad locū, vbi est corpus: vel ad ecclesiam: vel ad domū defuncti: legendo psalmos graduales distincte & morose. Et cum peruenerint ad ecclesiam, vbi tumulandus est defunctus, ingrediendo eam cantent sequens responsorium: vt hic inferius notatum est, cum suo versu & resumptione.

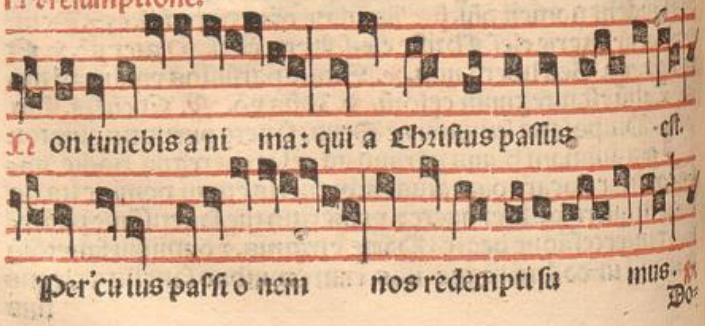

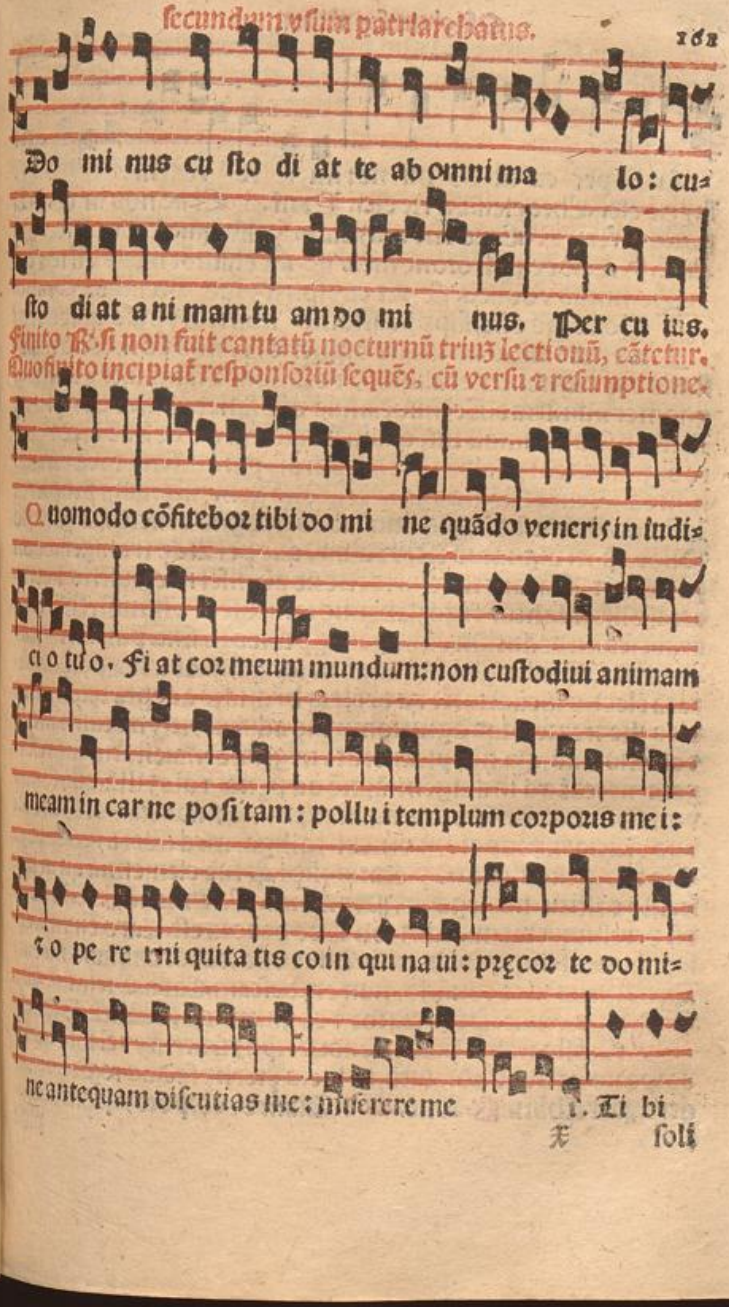
Do mi nus cu sto di at te ab omni ma lo: cu=
sto di at a ni mam tu am do mi nus. Per cu ius.
Finito ℟. si non fuit cantatū nocturnū triuz lectionū, cātetur.
Quo finito incipiat responsoriū sequēs, cū versu & resumptione.
Q uomodo cōfiteboz tibi do mi ne quādo veneris in iudi=
cio tuo. Fiat coz meum mundum: non custodiui animam
meam in car ne posi tam: pollu i templum corporis mei:
& o pe re tui quita tis co in qui na ui: pzecoz te do mi=
ne antequam discutias me: miserere me

T. Ti bi

so li pec ca ui do mi ne: mi se re re me

Kyrie eleis. Chr̄e eleis. Kyrie elei. Qr nr̄. ℣. Et ne nos in du. ℣. A
porta inferi. ℟. Erue dn̄e aīaz eius. ℣. Requiescat in pace. ℟.
Amē. ℣. Dn̄e exaudi oronē meā. ℟. Et clamor meus ad te ven.
℣. Dominus vobiscū. ℟. Et cuz spiritu tuo. Oremus. Oratio.

ADesto, q̄s dn̄e, supplicationib⁹ nostris, ⁊ pias aures tuas
ad p̄ces nr̄as inclinare digneris: vt nos de throno maie-
statis tuę clementer exaudias, ⁊ orationes famulatus nostri di-
gnanter admittas. Te inuocamus dn̄e sanctę pater op̄s, ęternę
Deus pro aīa famuli tui, quam hodierna die de hac luce voca-
re dignatus es: vt iubeas ei pręparari paradisi tui loca virētia:
non eam exurat flāma ignis crudelis gehennę: quia propterea
Dn̄s noster Jesus Chr̄s filius tuus in ligno crucis sub Pontio
Pilato pati dignatus est, vt aīas, quę per Adę transgessionem
perierant, sua sancta resurrectione ab inferni claustris libera-
ret. Confundantur ergo gehennę ianitores, ⁊ ministri nequitię
erubescant: deducant eā angelicę ptātes in sinū patriarcharū
Abrahā, Jsaac, ⁊ Jacob patrū nr̄or̄: ꝯsequat̄ a tua potētia pa-
ratā electis iucūditatē: ⁊ a dextris hr̄ditatē adepta lętet: vt cuz
dies ille tremendus agnitionis tuę aduenerit, vna cum sanctis
⁊ electis tuis, qui tibi placuerūt, in gloria maiestatis tuę resur-
gere mereat̄ ad indulgentiā, nō ad pęnā: ⁊ aīaz illā, quā fontis
vnda p̄fuit, ⁊ chrisma salutis inunxit, nō sinas flāmarū ardori-
bus cruciari, nec petōrū vinculis alligari: sed liberā redde para-
diso tuo, p̄ indulgentiā pietatis tuę: qr tuā clementiā dū in hoc
seculo cōstitit, nō negauit, Per Chr̄m. ℟. Amen. ℟. Aīa huius
dū derelinqueret mundū soli Deo deuota est. Caro enim rege-
scet donec tempus veniat. ℣. Ad te dn̄e leuaui animam meam:
Deus meus in te confido, non erubescam. Caro. Oremus. Oratio.

DEus vniuersorū creator ⁊ cognitor: q̄es beatitudo sancto-
rū: p̄sta nobis petentibus: vt spūz fratris, vel sororis nr̄i
corporis nexibus absolutū, in lucis ęternę facias regione gau-
dere. Per Chr̄m. ℟. Amē. Aīa. Aīam de corpore, quam assum-
psisti

psisti dñe, fac gaudere cũ sanctis tuis in gloria. Oremus. Oro.

SUpplices exoramus pietatẽ tuã dñe sanctę pater op̃s, ęternę Deus pro aĩa famuli tui, quam de hac luce ad te accersiri iussisti: vt eã in regione viuorũ cõstituas: ⁊ partẽ beatę resurrectionis inter sctõs ⁊ electos tuos habere concedas, Per Chrz dñm nr̃m. ℟. Amen. ℟. In paradisum. fol. 142. Ad dñs Aña. Ego sum resurrectio fol. 145. Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Pater noster. ℣. Et ne nos inducas in tentationem. ℣. A porta inferi. ℟. Erue dñe. ℣. Requescat in pace. ℟. Amen. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dñs vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo. Oremus.

OBsecramus misericordiam tuã ęternę Deus: qui hoĩem ad imaginẽ tuam creare dignatus es: vt animam famuli tui, quam hodierna die rebus humanis eximi, ⁊ ad te accersiri iussisti, blande ⁊ misericorditer suscipias: non ei dominent̃ vmbrę mortis, nec tegat eã chaos ⁊ caligo tenebrarũ: sed exuta omniũ criminũ labe, in sinu Abrahę collocata, locũ lucis ⁊ refrigerij se adeptã esse gaudeat: ⁊ cũ dies iudicij aduenerit, cũ sanctis ⁊ electis tuis eam resuscitari iubeas, Per Christum dominum nostrum. ℟. Amen. ℣. Requiem ęternam dona ei domine. ℟. Et lux perpetua luceat ei. ℣. Requiescat in pace. ℟. Amen.

¶ In die 7. vel 30. atq; in anniuersario responsorium. Cap. 30.

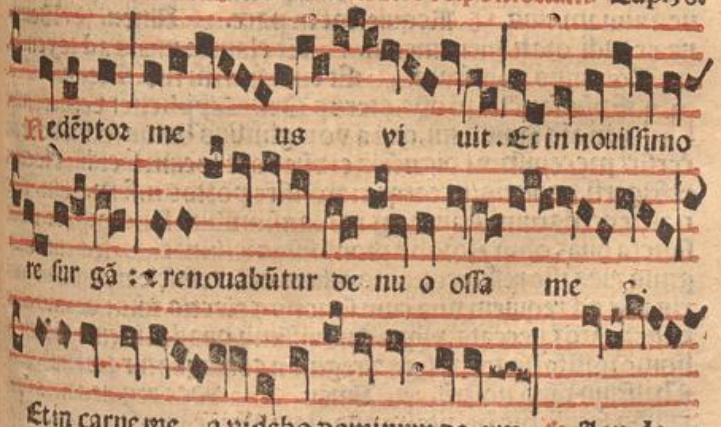
Redẽptor me us vi uit. Et in nouissimo
re sur gã: ⁊ renouabũtur de nu o ossa me a.
Et in carne me a videbo dominum de um. ℣. Lau da

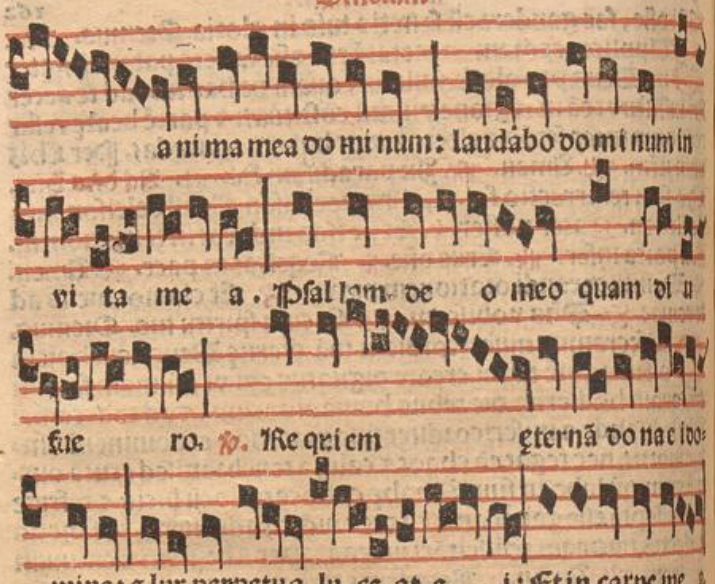
a ni ma mea do mi num: laudabo do mi num in
vi ta me a. Psal lam de o meo quam di u
fue ro. ℣. Re qui em ęternā do na e i do-
mine: ⁊ lux perpetua lu ce at e i: Et in carne me a.

Kyrie elei. Christe eleis. Kyrie elei. Pater noster. ℣. Et ne nos inducas in ten. ℟. Sed libe. ℣. A porta inferi. ℟. Erue domine animam eius. ℣. Requiescat in pace. ℟. Amen. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo. Oremus. Oro.

TE dñe sancte, pr̄ op̄s, ęternę Deus suppliciter deprecamur pro aīa famuli tui, quā a voraginibus huius seculi ad te accersiri pręcepisti: vt digneris ei dñe dare locum lucidū, ⁊ locum refrigerij ⁊ quietis: liceatqꝫ ei transire portas infernorum, ⁊ pęnas tenebrarum: maneatqꝫ in mansionibus sanctorū, ⁊ in luce sancta quaꝫ olim Abrahę promisisti ⁊ semini eius: sed cum magnus dies ille resurrectionis aduenerit, resuscitare eum digneris dñe ad requiem vna cum sanctis ⁊ electis tuis: deleas eius delicta atqꝫ peccata, vsqꝫ ad nouissimū quadrantem: tecumqꝫ immortalitatis tuę vitem ⁊ regnum consequatur ęternuꝫ. Per Christum dñm nostrū. ℟. Amen. Aña. Hęc requies mea in seculum seculi: hic habitabo quoniam elegi eam. Oremus. Oro.

Diri-

OIri vulneris nouitate percussi, ⁊ quodammodo cordib⁹ sauciati misericordiã tuã mundi redemptor flebilibus vocibus imploramus, vt chari nostri animam proprium ad te datorem reuertentem blande, leniterque suscipias: ⁊ siquas ille ex hac carnali cõmoratione cõtraxit maculas, tu Deus solita pietate clementer indulgeas: obliuionigz in perpetuũ tradas: atqz eandem tibi cum ceteris redituram, ⁊ ad corpus qñque reuersuram sanctorũ tuorũ cętibus aggregari precipias. Per Christum dñm. ℟. Amen. Ant. Animam ꝑcamur, quaz creasti dñe, vt suscipi iubeas in regnũ tuum: ⁊ in sinu Abrahę collocari facias, vt cum beato Lazaro portionem accipiat. Oremus. Dio.

OMnipotentis Dei misericordiam deprecemur, cuius iudicio nascimur ⁊ finimur, vt spiritus fratris, vel sororis nostri, quem domini pietas de incolatu mundi huius transire ꝓcepit requies ęterna suscipiat: ⁊ cum beatę resurrectioni presentet: ⁊ in sinibus Abrahę, Isaac, ⁊ Jacob collocare dignet. Per Chm dñm nostrũ. ℟. Amen. Ant. Spus tuus bonus deducet me in terrã rectã: propter nomẽ tuũ dñe viuificabis me in ęquitate tua: ⁊ educes de tribulatione animã meam. Oremus. Dio.

OEus, qui iustis supplicationibus semper ꝑsto es, q pia vota dignaris intueri, da famulo tuo, cui hodie officia ꝑstamus, cum sanctis atque electis tuis beati muneris portionem. Per Chm dñm nrm. ℟. Amen. Ant. Credo dñe Deus carnis resurrectionem, ⁊ vitã ęterñ: sed tñ deprecor tuã clementiaz, vt nõ inter hędos, sed iter oues ꝓstitũ mereat. Oremus. Dio.

OClementiã tuã suppliciter exoramus dñe sancte, pater omnipotens, ęterne Deus, redẽptor animarũ, pro aia famuli tui, quã de hac luce accersiri iussisti: vt angelus tuus suscipiat eã: ⁊ spus tuus refrigeret eam: ⁊ cũ iudicabitur non cat cõdẽnata. ꝑs. De profundis. cũ Requiem ęternam. infra. f. 161 ℣. A porta inferi. ℟. Erue domine animas eorum. Oremus. Dio.

ABsolue, quęsumus dñe, animam famuli tui: ⁊ animas omnium famulorum tuorum confratrũ nostrorum ab omni vinculo delictorum: vt in resurrectionis gloria inter sanctos, ⁊ electos tuos resuscitati respirent. Per Christum dominum nostrum. ℟. Amen. ℣. Requiem ęterñ dona eis domine. ℟. Et lux perpetua lũceat eis. ℣. Requiescant in pace. ℟. Amen.

¶ Incipit officium in agenda mortuorum.
¶ Ad vesperas absolute incipitur. Cap. 31.

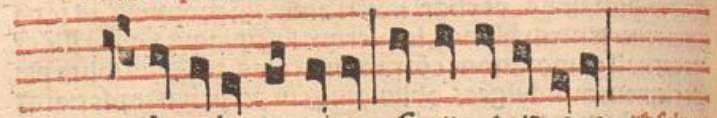

Ant. Placebo domino. Evovae. Psalmus.

Dilexi quoniam exaudiet dominus vocem orationis meæ. Quia inclinauit aurem suam mihi: et in diebus meis inuocabo. Circumdederunt me dolores mortis: et pericula inferni inuenerunt me. Tribulationem et dolorem inueni: et nomen domini inuocaui. O domine libera animam meam: misericors, dominus et iustus: et deus noster miseretur. Custodiens paruulos dominus: humiliatus sum et liberauit me. Conuertere anima mea in requiem tuam: quia dominus benefecit tibi. Quia eripuit animam meam de morte: oculos meos a lachrymis, pedes meos a lapsu. Placebo domino in regione viuorum. Requiem.

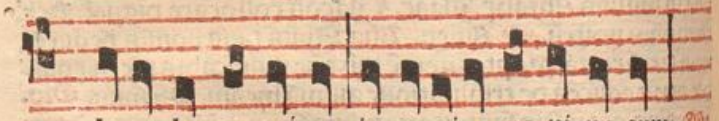

Placebo dominus in regione viuorum. Ant.

Requiem mihi. Evovae. Psalmus.

Ad dominum, cum tribularer, clamaui: et exaudiuit me. Libera animam meam a labiis iniquis: et a lingua dolosa? Quid detur tibi aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam? Sagittæ potentis acutæ cum carbonibus desolatoriis. Heu mihi: quia incolatus meus prolongatus est: habitaui cum habitantibus cedar multum incola fuit anima mea. Cum his qui oderunt pacem eram pacificus: cum loquebar illis impugnabant me gratis. Requiem eternam. Ant.

Requiem mihi: quia incolatus meus prolongatus est. Ant.

Ant. Dominus. Evovae. Psalmus.

Leuaui oculos meos in mõtes: vnde veniet auxiliũ mihi? Auxiliũ meũ a dño: qui fecit cęluz ꝛ terram. Non det in cõmotionem pedẽ tuum: neque dormitet qui custodit te. Ecce non dormitabit, neqz dormiet, qui custodit Israel. Dñs custodit te, dñs protectio tua super manum dexterã tuam. Per diez sol non vret te: neqz luna per noctẽ. Dñs custodit te ab oi malo: custodiat aiaz tuam dñs. Dñs custodiat introitum tuum ꝛ exitum tuum, ex hoc nunc ꝛ vsque in seculum. Requiem ęter.

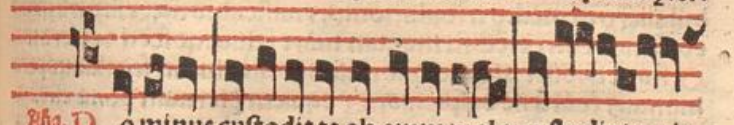

Ant. Dominus custodit te ab omni malo: custodiat a ni-

mã tuaz dominus. Ant. Si iniquitates. Evovae. Ps.

De profundis clamaui ad te domine: domine exaudi vocẽ meam. Fiant aures tuę intendentes in vocem deprecationis meę. Si iniquitates obseruaueris domine, domine qs sustinebit? Quia apud te propitiatio est: ꝛ propter legem tuam sustinuit te domine. Sustinuit anima mea in verbo eius: speravit anima mea in domino. A custodia matutina vsqz ad noctem: speret Israel in domino. Quia apud dominum misericordia: ꝛ copiosa apud euz redemptio. Et ipse redimet Israel: ex omnibus iniquitatibus eius. Requiem ęternam. Antiph.

Si iniquitates obseruaueris domine: domine quis

fu sti ne bit. Aña. O pe ra. E v o v a e. Psalmus.

Confitebor tibi dñe ĩ toto corde meo: qm̃ audisti verba oris mei. In cõspectu angelorũ psallã tibi: adorabo ad tẽplũ sanctũ tuũ, ⁊ cõfitebor noĩ tuo. Super misericordia tua ⁊ veritate tua: qm̃ magnificasti super oẽ nomẽ sanctũ tuum. In quacunqꝫ die inuocauero te, exaudi me: multiplicabis in aĩa mea virtutẽ. Cõfiteant̃ tibi dñe oẽs reges terrę: qꝛ audierũt oĩa verba oris tui. Et cãtẽt ĩ viis dñi: qm̃ magna est gloria dñi. Qm̃ excelsus dñs, ⁊ humilia respicit: ⁊ alta a lõge cognoscit. Si ambulauero in medio tribulationis, viuificabis me: ⁊ sup̃ irã inimicorũ meorum extẽdisti manum tuã, ⁊ saluũ me fecit dextera tua. Dñs retribuet pro me: dñe misericordia tua in seculum: opera manuuꝫ tuarũ ne despicias. Requiem ęternam dona ei. Aña.

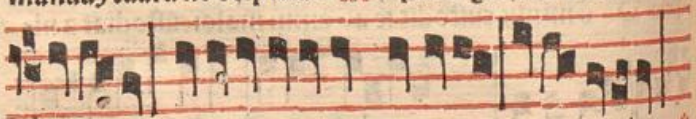

O pe ra manuum tu a rum do mi ne ne de spi ci as. R.

Au di ui vo cem de cę lo di cen tem mi hi. R. Be a ti

mortu i, qui in do mi no mori un tur. Antiphona.

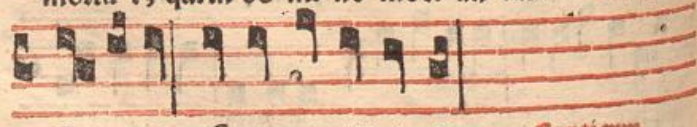

Om ne, E v o v a e. Canticum.

Magni-

Magnificat anima mea dñm. Et exultauit spūs meus in Deo salutari meo. Quia respexit humillitatem ancille sue: ecce enim ex hoc beatā me dicent oēs gnationes. Quia fecit mihi magna, qui potens est: et sanctū nomen eius. Et misericordia eius a progenie in progenies timentibus eū. Fecit potentiā in brachio suo dispersit superbos mente cordis sui. Deposuit potentes de sede: et exaltauit humiles. Esurientes implenit bonis: et diuites dimisit inanes. Suscepit Israel puerū suum recordatus misericordie sue. Sicut locutus est ad pres nostros: Abrahā, et semini eius in secula. Requiez eternā. Ria.

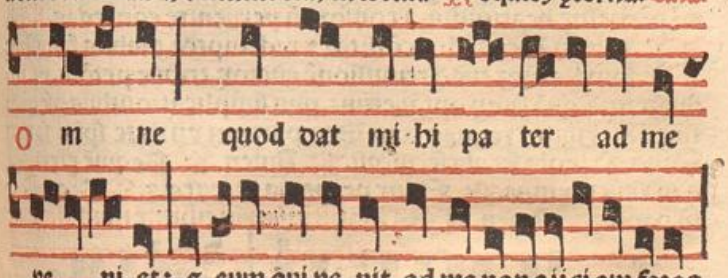

Deinde dicat Pater nr, secre. Et notandū q in diebus ferialibus in vesperis triū, siue nouem lectionū, qñ sine nota dicunt, et in laudibus eorundē dicit Pater nr, cū psalmo, Lauda anima mea dñm. et versiculis, et debitis orationibus, flexis genibus. In alijs vero diebus in officio defunctorum genua non flectuntur, nec dicit psal's. Lauda anima mea dñm. Pater noster, qui. s. Et ne nos inducas in tētatio. R. Sed liba nos a malo. ps.

Lauda aīa mea dñm: laudabo dñz in vita mea: psallā Deo meo q̄diu fuero. Nolite cōfidere in principibus: in filijs hoīm, in qbus non est saluus. Exibit spiritus eius, et reuertet in terrā suā: in illa die peribunt oēs cogitationes eorum. Beatus cuius Deus Jacob adiutor eius: spes eius in Dño Deo ipsius, qui fecit celum et terrā: mare et omnia que in eis sunt. Qui custodit veritatē in seculū: facit iudiciū iniuriā patientibus, dat escā esurientibus. Dñs soluit cōpeditos: dñs illuminat cecos. Dñs erigit elisos: dñs diligit iustos. Dñs custodiat aduenas: pupillū et viduā suscipiet: et vias peccatorum disperdet. Regnabit dñs in secula: Deus tuus sion, in generatione et generationem,

nem. R. equiē ęter. ℣. A porta inferi. ℟. Erue dñe aīas eorum. ℣. Requiescant in pace. ℟. Amen. ℣. Dñe exaudi. ℟. Et clamor meus ad te ve. ℣. Dñs vob. ℟. Et cū spi. Oremus. Oratio.

DEus, qui inter apostolicos sacerdotes famulos tuos pōtificali, seu sacerdotali fecisti dignitate vigere: p̄sta, quęsumus, vt eorum quoque perpetuo aggegentur consortio. Oratio.

DEus venię largitor, ⁊ humanę salutis amator, q̄s clementiam tuam: vt nostrę congregationis fratres, sorores, ꝓpinquos, amicos, ⁊ benefactores, qui ex hoc seculo transierunt, beata Maria semp̄ virgine intercedente cū oībus sanctis tuis, ad perhetuę beatitudinis consortiū peruenire concedas. Oro.

FIdeliū Deus oīuz cōditor ⁊ redemptor, aīabus famulorꝝ famularūqz tuarꝝ remissionē cūctorꝝ tribue pctōrū, vt indulgentiā, quā semp̄ optauerunt, pijs supplicationibus ꝯsequātur. Qui viuis ⁊ regnas cum Deo patre in vnitate spūs sancti Deus, Per oīa secula seculorū. ℟. Amen. ℣. Requiē ęternam dona eis domine. ℟. Et lux perpetua luceat eis. ℣. Requiescāt in pace. ℟. Amen. ¶ Ad matutinum incipitur inuitatorium

Inuita. Regem cui omnia viuunt, Venite adoremus. ps.

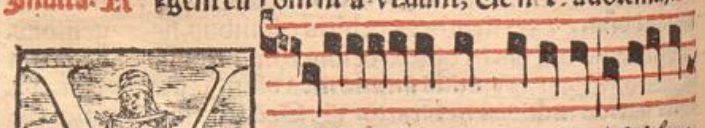

Venite exultemus domino: iubilemus

De o sa lu ta ri no stro: pręoccupe-

mus fa ci em e ius in cōfessione: ⁊ in psalmis iubilemus

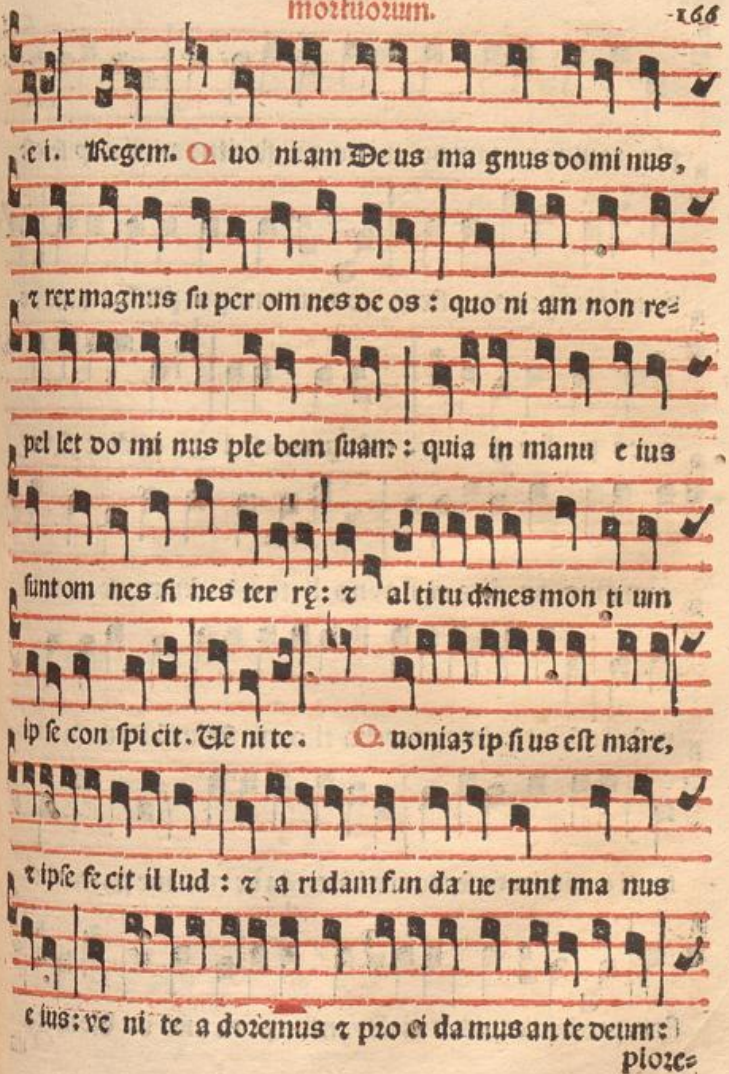

ci. Regem. Quoniam Deus magnus dominus,
et rex magnus super omnes deos: quoniam non re-
pellet dominus plebem suam: quia in manu eius
sunt omnes fines terre: et altitudines montium
ipse conspicit. Venite. Quoniaz ipsius est mare,
et ipse fecit illud: et aridam fundaverunt manus
eius: venite adoremus et procidamus ante deum:
plore-

plo re mus co ram do mi no qui fe cit nos: qui a ip se est

do mi nus de us no ster: nos au tem po pu lus e ius, ⁊

o ues pa scu ę e ius. Re gem cu i. H o di e si vo=

cem e ius au di e ri tis, no li te ob du ra re cor da

vestra: si cut in in e xa cerba ti o ne secundum diem ten=

ta ti o nis in de ser to: v bi ten ta ue run me pa tres ve=

stri: pro ba uerunt ⁊ vi de runt o pe ra me a. Ue ni te.

Qua

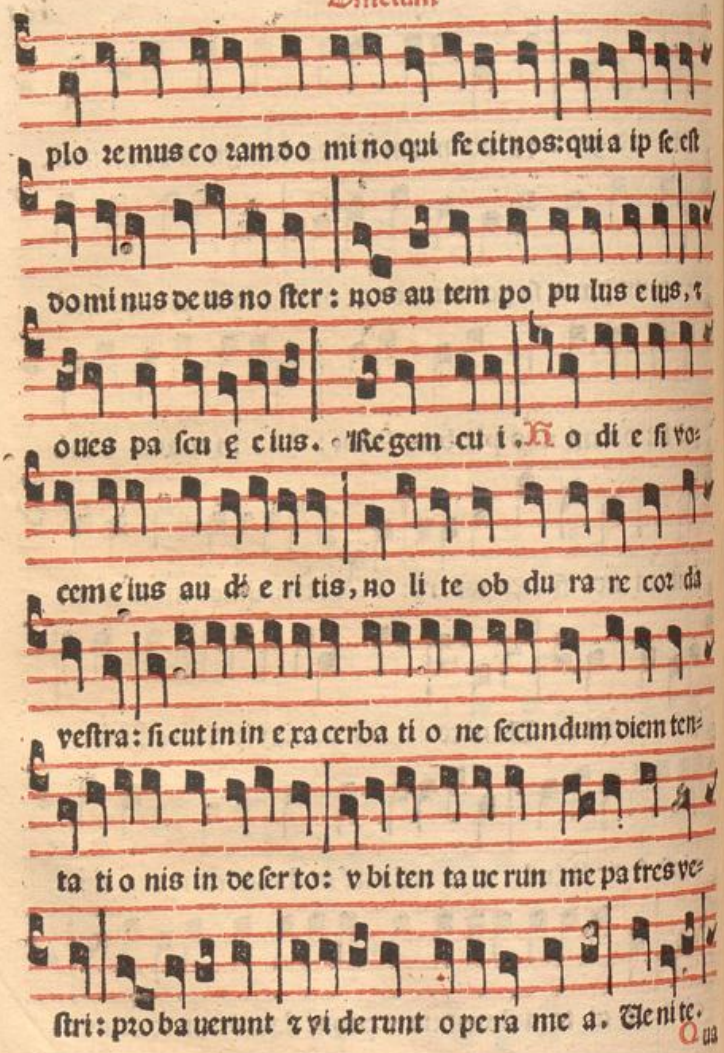

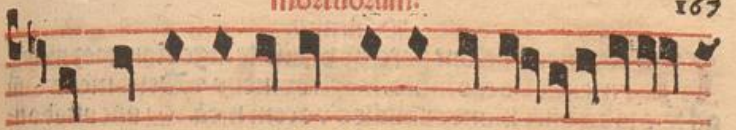

Qua dra gin ta an nis pro xi mus fu i gene ra ti o=

ni hu ie: ⁊ di xi sem per hi er rant corde: ip si ve ro

non co gno ue runt vi as me as: qui bus iu ra ui in i ra

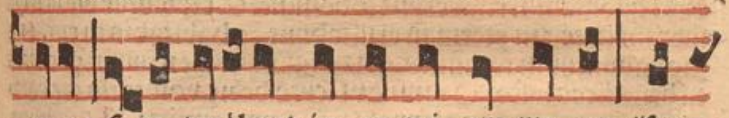

me a: si in tro i bunt in re qui em me am. Re=

gem cu i. Re qui em ę ter nam do na e is do mi ne:

⁊ lux perpetua lu ce at eis, Ue ni te. Re gem cui. totum.

¶ Dictū inuitatoriū cum suo psalmo non dicit: nisi in crastino oium sanctorū: ⁊ cū funus p̄sens fuerit. ¶ In j. nocturno. Aña.

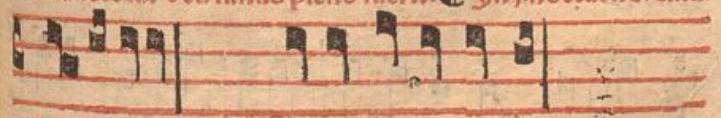

Di ri ge, E v o v a e.

Psalmus.

VErba mea auribus percipe dñe: intellige clamorez meum. Intende voci oronis mee, rex meus ⁊ Deus meus. Quñ ad te orabo dñe: mane exaudies vocem meã. Mane astabo tibi, ⁊ videbo: quñ non Deus volens iniquitatem tu es. Neque habitabit iuxta te malignus: neqz permanebunt iniusti ante oculos tuos. Odisti oẽs qui operantur iniquitatem: perdes oẽs q loquuntur mendacium. Virum sanguinum ⁊ dolosum abominabitur dñs: ego autem in multitudine misericordie tue. Introibo in domum tuam: adorabo ad templuz sanctum tuum in timore tuo. Domine deduc me in iustitia tua propter inimicos meos: dirige in conspectu tuo viã meã. Quñ non est in ore eoꝝ veritas: cor eoruz vanũ est. Sepulcrũ patens est guttur eoruz: linguis suis dolose agebant: iudica illos Deus. Decidãt a cogitationibus suis: scõm multitudinẽ impietatuz eorum expelle eos: quoniam irritauerunt te domine. Et lętentur omnes qui sperant in te: in ęternum exultabunt, ⁊ habitabis in eis. Et gloriabuntur in te omnes, qui diligunt nomen tuum: quoniam tu benedices iusto. Domine vt scuto bonę volũtatis tuę coronasti nos. Requiem ęternam dona eis domine. Antipho.

Domine ne in furore tuo arguas me: Psalmus.vt supra folio.58. cum Requiem ęternam dona eis domine. Antipho.

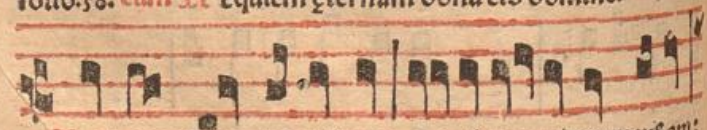

quos

quo ni am non est in mor te qui me mor sit tui. Antiph.

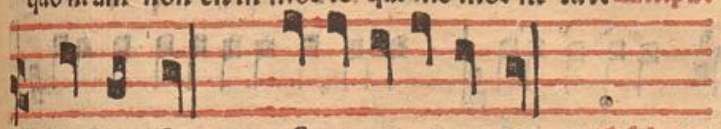

Ne quan do. Evovae. Psalmus.

Omine Deus meus in te speraui: saluum me fac ex oibus persequentibus me, & libera me. Ne quãdo rapiat vt leo aiam meã: dũ non est qui redimat, neq; qui saluũ faciat. Dñe Deus meus, si feci istud: si est iniquitas in manibus meis. Si reddidi retribuentibus mihi mala: decidaz merito ab inimicis meis inanis. Persequat inimicus aiam meã: & cõprehendat, & conculcet in terra vitã meam: & gloriã meã in pulũerem deducat. Exurge dñe in ira tua: & exaltare in finibus inimicorum meorum. Et exurge dñe Deus meus in pcepto qõ mandasti: & synagoga populorũ circundabit te. Et pp hanc in altum regredere: dñs iudicat populos. Iudica me domine fm iustitiã meã: & fm innocentiã meã super me. Consumet nequitia pctorũz, & diriges iustũ: scrutãs corda & renes Deus. Iustũ adiutoriuz meũ a Dño: qui saluos facit rectos corde. Deus iudex iustus, fortis & patiens nunquid irascetur per singulos dies? Nisi conuersi fueritis, gladiũ suũ vibrabit: arcũ suũ tetendit, & parauit illã. Et in eo parauit vasa mortis: sagittas suas ardentibus effecit. Ecce parturijt iniustitiã: cõcepit dolorẽ: & peperit iniquitatem. Lacũ aperuit, & effodit eũ: & incidit in foueã, quaz fecit. Conuertetur dolor eius in caput eius: & in verticem ipsius iniquitas eius descendet. Confitebor domino fm iustitiam eius: & psallam nomini Domini altissimi. Requiem eternam don-

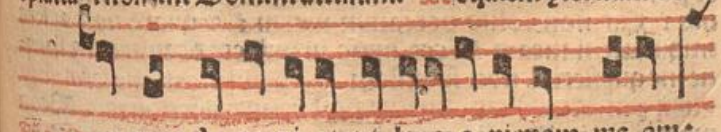

Ant. Ne quan do ra pi at vt le o a ni mam me am:

dum

dum non est qui redimat, neq3 qui saluũ faciat. Sm curiam.

℣. Aporta inferi. ℟. Erue domine animas eorum.

scõm patriarchatum, ℣. Dirige domine deus meus.

℟. In conspectu tuo viam meam.

Deinde dicitur Pater noster, qui. secret. Quo completo dicat hebdomadarius alta voce versum. Et ne nos inducas in tentationem. Respondeant omnes. Sed libera nos a malo. Tunc lector absolutę incipiat lectionem, ⁊ eandem terminet sine Tu autem Domine miserere nobis. Et sic legantur omnes lectiones in officio mortuorum. Lectio prima.

PArce mihi Domine: nihil enim sunt dies mei. Quid est homo, quia magnificas eum? aut quid apponis ergo eum cor tuum? Visitas eum diluculo: ⁊ subito probas illum. Usque quo non parcis mihi, nec dimittis me, vt glutiam saliuam meam? peccaui: Quid faciam tibi o custos hominum? Quare posuisti me contrarium tibi, ⁊ factus sum mihimetipsi grauis? Cur non tollis peccatum meum? ⁊ quare non aufers iniquitatem meam? Ecce nunc in puluere dormiam: ⁊ si mane me quęsieris, non subsistam. Finita lectione secundum vsum patriarchalem, dicitur post omnes lectiones. Beati mortui qui in Domino moriuntur. ⁊ sequitur Responsorium

Credo

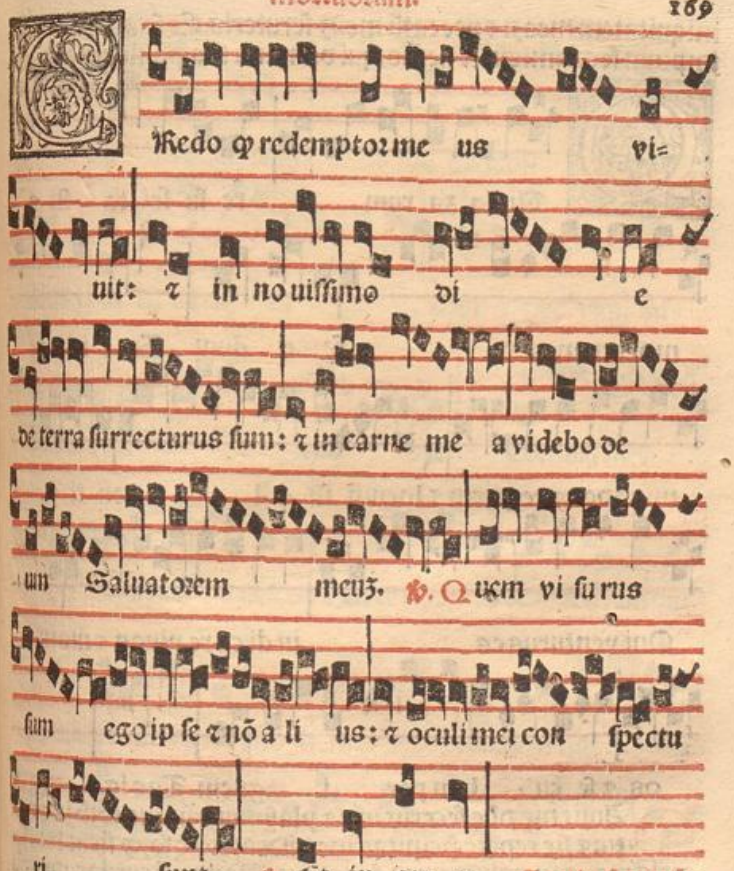

Lectio secunda.

Tedet aiam meam vitę meę: dimittam aduersum me elo=quium meum, loquar in amaritudine aię meę: dicam Deo, noli me condemnare. Indica mihi, cur me ita iudices. Munqd bonū tibi videtur, si calūnieris, ꝛ opprimas me opus manuum tuarū, ꝛ consilium impiorū adiuues? Munquid oculi carnei tibi sunt: aut sicut videt homo, ꝛ tu vides? Mūquid sicut dies hominis dies tui? ꝛ anni tui sicut humana sunt tēpora? Vt quęras

iniquitatem meaz: ⁊ peccatū meuz ſcruteris. Et ſcias quia nihil impium fecerim: cū ſit nemo, qui de manu tua poſſit eruere. ℟.

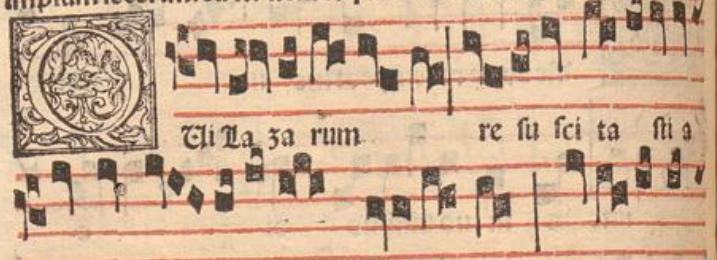

℣. Anuz tuę dñe fecerūt me: ⁊ plaſmauerūt me totū in circuitu: ⁊ ſic repēte p̄cipitas me? Memēto q̄ſo, q̄ ſicut lutū feceris me, ⁊ in puluerem reduces me. Nonne ſicut lac mulſiſti me, ⁊ ſicut caſeum me coagulaſti? Pelle ⁊ carnibus veſtiſti me, oſſibus ⁊ neruis compegiſti me. Vitam ⁊ miſericordiam tribuiſti mihi, ⁊ viſitatio tua cuſtodiuit ſpiritum meum. ℟.

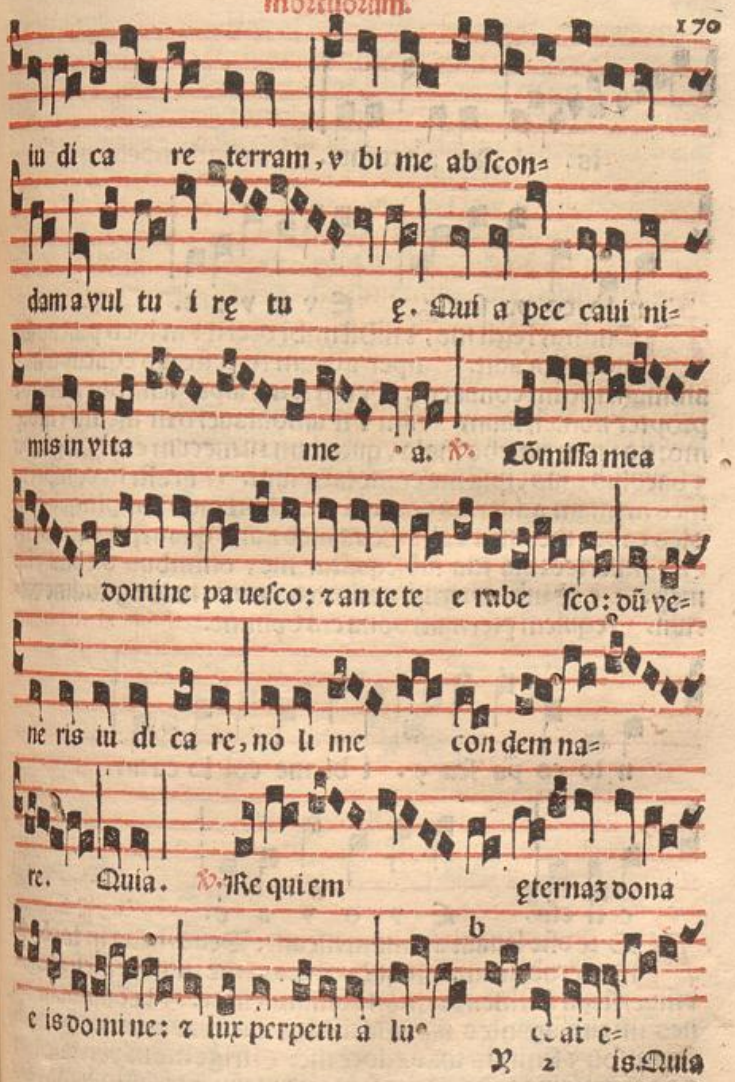
iu di ca re terram, v bi me ab scon=
dam a vul tu i rę tu ę. Qui a pec caui ni=
mis in vita me a. ℣. Cōmissa mea
domine pa uesco: ⁊ an te te e rube sco: dū ve=
ne ris iu di ca re, no li me con dem na=
re. Quia. ℣. Re qui em ęternaz dona
e is domi ne: ⁊ lux perpetu à lu ceat e=
is. Quia

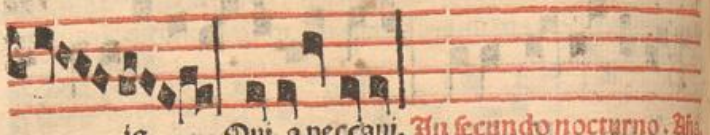

is. Qui a peccaui. In secundo nocturno. Ant.

In loco pascuę. Evovae. Psalmus

Dominus regit me, & nihil mihi deerit: in loco pascuę ibi me collocauit. Super aquam refectionis educauit me: animam meam conuertit. Deduxit me super semitas iustitię, propter nomen suum. Nam & si ambulauero in medio umbrę mortis: non timebo mala, quoniam tu mecum es. Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt. Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos, qui tribulant me. Impinguasti in oleo caput meum: & calix meus inebrians quam preclarus est. Et misericordia tua subsequatur me, omnibus diebus vitę meę. Et vt inhabitem in domo domini, in longitudine dierum. Requiem eternam dona eis domine. Antipho.

In loco pascuę. ibi me collocauit Antipho.

Oelecta. Evovae. Psalmus

Ad te dñe leuaui animam meam: Deus meus in te cõfido non erubescam. Neque irrideant me inimici mei: etenim vniuersi qui sustinent te, non confundentur. Et cõfundant omnes iniqua agentes superuacue. Vias tuas domine demonstra mihi: & semitas tuas edoce me: Dirige me in veritate tua & doce me: quia tu es Deus saluator meus, & te sustinui tota die.

R. etiã

Reminiscere miserationuz tuarũ dñe: ⁊ misericordiarũ tuarz, q̃ a scl'o sunt. Delicta iuuẽtutis meę ⁊ ignorãtias meas ne memineris. Scõz misericordiã tuã memẽto mei tu ꝑꝑ bonitatem tuã dñe. Dulcis ⁊ rectus dñs ꝑꝑ hoc legẽ dabit delinquentib⁹ in via. Diriget mansuetos in iudicio docebit mites vias suas. Uniuersę vię dñi misericordia ⁊ veritas, reqrẽtibus testamẽtũ ei⁹ ⁊ testimonia eius. Propter nomẽ tuũ dñe ꝓpitiaberis ꝑctõ meo multũ est enim. Quis est hõ q timet dñm: legẽ statuit ei in via quaz elegit. Aĩa ei⁹ in bonis demorabit: ⁊ semẽ ei⁹ hr̃ditabit terrã. Firmamentũ est dñs timẽtibus eũ: ⁊ testm̃ ipsius, vt manifestet illis. Oculi mei semꝑ ad dñm: qm̃ ipse euellet de laqueo pedes meos. Respice ĩ me, ⁊ miſere mei: qꝛ vnic⁹ ⁊ pauꝑ sũ ego. Tribulationes cordis mei multiplicatę sũt: de necessitatib⁹ meis erue me. Uide humilitatẽ meã ⁊ laborẽ meũ: ⁊ dimitte vniuersa delicta mea. Respicę inimicos meos, qm̃ multiplicati sũt: ⁊ odio iniquo oderũt me. Custodi aĩaz meã, ⁊ erue me: nõ erubescã, qm̃ ſpaui ĩ te. Innocẽtes ⁊ recti adhęserũt mihi: qꝛ sustinui te. Liba de⁹ israel, ex oĩb⁹ tribulatiõib⁹ suis. Req.

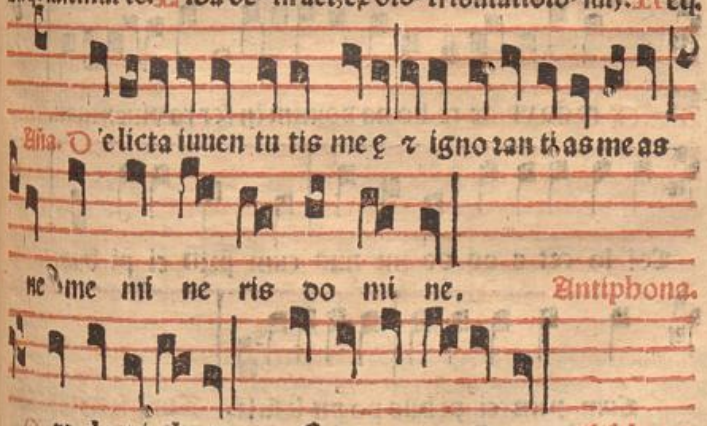
Aña. Delicta iuuen tu tis me ę ⁊ igno ran tias me as
ne me mi ne ris do mi ne. Antiphona.
re do vi de re. E v o v a e. Psalmus.

Dominꝰ illuminatio mea ⁊ salus mea: quẽ timebo? Dñs ꝓtector vitę meę: a quo trepidabo? Dũ appropiãt super me nocẽtes: vt edant carnes meas. Qui tribulant me inimici mei: ipsi infirmati sũt, ⁊ ceciderũt. Si ꝯsistãt aduersum me ca-

stra: non timebit cor meũ. Si exurgat aduersuꝫ me p̄liũ: in hoc ego sp̄abo. Unã petij a dño, hãc reqrã: vt ĩhabitẽ in domo dñi oĩb⁹ dieb⁹ vitę meę. Ut videã volũtatẽ dñi: ⁊ visitẽ tẽplũ eius. Qm̃ abscõdit me in tabernaculo suo: in die maloꝝ ꝓtexit me i abscõdito tabernaculi sui. In petra exaltauit me: ⁊ nunc exaltauit caput meũ sup̄ inimicos meos. Circuiui ⁊ immolaui in tabernaculo ei⁹ hostiã vociferationis: cãtabo ⁊ psalmũ dicã dño. Exaudi dñe vocẽ meã, qua clamaui ad te: miserere mei, ⁊ exaudi me. Tibi dixit cor meũ, exq̄siuit te facies mea: faciẽ tuaꝫ dñe reqram. Ne auertas faciẽ tuã a me: ⁊ ne declines in ira a seruo tuo. Adiutor me⁹ esto, nec derelinquas me: neqꝫ despicias me Deus salutaris meus. Qm̃ p̄r meus ⁊ mr̄ mea dereliquerunt me: dñs aut assumpsit me. Legẽ pone mihi dñe in via tua: ⁊ dirige me in semitam rectã pp̄ inimicos meos. Ne tradideris me in aĩas tribulantiũ me: qm̃ insurrexerunt in me testes iniqui, ⁊ mẽtita est inq̄tas ñbi. Credo videre bona dñi ĩ terra viuẽtium. Expecta dñm, viril'r age: ⁊ ꝯfortet̄ cor tuũ, ⁊ sustine dñꝫ. Req.

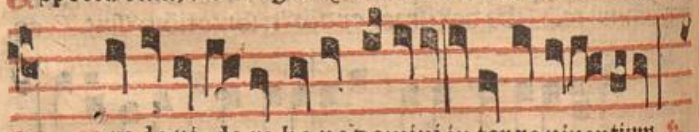

Dñe. Credo vi de re bo na domini in ter ra viuentium. ℣.

Col lo cet e os do mi nus cum prin ci pi bus. ℣.

Cum prin ci pi bus po pu li su i. Tunc secrete dicitur Pater noster. ℣. Et ne nos induc. ℟. Sed libera. Lectio iiij.

Responde mihi quãtas habeo iniq̄tates ⁊ peccata scelera mea ⁊ delicta ostende mihi. Cur faciẽ tuã abscondis: ⁊ arbitraris me inimicũ tuũ? Contra foliũ qd̄ vento rapit̄ ostends potentiã tuã: ⁊ stipulam siccã persequeris. Scribis enim cõtra

me ama-

me amaritudines: ⁊ consumere me vis peccatis adolescentię meę. Posuisti in neruo pedē meū: ⁊ obseruasti omnes semitas meas: ⁊ vestigia pedū meorum considerasti. Qui quasi putredo consumēdus sum: ⁊ quasi vestimentū, qō comeditur a tinea. ℟.

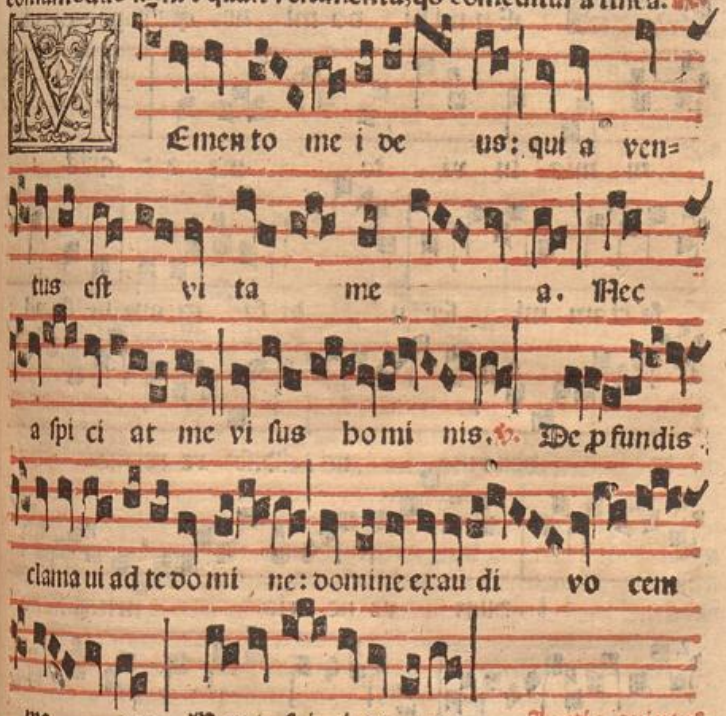
Memento me i de us: qui a ven=
tus est vi ta me a. Nec
a spi ci at me vi sus ho mi nis. ℣. De ꝓfundis
clama ui ad te do mi ne: domine exau di vo cem
me am. Nec a spi ci at me.

Lectio quinta.

Homo natꝰ de muliere breui viuēs tpe, replet multis miseriis. Qui quasi flos egredit ⁊ ꝯterit: ⁊ fugi velut vmbra: ⁊ nūq̄ i eodē statu ꝑmanet. Et dignū ducis sup huiuscemodi aperire oculos tuos, ⁊ adducere eū tecū in iudiciū? Quis pōt facere mūdū de immūdo conceptū semine? Nōne tu q solꝰ es? Breues dies hoīs sunt: numerus mēsiū eius apud te est. Constituisti terminos eius: q ꝑteriri nō poterunt. Recede ergo paululū ab eo: vt qescat donec optata veniat, ⁊ sicut mercenarij dies eius. ℟.

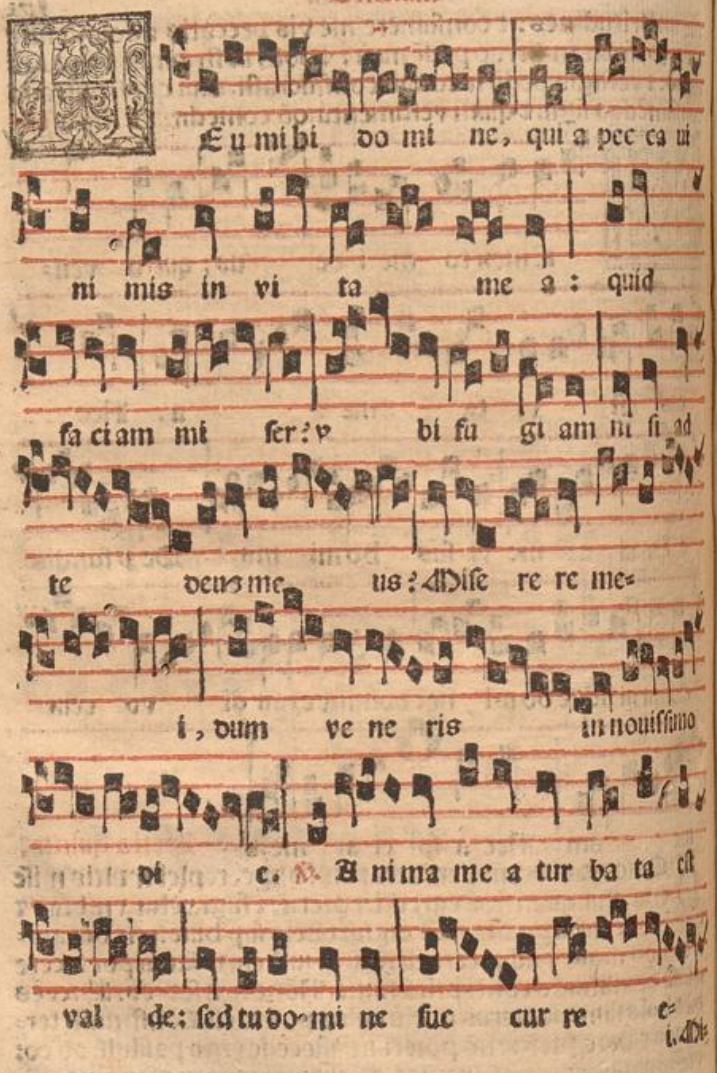
Heu mihi domine, quia peccaui
nimis in vita mea: quid
faciam miser? vbi fugiam nisi ad
te deus meus? Miserere mei
dum veneris in nouissimo
die. Anima mea turbata est
valde; sed tu domine succurre ei.

Lectio sexta.

QUis mihi hoc tribuat, vt inferno ꝓtegas me, ⁊ abscondas me, donec ꝑtrãseat furor tuus, ⁊ ꝯstituas mihi tp̃s, in quo recorderis mei? Putas ne mortuꝰ hõ rursum viuat? Cũctis diebꝰ, qbꝰ nũc milito, expecto, donec veniat ĩmutatio mea. Vocabis me, ⁊ ego rñdebo tibi. Opi manuũ tuarũ porriges dexteraꝫ. Tu qdem gressus meus dinumerasti: sed parce pctis meis. R. vi. Ne recorderis pctã mea. Quare supr. f. 143. In iij. noct.

Psalmus.

EXpectans expectaui dñm: ⁊ intẽdit mihi. Et exaudiuit p̃ces meas: ⁊ eduxit me de lacu miseriẹ, ⁊ de luto fęcis. Et statuit supra petrã pedes meos: ⁊ direxit gressus meos. Et immisit in os meũ canticũ nouũ: carmen Deo nr̃o. Videbũt multi, ⁊ timebunt: ⁊ sperabũt in dño. Beatus vir cui est nomen dñi spes eius: ⁊ non respexit in vanitates ⁊ insanias falsas. Multa fecisti tu dñe Deus meus mirabilia tua: ⁊ cogitationibus tuis nõ est qui similis sit tibi. Annũciaui ⁊ locutus suꝫ: multiplicati sunt sup̃ numerũ. Sacrificiuꝫ ⁊ oblationẽ noluisti: aures autẽ ꝑfecisti mihi. Holocaustũ ⁊ ꝓ pcõ nõ postulasti: tũc dixi, ecce venio. In capite libri scriptũ est de me: vt facerẽ voluntatẽ tuã: Deus meus volui: ⁊ legem tuaꝫ in medio cordis mei. Annũciaui iustitiã tuam in ecclesia magna: ecce labia mea nõ ꝓhibebo: dñe tu scisti. Iustitiã tuã nõ abscondi in corde meo: veritatẽ tuã, ⁊ salutare tuũ dixi. Non abscõdi misericordiã tuã, ⁊ veritatẽ tuã a ꝯcilio multo. Tu aũt dñe ne longe facias miserationes tuas a me: misericordia tua, ⁊ veritas tua semp̃ susceperũt me. Qm̃ circundederũt me mala, quorũ nõ est numerus: cõprehenderunt me iniqtates meę ⁊ nõ potui vt viderẽ. Multiplicatę sunt super capillos capitis mei: ⁊ cor meum dereliquit me,

me. Complacet tibi dñe, vt eruas me: dñe ad adiuuandum me respice. Confundant & reuereant simul qui quærunt aiam meam: vt auferãt eã. Conuertant retrorsum & reuereant: qui volũt mihi mala. Erubescant confestim confusionẽ suã: qui dicunt mihi, euge, euge. Exultent & lętentur super te omnes quærentes te; & dicant semper magnificetur dominus, qui diligunt salutare tuũ. Ego autẽ mendicus sum & pauper: dominus solicitus est mei. Adiutor meus & protector meus es tu: deus meus ne tardaueris. Requiem ętternam dona eis domi. Sequitur Antipho.

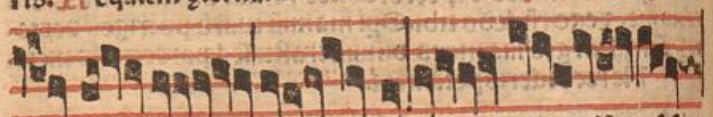

Cõplaceat tibi dñe vt eripias me: dñe ad adiuuãdũ me festina.

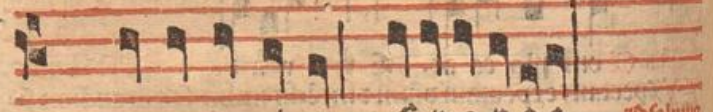

Ańa. Sana domine. Evovae. Psalmus.
Beatus qui intelligit. cum Requiem ętternam dona eis domine. Et lux perpetua luceat eis. supra. fol. 19 Antipho.

Sana domine aniam meam: quia peccaui tibi. Ańa.

Sitiuit. Evovae. Psalmus.
Quemadmodũ desiderat ceruus ad fon. supra fol. 145. Ańa.

Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum: quando ve-

niam

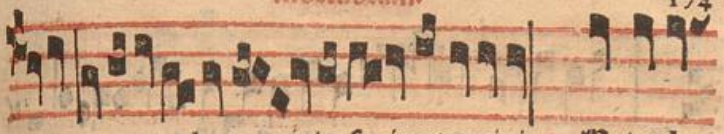

niam ꝛ appare bo ants fa ciem domini. ℣. Ne tradas

be sti js a ni mas con fi ten tes ti bi. ℟. Et a ni mas

pauperum tuorum ne obliniscaris in finem. vt supra dicitur
Pater noster. ℣. Et ne nos induc. ℟. Sed libera. Lectio vij.

SPiritus meus attenuabitur: dies mei breuiabuntur: ꝛ solum mihi superest sepulchrum. Non peccaui: ꝛ in amaritudinibus moratur oculus meus. Libera me Domine, ꝛ pone me iuxta te: ꝛ cuiusuis manus pugnet contra me. Dies mei trãsierunt: cogitationes meę dissipatę sunt torquentes cor meum. Noctem verterunt in diem: ꝛ rursum post tenebras spero lucem. Si sustinuero, infernus domus mea est: ꝛ in tenebris stravi lectulum meum. Putredini dixi, pater meus es: mater mea ꝛ soror mea vermibus. Vbi est ergo nunc pręstolatio mea, ꝛ patientia mea? Tu es Domine Deus meus. Responsorium.

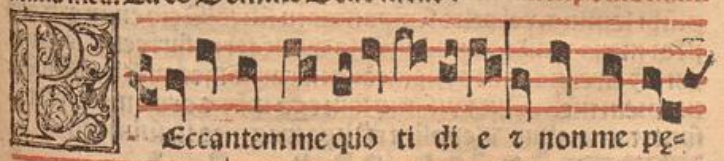

Eccantem me quo ti di e ꝛ non me pę=

ni ten tem ti mor mor tis con tur bat

me;

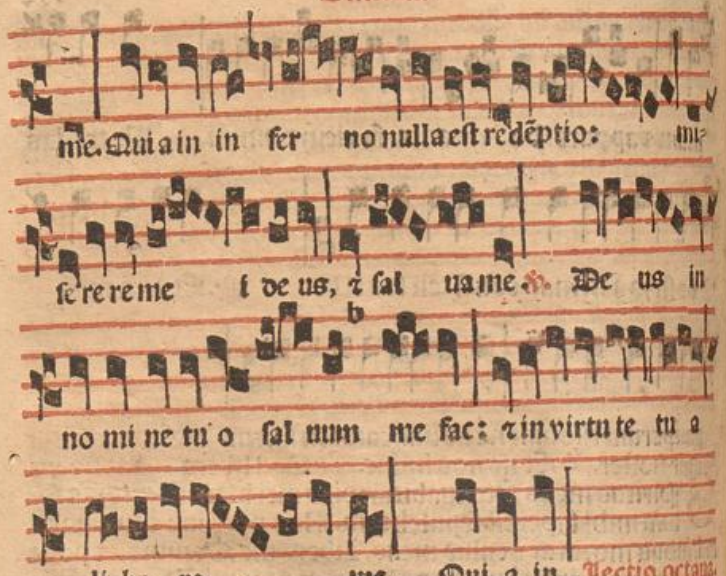

Lectio octaua.

Pelli meę consumptis carnibus adhęsit os meum: ⁊ dere licta sunt tantummodo labia mea circa dētes meos. Mi seremini mei, miseremini mei saltē vos amici mei: q̄ ma nus domini tetigit me. Quare persequimini me sicut Deus, ⁊ car nibus meis saturamini? Quis mihi tribuat, vt scribantur ser mones mei? Quis mihi det, vt exarentur in libro stilo ferreo, vel plūbi lamina, vel celte sculpantur in silice? Scio enim q̄ redem ptor meus vivit: ⁊ in nouissimo die de terra surrecturus sum: ⁊ rursus circundabor pelle mea: ⁊ in carne mea videbo Deū Sal uatorem meū. Quez visurus sum ego ipse: ⁊ oculi mei ꝓspecturi sunt: ⁊ non alius. Repositа est hęc spes mea in sinu meo ℟.

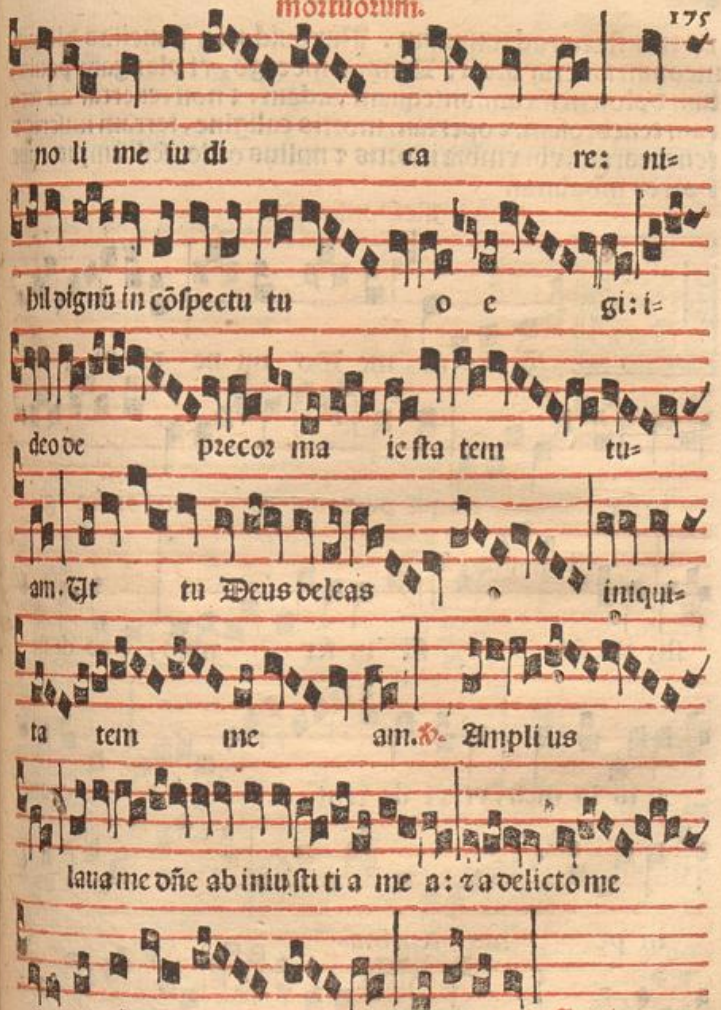

Lectio nona.

Quare de vulua eduxisti me? qui vtinam consumptus es=
sem ne oculus me videret. Fuissem quasi non esse de vte=
ro transla=

ro translatus ad tumulum. Nunquid non paucitas dierum meorum finietur breui? Dimitte me ergo, vt plangam paululum dolorem meum: antequam vadam, & non reuertar ad terram tenebrosam, & opertam mortis caligine, terram miserię & tenebrarum, vbi vmbra mortis & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.

Responsorium.

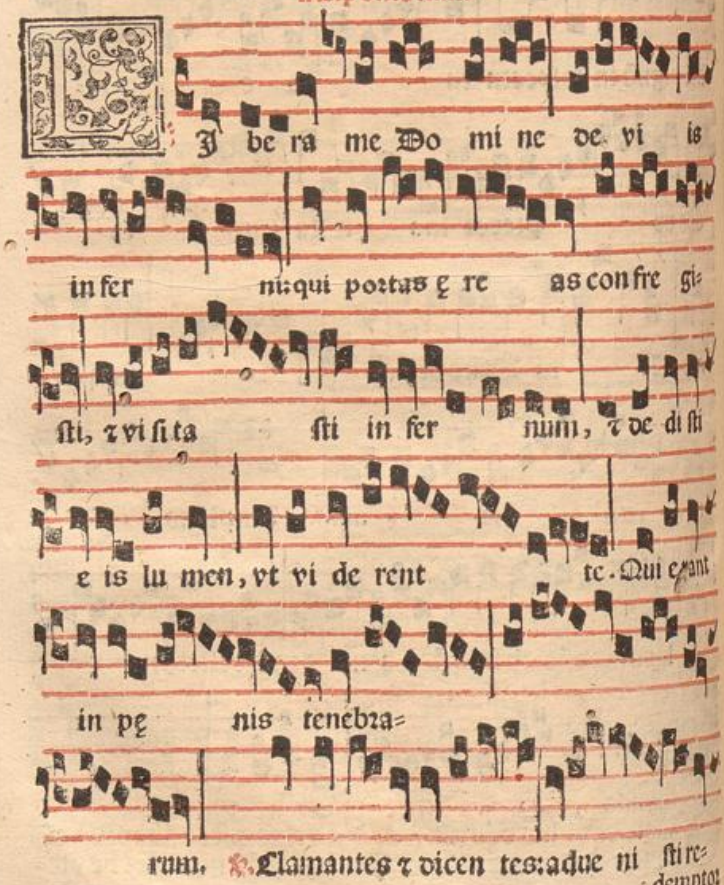

demptor noster. Qui erant. Requiem.

℣. Supra dictū responsoriū dicat tātūmodo cum fit pro defunctis vigilia trū lectionū, vel nouē lectionū sine nota. Respōsorium. Libera me dñe de morte. cū suis versiculis dicit solūmodō in crastino omnium sanctorū, ⁊ quandocūq; nouē lectiones p defunctis cum nota dicuntur: quęre supra. fol. 134. Et reperitur ℣. Libera me domine. Ad laudes incipitur absolute, Ant.

℟. xultabunt Domino. Evovae. Psalmus.
Miserere mei Deus fm magnā misericordiā tuam. f. 59. Ant.

℟. xultabūt Domino ossa humiliata. Antiphona.

℟. xaudi domine. Evovae. Psalmus.
Decet hymnus Deus in sion: ⁊ tibi reddetur votum in hierusalē. ℟. xaudi ōrōnē meam: ad te omnis caro veniet. Verba iniquorū pręualuerūt sup nos: ⁊ impietatibus nostris tu ppitiaberis. Beatus quē elegisti, ⁊ assumpsisti, habitabit in atrīs tuis. Replebimur in bonis domus tuę: sanctū est templū tuū, mirabile in ęquitate. ℟. xaudi nos Deus salutaris noster: spes oīum finiū terrę, ⁊ in mari longe. Prępārās montes i virtute tua accinctus potētia: q cōturbas pfundū maris, sonū fluctuū eius. Turbabunt gētes: ⁊ timebūt qui habitāt terminos a signis tuis: exitus matutini, ⁊ vesperę delectabis. Visita

sti ter=

sti terrã, ⁊ inebriasti eã: multiplicasti locupletare eam. Flumẽ dei repletũ est aqs: parasti cibũ illoꝝ: qm̃ ita est p̃paratio eius. Rivos eius inebriãs, multiplica genimina ei⁹: in stillicidiis ei⁹ lętabit germinãs. Benedices coronę anni benignitatis tuę: ⁊ cãpi tui replebunt vbertate. Pinguescent speciosa deserti: ⁊ exultatione colles accingent. Induti sunt arietes ouiũ: ⁊ valles abũdabũt frumẽto: clamabũt, etenim hymnũ dicẽt. Kegez.

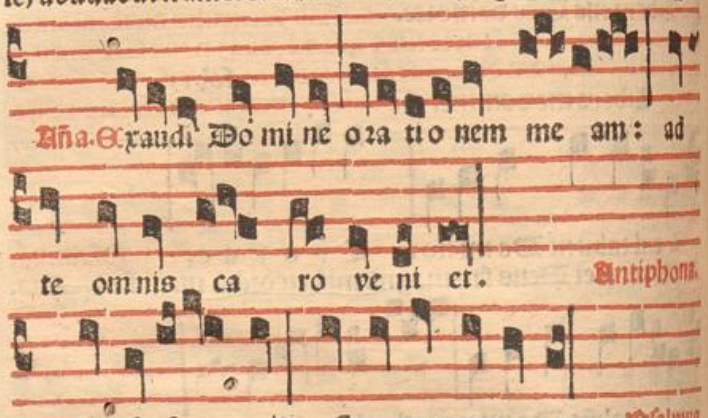

Antiphona.

Me suscepit. Evovae. Psalmus.

Deus deus meus, ad te de luce vigilo. Sitivit in te anima mea: quã mulipliciter tibi caro mea. In terra deserta, inuia ⁊ inaquosa, sic in sancto apparui tibi: vt viderẽ virtutẽ tuã ⁊ gloriã tuã. Quoniam melior est misericordia tua sup vitas: labia mea laudabunt te. Sic benedicam te in vita mea: ⁊ in noie tuo leuabo manꝰ meas. Sicut adipe ⁊ pinguedine repleatur aĩa mea: ⁊ labijs exultationis laudabit os meũ. Si memor fui tui sup stratũ meũ: in matutinis meditabor in te, qr fuisti adiutor meus. Et in velamento alarũ tuarũ exultabo: adhęsit aĩa mea post te, me suscepit dextera tua. Ipsi vero in vanũ q̃sierũt aĩam meã: introibunt in inferiora terrę tradent̃ in manus gladii: partes vulpiũ erũt. Rex vero lętabit in Deo: laudabũtur oẽs, q iurat in eo: qr obstructũ est os loquentiũ iniqua. Deus misereat̃ nr̃i, ⁊ benedicat nobis: illuminet vultũ suũ super nos ⁊ misereat̃ nostri. Vt cognoscamus in terra viã tuã: in omnibus

bus gentibus salutare tuū. Q onfitēatur tibi populi deus: cōfi-
teantur tibi populi oēs. L ętentur, ꝛ exultent gentes, qm̄ iudi-
cas populos in ęquitate: ꝛ gentes in terra dirigis. Q onfitean-
tur tibi populi Deus: confitēatur tibi populi omnes: terra de-
dit fructum suum. B enedicat nos Deus Deus nr̄, benedicat
nos Deus: ꝛ metuant eum oēs fines terrę. R equiem ęter. Ant.

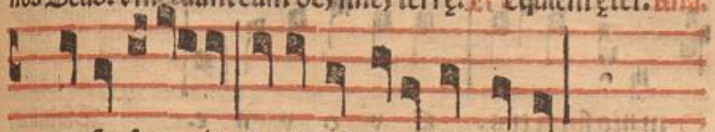

Q e su sce pit de xte ra tu a do mi ne. Antiphona.

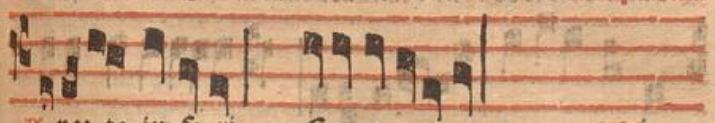

R por ta in fe ri: E v o v a e. Psalmus.

Ego dixi in dimidio dierum meorum: vadaz ad portas in-
feri. Q uęsiui residuum annorum meorum: dixi non videbo
Dñm Deum in terra viuentium. N on aspiciam hominem vl-
tra, ꝛ habitatorem quietis. G eneratio mea ablata est, ꝛ cōuo-
lata est a me: quasi tabernacula pastorum. P recisa es velut a
texente vita mea: dum adhuc ordirer succidit me: de mane vsqz
vesperam finies me. S perabam vsque ad mane; quasi leo sic
contriuit ossa mea. D e mane vsque ad vesperam finies me: si-
cut pullus hirūdinis sic clamabo: meditabor vt columba. R te-
nerati sunt oculi mei, suspicientes in excelso. O omine vim pa
tior: respōde pro me: quid dicam: aut quid respondebit mihi,
cū ipse fecerim? R ecogitabo tibi omnes annos meos, in amā
titudine animę meę. O omine si sic viuitur, ꝛ in talibus vita
spiritus mei: corripies me ꝛ viuificabis me: ecce in pace amari-
tudo mea amarissima. T u autem eruisti animam meam, vt nō
periret: proiecisti post tergum tuum oia peccata mea. Q uia nō
infernus confitebitur tibi, neqz mors laudabit te: non expecta-
bunt qui descendunt in lacum veritatez tuam. V iuens viuens
ipse confitebitur tibi, sicut ego hodie: pater filijs notam faciet
veritatē tuam. O sie saluum me fac, ꝛ psalmos nostros cātabi-
mus cunctis diebus vitę nostrę in domo dñi. R equiem. Ant.

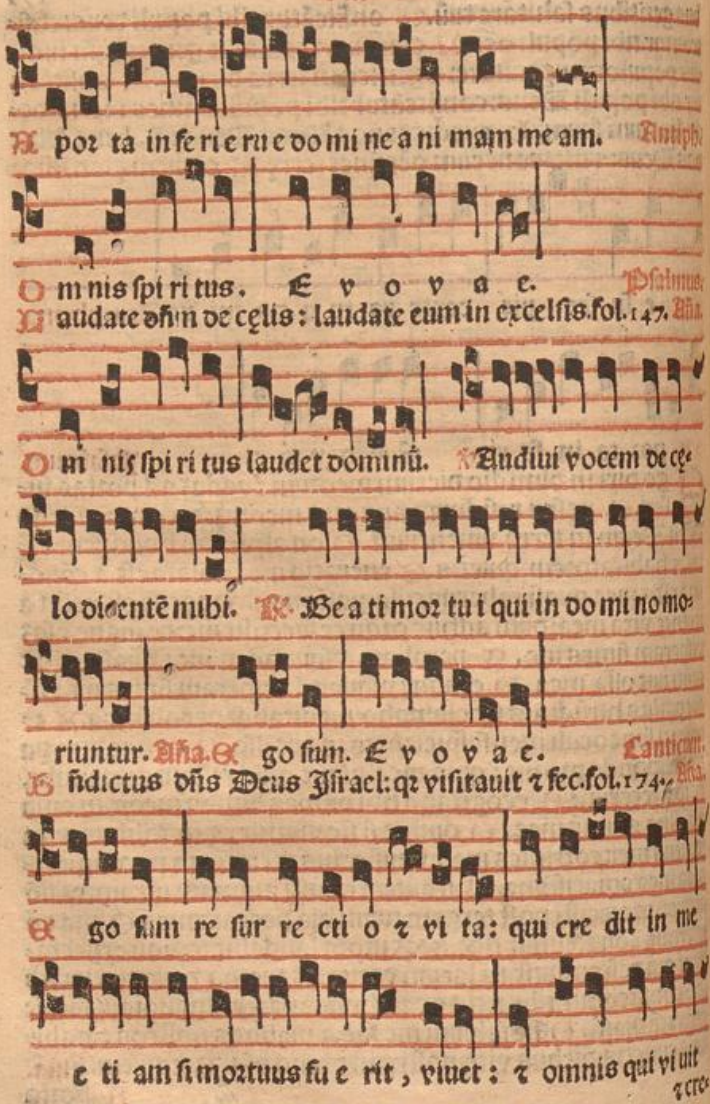
A porta inferi eruedomine animam meam. Antiph.
Omnis spiritus. E v o v a e. Psalmus.
Laudate dñm de cęlis: laudate eum in excelsis. fol. 147. Ant.
Omnis spiritus laudet dominũ. Audiui vocem de cę-
lo dicentẽ mihi. Beati mortui qui in domino mo-
riuntur. Ant. Ego sum. E v o v a e. Canticum.
Benedictus dñs Deus Israel: qr visitauit ⁊ fec. fol. 174. Ant.
Ego sum resurrecti o ⁊ vita: qui credit in me
etiam si mortuus fuerit, viuet: ⁊ omnis qui viuit
⁊ cre-

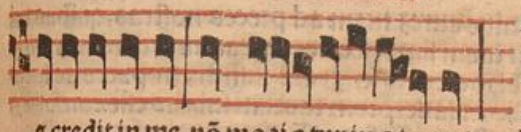

Qua aña. finita. dr Pr̃nr̃. secre. ℣. Et ne nos inducas. ℟. Sed libera nos a ma. ps. De pfundis. fol. 160. ¶ Nota q̃ ps. De profundis. dr ad laudes defunctoꝝ diebus ferialibus: ⁊ nullo alio tpe dr. Sed dicto versu. Et ne nos. ⁊ rñso. Sed libe. dicant̃ versus sequẽtes. scilicet ℣. A porta inferi. ℟. Erue dñe aĩas eoꝝ. ℣. Requescant in pace. ℟. Amen. ℣. Dñe exaudi orationẽ meam. ℟. Et clamor meus ad te veni. ℣. Dñs vob. ℟. Et cũ spũ tuo. Oremus.

Deus, qui inter apostolicos sacerdotes, famulos tuos põtificali, seu sacerdotali fecisti dignitate vigere, pręsta q̃sumus: vt eorum quoque perpetuo aggregentur consortio. Oro.

Deus, venię largitor, ⁊ humanę salutis amator, quęsumus clementiam tuam: vt nostrę congregationis fratres, sorores propinquos, ⁊ benefactores, qui ex hoc seculo transierunt, beata Maria semper virgine intercedente cum oib⁹ sctis tuis, ad perpetuę beatitudinis consortium peruenire cõcedas. Oro.

Fideliũ Deus oĩum conditor ⁊ redemptor, aĩabus famulorũ famularũq; tuarũ remissionẽ cunctorum tribue peccatorũ: vt indulgentiã, quã semper optauerunt, pijs supplicationibus consequant̃. Qui viuis ⁊ regnas cum Deo patre in vnita. ℣. Requiẽ ęternã dona eis dñe. ℟. Et lux perpetua luceat eis. ℣. Requiescant in pace. ℟. Amen. ¶ Vel dicat̃ vna de infrascriptis orationibus. ¶ In die depositionis defuncti. Oratio.

Deus, cui propriũ est miserere semp̃ ⁊ parcere, te supplices exoramus pro aĩa famuli tui N. quaꝫ hodie de hoc seculo migrare iussisti: vt nõ tradas eũ in manibus inimici, neq; obliuiscaris in finẽ: sed iubeas eũ a sanctis angelis suscipi, ⁊ ad patriã paradisi perduci: vt q̃ in te sperauit, ⁊ credidit, non pęnas ęternas sustineat, sed gaudia sempiterna possideat. Per dñm. ¶ In die 3. vel trigesimo depositionis defuncti. Oratio.

Quesum⁹ dñe, vt aĩę famuli tui N. cui⁹ depositionis diem tertiũ, vel septimũ, vel trigesimũ cõmemoramus sanctorũ atq; electoruꝫ suorum largiri digneris consortiũ, ⁊ rorẽ mię tuę perẽnẽ infundas. Per dñm no. ¶ Pro viro defuncto. Oro.

Inclina domine aurez tuam ad preces nostras, quibus misericordiam tuam supplices deprecamur: vt animaz famuli tui N. quam de hoc seculo migrare iussisti, in pacis ac lucis regione constituas, ⁊ sanctorum tuorum iubeas esse consortez. Per dominum nostrum Jesum. ¶ Pro vna defuncta. Oratio

Quesumus dñe pro tua pietate miserere animę famulę tuę N. ⁊ a contagijs mortalitatis exutam, in ęternę saluationis partem restitue. Per dñm. ¶ Pro patre, ⁊ matre, Oratio

Deus qui nos patrem ⁊ matrem honorare pręcepisti, miserere clementer animabus patris ⁊ matris meę: eorumqz peccata dimitte: meque eos in ęternę claritatis gaudio fac videre. Per dominuz nost. ¶ Pro pluribus parentibus, Oratio

Deus, qui nos patrem ⁊ patrem honorare pręcepisti, miserere clementer aĩabus parentum nostrorum: eorumque peccata dimitte: nosque eos in ęternę claritatis gaudio fac videre. Per dominum nost. ¶ Pro pluribus defunctis. Oratio

Omnipotẽs sempiterne deus, cui nunq̃ sine spe misericordię supplicatur, propitiare aĩabus famulorũ famularũqz tuarũ: vt qui de hac vita in tui noĩs confessione decesserũt, sanctorũ tuorũ numerꝰ facias aggregari. Per do. ℟. Requiẽ ęternã dona eis dñe. ℟. Et lux perpetua luceat eis. ℟. Requiescãt in pace. ℟. Amen. ¶ Sequitur missa pro defunctis in canto.

¶ Missa in agenda pro mortuis. Cap. 32.

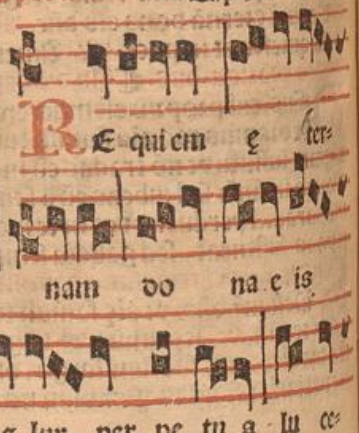

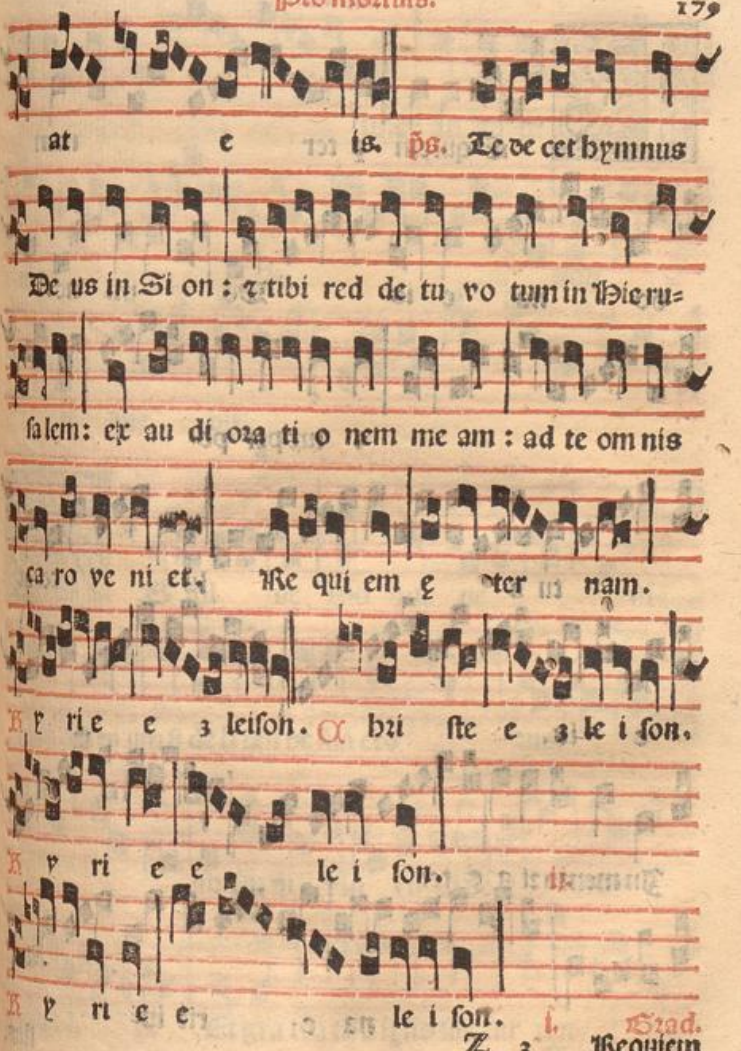
at e is. ps. Te de cet hymnus
De us in Si on: z tibi red de tu vo tum in Hie ru=
sa lem: ex au di o ra ti o nem me am: ad te om nis
ca ro ve ni et. Re qui em ę ter nam.
K y ri e e z lei son. C hri ste e z le i son.
K y ri e e le i son.
K y ri e e le i son.

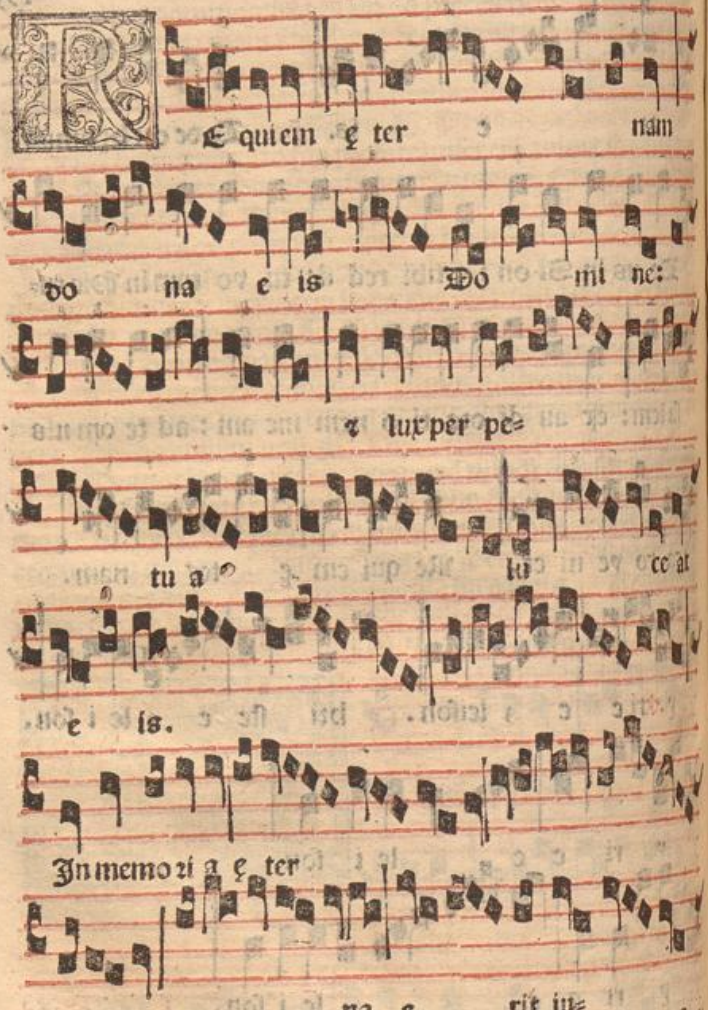
Requiem ęter nam
do na e is Do mi ne:
ꝛ lux per pe=
tu a lu ce at
e is.
In memo ri a ę ter
na e rit iu=
stus:

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

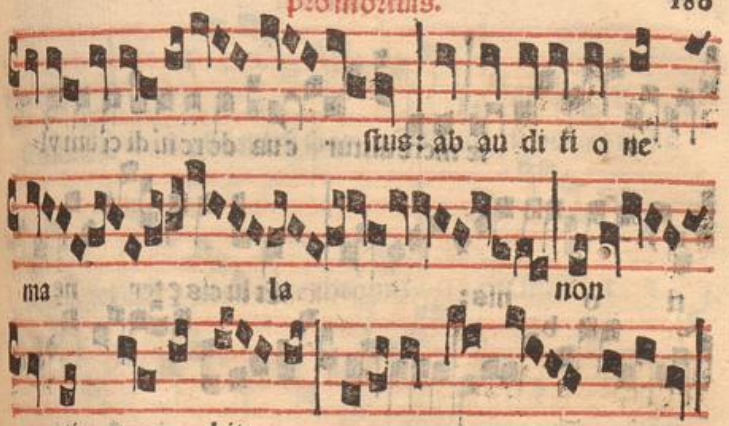

℣ Tractus.

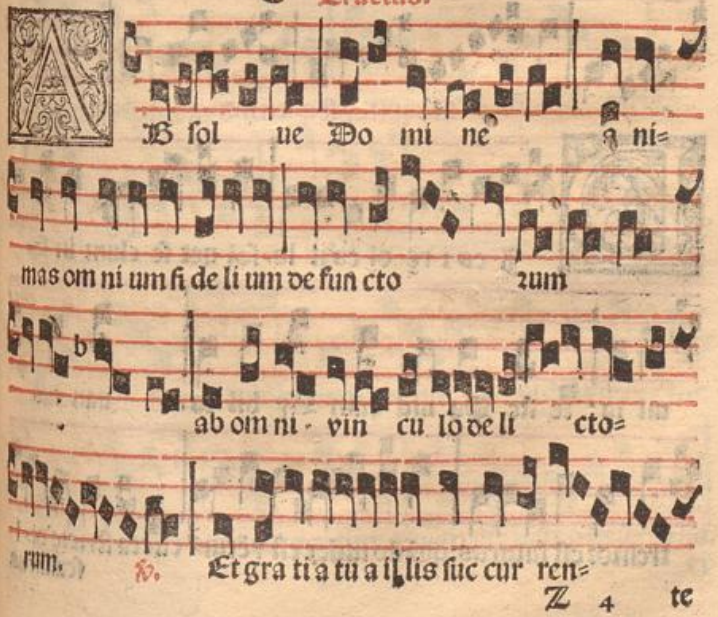

℟. Et gra ti a tu a illis suc cur ren=

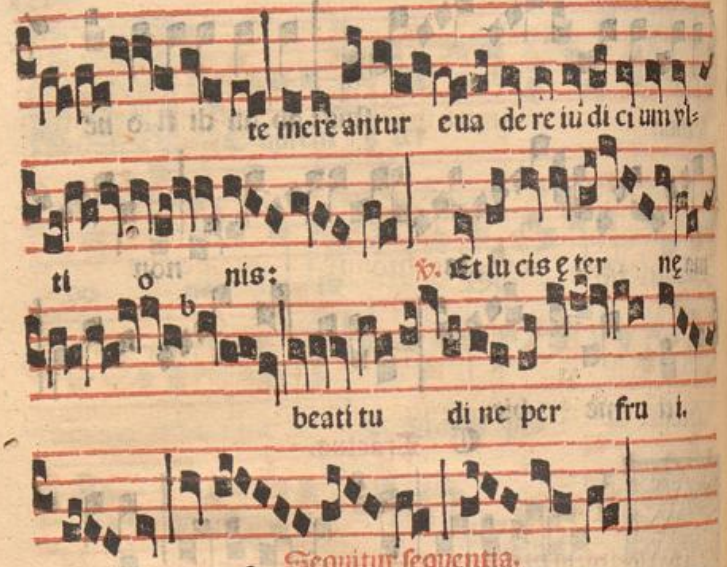

Sequitur sequentia.

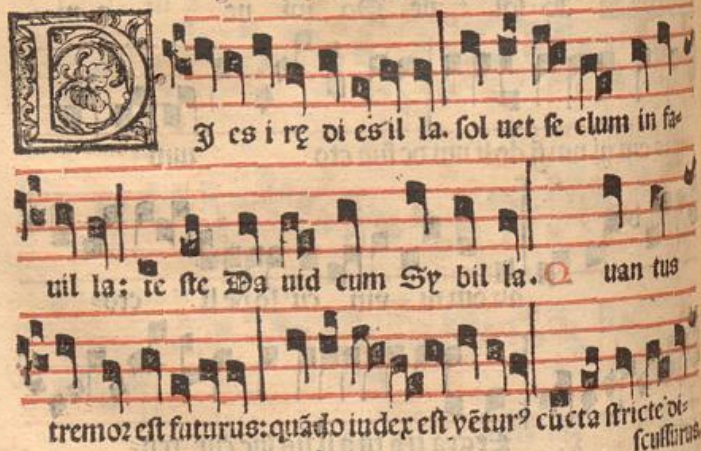

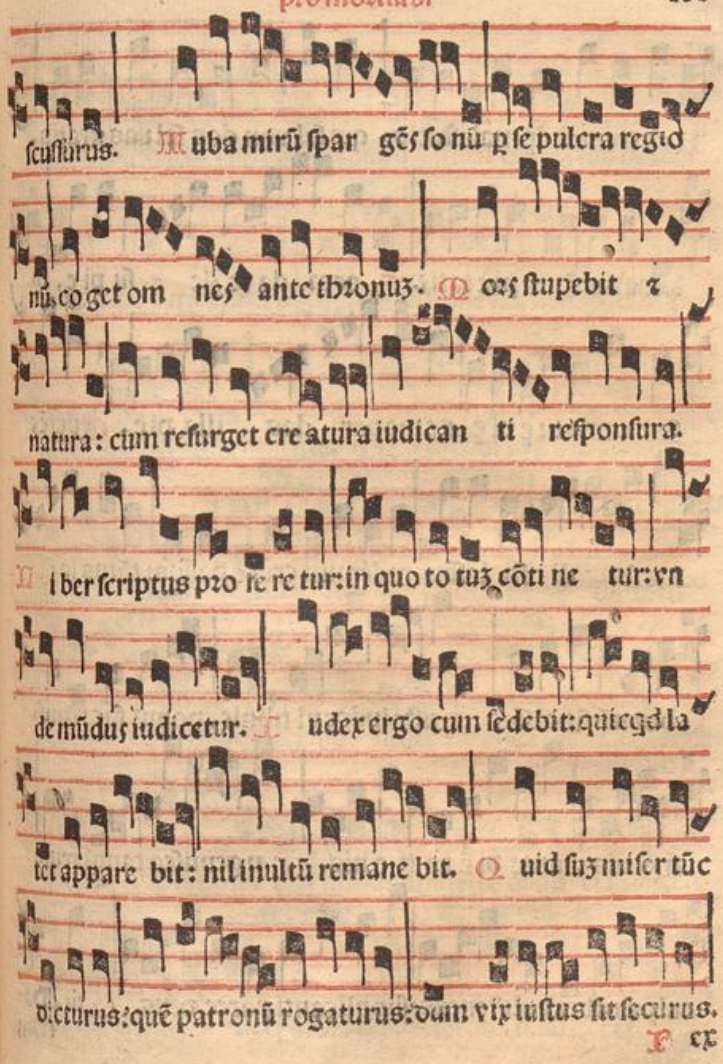
scusturus. Tuba mirũ spar gẽs so nũ p se pulcra regio
nũ co get om nes ante thronuz. Qz stupebit z
natura: cum resurget creatura iudican ti responsura.
Liber scriptus pro re re tur: in quo to tuz cõti ne tur: vn
de mũdus iudicetur. Judex ergo cum sedebit: quicqd la
tet appare bit: nil inultũ remane bit. Quid suz miser tũc
dicturus: quẽ patronũ rogaturus: dum vix iustus sit securus.
Ex

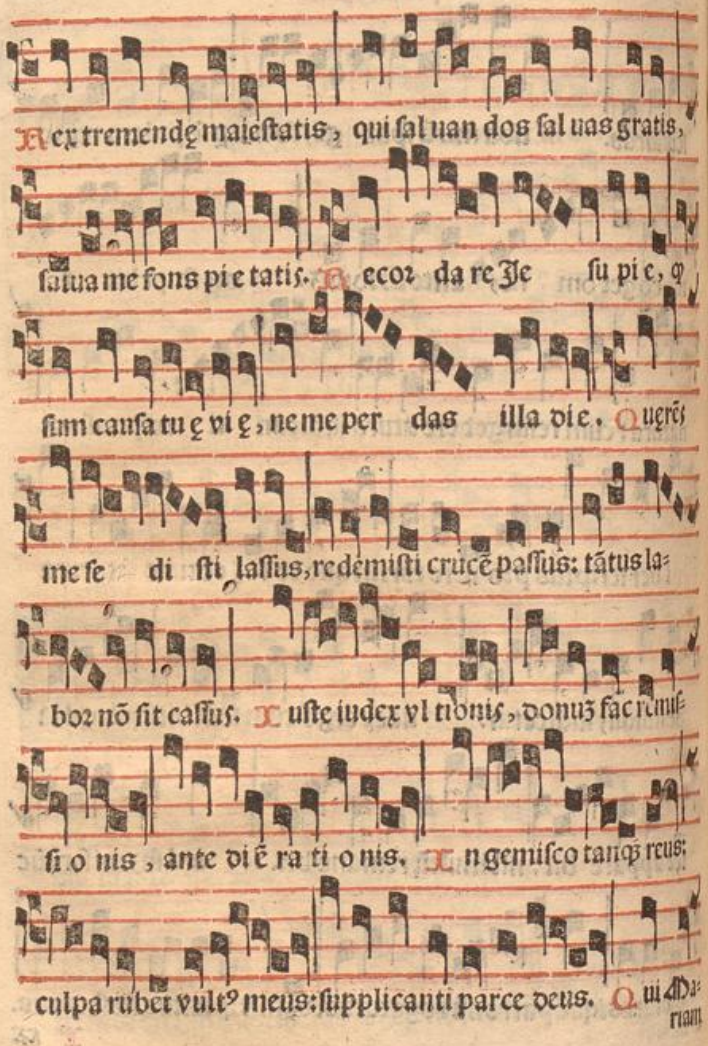
Rex tremendę maiestatis, qui saluan dos saluas gratis,
salua me fons pietatis. Recor da re Je su pie, q
sum causa tuę vię, ne me per das illa die. Quęrēs
me se di sti lassus, redemisti crucē passus: tātus la-
bor nō sit cassus. Iuste iudex vltionis, donuz fac remis-
sionis, ante diē ra ti o nis. In gemisco tanq reus:
culpa rubet vultꝰ meus: supplicanti parce deus. Qui Ma-
riam

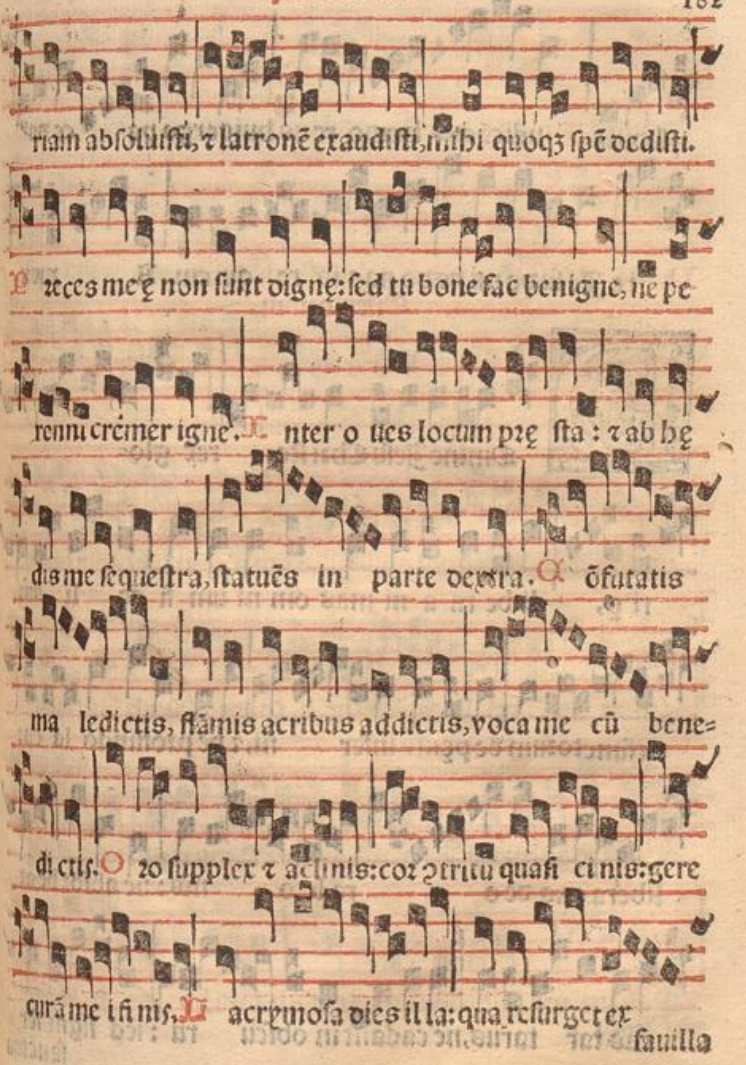

riam absoluisti, & latronē exaudisti, mihi quoq; spē dedisti.

Preces meę non sunt dignę: sed tu bone fac benigne, ne pe-

renni cremer igne. Inter oues locum prę sta: & ab hę-

dis me sequestra, statuēs in parte dextra. Confutatis

maledictis, flāmis acribus addictis, voca me cū bene-

dictis. Oro supplex & aclinis: cor contritū quasi cinis: gere

curā me finis. Lacrymosa dies illa: qua resurget ex

fauilla

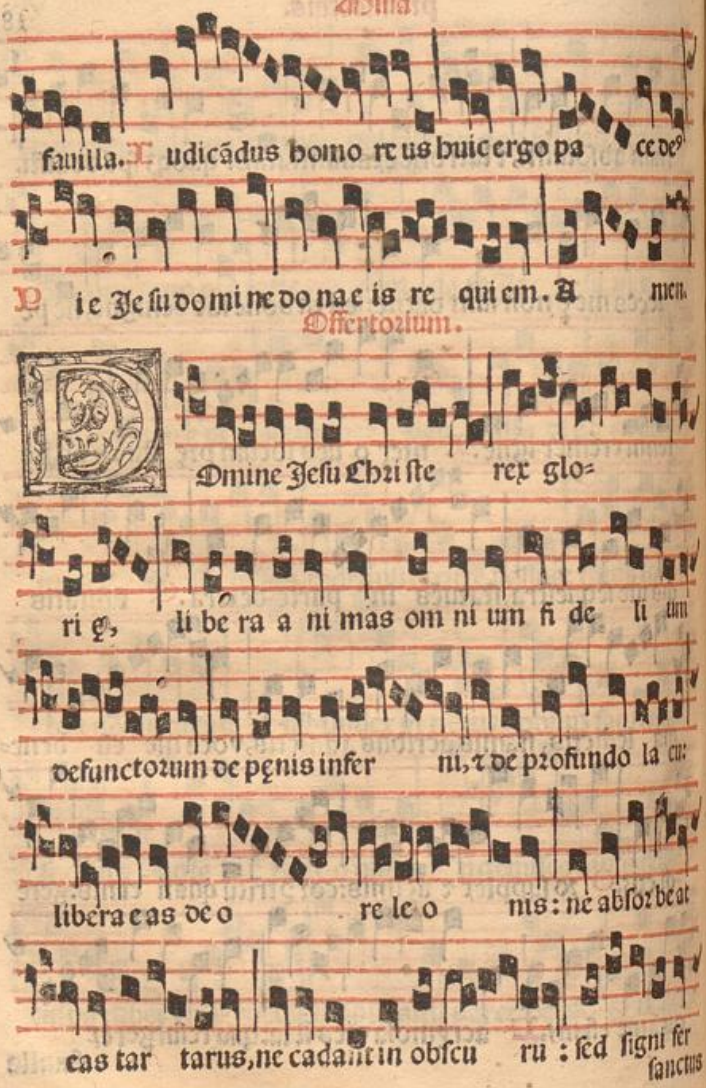
fauilla. Iudicãdus homo reus huic ergo pa ce de⁹
Pie Jesu domine dona eis re quiem. A men.
Offertorium.
Domine Jesu Christe rex glo=
rię, li be ra a ni mas om ni um fi de li um
defunctorum de pęnis infer ni, ⁊ de profundo la cu:
libera eas de o re le o nis: ne absorbeat
eas tar tarus, ne cadant in obscu ru: sed signi fer
sanctus

sanctus Michael repręsentet e as in lu cem

san ctam. Quam o lim Abra hę pro mi si sti ꝛ se=

mi ni e ius. ℣. Ho=

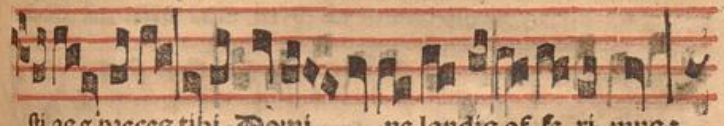

sti as ꝛ preces tibi Domi ne landis of fe ri mus:

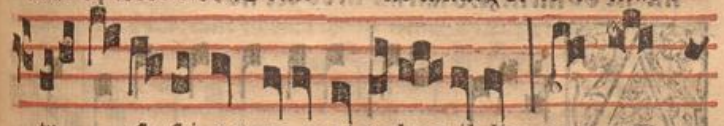

tu su sci pe pro a ni mabus il lis, qua rum

hodi e me mo ri am fa cimus, fac e as Domine de morte

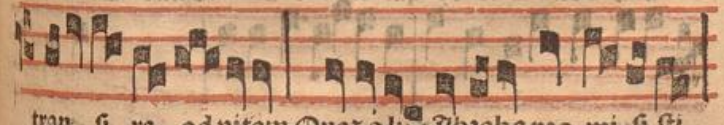

tran si re ad vitam. Quaz o lim Abrahę pro mi si sti.

Sanctus

Sanctus, Sanctus, Sanctus dominus Deus

saba oth. Ple ni sunt cę li ę ter ra glo ri a tua,

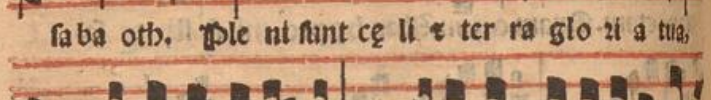

bo san na in ex cel sis. Be ne di ctus qui venit in no-

mi ne do mi ni. ho san na in ex cel sis.

Agnus De i, qui tol lis pec ca ta mun-

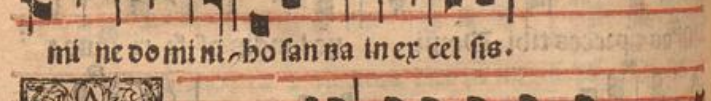

di, dona e is re qui em. Agnus De i, qui

tol lis peccata mundi dona e is requiem. Agnus

Dei

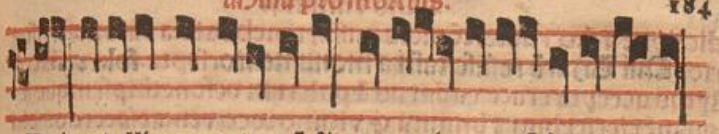

Dei, q tollis peccata mūdi, dona eis requiē sempiternā.

¶ Communio.

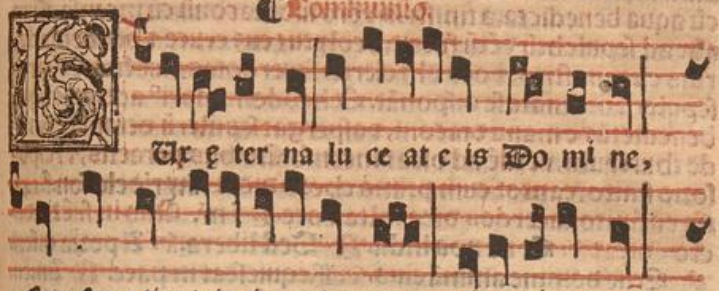

Lux ę ter na lu ce at e is Do mi ne,

Cum san ctis tuis in ę ter num: qui a pi us es:

℣. Requiez ę ternam dona eis domine: ⁊ lux perpetua luce-

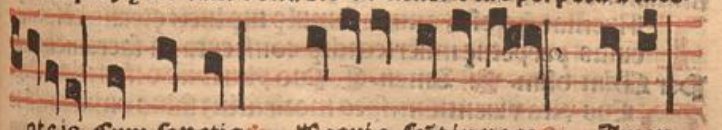

at e is. Cum sanctis. ℣. Requie scāt in pace. ℟. Amen.

¶ Ordo visitandi tumulos defunctorum. Cap. 33.

Ordo visitandi tumulos defunctorum immediate, postquā p eis cātata fuerit missa, in die depositionis eorū tertio, septimo, trigesimo, vel anniuersario. Cū missa p aliquo dfuncto decātāda fuerit, añ ichoationē missę sacrista, vel aliꝰ, cui ipse cōmiserit, pānū nigrū sup sepulcrū illiꝰ defūcti apponat: ⁊ duo cā delabra cū duobꝰ cereis accēsis, vnū ad caput, aliud ad pedes collocare nō obliuiscat. Tpe vero ꝯgruo dictꝰ sacrista cāpanā pulset: vt tali signo clerici ad sepulcrū defūcti pcessionalr visitādū ꝯuenire possint. Et dū cātat. Agnꝰ dei, ꝑparent ab ipso sacrista sīq bñdicta, icēsū, ⁊ pluuiale nigrū, vel viridē. Et data bñdictione

dictione a sacerdote, cōplet a milite, et inchoat a clitorib⁹ sa-
rio. Qui Lazarū resuscitasti a monumento. supra fol. 165. Acō-
lytus accepta cruce vadat ad sepulcrum defuncti: ipsumque se-
quant clerici bini et bini, ita q̄ vltimo loco veniat sacerdos pa-
uiati. Thuribulum, et navicula cum incenso debent portari diaconi
cū aqua benedicta, a finistris vero subdiaconū cū incenso. Cum
aūt ad sepulchrū vētū fuerit, acolytus cuz cruce et hebdomada-
rius cū ministris, et ceteris aliis clericis sacerdotes, siue fratres circa
sepulcrū ordinate se disponāt. Et hebdomadarius accipiat aquā
benedictā de manu diaconi, et aspergat sepulcrū defuncti: deīn-
de thuribulū, vadat ad locū cū tribus clericis, et respō-
sorio finito, cantor cum primo choro dicat Kyrie eleison. fol. 148
Et co finito sacerdos dicat alta voce ℣ Ne nr. Quo in silētio de-
cto. dicat ℣. Et ne nos indu. ℟. Sed libera. ℣. A porta inferi.
℟. Erue domine animā eius. ℣. Requiescat in pace. ℟. Amen.
℣. Dñe exaudi orationem meam. ℟. Et clamor meus ad te ve.
℣. Dñs vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo. Oremus. Oratio.

Absolue quęsumus Domine, animam famuli tui ab om-
ni vinculo delictorum: vt in resurrectionis gloria inter sā
ctos et electos tuos resuscitatus respiret. Per Christum Do-
minum nostrum. ℟. Amen. ¶ Pro vna defuncta. Oratio.

Pueniat, qs dñe, anima famulę tuę lucis ęterne cōsortiū,
cuius perpetuę misericordię consecuta est sacramentum.
Per Chm dñm. ℟. Amen. ¶ Pro plurib⁹ defunctis. Ora.

Deus vita viuentium, spes morientiū salus omnium in te
sperantium, pręsta propitius: vt animę famulorum famu
larumq; tuarum a nostrę mortalitatis nexibus absolutę, beata
Maria semper virgine intercedente, in perpetua cum sanctis
tuis lucę lętentur. Per Christum dominum nostrū. ℟. Amen.
℣. Requiem ęternaz dona eis dñe. ℟. Et lux ꝑpetua luceat eis.

Deinde cantores dicant.

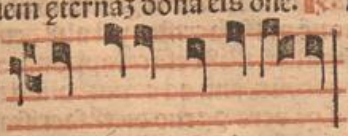

Et dicto a clericis circunstā tibus.

Re qui e scant in pa ce. Amen.

Cantores immediate incipiat responsoriū Memento mei deus
fol. 148. Et dū cantat ꝑdictū responsoriū reuertant in ecclesiam.
Et

Et postq̄ reuersi fuerint, stent ordinate in choro: ⁊ finito responsorio, sacerdos dicat alta voce. Pater noster. ⁊ eo in silentio dicto, subiungat versuz. Et ne nos inducas. ℟. Sed libera. ℣. A porta inferi. ℟. Erue dñe animam eius. ℣. Requiescat in pace. ℟. Amen. ℣. Dñe exaudi orationem meā. ℟. Et clamor meus. ℣. Dñs vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo. Oremus. Oratio.

Tibi, dñe cōmendamus aīaz famuli tui N. vt defunctus seculo tibi viuat: ⁊ q̄ per fragilitatē mundanę cōuersationis peccata commisit, tu venia misericordissimę pietatis absterge. Per Chr̄m dñm nostrū. ℟. Amen. ¶ Pro vna defuncta. Oro.

Tibi dñe cōmendamus aīam famulę tuę N. vt defuncta seculo tibi viuat: ⁊ q̄ per fragilitatē mundanę cōuersationis peccata commisit, tu venia misericordissimę pietatis absterge. Per Chr̄z dñz nr̄z. ℟. Amē. ¶ Pro pluribus defunctis, Oro.

Tibi dñe cōmendamus aīas famulorū famularūqz tuarū, ⁊ oīuz fideliū defunctoꝝ, vt defuncti seculo tibi viuant: ⁊ q̄ per fragilitatē mundanę conuersationis peccata cōmiserūt, tu venia misericordissimę pietatis absterge. Per Chr̄m. ℟. Amē.

¶ Incipiunt septem spalmi pęnitentiales. Cap. 34.

Aña. Ne reminiscaris. ps. Domine ne in furore. ℣. folio 58. ps.

Beati quorū remissę sunt iniqtates: ⁊ quorū tecta sunt peccata. Beatus vir cui nō imputauit dñs peccatū: nec est in spū eius dolus. Qm̄ tacui inueterauerūt ossa mea: dum clamarem tota die. Qm̄ die ac nocte grauata est sup me manus tua: conuersus sum in ęrumna mea, dū configitur spina. Delictuz meū cognitū tibi feci: ⁊ iniustitā meā non abscondi. Dixi cōfitebor aduersum me iniustitiā meā dño: ⁊ tu remisisti impietatē peccati mei. Pro hac orabit ad te oīs sanctus, in tpe opportuno. Veruntamen in diluuio aquarū multarū, ad eū nō approximabunt. Tu es refugiū meum a tribulatione, q̄ circundedit me: exultatio mea erue me a circundātibus me. Intellectū tibi dabo: ⁊ instruā te in via hac qua gradieris: firmabo super te oculos meos. Nolite fieri sicut equus ⁊ mulus: quibus non est intellectus. In chamo ⁊ fręno maxillas eoꝝ cōstringe: ⁊ q̄ nō approximant ad te. Multa flagella peccatoris: sperantes autē in dño misericordia circundabit. Lętamini in dño ⁊ exultate iusti: ⁊ gloriamini oēs recti corde. Gloria patri. ps. Domine ne in

ne ne in furore tuo arguas me. ij. supra. folio 58. ps. Miserere
mei Deus ſm magnam misericordiam tuam: supra. fol. 59. ps
Domine exaudi orōnē meam, ⁊ clamor meus ad te veniat.
Nō auertas faciem tuā a me: in quacūqꝫ die tribulor, in-
clina ad me aurē tuā. In quacunqꝫ die inuocauero te: veloci-
ter exaudi me. Quia defecerūt sicut fum⁹ dies mei: ⁊ ossa mea
sicut cremiū aruerunt. Percussus sum vt fęnū, ⁊ aruit cor meū:
qꝛ oblitus sum comedere panē meū. A voce gemit⁹ mei, adhę
sit os meū carni meę. Similis factus suꝫ pellicano solitudinis:
factus sum sicut nycticorax in domicilio. Vigilaui, ⁊ fact⁹ suꝫ
sicut passer solitarius in teco. Tota die exprobrauerunt mihi
inimici mei: ⁊ qui laudabāt me aduersum me iurabāt. Quia ci-
nerē tanq̄ panē māducabā: ⁊ putū meū cū fletu miscebā. A fa-
cie irę indignationis tuę: qꝛ eleuans allisisti me. Dies mei sicut
vmbra declinauerūt: ⁊ ego sicut fęnū arui. Tu aūt dñe in ęter
nū ꝑmanes: ⁊ memoriale tuum in gñatione ⁊ gñationem. Tu
exurgēs misereberis siō: qꝛ tēpus miserendi eius, qꝛ venit tp̄s.
Quā placuerūt seruis tuis lapides eius: ⁊ terrę ei⁹ miserebun-
tur. Et timebunt gentes nomē tuū dñe: ⁊ oēs reges terrę glo-
riā tuā. Quia ędificauit dñs sion: ⁊ videbit in gloria sua. Re-
spexit in orōnem humiliū: ⁊ non spreuit p̄ces eorū. Scribātur
hęc in gñatione altera: ⁊ populus qui creabitur laudabit dñm.
Quia prospexit de excelso sctō suo: dñs de cęlo in terrā aspexit.
Vt audiret gemitus cōpeditorū: vt solueret filios interēptorū.
Vt annūciēt in siō nomē dñi: ⁊ laudē ei⁹ in Hierlm. In con-
uemēdo populos in vnū, ⁊ reges, vt seruiant dño. Respondit
ei in via virtutis suę: paucitatē dierū meoruꝫ nuncia mihi. De
reuoces me in dimidio dieruꝫ meorū: in gñatione ⁊ gñationem
anni tui. Initio tu dñe terrā fundasti: ⁊ opera manuuꝫ tuaruꝫ
sunt cęli. Ipsi peribunt, tu aūt ꝑmanes: ⁊ oēs sicut vestimētū
veterascent. Et sicut opertoriū mutabis eos ⁊ mutabuntur: tu
aūt idē ipse es, ⁊ anni tui non deficient. Filij seruorū tuorū ha-
bitabunt: ⁊ semen eorū in seculū dirigetur. Gloria pat. Psalm.
De profundis clamaui ad te domine. supra. fol. 164. Psalmus.
Domine exaudi orationem meam, auribus perci. supra. f. 149.
Ecclia. Ne reminiscaris dñe delicta nr̄a, vel parentū nr̄orū: neq̄
vindictam sumas de pcis nostris. Oratio dicēda ante litanias.

Inenar-

Inenarrabilē magnitudinis tuę potentiaz ops Deus peti mus ⁊ oramus: vt nos patriarcharū fides ędificet, pphetarū sciētia illuminet, apostolorū charitas ad Dei nostri ⁊ mutuā fraternę dilectionis charitatē inuitet, martyrū tolerātia corroboret, ɔfessoꝝ pseuerātia ɔfirmet, ⁊ oīa exēpla sanctorum instruant: ac pcipua illoruz inuocamus merita quoꝝ noīa in libro vitę scripta esse non dubitamus: vt pro nobis ⁊ pro oībus in hoc loco ⁊ in toto mundo famulantibus ante te Deū nostrū intercessores adesse dignent. Per Chrm dñz nostrū. ℟. Amen.

¶ Litania. Cap. 35.

Kyrie e le i son. Christe e le i son. Christe audi nos.

Christe exaudi nos. Pater de cęlis Deus, miserere nobis.

Fili redēptor mūdi deus, miserere nobis. Spiritus sancte

Deus, miserere nobis. Sancta Trinitas vnus Deus,

mi se re re no bis. Sancta Maria o ra pro nobis.

Sancta Dei genetrix ora. Sancte Michael ora.
Sancta virgo virginuz ora. Sancte Gabriel ora.

Sancte Raphael ora.
Cēs sci angeli ⁊ archang. ort.
Cēs sci btorū spūum ordi. ort.
Sācte Joānes Baptista ora.
Cēs sci pr̄iarchę ⁊ ꝓphe. ort.
Sancte Petre ora.
Sancte Paule ora.
Sancte Andrea ora.
Sancte Jacobe ora.
Sancte Joannes ora.
Sancte Thoma ora.
Sancte Jacobe ora.
Sancte Bartholomęe ora.
Sancte Matthęe ora.
Sancte Simon ora.
Sancte Thadęe ora.
Sancte Matthia ora.
Sancte Barnaba ora.
Sancte Marce ora.
Sancte Luca ora.
Omnes sancti apostoli ⁊ euā-
gelistę orate.
Cēs sancti discipuli Dñi orat.
Cēs sancti Innocentes orate.
Sancte Stephane ora.
Sante Laurenti ora.
Sancte Vincenti ora.
Sancte Fabiane. ora.
Sancte Sebastiane ora.
Sci Joānes ⁊ Paule orat.
Sci cosma ⁊ Damiane ort.
Sci Geruasi ⁊ Protasi ort.
Omnes scti Martyres ort.
Sancte Syluester ora.
Sancte Gregori ora.
Sancte Martine ora.
Sancte Augustine ora.
Sancte Ambrosi ora.
Sancte Hieronyme ora.
Sancte Nicolae ora.
Omnes sancti pontifices ⁊
confessores orate.
Omnes sci Doctores orate.
Sancte Benedicte ora.
Sancte Dominice ora.
Sancte Francisce ora.
Sancti Antoni ora.
Cēs sancti monachi ⁊ cre-
mitę orate.
Cēs sci sacerdotes ⁊ leui. ort.
Scā Maria magdalena ort.
Sancta Agnes ora.
Sancta Lucia ora.
Sancta Cęcilia ora.
Sancta Agatha ora.
Sancta Catherina ora.
Sancta Margarita ora.
Cēs scē virgines ⁊ viduę ort.
Omnes sancti ⁊ sanctę Dei
intercedite pro nobis.

Pro pi ti us e sto par ce no bis do mi ne.

Propitius esto: exaudi nos domine.

Ab omni malo libera nos domine

A b omni peccato libe.
A b ira tua lib.
A b insidijs diaboli libe.
A subitanea ꝛ improuisa morte libe.
A b ira ꝛ odio ꝛ omni mala voluntate libe.
A fulgure ꝛ tempestate libe.
A spiritu fornicationis libe.
A morte perpetua libe.
P er mysteriuꝫ sanctę incarnationis tuę libe.
P er aduentum tuum libe.
P er natiuitatem tuam libe.
P er baptismum ꝛ sanctum ieiunium tuum libe.
P er crucē ꝛ passionem tuã libe.
P er mortē ꝛ sepulturã tuã libe.
P er sctãm resurrect. tuam libe.
P er admirabilem ascensionem tuam libe.
P er aduentum spiritus sancti paracliti libe.
I n die iudicij libe.

P ec ca to res, te ro ga mus au di nos.
U t nobis parcas te rog.
U t nobis indulgeas te rog.
U t ad veram pęnitentiam nos perducere digneris te rog.
U t ecclesiam tuã sanctã regere ꝛ conseruare digneris te rog.
U t dominum apostolicum ꝛ omnes ecclesiasticos ordines in sancta religione conseruare digneris te rog.
U t inimicos sanctę ecclesię humiliare digneris te rog.
U t regibus ꝛ principibus christianis pacem ꝛ veram concordiam donare digneris. te rog.
U t cũcto populo chr̃iano pacē ꝛ vnitatē largiri digneris, te r.
U t nosmetipsos in tuo sancto seruitio confortare ꝛ conseruare digneris te rog.
U t mentes nostras ad cęlestia desideria erigas, te rog.
U t oĩbus bñfactoribus nr̃is sempiterna bona retribuas, te ro.
U t animas nostras, fratrum, propinquorum, ꝛ benefactorum nostrorum ab ęterna damnatione eripias, te rog.
U t fructus terrę dare ꝛ conseruare digneris, te rog.
U t oĩbus fidelibus defunctis requiē ęternã donare dig. te rog.
U t nos exaudire digneris te rog.
A gnus Dei, te rogamus audi nos.

Agnus Dei, qui tollis peccata mūdi, parce nobis domine.
Agnus dei, qui tollis peccata mundi, exaudi nos domine:
Agnus dei, qui tollis peccata mūdi, miserere nobis:
Christe audi nos. Christe exaudi nos. Kyrie eleis. Christe
eleis. Kyrie eleis. Pater nr̄. ℣. Et ne nos. ps. Deus in ad. ꝛc.
folio 17. ℣. Saluos fac seruos tuos, ꝛ ancillas tuas. ℟. Deus
meus sperantes in te. ℣. Esto nobis domine turris fortit. ℟. A
facie inimici. ℣. Nihil proficiat inimicus ī nobis. ℟. Et filius
iniquitatis nō apponat nocere nobis. ℣. Dn̄e non ꝑm pctā no-
stra facias nobis. ℟. Neqꝫ ꝑm iniquitates nr̄as retribuas no-
bis. ℣. Oremus pro papa nr̄o. ℟. Dn̄s ꝯseruet eum ꝛ viuificet
eū, ꝛ beatū faciat eū in terra: ꝛ nō tradat eū in aīam inimicorū
eius. ℣. Oremus pro bn̄factoribus nr̄is. ℟. Retribuere digna-
re dn̄e oībus nobis bona faciētibus ꝑꝑ nomē scm̄ tuū vitā ęter-
nā. ℣. Oremus pro fidelibus defunctis. ℟. Requiē ęternā. ꝛc. ꝛ
lux perpe. ꝛc. ℣. Requiescant in pace. ℟. Amen. ℟. Pro fra-
tribus nr̄is absentib. ℣. Saluos fac seruos tuos. ℟. Deus meus
sperātes in te. ℣. Mitte eis dn̄e auxiliū de sctō. ℟. Et de Sion
tuere eos. ℣. Dn̄e exau. ℟. Et cl. ℣. Dn̄s vob. ℟. Et cū. Oio.

Deus cui propriū est misereri semper ꝛ parcere, suscipe de-
precationē nr̄aꝫ: ꝛ nos ꝛ oēs famulos tuos, quos delicto-
rum cathena constringit, miseratio tuę pietatis absoluat. Oio.

Exaudi, q̄s dn̄e, supplicū p̄ces, ꝛ ꝯfitētiū tibi parce pcis: ꝛ
pariter nobis indulgētiā tribuas benignus ꝛ pace. Oio.

Ineffabilem nobis domine misericordiam tuam clemen-
ter ostende: vt simul nos ꝛ a peccatis omnibus exuas, ꝛ a
pęnis quas pro his meremur, eripias. Oratio.

Deus, qui culpa offenderis, pęnitentia placaris, preces po-
puli tui supplicantis propitius respice: ꝛ flagella tuę ira-
cundię, quę pro peccatis nostris meremur, auerte. Oratio.

Omp̄s sempiterne deus, miserere famulo tuo papę nostro
N. ꝛ dirige eum ꝑm tuā clementiā in viā salutis ęternę: vt
te donante tibi placita cupiat, ꝛ tota virtute perficiat. Oratio.

Deus,

DEus, a quo sancta desideria, recta ꝯsilia, ⁊ iuxta sunt opera, da seruis tuis illã quam mundus dare non potest pacem: vt ⁊ corda nostra mandatis tuis dedita, ⁊ hostium sublata formidine, tempora sint tua protectione tranquilla Oratio

ORe igne scti spũs renes nostros, ⁊ cor nostruz dñe: vt tibi casto corpore seruiamus, ⁊ mũdo corde placeamus. Oro.

FIdeliuz deus omnium conditor ⁊ redemptor, animabus famulorum famularumqz tuarum remissionem cunctorũ tribue peccatorum: vt indulgentiam quam semper optauerũt, pijs supplicationibus consequantur. Oratio.

ACtiones nostras, quęsumus domine, aspirãdo pręueni, ⁊ adiuuando prosequere: vt cũcta nostra oratio ⁊ operatio a te semper incipiat: ⁊ per te cępta finiatur. Oratio.

OMnipotens sempiterne deus, qui viuorum dominaris simul ⁊ mortuorum, omniumque misereris, quos tuos fide ⁊ opere futuros esse pręnoscis, te supplices exoramus: vt pro q bus effundere preces decreuimus, quosqz vel pręsens seculum adhuc in carne retinet, vel futurũ iam exutos corpore suscepit, intercedentibus oĩbus sanctis tuis, pietatis tuę clementia, omnium delictorum suorum veniam consequantur. Per domi. ℣. Dñe exaudi. ℟. Et clam. ℣. Benedicamus dño. ℟. Deo gratias. ℣. Exaudiat nos oĩpotens ⁊ misericors domin⁹. ℟. Amẽ.

¶ Psalmi graduales, in feriali officio tantum dicuntur in Quadragesima. Cap. 36.

CAnticuz graduũ ante inchoationẽ matutini absolute incipitur. Psalmi dñr sedẽdo: orationes vero ⁊ versiculi fieris genibus: ⁊ omnia per ordinem, vt hic sequitur. Psalmus. Ad dñm cum tribularer cl. fol. 160. Et dicuntur hi primi psalmi sine Gloria pat. ⁊ Requiem ęter. vltimo excepto. Leuaui oculos meos in montes, vnde ve. fol. 160. Psalmus.

LAetatus sum in his q̃ dicta sunt mihi: in domũ dñi ibim⁹. Stantes erant pedes nr̃i in atrijs tuis Hierl'm. Hierl'z, q̃ ędificat̃ vt ciuitas: cuius participatio eius in idipsum. Illuc enim ascenderũt tribus, tribus dñi, testimoniũ israel: ad ꝯfitendũ nomini dñi. Quia illic sederũt sedes in iudicio: sedes super domũ Dauid. Rogate q̃ ad pacẽ sunt Hierl'm: ⁊ abundantia diligẽtibus te. Fiat pax in virtute tua: ⁊ abũdãtia in turribus

tuis. Propter fratres meos ⁊ proximos meos, loquebar pacē de te. Propter domum Dñi Dei nostri, quesiui bona tibi. ps.

Ad te leuaui oculos meos: qui habitas i cęlis. Ecce sicut oculi seruorū in manibus dñorū suorū. Sicut oculi ancille in manibus dñę suę: ita oculi nri ad dñm dcm nrm, donec misereat nri. Miserere nri dñe, miserere nri: qz multum repleti sumus despectione. Quia multum repleta est anima nostra: opprobrium abundantibus ⁊ despectio superbis. Psalmus.

Nisi qz dñs erat in nobis: (dicat nūc israel) nisi qz dñs erat in nobis. Cuz exurgerēt homines i nos: forte viuos deglutissent nos. Cuz irasceret furor eorū in nos: forsitan aqua obsorbuisset nos. Torrentē pertransiuit aia nra: forsitan pertransisset aia nra aquā intolerabilē. Benedictus dñs, qui non dedit nos in captionē dentibus eorū. Aia nra sicut passer erepta est de laqueo venantiū. Laqueus tritus est: ⁊ nos liberati sumus. Adiutorium nrm in nōie dñi: qui fecit cęlū ⁊ terrā. Requiem eter. Et lux perpetua luce. Pater nr. secre. Et ne nos. Sed libera. Ā porta inferi. Erue dñe aias eorum. Requiescant in pace. Amen. Dñe exaud. Et clamor. Dñs vobiscum, Et cum spiritu tuo. Oremus. Oratio.

Absolue qs dñe aias famulorū famularūqz tuarū, ⁊ omniū fidelium defunctorū ab oi vinculo delictorū: vt in resurrectionis gloria inter scōs ⁊ electos tuos resuscitati respirēt. Per. ps.

Qui confidunt in dño, sicut mons sion: nō cōmouebit in ęternū, qui habitat in Hierūn. Montes in circuitu eius, ⁊ dñs in circuitu ppli sui: ex hoc nunc ⁊ vsqz in seculū. Quia nō relinquet dñs virgā pctōrūz super sortē iustorū: vt nō extendāt iusti ad iniquitatē manus suas. Benefac dñe bonis ⁊ rectis corde. Declinantes aūt in obligationes adducet dñs cū operātibus iniquitatem: pax super Israel. Gloria patri, ⁊ filio. Psalmus.

In conuertendo dñs captiuitatē sion: facti sumus sicut consolati. Tunc repletum est gaudio os nrm: ⁊ lingua nra exultatione. Tunc dicent inter gentes: magnificauit dñs facere cum eis. Magnificauit dñs facere nobiscum: facti sumus lętantes. Cōuerte dñe captiuitatē nostrā: sicut torrens in austro. Qui seminant in lacrymis: in exultatione metēt. Euntes ibant ⁊ flebant: mittentes semina sua. Venientes autē venient cum exulta-

exultatione: portantes manipulos suos. ℣ Gloria pa. Psalmus.

NIsi dñs ędificauerit domũ: in vanũ laborauerũt qui ędificant eam. Nisi dñs custodierit ciuitatẽ: frustra vigilat q custodit eaz. Vanum est vobis ante lucẽ surgere: surgite postquã sederitis, qui manducatis panẽ doloris. Cum dederit dilectis suis somnum: ecce hęreditas dñi, filij merces fructus vẽtris. Sicut sagittę in manu potentis: ita filij excussorum. Beatus vir, qui implent desiderũ suum ex ipsis: non confundetur cum loquetur inimicis suis in porta. ℣ Gloria patri. ps. Beati omnes qui timent dominuz: qui ambu. supra fol. 37. Psalmus.

SAepe expugnauerũt me a iuuẽtute mea: dicat nũc Israel. Sępe expugnauerũt me a iuuẽtute mea: etenim nõ potuerũt mihi. Supra dorsum meũ fabricauerũt pctõres: prolongauerũt iniquitatẽ suã. Dñs iustus ędidet cernices pctõrum: cõfundant ꝛ conuertant retrorsum oẽs qui oderũt sion. Fiant sicut fęnũ tectorũ: qđ priusq̃ euellat, exaruit. De quo nõ implebit manũ suã qui metet: ꝛ sinuz suũ qui manipulos colliget. Et non dixerunt qui p̃teribant, bñdictio dñi sup vos: bñdiximus vobis in noie dñi. ℣ Gloria pa. Kyrie ele. Christe eleis. Kyrie eleis. ℣. Pater nr. secr. ℣. Et ne nos. ℟. Sed lib. ℣. Memẽto congregationis tuę. ℟. Quã possedisti ab initio. ℣. Dñe exau. ℟. Et cla. ℣. Dominus vob. ℟. Et cum spiritu tuo.

Oratio.

DEus cui proprium est misereri semper ꝛ parcere, suscipe deprecationem nostram: ꝛ nos ꝛ omnes famulos tuos, quos delictorũ catbena constringit, miseratio tuę pietatis absoluat. Per Christum dominum nostrum. Psalm. De profundis clamaui ad. fol. 161. cum ℣ Gloria pa. Psalmus.

DOmine nõ est exaltatũ cor meũ: neqz elati sunt oculi mei. Neqz ambulaui in magnis: neqz i mirabilibus sup me. Si nõ humiliter sentiebãt, sed exaltaui aiam meã. Sicut ablactatus est super matrẽ suam: ita retributio in aia mea. Speret Israel in dño ex hoc nunc, ꝛ vsqz in seculum. Gloria pat. Psal. Memento dñe Dauid ꝛ oĩs. fol. 146. cum ℣ Gloria pa. Psal.

ECce q̃ bonum ꝛ q̃ iucundum: habitãre fratres in vnum. Sicut vnguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron. Quod descendit in oram vestimenti eius, sicut ros hermon: qui descendit in montem Sion. Q. ſh illuc mãdauit

nit dñs benedictionem ⁊ vitam vsq3 in seculum. ℣. Gloria pa. ℟. Ecce nunc benedicite dñm, oēs serui dñi. ℣. Qui statis in domo dñi in atrijs domus dei nostri. ℟. In noctibus extollite manus vestras in sancta: ⁊ benedicite dñm. ℣. Benedicat te dñs ex Sion: qui fecit celum ⁊ terram. ℟. Gloria pat. Ikyrie eleis. Christe elei. Ikyrie elei. ℣. Pater noster. secreto. ℣. Et ne nos ind. ℟. Sed libera. ℣. Saluos fac seruos tuos, ⁊ ancillas tuas. ℟. Deus meus sperantes in te. ℣. Domine exaud. ℟. Et clam. ℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo. Oremus. Oratio. Pretende dñe famulis ⁊ famulabus tuis dexteraz celestis auxilij: vt te toto corde perquirant, ⁊ quę digne postulāt, consequi mereantur. Per Christum dominum. ℟. Amen.

¶ Finit quintus ⁊ vltimus Tractatus primę partis libri Sacerdotalis de Sacramento extremę vnctionis, ⁊ de sepulturis, ⁊ alijs annexis.

¶ Secunda Pars Libri Sacerdotalis, de officio Sacerdotis curati.

Prohemium.

¶ De varijs benedicendi, seu benedictionum acceptionibus ex diuina scriptura acceptis.

QOnsummata per dei gratiam prioꝛi parte huius libri Sacerdotalis de quinq3 Sacramentis ecclesię, ⁊ eoꝛum annexis p Sacerdotem inferioꝛis ordinis i dest non Epi, cōsecrandis ⁊ ministrandis: eadem dei gratia ꝓueniente, in hac secunda parte, de Benedictionib⁹ ad sacerdotem non Epm pertinentibus, tractandum videtur. ¶ Benedicere vel benedictio accipitur in sacra scriptura ⁊ in malus ⁊ in bonum sensum. Et in malum quidem benedicere, idem est quod blasphemare. Job. 2. Benedic Deo ⁊ moꝛere: dixit vxoꝛ Job ad eum: idest blasphema, vel maledic deo, vt te de hac vita eijciat. Et 3. Reg. 21. Benedixit Naboth deum ⁊ regem: idest blas-

Benedicere, hoc est blasphemare.